ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 3 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 9294 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5095

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ՆԸ ՁԱԽՈՂԻ

Շաբաթ գիշեր, կարգ մը տարրեր որոնք «Սուրիական Ժողովրդական Կուսակցութեան» կը պատկանին պետական հարուած մը փորձեցին, որ ձախողեցաւ առանց մեծ աղմուկ մը պատճառելու: Անոնք, որոնք արեւմտասէր նկատուած են եւ կողմնակից «Մեծ Սուրիոյ» կառուցման (Լիբանան, Յորդանան, Իրաք եւ անշուշտ Սուրիա) գլխաւորութեամբ երկու սպաներու գլուխ չկրցան հանել իրենց ծրագիրը: Լիբանանեան բանակը որուն հրամանատարն է Նախագահին զարմիկը՝ Ադել Շեհապ, շատ դիւրութեամբ խեղդեց շարժումը որ հինգ մեռեալներ պատճառած է: Մօտ յիսուն հոգի սակայն ձերբակալուեցան:

Ինչպէս ամէն ինչ որ Միջին Արեւելքի մէջ կը պատահի, կարելի չէ յստակ գաղափար մը ունենալ անցած – դարձածին մասին: Նասըր իր տեսակէտն ունի այս մասին եւ Գահիրէ մամուլի գործակալութիւնը անմիջապէս յայտարարեց թէ այս դէպքը կը զուգադիպի անգլիական ծովային ուժերու միջերկրականեան շարժումներուն: Եգիպտացիները կը շեշտեն նաեւ թէ Լիբանանի նախկին նախագահ՝ Քամիլ Շամունն իսկ մաս ունի այս խնդրին մէջ: Ուրիշներ ճիշդ հակառակ կարծիքն ունին եւ կը խորհին թէ այս շարժումն ալ արդիւնքն է Արեւելքի անկայունութեան եւ տեսակ մը վրէժը Նասըրի Դամասկոսի հարուածին պատասխանելու համար:

Լիբանանեան միակ թերթը որ յայտնած էր պետական հարուածը՝ Սատա Լուպնան զրաւուեցաւ եւ կ'ըսուի թէ 200 հոգի ձերբակալուեցան:

Քոմպայի յօդուածագիրը՝ Ժորժ Անթերուէն անդրադառնալով այս խնդրին, եթէ ոչ Նասըրի, անոր կողմնակիցներուն կը վերագրէ այս հարուածին պատասխանատուութիւնը, հակառակ անոր որ այս հարուածին հեղինակները գործածեն Սուրիական Ժողովրդական կուսակցութեան մականին տակ: Այս տեսակէտին ի նպաստ, Անթերուէն կը գրէ թէ յաջողութեան պարագային Գահիրէի պիտի կռթնէին եւ ոչ՝ Դամասկոսի: Մանաւանդ ծանօթ է որ Արգասաբեր Մահիկի կողմնակիցները (Մեծ Սուրիա) կանխահաս կը նկատեն պետական հարուած մը: Այս առնչութեամբ նաեւ, Քոմպայի աշխատակիցը երկու նախանշաններ կը յիշէ: Անցեալ գարնան կառավարական տագնապ մը ծագեցաւ Պէյրութի մէջ որ կրնար ծանրանալ Տիւրզի պարագլուխին (Կամալ Ճումպլաթ) բռնած դիրքին պատճառաւ: Ճումպլաթ բացէ ի բաց Նասըրը կը պաշտպանէր, եւ կ'առաջարկէր աւելի սերտ գործակցութիւն մը Արաբ. Մ. Հանրապետութեան հետ: Սուրիոյ արտաքսումէն ետք Արաբ. Մ. Հանրապետութենէն, Լիբանանի նասըրեան տարրերը քանիցս տրամադրած, եւ օգտագործած են լիբանան. հողամասը, որպէսզի Սուրիան «վերադարձնեն Արաբ. Մ. Հանրապետութեան ծոցը»: Վերջ դնելու համար այս կացութեան Քուզպարիի դահլիճը բողոքած էր Պէյրութի Արտաքին նախարար՝ Թաքլայի: Այս բողոքները ծնունդ առած էին կարգ մը միջադէպերու պատճառաւ: Նախ Հոկտեմբեր 27ին եւ Նոյեմբեր 2 նասըրեան զինեալ տարրեր լիբանանեան հողամասէն Սուրիա անցած էին «կապ» սահմանելու համար Սուրիոյ նոր ղեկավարութեան ընդդիմադիր տարրերուն հետ: Նոյեմբերի սկիզբը կարգ մը ուրիշ նասըրականներ զէնք եւ զինամթերք տարած էին Սուրիա ամրապնդելու համար ընդդիմութիւնը: Եւ վերջապէս Լիբանան հաստատուած էր ձայնասփիւռի կայան մը որ նասըրեան քարոզչութիւն կ'ընէր:

Այս անպաշտօն լուրերուն եւ կարգ մը տպաւորութիւններու կողքին կայ պաշտօնական հաշուեկշիռը: Ձերբակալուած է Սուրիական Ժողովրդական Կուսակցութեան պետը (Սաատէհ): Ռոյթըր գործակալութեան համաձայն երկու ըմբոստ սպաները որոնք շարժումին գլուխը գտնուած են՝ ենթասպայ Շաւքի Խըրբեմալլա եւ հարիւրապետ՝ Ֆուատ Աւատն են:

Վերջին լուրերու համաձայն աւելի քան չորս հարիւր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են եւ նախագահը՝ Ֆուատ Շեհապ լուծած է «Սուրիական Ժողովրդական Կուսակցութիւնը»: Թրիփոլիի մէջ, կուսակցութեան պարագլուխ՝ Սաատէհի տունը կատարուած խուզարկութիւն մը մէջտեղ հանած է երկու հարիւր հրացան եւ մեծ քանակութեամբ զինամթերք եւ պայթուցիկ: Այս կուսակցութիւնը հիմնուած է 1932ին, Լիբանանցիի մը կողմէ Սաատ, որ կը հիանար Հիթլերի վրայ եւ կուսակցութիւնը շատ նմանցուցած է նացիզմին: Զինանշան ընտրած էր կեռ խաչ մը, աւելի կարճ ճիւղերով, իր հիմնական վարդապետութիւն էր «Սուրիոյ աշխարհագրական եւ ցեղային միասնականութիւնը»: Կուսակցութեան համար «իրական Սուրիան» իբրեւ մայրաքաղաք ունի Դամասկոս եւ կը պարունակէ նաեւ Իրաքը, Լիբանանը եւ Յորդանանը: Այս ամբողջը կը կազմեն «բնական Սուրիան»: Սաատ ըմբոստութիւն մը փորձած է 1949ին եւ ձերբակալուած, մահուան դատապարտուած եւ գնդակահարուած է: Կուսակցութիւնն ալ լուծուած եւ ապօրէն հռչակուած է: 1952ին սակայն իր անդամները կը սպաննեն վարչապետ Ռիատ Սոհլ: 1958ին Սուրիա – Եգիպտոս միութենէն ետք, այս կուսակցութիւնը գործելու կրկին արտօնութիւն ստացաւ:

ԼԻԶՊՈՆ

ՀՈՍ ԱԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ԿԸ ՁԱԽՈՂԻ

Զինուորական պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ առջի գիշեր Փորթուկալի մէջ, Ալէթայոյի գաւառական շրջանը, Լիզպոնի հարաւը, բայց ըմբոստական շարժումը արագօրէն խեղդուեցաւ: Պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ երկրին մէջ: Այսքան կ'ըսէ միայն հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը որ կը յայտնէ նաեւ թէ գործողութեանց ընթացքին սպաննուած է բանակի նախարարութեան կցորդը: Ուրիշ չորս մեռեալներ ալ կան եւ բաւական ձերբակալութիւններ կատարուած են: Մայրաքաղաքին մէջ ամէն ինչ հանդարտ է:

Այս շարժումը սակայն ցոյց կուտայ թէ տագնապ մը կայ Փորթուկալի մէջ եւ Սալազարի դէմ գոյութիւն ունեցող ընդդիմութիւնը կը փորձէ գլուխը բարձրացնել: Առաջին անգամ ինքզինքը ցոյց տուած էր 1961 Յունուարին երբ նաւապետ Կալվան Սանթա Մարիա նաւը «գրաւած» էր:

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐԷ... ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Խորհրդ. Միութիւնը առաջարկած է դրամական լայն օժանդակութիւն մը տալ Թուրքիոյ: Թրքական դահլիճի փոխ – վարչապետը՝ Աքիֆ Այտոյեան պաշտօնապէս յայտարարած է թէ Խորհրդ. Միութիւնը առաջարկած է յիսուն միլիոն տոլար տալ Թուրքիոյ, փափաք յայտնած է նաեւ բամպակ, ծխախոտ եւ պտուղ ներածել: Թուրքերը յայտարարած են թէ մօտէն «կ'ուսումնասիրեն» այս առաջարկը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ՁԻՒՆ – ՁՄԵՌ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ աննախընթաց ցուրտ մը կը տիրէ Անգարայի մէջ: Մինչ 1953ին արձանագրուած ամէնէն սաստիկ ցուրտը նուազ 18 էր, այս ձմեռ նուազ 28ի իջաւ ջերմաստիճանը: Սովալլուկ գայլեր մինչեւ Ճեպեճի իջան ու յօշոտեցին երկու շուներ Արինի դրամատան առջեւ: Առաջին անգամն է որ սովալլուկ գայլերու վոհմակներ մինչեւ քաղաքին ներքին մասերը կը մտնեն: Սառած փոխադրամիջոցները երկար ատեն չկրցաւ բանիլ, աշակերտներն ու պաշտօնեաները դժուարութիւն կրեցին գործի գլուխ երթալու:

« ԱՆՕԹԻ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆՔ ... »

Թուրք անասնաբոյժներու սենեակին Իզմիրի շրջանի ընդհանուր քարտուղարը յայտարարեց թէ արեւելեան Անատոլուէն ծայր տուած է լայնածաւալ գաղթ մը, որուն պատճառը երաշտն է: 1929 – 34ին անասուններու արտածման մէջ Թուրքիա աշխարհի առաջին երկիրն էր, բայց այսօր ցանկին վերջաւորութեան 4րդ կարգի վրայ ինկած է: Արօտավայրերը որոնք 39 միլիոն քառ. մեթր էին 1950ին, 28 միլիոնի ինկած են 1960ին:

— Արեւելքի մէջ, շարունակեց քարտուղարը, անասունը կերակրելը մէկ կողմ, Թուրք հայրենակիցները իրենց փորը անգամ չեն կրնար կշտացնել: Դժուարաւ կը հայթայթուի միս, կաթ, հաւկիթ, ձուկ եւ նմանօրինակ սննդանիւթեր: Եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին, այս սննդանիւթերն ալ պիտի չգտնուին:

«Միլլիյէթ» կը հաղորդէ թէ 15.000 հոգինոց կարաւան մը Արեւելքէն դէպի արեւմուտք գաղթի ճամբան բռնեց՝ սովի պատճառով:

ՄԱՐԴ ԵՒ ԱՆԱՍՈՒՆ ՍՈՎԻ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Թուրքիոյ երկրագործական ճարտարագէտներու Սենեակը հաւաքոյթ մը կազմակերպեց Քոնիայի երկրագործներուն մասնակցութեամբ: Սենեակին նախագահը շեշտեց թէ Թուրքիոյ տնտեսութեան հիմը կազմող երկրագործութիւնը շատ ողբալի վիճակի մը մէջ է, եւ եթէ այս կացութիւնը շարունակուի՝ 3–4 տարի ետք սովի վտանգը ծայր պիտի տայ երկրին մէջ:

Նախագահը յայտնեց թէ ազգային եկամուտին անհատ գլուխ քանակութեան տեսակէտով Ղանայէն ալ ետ կը մնայ Թուրքիա, մինչդեռ Թուրք գիւղացին տարեկան 100 ժամ կ'աշխատի միայն:

ՍՈՎԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

«Արեւելքի մէջ, ոչ միայն անասունները, այլ եւ մարդիկ սովի վտանգին մատնուած են: Անասուն չկարենալ կերակրելու, անսնունդ անասունները չկարենալ ծախելու եւ այս պատճառով իր փորն ալ չկարենալ կշտացնելու իրականութեան հետ դէմ առ դէմ կը գտնուի արեւելեան նահանգներու բնակչութիւնը:

Կարսի, Սիզոր, Սարըքամըշ, Կաղզըման եւ Արփաչայի արտերուն մէջ բերքը այս տարի անցեալ տարուան հետ բաղդատմամբ կէս առ կէս նուազած է: Կացութիւնը նոյնն է արդիւնաբերական այլ վայրերու մէջ:

Արեւելքի արդիւնաբերողին գնումի կարողութիւնը այսօր զերոյի մօտեցած է: Նոյնիսկ կրնայ ըսուիլ թէ զերօ է: Նոյնիսկ եթէ զինքը անօթութենէ փրկող սննդանիւթը իր ոտքը երթայ, զայն գնելու կարողութիւնը չունի: Կերի չգոյութենէն մահուան դատապարտուած իր անասունը անգամ չի կրնար ծախել:

Արեւմտեան նահանգներուն մէջ երբ բերքը քիչ կ'ըլլայ, գիւղացիին պարտքը կը յետաձգուի: Ի հարկին նոր փոխեր կը բացուին եւ առիթ կը տրուի որ ան «մէջքը շտկէ»: Իսկ արեւելեան նահանգներու գիւղացի՞ն: Նոյն օգնութիւնը կարելի չէ՞ ընել անոնց: Կարելի չէ՞ փոխ բանալ Հողագործներուն եւ անասնաբոյծներուն:

Պէտք է անօթութենէ փրկել Արեւելքը: Եւ փութով պէտք է առաջքը առնել տասնեակ հազարաւոր հոգիի Արեւելքէն Արեւմուտք գաղթին:

Այժմէն չորս – հինգ հազար հոգի Արեւելքէն Արեւմուտք գաղթած է արդէն: Նոյնքան ալ կը պատրաստուի գաղթել:

Սա պէտք է հասկնալ թէ Արեւելքի բնակչութիւնը անդունդի մը սեմին վրայ կը գտնուի»:

ՍՈՎԷՆ ԶԱՏ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

Սովի այս մղձաւանջէն զատ, Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ երկրին տէրը դարձած են աւազակները, որոնց սարսափին տակ կ'ապրին Թուրք գիւղացիները:

Մասնաւորաբար Սղերդի լեռներուն վրայ, որոնք հարաւ – արեւելեան շրջանին ամէնէն կատաղի մաքառումներուն եւ յելուզակներուն բոյնը դարձած են, անպակաս են սպանութիւնները եւ գողութիւնները:

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Սղերդի Կանեանիչ եւ Փարիս գիւղերուն միջեւ, Ապտիւլկանի Թեքին անունով հարուստ գիւղատէր մը, երբ քաղաք կ'երթար իրեն գիւղակից Սալիհի հետ, չորս զինեալ յելուզակներու ծուղակը ինկան եւ հրազէնով սպաննուեցան: Սալիհ խոյս տուաւ դէպքին միջոցին:

Հաքքեարի Թաշպելեն գիւղին մէջ ալ երեք ազգական գիւղացիներ զինեալ յելուզակներու կողմէ զանազան վայրերու մէջ ծուղակը ինկան եւ սպաննուեցան:

Թէեւ այս մասին պաշտօնական տեղեկութիւն չի տրուիր, բայց կը կարծուի թէ ասոնց սպանութեան պատճառը այն է որ անոնք ոստիկան զօրաց մատնութիւն ըրած են յելուզակներուն մասին:

Թուրք կառավարութիւնը մեծ ուժեր կեդրոնացուցած է այս շրջաններուն մէջ՝ համախմբումներ կատարելով Տիյարպաքըրէն, Մուշէն եւ Պիթլիսէն:

Աւազակները, սակայն, կը գործեն զինուորի եւ սպայի տարազով եւ սարսափ սփռած են ամէն կողմ:

Ոստիկան Զօրաց ընդհ. հրամանատարն ալ, մեծ դժուարութիւններով, հակառակ ձիւնի փոթորիկներուն եւ ճամբաները գոց ըլլալուն, ի վերջոյ յաջողած է հասնիլ Սղերդ, վարելու համար զինուորական գործողութիւնները աւազակներուն դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ գործակալութեան համաձայն, ներկայիս երեք միլիոն ուսուցիչներ եւ դասախօսներ կը դասաւանդեն համալսարաններու, լիսէներու, երկրորդական վարժարաններու եւ նախակրթարաններու մէջ: Այս թիւը եռապատիկն է 1949ի թիւին: Ըստ նոյն աղբիւրին, հարիւր միլիոն Չինացիներ կը յաճախեն կրթական հաստատութիւնները:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ Նոր տարուան առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, մեծ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ որուն ներկայ եղած են երեք հազար հոգի: Խրուշչեւ մաղթած է որ 1962ին պատերազմ չըլլայ: Խօսած է ամերիկեան դեսպանին հետ, ապա մեկնած է ընտանեկան միջավայրի մէջ վերջացնելու համար տարին:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ գնդ. Սարրաճի եւ նախկին վարչաձեւին միւս ղեկավարներուն դատը պիտի սկսի Յունուարի ընթացքին:

ԽՆՋԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ԻՐԱՒԱԳԷՏԸ

—o—

Մի քանի օր առաջ մեր պանդոկում սենեակ վարձեց Արժանթինից եկած մի ռուս-հրեայ իր կնոջ եւ երկու աղջիկների հետ։ Շուտով ծանօթացանք եւ բարեկամացանք։ Հրեայի հետ բարեկամանալը շատ հեշտ է, եթէ նա քո մէջ որեւէ շահ կամ հետաքրքրութիւն է տեսնում։

Ռուս-հրեայ այս անձը, որ իր ասելով, դիւանագիտական ասպարէզում էր գործում, ինձ յիշեցրեց մի ուրիշ ռուս-հրեայ, որ նոյնպէս դիւանագիտական ասպարէզում էր գործում։ Իմ կեանքում պատահած իրաւ անհամակրելի մարդկանցից մէկը։

Իրաւաբան Վահան Գալէնտէրեանի հետ Հայկական Դատի ի խնդիր հետախուզութիւններ էինք անում Ուաշինկթոնում ձեւակերպելու համար մեր պահանջները խաղաղութեան ժողովից։

Արտաքին Նախարարութեան իրաւական խորհրդականի կարծիքը առէ՞լ էք, — հարցրեց մի բարեկամ ծերակուտական եւ տուեց մեզ իր այցետոմսը մի քանի յանձնարարական խօսքերով։

Ռուզվէլթի իշխանութեան օրով Ուաշինկթընի արտ. գործոց նախարարութեան իրաւական խորհրդականը մի ռուս հրեայ էր։ Առաջնորդեցին մեզ նրա առանձնասենեակը։

Դրանից առաջ մենք տեսնուել էինք փոխ-նախարարի հետ, որ մեզ ընդունեց շատ սիրալիր ուշադրութեամբ, ականջ դրեց մեզ, հետաքրքրութիւն եւ համակրանք ցոյց տուեց դէպի մեր հարցը եւ մինչեւ դուռը մեզ ճամբու դնելով խոստացաւ անել իր լաւագոյնը մայ պէսթը *։*

Իրաւական-խորհրդականը մեզ ընդունեց, առանց տեղից շարժուելու, բազմած բարձր բազկաթոռի վրայ, լայնանիստ սեղանի առջեւ։

Առանց ձեռք պարզելու եւ առանց նստել հրաւիրելու նա հարցրեց, ինչպէս հարցնում է վեհապետը իր հպատակին։

— Ինչո՞վ կարող եմ օգտակար լինել ձեզ։

Վահան Գալէնտէրեանը բաց թողեց իր լարուած լեզուն։

Մարդը լսեց մի պահ եւ դարձաւ ինձ.

— Խնդրեմ ի՞նչ էք ուզում ինձանից։

Ես արտօնութիւն խնդրեցի նստելու եւ ներկայացրի մեր հարցը։

— Սեւրի դաշնագիրը, որքան գիտեմ, հաստատուած չէ ստորագրողի կողմից, եւ իր միջազգային ուժը կորցրել է։

Ես չպատասխանեցի։

— Նախագահ Ուիլսընի իրաւարարութիւնը անձնական գործ է եւ Քոնկրէսի վաւերացումը չունի, հետեւաբար եւ իրաւական ուժից զուրկ է։

Դուք Թուրքերի հետ դաշնագիր ստորագրե՞լ էք, որով որոշուած են Հայաստանի սահմանները։

— Այո, բայց հարկադրանքի տակ։

— Ի՞նչ ասել է՝ «հարկադրանքի տակ»։ Բոլոր դաշնագիրները ստորագրւում են հարկադրանքի տակ»։

Ի՞նչ կարող ես պատասխանել։

— Դուք Խորհրդային Ռուսաստանի հետ համաձայնութիւն ստորագրե՞լ էք, երբ Հայաստանը յանձնել էք Ռուսաստանին։

Ես բերանս բացի, որ պատասխանեմ, նա կտրեց իմ խօսքը։

— Կ՚աղաչեմ, մի ասէք, «հարկադրանքի տակ»։ Ես իրաւագէտ եմ եւ հասկանում եմ միայն օրէնքի լեզուն։

— Բայց պարոն իրաւագէտ, օրէնքից վեր կայ եւ բարոյականութիւն։

— Բարոյականութիւնը իմ տիփարթմենթի մաս չի կազմում, կտրեց նա իմ խօսքը։

— Առանց բարոյական հիմքի ի՞նչ ուժ ունի օրէնքը, վրդովուեցի ես։

— Պարոն իրաւական խորհրդական, մէջ մտաւ Գալէնտէրեանը, միայն բարոյական իրաւունքով Իսրայէլի ժողովուրդը երկու հազար տարի անպատ ապրելուց յետոյ, այսօր անկախութիւն է պահանջում։

— Այդ տարբեր հարց է, պատասխանեց, այդ էլ իմ տիփարթմենթի մաս չի կազմում։

— Ձեր եզրակացութի՞ւնը, ի՞նչ էք խորհուրդ տալիս մեզ, հարցրի ես։

— Ինչ խորհուրդ։ Ձեր հարցը մարդասիրական հարց է — դիմեցէք մարդասէրներին։ Միջազգային իրաւունքի տեսակէտից, քաղաքականութեան սեղանի վրայ, այսօր Հայաստան եւ Հայկական Հարց գոյութիւն չունեն։ Ժամանակ մի կորցնէք, պարոններ — ցտեսութիւն։

Դուրս եկանք։ Գալէնտէրեանը շշմած էր։ Բերանը չէր բացում, որ մի խօսք ասի։

Երբ վերադարձանք Դիւանագէտների Ակումբը, Գալէնտէրեանը առաջին իսկ ծանօթի կոճակը բռնեց եւ սկսեց պատմել Ամերիկեան արտաքին գործոց նախարարութեան ռուս-հրեայ իրաւական խորհրդականի մասին։

— Այսքան կոպիտ, այսքան չնական, այսքան լիրբ մարդ Հարլէմում էլ կարելի չէ գտնել ...

Զոր, անխիղճ մարդիկ ամէն տեղ էլ կարող են պատահել։ Ինձ թւում է, ամերիկեան արտաքին գործոց իրաւական խորհրդականը Ամերիկայի ռուզվէլթեան ժամանակաշրջանի բոլշեւիկեան ոգու բնորոշ արտայայտութիւնն էր։ Կար մի ժամանակ, որ բարեբախտաբար, երկար չտեւեց, երբ փոքր կամ ճնշուած ազգերի իրաւունքի, կամ ազգային հարցի մասին խօսելը ամօթ էր համարւում, մարդկութիւնը ոտք էր դրել տիեզերական պատմութեան շէմքից ներս, «Կլոպալ» էր դիւանագիտութիւնը, «կլոպալ» էր, պատերազմը։

«Կլոպալ» իրաւական խորհրդականի համար, կլոպալ հարցերի մէջ ի՞նչ տեղ ունէր հայկական մի փոքր, աննշան խնդիրը։ Շատ շատ մարդասէրների զբաղումի առարկայ։

Ամէն տեղ եւ բոլոր կազմակերպութիւնների մէջ երեւոյթը նոյնն է. օրէնքը երբ մերկանում է բարոյականութիւնից, երբ ձեւը բռնում է բովանդակութեան տեղը, կեանքը սկսում է ցամաքել կենսական աւիշից, օրէնքը դառնում է անօրէն, կեանքը՝ անկեանք։ Եւ ցամաքած, անկեանք կերային կարգի աւերակների վրայ յեղաշրջումով, ծնւում է առնում նոր՝ կենդանի կեանք։

Այդպէս չեղա՞ւ քրիստոնէութեան պարագան։ Փարիսեցիների դոսացած, ամայացած օրէնքը խաչ հանեց Քրիստոսին եւ հետեւա՞նքը — փարիսեցիական օրէնքի եւ — ընկերային կարգի աւերակների վրայ հաստատուեց քրիստոնէական նոր օրէնքը եւ ընկերային կարգը։

Այդպէս չեղա՞ւ միջին դարերում, յանուն օրէնքի հալածուեցան կամ խարոյկի վրայ այրուեցան ժամանակի մեծագոյն դէմքերը, եւ Եան Հուսերը, Կոպեռնիկները, Գալիլէյները նահատակութեան յաջորդեցին վերածնութեան եւ նոր ժամանակների մարդկային կարգերը։

Այդպէս չէ՞ եւ այսօր։ Երբ օրէնքը կորցնում է իր բարոյական եւ գաղափարական պատուանդանը, երբ օրէնքը դադարում է մարդուն ծառայել եւ մարդն է դառնում օրէնքը, երբ յանուն օրէնքի գործում են անմարդկային ապօրինութիւնները, անխուսափելի կերպով եւ անհրաժեշտօրէն, անօրինացած օրէնքի դէմ ըմբոստանում է մարդկային խիղճը, խորտակելով ապօրինացած օրէնքը...

Բայց ո՞րտեղից որտեղ։ Ի՞նչ կապ ունեն այս խորհրդածութիւնները Ուաշինկթընի ռուս-հրեայ-ամերիկացի իրաւական խորհրդականի հետ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ ԵՒ ԻՐ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ.— Փոքր Ասիոյ այն հողամասը, զոր կը գրաւէ արդի Թուրքիան, կարելի է կոչել «ստորերկրեայ թանգարան» մը հին քաղաքակրթութեանց հրաշալիքներու, լքեալ եւ անխնամ։ Ամերիկացիները, վերջերս, սկսած են հետաքրքրուիլ հնօրեայ արուեստի այս մնացորդացով։ Զբօսաշրջիկներու շարժում մը ստեղծելու փորձեր ալ կը կատարուին դէպի այդ հնագոյն աւերակները։ «Ժամանակ» թերթին աշխատակիցը, մասնակցելով զբօսաշրջիկներու կարաւանի մը, այցելեր է «Կէօրէմէ»ի աւերակները, Կեսարիոյ շրջանի, որոնց նկարագրութիւնը կ'ընէ հետաքրքրական յօդուածաշարքով մը։ Մաղթենք որ զբօսաշրջիկներու ուրիշ կարաւան մը մեզի բերէ նկարագրութիւն մը կիլիկեան աշխարհէն, Սիսէն եւ այլ պատմական հայաքաղաքներէն։ Մինչ այդ՝ ահա Կապադովկեան աշխարհի աւերակները.—

Գեղեցիկ եւ հինաւուրց Անատոլուն ոստան մըն է անցեալի պատմական հարուստ բեկորներու։

Ցաւալի է որ շատ քիչերու տրուած է անոնց հրապոյրը վայելել։ Ճիշդ է որ երկրին զբօսաշրջիկներու կազմակերպութիւնները հասած չեն տակաւին այդ գեղեցկութիւնները արժեւորելու մակարդակին։

Սակայն զարմանքով հաստատած եմ միշտ թէ բառին իսկական առումով հանգստութեան (տոնփոր) *վարժուած Եւրոպացին կը յօժարի այդ գեղեցկութիւնները վայելելու համար զրկուելու մէկ քանի օր իր հանգիստէն, մինչ մենք, յարաբերաբար համեստ տեղացիներս, նուազ չփացած ըլլալով հանդերձ արդիական հանգստաւէտութեան պայմաններու կողմէ, աւելի պահանջկոտ կը դառնանք եւ յաճախ կը հրաժարինք շարժելու մեր տեղէն։ Անատոլուի պանդոկներուն ճանճերը կամ մժեղները աւելի կծուախայթ նկատելով մեր տանը ճանճերէն, Պոլսոյ օդային կազի կամ Թէրքոսի Ջուրի խողովակներու զանազան թերերուն հետեւանքով ամլութեան դատապարտուող մեր «չօփ-պէն»ի եւ ջուրի ծորակներու առջեւ կը համակերպինք քանի մը օր առանց լոգանքի մնալու, բայց անհանդուրժելի կը համարինք Անատոլուի պանդոկները իրենց լոգարանի պակասին պատճառով։*

Կեսարիոյ հարցին գալով, կարելի է մէկ երկու օր ճերմակ պանիրով, թարմ հաւկիթով ու պտուղով սնանիլ, եթէ ճաշարաններու ճաշերը անախորժ թուին մեր քիմքին, կամ ծանր՝ մեր ստամոքսին։

Տարիներ առաջ, նկարագրած եմ արեւելեան Միջերկրականի գեղեցիկ եւ շահեկան նաւահանգիստները (Աղեքսանտրէթ, եւայլն), եւ նկարներով ցոյց տրուած զափնեվարդերով եւ նարնջենիներով երիզուած ծովեզերեայ լայն ուղիներու երկայնքն ի վեր ցիր ու ցան՝ բիւզանդական եւ հռովմէական շրջաններէ մնացած սիւները, արձանները, քանդակագործութիւնները, Սելճուկներու եւ Հիթիթներու շրջանէն մնացած հոյակապ ամրոցները եւ դղեակները, կղզեակի մը ժայռերուն վրայ կառուցուած Կոռիկոսի պալատը, Անթաքիոյ թանգարանին մէջ պահուած հոյակապ խճաքարերու նկարները։

Ճանապարհորդական այդ նկարագրութիւնս ուղեցոյց ծառայեց շատերու եւ կը խորհիմ թէ այդ ճամբորդութիւնը կատարողները գոհ մնացին եւ ամբարեցին պատմական կարեւոր ծանօթութիւններ։

Այս անգամ պիտի խօսիմ Կապադով-

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

—o—

Տոքթ. Պլետնեւ մեկնեցաւ, բայց ժամ մը ետք վերադարձաւ Օրճոնիքիծէն տեսնելու։ Այս վերջինը մեռած էր. բժիշկը որեւէ կասկած չունեցաւ. իր հիւանդը միաժամանակ թունաւորուած եւ խեղդամահ եղած էր։ Նախ՝ թունաւորուած, անկասկած՝ հասարակ ներարկումով մը. ապա՝ աւելի վստահ ըլլալու համար՝ խեղդուած։

Յաջորդ գիշերը, բժիշկներ Պլետնեւ, Կազաքով եւ Լեւին զեկոյցով մը կը հաղորդէին Ժողովրդական կոմիսարին մահը՝ սրտի տագնապի հետեւանքով։

Փառաւոր թաղում կազմակերպեցին Օրճոնիքիծէի համար. որպէս գլխաւոր սգակիր, Սթալին կը գտնուէր դագաղը ուսամբարձ տանողներուն առաջին կարգին։

Սակայն Սթալին չբաւականացաւ Օրճոնիքիծէի մահով. սովորութիւն ունէր մաքրելու նաեւ իր զոհերուն ընտանիքին անդամներն ու ոճրին հետ հեռուէն կամ մօտէն կապակցութիւն ունեցողները։

Ինչ կը վերաբերի Տոքթ. Պլետնեւի, յայտնի է թէ 1938ի մեծ դատավարութեան ամբաստանեալներէն էր, որոնք իբր թէ փորձած էին Սթալինն ու քանի մը ուրիշներ սպաննել։

Պլետնեւ դատապարտուեցաւ քսան տարուան տաժանակիր աշխատանքի։

ՖՐՈՒՆԶԷ՝ «ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՄԱՀ»

Իր ատած անձերը ոչնչացնելու համար՝ հրացանազարկութենէ, մահուան կայաններ ուղարկելէ, խեղդամահ ընելէ կամ թունաւորել տալէ տարբեր միջոցներ ալ ունէր Սթալին իր տրամադրութեան տակ։ Աւելի արդիական միջոցներ ալ օգտագործել գիտէր. զոր օրինակ՝ վիրաբուժական մահը։ Այս միջոցին զոհերէն եղաւ Ֆրունզէ()։*

Սթալինի մանկութեան ընկերներէն մէկը եղած չէր, սակայն իր անգնահատելի օժանդակութիւնը բերած էր Թրոցքիի դէմ Սթալինի մղած պայքարին ատեն. որպէս վարձատրութիւն, տիրացած էր Թրոցքիի ժառանգութեան, այսինքն՝ նշանակուած էր Պատերազմական Նախարար, ցամաքային եւ ծովային բանակներու պետ եւ Պոլիտպիւրոյի անդամ։ 1925ի Ապրիլին ենք։

1925ի Նոյեմբերին, Ֆրունզէ կը մեռնէր վիրաբուժական սեղանին վրայ։

Սթալին շուտով անդրադարձած էր, թէ Ֆրունզէ իր կարծածին չափ կակուղ չէ. անհրաժեշտ էր որ Կարմիր Բանակին գլուխը գտնուող անձը աւելի հլու, աւելի հաւատարիմ մէկը ըլլայ իր անձին։ Արդէն նկատի ունէր իրեն պէտք եղած անձը — Վորոշիլով։ Բայց պաշտօնի գլուխ կը գտնուէր Ֆրունզէ։ Սթալին գործի լծուեցաւ՝ այդ աթոռը թափուր ձգելու համար։

Ժողովրդական կոմիսար Ֆրունզէ, որ քառասունը հազիւ անցած էր, ստամոքսի խոցէ *կը տառապէր։ Կեանքը վտանգուած չէր, եւ քանի որ բժիշկները կ'ըսէին թէ իր տկար սիրտը չի կրնար դիմանալ թմրեցուցիչ ազդեցութեան, Ֆրունզէ բոլորովին հակառակ էր վիրաբուժական որեւէ գործողութեան։*

Սթալին որոշեց զանց առնել բժշկական խորհուրդները։ Մասնաւոր խնամքով ընտրուած բժշկական յանձնախումբ մը հրաւիրեց եւ խնդրեց որ կարծիք յայտնէ։ Բժիշկները այն եզրակացութեան յանգեցան, թէ գործողութիւնը պէտք էր կատարուէր։ Բժիշկներու այս եզրակացութեան աւելի կշիռ տալու համար, Սթալին զայն վաւերացնել տուաւ նաեւ Պոլիտպիւրոյին կողմէ։

Այս բոլորը տեղի կ'ունենային այնպիսի պահու մը, երբ Ֆրունզէ Մոսկուայէն բացակայ էր քննական պտոյտի մը համար։

Վերադարձի ճամբուն վրայ, շոգեկառքին մէջ, ձեռքը տուին հետեւեալ զեկոյցը, որուն պարունակութեան տեղեկացաւ մեծ զարմանքով.

«Այսօր մայրաքաղաք կը հասնի Ընդհանուր Հրամանատարը՝ ընկեր Ֆրունզէ, որ առժամաբար կը ձգէ իր պաշտօնը՝ ստամոքսի գործողութեան մը ենթարկուելու համար»։

Մոսկուա ոտք կոխելուն, Ֆրունզէ զարմանք յայտնեց, բարկացաւ, բայց ոչ մէկ բան օգուտ ունեցաւ։ Եթէ լաւ բոլշեւիկ էր, պէտք է գիտնար, որ իրական համայնավարը միշտ կ'ենթարկուի կուսակցութեան, որ միշտ իրաւացի է։

Ուրեմն համակերպեցաւ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուելու, եւ, ըստ նախատեսուածին, քնաբեր թմրեցուցիչները իր մահուան պատճառ եղան։

ԵՐՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

1923ի Փետրուար ամիսն է։

Լենին կաթուածի Բ. հարուած մը ստացած է, սակայն զինք խնամող բժիշկը՝ Կէթիէ, յոյսը կորսնցուցած չէ. հիւանդը ուժեղ կազմ ունի. մտային կարողութիւնները տեղն են։ Բժիշկը այս բոլորը յայտնած է Թրոցքիի։ Արդարեւ, Լենին տարի մը եւս պիտի ապրի մինչեւ 1924 Յունուար 21։

(7 Շար.)

(*) Յետագային պիտի տեսնենք Սթալինի «արդիական» միջոցներէն մէկ ուրիշը՝ ինքնաշարժի արկածը։

կիոյ հրաշալիքներուն, Կէօրէմէի «Թաքուած Հովիտ», «Գլխարկաւոր Բուրգերու» եւ «Ժայռաբոյս» մօտ 375 գեղեցիկ եկեղեցիներու եւ որմանկարներու մասին: Նեւշեհիր անցնելէ առաջ ըսեմ թէ Իւրկիւպի մէջ կառուցուած է արդիական շատ գեղեցիկ պանդոկ մը՝ լողաւազանով օժտուած, ուրկէ Կէօրէմէի ճամբուն վրայ վեց քիլմ. հեռու կը գտնուի Օրթա Հիսար, ուր կայ նախնական պանդոկ մը իր արեւելեան բաղնիքով եւ Օրթա Հիսարէն ալ մէկ քիլմ. հեռու կը գտնուի Կէօրէմէ, ուր պանդոկ չկայ:

Կարելի է Պոլսէն շոգեկառքով երթալ նախ Կեսարիա եւ յետոյ ինքնաշարժով, երկու հարիւր ոսկի, նոյն օրուան մէջ այցելել Կէօրէմէ եւ վերադառնալ:

Ես Անգարայէն գացի Կէօրէմէ, «Թիւրք էքսփրէս»ի կողմէ Հանրապետութեան տօնին առթիւ կազմակերպուած պտոյտով մը: Առաւօտեան ժամը եօթնին՝ «օթօքար»ով մը ճամբայ ելանք Անգարայէն: Ճամբորդները կը բաղկանային 33 երկսեռ Ամերիկացիներէ եւ երեք Հայերէ: Տասնին հասանք Քըրշէհիր, 10.45ին Հաճի Պէքթաշ եւ 13ին ալ Նիւշէհիր, ուր ճաշեցինք գեղատեսիլ համակրելի ճաշարանի մը մէջ:

Կէսօրէ ետք 15.30ին հասանք Օրթա Հիսարի պանդոկը, ժամը 16ին այցելեցինք Իւրկիւպ (օթօքարով) եւ գիշերեցինք պանդոկին մէջ: Հետեւեալ առաւօտուն ժամը ութին դարձեալ մեր «օթօքար»ով մեկնեցանք Կէօրէմէ եւ մինչեւ կէսօր կարողացանք այցելել ժայռաբոյս եկեղեցիները հազիւ երկվեցեակ մը: Ժամը 13ին ճամբայ ելանք Անգարայի ուղղութեամբ եւ 19.30ին ալ վերադարձանք մեր մեկնակէտը, այսինքն «Թիւրք էքսփրէս»ի Անգարայի կեդրոնատեղին:

Ինչպէս ըսի՝ 33 Ամերիկացիներէ եւ երեք Հայերէ կը բաղկանար մեր խումբը, որով մեր ճամբորդութիւնը համեմուեցաւ «փանթէզի»ներով, ծիծաղաշարժ եւ նոյնիսկ վտանգաւոր միջադէպերով:

Հանր. Տօնի նախօրեակին, գիշերը, երբ կ՚ընթրէինք Օրթա Հիսարի պանդոկի ճաշարանին մէջ, գիւղացիներէն խումբ մը այրեր, սրինգով եւ թմբուկով, ներս խուժեցին ճաշարանէն եւ սկսան իրենց տոհմիկ երգերը եւ պարերը: Աւանդական արքն էր միայն պակաս անոնց խումբէն, սակայն գեղադէմ Ամերիկուհիները շուտով լրացուցին այդ պակասը՝ պար բռնելով գիւղացիներուն դէմ:

Փոխանակ Ռաքիի՝ տեղւոյն կարմիր գինին բաւական եղած էր յառաջ բերելու համար ներքին այդ ուրախութիւնը: Աւելորդ է ըսել թէ պարի մոլեգնութեան ընթացքին անոնց կարճ ու սեղմ զգեստները վերածուեցան «շորթ»երու ...:

Պտոյտի կազմակերպիչ Թիւրք էքսփրէսի տնօրէն Պ. Տինօ, որ կ՚ընկերանար մեզի, զգուշացուց զանոնք այդ մտերմութիւնը սանձելէ:

Տնօրէնը բացատրեց ինծի թէ, Անատոլուի կրքոտ կտրիճներու բարքերուն անծանօթ օտար եւ միամիտ մանկամարդուհիներ, յաճախ, իրենց անխորհուրդ արարքներով, դժուարին կացութեան մը կը մատնէին զինքը, տրուած ըլլալով որ անոնց պատիւին պաշտպանութիւնը ի վերջոյ իրեն կը վիճակէր:

Պատմեց ինծի հեղէն շատ գեղեցիկ դրօսաշրջիկ մանկամարդուհիի մը պարագան, որ բովանդակ գիշերը գիւղացի երիտասարդներու հետ գրօսնելէ ետք՝ չէր կարողացած պաշտպանել անոնց ձեռքէն եւ հետեւեալ առաւօտուն կէս – նուաղուն վիճակի մէջ փոխադրուած էր իր տեղը:

Թիւրիմացութիւններու տեղի չտալու համար, պէտք է խոկոյն աւելցնեմ թէ տեղացի ժողովուրդը շատ կենցաղավար եւ պարկեշտ վերաբերում մը ցոյց կու տայ հանդէպ լուրջ դրօսաշրջիկներու:

Գալով խումբին ընկերացող երեք Հայերու, ես ալ մէջը ըլլալով, ջրախառն գինի խմեցինք ինչ որ չվրիպեցաւ մեր շուրջիններու ուշադրութենէն եւ «Փրէզպիթէրեըն տրինք» (երիցական ըմպելի) յորջորջուեցաւ մեր ըմպելին:

Կէօրէմէի եկեղեցիները այցելէ առաջ, գիս տպաւորող պատկերներէն մին եղաւ Օրթա Հիսարի պանդոկի մէջ զարթօնքս:

Առաւօտեան ժամը վեցին, երբ ակնարկ մը նետեցի պատուհանէս դուրս, տեսայ հուրիներու նմանող խումբ խումբ կիներ, որոնք աւանակներու վրայ հեծած՝ դաշտերը աշխատելու կ՚երթային:

Սաւաններով քօղարկուած էր անոնց դէմքը եւ առաւօտեան զեփիւռի ազդեցութեան տակ վէտվէտող այդ սաւանները արշալոյսի մանիշակորակ ցոլքերու տակ դիւթական պատկեր մը կը կազմէին:

Ինչպէս Անատոլուի գիւղերէն շատերու մէջ, հոս ալ կիները կ՚աշխատին եւ այրերը իրենց օրերը կ՚անցընեն սրճարաններու մէջ թղթախաղով:

Կէօրէմէի հրաշալիքներու նկարագրութեան սկսելէ առաջ, կ՚ուզեմ թուել Անգարա վերադարձին «օթօքար»ին մէջ գտնուած «մետիում»ի մը գուշակութիւնը:

Երբ մեր օթօքարը հանդարտօրէն կը սահէր կլլրապատ լայն պողոտաներու վրայէն, ճամբորդներէն տիկին մը, իր ետեւի տիկնոջ դառնալով՝ պաղարիւնութեամբ ծանոյց մօտալուտ փոքր արկած մը: Ունկնդիրը կարեւորութիւն չընծայեց այդ գուշակութեան, սակայն լսած ըլլալով՝ սրտադողով սպասեցի:

Զարմագուշակութենէն հազիւ կէս ժամ ետքը, մեր օթօքարը փոքր ընդհարում մը ունեցաւ դէմէն եկող օթօմոպիլի մը հետ եւ ապակի մը փշրուելով ճամբորդի մը աչքը վիրաւորեց:

« Մէտիում» տիկինը, դարձեալ կոնակը դարձնելով՝ հանդարտօրէն ծանոյց թէ այլեւս ոչ մէկ անախորժ միջադէպ պիտի պատահի մինչեւ Անգարա մեր վերադարձը:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՃԻԼԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ՝ ՍԵՓԱԿԱՆ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

— Քաղաքացիները իրաւունք ունին միայն մէկ տան սեփականատէր ըլլալու: Սեփական բնակարանները 65 քառ. մեթրէն աւելի պէտք չէ ըլլան: Երեւանի մէջ սեփական շէնք կարելի է շինել համագործակցական հիմունքներով միայն: Տունը ծախելու պարագային նոր տուն շինելու իրաւունք չկայ մինչեւ 10 տարի:

Սեփական բնակարաններու շինութիւնը կարգ կանոնի դնելու եւ շինանիւթեր ունենալու օրինական միջոցները սահմանելու համար նոր կանոնագրութիւն մը մշակուեցաւ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին կողմէ:

« Սով. Հայաստան», իր Դեկտեմբեր 16ի թիւով, առաջին էջ, կէտ առ կէտ կը թուէ նոր օրինագիծին տրամադրութիւնները:

« Կանոնագրութիւնը քաղաքացիներուն իրաւունք կու տայ անձնական սեփականութեան իրաւունքով իրենց համար շինել մէկ կամ երկյարկանի բնակարան՝ մէկէն մինչեւ հինգ սենեակով, պայմանով, որ ընդհանուր տարածութիւնը 60 քառակուսի մեթրէն աւելի չըլլայ:

« Բնակելի տուներ կրնան համագործակցական (քօօփերաթիֆ) հիմունքներով շինել նաեւ քանի մը քաղաքացիներ միասնաբար, պայմանաւ, որ տասը հոգիէն պակաս չըլլան:

« Քաղաքին ընդարձակումը սահմանափակելու համար Երեւանի քաղաքացիները անհատական բնակարաններ կրնան շինել միայն համագործակցական հիմունքներով, բազմայարկ տուներ շինելով:

« Սեփական բնակելի տուներ շինողներուն հարկ եղած հողամասը կը յատկացուի քաղաքային, շրջանային եւ աւանային Խորհուրդներուն միջոցաւ, ըստ շինող տանտիրոջ բնակութեան վայրին:

« Բնակելի տան շինութիւնը կրնայ իրագործուիլ միայն այդ նպատակին համար յատկացուած հողամասին վրայ՝ բնակելի տան հաստատուած նախագիծին, հողամասը օգտագործելու իրաւունք տուող պայմանագրին եւ շինութիւնը սկսելու հրամանին գոյութեան պարագային:

« Ինքնագլուխ շինութեան ձեռնարկողները պատասխանատուութեան կ՚ենթարկուին Հայաստանի Քրէական օրինագիրքին 219րդ յօդուածին համաձայն, հակօրինական բնակելի տան բռնագրաւումով:

« Շինուած բնակելի տան յարկերը, սենեակներուն թիւը եւ բնակելի տարածութիւնը պէտք է համապատասխանէ որոշուած սահմաններու չափին, որ եթէ աւելի ըլլայ՝ կը գրաւուի աւելորդ բնակելի տարածութիւնը եւ կը յանձնուի տեղական խորհուրդներու բնակելի ֆոնտին, տունի նեղութիւն ունեցողները տեղաւորելու համար:

« Անոնք, որոնք կը փափաքին սեփական տուն շինել եւ կ՚օգտագործեն պետութեան պատկանող կամ լքեալ վիճակի մէջ գտնուող բնակելի տարածութիւն մը, պարտաւոր են հողը յանձնել համապատասխան շրջանային խորհուրդի գործադիր կոմիտէին կամ գերատեսչութեան, նայած վայրին:

« Կրկին անգամ տուն շինել ուզողներուն նոր հողամաս չի յատկացուիր իրենց առաջին տունը ծախած թուականէն մինչեւ տասը տարի:

« Շինանիւթերը ստանալու կանոնները խախտած անձերը պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին Քրէական օրինագիրքի 164րդ յօդուածին համաձայն»:

Վերջապէս Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը որոշեր է արգիլել ամարանոցներու շինութիւնը: « Հայաստանի մէջ ամենուրեք արգիլուած է քաղաքացիներուն հողամասեր յատկացնել սեփական ամարանոցներ շինելու համար, ինչպէս նաեւ պետութեան, համագործակցական ընկերութիւններու եւ ընկերային կազմակերպութիւններուն կողմէ քաղաքացիներուն ամարանոց շինելու համար շինանիւթեր ծախելը»:

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ

Հայ երկրաբանները գտած են շինանիւթի՝ տուֆի, երկաթաքարի (պազալթ), հրաբխախարամի եւ այլ նիւթերու կարգ մը նոր հանքեր:

Մեծ ուշադրութեան արժանի է Այրումի (Նոյեմբերեան շրջան) գաճի հանքավայրը, որ կը բռնէ քսանէն մինչեւ 30 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն: Գաճին պարունակութիւնը կը հասնի 80 տոկոսի:

Աշտարակի շրջանի Ագարակի վարդագոյն եւ սեւ տուֆի հանքավայրերուն հետազօտութիւնը ցոյց տուաւ, որ ասոնց պաշարները 17 միլիոն քառակուսի մեթրէն աւելի են:

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պուքրէշի «Նոր Կեանք»էն կ՚իմանանք թէ Հունգար հայագէտ Էտմոնտ Շիւտց՝ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային ուղարկած է ուսումնասիրութիւն մը, որ կը պարունակէ նոր տուեալներ Գաբրիէլ Թողաթենցի մասին: Ազգութեամբ Հայ Գաբրիէլ Թողատենց՝ Հունգարիոյ մէջ ճանչցուած է իբր ազգային հերոս: Այս փառքին հասած է 275 տարի առաջ, երբ՝ Եւրոպայի մէջ սկսած էին խախտիլ Օսմանեան պետութեան հիմերը եւ Հունգարացիք ազատագրական պայքար կը մղէին Թրքական տիրապետութեան դէմ հայազգի այս հերոսը կարեւոր դեր խաղաց Հունգարիոյ ազատագրական պայքարին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Բայց այս վերջին հարցումը նորէն թանձր մռայլ մը իջեցուց թշուառ կնոջ դէմքին վրայ ու սոսկումով մը համակեց զինքը. չկրցաւ պատասխանել... այդ անունը զարհուրելի անուն մըն էր:

— Ոհ, գուցէ մեռած է որ կ՚ըսէք, մայր իմ կրկնեց Վազգէն:

— Օրեր ձայն տուաւ, զաւակս, մրմնջեց կինը դողդղալով:

— Շատո՞նց:

— Ոչ... մօտ օրերուս մէջ:

— Մօտ օրերո՞ւս մէջ... աւաղ, որչափ դժբախտ եմ եղեր որ չկրցայ տեսնել զինքը:

Կինը մեռելի մը գոյն առաւ ու փղձկեցաւ: Իր լեզուին վրայ անուն մը կար, որմէ կարծես թունալից շունչ մը կ՚անցնէր իր բովանդակ էութեան մէջ:

— Խօսէ, մայր իմ... ըսէ ինծի մեր մականունը... ըսէ ինծի թէ քոյր, եղբայր եւ ազգականներ ունի՞մ շեշտեց Վազգէն խանդաղատալի ձայնով մը:

— Քոյր եւ եղբայր չունիս բայց ազգականներ կան թոթովեց կինը:

— Խօսէ լաւ, ինչ մականուն կը կրէք:

— Ոհ, մի հարցներ տղաս ... դողդղաց կինը:

— Պատճա՞ռը:

— Որովհետեւ հայրդ անիծեալ ստուեր մը թողուց քու ազգատոհմիդ մականունին վրայ:

— Ի՞նչպէս ...

— Լեզուս յառաջ չերթար որ ըսեմ, զաւակս:

— Յայտնէ, մայր իմ ...

— Քու մականունդ ...

— Երկաթապաշե՞նց ...

— Այո:

— Ուրիշ Երկաթապաշենց մականունով ընտանիք մը կա՞յ այս քաղքին մէջ:

— Չեմ գիտեր ...

— Ի՞նչ է հօրս անունը:

— Առաքել էֆէնտի ...

— Առաքել էֆէնտի՞ ... ի՞նչ կը լսեմ, Աստուած իմ ...

Ու Վազգէն երկու ձեռքը դէմքին վրայ ծածկելով, սկսաւ արտասուել:

— Վազգէն ... բացագանչեց Վանականը անոր ձեռքը բռնելով. մի լար, արդարութիւնը պատժած է քու հայրդ: Այսօր մայրդ գրկիդ մէջն է. անով պէտք է մխիթարուիս:

— Աստուած իմ... ոհ, ինչու այսպէս ըլլայ ... կը մրմնջէր Վազգէն՝ առանց կարենալու իր հոգւոյն դառնութիւնը բացատրել:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆ ԻՐ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ..

Գիշերուան խաւարը պատած էր ամբողջ բնութիւնը խոր ու ահաւոր լռութիւն մը կը տիրէր: Երբեմն հեռաւոր հորիզոնի մը ետեւէն փայլակ մը կը ճեղքուէր, ինչպէս հրաբուխէ մը ժայթքած անհուն բոցը:

Այդ պահուն, Վանայ արեւելակողմը գտնուող շղթայ լեռներու մէջ, երկու հոգի կ՚ապաստանէին, դրեթէ ամէնէն ապահով տեղը: Մին մեր ծանօթ Պատրիկն էր, իսկ միւսը Լալէզար:

— Ալ ազատ ենք, անանկ չէ, հարցուց Լալէզար հեւքոտ ու երկիւղէն սմքած ձայնով մը:

— Այո... ազատ ենք, Լալէզար պատասխանեց Պատրիկ զոհեկան այնպիսի խեղդուած շեշտով մը՝ որ կը ցնցէր իր բովանդակ էութիւնը: Հոստեղ կ՚անցընենք գիշերը... վաղը պիտի կրնանք քաղաքը մտնել:

— Թող տրիկա... ի՞նչպէս եղաւ վէրքդ, ընդհմջեց մանկամարդ աղջիկը դըրեթէ անբացատրելի գորովանքով մը:

— Բան մը չկայ ... անոր ցաւն անգամ չեմ զգար, մրմնջեց Պատրիկ ճնշուած ճիգ մը ընելով ինքնիր վրայ: Արիւնը դադրած է..., շատ հանգիստ եմ:

— Ոհ, մի գուցէ գնդակը ...

Ու Լալէզար չկրցաւ խօսքը շարունակել ... կարծես թէ այդ քստմնելի հարցումը ժանգոտ երկաթի մը պէս իր սրտին մէջ մխուեցաւ:

— Չէ՞ որ «մի կասկածիր» ըսի. առարկեց Պատրիկ մանկամարդ աղջկան ձեռքը բռնելով: Միթէ՞ Քիւրտին գնդակը դիւրին կերպով կրնայ ծակծկել մեր սիրտը...: Անհոգ եղիր... Պատրիկ մէկ երկու գնդակով չի մեռնիր: Գիտցիր որ շատ անգամներ կուրծքիս մէջ մտած են անոնք...: Կաթիլ մը արիւն... ուրիշ ոչինչ:

Լալէզար խորին հառաչանք մը հանեց ու մթութեան մէջ իր քովը նստող երիտասարդին երեսը նայիլ ուզեց: Յետոյ ցաւաբեկ ձայնով մը հարցուց.

— Ասկէ մինչեւ քաղաքը շատ ճամբայ ունի՞նք:

— Չէ... երբ առտուան լոյսը չխեղքուած մեկնելու ըլլանք, կէս օրուան մօտ քաղաքը կը հասնինք, պատասխանեց Պատրիկ՝ որուն կոկորդը խեղդող չոր հազը հետզհետէ կը սաստկանար:

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յովհաննէս Վարդանեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Վարդգէս Վարդանեանի :

×

Օր. Վարդուհի Նորոյեան, ինչպէս ամէն տարի մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Տիգրան Նորոյեանի :

×

Տէր եւ Տիկին Գամպէրեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն իրենց հօր Պ.Կ. Խողեանի (Մարսէյլ) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պօմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Նոր տարուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տիկին Աստղիկ Աքնազարեանի որ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ Մանուկներու օրուան հանդէսին առթիւ շաքարեղէններ նուիրելով :

Նմանապէս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Բարգէն Գավէշի, որ երբեք չի մոռնար մեր Մանուկներու Օրուան հանդէսը, նուիրելով կարկանդակներու տեսակներ :

Շնորհակալութիւն նաեւ Տիկ. Մառլէն Իլլիպէյեանի որ լաւագոյն կերպով կատարեց իր խօսնակի պարտականութիւնը զուարճացնելով մանուկները, ինչպէս նաեւ Պ. Ա. Գմբէթեանի որ սիրայօժար ստանձնած էր Կաղանդ Պապայի դերը :

×

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Չըլինկիրեանէ յիսուն Ն. Ֆ. Օգափ. կայանի ի նպաստ :

ՆՈՒԷՐ

Օրիորդ մը 40 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին Օգնութեան նպատակի մը յատկացուելու համար :

ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ

ԼԻՈՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ, Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 4·30-ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. Ծնունդ.— Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 7·30ին :

Պատարագ.— ժամը 10ին : Ջրօրհնէք, ժամը 11ուկէսին :

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց :

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդէն, բերել իրենց իւղագինի բաժինը վառ պահելու համար մեր Ս. եկեղեցին :

×

ԾՆՈՒՆԴԸ ՓՕՄՌՆԻ ՄԷՋ

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծընընդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին :

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10 : Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45 :

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10 :

×

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ին ժամերգութիւն, ապա ընթերցուածներ, և Ոչինչ է պէտոյ, եւ ապա հանդիսաւոր Ճրագալոյցի պատարագ, երկսեռ երգչախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ տեղւոյն դպրաց դասուն :

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտուն ժամերգութիւն, ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, Ծննդեան քարոզ 11ին եւ յետ պատարագի հանդիսաւոր Ջրօրհնէք : Դարձեալ երգչախումբին կողմէ դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի : Պատարագիչ եւ քարոզ Վարդ. քհնյ. Ալագեան :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կ'ողբայ վաղահաս մահը Վասպուրական արծուիկներէն ՎԱՐԴԱՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆԻ (որդին Սիմոն Աւտոյեանի) քսան տարեկան, (մեռած Գերմանիա զինուորական ծառայութեան շրջանին) : Այս տխուր առթիւ յանուն ֆրանսաբնակ բոլոր Վասպուրականցիներուն Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ տարաբախտ երիտասարդին ծնողքին եւ համայն Աւտոյեան ընտանիքներուն, Աւիկեան ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտ. Մշակութային ակումբը կը ծանուցանէ թէ իր խնդրանքին վրայ ճարտարապետ Եղուարդ Իւթիւճեան, դասախօս Փարիզի Գեղարուեստից Բարձր. Վարժարանին ճարտարապետական ճիւղին, յառաջիկայ Երեքշաբթիբ 9 Յունուար, պիտի բանախօսէ Ռախմանինօֆի երաժշտանոցի սրահին մէջ, 126 Ավընիւ տը Նիւ Եօրք, Փարիզ (16), մէթրօ Ալմա Մարսօ, երեկոյեան ժամը 9ին : Նիւթ ունենալով՝

«Քրիստոնէութեան սրբավայրերը եւ Ս. Գեթսեմանիի վերակառուցումը Երուսաղէմի մէջ» :

Այս բանախօսութեան ընթացքին Ե. Իւթիւճեան մոգական լապտերով պիտի ցուցադրէ, յատուկ պաշտօնով իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին իր կողմէ առնուած գունաւոր լուսանկարները :

Բոլոր ազգակիցները եւ ի մասնաւորի երիտասարդութիւնը սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս հետաքրքրական բանախօսութեան, ծանօթանալու համար այն բոլոր ճիգերուն, զորս մեր երէց սերունդները ըրած են Սուրբ Տեղեաց պահպանութեան, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդին բերած ծառայութեան, քրիստոնէական կրօնքին տարածման համար :

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier

Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo-փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto

Incendie

Dégâts des eaux

Vie

PRIX ETUDIES

Tous risques assurés

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire » (*Réalités*).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ». RENÉ MASSON (*Nouveau Candide*).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ». ALAIN BOSQUET (*Combat*).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ». (*Feuille d'Avis de Neuchâtel*).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ». (*Libre Belgique*).

STOCK

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Տիկին Վ. Օնպաշեանէ քսան Ն. Ֆ. ի նպաստ դպրոցի, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Պ. Թոնիկ Թէրզեանի մահուան առթիւ : Տէր եւ Տիկին Երամեան իրենց մօր մահուան քառասունքին առթիւ քսան : Տէր եւ Տիկին Կուտուրաճեան իրենց երրորդ զաւկին ծննդեան առթիւ 10, Պ. Մ. Սահակեան հինգ Ն. Ֆ. դպրոցին :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Երիտասարդ Օրիորդ տաքթիլօ մը կ'ուզուի : Անձամբ դիմել Յառաջին որ կուտայ հարկ եղած տեղեկութիւնները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Պուլ. Օտոոյի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պառ Էնթէռնասիոնալ, Շըմէն տը Մատրակ – Վիլ :

Կը մասնակցին հայկ. դպրոցի աշակերտ – աշակերտուհիները :

Կը խօսի դպրոցի ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Զաւարեան ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ «Շանթ» թատերախումբը պիտի ներկայացնէ մեծ պատրաստութեամբ Ազգ. Տրամը «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ», Պօմոնի սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւններ մամուլով եւ առանձին յայտարարութեամբ :

Հ. Յ. Դ.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, 6 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին :

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 6 Յունուար Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ 7 Յունուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին :

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին :

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ԿՈՒՏԻՆԱՀԱՅԵՐՈՒ

Պատկերազարդ, հեղինակ՝ Արշակ Ալպօյաճեան, Պէյրութ 1961, էջ 230 :

Գին՝ 4·50 տոլար

Լաթակազմ 5·50 տոլար

Սոյն հատորին լրացուցիչ մասը՝

Ա.— Կուտինահայ ժամանակագրութիւն. հրատարակիչ՝ Համբարձում Զօրթեան (Անակ) :

Բ. – Կաթողիկէ Հայերը Կուտինայի (Քիւթահիա). պատկերազարդ. աշխատասիրող՝ Հ. Իգնատիոս Աքեան, Վիէննա, 1960, էջք 164+109= 273 :

Գին՝ մէկ տոլար

Առանձինն՝ Բ. Կաթողիկէ Հայերը. էջ 109 : Գին՝ 0·50 տոլար

Դիմել՝

P. IGNACE AKIAN
Méchitharistengasse 4
VIENNE (Autriche)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL LUTETIA, 43 Bd. Raspail

Յունուար 6ին, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ առաւօտ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Պ. Պէպէքեանի երգերուն մասնակցութեամբ, նաեւ ուրիշ անակնկալներ

Ճոխ պիւֆէ, պար եւ մեծ խանդավառութիւն

Այժմէն սեղանները ապահովել Օփերա 37-62

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆ ԶԿԱՅ

ԱՌԱՆՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ՈՐՈՆՑ ՄԻԱԿ ՎԱՐՊԵՏՆ Է՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e) TAI. 65-44

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 4 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9295 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5096

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՔԱՍԸՄ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Պաղտատէն կը հաղորդեն թէ քրտական ըմբոստութիւնը վերսկսած է Իրաքի հիւսիսային շրջանը: Քասըմ յայտարարած է Ալ Թավրա թերթին որ Քիւրտերը նոր յարձակումներ կատարած են, որոնք կ'ըսէ աՔասըմ, կը զուգադիպին Բրիտանական Նաւատորմին միջերկրականեան շարժումներուն: Այս բոլորը կը փաստեն թէ «Հիւսիսի ըմբոստները (քիւրտ) կը գործակցին Հարաւի աշխարհակալներուն (Քուվէյթ) հետ»:

Միւս կողմէ, մինչ կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն չորս հարիւր զոհեր կան (մեռեալ եւ վիրաւոր), Թուրքիոյ ներքին նախարարը կը յայտարարէ թէ 25 Թուրքեր սպաննուած են Քիւրտերու կողմէ, Թրքական հողամասի վրայ եւ որոնք կը փորձէին Իրաքէն փախիլ:

Նոյն յայտարարութեան ընթացքին, Քասըմ ըսաւ թէ վճռած է Քուվէյթը «ազատագրել»:

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն Քասըմ Քուվէյթի հարցը մէջտեղ դրած է ծածկելու համար քրտական ըմբոստութիւնը որ բաւական ծաւալած է եւ որուն հետեւանքով կը թուի թէ Պաղտատի կառավարութեան իշխանութեան ձեռքը չէ այլեւս Իրաքի այն մասը որ սահմանակից է Թուրքիոյ:

Հարաւի եւ Հիւսիսի (Քուվէյթ եւ քիւրտ) հողերէն զատ կայ նաեւ քարիւղի խնդիրը, որուն համար կառավարութիւնը նոր օրէնսդրութիւն մը կը պատրաստէ: Լոնտոնի մէջ տուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, քարիւղներու նախարարը՝ Մոհամէտ Սալման հաղորդեց այս լուրը, չնշելով թէ Իրաք պարտաւորութեան տակը կը գտնուի աւելցնելու այն եկամուտները զորս կը քաղէ քարիւղի իր հարստութիւններէն, որպէսզի աւելի լաւ կարենայ պայքարիլ երկրին թերաճութեան եւ տգիտութեան դէմ: Իրաքի պահանջները այս ուղղութեամբ երկու են.— Իրաք հարիւրէն քսանով պէտք է մասնակցի բոլոր շահագործումներուն եւ աւելի մեծ թիւով Իրաքցիներ պէտք է աշխատին վարչական կազմին մէջ: Եթէ ընկերութիւնները գոհացուցիչ պատասխաններ չտան այս պահանջներուն, բանակցութիւնները չեն կրնար վերսկսիլ: Նախարարին հարց տրուած է թէ Քուվէ՞յթի ալ կը վերաբերին այս կարգադրութիւնները: Իրաքցին յստակ պատասխանած է.— Քուվէյթ Իրաքի մաս կը կազմէ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Իշխանութիւնները կ'ուզեն հիմնովին մաքրել ինչ որ կը մնայ Սուրիական ժողովրդական կուսակցութենէն զոր լուծեցին վերջին դէպքերու վաղորդայնին:

Ներկայիս աւելի քան հազար հոգի ձերբակալուած են եւ մեծ քանակութեամբ զէնք եւ զինամթերք գրաւուած: Կառավարութիւնը որոշեց սեղմումներու ենթարկել զաղթականներու եւ օտարականներու բնակութիւնը Լիբանանի մէջ նկատի առնելով որ պետական հարուածին մասնակցողներուն մէջ կան մասնաւորապէս Սուրիացիներ, Յորդանանցիներ եւ Պաղեստինցիներ:

Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ հակակշռի տակ առնել բոլոր կուսակցութիւններուն նիւթական աղբիւրները, բոլոր թերթերը եւ պատկերասփիւռը:

Այս առթիւ մէջտեղ զրուեցաւ նաեւ 30 տարուան հրովարտակ մը որ կը ստիպէ իւրաքանչիւր քաղաքացիի ինքնութեան թուղթ ունենալ իր վրայ:

Խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրուած է կառավարութեան տեղեկագիրը լսելու համար Կիրակի օրուան դէպքերուն մասին:

ՄԻՍԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Եզան մսին խնդիրը երթալով կը ծանրանայ: Ծանօթ է որ Միսոֆ որոշած էր յատուկ գին պարտադրել եզան մսին համար եթէ մսավաճառները յամառին եւ ինքնաբերաբար չիջեցնեն գինները: Ասոր վրայ մսավաճառները գործադուլի դիմեցին եւ սկսան եզան միս չգնել: Բայց նախարարը որոշած էր տեղի չտալ եւ գլուխ բռնել մսավաճառներուն: Ասոնց ընկերակցութեան նախագահը փորձած էր առջի օր համոզել իր անդամները որ վերսկսին գնումները, բայց Միւթիւալիթէի մէկ հանրաժողովի ընթացքին իրեն իրաւունք չտրուեցաւ եւ չկրցաւ խնդիրը «անուշի կապել» ինչպէս կ'ուզէր:

Այս ձեւով ուրեմն գնումներու «գործադուլը» կը շարունակուի եւ Նախարարաց խորհուրդը վճռած էր «գրաւել» մսավաճառի խանութները եթէ կացութիւնը չբարելաւուի: Այս պարագային մսագործները ստիպուած են բաց պահել իրենց խանութները եւ ասոր իբրեւ հետեւանք պիտի ստիպուին գնումներ ընել դէմ դնելու համար ընդհանուր ծախքերուն:

Այս կացութեան դիմաց կայ նաեւ ուրիշ խնդիր մը այն է մսավաճառի կարգ մը խանութներու փլասթիճաժը: Ոմանց կարծիքով այս պայթումներուն կ'ենթարկուին այն մսագործները որոնք չեն հետեւիր գնումներու գործադուլին եւ զոհ կ'երթան իրենց արհեստակիցներուն: Միւս կողմէ, կան ուրիշներ որոնք համոզուած են թէ Գաղտնի Բանակին գործունէութեան մաս կը կազմէ:

Հարցաքննիչ դատաւորը սակայն ձերբակալել տուաւ եօթը մսավաճառներ որոնք գլուխը կը գտնուին յատուկ կոմիտէի մը (ԷոմիթԷ տը վիժիլանս) եւ խիստ հսկողութիւն կը կատարեն որպէսզի ըստուգեն թէ բոլորը կը հետեւին գնումի գործադուլին:

Ամէն պարագայի մէջ, տագնապը չէ լուծուած:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ

Դժուարութիւնները սկսան Ֆրանսացիներուն համար որոնք պիտի դատուին ի մօտոյ: Գահիրէի փաստաբանապետը՝ Մուսթաֆա Էլ Պարատէյ ընդունեցաւ պաշտպանել դեսպանատան խորհրդատու Հանրի Մութոնը որ ձերբակալուած դիւանագէտներէն մէկն է: Փարիզէն Գահիրէ հասած են երկու ֆրանսացի փաստաբաններ որոնք սակայն շատ մտահոգ են տեսնելով թէ ստիպողաբար կը ճըշդուի եգիպտացի այն փաստաբաններուն ցանկը որոնք պիտի պաշտպանեն ֆրանսացի «ամբաստանեալները»: Մինչեւ երկու շաբաթ դատը պիտի սկսի եւ ցարդ պաշտպան փաստաբանները չեն կրցած ձեռք ձգել թղթածրարին պատճէնը: Տակաւին կայ նաեւ թարգմաններու հարցը:

Միւս կողմէ եգիպտական կառավարութիւնը վերջ դրաւ այն հետապնդումներուն զորս սկսած էր ճարտարարուեստի իտալացի խումբի մը դէմ, նկատի առնելով որ անոնք մեծ ճիգ թափած են զարգացնելու համար Եգիպտոսի մէջ զբօսաշրջիկներու այցելութիւնները եւ փորձած են նաեւ գործակցութեան սերտ կապեր պահել Արաբ. Մ. Հանրապետութեան եւ Իտալիոյ միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ հարիւր հազար բանուորներ կը գրէ Իւմանիթէ (50.000 կ'ըսէ Փարի - Փրէս) ցոյցեր կատարած են գործադուլի իրաւունք եւ հաւաքական պայմանաւորումներ պահանջելով:

ԹՈՒՐՔԻԱ պատուղ, երկրագործական ապրանքներ պիտի տայ Չեխոսլովաքիոյ, որուն փոխարէն չեխ մեքենաներ պիտի ստանայ, ըստ առեւտրական համաձայնութեան մը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ եւ ընտանեկան նպաստներու գործատիրոջ բաժինը փոփոխութիւններ պիտի կրէ, առանց տարբերութիւն մը յառաջ բերելու: Ընկերային Ապահովութեան սակը 13·5 առ հարիւրէն պիտի բարձրանայ 14·25ի, մինչ ընտանեկան նպաստներու սակը 14·25էն 13·50ի կ'իջնէ: Ուրիշ յաւելում մը կը կատարուի սակայն: Ընկերային տուրքերու սահման - սակագինը (փլաֆոն) 700էն 800 Ն. Ֆ.ի կը բարձրանայ ինչ որ զգալի յաւելում մըն է գործատիրոջ համար եւ բանուորին՝ իր բաժնին համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Գերագոյն Խորհուրդը Մարտ 18ի թուականը նշանակեց ընտրութեանց համար, բովանդակ Խորհ. Միութեան մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Սոֆի իշխանուհին եւ Սպանիոյ գահաժառանգը պիտի ամուսնանան Մայիս 14ին, Աթէնք: Նախ Կաթողիկէ պսակ պիտի ըլլան, ապա՝ ուղղափառ:

ՔՈՆԿՈՅԻ «Ազգային» երեսփոխանը՝ Քալոնճի որ ինքզինքը թագաւոր հռչակած էր Ալպէր Ա. անունին տակ, ձերբակալուեցաւ: Կ'ըսուի թէ ծեծել տուած է Հարաւային Քասայի իր քաղաքական ընդդիմադիրները:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանը հերքեց այն լուրը ըստ որուն պիտի փոխաբինուի իր պաշտօնին գլուխը: «Ներկայիս արձակուրդի մէջ եմ, ըսաւ, Մոսկուա, շուտով Փարիզ կը վերադառնամ»:

ՄԱՐԹԻՆԷԶ ՊԱՐՐՕ Սպանիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահ սրտի տագնապի մը զոհ գնաց առջի գիշեր, Պրուսէլի հիւանդանոցը ուր փոխադրուած էր: Փարիզ կ'ապրէր եւ 79 տարեկան էր:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարարը յայտարարեց ամերիկեան հեռատեսիլէն թէ աւելի նպաստաւոր է խօսիլը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բնակիչներուն թիւըն է՝ 185 միլիոն 235 հազար հոգի:

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ Կարմիր Խաչի միջոցաւ ֆրանսացի երկու գերիներ վերադարձուց առջի օր: Ֆրանսական մամուլը կը յիշէ սակայն թէ անդին կը մնան 346 ուրիշ «գերիներ» որոնց մէջ 16 ըսպաներ եւ 54 ենթասպաներ:

ԼԻԶՊՈՆ սուգի եւ զարմանքի օրեր կ'ապրի ձախողած պետական հարուածէն ետք: Մեծաշուք յուղարկաւորութիւն մը կատարուեցաւ նախարարութեան կցորդին համար որ զոհ գնաց ըմբոստական շարժումին: Միւս կողմէ իշխանութիւնները ձերբակալած են Մանուէլ Սեռան որ նախկին ղեկավարն էր Կաթողիկէ երիտասարդական շարժումի մը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հրատարակուած գիրք մը որ կենդանիներով կը զբաղի, յօդուած մը հրատարակած է բացատրելու համար թէ ի՞նչ ձեւով պէտք է պաշտպանել կենդանիները օդանաւային յարձակումներու դէմ: Պաշտպանութեան դիմակներ ստեղծուած է կովերուն եւ խոզերուն համար կազերու դէմ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ գործադուլի զանազան շարժումներ ծայր տուած են: Հազար տոՔեռՔեր գործադուլ կ'ընեն անշարժութեան դատապարտելով 14 նաւ և 4556 թոն ապրանք: Գործադուլին պատճառը օրապահիկն է որ հիզն Ն. Ֆ. է միայն:

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ 1961ին 207.026 արեւելեան Գերմանացիներ ապաստանած են Արեւմտեան Գերմանիա, որոնց մէջ 32.858 ամուրիներ 24 տարեկանէն վար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը՝ Թոմսըն եւ խորհրդային արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ խօսակցութիւններ ունեցած են առջի օր որոնք գոհացուցիչ կը նկատուին:

ԻՍՎԵՍՏԻԱՆ Խրուշչեւի պատասխանները կը հրատարակէ աւստրիացի դասախօսի մը հարցումներուն: Խորհրդային վարչապետը, այս առթիւ յայտարարած է թէ համոզուած է որ համայնավարութիւնը ի վերջոյ պիտի յաղթէ:

ՌԱՊԱԹԻ մէջ, այս շաբթու ընթացքին «ԱՀԱԿ»ի անդամները ժողով մը գումարած են:

ՔՈՒՊԱ տօնած է յեղափոխութեան երրորդ տարեդարձը: Այս առթիւ Ֆիտէլ Քասթրօ յայտարարած է թէ ով որ փորձէ յարձակիլ Քուպայի վրայ պիտի ջարդուի: Քասթրօ դէմ արտայայտուած է «ամերիկեան աշխարհակալութեան» որ կը ստիպէ Քուպային եւ ուրիշ ժողովուրդներու որ զինուին:

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը միշտ շփոթ է: Պուքավուի շրջանը, ցեղախումբի պետի մը ընտրութեան առթիւ 12 հոգի սպաննուած են եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

ՍԹԵՐԼԻՆԻ գօտիին ոսկիի եւ դրամի պահեստը 1961 Դեկտեմբերին 85 միլիոն անգլիական ոսկի պակսած է:

ՕՐԱՆԻ մէջ 18 տարեկան երիտասարդ Եւրոպացի մը խողխողուած է Մահմետականներու կողմէ երբ քաղաքին կեդրոնը հանրակառքի մը կը սպասէր: Եւրոպացիները ի տես այս սարսափելի տեսարանին, զոր դիտած են վրդովումով եւ անկարող միջամտելու, զայրացած են: Ծանր միջադէպեր ալ պատահած են Պոնի մէջ, Եւրոպացիներու եւ Մահմետականներու միջեւ:

ԱԼԺԷՐԻ մէջ Գաղտնի Բանակի եւ Ազատ. Ճակատի գործունէութեան հետեւանքով եօթը մեռեալ եւ 19 վիրաւոր կայ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ռաբբունապետը դէմ արտայայտուեցաւ պետական այն որոշումին ըստ որուն այս տարի, Իսրայէլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով նոր տարին տօնուեցաւ: Ծանօթ է որ Հրեաներուն համար նոր տարին Սեպտեմբերին է եւ Ռաբբունապետը կը դատապարտէ այս «հեթանոս սովորութիւնը» որ Իսրայէլի Հրեաներուն օտար երկիրներու եւ կրօններու սովորութիւնները կը պարտադրէ:

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին ընտրութենէն ետք, կը սպասուէր Թուրք կառավարութեան պաշտօնագրին որ հաստատէր պատրիարքին թրքահպատակութիւնը եւ ընտրութիւնը: Պաշտօնական այս ձեւակերպութիւնները վերջացած ըլլալով՝ հեռագրով հաղորդուած է Էջմիածին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, այս առթիւ, 27 Դեկտեմբեր թուակիր հեռագրով մը կը շնորհաւորէ Շնորհք Եպիսկոպոսի ընտրութիւնը, արքութեան պատիւ կը շնորհէ եւ բարեմաղթութիւններ կ'ընէ: Պատրիարքարանը անմիջապէս կը ձեռնարկէ նորընտիր պատրիարք Շնորհք Արքեպ. Գալուստեանի պատրիարքական գահ բարձրանալու եւ պատրիարքական սաս ընդունելու հանդիսութեանը: Այս հանդիսութեան հրաւիրուած են ազգային մարմիններ եւ դէմքեր, կառավարական ներկայացուցիչներ (Պոլսոյ կուսակալը եւ Տիկինը), դիւանագիտական մարմինը, օտար կրօնապետները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Լեռնային երկիր մը ըլլալով, Հայաստան իր համեմատաբար փոքր սահմաններուն մէջ ունի բազմազան կլիմայ եւ այդ տեսակէտէն կը բաժնուի ուղղաձիգ գօտիներու՝ սկսեալ չոր կիսանապատային գօտիէն մինչեւ տեւական ձիւնի գօտի: Այս պատճառով ալ երկիրը հարուստ է կենդանիներու եւ բոյսերու տեսակներով:

Մարդը ներգործելով բնութեան վրայ, ստեղծած է պտուղներու, հացահատիկի եւ այլ մշակոյթներու զանազան տեսակներ: Միեւնոյն ատեն սերունդներու աշխատանքով բազմաթիւ կենդանիներ ձեռք բերած են հասարակութեան համար օգտակար յատկանիշեր: Այս ձեւով, Հայաստանի մէջ կան կենդանիներու ցեղեր, որոնք առաւելաբար յարմարած են տեղական պայմաններուն:

Մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը կային ոչխարներու մէկ քանի ցեղեր, խոշոր եղջերաւոր անասուններու մէկ քանի ցեղախումբեր, խոզերու եւ ձիերու զանազան տեսակներ: Ոչխարաբուծութիւնը կարեւոր տեղ գրաւած է միշտ հայ գիւղացիի կեանքին մէջ, որով անոր տեսակներն ալ շատ եղած են: Ամէնէն շատ տարածուած էր մաղեխ ցեղը, որ մինչեւ վերջերս կը բուծուէր Հայաստանի 16 շրջաններուն մէջ: Թիւով երկրորդ տեղը կը գրաւէին բողախ ցեղին ոչխարները, որոնք կը բուծուէին հիւսիս արեւելեան անտառային գօտիին մէջ: Հայաստանի հարաւային շրջաններուն՝ Զանգեզուրի մէջ, տարածուած է Ղարաբաղ ցեղը: Կարգ մը շրջաններու մէջ կը բուծուէին Բալբաս ցեղին ոչխարները: Ոչխարներու ցեղերուն միջեւ՝ անոնց մարմնակազմին, տնտեսական յատկութիւններուն տեսակէտէն մեծ տարբերութիւն կար: Այսպէս, օրինակ, Մաղեխ եւ Բալբաս ցեղին ոչխարները խոշոր էին, շատ կաթ կուտային, բայց դանդաղաշարժ կենդանիներ էին: Անոնց հակապատկերներն էին Ղարաբաղ եւ Բողախ ցեղերը, որոնք պզտիկ, բայց արագաշարժ էին: Ղարաբաղի միսը համով էր:

Անոնցմէ զատ, Հայաստանի մէջ կային նաեւ ուրիշ փոքրաթիւ ցեղեր՝ Հոիկ, Դմխ եւայլն: Սակայն, Հայաստանի բոլոր ոչխարներն ալ կոպտաբուրդ էին, այսինքն, քիչ բուրդ կուտային: Բուրդի այդ տեսակէն կարելի չէր պատրաստել բարակ թել եւ բարձրորակ գործուածքներ: Այս պատճառով ալ, հայ ոչխարաբոյծները աշխատեցան բարելաւել ոչխարներուն ցեղին տեսակը, որպէսզի աւելի շատ եւ աւելի լաւ բուրդ տան:

Դարալագեազի մէջ կային իրարմէ բոլորովին տարբեր մոխրագոյն եւ սեւ գոյնի այծերու ցեղախումբեր: Առատ կաթ կուտային:

Մեծ եղջերաւոր անասունները կարելի չէր բաժնել առանձին ցեղերու, որովհետեւ անոնք չէին ձեւակերպուած իբրեւ ցեղեր: Իրենց արժէքը եւ որակը կը տարբերէր շրջանէ շրջան: Կարգ մը վայրերու մէջ մեծ չափով տարածուած էին գոմէշները: Մատակի կաթէն պատրաստուած մածունի բրաձր արժէքը ծանօթ է բոլորին, սակայն գոմէշներուն հիմնական բուծման նպատակը ուժեղ լծկան ունենալն էր: Այս պատճառով ալ հայ գիւղացին ընդհանրապէս մեծ խնամք տարած չէ գոմէշներուն:

Հիւսիս - արեւելեան անտառային շրջաններուն մէջ կը բուծանէին տեղական, ուշ հասնող եւ ուտելիքի նկատմամբ քիչ պահանջկոտ խոզեր, որոնք աչքի կը զարնէին իրենց տոկունութեամբ:

Հայաստանի անասնաբուծութիւնը, ինչպէս բոլոր լեռնային երկիրներուն մէջ, երկզօտիական բնոյթ ունէր: Ցած մասերուն մէջ, ուր առաւելաբար կեդրոնացած էին վարելահողերը եւ բնակչութիւնը խիտ էր, արօտատեղիներ գրեթէ չկան: Իսկ լեռները ծածկուած են ալպեան հարուստ բուսականութեամբ: Այս է պատճառը, որ տաքերը սկսելուն պէս գիւղացիներուն մէկ մասը անասունները կը փոխադրէր լեռնային արօտատեղիները: Այս ձեւով կը փրկուէին նաեւ զանազան հիւանդութիւններէ:

Հայ գիւղացին միշտ կ՚աշխատէր շատցնել անասուններուն գլխաքանակը: Լեռնային արօտավայրերը ելլելու հնարաւորութիւն չունէին սակաւաշունչ ընտանիքները, որոնք, իբրեւ կանոն, իրենց անասունները պայմանով կուտային լեռ գացողներուն ու կը ստանային անոնցմէ որոշ քանակութեամբ կարագ կամ պանիր:

Անասնաբուծութեան երկզօտիականութիւնը պահուած է մինչեւ այսօր, բայց շնորհիւ արդի փոխադրութեան միջոցներուն, աւելի լաւ կազմակերպուած է: Արդարեւ, հիմա կենդանիները արօտավայր կը փոխադրուին փոխադրակառքերով:

Ներկայիս անասնաբուծութիւնը կեդրոնացած է խոշոր ագարակներու մէջ: Կոլտնտեսութիւնները առհասարակ ունին 3–4 անասնաբուծական ագարակներ՝ կաթնեղէնի, ոչխարաբուծութեան, թռչնաբուծութեան եւ երբեմն ալ խոզի եւ մեղուի ագարակներ: Քիչ քիչ զարգանալու վրայ է նաեւ ճագարաբուծութիւնը: Փորձեր կը կատարուին մեծ ագարակներ հաստատելու ուղղութեամբ, այսպէս, Շահումեանի շրջանին մէջ պիտի աւարտի խոզեր կերակրելու նոր կայանի մը շինութիւնը, ուր տարեկան պիտի կերակրուին 3600 գլուխ խոզ: Անոր մօտերը պիտի շինուի թռչնաբուծարան մը, որ պիտի ունենայ 40.000 հաւ, եւայլն:

Ագարակ մը կայ կուղբ բուծանելու եւ երկու ագարակներ աղուէս բուծանելու համար, ուր կը ստացուին սեւ արծաթագոյն արժէքաւոր մորթեր:

Հիմնական փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են գիւղատնտեսական կենդանիներու տեսակներուն եւ սեռերուն միջեւ: Օրինակ, զգալի կերպով աւելցած է կովերուն գլխաքանակը, մինչ պակսած է եզներունը: Բաւական շատ աւելցած են խոզերը եւ ոչխարները: 1960 Յունուար մէկի տուեալներուն վրայ Հայաստանի ոչխարներուն եւ այծերուն թիւը կազմած է 2.003.300, իսկ խոզերունը՝ 115.700: Գլխաքանակին հետ անշուշտ աւելցած է նաեւ կենդանիներուն մթերատուութիւնը: Օրինակ, կովերը նախկինէն երկու անգամ աւելի կաթ կուտան:

Տարուէ տարի կ՚աւելնայ միսին, կաթին, բուրդին եւ այլ անասնաբուծական մթերքներուն արտադրութիւնը: 1959ին, հարիւր հեկտար գիւղատնտեսական տարածութեան վրայ միջին հաշուով արտադրուած է 3 թոն միս, 23 թոն կաթ, 286 քիլոկրամ բուրդ, եւայլն: Խորհ. Միութեան մէջ Հայաստան 1958ին 6րդ տեղը կը գրաւէր կաթի արտադրութեան մէջ, միսին եւ ճարպին մէջ՝ 8րդ տեղը, բուրդին մէջ առաջին տեղը: (Հաշիւները եղած են օգտագործուած հողերուն ամէն հարիւր հեկտարին համեմատութեամբ):

Անասնաբուծութեան զարգացումը մեծ չափով կախում ունի անասուններուն տրուած կերէն, ջուրէն ու իրենց համար շինուած պատսպարաններէն: Կենդանիները տեղաւորուած են 11354 շէնքերու մէջ:

Ագարակներէն 300ը, որոնք ունին 35 հազար գլուխ կով, ապահովուած են գոմերով եւ ջուրով, իսկ 264ը, կամ ագարակներու ընդհանուր թիւին 1/3ը՝ ջուրի ինքնաշխատ զուռերով:

Ոչխարի խուզը կը կատարուի ելեքտրախուզիչ գործիքներով: Խոտերը հնձելու համար կան 650 ինքնաշարժ - մեքենաներ, 630 ձիաքարշ խոտհնձիչներ եւ մօտ երկու հազար թրաքթէօրով կամ ձիով քաշուող փոցխեր:

1959ին կենդանիներու կերը հասաւ բաւական նախանձելի դիրքի մը՝ 489.400 թոն խոտ, 541.100 թոն սիլոս կամ կով գլուխ մօտ 5.300 թոն:

Անասուններուն կերերով ապահովելու գործին մէջ մեծ օգտակարութիւն ունին կարգ մը գործարաններ: Կերի գործարանը տարին կ՚արտադրէ 40.000 թոն զանազան տեսակի կեր: Ձէթի եւ օճառի գործարանը քուսպ եւ կճեպ կը տրամադրէ, Երեւանի ջաղացքը՝ ցորենի թեփ, գամբ, կուտ եւ այլ մնացուկներ, Շաքարի գործարանը՝ մաթ, մզուկ եւայլն: Այսպէս ուրիշ գործարաններ ալ:

Մօտ ատենէն կենդանիներուն պիտի տրուի նաեւ միզանիւթ, որ զգալի կերպով պիտի լրացնէ սպիտակուցին պահանջը կերերուն մէջ: Պիտի արտադրուին նաեւ խմորասունկեր:

Ա. ԵՐԻՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ՇԻՆԱՒՈՒՐՑ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ ԵՒ ԻՐ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իւրկիւպի եւ Կէօրէմէի հնաքրքրական տեսարանները իրենց «գլխարկաւոր բուրգերով» եւ «քարացած» հովիտներով Էրճիաս (Արգէոս) հրաբխային լեռներէն բխող լաւաներու արդիւնք են:

Նախապատմական շրջաններուն մէջ Էրճիաս լեռը հրաբուխ մըն էր, որուն լաւաները կը հոսէին շրջակայքի՝ Իւրկիւպի եւ Կէօրէմէի հովիտին վրայ:

Հրաբխային զանազան ժայթքումներու հետեւանքով հոսող լաւաներու զանգուածները, խաւ առ խաւ իրարու վրայ կուտակուելով, կազմեցին բուրգեր: Տակի խաւերը ճնշումի ենթարկուելով կարծրացան, մինչ ճնշման չենթարկուած խաւերը կակուղ մնալով ձեւափոխուեցան անձրեւի, հովի, օդի տարբեր բարեխառնութեանց ներգործութեամբ: Այդ մասերուն մէջ ամառը հեղձուցիչ եւ ձմեռը սաստիկ է:

«Գլխարկաւոր բուրգերը», սունկի ձեւով սիւներ եւ կոնաձեւ ժայռեր, արդիւնք են այդ ձեւափոխութիւններուն:

Այդ կազմութիւններէն ոմանք առանձին, իսկ ուրիշներ համախմբուած կը պարզեն արտակարգ տեսարաններ, որոնք պարզապէս դիւթական են արշալոյսի կամ վերջալոյսի ցոլքերու երանգներուն ներքեւ:

Նախնական եւ միջնադարեան շրջաններուն մէջ, այս հողամասը արշաւանքներու ճամբէ հեռու մնալով՝ զերծ մնաց քանդումներէ:

Քրիստոսէ ետք 40–50 թուականներուն՝ Պօղոս առաքեալ, քրիստոնէութիւնը ծաւալելու փափաքով, Բառնաբասի եւ Ս. Մարկոսի ընկերակցութեամբ այցելեց Դերբէ եւ այնտեղ կառոյց քրիստոնէութեան առաջին եկեղեցին, ուրկէ էր որ քրիստոնէութիւնը ծաւալեցաւ մինչեւ Անատոլու, Դ. դարու սկիզբը, եւ Կեսարիա դարձաւ թեմական կեդրոն:

Հնաւուրց շրջաններու մէջ «Կորամա» կոչուած այդ հողամասը դարձաւ վանականներու եւ ճգնաւորներու ապաստարան:

Քրիստոնէական առաջին շրջաններուն մէջ անհրաժեշտութիւն մը նկատուած էր խոկալ նոր կրօնքի վրայ եւ թափանցել անոր սկզբունքներուն:

Սուրբերէն շատեր Կապադովկիա երթալով վախճանեցան այնտեղ, յաճախ իբրեւ նահատակ:

Ինչպէս ծանօթ է, Ուղղափառութեան եւ Արիոսեաններու միջեւ պայքարը շարունակուեցաւ չորրորդ դարու մէջ ալ եւ Ուղղափառները մեկնելու ստիպուեցան Արիոսեաններու իշխած երկիրներէն:

Կ՚ըսուի թէ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ալ՝ երբ Ուղղափառները իշխանութեան գլուխ կը գտնուէին, խիստ միջոցներու

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Թրոցքի, Զինովիէվ, Կամենեւ եւ Սթալին Պոլիտպիւրոյի ժողով կը գումարեն: Օրակարգի նիւթերը սպառած են, բայց Սթալին նշան կ՚ընէ միւսներուն, որ տակաւին չմեկնին. կը սպասէ որ քարտուղարը դուրս ելլէ:

— Ծանրակշիռ յայտարարութիւն մը ունիմ ձեզի ընելիք, կը սկսի Սթալին: Լենին գիս կանչել տուած էր եւ թոյն ուզեց ինծմէ. ձեռքին տակը թոյն ունենալ կ՚ուզէ, որպէսզի տառապանքները անտանելի դառնալու պարագային վերջ տայ կեանքին:

— Ոչ մէկ կերպ կրնանք այս պահանջին գոհացում տալու մասին մտածել իսկ, կը բացագանչէ Թրոցքի: Տոքթ. Կէթիէ յոյսը կորսնցուցած չէ, Լենին կրնայ ապաքինիլ:

— Այս բոլորը յայտնեցի իրեն, կը պատասխանէ Սթալին, բայց ցաւէն կը տառապի. թոյն պիտի առնէ այն պարագային, երբ համոզուած ըլլայ թէ իր վիճակը անյոյս է:

— Բացարձակապէս անկարելի է —կտրուկ կերպով կը հակառակի Թրոցքի: Կրնայ կամքի ժամանակաւոր տկարութեան մը պահուն անդառնալի քայլը առնել:

Զինովիէվ Թրոցքիի տեսակէտը կը պաշտպանէ: Կամենեւ լուռ կը մնայ. շատ տժգոյն է:

Սթալին կը յամառի, ակնարկը անորոշութեան մէջ:

— «Տէր»ը կը տառապի:

«Այս բառերը մեզի արտասանած պահուն, դէմքին արտայայտութիւնը արտասովոր էր, նոյնիսկ՝ անհասկնալի, ներկայացող պարագային ծանրակշիռ հանգամանքին հետ անկապակից: Մեզի փոխանցած խնդիրքը ողբերգական էր, բայց եւ այնպէս հիւանդագին ժպիտ մը կար իր շրթունքներուն վրայ», կը գրէ Թրոցքի:

Յետագային Թրոցքի յաճախ հարց տուած է ինքն իրեն, թէ Լենին ինչո՞ւ Սթալինին դիմած էր: Սովետներու Հանրապետութեան հիմնադիրին եւ իր յաջորդը ըլլալիք անձին միջեւ խզումը կատարեալ էր արդէն: 1923 Յունուար 4ին, Լենին հետեւեալ յաւելումը մտցուցած էր իր «կտակին» մէջ.

«Սթալին շատ կոպիտ է. այս թերութիւնը, որ մեր ներքին յարաբերութեանց մէջ տանելի է, անտանելի կը դառնայ ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնին մէջ: Ահա թէ ինչու, կ՚առաջարկեմ որ ընկերները մտածեն թէ ինչ ձեւով Սթալինը կրնան հանել այս պաշտօնէն եւ իր տեղը նշանակեն այնպիսի անձ մը, որ ամէն տեսակէտով տարբերի Սթալինէն՝ իր գերազանցութեամբ. այսինքն ըլլայ աւելի համբերատար, աւելի վստահելի, աւելի քաղաքավար, աւելի բարեացակամ՝ ընկերներուն հանդէպ, եւն.»:

Սթալինի մասին այս ձեւով խօսող մարդը չէր կրնար իր սիրտը բանալ անոր: Այս հակասութիւնը բացատրելու համար, Թրոցքի հետեւեալ ենթադրութիւնը կ՚ընէ. Լենին գիտէր թէ Սթալին թաքուն ատելութիւն ունի իրեն հանդէպ, կ՚ուզէ վայրկեան առաջ ազատիլ «ծեր»էն, որ իրեն մնացած ամբողջ կարողութիւնը պիտի գործածէ Սթալինը ընդհանուր քարտուղարութեան պաշտօնէն դուրս հանելու համար: Թոյնը Սթալինէն ուզելով, վստահ էր, թէ անկէ կրնայ ստանալ այն, ինչ որ իրական բարեկամ մը պիտի մերժէր բացարձակ կերպով:

Թրոցքիի այս ենթադրութիւնը տրամաբանական է: Բայց կրնայ ըլլալ նաեւ, որ Սթալին Լենինի բերնին մէջ դրած ըլլայ բառեր, զորս այս վերջինը արտասանած չէր:

Առանց ինքզինքը վտանգելու, առանց ստանձնելու առաջարկութեան պատասխանատուութիւնը, կրնար պարզապէս շօշափած ըլլալ Քաղաքական Բիւրոյի իր ընկերներուն կարծիքը, հասկնալու համար, թէ համամի՞տ էին Լենինի մահը արագացնելու:

Ինչ ալ ըլլայ իրողութիւնը, թոյնի գաղափարը, որ անգամ մը մուտք գործած էր Սթալինի մտքէն ներս, այլեւս դուրս պիտի չելլէր այդտեղէն:

Վիպապաշտ պատմաբանները յաճախ խօսած են իտալական Վերածնունդի շրջանի իշխաններուն մասին, որոնք, արեւելեան բռնատէրերու օրինակին հետեւելով, իրենց քաղաքական սադրանքներէն անբաժանելի միջոց մը դարձուցած էին թոյնը: Իրենց արքունիքին մէջ կը պահէին խորհրդաւոր ու ազդեցիկ անձնաւորութիւն մը, որ մեծ գաղտնապահութեամբ, իր աշխատանոցին մէջ կը պատրաստէր վճռական «պատճառաբանութիւնները»:

Սթալին եւս ունէր իր թունաւորիչը, որուն անունն էր Իակոտա:

Թրոցքիի, Կամենեւի եւ Զինովիէվի դէմ մղած պայքարին մէջ, Սթալին, Լենինի միակ յաջորդը մնալու համար, յենուեցաւ թէ կուսակցութեան (որուն տէրն էր արդէն՝ ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնին շնորհիւ) եւ թէ քաղաքական ոստիկանութեան՝ Կէփէուի վրայ, որուն վրայ եւս վերին հսկողութիւն կը բանեցնէր՝ յանուն Պոլիտպիւրոյին:

Կէփէուի պետը Ֆելիքս Ձերժինսքին էր, որ ունէր երկու օգնականներ — Մենժինսքի եւ Իակոտա:

Երեքն ալ Սթալինի հաւատարիմներէն էին, սակայն անոնցմէ ամէնէն վարնոցն ու անգութը Իակոտան էր անկասկած:

(8 Շար..

դիմացին Արիոսեաններու դէմ, մինչեւ իսկ ոճիրներու: Երբ Կոստանդին կայսր ձեռնադրուեցաւ, Յուլիանոս եւ Վաղէս մոլեռանդ Արիոսեաններ էին եւ Կոստանդնուպոլսոյ եկեղեցիները քառասուն տարի մնացին Արիոսեան քահանաներու իշխանութեան ներքեւ: Իւրկիւպի եւ Կէօրէմէի հողամասերը եօթներորդ եւ ութերորդ դարերու միջեւ քրիստոնէութեան գլխաւոր կեդրոնները դարձան: Այս հողամասերուն մէջ ապրողներ, բնութեան կողմէ կերտուած կոնաձեւ բուրգերու ներքին մասը փորելով, հիմնեցին եկեղեցիներ եւ ժամանակի ընթացքին վանականները իրենց բնակավայրն ալ հաստատեցին այնտեղ:

Բուրգերէ ոմանց մէջ կը տեսնենք քարէ սեղաններ եւ ատարաններ, որոնք իբրեւ ճաշարան կը ծառայէին վանականներուն, սեղաններու վրայ փորուած էին կերակուրներու մասնայատուկ պնակներ: Ճաշարանին կից կը տեսնենք վանքի եկեղեցին: Այս շէնքերուն դուռները շատ հաստատուն են: Հաստ քարերով կառուցուած, որով պատահական պաշարումի մը կամ յարձակումի մը պարագային՝ վանականներ կրնային պահպանել իրենց քարաշէն ամրոցները:

Ըստ պատմագիրներու, Կապադովկիոյ երեք հարիւր հազար բնակիչներէն երեսուն հազարը վանականներէ եւ կրօնաւորներէ կը բաղկանար: Կէօրէմէի մէջ կը գտնուի «մայրապետներու աշտարակը», ինչ որ կ'ապացուցանէ կրօնաւորուհիներու ալ գոյութիւնը այնտեղ, այդ շրջաններուն:

Յետ պեղումներու երեւան հանուեցան գերեզմանները, որոնց մէջ գտնուեցան կիներու եւ նոյն իսկ մանուկներու ոսկորներ:

Կէօրէմէի մէջ կը գտնուին աւելի քան երեք հարիւր եօթանասուն բուրգաձեւ եկեղեցիներ: «Ժայռաբոյս» ալ կ'որակուին անոնք, որովհետեւ բնութեան յեղաշրջումներու բերմամբ կը գտնուին ժայռերու վրայ կամ միջեւ:

Այդ բուրգերէն մին կը պարզէ կնոջ մը կերպարանքը եւ ուղղափառ բարեպաշտութիւնը Ս. Կոյսը եւ Մանուկը կը տեսնէր այդ բուրգին վրայ:

Երկրաբանական այս հետաքրքրական կազմութիւնները աննման են աշխարհի մէջ:

Այսօր մնացեալ քաղաքներու տեսքը կը պարզեն Իւրկիւպ եւ Կէօրէմէ, որուն բնակիչներն իսկ անկենդան հուլիներ են կարծէք:

Կէօրէմէի ժայռաբոյս բոլոր եկեղեցիները հասարակաց յատկանիշ մը ունին: Զուրկ են արտաքին ճակատէ:

Արտաքին մասէն ոչ մէկ բան զատորոշել կուտայ եկեղեցիները եւ վանքերը միւս սովորական քարայրներէն: Ոմանց վրայ խաչ մը կը տեսնենք:

Գաւիթին մասը տեսանելի է միշտ, հոն կը տեսնենք գերեզմաններ, ուր թաղուած են համայնքին պետերը եւ բարձրաստիճան կրօնաւորները:

Բոլոր այս եկեղեցիները եւ մատուռները վաղնջական դրոշմ ունին եւ ըստ արտաքին ազդեցութիւններու, տեղւոյն ծաւալին եւ շինողին հանճարին՝ կերտուած են այլազան ձեւերով:

Եկեղեցինէն ամէնէն ընդարձակն է «Օղակաւոր Եկեղեցի»ն (Թօքալը Քիլիսէ), որ օժտուած է սիւնաւոր մատուռով մը:

«Խնձորենիի Եկեղեցին» (Էլմալը) աւելի փոքր է եւ սիւնաւոր:

«Խաւարեալ Եկեղեցին» (Քարանլըք Քիլիսէ) մութ է եւ լուսարձակով պէտք է մտնել ներս՝ որմանկարները տեսնելու համար: Այս երեք եկեղեցիները ամէնէն շահեկաններն են իրենց հիանալի որմանկարներով: Անատոլուի կեդրոնին մէջ դարմանքով կը դիտենք ժայռերու քասսի մը միջեւ վառ գոյներով այս որմանկարները, որոնք պահած են ցարդ իրենց գոյները եւ նկարները, մինչ իրենց ներկայացուցած քաղաքակրթութիւնը անհետացած է այլեւս այս հողամասէն:

Կորէմէի եկեղեցիներէն ոմանք կը մնան պատկերապաշտութեան շրջանէն: Երբ Ամովրիացի կայսեր արգիլեցին պատկերներու պաշտամունքը իբրեւ հեթանոսական աւելորդապաշտութիւն, Պոլսոյ եւ փոքրագոյն Ասիոյ մէջ խճաքարերու եւ Ս. Գիրքէ քաղուած պատկերներու խղանկարները ջնջուելով՝ զարդական մոթիֆներու վերածուեցան: Կէօրէմէի եւ շրջակայքին մէջ այդ շրջանի մատուռներուն զարդերը ժայռերու վրայ գծուած են: Երկրաչափական գծագրութիւններէ կը բաղկանան անոնք առհասարակ եւ կարմիր ու կանանչ խաչերէ:

Պարզ է այս նկարներուն թեքնիքը եւ ոչ շատ գեղարուեստական: Անոնց հեղինակները, հաւանաբար վանականներ, գեղարուեստի սէրէ աւելի բարեպաշտութենէ ներշնչուած էին:

Այս որմանկարներէն հնագոյնները Սուրիական – Պաղեստինեան գեղարուեստէ ներշնչուած են, ուրիշներ Բիւզանդական, ինչ որ կը բացատրէ Կոստանդնուպոլսոյ կայսեր դէպի Արեւելք տարածումը:

«Օղակաւոր եկեղեցի»ի պատերուն վրայ կը տեսնենք Նոր Կտակարանի տեսարաններ, Ս. Կոյսի Աւետումէն մինչեւ Քրիստոսի Համբարձումը, Կապադովկիացի մեծ սուրբ Բարսեղի կեանքէն պատկերներ:

Խորանին վրայ կը տեսնենք մեծ Քրիստոս մը երկու հրեշտակներու միջեւ:

«Խնձորենիի եկեղեցւոյն» մէջ կը տեսնենք սուրբեր եւ մարգարէներ, «Քրիստոսի խաչելութիւն»ը, «Մկրտութիւնը», «Այլակերպութիւնը» եւն.:

«Խաւարեալ Եկեղեցին» լայն է եւ կը կրէ բիւզանդական ազդեցութիւն: Այս եկեղեցւոյն որմանկարներուն մէկ մասը փճացած է:

Ասոնցմէ դուրս կայ նաեւ «Զարըքլը քիլիսէ», ուր եւս կը տեսնենք «Յիսուսի Ծնունդը», «Մկրտութիւնը», «Այլակերպութիւնը» եւ «Յուդայի Համբոյրը» ներկայացնող որմանկարներ:

«Դանիէլի Մատուռ»ն ալ զարդարուած է վաղնջական նկարներով:

Կէօրէմէի հովիտէն դուրս կը գտնուի «Հայելիաւոր եկեղեցի»ն (Այնալը քիլիսէ), որուն բազմաթիւ սիւներէն մին կը մնայ միայն: Սուրիական ազդեցութիւն կը կրեն իր որմանկարները: «Սուրբերու Եկեղեցին» (Քըլըճլար քիլիսէ) ունի փոքր մատուռ մը:

«Սքօղեալ Եկեղեցւոյն» (Սաքլը քիլիսէ) մեծ մասը լալուններու տակ ծածկուած է եւ սակայն անվնաս մնացած մասին որմանկարները շատ գեղեցիկ են: Ինչպէս հաստատեցինք 370է աւելի եկեղեցիներէն հազիւ երկինեցեակ մը զարդարուած է որմանկարներով: Իսլամ կրօնքի ծնունդով, Սուրիոյ մէջ քրիստոնեաներու դանազան շփումները, Բիւզանդիոնի մէջ ծայրայեղութեան մղուող պատկերապաշտութիւնը իրենց ազդեցութիւնը գործեցին եւ միջին Անատոլուի կրօնաւորներէն ոմանք հարկադրուեցան արգիլել եկեղեցիներու մէջ որմանկարները: Պատկերապաշտութիւնը տեւեց Քրիստոսէ ետք 724 – 854: Յետոյ եկեղեցիներու զարդերը վերածուեցան երկրաչափական պարզ գծագրութիւններու եւ խաչերու: Մարդկային դէմք ներկայացնող որեւէ նկարչութիւն բնաջնջուեցաւ եկեղեցիներու մէջ:

Կէօրէմէի մէջ ալ վերջ գտաւ պատկերապաշտ որմանկարչութիւնը եւ սակայն բարեբախտաբար չջնջուեցան մնացածները:

Բոլոր այս որմանկարներուն մէջ հաստատեցինք ԺԱ. դարու Բիւզանդական զարդերու գեղեցկութիւնը կազմող յատկութիւններ:

Այս զարդերը ծիսական հանգամանք կը ներկայացնեն, Քրիստոսի կեանքը չեն պատմեր միայն, այլ եւ ցոյց կուտան քրիստոնէական մեծ տօներու համապատասխանող խորհուրդները:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՃԷԼԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴ. Ե. ՀԱՄԲԱՐԹԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդահայ թերթերէն կ'իմանանք, թէ Խ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի նախագահութիւնը որոշեր է Ի. Պաւլովի այս տարուան ոսկէ մետալը նուիրել մեծ բնախօսին աշակերտ, Խ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամ Ե. Համբարթեանի՝ Պաւլովեան սկզբունքներու զարգացման ասպարէզին մէջ իր կատարած քանի մը գործերուն համար:

Ե. Համբարթեանի բազմամեայ հետազօտութիւնները նուիրուած են երկու հիմնական խնդիրներու՝ պայմանական անդրադարձներու (ռըֆլէքս) միացումին եւ գործողութեան մեքենականութիւններուն եւ կեդրոնական ջղային դրութեան խախտած գործարաններու հատումի հարցերուն: Գիտնականը փորձերով հաստատած է թէ Պ. Պաւլովի կարգ մը տեսակէտները, որոնք կը վերաբերին մեծ գլխուղեղի կեղեւի աշխատանքին, ճիշդ են նաեւ ուղեղին ստորադաս բաժիններուն համար: Ե. Համբարթեան 158 աշխատութիւններու հեղինակ է:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Շաբաթ, 23 Դեկտեմբերին տեղի ունեցաւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կազմակերպած զւարճական հանդէսը:

Ներկայ էին վերապատուելի Աբրահամեան, Հայր Պապեան եւ Տիկին Օ. Միքայէլեան:

Բացման խօսքը բրաւ Լեւոն Տէր Սարգիսեան, որ խանդավառուած Վալանսի թատրոնի մէջ լեցուած հայրենակիցներու ներկայութենէն, հրճուանքով իր շնորհակալութեան խօսքը բրաւ: Շնորհակալութեան խօսքը բրաւ նաեւ Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի, որ ձգելով աշխարհական ասպարէզը՝ եկաւ մեր մէջ ծաղկեցնելու մեր մայրենիքի պարտէզը: Ու տարի մը անձնուէր աշխատանքէ մը ետք մեզի կը հրամցնէ իր պատրաստած կանաչազարդ տունիկները:

Ա. մասը եղան խմբերգներ, արտասանութիւններ, մենախօսութիւն, չորսէն տասը տարեկան մանուկներով, սքանչելի առողջութեամբ, մեծ հաճոյք պատճառելով ներկաներուն, որոնք տենդագին կը ծափահարէին:

Բ. մասը մեծ աշակերտներով դեղարուեստական վայելք մը եղաւ: Բոլոր դերերը յաջողութեամբ կատարեցին: «Սարերի հովին մեռնիմ» խմբերգը, շատ յուզիչ եւ գեղեցիկ տպաւորութիւն մը թողուց: Փոքրիկն Մարի Ավճեան այս անգամ ալ յուզեց ժողովուրդը իր երգով եւ արտասանութեամբ, հակառակ իր փոքր տարիքին՝ մեր բեմերուն զարդը եղած է ան: Յաջող կերպով արտասանեց նոյնպէս Օր. Ժամագործեան: Ապա եկաւ «Կապանդ Պապան» իր Սանդիկլոս հագուստով եւ բեռնաւորուած նուէրներով:

Նարեկ քհնյ. հանդէսը փակեց «Պահպանիչով» եւ ժողովուրդին Հայր Մերով:

Լ. Տ. Ս.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, թիւ 5-9, Մայիս – Սեպտեմբեր 1961– Հայագիտական ուսումնաթերթ, Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ես, ես եղայ պատճառը... բացագանչեց Լալէզար՝ վայրկեան մը լռելէ ու իր հոգւոյն անզուսպ ցաւը խղդելու ջանալէ ետքը:

— Կ'ուզես վշտացնե՞լ զիս, Լալէզար, ընդհատեց Պատրիկ խղդուելու մօտ շեշտով մը:

— Ոչ, Աստուած չընէ...

— Ուրեմն ինչո՞ւ համար այդ խօսքը կրկնեցիր:

Մանկամարդ աղջիկը լռեց: Բայց չկըրնալով իր դառնութիւնը զսպել, սկսաւ արցունքները թափել, որոնք իր արտմած ու աղուոր այտերուն վրայէն յորդելով թրջեցին Պատրիկի ձեռքերը...:

Պատրիկ դողաց... ու մորմոքալի ձայնով մը ըսաւ.

— Կուլա՞ս դուն. Լալէզար:

— Ոչ, ներէ ինծի... սիրտս փլած է, Պատրիկ թոթովեց մանկամարդ աղջիկը: Կը մտածեմ թէ՝ ինչո՞ւ Աստուած չի տեսներ մեր թշուառութիւնը. ինչու չի գթար մեր վրայ...:

— Մութ ըրէ, Լալէզար, ընդհատեց Պատրիկ՝ աւելի սեղմելով անոր դողդոջուն ձեռքերն իր հրատապ ձեռքերուն մէջ: Մի վհատիր. Աստուած՝ որ կը տեսնէ մեր աննկարագրելի թշուառութիւնը, մեր աղէտները, մեր արցունքներըն ու մեր տառապանքը, չի մոռնար մեզ: Գիտցիր որ մեր սրտէն ցայտած արեան կաթիլն անգամ իր ձայնն ունի:

— Բայց... ընդհատեց Լալէզար դողդղալով:

— Պէտք է որ համբերութիւն ու անձնուիրութիւն ունենանք... յարեց Պատրիկ: Ցիշէ որ ազատութիւնը քաղցր է այն մարդուն համար, որուն շրթունքները անձկութեամբ մը արտասանած էին զայն...:

Մանկամարդ աղջիկը մտիկ կ'ընէր դիւցազունի մը խօսքերուն, որոնք իր հոգւոյն մէջ կը լեցուէին:

Աստուան դէմը, դեռ լուսոյ աստղը չծագած, Պատրիկ ըսաւ.

— Հիմակ պէտք է որ մեկնինք, Լալէզար:

— Մեկնինք, շեշտեց մանկամարդ աղջիկը:

Ու երկուքն ալ վիթխարի ու բարձր ապառաժներու մէջէն դուրս ելլելով, ուղղակի տափարակ դաշտի մը վրայ իջան եւ սկսան արագ արագ յառաջանալ...:

Դաշտին ծայրը քրդաբնակ գիւղ մը կար, որուն մեծաւորն էր Ճահվար պէյ: Պատրիկ, որ աղէկ կը ճանչնար այդ վայրենաբարոյ Քիւրտերուն նկարագիրը, խոհեմութիւն համարեցաւ լեռներու մէջէն ճամբորդել: Իրեն համար վտանգը մինչեւ Կուսաթան կոչուած սարին կիրճը հասնելու տեւենն էր... անկէց անդին ապահով էր ամէն կերպով:

Այս մտածումով, Պատրիկ ուղղակի լեռնաշղթային մէջ մտաւ Լալէզարին հետ: Թշուառ աղջիկը՝ գրեթէ անդուլանդ գլորուող ժայռի մը պէս, խորին լռութեամբ մը կը հետեւէր իր հակայ դիւցազունին...:

Գիշերուան թանձր խաւարը կամաց կամաց կը ճարճրուէր, ինչպէս մշուշ մը: Լուսոյ աստղը արեւելեան հորիզոնին վրայ կը նայէր:

Ամբողջ երեք ժամ անընդհատ քալեր էին:

— Բան մը չմնաց մինչեւ կիրճը, Լալէզար, մրմնջեց Պատրիկ անհուն գորովանքով մը: Ահա լոյսը կը ճեղքուի... ու մենք ալ ամէնէն ապահով տեղը կը հասնինք: Այս սարին ետեւը հայաբնակ գիւղ մը կայ, այնտեղ ժամի մը չափ կրնանք հանգիստ ըլլալ:

— Հայաբնակ գիւղ... բացագանչեց Լալէզար:

— Այո՛, կրկնեց Պատրիկ:

— Կրնա՞նք վստահիլ:

— Հոն քիւրտ չկայ.. կրնանք վստահիլ:

— Դուն գիտես... մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը:

Բայց խօսքը վերջացուցած չէր, ահա ոտնաձայն մը լսուեցաւ:

— Կեցիր Լալէզար, կարծեմ թէ ոտնաձայն մը կը լսուի դիմացի ապառաժներու մէջէն, նկատել տուաւ Պատրիկ:

Ու խորին ուշադրութեամբ նայուածք մը հանդիպակաց բլուրներուն եւ բարձր ժայռերու կողմը դարձուց:

Լոյսը բոլորովին բացուած էր: Կապոյտ ու անամպ երկինքը կը լեցուէր հորիզոնի մը ետեւէն վեր բարձրացող հրավառ գունդին ճառագայթներով:

Պատրիկ ժայռերու ամէնէն ապահով տեղը թողուց մանկամարդ աղջիկն ու ինքը քանի մը քայլ յառաջանալով, ականջ դրաւ ոտնաձայներուն:

Ան տեսեն նշմարեց որ խումբ մը զինուած Քիւրտեր դէպի իր կեցած ապառաժը կը բարձրանային, ամէն կողմ ուշադրութեամբ քննելով:

(Շար.)

ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 15.30ին, Ս. պատարագ ժամը 17ին:

ՇԱԲԱԹ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ 10ին:

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԿԻՐԱԿԻ, Մեռելոց, ի յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին:

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Ս. Ծննդեան Տօնի առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 Յունուար, Շաբաթ, Առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, երեկոյ, Ճրագալոյց եւ Ս. պատարագ ժամը 4.45ին:

7 Յունուար, Կիրակի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8ին, Ս. պատարագ, Ջրօրհնէք, Մեռելոց ժամը 10ին:

ԼԻՈՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ, Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 4.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. Ծնունդ.— Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 7.30ին:

Պատարագ.— ժամը 10ին: Ջրօրհնէք, ժամը 11ուկէսին:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շըր- ջաններու բարեպաշտ Հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց:

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդէն, բերել իրենց իւղագինի բաժինը վառ պահելու համար մեր Ս. եկեղեցին:

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծըննդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին:

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10: Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11.45:

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10:

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ին ժամերգութիւն, ապա ընթերցուածներ, և Ոչինչ է պիտոյ, եւ ապա հանդիսաւոր Ճրագալոյցի պատարագ, երկսեռ երգչախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ տեղւոյն դպրաց դասուն:

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտուն ժամերգութիւն, ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, Ծննդեան քարոզ 11ին եւ յետ պատարագի հանդիսաւոր Ջրօրհնէք: Դարձեալ երգչախումբին կողմէ դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի: Պատարագիչ եւ քարոզ Վարագ քհնյ. Աւագեան:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան արարողութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4ին, եւ վիրքերու ընթերցում ժամը 5ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան և Աստուածայայտնութեան, արարողութիւն ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, հանդիսաւոր Ջրօհնէք ժամը 11.45ին:

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 6ին Ս. պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ս. Ծննդեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, հանդիսաւոր Ջրօրհնէք յետ պատարագի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ եւ Հոգեհանգիստ:

Այրի Տիկին Հայկանուշ Էքիզեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Թումայեան եւ զաւակները (Նիւթառն), Տէր եւ Տիկին Հրաչ Էքիզեան եւ զաւակը, Պ. Լեւոն Պաքըրճեան եւ զաւակը՝ Ալէն, Պ. Պարոյր Պաքըրճեան, Տէր եւ Տիկին Եարմայեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Պալճեան ընտանիքը եւ Օր. Շահրիկեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԷՔԻԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 29ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 2ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ թաղումը կատարուեցաւ Թիէի գերեզմանատունը:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Պախչէճեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Արմէն Պայրամեանի, (Պուա Քոլոմպ):

Թուլոնէն Տիկին Գալփաքճեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Սանտիքճեանի, Մարսէյլ:

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ մաթերիէլով: Մեծ եկամուտ: Ոչ մէկ սթոք: Հաճելի աշխատանք: Վճարումի մեծ դիւրութիւններ: Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ:

Տեղեկութեանց եւ Տըվիի համար գրել.—

Aïvazian

93, Rue Massena,

LYON 6e

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ- ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84

20, Rue Villeroy MO 32-10

65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուգաթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»: առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւ- րեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Հ. Յ. Դ.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր - ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, 6 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 6 Յունուար Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ 7 Յունուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Պուլ. Օտտոյի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պառ էնթէռնասիոնալ, Շըմէն տը Մատրակ - Վիլ:

Կը մասնակցին հայկ. դպրոցի աշակերտ - աշակերտուհիները:

Կը խօսի դպրոցի ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL LUTETIA, 43 Bd. Raspail

Յունուար 6ին, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ առաւօտ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Պ. Պէպէքեանի երգերուն մասնակցութեամբ, նաեւ ուրիշ անակնկալներ

Ճոխ պիւֆէ, պար եւ մեծ խանդավառութիւն

Այժմէն սեղանները ապահովել Օփերա 37-62

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ - երաժշտութեան հինգերորդ սկաւառակը MC 20167

«Promenade en Arménie»

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

(14 կտոր, 45 վայրկեան)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԽՄԲԵՐԳ, ՄԵՆԵՐԳ

խաղողաքաղ, Խնջոյքի պահ, Օրօր կանչեմ, Մանոցի երգ, Շորոր, Երեսիդ Մազերը սրմա կումանի, Հայոց գինին, Լեռնական պար, Լուսնակ գիշեր, Կապելայում, Պիւլպիւլը կու կանչէ, Սեւանայ ափին, Եարամօ:

Գեղարուեստական չքեղ եւ գունաւոր կողք, երգերու թարգմանութեամբ եւ բառերով միասին:

Ստանալու համար դիմել Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

14, Rue Petit, Paris 19 (BOT. 99-22)

կամ Եկեղեցւոյ դիւանատունը

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները՝ 20103, 20136, 20157,, 20162, եւ պատարագները Եկմալեան 20114, Կոմիտասեան 20150

Գաւառներու համար խնամուած ծրարով առաքում,

Contre Remboursement

ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 5 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9296 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5097

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍԻ ՏԱՐԻ

Տարի մը եւս թաւալեցաւ անսկիզբ ու անվախճան ժամանակի անհունութեան մէջ։

Էջ մը եւս աւելցաւ աշխարհի պատմութեան մեծ գրքին վրայ ։

Օղակ մը եւս փրթաւ մեր կեանքի շղթայէն ։

Անցնող տարին իր չարով ու բարիով յիշատակելի օրեր ապրեցնել տուաւ մարդկութեան ։ Յոյսն ու յիասթափութիւնը յաջորդեցին իրարու ։

Մեռելներու մասին պէտք չէ գէշ խօսիլ, կ'ըսէ ժողովրդական իմաստութիւնը ։

Մեռնող տարին հակառակ իր շատ գէշ կողմերուն, ունեցաւ մէկ առաւելութիւն, որ բաւական է քաւել տալու իր բոլոր մեղքերը ։ Պահպանեց խաղաղութիւնը, որուն ա՛յնքան կը կարօտի աշխարհ, ամէն բանէ առաջ ։

Պահպանուեցաւ խաղաղութիւնը, այո՛, սակայն յաճախ պատիւը զոհելու գնով ։

Պատերազմի մղձաւանջը յարատեւ սպառնալիք մը դարձած, քանիցս անարդարանալի զիջումներու մղեց ազատ աշխարհը ։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ կը յաւակնի վարել քաղաքակիրթ աշխարհը՝ իբրեւ պահակ խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու ազատութեան, 1961–ին անգամ մը եւս հաստատեց թէ ի զուր են իր վրայ դրուած յոյսերը ։

Ինկած է սնանկութեան այն վիճակին, որ բաժինն էր եղած Ազգերու Դաշնակցութեան, Լէմանի ափերուն վրայ, ամբողջ քսան տարի, համաշխարհային երկու պատերազմներու միջանկեալ շրջանին ։

Ժընեւէն Նիւ Եորք փոխադրուելով, բան մը չփոխուեցաւ ազգերու արիսպագոսին մէջ ։ Ուխտի սկզբունքները հիմնականին մէջ նոյնը մնալով, աւելի եւս մանրամասնուեցան Ատլանտեանի ափերուն վրայ ։

Սակայն համամարդկային, ազատական գաղափարները մնացին զուտ վարդապետական գետնի վրայ ։ Իրականին մէջ զօրաւորն է դարձեալ, որ յաղթանակը տարաւ, խաչելով արդարութիւնը ։

Վերջացող տարուան ընթացքին Ափրիկէի մէջ անկախութեան տիրացան սեւամորթ կարգ մը ազգեր եւս, ՄԱԿի անդամներուն թիւը հասցնելով 105ի ։ Այդ նորազատ ժողովուրդներու ազգային դրօշակներն ալ տնկուեցան Ազգաժողովի մուտքին առջեւ, մեծ ու փոքր խայտաբղէտ ազգերու դրօշներու շարքին ։

Հայ ժողովուրդը համակրութեամբ կ'ողջունէ նոր պետութեանց կազմութիւնը, ժողովրդավար, ազատական վարչաձեւի տակ ։

Դարերով օտարի բռնակալ լուծին տակ ապրող Հայը ուրիշ ազգերէ շատ աւելի բարձր կը գնահատէ ազգերու ազատութիւնը, գիտէ թէ ինչ մեծ արժէք կը ներկայացնէ սեփական, անկախ հայրենիքը ։

Ահա՛ թէ ինչու սրտի ճմլումով կը փակէ տարին, ափսոսալով որ 1961ին ալ չիրականացան իր յոյսերը, գոնէ նուազագոյն չափով ։

Չընդարձակուեցան իր փոքրիկ հայրենիքին ներքին սահմանները, հակառակ խոստումներու ։ Ալ ի՞նչ խօսք արտաքին սահմաններու մասին, կազմելու համար Միացեալ Հայաստանը ։

Հապա՞ Անկախ Հայաստանը ։

Մինչ գոյնզգոյն ցեղեր կ'ազատագրուին աշխարհակալներու տիրապետութենէն, հեռաւոր Ասիոյ եւ խաւարակուռ Ափրիկէի մէջ, Եւրոպայի պորտին վրայ տասնեակ քաղաքակիրթ եւ դարաւոր մշակոյթի տէր ազգեր 1961ին եւս մնացին բռնակալ վարչաձեւի տակ, զուրկ մարդկային տարրական ազատութիւններէ ։

Այդ շարքին մէջ է նաեւ մեր երկիրը ։

ՄԱԿի անդամ չէ Հայաստան ։ Մեր ազգային դրօշակը չի ծածանիր ազատ ու անկախ ազգերու դրօշներու կողքին ։

Հակառակ բոլոր ուրացումներու եւ մոռացումներու, չենք կորսնցուցած սակայն մեր հաւատքը ։ Կը տոկանք՝ Հայու չարքաշութեամբ ։

Այն հաստատ յոյսով, որ անպայման պիտի իրականանան մեր երազները ։

1962ը յոյսի տարի մը ըլլայ հայ ժողովուրդին համար ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՕԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ ՆՈՐ ՍԿՍԱԻ

Կ'ԸՍԷ ՍԱԼԱԶԱՐ ԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՀԵՌԱՆԱԼ ՄԱԿ-ԷՆ

Սալազար բուռն ճառ մը խօսեցաւ Լիզպոնի Խորհրդարանին առջեւ ։ Գլխաւորաբար յայտնեց թէ պէտք է վերաքննէ Անգլիոյ հետ, Փորթուկալի աւանդական յարաբերութիւնները, ապա սպառնաց ՄԱԿէն հեռանալ ։

«Արդար է որ մենք մեզի հարց տանք թէ ի՞նչ կ'ընենք ՄԱԿի մէջ եւ ի՞նչ կ'ընեն հոն այն փոքր երկիրները որ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը չեն վայելեր եւ որ Արեւմուտքի հետ իրենց համախոհութեան պատճառաւ իրենց վրայ կը հրաւիրեն հակարեւմտեան պլոքին թշնամութիւնը ։ Իմաստուն Զուիցերիոյ պէս, Փորթուկալ պէտք չէ դիմէր ՄԱԿի որ անդամակցի ։ Դիմեցինք Անգլիոյ եւ Ամերիկայի առաջարկին վրայ, տեղի տալով այն պատճառաբանութեան թէ պէտք էր ամրապնդել արեւմտեան դիրքը ստիպողական պարագաներու ։ Մեր դիմումը, տարիներ շարունակ, խորհրդային վեթոյին հանդիպեցաւ եւ ի վերջոյ կրցանք ներս մտնել սակարկութիւններէ ետք ։ Այս պայմաններու տակ իրաւունքն ունինք պահանջելու որ մեզի ըսեն եթէ մեր ներկայութիւնը եւ գործակցութիւնը այլեւս աւելորդ են ։ Եւ եթէ չըսեն կրնանք առաջին երկիրը ըլլալ որ հեռանայ ՄԱԿէն, բայց ապահովաբար առաջիններէն ըլլանք եւ մինչ այդ կը մերժենք մեր գործակցութիւնը որեւէ բանի համար որ մեր շահերուն հետ կապ չունի» ։

Այս նախաբանէն ետք, Սալազար ծանրացաւ «բրիտանական քաղաքականութեան խոհեմ դպրոցին վրայ» ։ Յիշեց անգլեւփորթուկալեան զինակցութիւնը եւ դաշինքները ։ Ասոնցմէ մէկը կը պարտաւորէ Անգլիան որ պաշտպանէ անդրծովեան փորթուկալեան հողամասերը ։ Անգլիա տարբեր կը մեկնաբանէ այս դաշինքը ։ «Բրիտան. դիւանագիտութեան շատ խոհեմ դպրոցը երեւոյթ մը ունի որուն շատ կը հիանամ, այն է որ ոչ մէկ ճիգ կը խնայէ, նոյնիսկ ամէնէն ծանրակշիռ պարագաներուն մէջ ձեռք ձգելու համար չօշափելի պայմանագրութիւններ անորոշ խոստումներու փոխարէն ։ 30 տարուան ընթացքին երբեք չեմ դիմած զինակցութիւններու, որովհետեւ կը խորհէի թէ երբեք չհերքուած հաւատարմութիւն մը, զանոնք վերածած էր խորունկ զգացումներու երկու երկիրներու քաղաքականութեան մէջ, բայց Անգլիա, ինք յիշեց այդ դաշինքները ձեռք ձգելու համար (1943ին) Ասորներու կայանները հակառակ անոր որ չէզոքութեան յայտարարութիւն ըրած էինք պատերազմին սկիզբը» ։ Եւ Սալազար յիշատակելով «անխուսափելի սահմանումները» որոնց ակնարկեց Անգլիա Կոայի խնդրին առթիւ, աւելցուց թէ իրեն ալ կ'իյնայ վերաքննել իր երկրին դիրքը Անգլիոյ հանդէպ եւ ուսումնասիրել նաեւ Ուինսթըրի 1899ի յայտարարութիւնը ճշդելու համար թէ դրական ի՞նչ կը մնայ անոր մէջ ։ Սալազար յայտնեց նաեւ թէ Անգլիա ութ օր դրած էր մերժելու համար իր օդակայանները տրամադրել Փորթուկալի որպէսզի կապ հաստատէ Կոայի հետ ։

Իր եզրակացութեան մէջ, Սալազար յայտնեց թէ Կոայի հարցը ոչ թէ վերջացած չէ այլ՝ նոր կը սկսի ։ «Հնդկաստան կրնայ մեզի դէմ պատերազմ ընել, բայց չի կրնար առանց մեզի խաղաղութիւն ընել» ։ Այս ուղղութեամբ Սալազար օրինագիծ մը պատրաստած է զոր պիտի ներկայացնէ Ազգ. ժողովին ։

Լոնտոնի արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը, անդրադառնալով Սալազարի ամբաստանութեան թէ ութ օր ուշ պատասխանած է Փորթուկալի դիմումին, ըսաւ թէ թիւրիմացութիւն է ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մսավաճառները տեղի տուին վերջ տալով իրենց գործադուլին ։ Արդէն Նախարարաց Խորհուրդը որոշած էր Պարտադիր Աշխատանքի ենթարկել եթէ յամառէին ։

ՍՈՒՐԻՈՅ նախկին վարչապետը Ֆարէս էլ Խուրի մեռաւ առջի օր Դամասկոսի մէջ ։ Բազմաթիւ անգամներ ալ նախագահը եղած էր խորհրդարանին ։ 85 տարեկան էր ։

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒ ՄՈՍԿՈՒԱ՞ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անգարայի լաւատեղեակ շրջանակները որոնք ուշի ուշով կը հետեւին Թուրք եւ խորհրդային «սիրաբանութեան» շատ հաւանական կը նկատեն որ խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուա հրաւիրէ Թուրքիոյ վարչապետը՝ Հալքի պարագլուխ՝ Իսմէթ Ինէօնիւ ։ Ասիկա, խորքին մէջ, կրկնութիւնն է այն հրաւէրին որ եղաւ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն առաջ, վարչապետ Ատնան Մէնտերէսի ։

Նոյն շրջանակներու համաձայն, հաւանական է որ ներկայ այս կացութեան մէջ, Ինէօնիւ առայժմ դրական պատասխան չտայ ։ Արդարեւ նման հրաւէր մը, Թուրքերուն համար, մաս կը կազմէ Խորհրդ. Միութեան վարած նոր քաղաքականութեան, Թուրքիոյ հանդէպ որպէսզի այս վերջինը ընդունի այն տնտեսական օգնութիւնը որուն անմիջական կարիքն ունի եւ զոր այնքան «ազնուութեամբ» կ'առաջարկէ Մոսկուայի կառավարութիւնը ։

Նման օժանդակութիւն մը արդէն մերժուած էր Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողմէ, յեղափոխութեան վաղորդայնին ։ Բայց ներկայիս Թուրքիոյ տնտեսական եւ ելմտական վիճակը ծանրացած է, ինչ որ նոր հոսանք մը ստեղծած է հանրային կարծիքին եւ Խորհրդարանին մէջ որոնք աւելի տրամադիր են ընդունելու խորհրդային օժանդակութիւնը ։ Քննադատական ոգի մը ունին արդէն արեւմտեան օժանդակութեան նկատմամբ ։

Այս սիրաբանութեան առթիւ կարգ մը մանրամասնութիւններ ալ կ'առնենք Պոլսոյ թերթերէն ։ Առջի օրուան Ինէօնիւի տեսակցութեան մասին խորհրդային դեսպանին հետ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին ։

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ խորհրդ. դեսպան Նիքիթա Ռիժովը ընդունեցաւ եւ իննսուն վայրկեան տեսակցեցաւ ։ Տեսակցութիւնը խորհրդային դեսպանին պահանջքով տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան արտաքին նախարար Սէլիմ Սարբէրի ։

Վարչապետ Ինէօնիւ եւ դեսպան Ռուժով լրագրողներուն լուսաբանութիւն չտուին տեսակցութեան մասին ։ Նիքիթա Ռիժով ըսաւ. «վարչապետ Ինէօնիւի հետ Թուրքիոյ եւ Խորհրդ. Միութեան փոխյարաբերութեանց մասին շատ գեղեցիկ տեսակցութիւն մը ունեցանք » ։

Խորհրդային դեսպանը պատասխանելով այն հարցումին թէ «Ռուսիա Թուրքիոյ օժանդակութիւն առաջարկած է թէ ոչ» ըսաւ ․

— Փոքր եւ անկարեւոր խնդիր մըն է Ռուսիոյ օժանդակութիւնը Թուրքիոյ ։ Մենք ա՛լ աւելի կարեւոր խնդիրներու մասին տեսակցեցանք ։ Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները ու երկու երկիրները շահագրգռող նմանօրինակ կարեւոր խնդիրներու վրայ ծանրացանք » ։

Վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ ալ տեսակցութեան մասին տեղեկութիւն ուզող լրագրողներուն որպիսութիւնը հարցնելով բաւականացաւ ։ Լրագրողներուն պնդումին վրայ Ինէօնիւ ըսաւ ․ «Իբրեւ վարչապետ կարգ մը չփումներ կատարել իմ պարտականութիւնս է » ։

Տեսակցութեան ներկայ արտաքին գործավար Սէլիմ Սարբէր ալ լրագրողներուն հարցումին պատասխանեց ․

« Այս տեսակցութեան մասին ոչ ոքէ որեւէ լուր կրնաք ստանալ ։ Տեսակցութիւնը շատ գաղտնի պիտի մնայ » ։

Այս նոյն նիւթին շուրջ *Միլլիյէթ* հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը հրատարակած է ։

« Քաղաքական շրջանակներուն ուշադրութիւնը գրաւած է այն իրողութիւնը թէ Անգարայի խորհրդ. դեսպանը իր փափաքով մէկուկէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ինէօնիւի հետ, ի ներկայութեան Արտաքին նախարար Սէլիմ Սարփերի ։ Դեսպանը մէկ օր առաջ ալ Արտաքին նախարարին հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր ։ Այս չփումները ցոյց կուտան թէ իսկապէս երկու կառավարութիւններուն միջեւ կարեւոր զարգացումներ կ'ըլլան ։

« Անոնք որ տեսան թէ երկու կողմերն ալ գոհունակութեամբ բաժնուած են չփումէն, կը հաւատան թէ բանակցութիւնները դրական նիւթի մը շուրջ կը դառնան ։ Մեկնաբանութիւնները առաւելապէս կը դառնան խորհրդային օժանդակութեան շուրջ, որուն խօսքը կ'ըլլայ հինէն ի վեր ։ Ինչպէս կը յիշուի, խորհրդային կառավարութիւնը վերջին տարիներուն Թուրքիոյ օժանդակութիւն առաջարկած էր, Մայիս 27էն ետք նոյն առաջարկը կրկնած էր յեղափոխական կառավարութեան մօտ ։ Սովետներուն այս առաջարկները միշտ երկչոտութեամբ դիմաւորուած են մեր կառավարութիւններուն կողմէ ։ Սակայն քաղաքական շրջանակները կ'ըսեն թէ այս անգամուան ձեռնարկը լրջօրէն ձեռք պիտի առնուի եւ դրական արդիւնքի մը պիտի յանգի ։ Անոնք որ այս մեկնաբանութիւնը կ'ընեն, երկու կէտի վրայ կը հիմնեն իրենց ենթադրութիւնը ․

1․— Արեւելքի մէջ սովը, պիւտճէի բացը եւ տնտեսական լճացումը վտանգաւոր հանգամանք մը կը ստանան եւ կրնան մեծ տագնապի մը ծնունդ տալ մօտաւոր ապագայի մը մէջ ։ Կարիք կայ ստիպողական միջոցառումներու որոնք սփոփանք բերեն այս կացութեան ։ Նկատելով որ անմիջապէս արդիւնք պիտի չտան օժանդակութեան պահանջները զորս կատարած ենք Ամերիկայէն եւ ՆԱԹՕէն, ուրիշ տեղէ օժանդակութեան կարիք երեւան եկած է ։

2․— Ինէօնիւ երբ վարչապետ էր Թուրքիոյ Հանրապետութեան առաջին տարիներուն, յաջողած էր խորհրդային կառավարութենէն ապահովել այն ատենուան համար շատ կարեւոր տնտեսական օժանդակութիւններ ։ Կարելի է որ նոյն ձեւով շարժի այսօր՝ երբ դարձեալ վարչապետ եղած է ։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

—o—

ԽՄԲ.— Ալիքի աշխատակիցներէն մին հանդիպում մը ունեցած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին վարդապետ Սարգիսեանի հետ, որ մասնակցելու համար Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին Բ. համագումարին (Նոր – Տելհի), վերադարձի ճամբուն վրայ հանդիպած էր Թեհրան: Կուտանք տեսակցութեան հիմնական մասերը.—

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ առիթով եւ նպատակով էք այցելել Թեհրան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Թեհրան եկած եմ առանց որեւէ մասնաւոր առաքելութեան կամ յատուկ ծրագրի: Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Բ. ընդհ. համագումարին մասնակցելու համար գացած էի Նոր – Դեհլի (Հնդկաստան): Անթիլիասի վերադարձիս ճամբուս վրայ, Թեհրան հանդիպեցայ՝ անձնապէս տեսնելու համար Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ եւ միաբանակից եղբայր Արտակ Արքեպիսկոպոսը: Այցելելու նաեւ Ն. Ջուղա ու Թաւրիզ եւ անձամբ տեսնելու Ներսէս եւ Արսէն միաբանակից եղբայրներուս հետ, ծանօթանալու մեր փառաւոր անցեալի եւ մշակոյթով հարուստ այդ կեդրոններուն հետ:

Բնականօրէն մեծ փափաք մըն էր ինծի համար անձամբ տեղեկանալ Իրանահայ մեր սիրելի գաղութի կեանքին, անոր գործունէութեան եւ կարիքներուն:

Հ.— Չէ՞ք ցանկանայ, այս առթիւ, որոշ տեղեկութիւններ եւ մանրամասնութիւններ հաղորդել Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Կաթողիկոսարանի եւ Դըպրեվանքի մասին:

Պ.— Սրտիս շատ մօտիկ հարցում մըն է աւելա եւ մեծ ուրախութեամբ կրնամ խօսիլ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Կաթողիկոսարանի եւ Դպրեվանքի կեանքի ու անոր գործունէութեան մասին:

Նախ Կաթողիկոսարանի մասին ընդհանրապէս խօսելով կ'ուզէի յայտնել, որ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ընտրութենէն եւ օծումէն ասդին, շատ աւելի կանոնաւոր եւ եռանդուն վիճակի մէջ է Կաթողիկոսարանի վարչական գործունէութիւնը՝ իմաստուն եւ խանդավառ առաջնորդութեամբն Նորին Վեհափառութեան:

Կաթողիկոսարանի եւ Թեմերու փոխադարձ կապը հետզհետէ աւելի կ'ամրանայ ու կ'արդիւնաւորուի եւ երիտասարդ ու կորովի Հայրապետը աչալրջութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ կը հետեւի Թեմերու բոլոր կարգի՝ եկեղեցական, վարչական, մշակութային եւ ազգային գործունէութեանց, եւ յաճախակի թղթակցութիւններու եւ տեղեկագրերու միջոցով տեղեակ կը մնայ բոլոր Թեմերու բոլոր տեսակի գործերուն եւ կարիքներուն մասին: Յաճախ իր նամակներով հայրապետական անհրաժեշտ ցուցմունքները կը հաղորդէ Առաջնորդ Հայրերուն, միշտ հայրական ոգիով եւ եկեղեցւոյ հոգեւոր ու ազգային շինութեան նախանձախնդիր ցուցմունքներով:

Իր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ են դարձած այն Թեմերը, որոնք իր հոգեւոր հովանաւորութեանը խնդրեցին եւ ինք, մղուած Հայ Եկեղեցւոյ կենսունակութեան եւ բարեկարգութեան նախանձախնդրութենէն, ստանձնեց ծանր բեռը այդ Թեմերու հոգեւոր եւ ազգային ընդհանուր ծառայութեան:

Անցնելով Դպրեվանքին, որ մեր Վեհափառ Հայրապետի իսկ բառով՝ «Սիրտն է Կաթողիկոսարանին», այստեղ կրթական եւ մշակութային գործը կը զարգանայ հետզհետէ աճող խանդավառութեամբ եւ յուսադրիչ արդիւնքով: Անցնող դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան դպրեվանքի չորս սարկաւագները ընդունեցան կուսակրօն քահանայութեան (աբեղայութեան) կարգը եւ նոր վեղարներուն շուքին տակ զինուորագրուեցան՝ Կիլիկիոյ միաբանութեան ուխտին:

Դպրեվանքի գործունէութեան մասին, առաւել եւս շօշափելի գաղափար տալու համար, կ'արժէ այստեղ արձանագրել, որ Վեհափառ Հայրապետի ընտրութենէն (1956) ասդին, 15 նոր վարդապետներով զօրացաւ Կիլիկեան միաբանութիւնը, որուն ընդհանուր թիւը այսօր կը հասնի 23ի (1 Կաթողիկոս, վեց եպիսկոպոս, 10 վարդապետ եւ վեց աբեղաներ):

Մինչ մէկ կողմէ 13ը ցրուած են աշխարհի չորս կողմերը եւ ժողովրդական ծառայութեամբ կը սպասաւորեն Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդին, մնացեալը բոլորուած Վեհ. Հայրապետին շուրջը, յառաջ կը տանին կաթողիկոսարանին գործունէութիւնը զանազան բաժանմունքներու մէջ, Անթիլիասէն ներս:

Դպրեվանքի այս տարուան ուսանողութեան թիւը վաթսուն է, բոլորն ալ գիշերօթիկ ուսանողներ են 15 – 20 տարեկանի միջեւ, որոնց բոլորին կեցութեան եւ կրթութեան ծախքերը կը հոգացուին Դպրեվանքին կողմէ:

Դպրեվանքի 7ամեայ ուսումնական ընթացքէն անկախ երկու տարիներէ ի վեր վերաբացուած է քահանաներու յատուկ դասընթացք մը, որուն հետեւող 7 ուսանողները անցնող Նոյեմբեր ամսու սկիզբը քահանայ ձեռնադրուեցան եւ յառաջիկայ տարուան ընթացքին պիտի ցրուին Կիլիկեան Թեմերուն մէջ ծառայելու համար, հոն ուր եկեղեցիները կարիք ունին երիտասարդ, հաւատաւոր եւ զարգացած քահանաներու:

Հ.— Ո՞ր երկրներից են գալիս այդ ուսանողները եւ ի՞նչպէս է հոգացւում նըրանց ծախքերը:

Պ.— Առհասարակ՝ մեծամասնութիւնը կուգան Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայաշատ գաղութներէն, ունինք նաեւ ուսանողներ Եգիպտոսէն եւ Թուրքիայէն: Այս տարի ուրախութիւնն ունեցանք ընդունելու նաեւ երկու ուսանողներ Թեհրանէն: Վեհափառին թելադրութեամբ դպրեվանքի տեսչութեան համար յատուկ արժէք ունի այն պարագան, որ ուսանողներ գան Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան բոլոր Թեմերէն:

Գալով ձեր հարցումի Բ. բաժնին կըրնամ բաւականանալ յայտնելով միայն, որ ուսանողութեան ծախքերը կը հոգացուին կաթողիկոսարանի պիւտճէէն:

Կան եկեղեցասիրական եւ կրթասիրական միութիւններ, ինչպէս նաեւ կրօնասէր ու ազգանուէր հայ անհատներ, որոնք իրենց կամ իրենց ննջեցեալներուն անունով, սաներ կը պահեն դպրեվանքին մէջ, ապագային զանոնք հոգեւորականի սքեմին տակ տեսնելու քաղցր յոյսով:

Այս բոլոր Միութիւններն ու անհատները Հիւսիսային Ամերիկայի մեր պատուական գաղութին կը պատկանին: Որքան պիտի փափաքէինք, որ անոնց օրինակը տարածուէր Կիլիկեան ուրիշ Թեմերուն մէջ եւս:

Հասկնալի է անշուշտ, որ գիշերօթիկ վարժարանի ծախքերը ծանր կը ճնշեն կաթողիկոսարանին պիւտճէին վրայ, այդ ծանրութեան դիմաց մեր յոյսը եւ հաւատքը շատ զօրաւոր են մեր ժողովրդին ազնիւ ու բարեսէր Մեծ Սիրտին վըրայ: Ան է մեր պանձարանը, թէ՛ նիւթական եւ թէ՛ բարոյական իմաստով:

Հ.— Հետաքրքիր է իմանալ, թէ Դըպրեվանքի բոլոր ուսանողներն էլ հոգեւոր կոչում են ընդունո՞ւմ, թէ ոչ:

Պ.— Դժուար է այս հարցումին պատասխանել, որովհետեւ անհատներուն կոչման պարագան կարելի չէ ճշդել ի յառաջագոյնէ: Հոգեւորականութեան կոչումը անձնապէս զգացող սրբազան պարտք մըն է եւ մենք կ'աշխատինք, որ ուսանողները Աստուածաշունչի եւ հայ ժողովրդի պատմութեան ուսումնասիրութեամբ գիտակցին այդ պարտքին կարեւորութեան եւ ինքնաբերաբար իրենք գիւրենք ընծայեն հոգեւոր ծառայութեան:

Ուրախութիւն է մեզի համար յայտնել, որ վերջերս արդիւնաւոր եղաւ Դպրեվանքի գործը այս տեսակէտէն: Իսկ երբ գտնուին ուսանողներ, որոնք կուսակրօն հոգեւորականութեան կոչումը ծանր ըզգան եւ չնետուին անոր ծառայութեան մէջ, անոնք առհասարակ յետագային ուսուցչական ասպարէզին մէջ կամ ազգային այլ գործերու մէջ, կ'արդիւնաւորեն իրենց ստացած կրթութիւնը ու գիտութիւնը Դպրեվանքի մէջ:

Մեծ է թիւը այն ուսուցիչներուն, մասնաւորաբար Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, որոնք Դպրեվանքի ուսանողները եղած են եւ Դպրեվանքէն ստացած իրենց հայկական ոգին եւ ուսումնական հարստութիւնը:

Դպրեվանքի արդիւնքը պէտք չէ գնահատել միայն չըջանաւարտ հոգեւորականներուն թիւով:

Հ.— Ուրիշ ի՞նչ գործեր են տարւում կաթողիկոսարանում:

Պ.— Կաթողիկոսարանը ունի իր յատուկ պաշտօնաթերթը՝ «Հասկ» ամսագիրը, եւ Դպրեվանքը ունի իր պարբերականը՝ «Գլաձոր», երկուքն ալ կը տպուին Կաթողիկոսարանին մէջ, ուր հրատարակչական գործը կը տարածուի կրօնական երկասիրութիւններու եւ հայագիտական — բանասիրական լուրջ գործերու տպագրութեան վրայ: Վերջերս տպարանը օժտուեցաւ Փարիզաբնակ Կիլիկեցի (?) Հիմնարկութեան կողմէ նուիրուած տողաշար մեքենայով մը:

Վերջնագոյն հրատարակութիւններէն կրնամ յիշել՝ «Ղալաթիոյ ազգային մատենադարանին ձեռագրաց ցուցակը» հեղինակութեամբ Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսի եւ նիւթական մատակարարութեամբը Գ. Գիւլպէնկեան հիմնարկութեան, շուրջ 1500 մեծադիր եւ երկսիւն էջերով գեղատիպ հրատարակութիւն մը, որ բոլոր գիտնականներուն գնահատանքին արժանացաւ: Տպարանէն լոյս տեսաւ նաեւ Եղուարդ Տարօնեանի լեզուաբանական ուսումնասիրութիւնը «Բաղէշի ճահանգի խուլըիկ գաւառի բարբառի մասին»: Դարձեալ գիտական՝ լուրջ եւ բըծախնդրութեամբ կատարուած հրատարակութիւն մը:

Կաթողիկոսարանի գործունէութիւններէն այս համբրձ ակնարկին մէջ կ'արժէ յիշել կիրակնօրեայ վարժարաններուն կազմակերպութիւնը, որ հոգեւոր արթնութեան եւ դաստիարակութեան բազմարդիւն շարժում եւ վերակենդանացութեան ընթացքի մէջ մտած է:

Կաթողիկոսարանի գործունէութեան մէջ գեղեցիկ պատկեր մըն է, որ կը պարզուի Կիրակի առաւօտները, երբ միաբան վարդապետները Անթիլիասէն կը մեկնին Պէյրութ եւ կը տարածուին քաղաքի զանազան եկեղեցիները եւ Աստուծոյ խօսքը կը տարածեն հայ ժողովրդի հարազատ զաւակներուն, Հայ Եկեղեցւոյ Սրբազան բեմերէն:

Հ.— Նախքան վերջացնելը, ի՞նչ կը ցանկանայինք աւելացնել:

Պ.— Ոչինչ, բայց միայն յայտնել այն բացառիկ ուրախութիւնը, որ ունեցայ իրանահայութեան մէջ ըլլալով երկու շաբաթներ: Գտնուեցայ Թեհրանի, Ն. Ջուղայի, Ատրպատականի Թեմերուն մէջ եւ ամենուրեք տեսայ կրօնական նոր ոգիի մը վերազարթնում եւ առհասարակ զըրկան եւ մշակութային նոր ալիք մը բըռնահայ բոլոր զանգուածներուն եւ խաւերուն մէջ: Բացառիկ հրճուանք կը պատճառէ, որովհետեւ այս ազգային եւ հոգեւոր վերազարթօնքով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը կը տեսնէ իր կոչումին իրագործումը, պսակումը:

ԽՄԲԱԳ.

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

—o—

Յեղափոխութենէն առաջ, Իակոտա դեղագործ էր. իր հիւանդալին մտքին վըրայ մեծ քաշողականութիւն կը բանեցնէր խտալական Վերածնունդի շրջանը եւ մասնաւոր կերպով ուսումնասիրած էր թունաբանութիւնը:

Անցեալի բռնատէրերէն ոչ մէկը իր տրամադրութեան տակ ունեցած է այսքան գիտուն թունաւորիչ մը: Իր նախորդներուն գիտութիւնը փորձառական էր, մինչդեռ իրը հիմնուած էր արդիական գիտութեան նորագոյն գիւտերուն վրայ:

Սթալին եւ Իակոտա ի՛նչպէս հանդիպեցան իրարու. բռնատէրը ի՛նչպէս տեղեկացաւ իր ապագայ թունաւորիչ – գործակալին իւրայատուկ տաղանդին մասին. չենք գիտեր:

Գիտենք սակայն, որ մօտաւորապէս տասներկու տարի, Իակոտա հաւատարմաբար «աշխատեցաւ» Սթալինի ծառայութեան մէջ:

Գիտենք նաեւ, Պուլանովի վկայութեան շնորհիւ (Պուլանով Իակոտայի քարտուղարն էր եւ որպէս այդպիսին՝ զայն մատնելու պաշտօն ստացաւ, երբ Իակոտա շնորհազուրկ եղաւ), որ Իակոտա «Թոյներու պահարան» մը ունէր:

Կրեմլինի մէջ կազմակերպած էր «Բըժշկական կաճառ» մը, որուն անմնաս անուան պիտակին ետին կը թաքնուէր այս կաճառին սաղայէլական նկարագիրը: Իակոտա այս կաճառին տնօրէնութիւնը յանձնած էր պուլկար բժիշկի մը, Տոքթ. Կազաքովի, որ ռուս համայնավար ղեկավարներուն հետ ծանօթութիւն հաստատած էր Զուիցերիոյ մէջ՝ անոնց աքսորի շրջանին: Կազաքով իր շուրջ հաւաքած էր մեծ հմտութեան տէր բազմաթիւ թունաբաններ: Սթալինի «Թոյնի պահարանը» բացառիկ կերպով ճոխ էր:

Իսկ ի՛նչ կը վերաբերի առանց շատ կասկած յարուցանելու թունաւորելու ձեւին, Իակոտա իսկ բացատրեց մեթոտը՝ իր դատավարութեան առեն.

— Շատ պարզ է, առնենք մարդ մը, որ կը հիւանդանայ. շրջապատին միտքը կը հաշտուի այդ հիւանդութեան գաղափարին հետ: Բժիշկը կրնայ օգնել որ հիւանդը դարմանուի. կրնայ նաեւ օգնել, որ մեռնի: Խնդիրը որոշելուն մէջ է, թէ հիւանդը պէտք է լաւանա՞յ թէ՝ մեռնի: Անգամ մը, որ տրուի որոշումը, մնացածը թէքնիքի հարց է միայն:

Դարմանումն ու մահը հիւանդութեան մը տրամաբանական եզրակացութիւններն են. այս տրամաբանութիւնն է, որ պիտի ծառայէ ոճիր ծածկելու գործին:

Իակոտայի «Բժշկական կաճառին» առաջին զոհը եղաւ... Ճերժինսքի — կաճառին տնօրէնը:

Սթալին գիմած էր Ճերժինսքիի ծառայութեանց, բայց յանկարծ սկսաւ վախնալ անկէ. եւ գոնէ այս անգամ իրաւունք ունէր վախնալու:

Սթալինի անհամար լրտեսներէն մէկը օր մը լուր բերաւ իրեն (1926ին), թէ Ճիռովիէվ խօսակցութիւն մը ունեցած էր Կոմինթերնի մէկ ժողովին մասնակցելու համար Մոսկուա եկած օտար համայնավար ղեկավարի մը հետ:

Զինովիէվ եւ «հին պահակագունդ»ի իր ընկերները, որոնք արդէն պարտուած էին իշխանութեան տիրանալու իրենց պայքարին մէջ, հետեւեալը խորհած էին իրենց պարտութիւնը սահմանափակելու եւ այդ պարտութեան հետեւանքները մեղմացնելու համար.

— Պէտք է որ Սթալինի ձեռքէն առնուի կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնը,— կ'ըսէին: Ասիկա յաջողցնելու միակ միջոցը՝ իր խմբակին անդամներէն մէկը իր տեղը քշելն է: Սթալինի տեղը կրնայ գրաւուիլ միայն «սթալինական»ի մը կողմէ: Այս վերջինը կ'ունենայ մեր քուէներն ու կ'օգտուի մեզի մնացած հեղինակութենէն: Կ'ունենայ նաեւ սթալինականներու մէկ մասին քուէները:

— Եւ որո՞ւն մասին կը մտածէք:

— Ճերժինսքիի:

— Բայց չէ՞ որ Կէփէուի պետն է եւ Սթալինի մինչեւ հիմա բրածներուն գըլխաւոր օժանդակը:

— Այո, բայց Ֆէլիքս Ճերժինսքի պարկեշտ մարդ է. գոնէ գնդակահարել չի տար համայնավարները:

Ծրագիրը ճարտար էր եւ Սթալինի համար վտանգաւոր: Զայն ձախողեցուց... թոյնով: Պարզ եւ կոպիտ ձեւով:

1926 Յուլիս 26ին Ճերժինսքի մեծ ճառ մը խօսեցաւ Կեդրոնական Կոմիտէի մէկ նիստին մէջ: Բեմէն վար իջած պահուն գետին փռուեցաւ. ամէն մարդ քովը վազեց. մեռած էր:

Կրեմլինի բժիշկները դիահերձութիւն կատարեցին եւ եզրակացուցին՝ սրտի տագնապ:

Իրականութիւնը սակայն, շատ տարբեր է: Անտեսանելի եւ ննթակային կողմէ առանց զգացուելու կատարուած ներարկում մը անդիի աշխարհ ղրկած էր Սթալինի հաւանական յաջորդը:

Ճերժինսքիի մահէն ետք, Կէփէուի ղեկավարութիւնը անցաւ թիւ 2ին՝ Մենժինսքիի: Այս վերջինը պաշտօնի գլուխ մնաց ութ տարի, մինչեւ այն օրը, երբ Սթալին որոշեց բաժնուիլ անկէ:

(9 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գալով անասուններու որակին, մինչեւ 1926 ցեղական եւ բարելաւուած կենդանիներուն թիւը Հայաստանի մէջ աննշան էր: Միայն 1932էն 1947ին էր, որ 7000 գլուխ ցեղական կենդանիներ ներածուեցան արտասահմանէն: Գիւղատնտեսական կենդանիներուն բարելաւումին մէջ շատ մեծ դեր խաղաց կենդանիներու արհեստական սերմնաւորումը: Այսպէս, օրինակ, այսօր մաքիներուն գրեթէ հարիւր տոկոսը եւ կովերուն եւ երինջներուն մօտ երեսուն տոկոսը կը սերմնաւորուին արհեստական եղանակով: Մօտիկ ապագային բոլոր կովերը եւ երինջները պիտի սերմնաւորուին արհեստական ձեւով:

Ներկայիս անասուններուն գերակշռող մասը ցեղական է: Ասոր իբրեւ ապացոյց կարելի է բերել օրինակներ: Կովեր կան, որ մէկ տարուան մէջ 8390 քիլօ կաթ կ'արտադրեն: Ցարդի ցեղ է կովկասեան գորշը, որ յաջողած են տրամախաչումի (croisement) միջոցաւ մէջտեղ բերել հայ գիւղատնտեսները, Լոռիի շրջանին մէջ: Ասոնց թիւը հասած է քսան հազարի, տոկուն են, յարմարած են տեղական պայմաններուն: Այս անասունները խոշոր ըլլալէն զատ (կը կշռեն 450 – 500 քիլոկրամ), լաւ միս ունին եւ առատ կաթ:

1960 Յունուար մէկին Հայաստանի 785 կոլտնտեսութիւններուն մէջ, միջին հաշուով, իւրաքանչիւր ագարակին մէջ կար 135 կով: Առանձին կոլտնտեսութիւնները ունին 900 կով:

Ոչխարաբուծութեան բնագաւառին մէջ մեծ փոփոխութիւններ տեղի ունեցան յատկապէս ցեղերու բարելաւման, բուրդին որակը եւ քանակը բարձրացնելու ուղղութեամբ: Անիկա կարելի եղաւ իրագործել տեղական ոչխարները տրամախաչելով նրբագեղ ցեղերու խոյերուն հետ: Այս աշխատանքը անհրաժեշտ էր կատարել, որովհետեւ Հայաստանի ոչխարներուն կոպիտ բուրդը կարելի էր գործածել գորգագործութեան, կոշտ մահուդներու եւ տունի զանազան բանուածքներու համար միայն եւ կարելի չէր գործածել արդի հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան համար: Այս պատճառով մինչեւ այսօր քսան հազար նրբագեղ ցեղերու խոյեր ներածուած են դուրսէն եւ կազմակերպուեցան արհեստական սերմնաւորման, ընդամէնը 650 կայաններ:

Շնորհիւ այս աշխատանքին բարելաւուած է Հայաստանի ոչխարին տեսակը: Այդ տեսակէտէն բնորոշ են հետեւեալ տուեալները. 1935ին, այսինքն՝ ոչխարներու ցեղին բարելաւումէն մէկ տարի առաջ ցեղական ոչխարները կը կազմէին ոչխարներու գլխաքանակին միայն 0·2 տոկոսը: Տասնըհինգ տարի ետքը, 1950ին ասոնք կը կազմէին 28 տոկոս, 1953ին՝ 57 տոկոս, իսկ 1958ին ոչխարներուն գերակշռող մասը կամ 87 տոկոսը ցեղական էր: Միայն բալբաս ցեղին ոչխարներն են, որ չեն տրամախաչուած, նկատի առնելով անոնց մաքուր բուրդը, որ շատ յարմար է գորգ շինելու համար: Այս ոչխարներէն 1958ին հարիւր հազար հատ կար Հայաստանի մէջ:

Խոզաբուծութիւնը, անցեալին, տարածուած էր անտառոտ շրջաններուն մէջ: Տեղական խոզերը մէկ երկու տարուան մէջ հազիւ կը հասնէին 50–70 քիլոկրամի, իսկ կը ծնէին տարին մէկ անգամ, այն ալ գարնան եւ կուտային 4–5 խոճկոր: Խոզերուն հիմնական կերը անտառի պտուղներն էին՝ կաղին, ճաճար, վայրի խնձոր եւ տանձ: Այդ էր պատճառը, որ խոզաբուծութիւնը սահմանափակ էր, ինչպէս նաեւ արտադրութիւնը, սպառողը գիւղացին էր:

1960 Յունուար մէկին Հայաստանի մէջ կար 115·000 գլուխ խոզ: Քանակին հետ բարելաւուած է նաեւ անասունին որակը:

Արագ թափով կը զարգանան նաեւ թռչնաբուծութիւնը, ճագարաբուծութիւնը, մեղուաբուծութիւնը եւ շերամապահութիւնը: Երեւանի, Լենինականի շրջանները կը գործեն թռչնաբուծարաններ՝ մինչեւ քառասուն եւ աւելի հազար ածան հաւերով:

Հայաստանի շրջաններուն մեծ մասը բացառիկ նպաստաւոր պայմաններ ունի շերամապահութեան զարգացման համար: Այս է պատճառը, որ դարերու պատմութիւն ունի շերամապահութիւնը Հայաստանի մէջ:

Շերամապահութեան զուգընթաց՝ 1925 – 1926ին հիմնուեցաւ նաեւ շերամապահական տոհմաբուծութիւն, շերամի ձուերու արտադրութիւն, որուն բարձր որակին պատճառով մեծ յաջողութիւն գտած է արտասահմանի եւ Խ. Միութեան մէջ:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան շերամի ձուերու չորս կեդրոններ, որոնց արտադրութեան ութսուն տոկոսը կ'երթայ Խ. Միութիւն:

Շերամի հին սորտին ցեղերուն փոխարէն այժմ Հայաստանի մէջ կը խնամուին սպիտակաթել բարձր մթերատու նոր ցեղեր: Վերջիններս ունին մետաքսի մաքուր գոյն, բարձր ելք եւ pեfüիf լաւ ցուցանիշներ:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ շերամապահութեամբ կը զբաղին 17 շրջաններ, որոնց արտադրած բոժոժը առ այժմ դեռ չի բաւարարեր երկրին պահանջը:

Մեղուաբուծութիւնը անասնաբուծութեան կարեւոր ճիւղերէն է: Արդարեւ, մեղրէն եւ մեղրամոմէն զատ, մեղուներուն դերը մեծ է պտղաբուծութեան, այգեգործութեան, բանջարաբուծութեան եւ խոտերու սերմնաբուծութեան զարգացման համար: Մէկ ծաղիկէն դէպի միւսը փոշի տանելով կը սատարեն խաչաձեւման:

Հայաստան իր բնական-կլիմայական պայմաններով եւ աշխարհագրական դիրքով շատ նպաստաւոր է մեղուաբուծութեան համար: Լեռներու բնական բազմերանգ ծաղիկներէն հաւաքած մեղրը, իր ոսկէ գոյնով, անուշ համով, բուրաւէտ հոտով, բուժիչ յատկութիւններով եւ բարձր սննդարարութեամբ յայտնի է Հայաստանի մէջ ու անոր սահմաններէն դուրս եւս:

Մեղուաբոյծ Ա. Կոթողեան 1939ին մշակեց մեղուի բնտանիքները բազմացնելու եւ մթերատուութիւնը բարձրացնելու ձեւ մը, որուն շնորհիւ մէկ բնտանիքէն ստացուեցաւ 405 քիլոկրամ մեղր, 15 քիլ. մոմ եւ աճ՝ 1200 տոկոսով, որ կը նկատուի համաշխարհային չափանիշ եւ մինչեւ այսօր ալ չէ գերազանցուած:

Ա. ԵՐԻՑԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ԴՐԱՄ, ԴՐԱ՛Մ, ԴՐԱ՛Մ...

Թուրքիոյ պետական կամ ընկերային բոլոր գործունէութեանց մէջ, այս օրերուն, դրամն է որ կը զբաղեցնէ միտքերը:

Երեսփոխանները ամսականի յաւելում կը պահանջեն, ինչ որ ընդհանուր դժգոհութեան ալիք բարձրացուց երկրին մէջ ամէն կողմ:

Գաւառներէն հեռագիր կը տեղան Անգարա, պախարակելով երեսփոխանները, որոնք ամսականի յաւելում կը պահանջեն.— «Մենք ձեզ ատո՞ր համար ընտրեցինք»: Կամ, «այն պահուն՝ երբ արեւելեան նահանգներուն մէջ անօթութիւն կը տիրէ, ձեր թոշակներուն մասի՞ն կը մտածէք»: Ոմանք կը պահանջեն որ Հանրապետութեան նախագահը, Զօր. Կիւրսէլ, վեթօ դնէ՝ եթէ Ազգ. Ժողովը ընդունի երեսփոխաններու ամսականի յաւելումը: Ուրիշներ կը պահանջեն կուսակցութիւններէն արտաքսել իրենց երեսփոխան ընկերները, եթէ յաւելում պահանջեն:

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պատկերազարդ խայտառակութեան ձեւ առած է արդէն Թուրք երեսփոխաններուն պահանջը՝ ամսականի յաւելման մասին. — Գլուխն ըլլալով Պոլիսը, զանազան քաղաքներու մէջ «Ամանորի օժանդակութիւն» անունով նուիրահաւաքութեան ձեռնարկուեցաւ՝ այն երեսփոխաններուն համար, որոնք կը պնդեն թէ կաղանդը անցընելու դրամ չունին: Այս նուիրահաւաքութեան կը մասնակցին մուրացիկները ու բեռնակիրներն ալ: Պոլսոյ թէքնիք համալսարանի Գ. կարգի ուսանողները իրենց միջեւ 383 դրուշ հաւաքեցին եւ Մարտինի երեսփոխան Քեմալ Այպարի ղրկեցին: Նաեւ նամակ մը, ուր ի մէջ այլոց կ'ըսեն թէ հարուստ ուսանողները տասը, աղքատ ուսանողներն ալ մէկ դրուշ տալով նուիրահաւաքութեան մասնակցած են:

Մարբուչչուլարի մէջ 51 բեռնակիր ու մուրացիկ 21·75 դրուշ նուիրած են:

Ուսանողական ոստանին մէջ ալ 1056 ուսանող 48 ոսկի 13 դրուշ հաւաքելով Անգարայի երեսփոխաններուն ղրկած են հետեւեալ նամակին հետ.—

«Տեղեկացանք որ Տարեգլուխը անցընելու դրամ չունիք: Այս պատճառաւ 1056 ընկերներ 2·5 – 5 դրուշով նուիրահաւաքութեան մասնակցեցանք: Ասոնք տոպրակի մը մէջ դնելով ձեզի կը ղրկենք: Բարի զուարճութիւն»:

Բանուորներն ու փաստաբաններն ալ դրամ կը հաւաքեն, իսկ ժողովուրդը հնդկահաւ, սիկարէթ եւ պտուղ ալ ղրկել սկսաւ:

ՄԶԿԻԹՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԹԱՇԿԻՆԱԿ ԲԱՑԱԾ ԴՐԱՄ ԿԸ ՀԱՒԱՔԵՆ

Թուրք թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Երկրին մէջ ամէն կողմէ հազարաւոր ողորմութեան հավալէներ կը շարունակեն հասնիլ Ազգ. Ժողովի նամակատունը: Կ'ըսուի թէ ցարդ երկու հազար ոսկի ղրկուած է Ատալէթ կուսակցութեան այն երեսփոխանին, որ ողբացած էր թէ կաղանդը անցընելու դրամ չունի: Այս վերջինը երէկ մամլոյ ասուլիս մը ընելով ըսաւ թէ ինք 3500 ոսկիէ աւելի թոշակ չէ ուզած:

Կ'ըսուի թէ տկարացած է երեսփոխաններու թոշակներուն յաւելում ընելու յոյսը:

Բեռնակիր մը առաջարկած է որ Թուրքիոյ բոլոր բնակիչները տասնական փարա ողորմութիւն տան երեսփոխաններուն:

Հաճըպայրամ մզկիթին մէջ թաշկինակ բացուած է երեսփոխաններուն ողորմութիւն հաւաքելու համար:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Իզմիրի մէջ Եղէականի համալսարանին ուսանողները որոշած են բողոքի ցոյց մը ընել սա կարգի ցուցատախտակներով. «Միթէ միայն հայրենակիցնե՞րը պիտի սեղմեն գօտինները», «Ասո՞ր համար ընտրուեցաք»:

× Կուսակալ Թուլկա ալ մեղադրած է երեսփոխանները որ թոշակի յաւելում կ'ուզեն:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Հասկցաւ թէ պաշարուած էր... ի՞նչ ընէր... եթէ կիրճը մտնելու ըլլար, մեծ դժուարութիւն պիտի քաշէր յառաջանալու: Ուստի արագ արագ դէպի Լալէզարին գտնուած ապառաժին եկաւ եւ ամէն բան յայտնեց:

— Դուն շուտով սա դիմացի քարայրին մէջ մտիր: Լալէզար, պատուիրեց Պատրիկ անվեհեր ձայնով մը:

— Ամենեւին... չէշտեց Լալէզար:

— Կը պաղատիմ... կրկնեց Պատրիկ:

— Ինչո՞ւ համար կը պաղատիս. միթէ՞ կ'ուզես մինակդ կռուիլ...: Ուրեմն ինչ բանի պիտի ծառայէ սա վեց հարուածը:

Ոտնաձայները կը մօտենային...: Պատրիկ փուճ տեղ կ'աղաչէր որ Լալէզար կռուին մասնակից չըլլար...:

Վայրկեան մը մտածեց... չորս դին նայեցաւ... քարայրը քննեց... տեսաւ որ հոն մտնելով երկուքն ալ պիտի վտանգուէին:

Այս վարանոտ դիրքին մէջ էր, երբ ձայն մը լսեց. այդ ձայնը խրոխտաբար կը գոչէր.

— Անձնատուր եղէք...:

Պատրիկ կուրծքէն հանեց վեց հարուածը եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու, երկու անգամ պարպեց զայն:

Վեց հարուածին ձայնը սարսափով մը լեցուց Քիւրտերն, որոնք ապառաժներէն վար թափուեցան վայրի գազաններու պէս: Բայց քառորդ մը չանցած ահագին բազմութեամբ մը բոլոր լեռը բռնեցին ու պաշարումի տակ դրին երկու անձնուէրները:

— Կը պաղատիմ, Լալէզար, դեռ ժամանակ կայ, մրմնջեց Պատրիկ դողալով. հեռացիր ասկից... բարձրացիր դէպի սարը... անոր ետին հայ գիւղը կայ... կրնաս ազատիլ... ես բաւական ատեն պիտի դիմադրեմ...: Եթէ Աստուած յաջողութիւն տայ, մութը կոխելուն պէս ալ ազատ պիտի ըլլամ...:

Երբե՛ք... կրկնեց մանկամարդ աղջիկը՝ մոլոր աչքերը դէպի Քիւրտերուն կողմէ դարձնելով: Գիտցիր որ քայլ մը չեմ հեռանար ասկից, քանի որ դէմս իմ ոխերիմ թշնամիս կը տեսնեմ...: Այո, պաշարուած ենք... մեր կեանքը վտանգի մը տակ է...: Պիտի կռուինք... պիտի մեռնի՜նք... ուրեմն միասին... ահա իմ վերջին խօսքս:

Պատրիկ տեսնելով որ Լալէզար անդրդուելի կը մնար իր կամքին մէջ եւ վերահաս վտանգին հանդէպ աննման արիութիւն մը ցոյց կուտար, ստիպուեցաւ համակերպիլ:

— Ուրեմն կանչենք Աստուած... թոթովեց Պատրիկ՝ մանկամարդ աղջկան ձեռքը բռնելով:

— Այո, կանչենք Աստուած...: Կրկնեց Լալէզար:

Երկու անձնուրացները ժայռի մը ետին կեցան ու յարմար դիրք մը բռնեցին:

Կէս օրուան մօտ էր:

Քիւրտերը հետզհետէ ապառաժներու վրայ կը լեցուէին: Յանկարծ հրացանի մը որոտումը նշան տուաւ յարձակումի մը:

Պատրիկ վեց հարուածով իրարու ետեւէ գետին կը փռէր դէպի իր ժայռը դիմող Քիւրտերը:

Կռիւը կատաղի էր...:

Այս դիւցազնական դիմադրութիւնն ամբողջ ութ ժամ տեւեց:

Լալէզար շուտով վեց հարուածները լեցունելով կը զբաղէր, իսկ Պատրիկ կը պարպէր թշնամիներու վրայ:

Օհ, ասանկ ճգնաժամի մը վեհութիւնն անոնք միայն կրնան զգալ, որ տեսած են...:

Պատրիկ անպարտելի էր, Քիւրտերու գնդակը չէր հասներ իրեն... կարծես թէ աներեւոյթ ընդդիմադրութիւն մը կը դարձնէր գնդակին ու զայն դողդղացնելով ապառաժին առջեւը կը ձգէր:

Բայց... ահա ամէն բան կը վերջանար: Վեց հարուածին փամփուշտը կը պակսէր երթալով:

Լալէզար վերջին անգամ ըլլալով լեցուց Պատրիկի վեց հարուածը: Կը մնար մէկ փամփուշտ՝ զոր պահեց:

— Ուրիշ չի կա՞յ... գոչեց Պատրիկ:

— Ոչ... չէշտեց Լալէզար:

— Ուրեմն... մրմնջեց Պատրիկ ու կատաղութենէն ապառաժին վրայ կանգնելով վերջին գնդակն ալ պարպեց:

Ու, այդ պահուն, Քիւրտերու չախմախայէն հրավառ կապարէ կտոր մը մխուեցաւ Պատրիկի սրտին մէջ...:

Մանկամարդ աղջիկը խռոված յուզմունքով մը գլուխը դրաւ դիւցազնի կուրծքին վրայ. շրթունքները մօտեցուց անոր արիւնահոս վէրքին ու ծծեց անոր կարմիր արիւնը... յետոյ համբուրեց անոր ճակատը, անոր կիսափակ աչքերը, անոր բերանը՝ ուրկէ «ախ, մայր իմ, մայր իմ» խեղդուած բառերը կ'արտայայտուէին...:

(Շար.)

ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան *Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 15·30*ին*, *Ս. պատարագ ժամը* 17*ին* :

ՇԱԲԱԹ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան : *Սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 8*ին*, *Ս. պատարագ* 10*ին* :

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

ԿԻՐԱԿԻ, Մեռելոց, *ի յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը* 10*ին* :

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Ս. Ծննդեան Տօնի առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ : Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 *Յունուար*, *Շաբաթ*, *Առաւօտ ժամերգութիւն ժամը* 8·30*ին*, *երեկոյ*, *Ճրագալոյց եւ Ս. պատարագ ժամը* 4·45*ին* :

7 *Յունուար*, *Կիրակի*, *առաւօտ ժամերգութիւն ժամը* 8*ին*, *Ս. պատարագ*, *Ջրօրհնէք*, *Մեռելոց ժամը* 10*ին* :

ԼԻՈՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ, Ճրագալոյց, *սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը* 4·30*ին* :

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. Ծնունդ.— *Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը* 7·30*ին* :

Պատարագ.— ժամը 10*ին* : *Ջրօրհնէք*, *ժամը* 11*ուկէսին* :

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շըրջաններու բարեպաշտ Հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց :

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդէն, բերել իրենց իւղագինի բաժինը վառ պահելու համար մեր Ս. եկեղեցին :

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

6 *Յունուար*, *Շաբաթ*, *Ճրագալոյց Ծընընդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը* 4*ին եւ* 5*ին* :

7 *Յունուար*, *Կիրակի*, *Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան*, *սկիզբ արարողութեան ժամը* 8, *Ս. պատարագ ժամը* 10 : *Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը* 11·45 :

8 *Յունուար*, *Երկուշաբթի*, Յիշատակ Մեռելոց.— *Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը* 8·30, *հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը* 10 :

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5*ին ժամերգութիւն, ապա ընթերցուածներ, և Ոչինչ է պիտոյ, եւ ապա հանդիսաւոր Ճրագալոյցի պատարագ, երկսեռ երգչախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ տեղւոյն դպրաց դասուն :*

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտուն ժամերգութիւն, *ժամը* 8·30*ին*, *հանդիսաւոր պատարագ ժամը* 10*ին*, *Ծննդեան քարոզ* 11*ին եւ յետ պատարագի հանդիսաւոր Ջրօրհնէք : Դաշնաւոր երգչախումբին կողմէ դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի : Պատարագիչ եւ քարոզ Վարդ. քհնյ. Աւագեան :*

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, *Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան արարողութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը* 4*ին*, *եւ գիրքերու ընթերցում ժամը* 5*ին* :

ԿԻՐԱԿԻ, *Տօն Ծննդեան և Աստուածայայտնութեան, արարողութիւն ժամը* 8*ին*, *Ս. պատարագ ժամը* 10*ին*, *հանդիսաւոր Ջրօհնէք ժամը* 11·45*ին* :

Երկուշաբթի, *Յիշատակ Մեռելոց .— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը* 8·30*ին*, *Հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը* 10*ին* :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, *Ճրագալոյց Ծննդեան ժամերգութիւն ժամը* 9*ին*, *երեկոյեան ժամը* 6*ին Ս. պատարագ* :

ԿԻՐԱԿԻ, *Տօն Ս. Ծննդեան*, *սկիզբ արարողութեան ժամը* 8*ին*, *Ս. պատարագ ժամը* 10*ին*, *հանդիսաւոր Ջրօրհնէք յետ պատարգի* :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, *Մեռելոց*, *սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 9*ին*, *Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ* :

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐ. Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան : *ժամերգութիւն ժամը* 6*ին*, *պատարագ ժամը* 7*ին* :

ԿԻՐԱԿԻ, *Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան*, *սկիզբ արարողութեան ժամը* 9*ին*, *պատարագ* 10·30*ին* :

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (*ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ*)

ՇԱԲԱԹ, *Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը* 8*ին*, *երեկոյեան* (*Ճրագալոյց*) *ժամը* 6*ին*, *Ս. պատարագ* 7*ին* :

ԿԻՐԱԿԻ, (*Ս. Ծնունդ*) *առաւօտեան ժամը* 7·30*ին*, *Ս. պատարագ* 10*ին*, *քարոզ* 11*ին* :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Համօրէն ննջեցելոց եւ Ջրօրհնէք ժամը 11·30*ին* :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ « ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Կուպաթեանի (*Տէսին*) *զաւակները*, *մէկ տարեկան* Յառաջ *կը նուիրեն իրենց հօր :*

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Օր. Գոհար Շահրիկեան կը նուիրէ 10 *Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման*, *Ամերիկա մեկնելուն առթիւ*, 10 *Ն. Ֆ. ալ Կապոյտ Խաչի կայանին : (Ստանալ Յառաջէն) :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հրանդ եւ Զարեհ Աթթարեան, *Աթթարեան ընտանիքը* (*Թուլոն*) *եւ Քէչիշեան ընտանիքը* (*Կրընոպլը*) *կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի*

ՍԱՐԳԻՍ ԱԹԹԱՐԵԱՆԻ

(Ատամնաբոյժ)

յիշատակին, *այս Կիրակի Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ* (*Փրատօ*) : *Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :*

×

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տարաքճեան եւ զաւակը, *Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճերմակեան եւ զաւակները*, *Այրի Տիկին Սրբուհի Սաղաթէլեան*, *Արապեան եւ զաւակները հանգուցեալ իրենց քրոջ*, *մօր եւ մեծ մօր ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարել տան*, *Կիրակի Մեռելոցի օրը*, *Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ : Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :*

×

Այրի Տիկին Ֆիլոր Նիկողոսեան եւ զաւակները, *Պ. Յակոբ Յարութիւնեան*, *Տէր եւ Տիկին Մարուքէ Պօյաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ*, *Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ*, *իրենց մօր եւ մեծ մօր ՄԱՐԻԱՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ* (*ծնեալ Փափազեան*) *մահուան տարելիցին եւ հօր եւ մեծ հօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ մահուան քառասունեորդ տարելիցին առթիւ* (*Աք Շէհիրցի*) : *Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակները յարգողները :*

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Մարիամ Գոստիկեան, *Պ. Վարդգէս Գոստիկեան*, *Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էլմայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՍՏԻԿԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ*, *այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին :*

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, *հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի : Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը* 10·30*ին* : *Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝*

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղք. – Որբախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Անիձայ Տէրվէնեանէ 50 *Ն. Ֆ.*, *իր ամուսնոյն մահուան* 15*րդ տարելիցին առթիւ :*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL LUTETIA, 43 Bd. Raspail

Յունուար 6ին, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ առաւօտ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Պ. Պէպէքեանի *երգերուն մասնակցութեամբ*, *Նաեւ ուրիշ անակնկալներ ճոխ պիւֆէ*, *պար եւ մեծ խանդավառութիւն*

Այժմէն սեղանները ապահովել Օփերա 37–62

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Պուլ. Օտտոյի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3*ին*, Պառ էնթէռնասիոնալ, Շըմէն տը Մատրակ – Վիլ :

Կը մասնակցին հայկ. դպրոցի աշակերտ – աշակերտուհիները :

Կը խօսի դպրոցի ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը ներկայացնէ իր շնորհաւորութիւնները նոր տարուան առթիւ, իր բոլոր հայրենակիցներուն եւ մասնաճիւղերուն, եւ առողջութեան լաւագոյն մաղթանքներ կ'ընէ :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր խաչի օդափ. կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Այրի Տիկին Սրբուհի Լօրէնեան (*Տրակինեան*) 50 *Ն. Ֆ.*, *Ժ. Օ. Ս. Հաստատութիւն* 150, *Պ. Երամեան* (*Վիլըմօպլ*) *յիսուն*, *Այրի Տիկին Վեհանոյշ Արսլանեան* (*Սէն Շամոն*) *յիսուն*, *Պ. Պ. Սանճեան* (*Լիմա*) *յիսուն*, *Նշանեան* (*Վիշի*) *յիսուն*, *Գարակիզէլեան* (*Սթէն*), *Մ. Թիւթիւնճեան* (*Սեվրան*), *Ի. Գայսէրեան* (*Ժուան լէ Փէն*), *Արամ Ալէմեան* (*Նիս*) *քսանական Ն. Ֆ.* : *Պ. Պալեան* (*Կուսէնվիլ*), *Զ. Պարթեւեան* (*ՍէնՄօր*), *Տէր եւ Տիկին Սաաթճեան* (*Քոլոմպ*), *Վ. Մոսկոֆեան* (*Լը Վէզինէ*), *Վարժապետեան* (*Քուրպըվուա*), *Մարտիրոսեան* (*Փավիյօն սու Պուա*), *Այրի Տիկին Եօթնեղբայրեան* (*Փրէ Սէն Ժերվէ*), *Պահատուրեան* (*Շավիլ*), *Տաղլարեան* (*Նիս*) *տասնական Ն. Ֆ.* :

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ *մաթերիէլով* : Մեծ եկամուտ : Ոչ մէկ *սթոք* : Հանելի աշխատանք : Վճարումի մեծ դիւրութիւններ : Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ :

Տեղեկութեանց եւ Տըվիի *համար գրել* .—

Aïvazian

93, Rue Massena,

LYON 6e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ, 6 *Յունուար*, *Շաբաթ երեկոյ*, *ժամը* 21*ին* :

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 6 *Յունուար Շաբաթ երեկոյ*, *ժամը* 21*ին* :

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ 7 *Յունուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 15*ին* :

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 *Յունուար*, *Շաբաթ երեկոյ ժամը* 21*ին* :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 *Յունուար*, *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 15*ին* :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 *Յունուար*, *Շաբաթ երեկոյ*, *ժամը* 21*ին* :

ԹՈՒԹՈՒԼ խումբ՝ 14 *Յունուար*, *կէսօրէ ետք ժամը* 15*ին* :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 *Յունուար*, *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 15*ին* :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 *Յունուար*, *Շաբաթ*, *ժամը* 21*ին* :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 *Յունուար*, *Երկուշաբթի*, *ժամը* 21*ին* :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 *Յունուար Շաբաթ*, *ժամը* 21*ին* :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 *Յունուար*, *Կիրակի կէսօրէ ետք*, *ժամը* 15*ին* :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 *Յունուար*, *Կիրակի կէսօրէ ետք*, *ժամը* 15*ին* :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20*Յունուար*, *Շաբաթ*, *ժամը* 21*ին* :

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի, *կէսօրէ վերջ ժամը* 3*ին*, *Տիկին Կօշկակարեանի բնակարանը : Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Պ. Սարգիս Յովհաննէս Ղույումճեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը, *որ Բթանիա կամ Ամերիկա կը գտնուի : Ժամանակին գտնուած է Թիֆլիսի որբանոցը : Զինք կը կոչեն եղեր Օվոյի տըղան : Հօր անունն է Յովհաննէս իսկ մօրը անունը Սրբուհի : Իրեն ծանօթներ են Սիրօ*, *Մարճան եւ Գուրգէն Ենգոեանները : Իր անունն է Աւետիք : Զինքը ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը*, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ(8) :

AU BEAU NOYER

A 50 metres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

AU BEAU NOYER

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 6 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9297 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5098

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԾՆՈՒՆԴԸ

—o—

Հայկ դիւցազն իր «լայնալիճ աղեղ»ի մահացու մէկ հարուածով դիտապաստ գետին տապալեց բռնակալ Բէլը եւ հիմը դրաւ Հայոց Քաղաքական անկախութեան:

Գրիգոր Լուսաւորիչ պետական կրօնք դարձնել տալով քրիստոնէութիւնը, ապահովեց հայ ժողովուրդի Կրօնական անկախութիւնը:

Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց եւ Ոսկեդարու երէց ու փոքր Թարգմանիչները հայերէն գիր ու լեզու կերտելով մեզի պարգեւեցին Մշակութային անկախութիւն:

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին չեղչելով իր անկախութիւնը, Յիսուսի Ծնունդը կը տօնէ ոչ թէ Դեկտ. 25ին,— ինչպէս մեծագոյն մասը քրիստոնեայ — կաթողիկէ ու բողոքական — եկեղեցիներուն,— այլ Յունուար 6ին:

Իբրեւ աւանդապահ ժողովուրդ, Հայը հաւատարիմ մնացած է հին եկեղեցիին, որ Երուսաղէմի եպիսկոպոս Յակովբոս Տեառնեղբօր օրերէն սկսեալ Յունուար 6ին կը տօնէր Ծնունդը՝ Աստուածայայտնութեան (Էպիփանի) տօնին հետ:

Հակառակ քրիստոնէութեան տարածման, հեթանոսական հին տօները երկար ատեն ի պատուի էին տակաւին հռոմէական կայսրութեան ենթակայ երկիրներու մէջ:

Հեթանոս Հռոմի գլխաւոր հանդիսութիւններէն մէկն էր Արեւ-Աստուծոյ տօնը, որ կը տօնուէր ամէն տարի Դեկտեմբերի 25ին:

Հեթանոսութեան հետքերը միանգամ ընդ միշտ ջնջելու համար, Լեւոն Ա. Պապի (440 - 461) առաջարկով, 451ին Քաղկեդոնի (Գատըգիւղ) տիեզերական ժողովը որոշեց բաժնել երկու տօները: «Աստուածայայտնութիւն»ը, մոգերու երկրպագութիւնը կամ ինչպէս սովոր են կոչել՝ «Թագաւորաց Օր»ը պիտի տօնուէր ըստ առաջնոյն Յունուար վեցին, իսկ Ծնունդը՝ Դեկտեմբեր 25ին, Արեւ - Աստուծոյ տօնին օրը:

Հայաստ. եկեղեցին ընդունած չըլլալով որոշումները Քաղկեդոնի ժողովին, որ կը զուգադիպէր Վարդանանց պատերազմի տարին, կը շարունակէ Ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը տօնել միշտ Յունուար վեցին, Զրօրհնէքի հոգեպարար արարողութեամբ:

«Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ.
Ձեզի մեզի մե՜ծ աւետիս»:

Կարգ մը երկիրներու մէջ Յունուար 6ի տօնին կը տրուի հանդիսական երեւոյթ:

Այսպէս, Սպանիոյ մէջ այդ օրը թագաւոր մոգերը, Մելքոն, Գասպար եւ Պաղտասար, ուղտերու վրայ նստած, խաղալիկներ կը բաշխեն այն տղոց, որ իրենց մուճակները կը դնեն պատուհանին եզերքը:

Իտալիոյ մէջ Յունուար վեցին Պէֆանա կոչուած ծեր ջիթով պառաւ վհուկ մը խաղալիկներ կը լեցնէ բարի տղոց եւ ածուխի կտորներ՝ չարերու գուլպային մէջ:

Ուղղափառ Ռուսերը Եւրոպայի մէջ Յունուար 7ին կը տօնեն Ծնունդը:

Հայկական Ծնունդը պահած է հին օրերու աւանդութիւնները, պահելով անոր զուտ կրօնական հանգամանքը: Մինչդեռ Դեկտեմբեր 25ի Նոէլը քրիստոնէականէն զատ զգեցած է աշխարհիկ գոյն, որ տարուէ տարի աւելի եւս կը շեշտուի, առիթ ընծայելով ցայգաճաշերու եւ ոչ-կրօնական խրախճանքներու:

Արեւելքի մէջ մեր հայրենակիցներուն համար տօնական օրեր են միշտ Յունուար վեցի Ծնունդն ու Յունուար եօթնի Մեռելոցը: Արեւմուտքի մէջ հետեւելով ընդհանուր յորձանքին, Հայերն ալ Դեկտեմբեր 25ին կը տօնեն Ծնունդը:

Հայաստ. եկեղեցին է միայն եւ հայ աւանդապահ ընտանիքներ, որ կը շարունակեն տօնել այսօր Ծնունդը, երգելով՝

Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի,
Որ յայսմ աւուր յայտնեցար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ ԱԼԺԷԻ ԵՒ ՕՌԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր է մթնոլորտը շատ լարուած է Ալժերիոյ մէջ, ուր տանտիկիններ սկսած են պաշար հաւաքել եւ պարպել նպարավաճառի խանութները: Ժողովուրդը, իբրեւ հետեւանք Սալանի զօրակոչին այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ աչք առած է քաղաքացիական պատերազմը որ սկսած է արդէն, փոքր աստիճանի վրայ:

Ի՞նչ կ՛ըսէր Սալան: Զօրակոչի կ՛ենթարկէր 18էն 45 տարեկան բոլոր այրերը: Այս կը նշանակէր շատերուն համար թէ բան մը կը պատրաստուի: Ալժէի բոլոր պատերուն վրայ հանրային ազդեր «ընդհանուր զօրակոչի» հրաւէր կ՛ընէին «Ռաուլ Սալանի հրամանին վրայ»: Մաս մը պատռուած, առաւօտեան մօտ նոր ազդեր կը կրկնէին հրահանգը: Այս ազդերով Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը կը յայտնէր թէ զօրակոչ հռչակուած է ընդդիմանալու համար Ալժերիոյ լքումին եւ պահպանելու համար ազգային հողամասին ամբողջականութիւնը:

Այս ազդերուն առաջին հակազդեցութիւնն է տանտիկիններուն ըրած պահեստները, կաթի, շաքարի, օճառի կամ պահածոներու:

Միւս կողմէ շատ ծանր բնոյթ կրող բախումներ տեղի ունեցած են Օռանի մէջ: Առաւօտեան եօթնէն արդէն կը լսուէին զէնքի ձայներ, մինչ նախորդ օրուան (Չորեքշաբթի) հաշուեկշիռը արդէն իսկ ծանր էր՝ 40 մեռեալ, պաշտօնապէս:

Հինգշաբթի կացութիւնը կը վատթարանար: Օրուան յատկանշական եւ ծանրակշիռ բնոյթ ունեցող դէպքը հետեւեալն էր.— Մառեշալ Ֆոշի հրապարակին վրայ, շէնքի մը մէջ դիրք գրաւած էին Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկիչները: Ապահովութեան ուժերը երկու ժամ պաշարեցին շէնքը, որպէսզի դուրս հանեն ահաբեկիչները ու հոն ապաստանած էին ծանրօրէն վիրաւորելէ ետք պահակ մը, ժողովուրդը գրգռուած է, «սպաննեցէ՛ք, սպաննեցէ՛ք» կը գոռայ երբ քսան կասկածելիները դուրս կ՛ելլեն շէնքէն: Ականատեսներու կարծիքով ուրիշներ փախած են տանիքներէն եւ պատուհաններէն:

Առաջին լուրերու համաձայն, 9 մեռեալ կայ (երկուքը Եւրոպացի) եւ երեսուն վիրաւոր (տասը Եւրոպացի):

Նոյնքան ծանր բնոյթ ունեցող բախումներ տեղի ունեցած են Ալժէի մէջ, Գ. Բ.ի Ալժ. Ազատ. Ճակատի, Ապահովութեան ուժերու եւ ժողովուրդին միջեւ:

Կացութիւնը եղերական խսկ բնոյթ ունի երբ նկատի առնենք նաեւ թէ Օռանի հիւանդանոցներու բժիշկները գործադուլ կ՛ընեն, առանց միացաւ, վերջին պահուն հիւանդանոցին պաշտօնէութիւնը:

Նոյնը կ՛ընեն Ալժէի հիւանդանոցներու Արտաքին թէ Ներքին բժիշկները:

Ալժերիոյ խնդրին առթիւ, Տըպրէ Թուրի մէջ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ՛ուզէ ամէն գնով արագացնել վինադուլը եւ պարտադրել հանրային կարգապահութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

—o—

ԴՐԱՄԸ Կ՛ԱՌՆԵՆ, ԲԱՅՑ ԳՈՀ ՉԵՆ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Ազգային Ժողովի ելմտացոյցի խառն յանձնախումբին մէջ, երբ վիճաբանութեան կը դրուէր ազգ. պաշտպանութեան պիւտճէն, երեսփոխաններէն մէկը յայտնեց թէ իր զինուորական բեռերուն փոխարէն անբաւարար չափով օժանդակութիւն կը ստանայ Թուրքիա, թէ ասիկա տարբերութիւն չունի Թիմուրլենկի փիղերէն, եւ աւելցուց.

— Ամերիկացիները մեզի նորոյթէ դադրած զէնքեր կուտան, ետքն ալ «օժանդակեցինք» կ՛ըսեն: Մէկ ձեռքով կուտան, միւս ձեռքով ետ կ՛առնեն: Արդէն անոնք տնտեսապէս կործանել կ՛ուզեն մեզ: Մտադիր են մեզ գործածել իբրեւ շուկայ մը: Մենք պէտք է պահանջենք օժանդակութիւնը: Էյվալլահ ըսելով չընդունինք ինչ որ անոնք կուտան:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Անգարայի Խորհ. դեսպան Ռիժով կը շարունակէ իր տեսակցութիւնները Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ: Այսպէս այցելեց Ներքին նախարար Ահմետ Թոփալօղլուի:

Որեւէ յայտնութիւն չկատարուեցաւ այս այցելութեան մասին: Շահագրգռուողները ըսին թէ «քաղաքավարական այց մըն էր»:

Դեսպանը յաջորդ օրը այցելեց Ելմտական, Առեւտրական եւ Ներքին նախարարներուն:

Ռիժով կը յայտնէ թէ կարգ մը պայմաններու տակ աւելի կրնայ ծաւալիլ բարեկամութիւնը Թուրքիոյ եւ Սովետներուն միջեւ, ուստի հարկ կը տեսնէ որ վերցուին կամ լրջօրէն սահմանափակուին հրթիռի արձակավայրերը որոնք կը գտնուին Թուրքիոյ մէջ: Դեսպանը կը շեշտէ թէ կարգ մը ամերիկեան օդանաւեր, որոնք թռիչք կը կատարեն, օդ կը բարձրանան գրեթէ առանց լուր տալու թրքական պատկան իշխանութիւններուն, եւ կ՛աւելցնէ թէ այս խնդիրները կարգադրելու պարագային՝ Թուրքիա անմիջապէս կրնայ ուզածին չափ վարկ ստանալ Խորհ. Միութենէն, երկար պայմանաժամով եւ փոքր տոկոսով:

ՄՐՑՈՒՄ ... ՕԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Ինչպէս կը գրէինք երէկ, խորհ. դեսպանին տեսակցութեանց իբրեւ պսակում՝ խօսք կայ որ Մոսկուա հրաւիրուի Թուրքիոյ վարչապետը, Ինէօնիւ: Այս լուրը մեծ յուզում պատճառեց Ուաշինկթընի մէջ: Զարմանալի ոչինչ կայ, ուրեմն, եթէ Ամերիկեան կառավարութիւնը որոշեց աւելցնել տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնը, զոր կը կատարէ Թուրքիոյ տարիներէ ի վեր:

Անգարայի ամերիկեան դեսպանը, իր կարգին, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրքիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ, հաղորդելու համար իր կառավարութեան տրամադրութիւնը այդ նպատակով: Օժանդակութիւնը պիտի կատարուի կարճ ժամանակի մը մէջ: Դեսպանը իր կառավարութեան գոհունակութիւնը յայտնած է Թուրք կառավարութեան քաղաքականութեան կրած վերջին յեղաշրջումին առթիւ, ինչպէս եւ Օթանի մէջ ցոյց տուած գործակցութեան համար:

Այս առթիւ կ՛իմացուի որ Սելիմ Սարփեր, արտաքին նախարարը, մօտերս պիտի երթայ Ուաշինկթըն, յարաբերութեան մէջ մտնելու համար Ռըսքի հետ:

Ինէօնիւ, իր կարգին, որոշում մը տալու համար կը քննէ խորհ. օգնութեանց առաջարկները:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԻՊԱԳԻՐ ՄԱԼԽԱՍԻ ՄԱՀԸ

—o—

«Ազդակ» հեռագրով մը կը գուժէ Մալխասի մահը, որ տեղի ունեցած է Չորեքշաբթի (4 Յունուար) Պէյրութի մէջ: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Յունուար 9ին:

Մալխաս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն իր վէպերով, ընդհանրապէս յեղափոխական կեանքէ քաղուած, «Լուսադէմին», «Զարթօնք» եւայլն: Իբրեւ թերթօն հրատարակած ենք մէկ մասը, Յառաջի մէջ: Մեծ ժողովրդականութիւն շահած էր այս վէպերով, ոմանք նոյնիսկ իր մէջ կ՛ողջունէին «նոր օրերու Րաֆֆի մը»:

Քանի մը տարի առաջ երկար ճամբորդութիւն մը կատարեց դէպի Արեւելք, նիւթ հաւաքելու համար հայ գաղութներէն: Կ՛ապրէր Ամերիկա (Միացեալ Նահանգներ): Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, «բարեւ կուտար արդէն իննըսունին», այնքան տոգորուած էր խանդավառութեամբ որ դարձեալ ուզեց պըտոյտ մը կատարել Մերձ. Արեւելքի մէջ, բայց հազիւ Պէյրութ հասած, երեք օր ետքը կը մեռնի:

Օժտուած դիտելու կարողութեամբ եւ իւրայատուկ խմբրով մը, շատ հաղորդական վէպեր տուաւ, իրապաշտ պատկերներ, — կարելի է ըսել՝ լուսանկարներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական շարժումներէն:

×

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Ցաւով կ՛իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Հայկանուշ Գիւլխանդանեան, այրին՝ ողբացեալ Աբրահամ Գիւլխանդանեանի, նախկին նախարար:

Հայկանուշ Գիւլխանդանեան երկար տարիներ տառապելէ ետք Դեկտեմբեր 1ին փոխադրուած էր Պիշայի հիւանդանոցը ուր եւ մեռաւ Յունուար 4ին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին՝ Ռուբէն Գիւլխանդանեանի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերը որոշ պատկեր մը չեն պարզեր կացութեան: Դաշտքը պաշարուած բերդի տպաւորութիւն կը թողու կը գրէ տեղական մամուլը, մինչ ուրիշ աղբիւրներու համաձայն Հանրապետութեան նախկին Նախագահ Քամիլ Շամոն ձերբակալուած է: (Այս լուրը կուտայ «Փարի - Փրէս», յիշենք սակայն թէ Քամիլ Շամուն երեսփոխան է): Կ՛ըսուի նաեւ թէ Սուրիական ժողովրդական կուսակցութեան 2500 կողմնակիցներ բանտ նետուած են: Միւս կողմէ կառավարութիւնը մտադիր է արդարութեան յատուկ Ատեան մը ստեղծել դատելու համար ձախողած պետական հարուածին հեղինակները: Պէյրութի ձայնասփիւռին համաձայն Թալ - Ճաֆարի մէջ 32 «օտարներ» որոնք ձերբակալուած էին պետական հարուածին ընթացքին փորձեցին փախիլ, փորձին ընթացքին անոնցմէ վեցը սպաննուեցան: «Ազդակ»ի վերջին թիւէն (Յունուար 3) կ՛իմանանք թէ կառավարութիւնը երեք օրուան համար փակած է «Լը Սուար»ը եւ զինուորական Ատեանի յանձնած կառավարութիւնը քննադատող խմբագրականի մը համար:

ԽՆՁԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

ԻՍԻԴՈՐ ՌԱՄՇՎԻԼԻ

Զարմանալի է, ճպուռները այսօր հանդարտ են, գրեթէ անխօս մայրիների վրայ։ Ի՞նչ է պատահել, հարցնում եմ սպասեակին։ Մատով ցոյց է տալիս երկինքը ինչ որ մոլորուած ամպեր են երեւում այնտեղ։ Եւ հինգ մատներով անորոշ շարժում է անում։ Ինչ ուզում ես հասկացիր :

Եւ, իրօք, օրը մռայլ է, ինչքան կարող է մռայլ լինել Օգոստոսին։ Խնձարայի բարձունքին։ Ճպուռները սովոր չեն մռայլ օրերի։ Մարդիկ էլ վարժուած չեն եւ տխուր բաների մասին են մտածում :

Միտս է Օգոստոսը 1918ի։ Ճակատագիրը ինձ նետել էր Սոչի, Սեւ Ծովի ափին։ Գնում էի որոշ յանձնարարութեամբ կամաւորական բանակի հրամանատարին տեսնելու եւ ճամբայ չէի գտնում անցնելու ոչ ծովով, ոչ ցամաքով : Օդը այն ժամանակ դեռ չէր նուաճուած:

Սոչին վրաց իշխանութեան տակ էր : Կարմիրները փախել էին եւ սպիտակները չէին եկել։ Վրացիները զգում էին իրենց շրջանի տէր եւ ուրախ էին, թէեւ շրջանում վրացի բնակչութիւն չկար իսկ ռուս եւ հայ բնակչութիւնը շատ էլ գոհ չէր Վրացիների վարչաձեւից, վրացի զինուորներն ու գուարդիականները, յաճախ, չփոթում էին բնակչութեան ունեցուածքը իրենց սեփականութեան հետ։

Դժգոհ էին առանձնապէս Հայերը Տըրապիզոնի շրջանի գաղթականները, որոնք կարեւոր թիւ էին կազմում Սոչի քաղաքում եւ գաւառում։ Վրաց իշխանութիւնները տեղի – անտեղի նեղում էին նրանց, օգտակար չէին համարում նրանց ներկայութիւնը։ Վրացիները, առհասարակ հաշտ աչքով չէին նայում Թրքահայ գաղթականների վրայ։ Հայերի զօրացումը Կովկասում համարում էին Վրացիների տկարացում :

Ընկերները յայտնեցին, որ մի քանի օր է Սոչիումն է Իսիդոր Ռամշվիլին եւ ուզում է ինձ տեսնել։ Պարկեշտ եւ համակրելի ծերունի էր Իսիդոր Ռամշվիլին՝ ճիշդ հակապատկերը Նոյ Ռամշվիլիի։ Ես նրա հետ ծանօթ էի Թիֆլիզի պալատից, ուր միասին աշխատել էինք զանազան յանձնախմբերի մէջ։ Մեր Քաջազնունիի տիպի գործիչ էր եւ Հայերի հանդէպ նախապաշարուած չէր :

Գնացի։ Իջել էր «Ռիվիերա» հոյակապ պանդոկը ծովափին, ուր առաջ ապրում էին մայրաքաղաքից ամարանոց եկած բարձրաստիճան պաշտօնեաները, ազնուականներն ու հարուստները :

Անալիք ծովը դիմաց, լայն ու հանդիստ պատշգամբում այնպէս հաճելի էր օրը :

— Ես անսահման ուրախ եմ, ասաց Ռամշվիլին, պինդ սեղմելով ձեռքս :

Չհասկացայ՝ ինձ տեսնելու համար ուրախ էր, թէ՞ պատշգամբի գեղեցկութեան :

— Այո՛, ասացի ես, գեղեցիկ է այստեղ...

— Չեպուխա (պարապ բան), խօսքս կտրեց Ռամշվիլին։ Գեղեցիկ է ամէն տեղ, եթէ մարդը ինքը գեղեցիկ է :

Եւ խօսքը հետզհետէ դարձաւ օրուայ հարցերի մասին : Թիֆլիզում «անախորժ» լուրեր էին ստացել Սոչիից եւ իրեն ուղարկել էին քննութեան «անսահման» իրաւունքներով։ Իսկ ես ի՞նչ էի անում այստեղ։ Ես էլ գնում էի Ռոստով մօրս տեսնելու, բայց միջոց չունէի ճանապարհս շարունակելու:

— Չեպուխա սիրելի ընկեր, այսպիսի ժամանակ մօրը տեսնելու համար չեն գնում :

Նա արդէն լուր ունէր իմ ճամբորդութեան նպատակի մասին:

— Գիտէք ինչ, ասաց նա մտերմօրէն, եկէք խօսենք անկեղծ : Դուք գիտէք իմ զգացումները դէպի Հայերը, բայց ասում եմ ձեզ՝ սխալ էք անում : Ռուսը այլեւս գործ չունի Կովկասում :

— Բայց դուք գործ ունէ՞ք Սոչիում, հարցրի ես եւ զղջացի։ Ապա շփոթած.

— Ներողութիւն, յիմար խօսք էր իմ կողմից :

— Մի շփոթուէք, յիմար խօսք չէր։ Ես ձեզ հետ համաձայն եմ, ի՞նչ գործ ունենք մենք Սոչիում : Մեր «ուրա–պատրիոտները» երազում են սահմանը հասցնել մինչեւ Լազարեւկա : Չեպուխա : Ով որ իր բնական սահմանից դուրս գայ, ով աչք դնի ուրիշի հողերի վրայ, կը կործանուի : Մենք գործ չունենք Սոչիում եւ պէտք է հեռանանք : Եթէ չհեռանանք մեզ կը հեռացնեն : Բայց դուք էլ գործ չունէք կամաւորական բանակի մօտ, որ ձեզ օգնելու համար մեր դիակների վրայով պէտք է անցնի :

— Բայց, հակառակ դէպքում, Թուրքը կ՚անցնի մեր դիակների վրայով: Մնաց որ մեզանից կախուած չէ Ռուսին Կովկաս բերելը կամ չբերելը :

— Այդ լաւ ասացիք : Թողնենք ուրեմն, բարձր քաղաքականութիւնը եւ մեր գործին նայենք : Մերոնք գանգատւում են, որ այս շրջանի Հայերը գործում են մեր դէմ, օգնում են բոլշեւիկներին, լեռների վրայով կապ են պահում Ռուսների հետ :

— Չգիտեմ՝ կապ են պահում բոլշեւիկների հետ, թէ ոչ, բայց, այո, տեղական բնակչութիւնը գոհ չէ ձեր իշխանութիւնից եւ զինուորներից, որոնք իրենց պահում են այնպէս, կարծես նուաճուած թշնամի երկրում լինէին : Կողոպուտ, թալան, կաշառակերութիւն, բռնութիւնը սովորական երեւոյթներ են շրջանում...

— Ես փաստեր եմ ուզում, խնդրում եմ օգնեցէք ինձ ...

Յաջորդ երեկոյ ես նրա մօտ տարայ Սոչիի հայկական կոմիտէի նախագահ Արամ Յակոբեանին, որ յարգուած անձնաւորութիւն էր թէ մեր ընկերների եւ թէ շրջանի բոլոր Հայերի կողմից : Արամը, անուններով եւ փաստերով, մանրամասն տեղեկութիւններ տուեց վրաց պաշտօնեաների գործած չարաշահութիւնների մասին : Ռամիշվիլին լսում էր գլուխը կախ՝ վրդոված :

Երբ մենք մօտենում էինք պանդոկին, Արամին ծանօթ մի վրացի ասաց նրան ռուսերէն.

— Կացօ, լեզուդ ակռաներիդ ետեւ պահիր:

Արամը քաղաքացիական քաջութեան տէր, համարձակ մի մարդ էր : Առանց վախենալու իրեն ուղղուած սպառնալիքից, նա լրիւ կերպով Ռամիշվիլուն ներկայացրեց շրջանի Հայերի կրած նեղութիւնները Վրացիների ձեռքից :

Ես չիմացայ, ինչո՞վ վերջացաւ Իսիդոր Ռամիշվիլիի առաքելութիւնը։ Շուտով ես մեկնեցի Սոչիից : Շուտով Վրացիներն էլ փախան Սոչիից, կամաւորների առջեւից : Տեղական բնակչութիւնը, ռուս թէ հայ, առանց խտրութեան օգնեց կամաւորական բանակին, մաքրելու շրջանը՝ բոլշեւիկներից եւ Վրացիներից :

Ապագային, 1920 թ. Մայիսին, երբ ես նորից հանդիպեցի Իսիդոր Ռամիշվիլիին Երեւանում, ծերունին, թօթուելով գլուխը, ասաց.

— Ի՛նչ չեպուխա բաներ գործեցինք : Ի՛նչ եղաւ այն անվախ մարդը, որ ինձ տեղեկութիւններ հաղորդեց Սոչիում :

— Արամ Յակոբեա՞նը:

— Կարծեմ :

— Ողջ է եւ նոյնքան համարձակ պաշտպան ժողովրդական իրաւունքների:

Անձնուէր, խիզախ գործիչ էր Արամը : Հայաստանի խորհրդայնացումից յետոյ նա անցաւ Պոլիս : Քեմալականների ձեռքը չընկնելու համար անցաւ Սոֆիա, ուր շարունակեց իր հանրային ծառայութիւնը, իր ազգակիցներին :

Պուլղարիան բոլշեւիկների կողմից բռնագրաւուելուց յետոյ, Արամն էլ բանտարկուեց եւ ուղարկուեց Ռուսաստան, ուր եւ անհետացաւ : Ո՞ւր մեռաւ, ի՞նչ պայմաններում, ո՞վ կարող է ասել :

Մայիսի մէկն էր տօնւում Երեւանում եւ Իսիդոր Ռամիշվիլին, խորհրդարանի պատշգամից լսում էր ճառախօսներին : Երբ սկսեց խօսել բոլշեւիկյան մի Դաշնակցական, Ռամիշվիլին չդիմացաւ եւ գոչեց կոտրուած ռուսերէնով .

— Էտոմ պրովոկատորու նուժնօ վիգնատ — այդ պրովոկատորին պէտք է քշել ...

Անկեղծ հայրենասէր եւ անկեղծ հայասէր էր Իսիդոր Ռամիշվիլին :

Բայց ո՞րտեղից որտեղ այս պատմութիւնը : Սոչին ո՞ւր, Խնձարայի բարձունքը ուր : Գուցէ մոլորուած ամպը՞ երկնքում յիշեցնել տուեց իմ մոլորուած վիճակը Սոչիում : Գուցէ :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՔՈՒԷՅԹԸ՝ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Պարսից ծոցի այս փոքրիկ էմիրութիւնը անկախ պետութիւն մը դարձաւ՝ Անգլիոյ հետ համաձայնութեամբ : Իրաք անմիջապէս ուզեց տէր կանգնիլ քարիւղի այս շտեմարանին, անգլիական զօրքեր ցամաքահանում կատարեցին կցումը արգիլելու համար, արաբական երկիրներ բողոքեցին, մերժեցին կցումը :

Պատմութիւնը կը կրկնուի, կ՚ըսեն, երբ նոյն պարագաները կը ներկայանան, նոյն հետեւանքները կ՚ունենան : Ճիշդ վաթսուն տարի առաջ Շէյխ Մուպարաք սպառնալիքի տակ էր Նէճի հզօր էմիրէն, ինչպէս նաեւ սուլթանէն, որ երկրին վեհապետն էր : Թուրք կառավարութիւնը կը պատրաստուէր օսմանեան զինուորներ ղրկել էմիրին զօրքերուն դէմ : Շէյխը երկու տարի առաջ Անգլիոյ պաշտպանութեան տակ մտած էր, սպառնալիքի պարագային՝ իրաւունք ունէր Անգլիոյ պաշտպանութեան դիմելու :

Դաշինքի պայմաններուն համաձայն, Շէյխը դիմեց Հնդկաստանի փոխարքային, Լորտ Քըրզընի, որ ղրկեց ռազմանաւ մը եւ զինուոր ցամաք հանեց թնդանօթով (15 Յունուար 1902), ընդդիմանալու համար սպառնացող էմիրին եւ օսմանեան զունդերու մուտքին :

Շէյխը աւելին կը պահանջէր, կը փափաքէր անգլիական պաշտպանութիւնը տեւականացնել: Լոնտոն կը վախնար բարդութիւններէ :

Ցամաքահանումն իսկ դիւանագիտական պայքարի տեղի տուաւ : Բարձրագոյն Դուռը բողոքեց : Գերմանիա յայտնեց, թէ «անգլիական ցամաքահանումը սուլթանին վեհապետութեան դէմ գործուած արարք մըն է եւ հակառակ է Պերլինի դաշինքի տրամադրութիւններուն » :

Առիթէն օգտուելով եւ սուլթան Համիտի հականգլիական տրամադրութիւնը շահագործելով, գերման դեսպան Ֆոն Մարշալ 17 Յունիս 1902ին բացայայտ համաձայնութիւն մը կը կնքէր Թուրքիոյ հետ, Գոնիայէն երկաթուղիի գիծը մինչեւ Պասրա շարունակելու համար : Պաղտատի երկաթուղիին շինութեան արտօնութիւնը, տարիներէ ի վեր առկախ եւ վէճի առարկայ, Քուէյթի միջադէպով կը տրուէր Գերմանիոյ : Պաղտատի ֆրանսական հիւպատոս Ռուէ կը գրէր արտաքին գործոց նախարար Տէլքասէի.

«Սուլթանը իր երկրի այս ծայրամասին մէջ անկարող ըլլալով պայքարելու անգլիական ծաւալապաշտութեան դէմ, Գերմանիոյ յանձնեց Անգլիոյ հետ կայսրութեան ծայրամասի նաւահանգիստի հարցին կարգադրութիւնը »:

Տարիներ շարունակ Պաղտատի գծին շինութեան արտօնութիւնը դիւանագիտական հարց մըն էր, սուլթանը կը լու-

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

«Մեծ մաքրագործումին» նախօրեակին ենք : Անհրաժեշտ էր, որ Կէփէուի (մինչ այդ դարձած՝ Էնքավէտէ) գլուխը գտնուի բացարձակապէս վստահելի մարդ մը : Միւս կողմէ, Իակոտա այնպիսի ծառայութիւններ մատուցած էր, որոնք վարձատրութեան արժանի դարձուցած էին զայն :

Ըմբռնեցաւ իրեն, որ եթէ կ՚ուզէ այդ պաշտօնին տիրանալ՝ կրնայ այնպէս մը ընել, որ պաշտօնը առանց տիրոջ մնայ : Բախտէն՝ Մենժինսքի հիւանդ էր. շնչարգելութիւն ունէր եւ յաճախ անկողին կը մնար : Իակոտայի «դարմանում»ը գործադրելու լաւ առիթ էր :

Իակոտա Մենժինսքիի մօտ ուղարկեց Տոքթ. Կազաքովը :

— Որեւէ մէկ դժուարութեան չէք հանդիպիր, քանի որ Մենժինսքի լաւ տրամադրուած է ձեզի հանդէպ. ձեր վրայ վստահութիւն ունի. ձեր խորհուրդներուն կը հետեւի : Այնպիսի տեղ մը տըւէք, որ իր վախճանը փութացնէ — ըսաւ Իակոտա տոքթ. Կազաքովին :

Քանի մը օր ետք, Իակոտա իր մօտ կանչել տուաւ բժիշկը .

— Մենժինսքին տեսա՞ք վերջերս :

— Այսօր իսկ, պատասխանեց Կազաքով :

— Ի՞նչպէս գտաք իր վիճակը :

— Շատ ծանր :

Պահ մը լռութիւն տիրեց. Իակոտա խզեց լռութիւնը .

— Ճիշդն ըսելով, ոչ ոք յոյս ունի թէ Մենժինսքի պիտի ապաքինի :

Այս ձեւով է, որ Իակոտա դարձաւ Էնքավէտէի պետը՝ 1934ին : Երեք տարի ետք, Իակոտա յաջորդ մը ունէր արդէն :

Օր մը, Սթալին կանչել տուաւ Տոքթ. Պլետնեւը եւ ըսաւ .

— Տմիթրի Տմիթրիեւիչ, ձեզի կը նայիմ եւ կը մտածեմ՝ եթէ օր մը ձեր կամ ձեր պաշտօնակիցներէն որեւէ մէկուն խելքին փչէ դեղերուս փոխարէն թոյն տալ ինծի, ի՞նչ կը պատահի : Սթալինը մէջտեղէն վերցնել, հը՞, ի՛նչ մեծ դէպք :

— Զիս խորապէս կը վիրաւորէք, Ժոզէֆ Վիսարիոնովիչ : Ի՞նչպէս կարելի է, որ ես ձեր աչքին այդպիսի թշուառական մը երեւամ : Բայց այդ, լաւ գիտէք, որ ձեզի համար որոշուած դեղերը երբեք հետս չեմ բերեր. ամէն բան կը կատարուի Կրեմլինի բժշկական – առողջապահական տնօրէնութեան եւ դեղարանին հսկողութեան տակ : Բոլոր դեղերն ալ բազմաթիւ անգամ կը քննուին. Էնքավէտէն մօտէն կը հսկէ ամէն բանի վրայ :

— Սեպենք թէ. բայց եթէ նախապէս գաղտնի համաձայնութեան եկած ըլլաք Իակոտայի հետ. աշխարհի վրայ ամէն բան կը պատահի : Ասո՞ր ինչ կ՚ըսէք :

Այդ օրէն սկսեալ որոշուած էր Իակոտայի ճակատագիրը : Քանի մը ամիս ետք, կը հանուէր Էնքավէտէի պետի իր պաշտօնէն, կը նշանակուէր Թղթատարական սպասարկութեանց նախարար, ապա կը ձերբակալուէր : 1938ի Մարտին, «Հակախորհրդային աջակողմեաններու եւ Թրոցքիականներու խմբակ»ի դատավարութեան մէջ ամբաստանեալներու ցանկին վերը կը գտնուէր Իակոտայի ալ անունը : Իր կողքին կը գտնուէին Կրեմլինի բժիշկները — Կազաքով, Պլետնեւ, Լեւին :

Եւ բժիշկները մեղապարտ յայտարարեցին իրենք զիրենք : Այս ձեւի դատավարութիւններու մէջ օրէնքը այդ կը պահանջէր : Յայտարարեցին, թէ սպաննած են, ի միջի այլոց, Մենժինսքին, Քույպիշեւը (Պոլիտպիւրոյի անդամներէն մէկը), Կորքիի որդին՝ Մաքսիմ Պեշկովը) եւ նոյն ինքն Մաքսիմ Կորքին :

ԱՅՈ, ՆՈՅՆԻՍԿ Մ. ԿՈՐՔԻՆ...

Թոլսթոյէն եւ Տոսթոյեւսքիէն ի վեր, Ռուս մեծագոյն գրողը Կորքին է անկասկած : Սկիզբը բոլշեւիկներու հակառակորդներէն մէկը եղած էր, բայց աւելի ուշ յարեցաւ համայնավար յեղափոխութեան՝ պահելով հանդերձ արտայայտութեան որոշ ազատութիւն մը, որ յաճախ ջղայնութիւն կը պատճառէր Լենինի եւ Թրոցքիի : Ի վերջոյ, 1921ին Լենին խորհուրդ տուած էր Կորքիի, որ արտասահման անցնի՝ «առողջութիւնը խնամելու համար » :

Կորքի Իտալիա հաստատուեցաւ :

1928ին Ռուսիա վերադարձաւ՝ իր վաթսունամեակին առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեանց ներկայ գտնուելու հրաւէրով : Այնուհետեւ, իր կեանքին մէկ մասը կ՚անցընէր Իտալիա, միւս մասը՝ Խ. Միութիւն, մինչեւ այն օրը, երբ Սթալին որոշեց թէ խոհեմութիւնը կը պահանջէր Կորքին տեւապէս Խ. Միութեան մէջ պահել : Լաւ գիտէր, որ գրագէտը առանց քաշուելու կը քննադատէ իր անմարդկային քաղաքականութիւնը. առաջին հնգամեայ ծրագրին եւ հողերու համայնացման շրջանն էր, որ միլիոնաւոր մարդոց մահուան պատճառ հանդիսացան՝ սովի, ջարդերու, ճնշումներու եւ մասսայական տեղահանութեանց հետեւանքով : Սթալին լաւ գիտէր, որ Կորքի գաղտնի օրագրութիւն մը կը պահէ, որուն մէջ Խ. Միութեան տիրոջ հանդէպ խիստ դատումներ չէ որ կը պակսէին : Կը վախնար որ արտասահմանի մէջ ունեցած իր ազատութենէն օգտուելով, Կորքի կրնայ հանդիսաւոր բողոք բարձրացնել օր մը :

(10 Նար.)

ծէր զայն մէկ անգամէն ։ Զայրացած էր Անգլիոյ դէմ, որ խլած էր Կիպրոսը՝ Թուրքիոյ հետ Կարսի շուրջ սակարկելէ ետք ։ Թունուզը առած էր Ֆրանսայի, հաստատուած էր Եգիպտոսի մէջ, իրեն դէմ կը շարժէր Արաբական Թերակղզին, պաշտպան կը կանգնէր Քուէյթի ։

Ռուսիա գոհ էր, որ Անատոլուի գիծը դէպի վար կը հակէր, փոխանակ միջին գիծը բռնելու եւ դէպի Սեբաստիա երկարելու ։ Անգլիա կը բողոքէր արտօնութեան դէմ, որովհետեւ հարաւի գիծը երկարելով մինչեւ Պաղտատ եւ Պասրա՝ կը սպառնար Հնդկաստանի ցամաքային ճամբուն ։ Ֆրանսա ալ կը մտահոգուէր, որովհետեւ գիծը պիտի անցնէր Սուրիոյ հիւսիսէն, ուր գերման ազդեցութիւնը պիտի զօրանար, անտեսական թափանցումը կարելի պիտի ըլլար ։ Անցեալին ալ անգլիական գիծի մը շինութեան ընդդիմացած էր ։

Սըր Ֆրենսիս Չեսնի 1856ին Թուրք կառավարութենէն ստացաւ Սուէտիա - Քուէյթ երկաթուղիի շինութեան մենաշնորհը ։ Գիծը պիտի երկարէր Հալէպէն մինչեւ Պաղտատ եւ պիտի ունենար 1400 քիլոմեթր երկարութիւն ։ Ֆրանսա ընդդիմացաւ, որովհետեւ ցամաքային ճամբան մրցակից պիտի ըլլար բացուելիք Սուէզի Ջրանցքին ։ Դրամագլուխն ալ կը պակսէր ։ Ապա կրնար հասութաբեր չըլլալ, որովհետեւ անապատի երկայնքին կարեւոր մէկ քաղաք միայն կար ։ Մենաշնորհ ստացողը մտածեց Իսմայիլիա - Քուէյթ գիծի շինութեան մասին, բայց Սուէզի բացումէն ետք ծրագիրը լքուեցաւ եւ կը մնար առկախ ։

Գերմանիա աւելի կը մերձենար Թուրքիոյ, սուլթանը պաշտպան մը կը գտնէր հակառակորդներուն դէմ ։ 1896էն ի վեր անգլեւռուս լարուածութիւնը կը շարունակուէր ։ Ֆրանսա ալ այլ պատճառներով ետ կանչած էր իր դեսպանը, գործակատար մը ձգելով Պոլիս եւ ծովակալ Քայարի տորմիղը եկած էր Միտիլլինէ, անշուշտ ոչ բարեկամական այցելութեան մը համար ։

Հալածախտէ բռնուած՝ սուլթանը իր կայսրութեան շուրջ մղուած պայքարները կը դիտէր անվրդով ։ Ծանօթ էր եւրոպական պետութեանց շահերու հակամարտութիւններուն, մէկուն եւ միւսին մենաշնորհներ կուտար՝ մրցակցութիւնները հրահրելու եւ դիտելու համար ։ Գերմանիոյ պաշտպանութիւնը թանկագին էր իրեն համար ։ Մտադիր էր երկաթուղիի մը շինութեան արտօնութիւնը տալ Աւստրիոյ, ռուսական - աւստրիական մրցակցութիւն մը սանձելու համար, եթէ Ռուսիա ճնշէր արեւելեան սահմաններուն վրայ ։

Պաղտատի երկաթուղիին շուրջ մղուած միջազգային պայքարը պիտի շարունակուէր մինչեւ համեւրոպական պատերազմ եւ, մասնագէտներու համաձայն, պիտի ըլլար անոր պատճառներէն մէկը ։ Քուէյթի միջադէպը իր տեղը ունի պատմութեան մէջ ։

Եթէ Համիտ չաճապարէր արտօնութիւնը տալու, Գերմանիա պիտի շինէր միջին գիծը, որուն շինութեան կ՚ընդդիմանար Ռուսիա, բայց, ռուսեւճափոն պատերազմը պիտի տկարացնէր Ռուսիան եւ մանաւանդ Գերմանիան չէզոք պահելու համար՝ պիտի դադրէր ընդդիմանալէ եւ երկաթուղագիծը Սեբաստիա հասնելէ ետք, պիտի հակէր հարաւ՝ դէպի Խարբերդ - Մալաթիա - Տիարպեքիր, որովհետեւ նախապէս կնքուած Թուրքեւռուս համաձայնութեան մը պատճառով՝ արեւելեան նահանգները փակ կը մնային օտար արտօնութեանց առջեւ ։

Պալատական բժիշկ Մաւրոենի փաշա եւ յոյն սեղանաւոր Զարիֆի համոզեցին Համիտը Կիպրոսի համաձայնութիւնը կնքելու, որպէսզի յոյն բնակիչները անգլիական հովանաւորութեան տակ անցնին ։ Հրեաներն ալ եւ Հրեաներուն հետ սերտ յարաբերութիւն պահող կրօնակից Մանտելըշթայմ, 1898էն ի վեր թարգման ռուս դեսպանատան, յաջողեցան Թուրքեւռուս համաձայնութիւնը կնքել տալ եւ գերման մենաշնորհը դէպի հարաւ դարձնել ։ Ծառայութիւն՝ Ռուսիոյ, ծառայութիւն՝ Գերմանիոյ ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Նշան Փալանճեան ճեմարանի շրջանաւարտից միութիւնը երեկոյթ մը կազմակերպած էր նուիրուած Լ. Շանթի յիշատակին, իր մահուան տասնամեակին առթիւ ։ Միութեան ատենապետ՝ Ե. Քէշիշեան բացատրած է հանդէսին բնոյթը եւ նպատակը ։ Բանախօսները եղած են Գրիգոր Շահինեան եւ Մուշեղ Իշխան ։ Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը ։

ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ գացած է Դեկտեմբեր ութին Հայ Կաթողիկէ Ծիրանաւոր - Պատրիարքը ուր ներկայ եղած է եկեղեցական ժողովի մը ։ Նախքան այս ճամբորդութիւնը, Կարդինալ Աղաճանեան, պատարագած էր Ս. Մէրի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ երեք հազար հաւատացեալներու ներկայութեան ։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ համբաւաւոր բժշկուհին՝ Աննա Ասլան Պոն եւ Լոնտոն հրաւիրուած է խորհրդակցութեան համար ։ Կը կարծուի թէ Ուինսթըն Չըրչիլ եւ Ատրնաուըրի բժիշկները շատ կը գնահատեն Տիկին Ասլանի մեթոտները ։

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Տոքթ. Հայկ Եղիազարեան քսան հազար Թրքական ոսկի նուիրած է հիւանդանոցին ։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է դերասան Վահրամ Պալըքճեան որ մաս կազմած էր Պէնլեան Թատերախումբին, Պոլսոյ տրամաթիկին, Գարագաշի եւ Աշոտ Մատթեանցի խումբերուն ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՌՈՒՄԷՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԷՆ

Ծանօթ գրագէտ Գուրգէն Բորեան, որ անցեալ տարի այցելեց Ռումանիա, «Սով. Գրականութեան» ամսաթերթի Յուլիսի թիւին մէջ, «Ռումինական քընար» խորագրին տակ կը ներկայացնէ ռումէն գրականութեան մասին ուսումնասիրութիւն մը, որուն կը յաջորդեն ռումէն «Տոյնա»ներու եւ ռումէն դասական եւ ժամանակակից բանաստեղծներու գործերէն բազմաթիւ թարգմանութիւններ ։

«ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»Ն՝ ԼԱԹՎԻԵՐԷՆ

Խաչատուր Աբովեանի ծանօթ «Վէրք Հայաստանի» վէպը թարգմանուած է զանազան լեզուներու եւ երթալով ալ աւելի կը մեծնայ այս գործին հանդէպ ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնը ։

Լաթվիացի Եան Ռայնիս գրագէտը տեղեակ էր Խ. Աբովեանի այս վէպին եւ փափաքած էր թարգմանել զայն ։ Այսուհանդերձ, անկատար մնաց իր երազը ։

Բարեբախտաբար Լաթվիայի պետական հրատարակչականը վերջին տարիներուն ձեռնամուխ եղաւ այս գործին թարգմանութեան, որ, ահա, հրապարակի վրայ է ։

Գրքին կցուած է Ս. Բաղեանի յօդուածը Խ. Աբովեանի եւ «Վէրք Հայաստանի» վէպին մասին ։

Այս հրատարակութեան համար օգտագործուած են Գրիգոր Խանճեանի նկարազարդումները, ինչպէս նաեւ Խ. Աբովեանի դիմանկարը ։

«Վէրք Հայաստանի» լաթվերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսած է 15.000 տպաքանակով, ընտիր թուղթի վրայ ։

«ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԱՅՐ»

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը պարբերաբար «Հերոսուհի Մայր» պատուագիրը կը շնորհէ 10 երախայ ծնած եւ դաստիարակած մայրերուն ։ Վերջին պատուագիրերը յանձնուած են Հայաստան բնակող երեք մայրերու՝ Նարաթ Իսմայիլովա, Թաւլավ Իսմայիլովա եւ Նազլի Վալիեւա, երեքն ալ, դատելով իրենց անուններէն՝ Ազրպէջանուհիներ ։

ԵՐԵՒԱՆ ԵԼԱՒ ԳՈՂԵՐՈՒ ՄԵԾ ՑԱՆՑ ՄԸ

Քսան տարեկան երիտասարդ մը՝ Ֆ. Պետրոսեան եւ իր քեռին՝ Յ. Գրիգորեան յաջողած են կազմել անչափահասներէ բաղկացած գողերու խմբակ մը, մասնագիտականացած հօտերու եւ խանութներու կողոպուտով ։ Այս խմբակին կ՚օժանդակէին պետական պաշտօնեաներ եւ զանազան անձեր, գողցուած ապրանքները պահելով եւ ծախելով ։ Խմբակին պարագլուխը ձերբակալուեցաւ, տասը տարուան, մնացեալները՝ զանազան ժամանակամիջոցներով բանտարկութեան ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՀԵՌԱԴԻՏԱԿԸ

Բիւրականի մէջ հաստատուեցաւ Շմիթի դրութեամբ աշխատող հեռադիտակ մը, որ ունի կատարելագործուած ինքնաշխատ (օբօմաթիկ) յարմարութիւններ ։ Հեռադիտակին խցիկը ունի աշխարհի ամէնէն մեծ դիտակի պրիսմակը, որուն տրամագիծը մէկ մեթր է ։ Այս հեռադիտակը կը նկատուի Եւրոպայի ամէնէն մեծը եւ կարելիութիւն պիտի ստեղծէ ուսումնասիրելու Ծիր Կաթինները եւ անոնց կուտակումները ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ծանրութեան քաշի նոր մրցանիշեր հաստատուեցան վերջերս, Երեւանի մէջ ։ Կիսաթեթեւ քաշի մէջ Ս. Այգինեան սեղմեց 102.5 քիլոկրամ, որ 2.5 քլկմ. աւելի է նախկին մրցանիշի արդիւնքէն, եւ ծռած ձեւով բարձրացուց հարիւր քիլոկրամ, հինգ հարիւր կրամով յառաջ անցնելով նախկին մրցանիշէն, հաստատուած Ս. Խաչատրեանի կողմէ ։

× Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցան դասական ըմբշամարտի Խորհ. Միութեան 1961ի խմբական մրցումները ։ Հայաստանի խումբը գրաւեց 5րդ տեղը ։ Արժէ յիշել, որ անցեալ տարի Հայաստանի խումբը գրաւած էր 13րդ տեղը ։

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Երեւանի Պետ. համալսարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ Փրոֆ. Համազասպ Համբարձումեանի ծննդեան 80ամեակին նուիրուած երեկոյ մը ։

Համբարձումեանի կեանքին եւ գործունէութեան մասին խօսեցաւ բանասիրական գիտութիւններու տոքթէօր, փրոֆ. Մ. Մկրեան ։ Ձեկուցաբերը նշեց փիլիսոփայութեան, արուեստի, հոգեբանութեան եւ գիտութեան զանազան բնագաւառներուն մէջ յոբելեարին գործունէութիւնը ։

Խօսք առին նաեւ զանազաններ, հուսկ ուրեմն ինքը՝ յոբելեարը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց կազմակերպուած երեկոյթին համար ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՑՑԸ

Հայաստանի Հեռագրական գործակալութիւնը կարճ հաղորդագրութեամբ մը կը հաղորդէ, թէ Դեկտեմբեր ութէն 11 էջմիածին կը գտնուէր Ամենայն Վրաց Կաթողիկոս Եփրեմ Բ. որ եկած էր իբրեւ հիւր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի ։

Դեկտեմբեր 11ին երկու կաթողիկոսները քաղաքավարական այցելութիւն մը տուած են Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի Նախագահին տեղակալ՝ Գ. Պետրոսեանի ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Օհ, մէկ խօսքով.

Լսեց անոր վերջին հրաժեշտն ալ ... ։ Ժամանակ չկար.. Քիւրտերը հասած էին իր ժայռին տակ ու դէպի վեր կը բարձրանային ։

Մեքենաբար փեշին տակ ծածկուած վեց հարուածը ձեռքն առաւ ու բերնին մէջ դնելով պայթեցուց զայն ։

— Միասին, Պատրիկ, միասին... մրմնջեց Լալէզար ու ինկաւ իր պաշտելի դիւցազնին գրկաց մէջ... ։

Քիւրտերը երկիւղալի զգուշութեամբ մը մօտեցան երկու անձնուրացներու մարմիններուն ... ։

Իրենց վրէժը լուծելու համար գազանի մը պէս յօշոտեցին այդ երկու մարմինները ... ։

ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Թրքեշանի ապառաժուտ լեռներուն մէջ Պատրիկ ու Լալէզար յօշոտուած էին վայրենաբարոյ Քիւրտերէն... այս քստմնելի լուրը սարսափով մը լեցուցած էր Վանի ամբողջ նահանգը ։

Ինչ հարկ էր մտածել ։

Ինչ հարկ էր ընել ... ։

Կառավարութիւնը չէր լսեր... ուշադրութեան անգամ չէր առներ... այլ գաղտնի կերպով կը թելադրէր Քիւրտերը, անոնց զէնք կուտար եւ խոստումներով կը շլացնէր ... ։

Մոլեռանդութեան ոգին կը պատկերանար իր բովանդակ զարշութեանը մէջ, ինչպէս թունաւոր իժ մը ։

Անդունդը կը բացուէր ... ։

Ներսէս Արծրունին ու Վանականը կը զգային թէ վտանգի մը դէմ կը գտնըւէին, ու անխուսափելի կը դառնար ։

— Ի՞նչ պէտք է ընել, Վանական, կը հարցնէր Ներսէս Արծրունին խռովայոյզ ձայնով մը ։

— Չեմ գիտեր... միայն թէ դանակը ոսկորին հասած է. կը պատասխանէր Վանական վրէժխնդրութեամբ լեցուած շեշտով մը ։ Ոհ, մեր անմահ ընկերները մէկիկ մէկիկ կ՚իյնան լեռներու մէջ ... մեր թշուառ եղբայրներու արիւնը կը վազէ հեղեղի պէս. կառավարութիւնը իր նպատակին հասնելու համար ամէն չարագործութիւն ընելու չիքաշուիր ։ Դեռ երէկ, բացէ ի բաց վալի փաշայի հրամանով բոլոր մէտրէսներու մէջ յայտարարութիւններ կարդացուած են, գրգռելու համար Թուրք խուժանը՝ անզէն Հայերու դէմ ։ Մէկ խօսքով՝ վտանգին դէմ կը գտնուինք ... ։

— Այո կը զգամ թէ համբերելու ժամանակ չմնաց, կը զգամ թէ անզէն մնացած Հայերու կորուստն անխուսափելի է, Վանական, բայց ... սեւ օձ մը կայ մեր առջին... անգամ մըն ալ այդ սեւ օձին վրայ նայինք ու այնպէս քայլ մը փոխելու որոշումը տանք ... ։

Ներսէս Արծրունիի ակնարկութիւնը Վանականին հոգին կը դառնացնէր, հետեւաբար ընկճուած եղանակով մը կ՚ըսէր.

— Իրաւունք ունիք... տարիներէ ի վեր պատրաստուած ուժը հետզհետէ կը ջլատուի կուսակցական պառակտումներու շնորհիւ ։ Այսօր անհասկացողութիւնն ան աստիճան տիրած է մեր մէջ որ՝ իրարու ձեռք բռնելու ժամանակ՝ սոսկումով մը ետ կը քաշուինք... ։ Ինչ որ կառավարութիւնը չէր կրնար Քաւրի Թնդանօթներով ընել. կուսակցութիւնները կը յաջողին գործադրելու ։

Այս եւ սոոր նման քստմնելի հանգամանքներու վրայ խօսելով մեր երկու անձնուրացները չէին գիտեր ինչ ընելնին ։

Գիշեր մը Վանական ու Ներսէս Արծրունին իրենց ամէնէն հաւատարիմ ընկերոջ, Մկրտիչ Աւետիսեանի տունը գացին ։

Մկրտիչ Աւետիսեան, երեսունն անցած միջահասակ փափուկ ու նիհարակազմ, մելամաղձոտ ու մտայոյզ կերպարանքով, ճաղատ ու լայն ճակտով մեծ ու փոսը ինկած աչքերով, լուրջ, ծանր արտայայտութիւն մը պատկերացնող նկարագրով անձ մըն էր ։

Երբ Վանական ու Ներսէս Արծրունին՝ պառաւի մը առաջնորդութեամբ՝ Մկրտիչ Աւետիսեանի աշխատութեան սենեակը մտան գիր գրելու զբաղած էր ան ։

— Բարիրկուն. Աւետիսեան, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին իր ձեռքը գորովանքով մը անոր ուսերուն վրայ դնելէ ետքը ։

Մկրտիչ Աւետիսեան իր վեհ գլուխը վեր առաւ ու մեքենաբար ոտքի ելնելով սեղմեց երկու անձնուրացներու ձեռքերը ։

— Ոհ, արդէն կը փափաքէի տեսնել ձեզ, մրմնջեց Մկրտիչ Աւետիսեան անհուն խանդաղատանքով մը ։ Կ՚ուզէի յայտնել ձեզ թէ կառավարութիւնը մտադիր է զինուորական շղթայի տակ առնել ամբողջ քաղաքը ... ։

(Շար.)

ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ 10ին:

Կը պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԿԻՐԱԿԻ, Մեռելոց, ի յիշատակ Մեռելոց Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ Ս. Ծննդեան Տօնի առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 Յունուար, Շաբաթ, Առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, երեկոյ, Ճրագալոյց եւ Ս. պատարագ ժամը 4.45ին:

7 Յունուար, Կիրակի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8ին, Ս. պատարագ, Ջրօրհնէք, Մեռելոց ժամը 10ին:

ԼԻՈՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ երեկոյ, Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 4.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ս. Ծնունդ.— Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 7.30ին:

Պատարագ.— ժամը 10ին: Ջրօրհնէք, ժամը 11ուկէսին:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շըրջաններու բարեպաշտ Հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեանց:

Այս առթիւ կը խնդրուի մեր հաւատացեալ ժողովուրդէն, բերել իրենց իւղագինի բաժինը վառ պահելու համար մեր Ս. եկեղեցին:

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

6 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ծըննդեան.— Երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 4ին եւ 5ին:

7 Յունուար, Կիրակի, Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10: Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք՝ ժամը 11.45:

8 Յունուար, Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10:

ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ին ժամերգութիւն, ապա ընթերցուածներ, և Ոչինչ է պիտոյ, եւ ապա հանդիսաւոր Ճրագալոյցի պատարագ, երկսեռ երգչախումբին կողմէ, մասնակցութեամբ տեղւոյն դպրաց դասուն:

ԿԻՐԱԿԻ առաւօտուն ժամերգութիւն, ժամը 8.30ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, Ծննդեան քարոզ 11ին եւ յետ պատարագի հանդիսաւոր Ջրօրհնէք: Դարձեալ երգչախումբին կողմէ դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի: Պատարագիչ եւ քարոզ Վարագ քհնյ. Աւագեան:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան արարողութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4ին, եւ գիրքերու ընթերցում ժամը 5ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ծննդեան և Աստուածայայտնութեան, արարողութիւն ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, հանդիսաւոր Ջրօհնէք ժամը 11.45ին:

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց.— Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին, Հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ծննդեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 6ին Ս. պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ս. Ծննդեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 8ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, Հանդիսաւոր Ջրօրհնէք յետ պատարգի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ:

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐ. Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան, սկիզբ արարողութեան ժամը 9ին, պատարագ 10.30ին:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

ՇԱԲԱԹ, Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8ին, երեկոյեան (Ճրագալոյց) ժամը 6ին, Ս. պատարագ 7ին:

ԿԻՐԱԿԻ, (Ս. Ծնունդ) առաւօտեան ժամը 7.30ին, Ս. պատարագ 10ին, քարոզ 11ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ համօրէն ննջեցելոց եւ Ջրօրհնէք ժամը 11.30ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս ՇԱԲԱԹ առաւօտ, քառաձայն պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, Մեռելոց:

Այրի Տիկին Վ. Ոսպիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ընտրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ասլանեան, Պ. Նազարէթ Ոսպիկեան եւ զաւակները, Պ. Գէորգ Ոսպիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ամուճայեան, Մուրատեան, Մոսքոսեան, Թորոսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՈՍՊԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 4ին, 68 տարեկանին:

Հաւաքուիլ այսօր՝ (Յունուար 6) ժամը 15.30ին, Սէն Շամոնի Փենիթանսներու մատուռը, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նոթր Տամ եկեղեցին:

Արարողութենէն ետք միայն ընտանիքը ներկայ պիտի ըլլայ թաղումին:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ս. Ընտրիկեանի:

Կը խնդրուի ծանուցանել

ԱՐԱՄ ՀԱՆՁԷՐԻ

մահը: (Խմբագիր – տնօրէն «Կէս – կատակ կէս – լուրջ» երգիծաթերթին):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ, Պանենէօյի գերեզմանատունը, ուր մարմինը պիտի ամփոփուի Հ. Բ. Ը. Մ. մտաւորական – ներու դամբարանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերը շնորհակալութիւն կը յայտնեն Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, որ Մանուկներու Օրուան առթիւ հակառակ իրենց բացակայութեան չէ մոռցած վարժարանի մանուկներուն բաժինը Կաղանդի առթիւ եւ մինչեւ իրենց հաստատութիւնը յանձն առած է ղրկել զանազան մրգեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գեղարուեստական եւ պարահանդէսային երեկոյթը Իսիի մէջ, Փետր. 10ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Հանդիսաւորութիւն Յայտնութեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL LUTETIA, 43 Bd. Raspail

Յունուար 6ին, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ առաւօտ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Պ. Պէպէքեանի երգերուն մասնակցութեամբ, նաեւ ուրիշ անակնկալներ

Ճոխ պիւֆէ, պար եւ մեծ խանդավառութիւն

Այժմէն սեղանները ապահովել Օփերա 37-62

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Մարիամ Գոստիկեան, Պ. Վարդգէս Գոստիկեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էլմայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՍՏԻԿԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Պ. Պ. Ա. Հարենց 25 Ն Ֆ., Գառնիկ Վարժապետեան 50 Ն.Ֆ.:

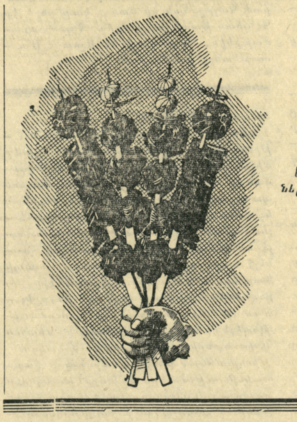
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Տիկին Կօչկարեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Հանդերձապահուհի մը Ս. Մուրատեան վարժարանին համար: Դիմել տեղւոյն վրայ:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Métro : Pont de Sèvres
Tél. : OBS. 18-28

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված – ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒՆ,

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՂԱՆ ՁԿԱՅ

ԱՌԱՆՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ՈՐՈՆՑ ՄԻԱԿ ՎԱՐՊԵՏՆ Է՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e) TAI. 65-44

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 7 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9298 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5099

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ 1961 ԻՆ

Վերջացող տարուան ընթացքին Հայութիւնը զանազան երկիրներու մէջ ապրեցաւ խռովայոյզ օրեր :

Թուրքիոյ մէջ յեղափոխական կառավարութիւնը ոտնակոխ ընելով Լօզանի դաշնագրին բացորոշ տրամադրութիւնները փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն մասին, միջամուխ եղաւ Հայոց ներքին ազգային, եկեղեցական, կրօնական եւ համայնքային խնդիրներուն :

Նախորդ կառավարութիւնները արդէն իսկ բոլորովին ջնջած էին Ազգային Սահմանադրութիւնը, որով կը ղեկավարուէր Թուրքիոյ Հայութիւնը 1860էն ի վեր :

Պոլսոյ կուսակալ Ջօր. Թուլկա իր նշանաւոր հրամանագրով զանազան սեղմումներու ենթարկեց հայկական հիմնարկութիւնները, տեղական հանգամանք ունենային անոնք թէ հանրային :

Գարեգին պատրիարք դեմոկրատներու օրով կրցեր էր լեզու գտնել պետական վարիչ դէմքերու, մասնաւորապէս Պոլսոյ կուսակալ Ֆախրէտտին Կէօքայի հետ, զանազան առաւելութիւններ ապահովելով իր հօտին: Մանաւանդ յաջողած էր ամուր հիմերու վրայ դնել Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքը :

Կիւրսէլի կառավարութեան ծայրայեղ տարրերը, ժունդ ազգայնամոլ, առաջին օրէն իսկ մտադրած ըլլալով մաքրել Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց հաշիւը, իրենց առաջին հարուածը ուղղեցին Հայութեան դէմ :

Մատի փաթթոց ընելով Պատրիարքին մէկ նամակը՝ ուղղուած անկեալ վարչապետ Ատնան Մենտէրէսի, Թուրքերէն թերթերը յարձակողական սկսան անոր դէմ: Իրենց բուն նպատակն էր պատրիարքը վարկաբեկելով արդարացնել Հայոց իրաւունքներուն դէմ իրենց կատարած ոտնձգութիւնները:

Ծնունդի առթիւ ժողովուրդին ուղղուած պատգամի մը մէջ հոգելոյս պատրիարքը կ՚ըսէր. «Տուն մը ունինք, զոր պէտք կառավարենք մեր միջոցներով եւ աւանդութիւններով» (Յառաջ, 20 Յունուար, 1961):

Սակայն Մարտին կառավարութիւնը խիստ հրահանգով մը կը ստիպէր Պոլսոյ Հայերը կարճ ժամանակի մէջ նոր վարիչներ ըտրել հանրային հիմնարկութեանց համար: Ստեղծուեցաւ ընդհանուր դժգոհութեան մթնոլորտ մը : Թեկնածուներէն շատեր հրապարակաւ հրաժարական տուին: Քանի մը ձգձգումներէ ետք, վերջապէս տեղի ունեցան նոր ընտրութիւնները:

Պոլսոյ մեր հայրենակիցները այլեւս սեփականատէր չէին իրենց տան մէջ, զայն իրենց միջոցներով եւ աւանդութիւններով կարենալ կառավարելու համար :

Կուսակալ Թուլկայի հրամանագիրը նոյնիսկ կ՚արգիլէր օտարահպատակ կրօնաւորներուն պատարագել Թուրքիոյ հայ եկեղեցիներուն մէջ ...:

Ժամանակին բողոքեցինք Լօզանի դաշնագրի յօդուածներու խախտումին դէմ, ուշադրութիւնը հրաւիրելով երաշխաւոր պետութիւններուն :

Մինչ այդ Յունիս 22ին վախճանեցաւ Գարեգին պատրիարքը, մեծ պարապ մը ձգելով :

Այս առթիւ ականատես եղանք աննախընթաց երեւոյթի մը: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը շքախումբով մը Էջմիածինէն անցաւ Պոլիս եւ ներկայ եղաւ յուղարկաւորութեան, որ կատարուեցաւ Յուլիս 7ին :

Վազգէն Ա. մինչեւ Անգարա գնաց, Մ. Քեմալի դամբարանը այցելեց եւ տեսնուեցաւ պետութեան նախագահին հետ :

Ո՛չ ոք կրցաւ թափանցել այս բարձր դիւանագիտութեան խորհուրդին :

Հոկտեմբեր 11ին Շնորհք եպիսկ. Գալուստեան ընտրուեցաւ պատրիարք Թուրքիոյ Հայոց, գահակալութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 3ին :

Յուսա՞նք որ վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ, վարլըք վէրկիսիի հերոսը, նոր դաւ մը պիտի չնիւթէ այս անգամ ալ Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց դէմ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷՐ ՓԱՐԻԶ
ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Կ՚ԸՍՈՒԻ ԹԷ ՍԱԼԱՆ ՊՐԻՒՍԷԼ Է

Շաբաթ առաւօտ Եւրոպա թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանը լուր մը կը հաղորդէր, զոր չէր կրցած ստուգել եւ ըստ որուն Ռաուլ Սալան Պրիւսէլ կը գտնուէր: Ամէն պարագայի մէջ հսկողութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Փրանքօ-պելժիական սահմանին վրայ եւ կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ սահմանագլուխը կէս փակ է:

Ապահովութեան շատ խիստ միջոցներ ալ առնուած են Ալժէրի մէջ ուր բանակի և ոստիկանութեան կարեւոր ուժեր համախմբուած են, գլխաւորաբար Ալժէրի եւ Օռանի մէջ: Ասոնց գլխաւոր նպատակն է կարգը պահպանել եւ արգելք հանդիսանալ որ համայնքները բախումներ ունենան :

Ձայնասփիւռը կ՚ըսէ՝ նաեւ թէ կարեւոր ուժեր կը համախմբուին նաեւ Փարիզ, ինչ որ կարծել կու տայ թէ կառավարութիւնը եթէ նոյնիսկ բանի մը չի սպասեր, կ՚ուզէ ցոյց տալ թէ տէրն է կացութեան եւ վճռած է տեղի չտալ գրգռութեանց:

Այս առթիւ յիշենք թէ Համայնավար Կուսակցութիւնը կոչ մը ըրած էր իր շարքերուն որպէսզի հաւաքուին Փլաս Կոսութի իր կեդրոնատեղիին շուրջ (Շաթօտէօն), այս շարժումին կը միանար Աշխատանքի համայնավար դաշնակցութիւնը մինչ ժողովրդավար բոլոր կազմակերպութիւնները կը մերժէին : Այս ցոյցը անշուշտ բողոք մըն է Գաղտնի Բանակի ահաբեկչական արարքներուն դէմ: Ներքին Նախարար Ֆրէ յիշեց թէ հրապարակային բոլոր ցոյցերը արգիլուած կը մնան բայց համայնավար պաշտօնաթերթը կը հրաւիրէր իր համակիրները որ Շաբաթ ժամը չորսին հաւաքուին իր շէնքին առջեւ :

Ալժէրի մէջ մթնոլորտը միշտ լարուած է: Գաղտնի բանակի ձայնասփիւռի մէկ հաղորդումին ընթացքին անծանօթ խօսնակ մը յայտարարեց .— « Տը Կոլ ըստանձնեց քաղաքացիական պատերազմի մը պատասխանատուութիւնը : Դէմ պիտի դնենք իր հրաւէրին եւ քաղաքացիական պատերազմ մը պիտի սկսի զոր պիտի շահինք: Ալժերիոյ քաղաքներուն մէջ, գործողութիւնները արդէն սկսած են : Նոյնը պիտի ըլլայ գիւղերուն մէջ : Մայր հայրենիքին մէջ Գաղտնի Բանակը, որ լաւ կազմակերպուած է ծանր հարուածներ պիտի բերէ կառավարութեան : Ալժերացիներ, Ալժերուհիներ, խանդավառութեամբ եւ կարգապահութեամբ պէտք է պատասխանէք զօրակոչի հրահանգներուն, զորս պիտի ստանաք: Ի մօտոյ, գաղտնի բանակը կռթնած բանակին հայրենասէր ընկերներուն վրայ պիտի տանի պայքարը»:

Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին Գաղտնի Բանակի 237 անդամներ ձերբակալուած են, 1650 խուզարկութիւններ կատարուած եւ բաւական զէնք եւ զինամթերք գրաւուած Ալժերիոյ մէջ :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԶԱՐԹՕՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, տասնեակ հազարաւոր աշխատաւորներ տողանցեցին փողոցներուն մէջ նշանաբաններով զորս ոչ մէկ Թուրք, ցարդ արտասանած էր, կը գրէ Լը Մոնտ:

Յուցարարները գործադուլի իրաւունք կ՚ուզեն եւ ամսականի յաւելում : Նման ցոյց մը նոր դարաշրջան մը կը բանայ Թուրքիոյ մէջ: Ցարդ «արդի» Թուրքիոյ ոչ մէկ կառավարութիւն, ոչ Աթաթիւրք, ոչ իր յաջորդները հանդուրժած էին որ ընկերային պահանջները հաւաքական ցոյցի մը առարկայ դառնան :

1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութենէն ետք, կացութիւնը արագօրէն յեղաշրջուած է: Շարժումին հեռանկարն էր, նախապէս, «վերադարձ ժողովրդավար հիմնարկութեանց »:

Այն երիտասարդ սպաները, որոնց աշխատանքները յանգեցան Ինէօնիւի դահլիճին կը գտնէին թէ առաջքն առնելու համար Մենտերէսի օրով եղած չահագործումներուն, պէտք է կռթնիլ ժողովուրդին կամքին վրայ: Այս մտահոգութեամբ տարուած է, կը գրէ միշտ Լը Մոնտ, որ կարգ մը զինուորականներ, որոնց կողքին էին խումբ մը մտաւորականներ ուզեցին ընկերային բարենորոգման շարժում մը պատրաստել, նկատի առնելով որ միայն այն կրնար ստիպել ամբոխին ու վարչաձեւին զօրավիգ կենալ :

Ասոր առաջին նշանն էր մամուլի գործադուլը: Թերթի տնօրէնները չէին ուզած գործադրել այն բարելաւումները որ եղած էին լրագրողներուն :

Իշխանութիւնները ոչ միայն արգելք չհանդիսացան գործադուլի այս շարժումին այլեւ անուղղակի քաջալերեցին : Իրենց նպատակն էր ձեռք ձգել գործատիրոջ մտայնութեան փոփոխութիւն մը եւ ցոյց տալ ամբոխին թէ Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը ընկերային արդար քաղաքականութեան մը մեկնակէտն էր :

Այս ամբողջը ցոյց կու տան թէ նոր հոսանք մը ստեղծուած է Թուրքիոյ մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը թոյլ չտուաւ որ եգիպտացի երեք ճամբորդներ որոնք թրանզիթ Մարսէյլէն կ՚անցնէին, նաւէն դուրս ելլեն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջերս ժողով մը տեղի ունեցաւ նուիրուած գաղափարական հարցերուն որուն ընթացքին Կ. Կոմիտէի քարտուղար Իլիչեւ կ՚առաջարկէր մամուլին որ խոհեմութեամբ վարուի այն հարցերուն հետ որոնք անձի պաշտամունքին կը վերաբերին: Իսկ Փարիզի Իւմանիթէին մէջ Փիէր Քուրթատ կը գրէ թէ վերջերս Էկոնոմիչեսկայա Կազեթա ոչ « ուղղափառ» յօդուած մը հրատարակած էր, ուր հեղինակը այնքան հեռու գացած է սթալինականութեան քննադատութեան մէջ որ կը հերքէ ընկերվարութեան հիմնական օրէնքին գոյութիւնն իսկ: Արդէն չի հաւատար նաեւ թէ հիմնական օրէնքներ ըլլան տնտեսութեան մէջ: Այս տեսակէտը անշուշտ չընդունուիր կուսակցութեան թերթերուն կողմէ, Յատկանշական է սակայն որ այս յօդուածին հեղինակը ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ՝ Լէոնթիեւ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպանը մեկնեցաւ դէպի Մոսկուա: Այս առթիւ դեսպանը յայտարարեց թէ Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները բարելաւուած էին. բայց տակաւին շատ բան կայ ընելիք : «Կենսականը հիմա, վերջին պատերազմին հետքերը մաքրելն է եւ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրելը երկու Գերմանիաներուն հետ, որովհետեւ երկու Գերմանիաները կան, ուզէք թէ չուզէք » շեշտեց նախկին դեսպանը :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Ռապաթ հանդիպելէ ետք, Ուրբաթ օր Նոր-Կինէա հասաւ: Քոնաքրիէն ետք, Խորհ. Միութեան փոխ-վարչապետը Գանա պիտի երթայ ուր հրաւիրուած է Ն՚Քրումանի կողմէ: Միկոյեան ապա կրկին Ռապաթ պիտի վերադառնայ այս անգամ պաշտօնական այցելութեան մը համար :

ՊՈՆԻ ՄԷՋ, Ուրբաթ օր Տոքթ. Քոնրատ Ատընաուըրի 86րդ տարեդարձը տօնուեցաւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ առաջարկեց որ, Ֆրանսա մասնակցի Ժընեւի հիւլէական ապազինման խօսակցութիւններուն :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ տումէ կը տառապի եւ այդ պատճառաւ յետաձգեց Բելօռուսիա կատարելիք իր այցելութիւնը :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ քարիւղի երեք ընկերութիւնները միջազգային իրաւարար մարմին մը կը պահանջեն քննելու համար իրաքեան կառավարութեան հետ իրենց ունեցած տարակարծութիւնը:

ՊԵՐԼԻՆԻ ծանօթ պատը, առջի գիշեր երկու տեղերէ փլաւ: Արեւելեան Գերմանացիները ձեռնարկած են վերաշինութեան :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ճառ մը խօսեցաւ Ուրբաթ առաւօտ, որուն ընթացքին յայտարարեց թէ Շաբաթ օրուընէ ի վեր նոր եւ նպաստաւոր տուեալներ կան ֆրանքօ-թունուզեան բանակցութեանց մէջ, Պիզերթի շուրջ :

ՓԱՐԻԶԻ համայնավար կեդրոնատեղիին վրայ (Փլաս Կոսութ) յարձակում մը եղաւ առջի օր: Պահակ մը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ :

ՌԱՊԱԹԷՆ Մարոք Էնֆորմասիոն թերթը կը գրէ թէ հանդիպում մը տեղի ունեցած է, Իտալիոյ մէջ Լուի Ժոքսի (Ալժերիոյ հարցերու նախարար) եւ «ԱՀԱԿ»ի «արտաքին նախարար» Սաատ Տահլապի հետ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ներքին նախարար Կամալ Ճումպլաթ յայտարարեց թէ սուրիական ժողովրդ. կուսակցութիւնը «դաւերու շարք մը կը պատրաստէր Միջին Արեւելքի զանազան երկիրներուն մէջ»: Ասոնց առաջինն էր՝ Լիբանան :

ԱՆՈՒՆԴ ՏԱԼԻՍ

Հայաստան, անունդ տալիս,
Ժայռի մէջ մի տուն եմ յիշում,
Ալեւոր կամուրջի յօնքին
Ծիծառի մի բոյն եմ յիշում,
Թեքուած մի մատուռ եմ յիշում
Եւ բերդի տեղահան մի դուռ,
Անբակ տաճարի մի վէմ
Եւ բեկուած մի սիւն եմ յիշում :

Յիշում եմ լքուած մի թոնիր,
Բերանին մամռոտած մի խուփ,
Մամռոտած որմի խոռոչում
Մարբենու վարսաթափ մի թուփ,
Աշխարհի քարերին մաշուած,
Աշխարհից խռոված մի ցուպ, —
Եւ հեռւում ինչ – որ ուշացած
Ջիերի դոփիւն եմ յիշում :

Արեւոտ մի սար եմ յիշում —
Ճակատին ձիւնի պատառիկ,
Սարն ի վար բարակ մի առու —
Շուրթերին հայրէն ու տաղիկ,
Ցորենի կանաչ արտի մէջ
Արւոյտի կապոյտ մի ծաղիկ
Եւ արտի եզրին՝ մենաւոր
Մի բարդու շրջիւն եմ յիշում :

ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԳԻՇԵՐ

Սիրելի ընկեր ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
Քաղցր յիշատակին :

Վո՛ւ, վո՛ւ, վո՛ւ...

Հովն է, որ գայլի պէս կը վազէ դուրսը՝ կռնակը քսելով գիւղական տնակներու դռներուն : Եւ վախէն կը դողայ գենխտան, լուսեղէն մատները կ'երկարէ, ապաստան փնտռելու ձեւեր կ'առնէ, կը ծռի, կը բարակնայ, կը դեղեկնայ, հալած մեղրի գոյները կը թափէ մոխրին վրայ : Բայց երբ հովը հեռու կ'երթայ, կ'երկարէ քիթը, կը փաթթուի բոցերուն, ցերեկուան պէս լուսաւորելով սենեակը :

Գրըլթոնները գենխտայ կը վառեն Ծննդեան գիշերը(*) :

Օջախին կողքին՝ նստած է հանին հըսկայ կոճղի մը վրայ, զոր փորած են թիկնաթոռի մը պէս : Դէմը՝ ծունկի վըրայ, իր թոռնիկը, մատղաշ աղջիկ մը, հաց - թուխի հանդերձանքով, — լայն քոթանակ, գլխուն՝ կողպատ ժանեակէ ծոպով :

Աղջիկը թերթ կ'եփէ տապակի վրայ, իսկ հանին կը դիտէ ու կ'երազէ : Մերթ ընդ մերթ կը խօսի .

— Սեւ - ամիսն անցաւ, լոյս - ամիսն եկաւ(**) :

Այս խօսքերով կը համրէր կարծես իր կեանքին ժամանակը :

Յետոյ լռութիւն : Յետոյ երազ՝ մանկութենէն մինչեւ ծերութիւն :

Աղջիկը տապակին վրայ կը թափէ լոյծ խմորը ու կը փռէ ակիշ ի ձեռին, քաղցր բոյր մը սփռելով սենեակին մէջ : Ծնեցիները, բոլորը, գացած են եկեղեցի, ներկայ ըլլալու գիշերային պատարագին :

— Այս ժամուս, կը խօսի հանին, պատարագիչը ժողովուրդին կը ներկայացնէ Ս. Հաղորդութիւնը, եւ նոյն ժամուն կ'երեւին Ծննդեան գիշերուան հրաշալիքները :

Եւ կը խաչակնքէ :

— Ի՞նչ հրաշալիքներ, հանի պաշտելի :

— Քառասուն անգամ պատմած եմ, ա՛յ Թաղմանս վկայ(***), փոյթ չէ՝ նորէն կը պատմեմ :

Ս. Հաղորդութեան սկիհը ներկայացուած պահուն, ուրեմն ճիշդ Ծննդեան կէս գիշերին, կ'արթննան բոլոր արարածները որ կան գետնին տակը, գետնին վրան եւ գետնէն վեր՝ երկնքի մէջ :

— Ի՛նչ բազմութի՛ւն, ի՛նչ բազմութիւն, հանի պաշտելի :

— Այնքան որքան մարախ կայ մարգագետիններուն մէջ, այնքան որքան կարմիր հնդիկ կը տեսնես սրափուշի ծառին վըրայ : Բոլորը շարք կազմած, երեք կարգ, մէկը միւսին վրայ՝ ինչպէս Քէմփէր քաղաքին ապարանքներուն յարկերը իրարու վրայ, կուգան խոնարհիլ...

— Մէկ չարքը միւսէն տարբե՞ր է միթէ :

— Այո՛, Թաղմանս վկայ, ամէն մէկ չարք առանձին դասակարգ մը կը ներկայացնէ :

Ստորնայարկի չարքին մաս կը կազմեն անտառին պարիկները, որոնք նուէր կը բերեն իրենց գանձերը, իսկ առանձին սրուակներու մէջ՝ կախարդական ըմպելիներ : Յետոյ ջուրերու յաւերժահարսները, որոնց վրայէն քանի կը հոսին ջուրերը, շղարշ կը դառնան ու կը ծածկեն մերկութիւնը : Յետոյ Քորիկանները, (ուրիշ գիշեր մը կը պատմեմ ճերմակ ցորենի երկրին այս բնակիչներուն պատմութիւնը), մուրճ 'ի ձեռին դուրս ելլելով անտաշ քարէ շինուած իրենց տուներէն, որոնց դռներուն առջեւ կը հսկեն վիշապները՝ թաղուած գանձերուն պահապան : Ասոնց բոլորին առաջնորդ՝ խոշոր գլուխով տղայ մը, որ անձրեւոտ գիշերները կը վազէ քաղաքներու փողոցներուն մէջ եւ կաղնեփայտէ իր սանդալներով կը դոփէ սալաքարերը : Յետոյ կուգան մարդագայլերը, որոնք դուրս կ'ելլեն անտառներէն՝ երբ կը սկսի մթնել, փնտռելու համար հինգ տարեկանէն վար մանուկներ որ յօշոտեն : Յետոյ մեռելակիրները, որոնք յաճախ կ'երեւին լեռներուն վրայ՝ մախաղ մը ուսին, որու մէջ դրուած կ'ըլլայ մեղաւորներու հոգին : Ի վերջոյ խարոյ ձին, որ կը ըսպասէ դարբիններու դռներուն առջեւ, թողլով որ դարբնականները տեղաւորուին իր գաւակին վրայ, որպէսզի փայլակի արագութեամբ սուրայ եւ փախցնէ երկրին բոլոր մայրերուն սրտահատորները :

— Իսկ երկրորդ չարքին վրայ ...

— Երկրորդ չարքին առաջնորդն է անիծեալ հրեշտակը : Այս չարքին մէջ կը գտնուի անէծուած կառքը, առջեւէն կ'ընթանայ մահուան թռչունը : Յետոյ կ'երեւի Կրակ Վաննէսը, որ պառկած կ'ըլլայ որովհետեւ ձմեռ է, իսկ երբ ամառ կ'ըլլայ, լուսնկայ գիշերով, Կրակ Վաննէսն է որ կը թաղաւորէ, — կը վազէ գիւղէ գիւղ, դաշտէ դաշտ՝ լուսավառ մատները խաղցնելէն, մինչ լճակներու եզերքը եւ գերեզմաններու մէջ կը սկսին պարել կապոյտ բոցեր : Յետոյ քաւարան մտած հոգիները, որոնց Աստուած պարգեւած է կարճ արտօնութիւն մը՝ աշխարհ վերադառնալու եւ իրենց մահէն առաջուան աշխատանքը շարունակելու համար, — մէկը ցորեն կը քաղէ, միւսը մանտրտիկ քայլերով կը հետեւի իր սիրականին : Այս չարքին մէջ են ջրամոյն խեղդուածները, որոնք բազուկ կ'երկարեն դէպի իրենց գիւղին զանգակատունը, — այս դժբախտները կը գտնուին անիծեալ նաւակի մը մէջ, որ պիտի ծփայ անհուն ովկիանոսի մը վրայ մինչեւ Վերջին Դատաստան : Այս չարքին մէջ են քահանաները, որոնք դրամ առած են պատարագի համար : Աւելի ետքը կուգան մեղաւորները, որոնք ամէն ճիգ կ'ընեն վեր բարձրացնելու համար իրենց շիրմաքարը խնդրելով որ աղօթեն իրենց համար, — կուրծքին սեղմած են անոնք խաչ մը որ կ'այրէ իրենց ձեռքերը : Այստեղ է ճամբաներու վրայ թափառող սատանան՝ ձեռքին մէջ սեւ հաւ մը : Այստեղ է վըհուկը, որ կը փնտռէ ոսկի խոտ, եւ Բեթղեհէմի էշն ու եզը, որոնք, այսօր լեզու ելած, կը խօսին իրարու :

— Հապա երրորդ չա՞րքը...

— Այո՛, սրտիս ամէնէն թանկագին շարքը, երրորդ չարքն ալ կայ դեռ, երկու չարքերուն վերեւ : Այստեղ են մարտիրոսները, սուրբերը եւ հրեշտակները, որոնք կը յառաջանան եռեւէ եռեւ : Ասոնք կիսովին ծածկուած են ամպով մը, որովհետեւ երկնաբնակ են, Աստուծոյ հետ հաղորդ հանապազորդ :

— Եւ բոլոր ասոնք, իրենց գանձերով եւ հարստութիւններով, Ծննդեան գիշե՞րը միայն կ'երեւին :

— Այո, միայն Ծննդեան գիշերը եւ մէկ անգամ, մէկ վայրկեան : Այն պահուն միայն՝ երբ Ս. Հաղորդութեան սկիհը կը ներկայացուի ժողովուրդին : Յետոյ անհետ կը կորսուին բոլորը : Եթէ քրիստոնեայ մը օրհնուած ջուր սրսկէ անոնց ցուցադրած գանձերուն վրայ, տէր կը դառնայ առանց մեղանչելու :

— Ցիսո՛ւս - Քրիստոս, ու մինչեւ հիմա չգտնուեցա՞ւ քրիստոնեայ մը, որ փորձէր, աղաղակեց աղջիկը եւ ձեռքէն ձգեց ակիշը, բոլորովին ապշահար :

— Մէկ վայրկեան իսկ չի տեւեր, աղջիկս : Ի՞նչպէս հասնիլ, ի՞նչպէս հասնիլ :

— Ի՛նչքան երջանիկ պիտի ըլլայինք, մեծ - հայրիկ, երբ տէր դառնայինք այդքան հարստութեանց : Քեզի բան մը ըսե՞մ, հանի պաշտելի, Աստուած չի սիրեր քրիստոնեաները՝ որ կը պահէ այդ անսպառ հարստութիւնը, փոխանակ բաշխելու...

— Լռէ, խենթուկ, լռէ... ահա եկան աւետիսուրները :

Արդարեւ, դուրսը, խաւարին մէջ ջահեր կը շարժէին, ուրախութեան աղաղակներ կը լուէին : Ժամուորները տուն կը վերադառնային :

Երգ մըն էր, որ կը թրթռար ձիւնով ճերմկած գիշերուան մէջ, երգ մը քաղցր եւ մտերմիկ, որ աւելի կ'անուշնար քանի կը մօտենար .

— Ցնծութի՛ւն ամենուրեք, ցնծութի՛ւն յաւիտեան, ո՛վ քրիստոնեաներ, Փրկիչը ծնաւ :

Ծնաւ գոմի մը մէջ, հաստատելու համար թէ Ինք Աստուածն է չքաւորներուն եւ տառապեալներուն :

Եկաւ աշխարհ եւ ոչ ոսկի կը բերէ, ոչ ալ արծաթ, այլ միայն երկու հարստութիւն, որոնք աւելի թանկագին են քան աստղերը :

Կը բերէ երկու պարգեւ, մէկը մեր մարմնոյն համար, միւսը մեր հոգւոյն համար :

Մարմնոյն համար՝ ազատութիւն :

Հոգւոյն համար՝ արքայութիւն :

Թարգմ.
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Պրըթոններու լեզուով՝ ժան : Տունկ մը, որ հրաշալի կը վառի, ճարճատուն ու լուսեղ բոցերով : Փշոտ է : Ըստ աւանդութեան՝ Յիսուս, հալածանքի մը ժամանակ, պահուըտած է գենխտայի թուփի մը ետեւ : Ի վարձատրութիւն՝ գենխտային տրուած է միշտ կանանչ մնալ եւ ծաղիկը անպակաս :

(**) Պրըթոնները սեւ ամիս կը կոչեն Նոյեմբերը, ու լոյս - ամիս՝ Դեկտեմբերը, երբ կը լուսաւորուի աշխարհ Յիսուս - Մանուկին ծնունդով :

(***) Պրըթոնները այսպէս կը կոչեն իրենց թոռները՝ այն աւանդութեամբ թէ անոնք աշխարհ կուգան, Աստուծոյ հրամանով, մահուան մօտեցողը յայտնելու համար ծերերուն եւ անոնց թաղման ներկայ գտնուելու համար :

1961Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

(Համադրական պատկեր մը)

Ա.

Սովորութիւն մը յարգելու եւ կամ պարտականութիւն մը կատարելու համար չէ որ 1961ի գրական հաշուեյարդարութիւնը պիտի ընենք :

Գրական սեռերը ներկայացնող առանձին գործերէն աւելի, այս անգամ պիտի փորձենք բացասական համադրական պատկեր մը տալ, որովհետեւ գրական շրջան մը բնորոշող ո՛չ վիպական, ո՛չ բանաստեղծական եւ ոչ ալ գիտական կամ բանասիրական որեւէ ստեղծագործութիւն պիտի կրնանք մատնանշել :

Այս ըսել չէ անշուշտ թէ ամուլ տարի մը անցուցինք : Քանի մը տասնեակ գիրքեր մեր ուշադրութիւնը գրաւեցին : Բայց ինչ որ տրուեցաւ մեզի, հայ գրագէտներուն մտքի յոգնածութիւնը կ'ապացուցանէ, որովհետեւ հայ բանաստեղծը եւ վիպագիրը աւելի շատ իրենք զիրենք կրկնեցին, սովորական քերթուածով մը կամ պատմուածքով մը, առանց ինքնատիպ ստեղծագործութեան մը վաստակին :

Գրական քննադատական սեռը բաղդատաբար աւելի գործօն վիճակ մը ցոյց տուաւ, իբրեւ հետեւանք մտաւորականներու երկունքին եւ արտադրելու կարողութեան :

Սփիւռքի հայ մամուլը, պարբերականներ եւ օրաթերթեր, առանց բացառութեան լծուած են դիւրին աշխատութեան մը, տխուր փաստը տալով որ ուրիշներուն մտքի յոգնութիւնն ու քրտինքը կը շահագործուին այդ կերպով : Արտատպումի ճարպիկութիւնը մրցակցութիւն ստեղծած է :

Բազմաթիւ օրինակներէն մէկը պիտի յիշենք :

Այս էջերուն մէջ խմբագիրը մնայուն մէկ աշխատակցին յօդուածը կը հրատարակէ մեռնող բանաստեղծի մը եւ ապագայ գրագէտի մը մահուան առթիւ : Ատեն մը ետք Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա» օրաթերթը կ'արտատպէ զայն : Կ'անցնին քանի մը շաբաթներ եւ յանկարծ «Կոչնակ Հայաստանի» ամսաթերթին մէջ կը կարդանք նոյն յօդուածը : Դիւրին թերթ հրատարակելու եւ խմբագրական պարտականութիւն մը կատարողի այս ճարպիկութիւնը կը շարունակուի տարին տասներկու ամիս : Ո՛չ հեղինակի իրաւունք կը ճանչցուի, ոչ ալ գրական պարկեշտութիւն կը յարգուի : Միայն յօդուածներուն արտատպումը չէ որ գրական մեր բարքերուն յատկանիշը կը կազմէ : Մեր բոլոր օրաթերթերն ալ իրենց թերթօններուն նիւթ կը հայթայթեն, արտատպելով ոչ միայն արդէն տարիներ առաջ լոյս տեսած ու մոռցուած վէպեր, այլեւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ լոյս

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

—o—

Այսպիսի մէկու մը ձայնը կրնար արձագանգ գտնել աշխարհի չորս ծագերուն :

Ուրեմն, Կորքի վերջնական կերպով վերադարձաւ Խ. Միութիւն : 1936 Յունիս 18ին մեռաւ Կրեմլին հիւանդանոցին մէջ՝ թոքատապի վերածուած ծանր պաղառութեան մը հետեւանքով :

68 տարեկան էր : Կրեթէ յիսուն տարիէ ի վեր թոքերը տկար էին : Իր մահը կրնար բնական նկատուիլ եւ զարմանք չպատճառել : Բայց եւ այնպէս, հազիւ աչքերը փակած, Մոսկուայի մէջ լուրեր շրջան ընել սկսան, թէ մահը բնական չէր :

Արդ, 1938ի դատավարութեան ընթացքին, տոքթ. Լեւին, որ անձնապէս խընամած էր Կորքին՝ «խոստովանեցաւ».—

— Կ'ընդունիմ թէ վնասակար դեղեր տուի Կորքիի : Մաքսիմ Կորքիի, իր զաւկին եւ Քուպիշեւի կանխահաս մահուան պատասխանատուն ես եմ : Իակոտա տըւած էր համապատասխան հրահանգները :

— Ինչո՞ւ կ'ենթարկուէիք Իակոտայի :

— Իր հրահանգներուն ենթարկուելու մերժումս համապատասխան կ'ըլլար իմ ու ընտանիքիս մահուան : Իակոտայի ճիրաններէն ազատիլը անկարելի էր : Մարդ մըն էր, որ ոչ մէկ բանի առջեւ կ'ընկրկէր : Նոյնիսկ եթէ հողին տակը պահուիք՝ կուգար եւ կը գտնէր ձեզ :

Ի՞նչ հաւատք կարելի է ընծայել այս խոստովանութեանց, որոնք չարչարանքներով կորզուած էին Լեւինէն, ըստ Խըրուշչեւի իսկ յայտարարութեան : Ըստ ամենայն հաւանականութեանց, Տոքթ. Լեւին անմեղ էր իր խոստովանած յանցանքէն : Կրեմլինի մէջ իրեն, Պլեթնեւի նման բժիշկներ կային, որոնք պարկեշտ մարդիկ էին. անշուշտ, վերէն եկած հրահանգներու ենթարկուելու համար առողջական զեկոյցներ կը ստորագրէին այս կամ այն անձին մահուան պատճառներուն մասին, որոնք չէին համապատասխաներ ճշմարտութեան. բայց այնպիսի մարդիկ չէին, որ ոճիրի մը մասնակից ըլլային : Արդէն, Իակոտա իրենց պէտք չունէր թունաւորիչի իր գործը կատարելու համար :

Կորքի Իակոտայի — կամ աւելի շուտ՝ Սթալինի զոհերէն մէկը եղաւ —— քանի որ Իակոտա ինքնագլուխ չէր գործեր ընդնաւ. հրահանգներու կ'ենթարկուէր :

Ինչպէս կ'ըսէ Թրոցքի՝ ճիշդ է, որ թունաւորուածներ եւ թունաւորիչներ կային, բայց բոլոր թունաւորիչները ամբաստանեալի աթոռին վրայ չէին գտնուեր :

ՉՈՐՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՍԹԱԼԻՆԻ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՄԵՔԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երիտասարդութեան տարիներուն, բանտին մէջ, Սթալին զուարճանալու հետեւեալ միջոցը գտած էր : Շատ լաւ կը ճանչնար բանտի իր ընկերները, բոլորն ալ Վրացի : Գիտէր թէ տաքարիւն են, դիւրաբորբոք, պատուի խնդիրներու մէջ չափազանց դիւրազգրգիռ : Զատ - զատ կը մօտենար անոնցմէ իւրաքանչիւրին, անկիւն մը կը քաշէր, գաղտնի կերպով կը յայտնէր ենթակային՝ այս կամ այն ընկերոջ ըսածները (ճիշդ կամ սխալ) իր մասին : Մէկ խօսքով, մեծ հաճոյք կ'առնէր ընկերները իրարու դէմ լարելէն :

Այս չարախօսութիւնները բուռն վէճերու, կռիւներու տեղի կուտային. անգամ մը նոյնիսկ մէկու մը սպանութեան պատճառ դարձան :

Սթալին իր կեանքին ամբողջ տեւողութեան շարունակեց գործադրել այս քաղաքականութիւնը, որուն մասնագիտացած էր Պաթումի բանտին մէջ : Խորապէս տիրացած էր «բաժանէ որ տիրես»ի, ինչպէս նաեւ «շանթաժ»ի արուեստին : «Ցանցանքի մը մէջ մատ ունեցած մարդիկը քաղաքական պայքարի ընթացքին լաւագոյն դաշնակիցներն են», ըսած է օր մը, եւ իր կեանքի ամբողջ տեւողութեան հաւատարիմ մնաց այս վարկածին :

(11 Շար.)

տեսած երկարաշունչ վէպեր : Որովհետեւ մեր հեղինակները, նոյնիսկ երիտասարդ գրողները, գրական այդ սեռը մշակելու ընդունակութիւնը ցոյց չեն տար : Իսկ պատմուածք անունով հրապարակի վրայ երեւցածներն ալ ոչ նիւթի եւ ոչ ալ արուեստի ինքնատպութիւն եւ շնորհ կը բերեն :

Յաճախ կը դանդատինք ընթերցողներու պակասէն : Փոքրաթիւ ընթերցողներն ալ՝ չափազանց խստապահանջ են : Ոչ թէ իրենց ճաշակները նրբացուցած են, այլ անոնք կը փնտռեն զուարթ եւ իրապաշտ էջեր ամէն բանէ առաջ : Չեն ախորժիր յուշերու գրականութենէն, որոնցմով դըրեթէ լեցուած են մեր քանի մը պարբերականները : Չեն ախորժիր մանաւանդ մօտիկ անցեալը յիշեցնող յուշերէն : Իսկ բանաստեղծութիւն գրեթէ կարդացող չունինք : Եւ հակառակէն, քերթուածներու հատորներն ալ ստեղծագործական գրականութեան նիւթը կը կազմէ միայն : Տաղանդաւոր գրագէտ Համաստեղի վերջին գործը լոյս տեսաւ տարի մը առաջ, «Այծեմնամար» խորագրով, «Յուսաբեր»ի մատենաշարէն (թիւ 99) : Ֆրանսահայերու հարիւր հազարէ աւելի հաշուող հայ գաղութէն 1 ընթերցող իսկ չգտնուեցաւ հետաքրքրուելու համար այս ինքնատիպ եւ խորհրդանշական քերթուածով : Նոյնը նաեւ «բանաստեղծութիւններ»ու նոր լոյս տեսած քանի մը հատորներով, որոնց հեղինակները սկսնակներ չէին եւ մեր բանաստեղծական գրականութեան մէջ որոշ տեղ ու վաստակ ունէին արդէն :

Մեր թերթերը, ամէնէն լաւատեսներն իսկ, սկսած են մատնանշել հայ գրքին տագնապը : Ոչ միայն գրքին՝ այլ եւ պարբերականներուն հետզհետէ շեշտուող տագնապը : Ծանօթ գրագէտ մը, միեւնոյն ատեն պարբերականի մը խմբագիրը, տխուր խոստովանութիւն մը բրաւ, որոշած ըլլալով նոր տարիէն սկսեալ, 1500ի հասնող իր տպաքանակէն պակսեցնել հինգ հարիւր օրինակ, որովհետեւ.. որովհետեւ իր բաժանորդները չեն վճարեր իրենց բաժնեգինը, որ 1500 ֆրանք է տարեկան... :

Կրնայի՞նք արդեօք հայ գրքի տագնապին միացնել նաեւ հայերէն լեզուին տագնապը, մէկը միւսով պայմանաւոր ; երբ Փարիզահայ եւ արուարձաններուն մեր միօրեայ դասարաններուն աշակերտները հետզհետէ կը պակսին մեծ համեմատութեամբ... Փարիզի եկեղեցիին Կեդրոնի դասարանէն սկսած :

Այս բացասական մատնանշումներէն ետք, քանի մը մասնաւոր երեւոյթներ մեր խորհրդածութեան նիւթը պիտի կազմեն, առ ի քաջալերութիւն անհատական ճիգերու :

1961ի շրջանին « Ապրիլեան Եղեռնի » մատենաշարէն (Անթիլիաս) ստացանք թիւ 8, 9, 10 պրակները : Այս էջերուն հեղինակները, առանց գրագէտ ըլլալու, կը փորձեն գրականութիւն ընել, գեղեցկացնել իրենց նիւթը, կրկնութիւններ ընել, ուր զգալի է վաւերականութեան պակասը : Ոչ թուական կայ եւ ոչ ալ տեղի անուններ : Բացառաբար թիւ 9ը, « Կեանք եւ մահ » խորագրով, պատմըուած՝ տիկին Հայկանուշ Մելքոնեանի կողմէն : Նման գրութիւններէն կը զանազանուի անով որ կու տայ, ոչ միայն կենսագրական քանի մը տեղեկութիւններ, այլեւ Բաբերդի սովորութիւնները, բարքերուն նկարագրութիւնը, գիւղական կեանքը եւ դաշտային աշխատանքները : Նման երկասիրութիւններուն առթիւ, նոյնիսկ աւելի ընդարձակ հատորներու մէջ, վաւերականութեան բծախնդրութիւնը փնտռուած չէ :

Տխուր եւ սրտաճմլիկ պատմութիւններուն քով, սկսած ենք հերոսական դըրուագներ փնտռել, եւ անոնց կրկնութիւնը ներելի գտնել : Այդպիսի հատոր մըն է Սիրաք Սարհադեանի «Կեանքիս Յուշերից» (Թեհրան, 1961), որուն առաջին մասը անձնական եւ ընտանեկան յուշեր են, բայց երկրորդ մասը Վասպուրականի հերոսամարտը կը նկարագրէ, անձկութեան եւ հերոսական դրուագներով, պատմուած՝ ականատեսի վկայութեամբ, որուն մասին ժամանակին հարազատ վըկայութիւններ տուին մեզի Օննիկ Մխիթարեան եւ ուրիշներ : Եթէ նոյնիսկ տարիներ անցնելէն ետքն ալ մեր վէրքը աւելի կը խորանայ, սակայն եւ այնպէս Հայուն ինքնապաշտպանութեան ու դիմադրութեան, եւ մէկ սիրտ մէկ հոգի գործունէութեան յատկանշական դըրուագները մեզի սփոփանք կը պատճառեն :

Աւելի համեստ էջ մըն է նաեւ Օթոն Յ. Հէքիմեանի «Սամսոնի Հայութեան տըխուր բաժինը 1915 – 1918ի մեծ եղեռնէն» խորագրով հատորը (Փարիզ, 1961), որ նմանօրինակ գրականութիւններուն վրայ կուգայ մասնաւոր դրուագ մը եւս աւելցնել :

1961 տարին կը յատկանշուի կ'ըսէինք քննադատական գրականութեամբ, քանի մը գործերով : Առաջինը անոնցմէ Բ. Թաշեանի «Ներածութիւն հայ գրական պատմութեան» աշխատութիւնն է, որ նախապէս իբրեւ թերթօն «Յուսաբեր»ի մէջ լոյս տեսաւ, յետոյ՝ իբրեւ գիրք («Յուսաբեր» Գահիրէ, 1961) :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Ծննդեան տօնը Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ տօնուեցաւ այս տարի բոլորովին կիսուած՝ երկու սահմաններէն անդին եւ ասդին : Արեւմտեան Պերլինը, թէեւ ճոխ՝ նիւթին մշակոյթով, բայց տխուր տրամադրութիւն մը կը մատնէր քաղաքական տեսակէտէ : Օգոստոս 13 թուականէն ի վեր երկու մեթր բարձրութեամբ պատնէշներ, եւ կրկնակ ըլլալով փշաթելեր ալ քաղաքին փողոցներն ու հրապարակները կիսած են : Սահմանապահ զինուորներ կ'արգիլեն որեւէ անցք : Օտարականներ կրնան որոշեալ մէկ փողոցէ միայն այս կամ այն կողմ երթեւեկել, անցագիր ցոյց տալով, բայց առանց լուսանկարելու, զնումի կամ բնակութեան իրաւունքի : Նախապէս գոյութիւն ունեցող ութսուն սահմանային անցքերը փակուած են, բացի 5 – 6 սահմանային երթեւեկի ճամբաներէ : Միեւնոյն քաղաքի բնակիչ Գերմանացիներ չեն կրնար զիրար տեսնել, այլ միայն նամակով կրնան հաղորդակցիլ եւ ծրարներ ուղարկել : Այս «շնորհը» լիուլի օգտագործելով արեւմտեան մասի բընակիչները հարիւր հազարաւոր ծրարներ ղրկեցին դէպի արեւելեան Պերլին եւ արեւելեան գօտի : Այս ծրարները ղրկելու սովորութիւնը թէեւ միշտ կար, այնպէս որ Նոյեմբերին կը սկսէին կապոցներ մեծ ու փոքր իրարու ղրկել, բայց այս տարի առանձնակի նշանակութիւն ստացաւ, որովհետեւ ոչ թէ մէկ ծրար, այլ 4–5 ծըրար ղրկողներ շատ եղած են միշտ իրենց ազգականին : Արեւելեան Գերմանիոյ վարչութիւնը որոշ չափ եւ սահման նըշանակած է կարգ մը ուտելիքներու եւ ճաշակելիք բաներու, ինչպէս կարագ, քաքաօ, սուրճ, ծխիկ եւայլն : Բայց եւ նոր հագուստեղէնի համար, այլ մանաւանդ գործածուած հագնելիքները պէտք է հականեխուած ըլլան եւ յատուկ պաշտօնական հաստատագիր միասին ղրուին :

Գերմանացիները, որ մանաւանդ Ս. Ծնունդի տօնին օրերուն իրենց ընտանեկան անդամներուն քով երթալու եւ նախասիրաբար ճամբորդելու սովորութիւնը ունին, շատ խիստ կը գտնեն այս տարուան բաժանումը նոյն քաղաքի իրենց սիրելիներէն, այս օրերուն :

Սակայն արեւմտեան քաղաքամասը նորէն զարդարուած է տօնածառերով : Հրապարակներուն մէջտեղը եւ տուներէն ներս եղեւիններ ելեկտրական մոմաձեւ լոյսերով կը փայլին : Այս տարի հազար տօնածառեր ալ դէպի արեւելք նայող սահմաններուն վրայ բարձրադիր տընկուած են եւ ժամը 17էն ետքը կը լուսավառեն զոնէ այս կերպով միասին տօնելու եւ աւետիս տալու՝ «եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» : Անգլիացի սահմանապահ զինուորները նախկին հպարտ այլ այժմ կիսաւեր Ռայխսթակին ամէնէն բարձր տեղէն հսկայական տօնածառ մը կանգնած են, որ եթէ լուսավառի, քաղաքին արեւելեան մասին հեռաւոր տեղերէն կարելի կ'ըլլայ տեսնել :

Մեծ վաճառատուներուն, շուկային եւ տուներուն մէջ ուրախութիւնը փոքր մանուկներուն եւ Կաղանդ Հայրիկին անուանով կ'ընթանայ, բայց մեծերն ալ կ'օգտուին կերպով մը, հաճելի պահեր անցնելու համար ընտանեկան շրջանակի մէջ, փոխադարձ նուէրներ տալով կամ ղնելով սիրուն, գործնական եւ պէտքցու իրեղէններով ճոխացած ծրարներ Կաղանդի ծառին տակ, երբ Դեկտեմբեր 24ի իրիկունը հոգեւոր երգեր կ'երգուին եւ մոմերու կամ ելեկտրական մոմերու խորհրդաւոր շողերուն մէջ եւ Բեթղեհէմի աստղը կը փայլի գոյնզգոյն խըռձորներով եւ արծաթ թղթիկներով, շոքոլայէ ճաշակելիքներով բեռնաւորուած տօնածառին զարդաթէն ... : Այս օրերուն շատեր «խօսքկապ» կ'ընեն իրենց ապագայ կեանքի ընկերոջ հետ, կը նշանուին կամ հարսնիք կ'որոշեն : Սուրբ Ծնունդը ընտանեկան հաւաքումի եւ ուրախութեան տօն մըն է Գերմանիոյ մէջ եւ աւոր դիւրութիւն կ'ընծայեն դպրոցականներու երկու շաբաթ տեւող արձակուրդը եւ գործաւորներու 4–5 օրուան դադարը : Փոքրերուն հետ մեծերն ալ կը զբաղին զարմանազան խաղալիկներով, որոնց համաշխարհային կեդրոնը Գերմանիոյ Նիւրընպերկ քաղաքն է : Կարգ մը ճարտարապետական խաղալիկներ սպառած էին այս տարի Դեկտեմբերի 16ին իսկ, որովհետեւ տղոց հետաքրքրութիւնը անոնց կը հակի մեծ մասով ներկայիս : Այս տօնը մայրերու եւ հայրերու յարգանքին նուիրուած է միանգամայն չափահասներու կողմէ, բայց մայրերու յոգնութիւնը անսահման է, որովհետեւ ոչ միայն քանի մը օրուան սեղանի պատրաստութեան հոգը իրենց վրայ կ'իյնայ, այլեւ զանազան կարկանդակներու, մեղրով եւ համեմներով շինուած կրկնեփներու պատրաստութիւնը :

... Եկեղեցիի բեմէն օրուան պատշաճ քարոզները եւ պաշտօնական քաղաքական ճառերը, մասնաւորաբար Աւետարանական Դիբելիուս եպիսկոպոսի, ծիրանաւոր Բենգշի, քաղաքապետ Վիլլի Պրանդի, նախագահ Բենըտիին փոխանորդ Զորամար Քլէի, Ատընաուրի, հանրապետութեան նախորդ նախագահ Հոյսի, այլ մանաւանդ Ս. Պապին եւ հիւրաբար Պերլին այցելող ամերիկացի ծիրանաւոր Սփէլմանի արտայայտութիւնները կը ձգտէին հանդարտեցնելու գերման ժողովուրդին յուզմունքը : Որովհետեւ կացութիւնը այս տարի աւելի անյոյս վիճակ մը կը տիրէ վերամիացման եւ քաղաքական ինքնորոշման տեսակէտէ քան որեւէ ատեն աւելէ առաջ : Ճառերը հաւատքի եւ խոհականութեան ձեւաւորումներով յոյսի նշոյլ մը դեռ կը տեսնէին մօտալուտ բանակցութիւններուն մէջ, որոնք տեղի պիտի ունենան Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի պետական անձնաւորութեանց միջեւ Պերլինի խնդրին վերաբերմամբ, եւ կը մաղթէին որ քաղաքը բաժնող պատնէշները վար առնուէին՝ ճամբայ բանալու համար խաղաղութեան, որուն կը ցանկայ ամէն մարդ :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Կ'ուզէի յայտնել ձեզ թէ այս չարագոյն հրամանը կը կատարուի քանի մը թրքացած խամբաներու խորհուրդով որոնք անունով միայն հայ կոչուելու դըժբախտութիւնն ունեցած են

— Գիտենք ... ընդհատեց Ներսէս Արծրունին՝ իր դառնութեամբ լեցուած նայուածքը սիրելի ընկերոջ վրայ յառելով, բնական է որ ներկայ սեւ օրերու մէջ «մեր օձերը» գլուխնին պիտի վերցնեն ... : Անօթի գայլերը միշտ ամպամած եղանակը փնտռելու կ'աշխատին : Ձգենք այդ մասին ... որովհետեւ անոնցմէ ուրիշ բան չէինք կրնար սպասել :

— Ոհ, նոյնիսկ ... ընդհատեց Մկրտիչ Աւետիսեան դողդղալով բայց չկրցաւ շարունակել :

— Ի՞նչ կայ ... հարցուց Ներսէս Արծրունին, որ կռահեց Մկրտիչ Աւետիսեանի այլայլութիւնը :

— Դաւադրութիւն մը կայ, պատասխանեց Մկրտիչ Աւետիսեան :

Դաւադրութիւն մը ...

— Այո :

— Որո՞նց դէմ :

— Ձեզի դէմ :

— Ի՞նչպէս ...

— Կառավարութիւնը կը փնտռէ ձեզ ... յայտնի բան է որ մատնուած էք :

— Մատնուա՞ծ ենք :

— Ճիշդ է : Ոստիկանութիւնը կարեւոր ապացոյցներ ունի ձեր մասին եւ գիտէ թէ քաղաքին մէջ կը գտնուիք : Այդ պատճառաւ, մեծամեծ պարգեւներ խոստացուած են ամէն անոնց որ տեղեկութիւն մը տայ ... :

— Ուսկի՞ց իմանաք :

— Մեր հաւատարիմ ընկերներէն մին եկաւ ինծի այս առտու ու խնդրեց որ անմիջապէս հաղորդեմ ձեզի : Սպանութեան մեծ դերը քահանայի մը կը վերագրուի :

— Քահանա՞յի մը :

— Այո :

— Ո՞վ է :

— Տէր Կոմիտաս :

— Տէր Կոմիտա՞ս ... անկարելի է : Այդ քահանան իր բարի դերն ունեցած է մեր գործունէութեան մէջ, զուցէ զըրպարտութիւն մը ըլլայ ... :

— Ոհ, չէ ... ըսողը հաստատ աղբիւրէ մը տեղեկացած էր եւ գիտէր թէ Տէր Կոմիտաս գաղտնի կերպով Վալի փաշային ապարանքը մտած է ... :

— Կեցիր, սիրելի Աւետիսեան, միայն այդ պատճառո՞վ մատնութեան սեւ մըրուրը քսուած է Տէր Կոմիտասի ճակտին : Եթէ ոչ ուրիշ ապացոյցներ կան ... :

— Ապացոյցներ կան ... :

— Յայտնեցէք կը խնդրեմ :

— Նախ՝ երկու օր առաջ այդ քահանան Արարուց թաղին մէջ բնակող մեր ընկերներէն մէկուն տունը կը գտնուի եւ հոնտեղ անուղղակի կերպով հարցաքննութեան տակ կ'առնէ ձեր գործունէութիւնն ու նպատակը : Յետոյ կը յայտնէ ձեզի հետ տեսակցութիւն ընելու փափաքը :

— Աղէկ ... ե՞տքը :

— Երկրորդ օրը յանկարծ մեր ընկերը կը ձերբակալուի ու անորմէ կը պահանջուի ձեր ուր գտնուիլը :

— Դեռ բանտարկուա՞ծ է :

— Այո ... այսօր Տէր Կոմիտաս տեսակցութեան գացած է : Առանց ամչնալու, պահանջած է որ գիտցած ճշմարտութիւնը չուրանայ, եթէ ոչ ծանր դատապարտութիւն մը պիտի կրէ ... :

Ներսէս Արծրունին, որ խոր լռութեան մը մէջ ինկած մտիկ կ'ընէր Մկրտիչ Աւետիսեանի յայտնածներուն, պահ մը Վանականին երեսը նայեցաւ, անոր որոշակի այլայլութիւնը դիտեց ու ճնշուած արտայայտութեամբ մը հարցուց :

— Ի՞նչ կը մտածէք, Վանական : Կը յուսա՞ք թէ Տէր Կոմիտաս մարդկային բարի կերպարանքով հրէշ մը ըլլայ ... կը յուսա՞ք թէ տարիներով ազգին ցաւերը լացող այդ եկեղեցականը սրտին մէջ սեւ օձ մը սնուցած է եւ այսօր կը դաւաճանէր սկզբունքին ու իր պաշտած գաղափարին դէմ :

Վանական, որ իր հոգւոյն ամէնէն մօտիկ եկեղեցականը նկատած էր Տէր Կոմիտասը, մէկէն ի մէկ չկրցաւ որոշում մը տալ . Հետեւաբար պատասխանելէ առաջ, ակամայ շարժում մը ըրաւ, եղած զարհուրելի ամբաստանութեան ծանրութիւնը նկատի առաւ ու յետոյ՝ մրմնջեց :

— Ով գիտէ ... անանկ սեւ օրերու հասած ենք որ՝ դժբախտաբար մեր ճանչցած հրեշտակը սատանայ մը դարձած է : Իրաւ է որ Տէր Կոմիտաս հայրենասէր եկեղեցական մըն է ... սակայն, չենք կըրնար պնդել թէ փոխուած չէ ... չենք կըրնար հաստատապէս ըսել թէ բարութիւնը զարշելի ննենգութեան մը տեղի տուած չէ անոր բնութեանը մէջ, ճառագայթի ' մը պէս՝ որ տեղի կուտայ մռայլ խաւարի մը :

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ընկեր Ալէն Փափազեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ ընկեր Վարուժան Աթթարեանի ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ծընողաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Պագըրճեանէ յիսուն Ն. Ֆ. ապահովութեան սնդուկի ֆոնտին՝ իր ամուսնոյն՝ Արշակ Պագըրճեանի մահուան քառասունքին առթիւ ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Տիկին Մուրատեան եւ զաւակը, Պ. Տէր Գէորգեան, Պ. Տ. Նշանեան (Մուլէն), Պ. Ժ. Սաղըրեան (Ամիէն) 50ական Ն. Ֆ. ։ Տիկին Մաքրուհի Ապուլեան (Մըլէօն), Տիկին Վ. Նուպար եւ Պ. Ճանումեան 30ական Ն. Ֆ. ։ Տօքթ. Օտապաշեան (Շամպլի), Տիկին Ա. Նուպար, Տիկին Տօնապետեան, Տիկին Ս. Շապըրի 20ական Ն. Ֆ. ։ Տիկին Թագուհի Մեզպուրեան (Վիլըմօմպլ), Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան (Գլամառ), Օր. Շամտանճեան, Պ. Մինասեան 10ական Ն. Ֆ. ։

Հաճեան ընտանիք (Տրակինեան), Այրի Տիկին Վ. Ասլանճեան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Տ. Ադամեան (Վալանս), 50ական Ն. Ֆ. ։ Տիկին Ճէվիսեան (Անթիպ), Պ. Յակոբեան (Նիս), 20ական Ն. Ֆ. ։ Պ. Ոսկանեան (Վիլըմօմպլ), Պ. Աքաշեան 15ական Ն. Ֆ. ։ Օր. Մ. Պապաեան, Պ. Ա. Քիրէճեան (Ալֆորվիլ), Պ. Մէնծիկեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Կէտիկեան (Պոռտօ), Տէր եւ Տիկին Տօնէլեան (Պ. Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան, Պ. Ժ. Տիրաց, Պ. Անուշեան, Պ. Մէրճիքեան տասնական Ն. Ֆ. ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին բազմաթիւ բաժանորդներ, Փարիզէն եւ գաւառէն կը գժգոհին թէ շատ անկանոն եւ երբեմն ալ բնաւ չեն ստանար Յառաջը ։

Անգամ մը եւս կը վստահեցնենք մեր բաժանորդները, թէ Յառաջը ամէն օր, նոյն կանոնաւորութեամբ (ժամը 16էն 16·30ին) կը յանձնուի 9րդ Թաղամասի կեդրոնական Թղթատարութեան որ կը ղրկէ առաքումով ։ Մեր բազմաթիւ բողոքներուն պատասխանուած է թէ անկանոնութեան պատասխանատուները ցրուող թղթատարներն են եւ ոչ այստեղի առաքումի կեդրոնը ։

Շատ կը ցաւինք որ հակառակ մեր ջանքերուն կարելի չէ եղած առաջքն առնել անկանոնութեան մը որ աւելի շեշտուեցաւ, վերջերս տօնական օրերու առթիւ ։

Կը թելադրենք մեր բաժանորդներուն դիմել իրենց շրջանի թղթատարին, իսկ Յառաջի վարչութեան գրելու պարագային, գրել փրանսերէն, որպէսզի բողոքներուն բնագիրները ներկայացնենք պատկան գրասենեակին ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Կըընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ, Մանուկներու Օրը, Կիրակի, 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի (Րիւ Ժէ) ։

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, մենախօսութիւն, արտասանութիւն եւ մանկական անակնկալներ ։

Ըստ աւանդութեան՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ պիտի բաժնէ մրգեղէններ, առանց բացառութեան բոլոր սրահի ներկայ տղայոց ։

Կը խնդրուի Կըընոպլի, Լանսէի, Ռէնաժի եւ Ֆիգքօռի բոլոր հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել դպրոցին մանուկները ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գեղարուեստական եւ պարահանդէս երեկոյթը Իսիի մէջ, Փետր. 10ին ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտ. Մշակութային ակումբը կը ծանուցանէ թէ իր խնդրանքին վրայ ճարտարապետ Եդուարդ Իւթիւճեան, դասախօս Փարիզի Գեղարուեստից Բարձր. Վարժարանին ճարտարապետական ճիւղին, յառաջիկայ Երեքշաբթի 9 Յունուար, պիտի բանախօսէ Ռախմանինօֆի երաժշտանոցի սրահին մէջ, 126 Ավընիւ տը Նիւ Եօրք, Փարիզ (16), մէթրօ Ալմա Մարսօ, երեկոյեան ժամը 9ին ։ Նիւթ ունենալով՝

«Քրիստոնէութեան սրբավայրերը եւ Ս. Գեթսեմանիի վերակառուցումը Երուսաղէմի մէջ» ։

Այս բանախօսութեան ընթացքին Ե. Իւթիւճեան մոգական լապտերով պիտի ցուցադրէ, յատուկ պաշտօնով իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին իր կողմէ առնուած գունաւոր լուսանկարները ։

Բոլոր ազգակիցները եւ ի մասնաւորի երիտասարդութիւնը սիրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու այս հետաքրքրական բանախօսութեան, ծանօթանալու համար այն բոլոր ճիգերուն, զորս մեր երէց սերունդները ըրած են Սուրբ Տեղեաց պահպանութեան, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդին բերած ծառայութեան, քրիստոնէական կրօնքին տարածման համար ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ԿՈՒՏԻՆԱՀԱՅԵՐՈՒ

Պատկերազարդ, հեղինակ՝ Արշակ Ալպօյաճեան, Պէյրութ 1961, էջ 230 ։

Գին՝ 4·50 տոլար

Լաթակազմ 5·50 տոլար

Սոյն հատորին լրացուցիչ մասը՝

Ա.— Կուտինահայ ժամանակագրութիւն. հրատարակիչ՝ Համբարձում Զօրթեան (Անոնակ) ։

Բ. – Կաթողիկէ Հայերը Կուտինայի (Քիւթահիա). պատկերազարդ. աշխատասիրող՝ Հ. Իգնատիոս Աքեան, Վիէննա, 1960, էջք 164+109= 273 ։

Գին՝ մէկ տոլար

Առանձինն՝ Բ. Կաթողիկէ Հայերը · էջ 109 ։ Գին՝ 0·50 տոլար

Դիմել՝

P. IGNACE AKIAN
Méchitharistengasse 4
VIENNE (Autriche)

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER
à
L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire »
(*Réalités*).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ».
RENÉ MASSON (*Nouveau Candide*).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ».
ALAIN BOSQUET (*Combat*).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ».
(*Feuille d'Avis de Neuchâtel*).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ».
(*Libre Belgique*).

STOCK

ԿՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Հանդերձապահուհի մը Ս. Մուրատեան վարժարանին համար ։ Դիմել տեղւոյն վրայ ։

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Métro : Pont de Sèvres
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ ։

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քազա տ'Իթալիայի շքեղ թատրոնին մէջ ։

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ 28 Յունուար, Կիրակի, Րիւ տիւ Նուառի սրահին մէջ ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկերուհիները ։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ 7 Յունուար Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին ։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին ։

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին ։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին ։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին ։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին ։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին ։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին ։

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1962 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ։

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով ։

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Հրանտ – Սամուէլ գրատունը, եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO - REX, 2 Rue Bernard du Bois

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

"ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ"

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հետեւեալ հասցէներուն մօտ ։

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes. Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

... « Հայերս հպարտութեամբ կրնանք դիտել եւ ուրիշին ցոյց տալ այս հատորը, արուեստասէր օտարները եւս հիացումով պիտի թղթատեն հայ հանճարին գովքը հիւսող՝ մանրանկարչութեան այս մեծ հայաշունչ մատեանը..» ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ

Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպում ։

ԳԻՆ 120 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ

« HARATCH », 32 Rue de Trévise, PARIS (IXe)

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՏՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ։

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք ։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն ։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 9 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9299 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5100

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ 1961ԻՆ

Անցնող տարուան ընթացքին կարեւոր դէպքերու թատր դարձան Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, մասնաւորաբար Իրաք, Քուէյթ, Եգիպտոս, Սուրիա եւ Լիբանան, առանց հաշուելու Թուրքիան :

Արաբական Լիկան, որուն դերը կը մենայ տարուէ տարի, Յունուարի վերջերը Պաղտատի մէջ ունեցաւ արտակարգ նստաշրջան մը, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Թունուզ, երկու տարի քէն պահելէ վերջ :

Օրակարգի վրայ էր Ալժերիոյ հարցը, որուն քննութեան ատեն ներկայ էին ԱՀԱԿի պատուիրակներն ալ :

Պաղեստինի արաբ գաղթականներն ու Իսրայէլ, Օմանի եւ Մասքարայի վէճը, Մաւրիտանիոյ խնդիրը եւ այլ հարցեր եւս մաս կը կազմէին օրակարգին :

Սեպտեմբեր 16 – 21 Աղեքսանդրիոյ մէջ գումարուեցաւ արաբական ջարիւղի երրորդ համաժողովը, որ վաւերացուց ԱՀԱԿի պահանջները Սահարայի վրայ :

Ապրիլին Անգարայի մէջ տեղի ունեցաւ ՍԷՆթոյի ժողովը : Նախկին «Պաղտատի Ուխտ»ն է այս կազմակերպութիւնը, որ կոչուած է Թումբ կանգնելու բոլշեւիկեան աշխարհակալութեան առջեւ, արեւելքի մէջ : Անոր անդամներն են Թուրքիա, Իրան, Փաքիստան եւ Անգլիա, հովանաւորութեամբ Մ. Նահանգներու : 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ետք Իրաք քաշուած էր անկէ, պատճառ դառնալով անունի փոփոխութեան :

Տարուան կէսին փորձաքար մը, աւելի ճիշդը փորձանք մը եղաւ Քուէյթի խնդիրը Արաբական Լիկային համար :

Յուլիս մէկին Անգլիա անկախութիւն շնորհեց իր Թեւարկութեան ենթակայ այս մանրանկար իշխանապետութեան, որ Պարսից ծոցին վրայ աշխարհի ամէնէն հարուստ քարիւղի հանքերը կը պարունակէ :

Առիթէն օգտուելով, զօրավար Քասըմ փորձեց Իրաքի կցել սահմանակից այս հողամասը, զայն նկատելով անոր անբաժան մասը : Օսմանեան կայսրութեան օրով, Քուէյթ կապուած է եղեր Պասրայի կուսակալութեան : Հետեւաբա՞ր ...

Արաբական Լիկան կանգնեցաւ Անգլիոյ կողքին : Էլիզապէթ Բ. Թագուհիին մարտանւերն ու զինուորները փութացին պաշտպանել նորապատ երկիրը : Վտանգն անցնելէ վերջ, Լիկայի կարգադրութեամբ արաբ զինուորներ յաջորդեցին Անգլիացիներուն, Քուէյթի անկախութիւնը պահպանելու համար :

Հարցը չէ փակուած դեռ : Հնդկաստանի կողմէ Կոայի գրաւումը՝ ՄԱԿի մեղսակցութեամբ՝ նոր յոյսեր կը ներշնչէ Զօր. Քասըմի, որուն ուժ կուտայ ներկայիս Նախագահ Նասր :

Տարուան ընթացքին Իրաքի մէջ գլուխ բարձրացուցին Քիւրտերը, ղեկավարութեամբ Շէյխ Մուսթաֆա Պարզանիի : Մարտին Քէրքիւքի մէջ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած էին Քիւրտերու եւ Թիւրքմէններու միջեւ : Իսկ աշնան հիւսիսային նահանգները ապստամբեցան Պաղտատի իշխանութեան դէմ, առանց դրական արդիւնքի մը յանգելու : Ներկայիս կռիւները վերսկսած են, հանդարտութեան շրջանէ մը վերջ :

Սակայն 1961ի ամէնէն կարեւոր դէպքն էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան կազմալուծումը :

Դամասկոսի մէջ Սեպտեմբեր 28ին ծագած զինուորական անարիւն յեղափոխութիւն մը վերահաստատեց Սուրիոյ անկախութիւնը : Նախագահ Նասր հաւանութիւն տուաւ այս անջատման, չուզելով պատճառ դառնալ եղբայրասպան կռիւի : Դեկտեմբերին նախագահը վերջ տուաւ նաեւ Եմէնի հետ կնքուած դաշնակցութեան :

Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը կազմուած էր 1958 Փետրուար 2ին : Այժմ պատմութեան կը պատկանի :

Լիբանանը Սուրիոյ կցելու կողմնակիցները անյաջող փորձ մը կատարեցին Պէյրութի մէջ՝ Դեկտեմբեր 30էն 31 լուսնալիք գիշերը :

1958 Մայիսէն Հոկտեմբեր ամբողջ վեց ամիս Լիբանան թատր էր դարձած քաղաքային կռիւներու : Այս անգամ եւս մայրիներու երկիրը փրկեց իր անկախութիւնը :

Նոր շրջան մը կը բացուի Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն համար :

Յուսա՛նք որ 1962ը խաղաղութեան տարի մը ըլլայ արեւելեան կողմն աշխարհի, ուր կ'ապրին հարիւր հազարաւոր Հայեր, արաբ ժողովուրդի հիւրընկալ հողին վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՈԳԵՐ

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԸՐԸԼՏ» ՇԱՏ ՅՈՌԵՏԵՍ Է

Մինչ ապահովութեան միջոցները կը բազմապատկուին Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ մէջ, «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւնը» շատ յոռետես խմբագրական մը գրած է ուր կը շեշտէ .— «Ալժերիոյ ինչպէս Ֆրանսայի մէջ կը զգացուի որ նոր բան մը կը պատրաստուի որ հարկ եղածին չափ ուժգին պիտի ըլլայ որպէսզի ցարդ կատարուած կռիւները աննշան նախաբաններ նկատուին : Այս նոր ընդդիմութիւնը Ֆրանսայի պաշտօնական Թշնամի՝ Ալժ. Ազատ. Ճակատի հետ պիտի չըլլայ այլ՝ այն Ֆրանսացիներուն միջեւ որոնք կը պաշտպանեն անկախ Ալժերիոյ մը կոչեան տեսակէտը, եւ անոնք որ վճռած են Ալժերիան միշտ Եւրոպացիներու կողմէ ղեկավարուած տեսնել : Ասոր կռուախնձորը ֆրանսական հանրապետութիւնը ինք է, որովհետեւ անոնք որ կ'ընդդիմանան տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան իր անկումին կը ձգտին : Ազատական եւ մարդկային լուծումի մը բոլոր յոյսերը կը շարունակեն տը Կոլի կոթնիլ, բայց ան այլեւս չի վայելեր Ֆրանսացիներուն միաձայն օժանդակութիւնը, հակառակ անոր որ իր ալժերական քաղաքականութիւնը չէ այլ՝ կառավարելու իր ձեւը, ընդհանրապէս որ կը բաժնէ : Եթէ Հանրապետութիւնը վերապրի ալժերական ողբերգութեան, շնորհիւ իրեն պիտի ըլլայ : Բայց դժբախտաբար, ներկայիս եղած հարցը այն է թոյլ պիտի տրուի՞ իրեն որ ինքզինքին վերապրի» :

Այս է ոչ միայն Ամերիկացիներուն այլ եւ քաղաքական դէտերուն կարծիքը, որոնք շատ մտահոգ են Ֆրանսայի կացութեան ի տես :

Պելժիացիները կը հաստատեն սակայն թէ Սալան Պրիւսէլ չի գտնուիր : Եթէ պատահէր որ Սալան Պելժիա գտնուէր, պարզապէս ուրիշ սահմանագլուխ մը պիտի առաջնորդուէր որովհետեւ Պելժիա քաղաքական ապաստանեալի հանգամանքը չի ճանչնար : Պրիւսէլէն Թերթ մը, սակայն, կը գրէր թէ Սալան չփումներ ունեցած է՝ Փիէր Ժոլիի հետ որուն անունը յաճախ յիշուած է Օրթիզի առթիւ :

Ֆրանսայի մէջ, գլխաւորաբար Փարիզի Գաղտնի Բանակի դէմ ձեռք առնուած միջոցները կը խստանան : Համայնավարներու ցոյցը սակայն կարելի է ձախողած նկատել : Ծանօթ է որ ցոյցը արգիլուած էր, բայց կուսակցութիւնը ետ չէր առած իր կոչը եւ չորս – հինգ հազար «ուղղափառներ» հաւաքուած էին Փլաս Քոպուէթ (Շաթօտէօն) եւ առանց միջադէպի տողանցեցին փողոցէ փողոց ծանօթ յանկերգներով՝ «Խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ», «Գաղտնի Բանակ՝ ոճրագործ», «Ֆաշիզմը պիտի չանցնի» եւն. :

Ցուցարարներու թիւը, 50.000ի կը հասնի, անշուշտ, մինչեւ Իւմանիթէի սիւնակները : Միւս կողմէ ընկերվարական ինքնավար կուսակցութիւնը զոր կը գլխաւորէ Է. Տէփրէօ զեկոյց մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ թէ պատուիրակութիւն մը ղրկած է համայնավարներու կեդրոնը համախոհութեան իբրեւ փաստ : Այս առթիւ շեշտած է նաեւ թէ «ժամը աւելի քան երբեք միութեան ժամն է բոլոր դեմոկրատներու ֆաշիզմի դէմ» :

× Րիւ Պոնափառթ, Ժան – Փօլ Սարթրի յարկաբաժինին առջեւ փլասթիք ռումբ մը պայթեցաւ որ նիւթական մեծ վնասներ պատճառեց եւ անգործածելի դարձուց սանդուխը չորրորդ յարկէն դէպի վեցերորդ :

× Մարսէլ Փօլ (համայնավար նախկին նախարար) սպառնալիքի նամակ ստացած է Գաղտնի Բանակէն ու կը յայտնուի իրեն թէ որոշուած է զինքը սպաննել : Լիլի եւ Մարսէյլի համայնավար կեդրոնատեղիներն ալ փլասթիք ռումբերու արժանացան :

× Մարոքի մէջ «ԱՀԱԿ»ը ժողով գումարած է քանի օր է : Հաւանական կը նկատուի որ իր կեդրոնատեղին Թունուզէն Ռապաթ փոխադրուի :

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

" ՖԻԿԱՌՕ "
ԻՐ... ԵՒ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մեր բաժանորդներուն, որոնք նեցուկներն ու հաւատարիմ բարեկամներն են մեր Թերթին, կը բաղձայինք ապացոյցը տալ մեր աչալրջութեան եւ յարատեւ հոգածութեան : Մե՛ղք որ դիւրին չէ գործնապէս կատարել մեր այդ թանկագին բաղձանքը :

Թերթին օրը օրին ցրուումի յապաղումին եւ ընդհատումներուն համար գանգատները երթալով կը բազմանան :

Մեր աշխատանքը (տպագրութեան ժամ, հասցէագրութիւն եւ առաքում) այնպէս կազմակերպուած է որ «Ֆիկառօ» իր բաժանորդներուն ձեռքը հասնի՝ առօրեայ Թղթատարի առաջին ժամու ցրուումով : Դժբախտաբար շատ լաւ գիտենք որ այդ ճշդապահութիւնը միշտ չի գործադրուիր : Ո՞վ է յանցաւորը : Վերագրելի է կարգ մը Թղթատարական ուղեւորումի սպասարկութեանց անպարտաճանաչութեան, հոս հոն կատարուող մասնակի գործադուլներուն որոնք կը խանգարեն Թղթատարական կանոնաւորութիւնը, որոշ միջանկեալ արգելքներու որոնք երբեմն յարուցուած են չարամտութեամբ :

Այս անկանոնութեան դէմ մենք անդադար կը պայքարինք յամառօրէն, եւ սակայն այնպիսի ուժգնութեամբ մը զոր չեն կռահեր մեր բաժանորդները եւ որու մասին անոնք պէտք չէ կասկածին : Կ'ուզենք պարզապէս որ անոնք գիտնան այս կէտը, չտարակուսին թէ մեր կողմէ ամէն ջանք ի գործ կը դրուի եւ թէ կը զգանք իրենց հասած ակամայ վնասը :

Առ այժմ մեզի կը մնայ՝ մեր բաժանորդներուն համբերութեան եւ բարեացակամ վստահութեան ապաւինիլ, միաժամանակ յուսալով որ կը դադրին այս անկանոն օրերը եւ մեր կրած վնասները :

Այսպէս կը գրէ Փարիզի «Ֆիկառօ» օրաթերթը, Յունուար 6–7ի իր թիւին առաջին էջին վրայ, հաստատելով որ միայն «Յառաջ»ի բաժանորդները չեն այս պարբերական անկանոնութեանց զոհերը :

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ Չորեքշաբթի, 4 Յունուար, տեղի ունեցաւ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին գահակալութեան եւ աստլի տրչութեան հանդիսութիւնը Մայր Եկեղեցւոյ մէջ :

Հանդիսութեան ներկայ էին Պոլսոյ կուսակալը եւ տիկինը, Պոլսոյ զինուորական կառավարիչը, երեսփոխաններ : Դիւանագիտական մարմինէն՝ Փորթուկալի, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի, Խորհ. Միութեան, Անգլիոյ, Ռումանիոյ, Ամերիկայի, Պուլկարիոյ, Իսլանտայի, Իսրայէլի, Գերմանիոյ հիւպատոսները : Հոգեւորականներէն Յոյնաց Տիեզերական Պատրիարքարանի վեց ներկայացուցիչները Գատըգիւղի մետրոպոլիտին հետ, Հրէից քաբունապետը, Պոլսոյ միւֆթին, պապական նուիրակին փոխանորդը, հայ կաթողիկէ եկեղեցիին վիճակաւոր Քիրէճեան արք., Ասորիներու եպիսկոպոսը, Անկլիքան եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը :

Արտասահմանէն Խադ Արք. Աջապահեան, Սուրէն Արք. Քէմհաճեան, Պսակ Եպիսկոպոս եւ աշխարհական հիւրեր :

Պատրիարքական փոխանորդին ձեռամբ աթոռ յանձնուելէ ետք, Շնորհք Արք. արտասանեց իր շնորհակալութեան խօսքը, յետոյ կատարուեցան պաշտօնական շնորհաւորութիւնները :

Պատրիարքը իր պատգամին մէջ յայտնեց թէ «երջանիկ եւ բախտաւոր պիտի զգայ՝ եթէ կարենայ միջնորդի օղակը ըլլալ եւ վերահաստատուին եղբայրական յարաբերութիւնները, որոնք անհրաժեշտ են նուիրապետական աթոռներու միջեւ» :

Երեկոյին Փարք Օթէլի մէջ տրուեցաւ հացկերոյթ մը, ուր ճառեր խօսեցան Խադ եւ Սուրէն արքեպիսկոպոսները եւ ուրիշներ :

× Էջմիածինէն Պոլսոյ պատրիարքարան հասած հաղորդագրութեան մը համաձայն, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին հրաւէրով՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ իբրեւ դիտող հիւր՝ Դերենիկ եպիսկոպոս մասնակցած է Նոր Տէլհիի ժողովին, (ԽՄԲ. — Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կողմէ նոյնպէս իբրեւ դիտող հիւր կը մասնակցէր Գարեգին վրդ. Սարգիսեան) :

× Նոյն հաղորդագրութենէն կը տեղեկանանք թէ Դեկտեմբեր 8 – 11 Էջմիածնի հիւր եղած է Համայն Վրաստանի պատրիարք – կաթողիկոսը, Եփրեմ Բ., որու ընկերացած են Դաւիթ արք., Վրաստանի Ռուսաց առաջնորդ Զինովի, Վրաստանի Հայոց առաջնորդ Կոմիտաս եպս. Թիֆլիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ աւագերէց Ալեքսանդր քհնյ., Վրաստանի Հայոց Թեմական Խորհուրդի անդամ Սուրէն Ավճեան :

Յաջորդ շաբթու Վազգէն կաթողիկոս ընդունած է անկլիքան եկեղեցւոյ միջեկեղեցական յարաբերութեանց քարտուղարը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ քանի մը հարիւր ուսանողներ հակահամայնավար ցոյց մը կատարած են : Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է պաշտպանելու համար խորհրդային դեսպանատունը :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ 137 հոգի ձերբակալուած են, կիրակի օր, Լիբանանի մէջ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆ կը մտահոգուի հնդկական զօրքին շարժումներէն իր սահմանագլուխին վրայ, կը թուի թէ Կոայէն ետք կարգը Փաքիստանի եկած է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

— «Մտացածին եւ հրէշաւոր մեղադրանքներով բանտարկուեցան եւ աքսորուեցան հարիւրաւոր ազնիւ եւ հայրենասէր գրագէտներ: Անոնց մէկ մասը կամայականութեան զոհ դարձաւ, իսկ ողջ մնացողները արդարացուեցան եւ վերադարձան քայքայուած առողջութեամբ:

Անփոխարինելի կորուստներ ունեցաւ խորհրդահայ գրականութիւնը,— Եղիշէ Չարենց, Ակսել Բակունց, Զապէլ Եսայեան, Վահան Թոթովենց եւ ուրիշներ: Տասնեակ տարիներ բանտարկութեան եւ աքսորի մէջ էին Գուրգէն Մահարի, Վահրամ Ալազան, Վաղարշակ Նորենց, Գ. Հայկունի, Ա. Վարդանեան, Մկրտիչ Արմէն եւ ուրիշներ: Ահա պաշտամունքի վերածուած անհատի կամակայութեան հետեւանքները»:

Այս ուշ մնացած սրտակեղեք խոստովանութիւնը ըրած է Հայաստանի Խորհրդային Գրողներու Միութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Էդ. Թոփչեան, Երեւանի մէջ Դեկտեմբեր վերջին գումարուած «Հայաստանի Խորհ. Գրողներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութեան ժողով»ին առջեւ համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարի մասին իր ըրած զեկուցումին ընթացքին:

Էդ. Թոփչեան, որ մասնակցած է Մոսկուայի մէջ վերջերս գումարուած համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարին, իր զեկոյցին մէջ երկարօրէն խօսած է «անհատի պաշտամունքին» հասցուցած վնասներուն, Հայաստանի գրականութեան նուաճումներուն, թերիներուն եւ խորհրդահայ գրագէտի կոչումին մասին:

Վերջ դնելով անհատի պաշտամունքի աղետաբեր դրութեան «մեր բանաստեղծութիւնը ազատեցաւ հռետորական աղմկարարութենէն, դուրս եկաւ ներբող հիւսող քերթուածներու միօրինակութենէն, դարձաւ աւելի թանձրացեալ եւ թաթաւուն» յայտարարած է ի մէջ այլոց զեկուցաբերը: Այսուհանդերձ, հակառակ այս դրական երեւոյթին եւ հակառակ անոր, որ «աւելի հարստացած է մեր գրականութեան բովանդակութիւնը եւ աւելի կատարելագործուած է անոր արուեստը» ու Հայաստանի գրագէտներուն չափածոյ եւ արձակ գործերը հետզհետէ կը թարգմանուին օտար լեզուներու, Հայաստանի Գրողներու Միութեան ընդհանուր քարտուղարը դժգոհ է, որ Հայաստանի գրագէտները կը խուսափին ներկայացնել «ժամանակակից նիւթեր, յատկապէս բանուոր դասակարգին աշխատանքն ու կեանքը»:

Էդ. Թոփչեանի յայտարարութեան համաձայն «դանդաղ կը զարգանայ արձակին արուեստը»: Արդարեւ, ըստ Էդ. Թոփչեանի Հայաստանի մէջ մշակուող արձակը աչքի կը զարնէ իր «Պրիմիտիվութիւնով», այլ խօսքով՝ չափէն աւելի նախնական է: Գոհացուցիչ չէ նաեւ թատերագրութեան սեռը, որ այլեւս դադրած է բաւարարութիւն տալէ. «Անով պէտք է բացատրել գրական յայտնի երկերէն թատերախաղեր ստեղծելու մեծ մասամբ անյաջող ջանքերը, նոյնիսկ այնպիսի տարօրինակ ձեռնարկ մը, ինչպէս է, Չարենցի գործերէն կազմուած «Դէպի ապագան» թատերախաղը»:

Էդ. Թոփչեանի զեկուցումէն ետք, միտքերու փոխանակութեան կարգով խօսք առած են Ստ. Կուրտիկեան, Ս. Կապուտիկեան, Վ. Նորենց եւ ուրիշներ: Բոլորն ալ ջատագոված են 22րդ համագումարի որոշումները եւ համաձայն գտնուած են, որ «գրականութիւնը պէտք է օգնէ կուսակցութեան յաջողութեամբ իրականացնելու Ծրագրին մեծ նախագիծերը», որ «Գրականութիւն իր այդ վեհ ու պատուաւոր դերը կրնայ կատարել համայնավարութեան գաղափարները բոլոր աշխատաւորներուն գիտակցութեան հասցնելով» եւայլն, եւայլն:

Արտայայտուողները դիտել տուած են ի մէջ այլոց, թէ «Պարբերական մամուլը, ձայնասփիւռը եւ պատկերասփիւռը նախաձեռնարկ ըլլալու փոխարէն, յաճախ վախկոտութիւն ցոյց կուտան եւ կը խուսափին ընթերցողներուն եւ ունկնդիրներուն հասցնել մեր կեանքին վատ երեւոյթներուն մասին քննադատական ճշմարիտ խօսքը, կը գերադասեն շաբլոնն եւ տրափարիտը», այսինքն կաղապարեալ եւ ուռուցիկ նշանախօսքերը:

Ընդհանուր առմամբ խիստ ձեւով քննադատած են Հայաստանի Խորհրդային Գրողներու Միութեան վարչութեան եւ մասնաճիւղերուն գործունէութիւնը:

1961Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

(Համադրական պատկեր մը)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս խորագրով առաջին անգամ ողբացեալ Նիկոլ Աղբալեան երկասիրութիւն մը տուաւ, թէեւ քիչ նիւթերով, բայց աւելի խորացած ձեւով, իբրեւ ներածութիւն հայ գրականութեան: Բ. Թաշեանին «Ներածութիւնը» հարցեր եւ երեւոյթներ կը քննէ, ոչ թէ անձեր, որովհետեւ անձերը մաս կը կազմեն գրականութեան պատմութեան: «Ներածութիւնը» պատմութիւն չէ, պատմութեան նախադուռն է: Այս գործին մէջ կը խօսուի գրական եւ պատմագիտական բազմաթիւ նիւթերու մասին, ինչպէս օրինակ, գրողը եւ մտաւորականը, գրողին արուեստին եղանակները, լեզու եւ ոճ, ղեկավարուած գրականութիւն, գրականութեան պատմութիւն եւ գրական պատմութիւն, նախամեսրոպեան գիր ու գրականութիւն, հայ գրերու գիւտը, Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը, ոսկեդարի թեր ու դէմը, լեզու եւ բարբառ, եւն., եւայլն:

Նոյն հեղինակէն իբրեւ թերթօն, դարձեալ «Յուսաբեր»ի մէջ լոյս տեսաւ «Լըսարան հայ լեզուի» խորագրով, նոյնքան շահեկան եւ ինքնատիպ յօդուածաշարք մը, բոլոր այն քերականական, բանասիրական եւ գրագիտական նիւթերը, որոնք երբեմն երբեմն առկէ առաջ կը յայտնուէին զանազան հեղինակներու կողմէ, առանց ներքին կապակցութեան եւ քննական ոգիի: Առաջին անգամ ըլլալով Բ. Թաշեանի կողմէ կը մշակուին ու կը ներկայացուին համադրական ձեւով: Իրմէ առաջ նման գործեր կը ներկայացնէին Հայր Գ. Զարբհանալեանի «Պատմութիւն հայերէն դպրութեան Բ. հատոր», ինչպէս նաեւ 1954ին Երեւան տպուած Գ. Ջահուկեանի «Քերականութեան եւ ուղղագրութեան աշխատութիւնները հին եւ միջնադարեան Հայաստանում» գործը:

Գրական այս սեռին մէջ կարելի է մատնանշել Ծ. Նարդունիին, «Լուսեղէն Շիրիմներ», նոր շարք մը գրական դիմաստուերներու, ուր կը յայտնուին գրագէտներ, հանրային գործիչներ, հրապարակագիրներ, բարձրաստիճան եկեղեցականներ, երաժիշտներ: Այս էջերը գրի առած է հեղինակը միշտ պարագայական առիթներով, ոգեկոչելով ամէն մէկը իր նկարագրին բնորոշ եւ ցայտուն գիծերով, միշտ ինքնատիպ ոճով ու լեզուով, յիշեցնելով նման երկասիրութիւններէն, բանաստեղծ Արտաշէս Յարութիւնեանը («Դիմաստուերներ»), հրապարակագիր Հրանտ Ասատուրը («Դիմաստուերներ»), նորավիպագիր Գրիգոր Զօհրապը («Ծանօթ դէմքեր») եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը («Գրական եւ հանրային դէմքեր»):

Գրական դիմաստուերներու նոր ժամանակներու ոգիով խմբագրուած շարքն է Կ. Փոլատեանի «Զրոյց»ները, որուն երկրորդ շարքը լոյս տեսաւ 1961ին, ներկայացնելով՝ Սէն – Ժոն Փերսին, Հայր Ն. Վ. Ակինեանը, Անտրէ Ռուսօն, Կոստան Զարեանը եւ Սիմոն Վրացեանը: Հեղինակը իր հարցումներով կը խօսեցնէ: Իր դերն է այդ անձերուն գրական կամ հանրային գործիչի փորձառութիւններէն օգտուիլ, ենթականները մղել վերյիշելու իրենց անցեալ ու ներկայ գործունէութիւնը, վերադնահատելու դանոնք, մնալով միշտ ստուերի մէջ, յայտնուած միտքերուն պատասխանատուութիւնը ձգելով հեղինակներուն:

Մեր օրաթերթերուն վրայ ակնարկ մը նետելով, «Յուսաբեր» օրաթերթը (Գահիրէ), բացի մեր յիշած յօդուածաշարքերէն, իբրեւ թերթօն հրատարակեց Վախտանգ Անանեանի «Սեւանի ափին»ը, արկածային վիպակ մը, բնութիւնը սիրողներու կեանքէն: Նուարդի թարգմանութեամբ ռումանացի գրագէտ Վիրժիլ Կորկիւրի «Մտրակը», որուն ուրիշ մէկ արժէքաւոր վէպը՝ «Քսանեւհինգերորդ ժամը» նոյնպէս կարդացինք «Յուսաբեր»ին մէջ: «Մտրակ»ին մէջ, ինչպէս առհասարակ իր բոլոր գործերուն մէջ, ռումանացի վիպագիրը կը քննէ անձկութիւնը այն մարդուն, որմէ կը խլեն իր հայրենիքը:

Նոյն օրաթերթին մէջ կ՚արժէ յիշել «Չարենց» խորագրով մէկ ուսումնասիրութիւնը ողբացեալ Վ. Նաւասարդեանի համանուն յուշերուն եւ խորհրդածութիւններուն մասին: Տարիներ առաջ Վ. Նաւասարդեան Հռոմի մէջ Չարենցի հետ խօսակցութիւն մը կ՚ունենայ: Հռոմի պատմական մէկ պատին վրայ Հայաստանի մէկ քարտէսին կը հանդիպին, որ 2700 տարուան գոյութիւն ունի: Այդ միջոցին «Յուսաբեր»ի երբեմնի խմբագիրը, Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ բառն եմ սիրում» շատ ծանօթ քերթուածը կ՚երգէ: Չարենց կ՚ըսէ. «Եթէ իմանայի որ այդքան դուք պիտի սիրէք այս կտորը, ես այն չէի գրի ... Ոչ, կը գրէի, բայց չէի հրատարակի ...»: Աւելորդ է բացատրել քերթողին այն օրերուն ներքին տրամադրութիւնը, կրած հակազդեցութիւնը եւ նկարագիրը:

«Յառաջ» օրաթերթը 1961ի ընթացքին քանի մը ուշագրաւ թերթօններ լոյս ընծայեց: Վահան Թոթովենցի «Հովմէական ճանապարհի վրայ» եւ Ստ. Զօրեանի «Հայոց բերդը» պատմական մեծ վէպէն ետք, ամիսներէ ի վեր սկսած է հրատարակել Արմէն Շիտանեանի «Թիապարտը» յեղափոխական կեանքէ ժողովրդական վէպը: Նոյն օրաթերթը բացառիկ թիւեր նուիրեց Գրիգոր Զօհրապի, որուն ծննդեան հարիւրամեակն էր 1961ը:

Իսկ «Հայրենիք» օրաթերթը Ֆրանց Վէրֆէլի «Մուսա լերան 40 օրեր»էն ետքը, տուաւ Դ. Դէմիրճեանի «Վարդանանք» մեծ եւ երկհատոր վէպը իբրեւ թերթօն:

Իբրեւ եզրակացութիւն,— յոռետես մըտահոգութիւնները երթալով կը սաստկանան: Ընթերցողի, գրքի եւ հայերէն լեզուի տագնապը նոյնիսկ, մտատանջութիւն կը պատճառէ: Ո՞ւր միտքէն կ՚անցնի հեղինակ դառնալ, գիրք լոյս ընծայել եւ անոր սպառումով տառապիլ: 1962ը ահաւասիկ այս պայմաններուն մէջ կը սկսինք դժբախտաբար:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻՆ ԳԱՆԿԸ

Բրիտանական թանգարանին մէջ, զբօսաշրջիկներու առաջնորդ մը իր «ոչխարներուն» ցոյց կուտայ գանկ մը.— Շէյքսփիրին գանկն է, կ'ըսէ գիտոսիկը:

«Ոչխարներէն» մէկը կը տեսնէ փոքր գանկ մը.– Ասիկա որո՞ւն գանկն է:

— Ատիկա ալ Շէյքսփիրին գանկն է, երբ դեռ տասը տարեկան էր Շէյքսփիր:

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

1923ին մեռաւ Սվերտլով՝ Սովետներու Հանրապետութեան առաջին նախագահը: Թրոցքի, որ գաղափարներու ճարտար աճպարար էր, բայց մարդիկը լաւ չէր ճանչնար, նախագահի զուտ անուանական պաշտօնի համար առաջարկեց Քալինինի անունը: Լենին, ինչպէս նաեւ Պոլիտբիւրոյի միւս անդամները, մէջն ըլլալով նաեւ Սթալին՝ համաձայնութիւն յայտնեցին:

ՔԱԼԻՆԻՆ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԷՐ ԱՄԷՆ ՄԱՐԴՈՒ

Քիչ ատեն ետք պայքար ծայր տուաւ մէկ կողմէն Թրոցքիի եւ միւս կողմէն՝ «Թրոյքա»ի միջեւ, որ բաղկացած էր Զինովիեւէ, Կամենեւէ եւ Սթալինէ: Թրոցքի տխուր անակնկալը ունեցաւ տեսնելու, թէ Քալինին, իր դաշնակիցը, իր պաշտպանեալը, իրեն կը դաւաճանէր՝ իր հակառակորդներուն ի շահ:

Անգամ մը որ Թրոցքի պարտութեան մատնուեցաւ, կարգը հասաւ Զինովիեւի եւ Կամենեւի:

Անոնք եւս զարմանքով հաստատեցին, որ Քալինին իրենց դէմ դիրք կը բռնէր՝ հակառակ նախապէս տուած հաւաստիացումներուն:

1928ին, Սթալին, Պոլիտբիւրոյի «ձախ» թեւը (Թրոցքի, Զինովիեւ, Կամենեւ) պարտութեան մատնելէ ետք, դարձաւ «աջ» թեւին դէմ (Բուխարին, Ռիքով եւ Թոմսքի): Յայտարարեց, թէ «ընկերվարութիւնը դաշտերու մէջ իրագործելու» ժամանակը հասած է, թէ անհրաժեշտ է յայտարարել «հողերու համայնացումը»:

Այս ուղղութեամբ կատարուած փորձերը ցոյց տուած էին, թէ ռուս գիւղացիները այնքան ալ դիւրաւ պիտի չհամակերպին հողերու համայնացման: Ուրեմն «ընկերվարութիւնը» բռնի ուժով պէտք պիտի ըլլար պարտադրել: Այդպէս ալ եղաւ. ահռելի ձեւով: Այնքան մեծ թիւով մարդիկ աքսորուեցան եւ մահուան դատապարտուեցան, որ համայնացման շրջանին համապատասխանող սերունդը այսօր նոյնքան ցանցառ է, որքան 1914–18ի պատերազմին համապատասխանող սերունդը:

Քալինին գիւղացիական ծագում ունէր: Հակառակեցաւ հողերու համայնացման մասին Սթալինի առաջարկութեան: Ընդդիմութեան մէջ իր ետեւէն քաշեց նաեւ ուրիշ «սթալինական» մը՝ Վորոշիլովը:

Պոլիտբիւրոյէն ներս Սթալին միայն երկու ձայն կը հաշուէր, իրը եւ Մոլոթովինը:

Պուխարին ինքզինք յաղթական կը նըկատէր արդէն: Իր յոյսերը շատ կարճատեւ եղան: Արդարեւ, քանի մը օր ետք Պոլիտբիւրօն քուէարկութիւն կատարեց նոյն հարցին շուրջ եւ Սթալին ձայներու առաւելութիւնը ունեցաւ:

Պուխարինէն սկսեալ ամէն ոք զարմանքի մատնուած էր.

— Վերջին պահուն՝ Վորոշիլով եւ Քալինին դիրք փոխեցին. չեմ գիտեր թէ ի՞նչ տեսակի շղթաներով Սթալին ձեռքը բռնած է անոնց սանձը.— յայտնեց Բուխարին իր բարեկամներէն մէկուն:

Արդարեւ, Վորոշիլովի եւ Քալինինի սանձը Սթալինի ձեռքը կը գտնուէր:

1925ին, Վորոշիլով յաջորդած էր Ֆրունզէի՝ որպէս Պատերազմական նախարար եւ Ցամաքային ու Ծովային բանակներու պետ: Գիտէք, որ Ֆրունզէ «գիտական կերպով» սպաննուած էր Սթալինի կողմէ. (աւելի վերը տեսանք թէ Ֆրունզէ ի՛նչ ձեւով պարտաւորուեցաւ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուիլ, մինչ բժիշկները նախապէս վտանգաւոր նկատած էին գործողութիւնը):

Վորոշիլով այս բոլորէն տեղեակ եղած էր ոչ թէ Ֆրունզէի մահէն ետք, այլ՝ առաջ: Սթալին զինքը տեղեակ պահած էր իր ծրագիրներուն մասին, եւ Ֆրունզէի պաշտօնը Վորոշիլովին խոստանալով՝ յաղթահարած էր այս վերջինին առարկութիւններուն:

«Քալինինի պարագան» նուազ արիւնածածկ է:

Ցանկարծ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին բարձրացուած այս նախկին բանուորը, ուզած էր կեանքի հաճոյքները վայելել: Իր բարձր դիրքին շնորհիւ, սիրուհի մը ունեցաւ: Մոսկուայի Օփերայի պարուհիներէն մէկն էր: Ցանցանքը այնքան ալ ծանրակշիռ չէր, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ այդ օրերուն Կրեմլինի բարքերը շատ ազատ էին. եւ այս «արկածախնդրութիւնը» միայն ժպիտի տեղի կրնար տալ, եթէ պարուհին չափազանց պահանջկոտ մէկը եղած չըլլար, եւ անոր պահանջներուն գոհացում տալու համար Քալինին այնպիսի բաներ ըրած չըլլար, որոնք նոյնիսկ համայնավար վարչաձեւի տակ այնքան ալ պարկեշտ չեն նկատուիր: Պետութեան գանձին մէջ գտնուող արքայական գոհարներուն շարքին թանկագին վզնոց մը կար, որ ցարուհիին պատկանած էր. Քալինին այդ վզնոցը առած էր պետութեան գանձարկղէն եւ պարուհիին վիզը անցուցած:

Սթալին լուր ունեցած էր այս դէպքէն: Պարապ տեղը չէ, որ Պոլիտբիւրոյի հաշուին կը վարէր քաղաքական ոստիկանութեան վերին հսկողութիւնը, որուն տնօրէնն էր Ձերժինսքի:

(12 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԳՐԱՒ ԼՈՒՍՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

LE FABULEUX PARI SUR LA LUNE (1)

Ալպէռ Տիւքրօք՝ երիտասարդ հնարիչ ու գիտնական հեղինակ լուրջ ուսումնասիրութեանց, այս նոր գիրքով կը բացատրէ ու կը վերլուծէ 12 Սեպտեմբեր, 1959ին Ռուսերու կողմէ Լուսին ղրկուած Լունիք Բ.ի ճամբորդութեան գիտական, քաղաքական եւ ընկերային նշանակութիւնները :

Ընթերցողները անշուշտ չեն մոռցած որ այդ թուականին երբ Խրուշչեւ Նիւ Եորք կը հասնէր, անդին՝ Թաս գործակալութիւնը աշխարհի կը ծանուցանէր որ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով երկրէն արձակուած առարկայ մը լուսին հասած էր : Դէպքը դրեթէ աննշմար մնաց, որովհետեւ լրագիրները անհրաժեշտ կարեւորութեամբ չկրցան տալ մանրամասնութիւնները եւ Ռուսերն ալ չատախօսութիւն չըրին : Քաղաքական մեծ դէմքեր արհամարհեցին մինչ ուրիշներ չհաւատացին հակառակ անոր որ Անգլիոյ գիտունները վայրկեանը վայրկեանին հետեւած էին հրաշքին շնորհիւ իրենց աշխարհի մեծագոյն ռատիօ – թէլէսքօփին :

Ըստ Ա. Տիւքրօքի գիտական պատճառաբանութեանց՝ աստեղագիտական մարզին մէջ ցարդ կատարուած բոլոր փորձերուն ամէնէն փառաւորն է այս գործը, որովհետեւ անհաւատալի ճշգրտութեամբ յաջողած ռմբարձակում մըն է 370 հազար քիլոմեթր հեռու նշանակէտի մը հասած : Արուեստական արբանեակները եւ հազիւ տասը հազար քիլ. հասնող ռումբերը անբաղդատելի կերպով կը նսեմանան այս արտակարգ յաջողութեան քով :

Վերլուծելով Միացեալ Նահանգներու գիտական նուաճումները եւ բաղդատելով զանոնք Ռուսերու աշխատանքներուն հետ, հեղինակը կը պնդէ որ Ամերիկացիները առնուազն տասը տարի ետ մնացած են Ռուսերէն, որոնք արդէն լուծած են բազմաթիւ անհաւատալի խնդիրներ :

Որոշ գիտական ծանօթութեանց տէր ընթերցողը շատ բան կը սորվի այս գիրքէն, որ պայծառ կերպով կը բացատրէ բազմաթիւ «հրաշքներ» :

Մինչ մէկ կողմէ երեւակայական ու ցնորական վէպերով կը խճողուի հրապարակը, միւս կողմէ լուրջ, գիտական բայց մատչելի հրատարակութիւններ կուգան սանձել հիւանդագին մտքերը :

Չափազանց շահեկան գիրք մըն է :

Ս. ՓՕԼ ՏԸ ՎԱՆՍԻ ԿԱՌՔԸ

LE CAR DE SAINT PAUL DE VENCE (2)

Գերմանուհի՝ Մելիթա Մաշմանի երկրորդ վէպն է այս, զոր ֆրանսերէնի թարգմանած է Քրիստիան Շմիտ սահուն ու բարախուն լեզուով մը :

12 Սեպտեմբեր 1958ին Սէն Փօլ տը Վանսի ճամբուն վրայ զբօսաշրջիկներու կառք մը տապալեցաւ, որուն տասներեք ճամբորդներուն տասներկուքը մեռան : Ո՞վ էին այս զբօսաշրջիկները եւ ճակատագրի ո՞ր կարգադրութեամբ աշխարհի չորս ծայրերէն եկած էին հոդ մահանալու :

Իրարմէ անջատ բայց ճակատագրական դրալի կապով մը զիրար ամբողջացնող գլուխներու մէջ հեղինակը կը պատմէ իւրաքանչիւրին կեանքն ու անհատականութիւնը ինքնատիպ ու սիրուն ոճով մը որ երեւութապէս չի ձգտիր հոգեբանական խորութեանց առանց սակայն հեռանալէ խորապէս մարդկային իրականութենէն :

Ընթերցումը աւարտելէ ետք միայն կարելի է լիովին գնահատել վիպասանին ինքնատիպ տաղանդը : Գործը ամբողջական վէպ մըն է որուն իրական հերոսը մարդոց գլխուն վրայ սաւառնող անիլրէպ մահն է :

Սիրուն եւ յուզիչ գործ մըն է :

ՓԻԷՌ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

PIERRE ET LES AMÉRICAINS (3)

Ռօպէր Ֆէլսէթի երգիծական այս գործը կը պատկանի այն շարքին, որ կը զուարճացնէ Ամերիկան միայն գիրքերէն ճանչցող ընթերցողը :

Այն տպաւորութիւնը կը թողու որ Փիէռ՝ գրքին պատմող հերոսը, արդէն իսկ Ամերիկա չգացած ամերիկացի կեանքերուն մասին անճիշդ գաղափար մը ունէր եւ իր հանդիպած կեանքը իբր այդ տեսնելու ջանաց միշտ :

Հակառակ Ռօմէն Կարիի արտակարգ կերպով ուսուցիկ յառաջաբանին ընթերցողը գրական գոհացում չի գտներ այս գրքին մէջ, եթէ անշուշտ քիչ մը կը ճանչնայ Ամերիկան :

Հեղինակին բազմաթիւ սիրուն գիւտերը ենթադրել կուտան որ երգիծաբանի տաղանդ մը ունի, բայց ազգ մը ծաղրելու համար թեթեւ կը կշռէ այս տաղանդը :

Հաճելի է կարդալ այս գիրքը, պայմանաւ որ իրականութիւն չնկատուի պատմուածը :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Albert Ducrocq : Robert Lafont, Paris 1961.
2) Melita Maschmann: » » » »
3) Robert Felsette : Julliard, Paris 1961.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սէրը լոյսն է սրտին :

ՊԱԼԶԱՔ

Սէրը չարաքանող կինը ծերանալ սկըսած է :

ՏԻՏԸՐՕ

Այրերը սէրը միշտ յոգնակի կը հասկըման :

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆՊԱՍՏԸ ՌՈՒՍ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Հինէն ի վեր հայ գիտնականները կարեւոր նպաստ մը բերած են ռուս գիտութեան :

Դեռ անցեալ դարու վերջերուն եւ մեր դարուն սկիզբը, ռուս գիտութեան մէջ համբաւ վայելող անուններ էին, ի շարս այլոց, գիտութիւններու համառուսական ակադեմիայի թղթակից – անդամ, երկրաբան Անդրէաս Արծրունի եւ ծանօթ հայ երգահան Ալ. Սպենդիարեանի եղբայրը՝ Լէոնիդ Սպենդիարեան :

Արծրունիի գիտական գործունէութեան դափնեպսակը եղաւ քիմիական տարրերու համաձեւ (իզոմորֆ) տասը շարքերու հաստատումը, որոնք իրենց գիտական արժէքը չեն կորսնցուցած մինչեւ այսօր եւ զանոնք, յատկապէս, զարգացուց ակադեմական Վերնադսկի :

Ակադ. Կարպինսկիի աշակերտ Լ. Սպենդիարեան մասնակցեցաւ երկրաբանութեան ութերորդ միջազգային համագումարէն առաջ կազմակերպուած Ուրալեան արշաւախումբին, իսկ անկէ առաջ՝ մասնակցեցաւ Ցիւրիխի համագումարին եւ կը թողու Կովկասեան ծովային ոզնիներուն նուիրուած արժէքաւոր հետազօտութիւն մը : Հայ գիտնականին մահէն ետք իր անունով մրցանակ սահմանուեցաւ երկրաբանական լաւագոյն աշխատութեան համար : 1900ին, ութերորդ համագումարին, Փարիզ, առաջին անգամ Սպենդիարեանի մրցանակը տրուեցաւ Կարպինսկի, այլ խօսքով հայ գիտնականին ուսուցիչը : Այնուհետեւ կարգ մը պատկառելի երկրաբաններու աշխատութիւններ ալ արժանացան սոյն մրցանակին, որ այսօր ալ գոյութիւն ունի եւ երկրաբանութեան գիտութեան ամէնէն բարձր մարմինը, Միջազգային համագումարը, զայն կը շնորհէ աչքի զարնող գործերու հեղինակներուն :

Խորհրդային իրականութեան մէջ եւս հայ գիտնականները շարունակեցին իրենց նպաստը բերել ռուս գիտութեան : Անոնցմէ շատերը ծանօթ անուններ են ոչ միայն Խորհ. Միութեան, այլեւ անոր սահմաններէն դուրս եւս : Այս պատկառելի գիտնականներուն շարքին կը պատկանին յայտնի երկրաբան Վարդան Նաւակատիկեան, ճանչցուած՝ Վարդան Լոդոշնիկով անունով, իր բիւրեղեայ – տեսագութեան հետազօտութիւններով յայտնի Լեւոն Վարդանեանց եւ երկրաբնագիտութեան հարցերու մասնագէտ Նիքոլա Խիտարով (Մխիթարեան), որ արժանացած է Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի ամէնէն բարձր պարգեւին՝ Վերնադսկի մրցանակին :

Վերջապէս ռուս գիտութեան իր կարեւոր նպաստը բերած է Պավլովի աշակերտը՝ Ակադեմական Լ. Օրբելի, վաթսուն տարի ապրելով եւ գործելով Պետերբուրգ – Լենինկրատի մէջ եւ հիմը դնելով բնախօսներու միջազգային դըպրոցին :

Չմոռնանք աւելցնելու Վ. Համբարձումեանի անունը իր բերած կարեւոր նըպաստին համար :

Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅՈՐԴԻԻ ՄԸ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սէն Ժերոմ). — Դեկտեմբեր 16ին շշմեցուցիչ լուր մը կը շրջէր թաղին մէջ : Ոչ ոք կ'ուզէր հաւատալ դժբախտ իրականութեան : Ընկ. Ս. Աւտոյեանի քսան տարեկան որդին, Վարդանը, արկածի զոհ : Լուրը կուգար Գերմանիայէն, Միւնիխի ամերիկեան զինուորական իշխանութիւնը նամակով մը կը յայտնէր իր ծնողքին թէ Վարդանը ամսոյս 12ին հիւանդանոց փոխադրուած եւ 15ին մեռած է :

Երեւակայել ծնողքին կրած հարուածը : Դիմումներ Ամերիկեան փոխ – հիւպատոսարանը : Դառն իրականութիւն :

Երիտասարդ Վարդանը անկէ երկու տարի առաջ Հիւսիսային Ամերիկա կը մեկնի իր ազգականներուն մօտ : Յետոյ կը զինուորագրուի ամերիկեան բանակին մէջ ու Միւնիխի շրջանը կը փոխադրուի միշտ յարաբերութիւն ունենալով ծնողքին հետ : Այս ամառ արձակուրդով ծնողքին մօտ կուգայ միշտ ուրախ եւ խանդավառ տրամադրութեամբ, խոստանալով Նոր Տարուան առթիւ դարձեալ գալ : Դժբախտ ճակատագիրը այլ կերպ տնօրինած էր : Զինուորական բեռնակառք մը, որու մէջ կը գտնուէր, կը շրջի եւ ծանրապէս կը վիրաւորուի Վարդանը :

Ծնողքին դիմումով մարմինը կը փոխադրուի Մարսէյլ : Դագաղը ծածկուած էր ամերիկեան դրօշով եւ զինուորական ներկայացուցիչ մը կը հետեւէր մեռելակառքին, ինչպէս եւ յուղարկաւորներու խուռն բազմութիւն մը : Սէն Ժերոմի Հայոց եկեղեցին նեղ կուգար : Հոգեւոր հովիւը Փանոսեան քահանան պատշաճ դամբանականով մխիթարութիւն եւ համբերութիւն մաղթեց հարազատներուն, եղան փոխան ծաղկեպսակի՝ եկեղեցիին եւ դպրոցին համար նուիրատուութիւններ :

Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի «Հայ–Բոյժ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ երեսուն Ն. Ֆ. : Ենթակոմիտէն սրտաբեկ կը խոնարհի սիրելի Վարդանի թարմ հողակոյտին առջեւ եւ սրտանց ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերներ Ս. եւ Մ. Աւտոյեաններու, Խաչուհի Ատրինէի, ընկեր Վ. Աւիկեանի, ինչպէս եւ բոլոր պարագաներուն :

Մ. Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Այդպէս է... հառաչեց Ներսէս Արծրունին անբացատրելի դառնութեամբ մը : Միայն թէ անհոգ եղէք, սիրելի Աւետիսեանս, կառավարութիւնը չի կրնար յաջողիլ, մեր գտնուած տեղը, ամէնէն ապահով տեղն է : Դուք յայտնեցէք մեզի մեր ներքին ուժերու մասին ի՞նչ կ'ըսեն կուսակցական խելավատակներու ծառայող «միամիտները» . ի՞նչ կը մտածեն ներկայ հանգամանքներու մէջ երբ վերահաս վտանգը՝ ժանիքաւոր ցանցէ մը դուրս զալարուող իժի մը պէս, կը տընկուի մեր դէմը ու կը սպառնայ :

Մկրտիչ Աւետիսեան, որ իր բոլոր ուժովը կռուած «կուսակցութիւն» բառին դէմ եւ ամէն կերպով ցոյց տուած էր անկից եկած ապագայ չարիքը, դրեթէ հոգեկան անզուսպ դառնութեամբ մը պատասխանեց :

— Ախ, ի՞նչ կարելի է ընել վէրքը մեր սրտին մէջ խոր բացուած է՝ անդարմանելի բուախտի մը պէս : Կուսակցութիւններու կազմուիլը հաստատ հիմ ձգած է ու քանդուելու հնար չկայ : Արդէն իւրաքանչիւր կուսակցութիւնն իր ներկայացուցիչն ունի, որ կը վարէ գաղտնի մասնաճիւղ մը : Միեւնոյն ատեն, բռնութեան ներքեւ սկսած են դրամ պահանջել :

— Բռնութեան ներքեւ սկսա՞ծ են դըրամ պահանջել :

— Այո, հակառակ պարագային մէջ, սպառնալով մահուան դատապարտել դըրամական զումարը մերժող մը :

— Տէր Աստուած, ի՞նչ սկզբունքով :

— Կ'ըսեն թէ մեր խմբաները դրամական օգնութիւն մը չեն ըներ, մինչեւ որ վեց հարուածին կոթը կամ դաշոյնին ծայրը չտեսնեն : Կ'ըսեն թէ մեր հարուստ դասակարգը չի կրնար հայրենասէր ըլլալ, առանց բռնութեան ու սպառնալիքներու : Այս է բոլորը :

— Չեմ հասկնար. եթէ խմբան իր երակներու արիւնն ունի որ Հայի հարազատ կենսականութիւնն է, ի՞նչ հարկ կայ անկից բռնութեամբ դրամ պահանջելու, չէ՞ որ անիկա իր պարտականութիւնը կը ճանչնայ. իսկ եթէ խմբան իր գարշելի կաշիին տակ ծածկուած հրէշ մըն է... աւելի ճիշդն ըսելով՝ «հայ–տուտ» մըն է, ինչո՞ւ հայ անունը տանք իրեն :

— Դրամ պահանջելու ձեռնարկութիւնը նո՞ր սկսած են. ընդհատեց Վանական խեղդուած ձայնով մը :

— Այո, պատասխանեց Մկրտիչ Աւետիսեան :

— Իհարկէ, առաջարկեցիք այդ մասին, չէ՞, վրայ բերաւ Վանական :

— Անօգուտ եղաւ... «մենք այդպէս վճռել ենք, եւ այդպէս ալ գործադրելու ենք» կ'ըսեն : Մէկ խօսքով եթէ ուզենք հակառակիլ : Պէտք է որ իրարու դէմ կռուինք ու մնացած ուժերնիս ջլատենք ... տխուր պարագայ մը՝ որ դաւաճանութեանց ամէնէն գարշելին է :

Ներսէս Արծրունին ու Վանական խորին հառաչանք մը քաշեցին ու վայրկեան մը իրարու երես նայեցան՝ սրտին վէրքէն ճնշուած մարդու մը պէս : Բաւական ատենէ ի վեր տեղեկութիւն մը ունէին կուսակցականներու ներքին ուղղութեանց մասին. հիմակ որ այդ աղետալի լուրը կ'առնէին, հիմակ որ բաժանեալ ուժերն վրայ սեւ ստուեր մը կը նշմարէին, ինչ ընթացք բռնելնին չէին գիտեր :

— Ուրե՞մն ... բացագանչեց Ներսէս Արծրունին : Անկից ետքը՝ ի՞նչ պիտի ընենք... : Ահա Պատրիկի զինակիր խումբը ջնջուեցաւ, միայն Վազգէնի խումբը կը մնայ Արտօսր լերան ետին :

— Դուք գիտէք... մրմնջեց Մկրտիչ Աւետիսեան :

— Վերջին անգամ փոխադրուած զէնքերը ապահո՞վ տեղ են, ընդհատեց Ներսէս Արծրունին :

— Այո :

— Ա... գիւղը բաւական զէնք ղրկըւեցա՞ւ :

— Ամէնէն աւելի այդ գիւղը զինուած է :

— Տէր Օհանի տրամադրութեան տակ, անանկ չէ՞ :

— Անշուշտ :

— Խիստ լաւ, կ'ուզեմ երկու կուսակցութեանց ներկայացուցիչներու հետ խօսիլ, արդեօ՞ք կարելի է :

— Ի՞նչ ըսեմ. շատ չեմ վստահիր :

— Ի՞նչ որ ըլլայ, որոշած եմ. նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին հաստատ ձայնով մը :

Մկրտիչ Աւետիսեան որեւէ առարկութիւն մը չըրաւ :

— Գալով Վանականին, կը փափաքիմ որ Տէր Կոմիտասը քննելու երթայ, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունին : Տեսնենք ... գուցէ կուսակցական նենգութեան մը զոհ կ'երթայ ան :

Ու անվեհեր մարդը մեքենաբար ոտքի ելլելով ըսաւ.

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թիւթիւնճեան եւ զաւակը Լեւոնիկ (Քլերմոն Ֆերրան), Տէր եւ Տիկին Ներսէս Թիւթիւնճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Տիվրիկեան (Նիւ Եորք), Տիկին Ռեբեկա Աճէմեան կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, ազգականին եւ խնամիին՝ Այրի Տիկին

ԼԻԽՍԻ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Քլերմոն Ֆերրանի մէջ, 1961 Դեկտեմբեր 23ին եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Դեկտ. 26ին:

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Փարիզի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Թիւթիւնճեան, Տիկին Ռեբեկա Աճէմեան» յիսունական Ն. Ֆ. եւ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Փափազեան՝ 30 Ն. Ֆ.:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Արշալոյս Աղաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տէր եւ Տիկին Զաքեանի (Թուռ):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Պ. Գալիկեանէ քսան Ն. Ֆ., իր կնոջ գործողութենէ յաջող ազատելուն առթիւ: Ընկերուհի Ս. Աւոյեանէ տասը, իր երկրորդ թոռնիկին ծննդեան առթիւ: Ընկերուհի Վ. Էքսիզեանէն հինգ Ն. Ֆ., ընկերուհի Քինոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի: Պ. Պ. Այոնեան (Վիլֆրանշէն) քսան Ն. Ֆ. Նազելիկի ծննդեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլէն Տիկին Մաննիկ Աչճեան կը տեղեկացնէ թէ իր ամուսինը Աստիկ Աչճեան, վիրաբուժական գործողութենէ վերջ բաւական ապաքինուած ըլլալով ամսոյս չորսին փոխադրուած է իրենց բնակարանը, 35 Րիւ Ֆրանսուա Պրինոն, վալոն Մոնթեպելլօ:

Այս առթիւ ընտանեօք շնորհակալութիւն կը յայտնեն մասնաւորապէս Պ. Յակոբ Պալիկեանի, Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէի, Ս. Լուի Թաղականութեան, եւ բոլոր ընկերներուն, բարեկամներուն եւ ազգականներուն, որոնք իրենց ազնիւ այցելութեամբ համակրութիւն յայտնեցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հանգուցեալ Ծուհար Ստեփանեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Ժամկոչեան եղբայրներէ յիսուն Ն. Ֆ., Լիոնէն, իսկ Վալանսէն Շարախեան ընտանիքի կողմէ 30 Ն. Ֆ.:

×

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Միութեանս անդամ Պ. Գարեգին Սողոմոնեանի միջոցաւ Նիսէն Տէր եւ Տիկին Խորէն Պարգեւեանէ իրենց զաւկին ծննդեան առթիւ 100 Ն. Ֆ.:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ, Մանուկներու Օրը, Կիրակի, 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի (Րիւ Ժէ):

Խմբերգ, դրամախօսութիւն, մենախօսութիւն, արտասանութիւն եւ մանկական անակնկալներ:

Ըստ աւանդութեան՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ պիտի բաժնէ մրգեղէններ, առանց բացառութեան բոլոր սրահի ներկայ տղայոց:

Կը խնդրուի Կրընոպլի, Լանսէի, Ռէնաժի եւ Ֆիգքօռի բոլոր հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել դպրոցին մանուկները:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ, դպրոցի երեկեան աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական բաժինով մը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտ - աշակերտուհիներու կողմէ: Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր:

Աւանդական Կաղանդ Պապան իրեն նուէրներով պիտի ուրախացնէ մանուկները:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Հանդերձապահուհի մը Ս. Մուրատեան վարժարանին համար: Դիմել տեղւոյն վրայ:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Métro : Pont de Sèvres
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ:

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Բազա տ՚Իթալիայի շքեղ թատրոնին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— « Մանուկներու Օր»ը տեղի կ՚ունենայ 28 Յունուար, Կիրակի, Րիւ տիւ Նուառի սրահին մէջ:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՄԱՆՈՐ

Իսի Խրիմեան վարժարանի ամանորի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 13.30ին, վարժարանին մէջ:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, եւ «ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»:

Իսի գաղութէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին, ճշդապահ ըլլալով:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Զաւարեան ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ «Շանթ» Թատերախումբը պիտի ներկայացնէ մեծ պատրաստութեամբ Ազգ. Տրամը «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ», Պօմոնի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւններ մամուլով եւ առանձին յայտարարութեամբ:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ
ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ
Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ - ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON
246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլլ», չօքոլա, «Նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 - 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»: առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոզա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն: Սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ՚ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՆԵԽՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր - ընկերուհիները:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գեղարուեստական եւ պարահանդէս երեկոյթը Իսիի մէջ, Փետր. 10ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Հայ - երաժշտութեան հիանգերորդ սկաւառակը MC 20167
«Promenade en Arménie»
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
(14 կտոր, 45 վայրկեան)
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԽՄԲԵՐԳ, ՄԵՆԵՐԳ
խաղողաքաղ, խնջոյքի պահ, Օրօր կանչեմ, Մանուկի երգ, Շորոր, Երեսիդ Մազերը սրմա կումանի, Հայոց գինին, Լեռնական պար, Լուսնակ գիշեր, Կապելայում, Պիւլպիւլը կու կանչէ, Սեւանայ ափին, Եարամօ:
Գեղարուեստական շքեղ եւ գունաւոր կողք, երգերու թարգմանութեամբ եւ բառերով միասին:
Ստանալու համար դիմել Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, Paris 19 (BOT. 99-22)
կամ Եկեղեցւոյ գիւանատունը
Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները՝ 20103, 20136, 20157,, 20162,
եւ պատարագները Եկմալեան 20114, Կոմիտասեան 20150
Գաւառներու համար խնամուած ծրարով առաքում,
Contre Remboursement
Գին 30 Ն. Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԵԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈՔՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ_ (ՌՈՖԻԿ)
_ՀԵԼՎԱ ՎԱՐԴ_ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 10 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9300 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5101

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուա չյաջողեցաւ դառնալ միջազգային քաղաքականութեան առանցքը վերջացող տարուան ընթացքին եւս :

Պերլինի եւ արեւելեան Գերմանիոյ անլուծելի վէճերը, հիւլէական փորձերու դադարման եւ ապազինման յաւիտենական խնդիրները 1961ի սկիզբէն մինչեւ վերջը զբաղեցուցին արեւմտեան ազատ աշխարհի դիւանագէտները, առանց որ – դիւնքի մը յանգելու :

Ջիղերու պաղ պատերազմը ոչ միայն չմեղմացաւ, այլ երբեմն սպառնական հանգամանք ստացաւ :

Միացեալ Նահանգներու նոր նախագահին զգահակալութիւնը տարւոյն սկիզբներ՝ որոշ յոյսեր ներշնչած էր : Կը կարծուէր թէ վերջ պիտի դնէր, կամ գոնէ զգալիօրէն պիտի մեղմանար արեւելք – արեւմուտք լարուածութիւնը :

Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն տեղի չունեցաւ : Հանրապետական կուսակցութեան թեկնածու Նիքսըն դեմոկրատ Քենըտիի հաւասար քուէ ստացեր էր նախագահական ընտրութեանց ատեն :

Երիտասարդ նախագահը չյաջողեցաւ Այզընհաուըրի գծած ուղին : Կարգ մը պարագաներու մէջ նոյնիսկ իր նախորդէն աւելի խիստ ու անդրդուելի վերաբերում ցոյց տուաւ :

Քենըտի Փարիզ եկաւ Մայիս 31ին եւ տեսակցեցաւ Զօր. տը Կոլի հետ : Յետոյ գնաց Վիէննա, ուր Յունիս 3ին հանդիպում ունեցաւ Խրուշչեւի հետ :

Ու մինչ կը յուսացուէր թէ նոր լոյս մը պիտի ծագի եւ խաղաղութիւնը ամուր հիմերու վրայ պիտի դրուի, յանկարծ տեղծուեցաւ ծանր կացութիւն մը, երբ Օգոստոս 13ին երկաթէ վարագոյր մը եւ փշաթելեր երկուքի բաժնեցին Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը :

Լարուած վիճակը կը շարունակուի դեռ, հակառակ այն փաստին, որ Խրուշչեւ անգամ մը եւս տեղի տուաւ եւ չկործադրեց քանիցս կրկնուած իր սպառնալիքը՝ արեւելեան Գերմանիոյ հետ անջատ դաշնագիր կնքելու մասին :

Նոր տարին կը սկսի նոր յոյսերով : Սպասե՛նք եւ յուսանք :

Ներքին քաղաքականութեան մարզին մէջ Խորհ. Միութիւնը պատմական օրեր ապրեցաւ :

Յունուարին գումարուեցաւ Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նստաշրջանը Մոսկուայի մէջ : Այս առթիւ Խրուշչեւ բուռն քննադատութեանց ենթարկեց Ուկրայնիոյ, Ղազաքստանի, Ազրպէյճանի եւ Հայաստանի երկրագործական նախարարները, որոնք թերացած էին իրենց պարտականութեանց մէջ,— կոլխոզներն ու սովխոզները չէին արտադրած եօթնամեայ ծրագրով որոշուած «նորմա»ները :

Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնն ալ Յունուարի վերջերը ծանր տագնապ մը անցուց : Կարգ մը ականաւոր վարիչներ վտարուեցան, մեծ աղմուկ յարուցանելով :

Օգոստոսի սկիզբը Խրուշչեւ հրատարակութեան տուաւ կոմկուսի նոր ծրագիրը, որ կը խոստանայ քսան տարի վերջ, 1980ին երկրային դրախտի վերածել բոլշեւիկեան բռնակալութեան ենթակայ երկիրները :

Սակայն տարւոյն ամէնէն նշանակելի դէպքն էր կոմկուսի ԻԲ. համագումարը :

Ստալինի դէմ բացուած պայքարը այնտեղ իր գերագոյն աստիճանին հասաւ : «Հանճարափայլ»ը կարմիր հրապարակէ իր դամբարանէն դուրս նետուեցաւ, իր անունը կրող քաղաքներն ու փողոցները նոր մկրտութիւն ստացան :

Իր անմիջական գործակիցներէն ու մեղսակիցներէն Մոլոթով, Մալենկով եւ ընկերները իբրեւ « հակա – կուսակցական » անարգութեան սիւնին գամուեցան : Ճեղք մը բացուեցաւ կոմկուսի միջազգային ընտանիքին մէջ,— Ալպանիա :

ԻԲ. համագումարը յիշատակելի պիտի մնայ նաեւ Խ. Հայաստանի պատմութեան համար :

Առաջին անգամ այդ ժողովին մէջ է, որ Համայնավար կուսակցութեան պատասխանատու վարիչներ հրապարակաւ քօղազերծեցին 1937ին եւ 1949ին Հայաստանի մէջ կատարուած ահռելի ոճիրները,— 3500 մտաւորականներ ձերբակալուած եւ առանց դատի գնդակահարուած, հազարաւորներ Սիպերիա աքսորուած իբրեւ «Դաշնակցական» :

Ի՞նչեր կը վերապահէ մեզի 1962ը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԿԻՆԷԻ ՄԷՋ

«ԱՄԷՆ ԵՐԿԻՐ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐՆ Է» Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՓՈԽ–ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Պատասխանելով Քոնաքրիի կառավարութեան «հրաւէր»ին, Անաստաս Միկոյեան Կինէ գնաց բացումը կատարելու համար խորհրդային ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի առաջին ցուցահանդէսին :

Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ, Կինէի նախագահը՝ Սեքու Թուրէ մասնաւորաբար յիշատակեց խորհրդային օժանդակութիւնը այն երկիրներուն որոնք, նախապէս գաղթավայր, այսօր անկախ պետութիւններ են : Սեքու Թուրէ չեշտեց նաեւ .— « Կ'ուզենք օգտագործել այն ճամբաները որոնք կը համապատասխանեն մեր փիրայատուկ պայմաններուն : Այդ պատճառաւ է որ, քանիցս կրկնած ենք թէ յեղափոխութիւնները ոչ կը ներածուին, ոչ ալ կ'արտածուին, այլ՝ ժողովրդական կամքի մը պտուղն են : Համագործակցութեան ողին պէտք է հիմնուած ըլլայ պետութիւններու հաւասարութեան գաղափարին վրայ եւ փոխադարձ պարկեշտութեան եւ բարեկամութեան : Նոր ժողովուրդը կը հրաժարի անարդար կապերէ» :

Միկոյեան յայտարարած է թէ աշխարհակալները եւ գաղթատէրերը կը փորձեն զրպարտել Խորհ. Միութիւնը, ուրկէ « գաղթականացուած» երկիրները չզործակցին իրենց հետ եւ իր գործունէութիւնը յայտնեց որ առաջին անգամ ըլլալով Ղանան, Կինէն եւ Մալին ներկայացուցիչներ ունեցած են Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին : Միկոյեան, ապա աւելցուցած է .— «Իւրաքանչիւր երկիր իր ներքին քաղաքականութեան տէրն է եւ ոչ ոք իրաւունք ունի արգելք հանդիսանալու որ իր ուզածը ընէ : Այս մասնաւորաբար պարագան է ափրիկեան երկիրներու, ըստեղծուած երբ աշխարհակալութիւնը մաքրուեցաւ» : Ալժերիոյ մասին, Անաստաս Միկոյեան յայտարարած է «տակաւին որքան ատեն պիտի հանդուրժենք որ Ֆրանսա այս աղտոտ պատերազմը տանի Ալժերիոյ դէմ», գալով Քոնկոյի Միկոյեանի համար ան (իմա՛ Քոնկօ) կը շարունակէ պայքարը եւ «անմահ յեղափոխական Փաթրիս Լումումպայի պաշտպանած դատը անյաղթելի է» :

Այս ճառերուն եւ Սեքու Թուրէ .— Միկոյեան տասնըմէկ ժամ խօսակցութեանց տպաւորութիւնն այն է թէ երկու երկիրներու մէջ խրամատ չկայ — ծանօթ է որ ամիս մը առաջ նախագահ Սեքու Թուրէ յայտարարած էր թէ համայնավարները պետական հարուած մը պատրաստած էին :

Քոնաքրիի խօսակցութեանց մասնակցած են նաեւ խորհրդային պատուիրակութեան անդամները եւ Կինէի ժողովրդավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի 17 անդամները : Ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է, սակայն, այս առթիւ : Միկոյեանի մեկնումէն առաջ, անշուշտ, միացեալ զեկոյց մը պիտի հրատարակուի :

× Խորհ. Միութիւնը «օժանդակութեան» արշաւանք մըն ալ սկսած է Միջին – Արեւելքի վրայ : Անձնական նամակ մը յանձնուեցաւ առջի օր Նասրի Խրուշչեւի կողմէ : Եգիպտական մամուլը յատկապէս կը ծանրանայ այս նամակին կարեւորութեան վրայ «երբ արեւմուտքը տնտեսական պլոքիւսի կ'ուզէ ենթարկել Եգիպտոսը» :

Օրէ Օրին

ՄԱՆՐ, ՇԱՏ ՄԱՆՐ ԼՈՒՐ ՄԸ

Մանր, շատ մանր լուր մը հրատարակուեցաւ այստեղ, երկու ամիս առաջ : Ոչ ոք ուշադրութիւն ընծայեց լուրին, — ոչ մեր ժողովուրդը՝ որ կիրակիէ կիրակի կը հիանայ իր եկեղեցիին վրայ եւ « Ո՛վ մեծասքանչ » կ'երգէ հանդէսէ հանդէս, ոչ ալ մեր մեծերը՝ որոնք մեծ լուրերու վրայ կը պարպեն իրենց հրացանը եւ ատանկ մանր – մունր լուրերու որսորդութեամբ չեն զբաղիր երբեք :

Ընտրելու եւ ընտրուելու խնդիր ալ չէր,— ընտրութիւնները, ինչպէս գիտէք, շուտ կ'արթնցնեն մեր ժողովուրդը, փոյթ չէ թէ «հաւ ուտողներու ընկերութեան» նախագահ մը ընտրելու խնդիր միայն ըլլայ պարագան :

Ատանկ կարեւոր բան մը չէր : Տեսէք թէ ի՞նչ էր :

Երեւանի *Գրական Թերթը* գրեր է (Սեպտեմբեր 29) թէ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարին մէջ քննութեան առնուեր է կոմունիստական ··· (զանց կ'առնեմ մընացեալ բառերու *զարգաւաթը*) Նոր Աւետարանը : Եւ խօսք առեր է Նայիրի Զարեան, — խելացի մարդ է Զարեան, կոմունիստական բոլոր մաքրագործումներէն վեր կանգնած՝ կոմունիզմ ուսանելու չէ գացած մինչեւ··· Սիպերիա : Գիտցածը կը բաւէր :

Ի՞նչ կ'ըսէ կոմունիզմի նոր ծրագիրը եւ ի՞նչ կ'ըսէ կոմունիստ Նայիրի Զարեան :

Հարցը նոր ծրագրով սահմանուած ազգային լեզուներու մասին է, կ'ենթադրեմ որ մեզ ալ կը շահագրգռէ, այսինքն՝ որքան «սոցիալիզմ կառուցողները» (Հայաստան), նոյնքան «եկեղեցի կառուցողները» (արտասահման) :

Ըստ Խրուշչեւի աւետարանին.—

« *Սոցիալիզմի պայմաններում տեղի է ունենում ազգերի ծաղկում, ամրապնդւում է նրանց գերիշխանութիւնը*» եւ, այնուհետեւ «*կոմունիստական ծաւալուն շինարարութիւնը ՍՍՌՄում ազգային յարաբերութիւնների զարգացման նոր հանգրուան է նշանաւորում, որ բնութագրւում է ազգերի յետագայ մերձեցմամբ եւ նրանց լիակատար միասնութեան իրագործմամբ* », (Նոր ծրագիր, 4րդ գըլուխ) :

Ըստ Ն. Զարեանի աւետարանին.—

« *Հիանալի բան կը լինէր, եթէ մի առաւօտ քնից արթնանալով տեսնէինք, որ աշխարհում գոյութիւն չունի որեւէ ազգային կամ լեզուական տարբերութիւն եւ բոլոր ժողովուրդները միաձուլուած են մէկ ընդհանուր կոմունիստական հասարակութեան մէջ* : Դա մեր իտէալն է » :

Ջե՞ս երգեր.—

Հալալէ, ջավօ՛, հալալէ,
Էս ի՛նչ քեաֆուր դարու հասանք հալալէ :

Զարեանի խօսքերէն կը հասկցուի թէ շատեր, «անյապաղ միաձուլման կողմնակից, *շտապում են մերկանալ դեռ ծովին չհասած*» : Այսինքն, այժմէն իսկ կ'ուզեն տեսնել «ազգային կամ լեզուական որեւէ տարբերութիւն» վերցուած, «բոլոր ժողովուրդները միաձուլուած մի ընդհանուր կոմունիստական հասարակութեան մէջ » :

Կը թուի թէ դա՛րն է որ կը բերէ այս « ունիվերսալիզմը» .— Պապը կ'ուզէ որ ամբողջ մարդկութիւնը «միաձուլուի մի ընդհանուր կաթոլիկական հասարակութեան մէջ» : Յոյներու տիեզերական պատրիարքը կ'ուզէ որ ամբողջ մարդկութիւնը «միաձուլուի մի ընդհանուր օրթոտոքսական հասարակութեան մէջ» : Սուրբ Ռուսիոյ պատրիարքը ··· (ընթերցո՛ղ, դուն շարունակէ) : Իսկ Խրուշչեւ··· :

Դո՛ւն ինչ կ'ըսես, հա՛յ ժողովուրդ :

Զարեան խոհեմ է, կը խորհի թէ ժամանակ կը պահանջէ կոմունիզմի «իդէալին» հասնիլը : Մինչ այդ, ցաւօք կը յայտնէ կոմունիզմի նոր ծրագրին մէջ աւելցնել պարբերութիւն մը, որ շեշտէ լեզուներու պահպանութեան եւ զարգացման անհրաժեշտութիւնը :

Եւ իր խօսքին պոչին կը կապէ սա «դիալեկտիկան» .—

« *Սովետական ազգային լեզուները ազգային կուլտուրաների հիմնական ձեւերն են, սոցիալիստական բովանդակութեան տարբեր ձեւեր եւ ինչպէս ասուած է Ծրագրում՝ պէտք է ազատ կերպով զարգանան, մինչեւ այն հեռաւոր երջանիկ ապագան, երբ նրանց բազմակողմանի ծաղկումը կը տայ այնպիսի հասունացած պտուղներ, որոնք հետզհետէ, աննկատելի կերպով կ'անէանան մի նոր համամարդկային կոմունիստական լեզուի պայմաններում* » :

Մենք ի վիճակի չենք հասկնալու այսքան բարձր «դիսերտացիա» : Ուրեմն համայնավարութիւնը, նպաստելով ազգային լեզուներու զարգացման՝ իբրեւ «ազգային կուլտուրաների հիմնական ձեւեր», այլ խօսքով՝ « սոցիալիստական բովանդակութեան տարբեր ձեւեր», զանոնք պիտի հասցնէ մինչեւ «բազմակողմանի ծաղկում», երբ այլեւս, անոնք, «հասունացած պտուղ», ինքնաբերաբար «կ'անէանան մի նոր համամարդկային կոմունիստական լեզուի պայմաններում» :

Հրա՞շք, ասոր կ'ըսեն միայն : Ազգային լեզուները քանի զարգանան եւ ծաղկին ի վերջոյ ··· կ'անէանան ու մէկ լեզու կը դառնան : Կը հասկնա՞ս կոր, ընթերցող : Զարեան կ'ըսէ թէ·

Հայկական ծիրանը ո՛րքան կարմրի, ո՛րքան հասուննայ, ի վերջոյ՝ պիտի դառնայ··· սոխ :

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ Սապենա օդանաւային ընկերութեան պատկանող մէկ քառավէլը որ Թեհրանէն Պոլիս կ'երթար պարտադրաբար իջած է Երեւան : Կարգ մը լուրերու համաձայն օդաչուն ինք է որ, մեքենաներու խանգարման պատճառաւ արտօնութիւն ուզած է Հայաստան իջնելու : Օդանաւը Թեհրանէն Պոլսոյ եւ Աթէնքի ճամբով Պրիւսէլ կ'երթար : Պատմեց թէ ո՞ւր ըլլալը չէր գիտեր եւ կը կարծէր թէ Վանի (Թրքահայաստան, կը գրէ Ֆիկաոo) մօտ է երբ ըսած է թէ պէտք է հետեւի «Միկ»երու որոնք զինքը Խորհ. Միութիւն կ'առաջնորդեն : Պելժիա անմիջապէս պահանջած է որ օդանաւը եւ ճամբորդները արտօնութիւն ստանան մեկնելու :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ երկու կառախումբեր սոսկալի բախում մը ունեցած են որուն հետեւանքով 104 հոգի մեռած են եւ 90 վիրաւորներ կան : Ազգային սուգ հռչակուած է երկրին մէջ :

ԽՆՋԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մոսկուայից հեռագիրները հաղորդեցին որ Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարը հաստատել է Համայնավար կուսակցութեան նոր ծրագիրը, որ ասում են 180 էջնոց մի ծրագիր է: Շուտով անշուշտ կ'իմանանք մանրամասնութիւնները, բայց նախնական տեղեկութիւններից էլ արդէն պարզ է այդ ծրագրի էութիւնը:

Մինչեւ այժմ Խ. Միութիւնն անցնում էր նախահամայնավարական, այսպէս ասած նախապատրաստ. կոլեկտիւիզմի շրջան. սեփականութիւնը դառնում է հաւաքական, ամէն մարդ պէտք է աշխատի, բայց պէտք է վարձատրուի ըստ աշխատանքի. շատ արտադրողը շատ կը վարձատրուի, քիչ արտադրողը քիչ կը ստանայ:

1970 թուականին, ըստ նոր ծրագրի, կոլեկտիւիզմը լրիւ կերպով պէտք է յաղթանակէ, եւ Խ. Միութիւնը տնտեսութեան եւ մշակոյթի զարգացումով պէտք է գերազանցէ Հիւս. Ամերիկան:

1980ին, ըստ նոր ծրագրի, վերջ պիտի գտնէ կոլեկտիւիզմի շրջանը եւ Խ. Միութիւնը պիտի թեւակոխէ կոմունիզմի՝ համայնավարութեան դարաշրջանը. սեփականութիւնը լրիւ կերպով պիտի դառնայ հաւաքական, ամէն ոք պարտաւոր է աշխատել եւ աշխատանքը պիտի վարձատրուի ըստ կարիքի, 1980ից յետոյ Խ. Միութիւնը պէտք է դառնայ համայնավարական դրախտ, ուր մարդիկ նուազագոյն աշխատանքով պիտի վայելեն առաւելագոյն երջանկութիւն:

Ծրագիրը պատկերացնում է 1960–1980 թուականների ստոիճանական զարգացման հանգրուանները վիճակագրական տուեալներով, թուերով ու փաստերով: Օրինակ, այս ինչ թուականին բանուորների միութիւնը այսքան պողպատ պիտի արտադրէ, այսքան ելեկտրականութիւն պիտի ունենայ եւայլն, գերադրական թուեր՝ Ամերիկայի համեմատութեամբ:

Այդ ինձ յիշեցրեց մի զաւեշտաողբերգական պատմութիւն մեր կեանքից:

1921 թուականի Յունուարին, Յեղկոմի սանձարձակ ապետութեան ամենամռայլ շրջանը Հայաստանում: Բոլշեւիկները «սոցիալիզմ էին կառուցում» Հայաստանի գիւղերում ու քաղաքներում: Ամէն ինչ արձանագրում, հաշուարկում եւ օրէնքի տակ էին դնում երբեք չգործադրելու համար: Մեզ մօտ, մանաւանդ գիւղերում ստեղծուել էր քաոս եւ անիշխանութիւն:

Մի օր մօտս եկաւ Ալստայի շրջանի մեր ընկերներից մէկը՝ Առաքել Բիձան: Մեր հասկացողութեամբ աշխատաւոր գիւղացի էր ընկեր Առաքելը, իր ընտանիքի պէտքերին բաւարարող արտերից զատ, ունէր բաւականին մեծ մի ծառաստան, մեղրի փեթակներ եւ տան համար հաւ ու ձիւ: Բոլշեւիկների աչքին «կեղտոտ կուլակ» էր:

Ընկեր Առաքելը եկել էր շրջանի կոմիտէի յանձնարարութեամբ խնդրելու, որ դիմեմ Կասեանին, որպէսզի վերջ տրուի բոլշեւիկ կոմիսարների չհատակութիւններին Ալստայի շրջանում:

— Ապրել չի լինում, գանգատւում էր Առաքելը, ամէն օր մի գէրադա գալիս է Երեւանից, թէ կոմիսար եմ, ա'յս տուր, ա'յն տուր: Ա'յս արա, ա'յն արա: Իլաջ չմնաց գեղականի մէջ: Ամէն ինչ արձանագրեցին, հաշուի տակ առին: Ամէնքի վրայ տուրք դրին, թէ այսքան ցորեն պիտի տաս, այսքան եոնջա, այսքան պանիր ու կարագ, այսքան, ես ինչ իմանամ ինչ:

— Տուն – տուն արձանագրեցին բոլոր հաւերը, շարունակեց Առաքելը քթի տակից խնդալով, արձանագրեցին, թէ այսքան հաւկիթ պիտի տաք: Է՜, ցուրտ ձմեռ է, անիրաւ հաւերը չեն ածում, ո՞նց անենք... Իլաջ չմնաց գեղականի մէջ:

Կասեանին պատմեցի Ալստայի շրջանի հաւերի «սաբոտաժը» Յեղկոմի իշխանութեան դէմ: Նոյնիսկ այդ խնդալ չիմացող պաղպաղուր մարդը ծիծաղեց:

— Ուրեմն, ի՞նչ էք ուզում, որ անեմ, հարցրեց նա:

— Պարզ է, իբրեւ Յեղկոմի Նախագահ, «դեկրէտ» հանեցէք, որ հաւերը ածեն, այլապէս...

— Այլապէս, կտրեց խօսքս դառն հեգնանքով, մեր ընկերները կ'ուտեն...

Հիմա մտածում եմ ես. համայնավարների նոր ծրագիրը եւ նոր ծրագրի վիճակագրական թուերը արդեօք Ալստայի շրջանի ընկեր կոմիսարների հաշիւների նման չե՞ն: Հապա եթէ «կոլեկտիւ» հաւերը չածեն, «կոմունիզմի դարաշրջանը» ո՞նց պիտի թեւակոխենք:

Բանն այն է, որ հաւ կոչուած կենդանին տարօրինակ արարած է, ոչ մի «ռեզոլիւցիոնային» չի ենթարկւում:

Թէ որքան իրական են նոր ծրագրի թուերը եւ նախատեսութիւնները համայնավարութեան յաղթանակի մասին, այդ ցոյց կը տան դէպքերը: Այսօրուայ պայմաններում թէ համայնավարութեան ջատագովների, թէ հակառակորդների ասելիքները միայն ենթադրութեան սահմաններում կը մնան, ինչպէս մնացին մինչեւ այժմ ասուած բոլոր խօսքերը:

Բոլշեւիկներն ասում էին, թէ իրենք ստեղծում են ապադասակարգային ընկերային կարգեր, բայց իրօք ստեղծեցին նոր դասակարգեր նոյնքան անարդար, որքան եւ առաջ: Մենք ասում էինք, որ Բոլշեւիզմը երկար չի ապրի: Վեց ամիս, 6 տարի, տասնըվեց տարի եւ կը խորտակուի, բայց տես շուտով կը լինի քառասունըվեց տարի և ապրում է: Ընկերային մարգարէութիւնը սուրճի գաւաթ նայելու պէս մի բան է, ստանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ կ'ըլլայ:

Ցամենայն դէպս, Բոլշեւիզմը դեռ ապրում է եւ «Նոր Ծրագիր»ը ապացոյց է, որ դեռ յոյս ունի ապրելու երկար՝ անկախ նրանից, թէ որքան իրական է այդ յոյսը:

Երբ նոր ծրագրի բնագիրը ամբողջութեամբ հասնի արտասահման, միջազգային հանրային միտքը, անշուշտ, բազմակողմանի ու մանրակրկիտ քննութեան կ'ենթարկէ նրա տուեալները: Առանձնապէս մեզ համար կենսական կարեւորութիւն ունի նրա լուրջ ուսումնասիրութիւնը: Հայաստանը անմիջական առարկան է համայնավարական վարչաձեւի փորձերի եւ հայ ժողովրդի ապագան սերտ կապուած է Խ. Միութեան ապագայի հետ: Մենք պէտք է գիտենանք, թէ ի՛նչ է ներկայ վիճակը եւ ո՞ւր է գնում Խ. Միութիւնը:

Եւ պէտք է գիտենանք առաջին աղբիւրից եւ ոչ թէ պատահական ճամբորդների պատահական տեղեկութիւններից: Համայնավարների նոր ծրագիրը այս տեսակէտից, անշուշտ, խիստ կարեւոր վաւերագիր է: Խորհրդային քաղաքականութեան շատ երեւոյթների բացատրութիւնը կարելի պիտի լինի գտնել այդ վաւերագրի մէջ:

Դժբախտաբար, հայ միտքը Սփիւռքում վաղուց դադարել է նման լուրջ հարցերով զբաղուելուց: Հներից քիչ մարդ է մնացել, նորերը չեն հետաքրքրւում ընկերային հարցերով: Եւ ցաւալի պիտի լինի, եթէ Նոր ծրագիրն էլ դիտուի օտար լրագրողների ակնոցներով եւ ըստ այնմ մեկնաբանուի:

Պէտք է նկատի ունենալ, որ շատ երեւոյթներ եւ գաղափարներ Խ. Միութեան մէջ տարբեր նշանակութիւն ունեն, քան «ազատ աշխարհում»: Օրինակի համար՝ «կոլեկտիւիզմ», «անդասակարգ պետութիւն», «ազգութիւն» եւն.: «Կոլեկտիւ» ընկերային կա՞րգ է ներկայ կարգը Խ. Միութեան մէջ: Ընկերային գիտութեան հասկացողութեամբ, ի հարկէ, ոչ:

«Ապադասակարգայի՞ն պետութիւն» է Խ. Միութիւնը: Հարուստներ եւ աղքատներ չկա՞ն այնտեղ: Արտադրութիւնը եւ սպառումի գծով ընկերային բոլոր խաւերը երկրում համաչափ հատուցմա՞ն են ենթարկուած: Ի հարկէ, ոչ: Երբ կան միլիոնատէրներ եւ հազիւ օրական հացի համար աշխատավարձ ստացողներ, ուր կան տէրեր ու ծառաներ, ծիծաղելի չէ՞ «ապադասակարգային» խօսքը:

Մի երկրում, ուր ի զօրու է դրամական դրութիւնը, ուր կայ անհատական առեւտուր չւկայում, ուր կարող էք դրամով սպասաւորներ պահել, ուր գոյութիւն ունեն դրամատուներ, որոնց մէջ կարող էք միլիոններ պահել որոշ տոկոս ստանալով, այդ ընկերվարութիւն է կամ կոլեկտիւիզմ՝ ա լա բոլշեւիկ: Շատ-շատ խորհրդային ներկայ ընկերային կարգը կարելի է կոչել պետական դրամատիրութիւնը, անհատ գործարանատիրոջ տեղը բռնել պետութիւնը, որպէս դրամատէր, որ նոյնքան եւ աւելի շահագործում է աշխատաւորներին:

Նոր ծրագիրն ասում է, որ պետութիւնը իր իրաւունքների եւ պարտականութիւնների, այսինքն իշխանութեան մեծ մասը պիտի փոխանցի ապակենտրոն շրջաններին, այսինքն՝ ժողովրդին: Հնարաւո՞ր է այդ, երբ Խ. Միութիւնը շրջապատուած է անհաշտ թշնամիներով: Լենինը դեռ քառասուներկու տարի առաջ յայտարարեց պետութեան եւ դրամի մահը, բայց պետութիւնն ու դրամը ոչ միայն չանհետացան, այլեւ աւելի զօրացան...

Երեւի նոր ծրագիրը նկատի ունի, որ մէկ երկու տասնեակ տարիների ընթացքում Բոլշեւիզմի հակառակորդ ուժերը այնքան պիտի տկարանան, որ այլեւս վտանգաւոր չեն լինի խորհրդային տիրապետութեան համար, բայց, ինչպէս ասում են, հաւի ճուտը աշնանն են հաշւում...

Մեր նպատակը համայնավար ծրագրի ըստ էութեան քննութիւնը չէր: Մինչեւ ծրագրի բնագիրը ձեռքի տակ ունենալը, այդ մասին խօսքը վաղաժամ է:

Սակայն վաղաժամ չէ, այլ նոյնիսկ ուշ է հրաւիրել մեր հասարակութեան, մանաւանդ երիտասարդութեան ուշադրութիւնը Խ. Միութեան հետ կապուած ընկերային հարցերի լուրջ ուսումնասիրութեան վրայ:

Ի՞նչ անդրադարձում կարող է ունենալ համայնավար կուսակցութեան Նոր ծրագիրը նաեւ մեր վրայ:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼՔ, ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱԶՈՂՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ ... ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

Արեւմտեան հեռագրական գործակալութիւններէն առնելով հաղորդեցինք թէ ի՛ն՞չ փութկոտութիւն ցոյց կուտան Ամերիկան եւ Խորհ. Միութիւնը՝ օգնութեան հասնելու համար Թուրքիոյ: Ի՛նչ հոգածութիւն, ի՛նչ գուրգուրանք:

Այս անգամ, թուրք թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները այն եռուզեռին մասին, զոր ցոյց կուտան ռուս եւ ամերիկեան դեսպանները, Անգարայի մէջ:

Նախարարներու խորհուրդը չորս ժամ տեւողութեամբ երկարատեւ նիստ մը գումարեց եւ քննեց օժանդակութեան առաջարկը, որ կատարուած է Խորհ. Միութեան կողմէ: Վարչապետ Ինէօնիւ եւ Արտաքին նախարար Սելիմ Սարփեր բա-

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Ձայն չհանեց, բայց, խնդրին թղթածրարը խնամքով պահեց:

Երբ Քալինին «աջակողմեան»ներուն միացաւ, Սթալին թոյլ տուաւ որ բաւական առաջ երթայ, ապա իր գրասենեակը կանչել տուաւ Քալինինը.

— Շատ կարեւոր գործի մը համար է. լուր ղրկեց:

Ժպիտով մը ներս առաւ զայն ու թղթածրարը դրաւ ձեռքին մէջ:

— Աչք մը նետեցէք ասոր վրայ, ըսաւ. մեր գաղտնի սպասարկութիւնները անպայման սխալմունքի մէջ ըլլալու են:

Քալինին գոյնը նետեց, գլուխը կորսնցուց, քանի մը բառ կակազեց, Սթալին սկսաւ քահ քահ խնդալ.

— Ի՛նչ գայթակղութիւն. Սովետներու Հանրապետութեան Նախագահը զոդութեամբ ամբաստանուած: Բայց այս բոլորը կրնայ կարգադրուիլ...

Արդարեւ, կարգադրուեցաւ: Քալինին մնաց նախագահի իր պաշտօնին վրայ. պարուհին պահեց վզնոցը. եւ Սթալին ունեցաւ ձայներու առաւելութիւնը:

Այդ թուականէն սկսեալ, Քալինին այլեւս ոչ մէկ բան մերժեց Սթալինի: Նոյնիսկ իր ստորագրութիւնը կցեց իր բարեկամներուն՝ Բուխարինի եւ Ռիքովի մահապատիժի թուղթին:

ՄԱՌԵՇԱԼԻՆ ԿԻՆԸ ՆՈՐԷՆ ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊ ՈՒՆԻ

Մառեշալ Պուտիէննիի մասին, ամէն մարդ ժպտալով կ'ըսէր՝ նախ «մառեշալ-ֆէրրան» (պայտագործ) եղած է, յետոյ՝ «մառեշալ տէ լոժի» (հին բանակներու մէջ՝ ենթասպայ) եւ վերջապէս՝ մառեշալ:

Այս տիտղոսին վրայ մառեշալ Պուտիէննի կրնայ ուրիշ մը եւս աւելցնել. Խ. Միութեան առաջին հինգ մառեշալներէն միակն է, որ տակաւին ի պատուի է այսօր. միւսներէն՝ Թուխաչեւսքի, Եէկորով, Բլիւխէր, գնդակահարուած են. իսկ Վորոշիլով այսօր կ'ամբաստանուի որպէս «հակակուսակցական»: Ընդհակառակն, Պուտիէննի, վերջերս դարձեալ ընտրուեցաւ Կեդր. Կոմիտէի անդամ:

Ցարական բանակներու այս նախկին ենթասպան, որ 1918ին բոլշեւիկներուն միացաւ ու քաղաքացիական պատերազմի օրերուն գնդապետ նշանակուեցաւ, ի վերջոյ հասաւ մառեշալի աստիճանին, ամէն բան կը պարտի Սթալինի հանդէպ ունեցած տորուկի հաւատարմութեան: Հաւատարմութիւն մը, որ ոչ մէկ կապ ունէր քաղաքական կամ այլ համոզումներու հետ. բայց պարզապէս հիմնուած էր շանթաժի վրայ:

Այս եռուն զինուորականը, որ հասարակ շարքերէն բարձրացած էր մինչեւ ամէնէն բարձր աստիճանին, յեղափոխական ժամանակներու ատեն շատ սովորական եղող արկածախնդրութեան մը մէջ մտաւ: «Նոր պարոններու» կիրթ շրջանակին մէջ, անոնց ձեւերը կապկել սորվելէ ետք, շուտով այն եզրակացութեան հասաւ, թէ իր կինը այլեւս յարմար չէր իրեն (այս կնոջ հետ ամուսնացած էր տակաւին ենթասպայ եղած միջոցին):

Սիրուհի մը առաւ. բայց մառեշալին կինը չէր ուզեր հանդուրժել այս վիրաւորանքին: Բուռն կերպով բողոքեց ամուսնին եւ միշտ խնդիր կը հանէր: Մառեշալն ալ համբերատար բնաւորութիւն չունէր:

Օր մը, Սթալին լուր առաւ թէ տիկին Պուտիէննի անհանգիստ է. իր բժիշկները ղրկեց հիւանդին քով: Բայց մառեշալին կինը այլեւս պէտք չունէր բժիշկներու խնամքին. այս վերջինները կրցան միայն հաստատել, թէ հիւանդը մեռած էր սրտի տագնապի մը հետեւանքով:

Մառեշալը, Սթալինի օրհնութեամբ, ամուսնացաւ իր սիրուհիին հետ: Բայց օր մը, Սթալին իր մօտ կանչել տուաւ Պուտիէննին: Այս վերջինը անակնկալի եկաւ, երբ տեսաւ թէ Սթալին առանձին չէ. ներկայ էին նաեւ այն երկու բժիշկները, որոնք առաջին տիկին Պուտիէննիի մահը բնական յայտարարած էին:

— Ըսէք ինչ որ գիտէք, բժիշկներուն հրամայեց Սթալին:

Բժիշկները ըսին իրենց գիտցածը եւ Պուտիէննի անմիջապէս ըմբռնեց, թէ որուն կը պարտէր բժիշկներուն «բարեացակամութիւնը»: Երբ բժիշկները գրասենեակէն դուրս ելան, Սթալին եւ Պուտիէննի գլուխ գլխի մնացին: Ոչ ոք գիտցաւ թէ ինչ ըսին իրարու, բայց դժուար չէ երեւակայելը, երբ նկատի ունենանք թէ ամբողջ քսանըհինգ տարի Պուտիէննի Սթալինի ամէնէն հաւատարիմ օգնականն ու լրտեսը մնաց:

Սթալինի կենսագիրներէն մէկը հետեւեալ մանրավէպը կը յիշէ, որ պատերազմէն առաջ բերնէ բերան շրջան կ'ընէր Մոսկուայի մէջ:

Օր մը, Սթալին իր քով կանչել կուտայ Մոլոթովը.

— Յարաբերութիւնները ի՞նչպէս են Կականովիչի հետ:

— Շատ լաւ են:

— Բայց լսեցի որ Կականովիչ ամէն մարդու կը պատմէ, թէ կակազ ես:

— Ի... ի... բականութիւնը այն է, որ կը կա... կակազեմ:

— Այո, բայց ինչո՞ւ այդքան կը խօսի այս մասին: Անպայման յետին նպատակ մը ունի:

— Իրաւունք ունիս. արդեօք նպատակը ի՞նչ է.— կը մտահոգուի Մոլոթով:

(13 Շար.)

ցատրութիւն տուին դեսպան Ռիժովի առաջարկներուն մասին :

Ժողովէն մեկնած ատեն Սարփեր խուսափեցաւ բացատրութիւն տալէ : Վարչապետին օգնականը Ա. Րլէտողան անպատասխան թողուց լրագրողներուն հարցումները :

ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Շահագրգռուողները սակայն հրապարակեցին մէկ մասը այն տեսակցութիւններուն, զորս խորհրդ. մեծ դեսպան Նիքիթա Ռիժով անցեալ չաբթու կատարած է Թուրք կառավարական մարդոց հետ : Դեսպանը յայտնած է թէ Խորհրդ. Միութիւնը իր բարի կամեցողութիւնը կը բերէ եւ թէ կ'ուզեն զարգացնել բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ :

Խորհրդային տեսակէտը հետեւեալ ձեւով կ'ամփոփուի .

1.— Աշխարհի խաղաղութեան տեւականացման տեսակէտով տեղին պիտի ըլլայ որ Թուրքիոյ հրթիռի խարիսխները եւ մնացեալ խարիսխները վերցուին :

2.— Ոչ Թուրքիա Խորհրդ. Միութեան, ոչ ալ Խորհրդ. Միութիւնը Թուրքիոյ որեւէ սպառնալիք պիտի չընեն յարձակում գործելու, եւ այս մասին երաշխիք պիտի տան :

3.— Աթաթիւրքի եւ Լենինի շրջանին ռուսեւթրքական բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները պէտք է վերահաստատուին :

4.— Խորհրդ. Միութիւնը եթէ փափաք յայտնուի, պիտի կրնայ Թուրքիոյ օժանդակութիւն ընել կարգ մը պայմաններով :

Շահագրգռուողները կը հաղորդեն թէ դեսպանը իր շփումներուն ընթացքին օժանդակութեան նիւթին շուրջ որեւէ գումար կամ պայման չէ թուած, միայն ըսած է թէ կրնայ օժանդակութիւն ընծայել :

« Աքշամ » թերթին համաձայն Խորհ. Միութենէն օժանդակութիւն ուզել խնդրոյ առարկայ չէ :

Դարձեալ «Աքշամ»ի համաձայն, Խորհ. Միութիւնը կ'առաջարկէ գործադրել օժանդակութեան յայտագիր մը, որ կը նախատեսէ փութով կանխել սովի վտանգը արեւելեան Անատոլուի մէջ : Ռուսերը Տրապզոնին վրայով առատ սնդանիւթ պիտի ղրկեն արեւելեան շրջան : Ասիկա՝ կարճ պայմանաժամով օժանդակութիւն է : Ասկէ զատ, երկար պայմանաժամով օժանդակութեան ծրագիրներ ալ մշակած են, որով կարճ ատենէն պիտի կրնայ վերականգնիլ Անատոլուն : Այս նպատակով, նախ անասնաբուժութիւնը պիտի զարգացնեն, միւս կողմէ ալ բրաքթէօրի, երկրագործական գործիքներ, մորթի գործարաններ պիտի հիմնեն եւ Թաքուն անգործութեան վերջ պիտի տան : Ռուսերը բացատրած են թէ արեւելեան շրջանին բընակչութեան վիճակն ալ կրնան բարեփոխել եւ մինչեւ գիւղերը ելեկտրական լոյս փոխադրել :

Այս բոլորին փոխարէն, Թուրքիայէն քրոմ, բամպակ, ծխախոտ, չոր պտուղ եւ նարինջ պիտի գնեն : Կ'ուզուի նաեւ որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնն ալ բարեփոխուի եւ ուղղուի դէպի չէզոքութիւն :

ԻՍԿ Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՌՈՒՍԵՐԸ

Անգարայի ամերիկեան դեսպան Ռէյմընտ Հէր վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւի այցելելով ժամ մը յիսուն վայրկեան տեսակցեցաւ : Կը հաղորդուի թէ վարչապետը եւ ամերիկեան դեսպանը Թուրքիոյ ընծայելի օժանդակութեան մասին տեսակցած են թէ զինուորական եւ թէ կ'ուզեն տնտեսական օժանդակութիւնը աւելցնել :

Հէր վարչապետարանէն մեկնած պահուն լրագրողներուն յայտարարեց թէ վարչապետին հետ կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցած է առաւելապէս օժանդակութեան մասին :

Ամերիկեան դեսպանը ինքնաշարժը նստելէ առաջ՝ վար իջաւ եւ լրագրողներուն քով գալով յայտնեց թէ կ'ուզէ յայտարարութիւն մը տալ եւ հետեւեալը ըսաւ .

— « Օժանդակութեան մասին կացութիւնը ցարդ լաւ էր, հիմա ալ լաւ կ'ընթանայ : Մեր տեսակցութեան նպատակն է այս լաւ կացութիւնը ալ աւելի լաւ դարձնել : Մեր տեսակցութիւնները լաւ եւ կարեւոր են» :

Լրագրողները թէեւ ուզեցին վերահասու դառնալ ամերիկեան դեսպանին տեսակէտին Անգարայի խորհրդային դեսպանին շփումներուն մասին, բայց Հէր ոչինչ ըսաւ այդ մասին :

Արտաքին գործավար Սէլիմ Սարփէր, որ ներկայ եղած էր այս տեսակցութեան, վարչապետարանէն մեկնած պահուն հետեւեալը յայտարարեց .

— « Երկու ժամ տեւեց տեսակցութիւնը : Դեսպանը յայտնեց թէ ինք եւ թէ իր կառավարութիւնը ջանք կը թափեն, որպէսզի ալ աւելի օգտակար դարձնեն տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնները» :

Այնուհետեւ վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ ամերիկեան դեսպանին հետ ունեցած տեսակցութեանը մասին յայտարարեց . «Շատ գոհ եմ : Շատ գոհ եմ : Շատ լաւ բաներու մասին խօսեցանք» :

Ամերիկեան կառավարութիւնը որոշած է աւելցնել օժանդակութիւնը, նկատելով որ Թուրքիոյ մէջ զօրաւոր կառավարութիւն մը հիմնուած է եւ կայունացման շրջանի վերականգնումի ծրագիրը հաշտ է Քենըտիի կայունացման քաղաքականութեան :

Դեսպանը Ինէօնիւի հաղորդած է թէ Մ. Նահանգաց հնարաւորութեանց սահմանին ներքեւ պիտի աւելցուի օժանդակութիւնը :

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԽՈՐԵՐԸ

Սղերդի դատախազը «Ճումհուրիյէթ»ի թղթակիցին յայտարարած է թէ « անհանգստութիւն գոյութիւն ունի Սղերդի մէջ եւ շրջակայքը», թէ ասոր գլխաւոր պատճառը տնտեսական տագնապն է : Յետոյ՝ ապահովութեան ուժերուն անբաւարարութիւնը : Դատախազը աւելցուցած է թէ բաւական մեծ թիւով չարագործներու, աւազակներու ազատ շրջելուն հետեւանքով, Սղերդի մէջ եւ շրջակայքը հայրենակիցներուն կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւնը անկարելի է : Վերջին դէպքերուն առընչութեամբ հինգ-վեց հոգի ձերբակալուած են, բայց միայն ամբաստանեալներ են անոնք, դեռ յայտնի չէ թէ իսկական յանցաւորները անո՞նք են :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ՔՐԻՍՏՈՍ՝ ՎԵՐՍՏԻՆ ԽԱՉՈՒԱԾ»

Յոյն մեծանուն գրագէտ-վիպասան Նիքոս Քազանծաքիի գործերը տիրացած են համաշխարհային համբաւի մը : «Ալեքսի Զորպա», «Մահ կամ Ազատութիւն» եւ մանաւանդ «Քրիստոս՝ վերստին խաչուածը» թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներով :

Շարժանկարը նոյնպէս իւրացուցած էր Քազանծաքին, անոր «Քրիստոս՝ վերըստին խաչուածը» վերածելով ժապաւէնի մը :

Այս անգամ Ֆրանսական Թատրոնն է որ ձեռք կը զարնէ անոր : Արդարեւ, ֆրանսացի թատերագէտ Ֆրանսուա Տավիէլ Քազանծաքիի վէպը վերածած է թատերգութեան մը, ընդարձակածաւալ այդ գործը ճարտար ամփոփումի մը մէջ պարփակելով, ջանալով իր թատերգութեան մէջ զետեղել վէպին մանրամասնութիւնները : Դժուար գործ, ուրկէ ֆրանսացի թատերագէտը կրցած է յաջողութեամբ դուրս գալ :

Ֆրանսացի յայտնի բեմադիր՝ Տիկին Մարսել Թասէնքուր ստանձնած է թատերգութեան բեմադրութիւնը, եւ այս միջոցիս՝ Վերսայլի Թէաթրը տը Մոնփանսիէի բեմին վրայ յոյն վիպասանին երկը կ'արժանանայ ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան մը :

Քազանծաքիի « Քրիստոս՝ վերստին խաչուած»ին նիւթը ծանօթ է արդէն շատերուն, տրուած ըլլալով այդ վէպին Ֆրանսայի մէջ գտած անօրինակ ընդունելութիւնը :

Ա. Համաշխարհային պատերազմէն անմիջապէս ետք եւ 1922ի արտագաղթէն քիչ մը առաջ, Անատոլուի Լիքովրէսսի գիւղին մէջ կ'ապրին Յոյներ, բոլորն ալ երջանիկ եւ բարեկեցիկ, հակառակ այն մտրակին զոր կը շաչեցնէ ամէն առթիւ գիւղին մահմետական Աղան՝ որ կը ներկայացնէ Թրքական իշխանութիւնը :

Գիւղին «փոփ»ը՝ Կրիկորիս իրաւունք ունի նոյնիսկ ամէն տարի ներկայացնելու Քրիստոսի «Չարչարանք»ը, իր դերակատարները ընտրելով գիւղին քրիստոնեայ բնակիչներէն :

Դերերը կը բաշխուին : Հովիւ Մանոլիս կը ստանձնէ Յիսուսի դերը : Մի ոմն Փանայոթատոս կը մարմնաւորէ Յուդա Իսկարիովտացին, եւ գիւղին մէկ քանի երիտասարդները կ'ըլլան Քրիստոսի աշակերտները :

Այդ միջոցին, յանկարծ, ուրիշ գիւղի մը խումբ մը բնակիչները, Թուրքերէն հալածուած, հարստահարուած ու կողոպտուած, երեք ամսուան հետիոտն ճամբորդութենէ մը ետք կը հասնին Լիքովրէսի : Ցոզնարեկ, սովալլուկ եւ կիսամեռ այս գաղթականները հաց կը խնդրեն նախ եւ առաջ եւ ապա կը ցանկան ունենալ խոպան հողեր՝ աշխատելու համար :

Առանց որեւէ Քրիստոնէական գութի, փոփ Կրեկորիս եւ գիւղին մեծամեծները կտրուկ կերպով կը մերժեն դժբախտութեան գիրկը նետուած իրենց եղբայրակիցները, որոնց մէջ կը տեսնեն միայն ու միայն անբաղձալիներ եւ դատարկապորտներ :

Եւ ահա, նոր «Չարչարանք» մըն է որ ծայր կու տայ գիւղին մէջ, ուր, բնակիչները կը բաժնուին 2 հատուածներու, եւ որոնց Պիղատոսեան իրաւարարը կ'ըլլայ մահմետական Աղան :

Այդ պահէն սկսեալ, կարծես նախասահմանուած կարգադրութեամբ մը, աստուածային թատերգութեան բարի ու չար դերակատարները, բոլորն ալ, առանց բացառութեան, կը նոյնանան իրենց ստանձնած տիպարներուն հետ, կը մոռնան ու կ'անգիտանան այլեւս իրենց իսկական անհատականութիւնը եւ այս ղանխճաղանճին մէջ է որ վերստին կը խաչուի Քրիստոսը՝ այսինքն հովիւ Մանոլիսը :

Տիկին Մարսէլ Թասէնքուրի շուրջ հաւաքուած դերասանները, իրենց փայլուն տաղանդով, կրցած են յոյն վիպասանին այս ցնցող երկին տալ արուեստի հզօր շունչ մը, երկը դարձնելով կրկնակիօրէն յուզիչ ու մարդկային :

Դերակատարներէն յատկապէս յիշատակութեան արժանի են Տիկին Տորա Տօլ (Մարիամ Մագթաղինացի), Սերժ Մերլէն (Հովիւ Մանոլիս), ինչպէս նաեւ այլ արժանաւոր արուեստագէտներ» Ռաուլ Տէրպլէ, Լուի Արպէսիէ, Փիեր Թապար, Ալէն Փոթէ, Ժերար Լորէն եւ ուրիշներ :

Ֆրանսական մամուլը միաձայնութեամբ գովասանական տողեր կը նուիրէ Տիկին Մարսէլ Թասէնքուրի այս նոր ձեռնարկին, եւ կը մաղթէ որ յոյն վիպասան Քազանծաքիի այս հոյակապ գործը ներկայացուի շուտով նաեւ փարիզեան բեմի մը վրայ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Կը խնդրեմ, Վանակա՛ն, ուղղակի Տ. Կոմիտասին տունը գացէք. իսկ ես կուսակցութեանց ներկայացուցիչները տեսնելու պիտի երթամ : Ժամանակ չըկայ. վատերու վրէժխնդրութիւնը պոռթկալու աստիճանին հասած է եւ մենք աղետաւոր վտանգի մը դիմաց կը գըտնուինք : Երթանք... երթանք... ան որ իր պարտականութեան մէջ դասալիք կ'ըլլայ, իր կոչումին կը դաւաճանէ ...

Գիշերուան ժամը չորսը կը մօտենար երբ Ներսէս Արծրունին ու Վանական մեկնեցան :

ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ՈՒ ՔԱՀԱՆԱՅ

Արեւը նոր ծագած էր գեղեցիկ անհուն կապոյտին մէջ : Անուշ հով մը կը փչէր :

Այդ միջոցին Արարուց նորաշէն եկեղեցին վարդապետ մը կը մտնէր :

Վարդապետին գլուխը կիսովին ծածկուած էր սեւ մետաքսախառն վեղարով մը, որուն տակէն արտայայտուող դէմքը մեր ծանօթ Վանականին էր :

— Զաւակս, տէր հայրը հո՞ս է, հարցուց վարդապետը բակին մէջ կեցող երիտասարդի մը :

— Ո՞ր տէր հայրը, նկատել տուաւ երիտասարդը :

— Տէր Կոմիտաս, շեշտեց վարդապետը :

— Հոս է ... իր խուցն է, մրմնջեց երիտասարդը :

— Կը խնդրեմ, բարի զաւակս, ցոյց տուէք ինծի տէր հօր խուցը :

Երիտասարդը յարգանքով մը առաջնորդեց վարդապետը Տէր Կոմիտասին խուցը :

Տէր Կոմիտաս նստած էր խուցին մէջ եւ կը զբաղէր նշխարները շինելու : Երբ վարդապետին ներս մտնելը տեսաւ, մեքենաբար ոտքի ելաւ ու հրամցուց որ մինտարին վրայ բազմի :

Վարդապետը լուռ ու լուրջ եղանակով մը մինտարին վրայ կծկտեցաւ ու Տէր Կոմիտասին վրայ նայեցաւ որուն առջին փոքր սեղանիկ մը դրուած էր :

— Քաղքէ՞ն կուգաք, հայր սուրբ, հարցուց Տէր Կոմիտաս :

— Ոչ, վանքէն կուգամ, պատասխանեց վարդապետը :

— Վարագա՞յ վանքէն :

— Այո :

Պիտի փափաքի՞ք քանի մը օր հոս մընալ :

— Տեսնենք ... մտադիր եմ երկու օրի չափ ձեր եղբայրութեան հիւրը ըլլալու : Անշուշտ, այդ շնորհքը չէք զլանար, անա՞նկ չէ՞ :

— Ամենայն սիրով, հայր սուրբ, ատ ի՞նչ խօսք է. մեր գլխուն վրայ անգամ տեղ ունիք : Արդէն. շատոնց է որ Վարագայ վանքէն վարդապետներ չեն եկած հոս :

— Շնորհակալ եմ. մրմնջեց վարդապետը՝ որ կը ջանար դէմքը ծածկել ու ձայնը կեղծել :

Ու յետոյ, խորունկ հառաչանք մը հանելով, հարցուց .

— Տէր եղբայր, քաղքին դրութիւնն ի՞նչպէս է :

— Ոհ, բնաւ մի հարցնէք, պատասխանեց Տէր Կոմիտաս՝ որ առջեւի սեղանը մէկդի դրաւ ու նշխարներու տուփերը տեղաւորեց արկղիկի մը մէջ :

— Ինչո՞ւ համար ... արդեօք ծանր դէպքեր պատահած են այս օրերուս մէջ :

— Դէպքերը յարատեւ են ... ատոնց նկատմամբ բան մը ըսել չէ դիտաւորութիւնս :

— Հապա՞ .

— Ի՞նչ ըսեմ ... գուցէ յայտնի չեն ձեր սրբութեան հոս անցած դարձածները :

— Չէ ... բան մը իմացած չեմ : Վըտա՞նգ մը կայ :

— Այո ... մեր ձեռքով գերեզման մը կը պատրաստենք, հայր սուրբ :

— Ի՞նչպէս ... չեմ հասկնար :

— Ըսել կ'ուզեմ թէ անգիտակցաբար դէպի անդունդը կը դիմենք, առանց լըսելու ձայնն՝ որ ցոյց կու տայ մեր աղետալի կորուստը :

— Ո՞վ է դէպի անդունդը դիմողը :

— Միթէ չէ՞ք գիտեր. ո՞վ պիտի ըլլայ, բացի քանի մը տաք գլուխ երիտասարդներէ, որոնք կորածնուն պէս կը կապեն ու ամէն բան իրենց խելապատակին համաձայն կը կատարեն :

Քանի մը երիտասարդներ ի՞նչ կարող են ընել, Տէր եղբայր :

— Հը՜մ ... մէկ մըն ալ ատ առարկութիւնն անոնց առջին ըրէք. ան ատեն կը տեսնէք թէ իրենք ի՞նչ են. ինչ գիտեն եւ ի՞նչ կրնան ընել : Անանկ եկեղեցի է ատ, քահանա՞յ է, վարդապե՞տ է, մէկ խօսքով կրօնակա՞ն մըն է, բանի մը տեղ չեն դներ ու տգիտութիւն կը համարեն հաւատալ մեր բոլոր նախնեաց օրէնքներուն ու ծէսերուն :

(Շար.)

Պ. Պ. Յակոբ եւ Մովսէս Ժամկոչեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ և քրոջ զաւակներուն

ՍԻՐՎԱՐԴ ՍԸՆԸՔՃԵԱՆԻ եւ ՄԱՐԻ եւ ԺԻՐԱՅՐ ՍԸՆԸՔԵԱՆԻ, եղերական մահը, որ տեղի ունեցաւ կառքի արկածով, Յունուար 7ին, Կիրակի:

Յուղարկաւորութիւնը՝ այս Զորեքշաբթի, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինները պիտի փոխադրուին Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ ճկատել:

Պ. Ռուբէն Գիւլխանդանեան ցաւով կը ծանուցանէ իր մօր՝

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Երեքշաբթի առաւօտ, շատ մտերիմ շըրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուած է Մոնմորանսիի գերեզմանատունը:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ Սանթր Ատմինիսթրաթիֆ է Սոսիալ:

Այս Կիրակի, ժամը 15էն 20:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու ընկերուհիներն ու համակիրները:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակընկալներ:

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ouvrières à Domicile pour Chemisiers.

Travail soigné.

JASMINE (BALTAYAN)

19, Rue du Fbg. St.-Denis, Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները.—

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն, Նոր Տարւոյ առթիւ, ծերանոցներուն՝ 1000 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նիքօթեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Պ. Վահրամ Վարդանօֆի մահուան առթիւ 30, Պ. Վահէ Զօփուրեան, նոյն առթիւ 20, Տիկին Արշակուհի Աղամճանեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Մարիամ Մարտիկեանի մահուան առթիւ քսան, Պ. Յակոբ Մանուէլեան, նոյն առթիւ քսան, Պ. Պետրոս Քիւրքճեան, իր եղբօր մահուան Գ. տարելիցին առթիւ երեսուն, Տիկին եւ Օր. Պօյաճեան, ծերանոցներուն 10, Պ. Արշակ Քըլըճեան (Քալիֆօրնիա), իր այցելութեան առթիւ 15, Տիկին Սրբուհի Լօրէնեան (Տրակինեան) 10, Տիկին Լօրէնեան, ծնեալ Պանտիքեան, Տիկին Ճէվիզեան ծնեալ Լօրէնեան (Ժուան լէ Փէն), Տիկին Տէկրանժ ծնեալ Լօրէնեան (Ժուան լէ Փէն) տասնական, Պ. Միսաք Հանէսեան եւ զաւակները, իրենց մօր մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ, Մոնմորանսիի ծերանոցին 30, Տիկին Մինէլեան Անժէլ, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Քէյեանի մահուան առթիւ հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Միքայէլեան Շնորհք (Փուաթիէ), փոխան հոգեհանգիստի ողբացեալ Գէորգ Միքայէլեանի յիշատակին քսան, Պ. Միքայէլեան Պերճ (Քան) 12, Պ. Փիլիճեան Յարութիւն 12, Պ. Պօղոսեան Ուզուն (Սէն Ժերմէն ան Լէյ) փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Մակարոս Նազգաշեանի մահուան առթիւ Մոնմորանսիի ծերանոցին 20, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Նազգաշեան նոյն առթիւ քսան, Պ. Ապրօ Խանճեան 900 Ն. Ֆ., Պ. Թիւրապեան Գեղամ 12, Ողբ. Մովսէս Շաքարեանի մահուան առթիւ, ազամանդեղէնի ակումբի իր բարեկամներուն կողմէ հաւաքուած՝ 221 Ն. Ֆ., Պ. Հօտաղեան Արա 12, Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Նուարդ Փափազեան, իրենց ողբացեալ մօր յիշատակին, Մոնմորանսիի ծերանոցին 50, Տիկին Ագապի Թօփալեան եւ իր զաւակները, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Յարութիւն Եօթնեղբայրեանի մահուան առթիւ 50, Պ. Արամ Սարգիսեան հարիւր Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ, Մանուկներու Օրը, Կիրակի, 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի (Րիւ Ժէ):

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, մենախօսութիւն, արտասանութիւն եւ մանկական անակնկալներ:

Ըստ աւանդութեան՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ պիտի բաժնէ մրգեղէններ, առանց բացառութեան բոլոր սրահի ներկայ տղայոց:

Կը խնդրուի Կրընոպլի, Լանսէի, Ռէնաժի եւ Ֆիզքօռի բոլոր հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել դպրոցին մանուկները:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, դպրոցի երեկսեռ աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական բաժինով մը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ: Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր:

Աւանդական Կաղանդ Պապան իրեն նըւէրներով պիտի ուրախացնէ մանուկները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Պ. Գրիգոր Այանեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի 14 Յունուար, հայկական մատրան մէջ, յետ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ՄԱՐԻ ԱՅԱՆԵԱՆԻ եւ ԿԻՒԼՊԷՆԿ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Արմենիա երգչախումբը կը հաղորդէ որ վերսկսած է երգի իր փորձերը, առաջնորդութեամբ Պէյրութէն նոր ժամանած երիտասարդ երաժիշտ՝ ՌԱՖՖԻ ՍՎԱՃԵԱՆԻ:

Արմենիայի անդամները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս փորձերուն, որ տեղի կ'ունենան ամէն Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը, ժամը 20ին, 19 Րիւ Վանթիւր, երկրորդ յարկ:

Մարսէյլի եւ շրջաններու հայրենակիցները, որ կը փափաքին մասնակցիլ Արմենիայի յառաջիկայ գործունէութեանց կը հրաւիրուին արձանագրուիլ եւ մասնակցիլ փորձերուն, վերոյիշեալ օրերը, նոյն վայրը, ժամը 19·30ին:

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier

Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03–94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo–փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto

Incendie

Dégâts des eaux

Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire »
(Réalités).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ».
RENÉ MASSON (Nouveau Candide).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ».
ALAIN BOSQUET (Combat).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ».
(Feuille d'Avis de Neuchâtel).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ».
(Libre Belgique).

STOCK

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդս՝ երիտասարդ Վարդան Աւտոյեանի վաղահաս եւ կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Միհրան Հայգազործեան, Տիգրան Նիկողոսեան, Արմիկ Յակոբեան, Տէր – Զաքարեան ընտանիք, Սիրունեան, Վարդգէս Աւիքեան, եւ Սարգիս Կիւկէքեան, Իսկէնտէրեան Մագսուտ, Եղիա Դաւիթեան, քսանական Ն. Ֆ.: Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Պանտիկեան ընտանիք 15ական, Յակոբ Յովսէփեան, Ռաֆֆի Նազարեան, Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութիւն, Աւետիս Պաղէեան, Պառ Թապա, Նազարեան Պետրոս, Հէքիմեան Յովհաննէս, Թովմաս Մարկոսեան, Բենիամին Իվանեան, Սահակ, Աւետեան տասնական, իսկ Տանիէլ Եղիշէեան հինգ Ն. Ֆ. ի նպաստ Թաղիս եկեղեցւոյ: Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Պանտիկեան ընտանիք 15ական, Ռաֆֆի Նազարեան, Տարնոյ Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութիւն, Վարդգէս Աւիքեան եւ Սարգիս Կիւրկէքեան, Մկրտիչեան եղբարք, Տիկին Շամիրեան, Յովհ. Հայգազործեան, Պապայեան Ալիքսան, Ալճիպաշեան Յարութիւն, Հրաչեան Արշաւիր, տասնական Ն. Ֆ. Թաղիս դպրոցին:

Այս տխուր առիթով Պ. Սահակ Աւետեան եւ Վարդգէս Աւիքեան տասնական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Թաղիս Կապ. Խաչին:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 234 – 236).— Վիքթոր Հիւկօ եւ Բժիշկները (խմբ.).— Նախաճաշի մասին (Տոքթ. Փօլ Ֆարէզ).— Մազերու թափելուն դէմ (Տոքթ. Գէորգեան).— Ծծկեր երախաներու մարսողական խանգարումները (Տոքթ. Բամպուքճեան).— Արկածով մեռնողները Ֆրանսայի մէջ (Քաղհան). Զաման (Յովհ. Պալէսեան).— Շագանակագեղձը խոշորցած է, չի կրնար միզել (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Սենեկայի հիւանդութիւնը, լանջախիթ (Շ. Նարդունի).— Օգտուիր ջրից եւ արեւից (Տոքթ. Փարսադանեան).— Քոլեսթերոլս չատցած է (Տոքթ. Ա. Աշճեան).— Զաւակ բերել առանց ցաւի (Տոքթ. Աւֆանազ).— Պայքարը այրերու եւ կիներու միջեւ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան).— Շաշտանդամ կինը կամ կնոջ պաղութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան).— Բերանը կոկորդիլոսի բերան (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան):

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ., արտասահման՝ 20 Ն. Ֆ.:

Հասցէն գրել ճիշդ այսպէս.— Շ. Նարդունի, խմբագրատուն Յառաջի,

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն: Սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկերուհիները:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ երիտասարդ մը, որ փափաքէր արտածումի եւ ներածումի կարեւոր գործի մը մէջ ապագայ ունենալ:

Ներկայանալ ամէն օր՝

Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ հաստատութիւն,

3a, Rue Lafayette, MARSEILLE

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Հանդերձապահուհի մը Ս. Մուրատեան վարժարանին համար: Դիմել տեղւոյն վրայ:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Métro : Pont de Sèvres
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 11 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9301 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5102

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Աշխարհի նոր բաժանումը, իբրեւ հետեւանք վերջին պատերազմին, Եւրոպայէն մինչեւ Միջին Արեւելք ստեղծեց անկայուն կացութիւն մը, որ տեղի կուտայ պարբերական ցնցումներու :

Վերջին 17 տարիներու ընթացքին բազմաթիւ պատմական դէպքեր հիմնովին յեղաշրջեցին Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական քարտէսը :

Երբ անկախութեան տիրացան հոգատարութեան ենթակայ երկիրներէն Սուրիա, Լիբանան եւ Պաղեստին։ Այս վերջինի բաժանումով 1948 Մայիս 15ին ստեղծուեցաւ Իսրայէլի անկախ պետութիւնը։ Մնացեալ հողամասը կցուեցաւ Անդրյորդանանի, որ սահմանները տարածելով յայսկոյս գետի, մինչեւ Երուսաղէմի հին թաղերը՝ դարձաւ Յորդանանի թագաւորութիւնը : Մէկ միլիոն արաբ գաղթականներ հեռացան Պաղեստինէն՝ 1948ի կռիւներուն առեն :

Եգիպտոս ընդմիշտ ձերբազատուեցաւ անգլիական թեւարկութենէն, երբ Սուէզի պահակախումբը ամբողջովին պարպեց Ջրանցքի շրջանը :

1952 Յուլիս 26ին երիտասարդ զինուորականներ վերջ տուին թագաւորական վարչաձեւին, երկրէն հեռացուցին Ֆարուք թագաւորը եւ Հանրապետութիւն հռչակեցին : Զօրավար Նէկիպի յաջորդեց գնդապետ Կամալ Նասըր՝ իբրեւ հանրապետութեան նախագահ :

1956 Յուլիս 26ին նախագահ Նասր ազգայնացուց Սուէզի Ջրանցքի տիեզերական ընկերութիւնը։ Քանի մը ամիս վերջ, Հոկտեմբերին՝ Իսրայէլ յարձակեցաւ Եգիպտոսի վրայ։ Իրեն օգնութեան փութացին Անգլիա եւ Ֆրանսա։ Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջամտութեամբ վերջ գտան կռիւները։

Սուրիոյ մէջ 1949 Օգոստոս 15ին քիւրտ գնդապետ մը՝ Հիւսնի Զայիմ զինուորական յեղաշրջութեամբ մը տապալեց կառավարութիւնը եւ ձեռք առաւ իշխանութիւնը։ Դարձաւ մառեշալ եւ հանրաքուէով մը կարծեց ամրացնել իր դիրքը։

Շատ չանցած իր զէնքի ընկերներէն գնդապետ Հիննաուի նոր յեղափոխութեամբ մը ձերբակալեց եւ գնդակահարեց Զայիմը : Սակայն երկար չապրեցաւ։ Երրորդ գնդապետ մը՝ Զիշաքլի ապարէզէն քշեց Հիննաուին եւ քանի մը տարի կառավարեց երկիրը, մինչեւ որ ինք ալ ստիպուեցաւ հեռանալ Սուրիայէն :

Շիւքրի Քուվաթլի, Խալէտ Ազէմ, Ապտիւլ Համիտ Սարրաճ եւ ընկերները համաձայնեցան Եգիպտոսի հետ միանալով հիմը դնել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, 1958 Փետր. 2ին։

(1961 Սեպտ. 28ին Սուրիա բաժնուելով այս վերջինէն, վերստին անկախութիւն հռչակեց)։

1958ին Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումը իր անմիջական արձագանգներն ունեցաւ դրացի երկիրներէն Լիբանանի, Իրաքի եւ Յորդանանի մէջ :

1958 Մայիս 8ին Լիբանանի մէջ սկսաւ քաղաքային կռիւ մը, որ շարունակուեցաւ մինչեւ Հոկտեմբեր, երբ վերջ գտաւ Քամիլ Շամունի նախագահութեան շրջանը :

Նոյն տարուան Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ ծագած յեղափոխութիւն մը վերջ տուաւ Հաշէմի թագաւորութեան։ Ֆէյսալ Բ. եւ գահաժառանգ Ապտէլլլահ սպաննուեցան։ Զօր. Քասըմ դարձաւ նախագահ Իրաքի Հանրապետութեան :

Յորդանան եւ Լիբանան օգնութիւն խնդրեցին Արեւմուտքէն։ Անգլ. զինուորներ Յորդանանը, Ամերիկացիները Լիբանանը իրենց պաշտպանութեան տակ առին, մինչեւ որ ամէն վտանգ անհետացաւ :

Անցեալ Յուլիսին Իրաքի սպառնական կեցուածքին առթիւ Քուվէյթ օգնութեան կանչեց անգլիացի դաշնակիցը :

Քիւրտերը ապստամբեցան Իրաքի մէջ եւ կ'ըսուի թէ տակաւին կը շարունակեն կռուիլ :

Այս բոլորէն վերջ, 1961 Դեկտեմբեր 30էն 31 լուսնալիք գիշերը Լիբանանի կառավարութիւնը տապալելու անյաջող փորձ մը կատարուեցաւ Պէյրութի մէջ՝ Սուր փոքրիկ քաղաքէն ճամբայ ելած խումբ մը զինուորականներու կողմէ, որոնք մեղսակիցներ ունէին մայրաքաղաքին մէջ։

Այսպէս, խռովայոյզ վիճակը վերջ չէ գտած դեռ արեւելքի մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ՝ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԼԵԶՈՒ ԳՏՆԵԼ ՊՈՆԻ ՀԵՏ

Պոնի կառավարութիւնը առջի օր, Մոսկուայի իր դեսպանին ձեռամբ ստացաւ խորհրդային յուշագիր մը։ Ատենաւըր յայտարարեց այս առթիւ թէ երբեք այսքան տարօրինակ փաստաթուղթ մը չէր ստացած, որուն ցայտուն նպատակն էր բաժնել Արեւմուտքը :

Այս անսպասելի յուշագրին գլխաւոր մասերը հրատարակուեցան առջի օր, բայց Պոնի մամուլի սպասարկութիւնը ճշդեց թէ պաշտօնական բնոյթ չունի : Այս խիստ չահեկան փաստաթուղթին մէջ, Խորհրդ. Միութիւնը կը յայտնէ թէ ինք եւ դաշնակցային Գերմանիան «Եւրոպայի երկու մեծագոյն պետութիւններն են», կը զարգանան ընկերային եւ տնտեսական տարբեր հիմերու վրայ բայց պէտք է նոյն ջանքը թափեն նոր պատերազմէ մը խուսափելու համար :

Խորհրդային յուշագիրը կը շեշտէ նաեւ թէ անցեալը պատճառ չէ որ ընդունելի և նպաստաւոր կապեր չհաստատուին երկու երկիրներու միջեւ։ «Արեւմտեան պետութիւնները, կ'ըսէ խորհրդային յուշագիրը, չեն ուզեր համաձայնիլ ապազինման շուրջ եւ արգելք կը հանդիսանան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի մը, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան Պերլինի համար լուծումի մը։ Այդպէս կ'ընեն ոչ թէ որովհետեւ սրտանց կը բաժնեն գերմանացի ժողովուրդին ազգային բաղձանքները կամ Արեւմտեան Գերմանիոյ ժողովուրդին իրաւունքները այլ՝ որովհետեւ պէտք է իրենց ենթարկուած պահեն Ատլանտեան Ուխտի մաս կազմող երկիրները»։ Խորհրդային յուշագիրը ուրիշ «չահեկան» բաներ ալ կ'ըսէ.— «Եթէ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը կ'ուզէ նաեւ խուսափիլ պատերազմէ մը, լաւագոյն միջոցն է՝ հրաժարիլ վրէժխնդրութեան իր ծրագիրներէն, Արեւելքի հանդէպ եւ բարելաւել իր յարաբերութիւնները ընկերվարական երկիրներուն հետ : Զենք ուզեր խօսիլ չէզոքութեան քաղաքականութեան մը մասին։ Անոնք որոնք կը կարծեն թէ Ֆրանսայի յամառութիւնը Գերմանիա աւելի սերտօրէն կապելու Ատլանտեան Ուխտին, Գերմանիոյ հանդէպ գոյութիւն ունեցող արտակարգ սիրոյ մը արդիւնքն է, կը սխալին։ Անոնք կ'ուզեն միայն աւելի մօտէն հսկել Գերմանիոյ յառաջխաղացումին վրայ»։

Մոսկուա Պոնի ուշադրութեան կը յանձնէ նաեւ թէ Ատլանտեան Ուխտը չէ կրցած պահպանել արեւմտեան իշխանութեանց զինուորական գերազանցութիւնը եւ թէ ընկերվարական վարչաձեւը բռնի ուժով չի ջնջուիր։ Ուրեմն պէտք է իբրեւ սկզբունք ընդունիլ թէ երկու վարչակարգ կայ.— դրամատիրութիւնը եւ ընկերվարութիւնը։ Դաշնակցային Հանրապետութեան կառավարութիւնը պէտք չէ. այն տպաւորութիւնն ունենայ թէ Խորհ. Միութեան հետ իր յարաբերութիւնները կարգ մը տուեալներէ կախում ունին, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Արեւելեան Գերմանիոյ, ոչ մէկ պատրանք պէտք է ունենայ. — «Խորհ. Միութիւնը միտք չունի արեւելեան Գերմանիոյ ներքին հարցերով զբաղելու»։ Միացման մասին, Մոսկուա կը խորհի թէ աւելի նպատակայարմար է որ Պոն ուղղակի Փանքովի հետ խօսի :

Խորհ. Միութիւնը կ'առաջարկէ նաեւ տնտեսական կապեր, որովհետեւ ընկերվարական երկիրները «ովկիանոս» մըն են որոնք կրնան լափել արեւմտեան Գերմանիոյ ճարտարարուեստական բոլոր արտադրութիւնները :

Մոսկուա կը խօսի նաեւ Պերլինի մասին յայտնելով թէ դէմ չէ որ Արեւմտեան Գերմանիան եւ Արեւմտեան Պերլինը դրական կապեր ունենան, քաղաքական, մշակութային եւ տնտեսական մարզերու մէջ :

Իր եզրակացութեան մէջ խորհրդային յուշագիրը կ'անդրադառնայ հաշտութեան դաշնագրին, խաղաղութեան եւ ցաւ կը յայտնէ որ «Դաշնակցային Հանրապետութիւնը մտահոգութիւններ կը պատճառէ»։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Խորհրդարանին առջեւ, Սուրիոյ նոր վարչապետը՝ Մաարուֆ Տավալիպի իր կառավարութեան քաղաքական ծրագիրը ներկայացուց :

Արտաքին ճակատի վրայ, Տավալիպի «ոչ – դաշնակիցի» քաղաքականութիւն մը պաշտպանեց, շեշտելով սակայն թէ «առանց պայմանի զօրավիգ կը կանգնի ալժերական ազգային պայքարին ֆրանսական աշխարհակալութեան դէմ մինչեւ այն ատեն երբԱլժերիա կրկին մասկազմէ արաբական համայնքին»։ Վարչապետը ըսաւ նաեւ թէ ոչ մէկ ջանք պիտի խնայէ «ազատագրելու համար Պաղեստինը», եթէ «Պաղեստինը չվերադառնայ արաբական համայնքին մէջ, եթէ սիոնականութիւնը չջնջուի, եթէ Իսրայէլի անիրաւ պետութիւնը չտապալի, Սուրիան միշտ դաշոյն մը պիտի ունենայ իր սրտին մէջ, որ կը սպառնայ իր կեանքին եւ Մերձաւոր Արեւելքի եւ արաբական աշխարհի բոլոր երկիրներու կեանքին»։

Սուրիոյ վարչապետը տրամադիր է նաեւ շարունակելու «աւանդական ջանքերը» Համարաբական միութեան համար եւ յարգելու Միացեալ Ազգերը։ Տավալիպի զգուշացուց նաեւ խորհրդարանը, Իսրայէլի խորհրդաւոր շարժումներուն առթիւ Սուրիոյ սահմանին երկայնքին :

Տնտեսական գետնի վրայ, վարչապետը Համարաբական Հասարակաց Շուկայի մը կողմնակից է եւ յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը «չինարար ընկերվարութեան» քաղաքականութիւն մը պիտի ընտրէ։ Տավալիպի ըսաւ նաեւ թէ դրամական ազատ դրութիւն մը պիտի ստեղծուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՍԸՄ յայտարարեց թէ՝ անսպասելի հարուածներ պիտի տայ աշխարհակալներուն։ «Իրաք զօրաւոր եւ ուժեղ ժողովուրդ մը եղած է» շեշտած է վարչապետը։ Քիւրտերու մասին ըսած է թէ «ըմբոստ տարրերու մաքրագործումը կը շարունակուի պարսկական եւ թրքական սահմանային շրջաններու մէջ :

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Աւէր Իվաք Հանանել, Պուլկարիոյ մեծ բարունապետը եւ կարգ մը ուրիշ անձեր գոհարեղէնի առեւտուրի համար ձերբակալուած եւ դատապարտուած են։ «Բարունապետը հասարակ մաքսանենգ մըն է որ Սոֆիայի ժողովարանը չահագործումի եւ թրաֆիքի կեդրոնի մը վերածած էր» կ'ըսէ այս առթիւ հրատարակուած գեկոյցը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակչութեան թիւը 1961 Յունուար մէկին 46 միլիոն 200 հազար է։ 500·000 աւելի քան անցեալ տարի : Հինգ միլիոն աւելի քան հինգ տարի առաջ : Ծնունդները շատցած են, ամուսնութիւնները պակսած են։ 90ամեայները գըլխաւորաբար կիներ են :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բնակչութեան թիւը 220 միլիոն է։

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրական դաշինք մը ստորագրուեցաւ Անգարայի մէջ, որ 26 միլիոն տոլարի փոխանակութիւն կը նախատեսէ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Թրքահպատակ 92 անձեր որոնք կը փորձէին հիւսիսային Լիբանան մտնել ձերբակալուած են :

ԱՅԽՄԱՆ իր փաստաբանին տուած է իր յուշերու հրատարակութեան մենաշնորհը։ Այս հինգ հարիւր էջնոց գիրքով, Այխմանի փաստաբանը իր ծախքերը կ'ուզէ հանել :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ արտաքսուած է «Լը Մոնտ»ի մնայուն թղթակիցը։ Իբրեւ պատճառ, ըսուած է իրեն թէ «հետաքրքրուած է լեհական հարցերով որոնք թղթակիցի մը իրաւասութեան սահմանները կ'անցնին»։

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ Սապենա ընկերութեան Քառավելը արտօնութիւն ստացաւ մեկնելու Խորհրդային Միութենէն։ Նախապէս յայտարարուած էր թէ օդանաւը Երեւան իջած է մինչ վերջին լուրերու համաձայն Կրոզնի կը գտնուէր (Հիւսիսային Կովկաս)։

ՔՈՆԿՈՅԻ փոխ – վարչապետը՝ Կիզենկա որ Լէոփոլտվիլէն հեռացած էր եւ Սթանլէյվիլ «անջատողական» շարժում մը կը վարէր, հրաւէր ստացաւ որ Լէոփոլտվիլ վերադառնայ եւ բացատրութիւններ տայ խորհրդարանին առջեւ : Արտաքսուեցաւ իր իսկ կուսակցութենէն (Աֆրիկեան համախոհ կուսակցութիւն)։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ պետական հարուածին առթիւ ձերբակալուած անձերէն 711 հոգի ազատ արձակուեցան :

ՍՈՔԱՐՆՕ տասը օր պայմանաժամ տըւած է դիւանագիտական ճամբով կարգադրելու համար հոլանտական Կինէի խնդիրը։ Այդ պայմանաժամէն ետք Սոքարնօ որոշած է Նեհրուի օրինակին հետեւիլ եւ ուժի դիմել։ Փափուները սակայն վճռած են կռուիլ Ինտոնեզիոյ զօրքին դէմ եթէ յամաքահանում կատարէ :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅԷՆ 26 Ֆրանսացիներ արտաքսուեցան։ 48 ժամ պայմանաժամ տրուեցաւ իրենց մեկնելու համար :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ – Ատենաւըր խօսակցութիւնները վերջացան։ Երկու վարչապետները համաձայնած են կարգ մը կէտերու շուրջ։ Գերմանիա դրամական կարեւոր օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Մեծն – Բրիտանիոյ։ Ատենաւըր եւ Մաքմիլըն համաձայն են որ շփումներ ըլլան Մոսկուայի հետ :

ՄԵՐ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ գրող՝ Կոստան Զարեան, որ անցեալ Յուլիսին Խորհրդ. Հայաստան գացած էր, «Սովետ. Հայաստան» թերթի թղթակիցին տեսակցութիւն մը տուած էր:

Այս նշանաւոր տեսակցութիւնը հրատարակուած էր թերթին Յուլիս 19ի թիւով, անտեղի խորհրդածութիւններով:

Տեսակցութեան բովանդակութեամբ զբաղած էինք երկու խմբագրականներով (Օգոստոս 26 եւ 27), «Երբ մտաւորականներ կ'այցելեն Հայաստան» խորագրով:

Կը թուի թէ այժմ վերադարձած է եւ հարկ զգացած է «լուսաբանութիւն» տալու, նոյն խորագրով յօդուած մը ղրկելով ոչ-դաշնակցական թերթերուն:

Խորապէս կը ցաւինք որ իր «Լուսաբանութիւնը» սովորական, հռետորական ճառ մըն է միայն, որ ոչ թէ կը լուսաբանէ Հայաստանի մէջ իր ըրած ապեբասան յայտարարութիւնները, այլ թանձր մթութեան մէջ աւելի կը թաղէ գրողի եւ մարդու իր նկարագիրը:

Խեղաթիւրած է իրականութիւնը, բացարձակապէս:

Նախ, մեծամտութենէ տառապող գրագէտը կը յայտարարէ թէ «նոր միայն իմացել է, որ հայ թերթերից ոմանք, սովետական Հայաստանի հանդէպ բռնած իմ դիրքը դարձրել են բուռն քննադատութիւնների առարկայ»:

Սխալ, չըսելու համար սուտ, որովհետեւ այդ թերթերը կը ստանայ ինք եւ հետեւաբար, «իմանալու» խնդիր չկայ:

Յետոյ, սխալ դարձեալ, որովհետեւ այդ թերթերը, այդ «ոմանք»ը, երբեք զբաղած չեն սովետ Հայաստանի հանդէպ իր բռնած դիրքով:

Զբաղած են միայն իր գիտումնաւոր յայտարարութիւններով:

Զարեան կը հաղորդէ թէ իր ճամբորդութիւնը մայր երկիր «ինձ խորապէս համոզեց, որ հայ աշխարհը մինչեւ հիմա չտեսնուած վերելքի մէջ է, որ այդտեղ գետեղւում են հայ մշակոյթի հաստատուն հիմքերը, ստեղծւում են նպաստաւոր պայմանները նոր ու միացեալ ազգային կեանքի, որ այնտեղ տարւում վիթխարի աշխատանքները ոչ միայն նշանակալից են ազգային տեսակէտից, այլ կրում են համաշխարհային բնոյթ»:

Ինչու չըսել տիեզերական բնոյթ: Սակայն, իր տպաւորութիւններն են, շատ շատերու կողմէ կրկնուած: Եւ մենք մէկ բառ իսկ չենք ըսած այդ հռետորական կարծիքներուն համար:

Ինքն է որ կը գրէր վերջերս.

«Ու, ինչքան էլ գրաւուած երկրի անակրայ առիւծները խուպտ ձայնով ոռնան ու բռնանան, ու չարչարեն՝ Ոգին չեն կարող մարել»: («Պիւլըթըն», Թիւ 1, Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան):

Խորհրդ. Հայաստանի իշխանաւորներուն իր կողմէ ուղղուած խօսքեր են ասոնք, որոնք կը հակասեն իր նոր կարծիքներուն: Սակայն, մենք նկատի չունինք այս բոլորը, ընդհակառակն, ուրախ ենք, որ Խորհ. Հայաստան գնաց, ուրկէ շատ դժուարութեամբ արտասահման անցած էր 1924ին, ալ չվերադառնալու համար: Ուրախ ենք, որ իր նոր այցելութեամբ, առիթը ունեցած է աւելի ոգեւորուելու Հայութեամբ եւ աւելի հայանալու: Կ'ուզենք հաւատալ իր խօսքերուն:

Սակայն, լուսաբանենք այժմ, թէ Զարեան սխալ «իմացեր» է: Իր Հայաստանասիրութիւնը կամ հայ մշակոյթի հանդէպ իր զեղումները, կամ Երեւանը հին Աթէնքին հետ իր բաղդատութիւնները չեն որ քննադատուած են մեր կողմէ: Բացասական մէկ բառ իսկ կարելի չէ գտնել մեր քննադատութիւններուն մէջ: Ո՞վ իրաւունք ունի մէկու մը զգացումները քննադատելու, եթէ նոյնիսկ չափազանցութիւն ըլլան: Գրագէտ մըն է, որ երեւակայութեան թեւ տուած է եւ իրաւունք ունի մինչեւ աստղերը սաւառնելու, առանց նկատի առնելու ուրիշներու պատմածները. իրականութիւնն ու իր փուշերը:

Մենք քննադատած ենք եւ ցաւով դիտել տուած ենք Դաշնակցութեա՛ն մասին իր արտայայտած կարծիքները, զորս յայտնած է ան «Սով. Հայաստան» թերթի թղթակիցին:

Այսպէս, Զարեան հարկ զգացեր է ըսելու, թէ ինք «Դաշնակցական երբեք չէ եղած»: Ճիշդ. չէ եղած եւ լաւ որ չէ եղած: Իր կապը եղած է Դաշնակցական թերթերու ու հանդէսներու եւ մէկ քանի Դաշնակցական անհատներու հետ, եւ այսքան:

Սակայն, իր կարծիքը ուզեր են, իբրեւ «մօտիկից» ծանօթ մէկուն: Եւ այս «մօտիկից» ծանօթը յայտարարեր է, թէ Դաշնակցութիւնը կը նկատէ «մեծ մասամբ հին վաճառականներից եւ կէս-մտաւորականներից կազմուած կուսակցութիւն մը»:

Զենք գիտեր թէ որո՞նց կ'ակնարկէ՝ երբ «հին վաճառականներ» կը տեսնէ Դաշնակցութեան մէջ: Իր արհամարհանքը անմտութեան կը հասնի, որովհետեւ հին կամ նոր վաճառականները, եթէ կրնան օգտակար ըլլալ մեր հայրենիքին ու ժողովուրդին, նոյնքան յարգելի են, որքան ուեւէ հայ մարդ: Դաշնակցութիւնը, հակառակ անոր որ մեծ մասով խոնարհ տարրերէ բաղկացած է, դասակարգային կազմակերպութիւն մը չէ եղած եւ չէ այսօր ալ: Եւ եթէ «հին վաճառականներ» կուգան աշխատելու եւ զոհելու Դաշնակցութեան ազգային ու գաղափարական պայքարին, գնահատուելու արժանի կը դառնան, ոչ թէ արհամարհանքի ու քննադատութեան:

Ինչ կը վերաբերի «կէս-մտաւորականներին», Զարեան բարոյական ու իրական ծանր սայթաքումի մէջ ինկած է, որովհետեւ Դաշնակցութեան մէջ եղած են հայ ժողովուրդի լաւագոյն մտաւորականները, Վարուժանէն ու Սիամանթօյէն սկսած, Զարդարեանէն ու Գեղամ Բարսեղեանէն սկսած, մինչեւ Զօհրապն ու Օշականը, որոնք Դաշնակցութեան կողքին եղած են միշտ: Ասոնք եւ բազմաթիւ ուրիշներ «կէ՛ս» մտաւորականնե՞ր եղած են, «լման» մտաւորականի քղամիդը ձգելով իրեն: Չի՞ յիշեր, թէ «Ազատամարտ»ի օրերէն սկսած, այդ «կէս-մտաւորականներն» են որ շրջապատած են զինք, քաջալերած եւ հրապարակ բերած: Չի՞ յիշեր, որ այդ «կէս-մտաւորականներէ» եւ հին վաճառականներէ բաղկացած կուսակցութիւնն է, որ տէր կեցած է իրեն, իր մամուլի էջերը բանալով իր գրականութեան առջեւ: Այդ «վաճառականներն» են որ հրատարակած են իր գործերը: Այդ «կէս-մտաւորական»ներն են որ հայ դատին մէջ առած են զինք, լայնօրէն վճարելով: Ճեմարանին մէջ դասախօս հրաւիրած են: Անոնք է որ դեռ անցեալ Մարտ 19ին, Լոս Անճըլըսի մէջ պատուոյ սեղան սարքած են, յոբելեան կատարած եւ այս թերթը մասնաւոր թիւեր նուիրած է, միշտ նկատի ունենալով իր գրական շնորհները, հակառակ անոր որ ծանօթ էր թէ ատեն մը «ոսպապուր» կերած է Ժընեւի մէջ Լենինի հետ ...

Այս բոլորը պատիւ կը բերեն Դաշնակցութեան ու իր մամուլին, որոնք վեր մնացած են խտրական ոգիէն, յանուն հայ գրականութեան ու հայ մշակոյթին:

Սակայն, ինչ որ ամէնէն աւելի արժանի նկատուած է քննադատութեան, Զարեանի այն յայտարարութիւնն է, թէ «իմ կարծիքով, Դաշնակցութեան հակա-Հայաստանեան պայքարը միանգամայն անմիտ եւ վնասակար է: Եթէ այդ կուսակցութիւնը՝ թշնամիների միանալու տեղ, նպաստէր այն մեծ գործին որ տարւում է այստեղ, փրկած կը լինէր նաեւ այն բազմահազար երիտասարդներին, որոնք կորուստի մատնուելու վրայ են»:

Ուրիշներու կարգին, մեր խմբագրականներուն մէջ, «ծիծաղելի եւ անմիտ» նկատած էինք այս կարծիքը, ուեւէ մէկուն համար, մանաւանդ Զարեանի համար, որ իբր թէ «մօտիկից» ծանօթ եղած է Դաշնակցութեան գործին:

Ուրեմն, Զարեաններուն համա՞ր ալ Դաշնակցութեան պայքարը «հակահայաստանեան» է եւ այդ կուսակցութիւնը կրնայ «միանալ մեր թշնամիներուն»....

Աննկարագիր պէտք է ըլլայ մէկը, որ չըմբռնէ Դաշնակցութեան հակասովետ պայքարի էութիւնը. եւ եղկելիօրէն բարոյապէս կոյր, Դաշնակցութիւնը «թշնամիին» հետ տեսնելու համար ...

«Մօտիկից» ծանօթ Զարեանը այս անհեթեթութիւնները ըսած է: Ուրեմն, այսքա՞ն յեղյեղուկ ու արատաւոր նկարագիր ունի ան, Դաշնակցութեան չքեղ գործունէութիւնը չըմբռնելու աստիճան. այդքան շահախնդի՞ր է, Խորհ. Հայաստանի մէջ իրմէն պահանջուածը ստորագրելու համար:

Ի՞նչ ողբերգութիւն հայ մտաւորականի մը համար:

Մեր ցաւն ու վրդովումը այս կէտերուն մասին է, ոչ թէ իր «Հայաստանասիրութեան», որ գիտենք թէ ինչ արժէք ունի:

Լաւ է որ մարդիկ իրենց «լուսաբանութեան» մէջ, ոչ թէ խեղաթիւրեն, այլ պարկեշտ ըլլան, ճշմարտութեան լոյսը վառելու համար:

Տեղը չէ՞ յիշելու.— Կը սիրենք Պղատոնը, բայց աւելի՛ կը սիրենք ճշմարտութիւնը, հին ասացուածքը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԸՆԴՄՈՎԵԱՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՀՌՈՄԱՅԵՑԻ ԲՌՆԱՊԵՏ ՍԻԼԼԱՅԻ ԱՒԱՐԸ...

1925ին Ս. Ռայնախ ըսած էր. «Աշխարհի ամէնէն հարուստ թանգարանը կը գտնուի Միջերկրական ծովուն յատակը»: Սակայն կ'աւելցնէր. «Այս թանգարանը դեռ անմատչելի է մեզի համար»:

Արդարեւ, յարդ ծովուն յատակը գտնուած առարկաները մեծ արժէք կը ներկայացնեն հնէաբանական տեսակէտէն:

Սպունգի որսորդներ, Թունուզի ծովեզերքը, քառասուն մեթր խորութեան մէջ գտան բազմաթիւ արձաններ: 1907 – 1913 հռչակաւոր հնէաբան Ալֆրետ Մերլէն փնտռտուքներ կատարեց Թունուզեան ծովեզերքին վրայ՝ Մահտիայէն հինգ քիլոմեթր հեռու գտնուող վայրի մը մէջ: Արդիւնքը հիանալի էր. պղնձեայ հին արձաններ եւ գեղարուեստական բազմատեսակ առարկաներ, որոնք եկան ճոխացնելու Թունուզի Ալաուի թանգարանը:

Այս առարկաները կը գտնուէին հռոմէական նաւու մը վրայ, որ Յունաստանէն Հռոմ կ'երթար եւ ընկղմած էր Թունուզեան ծովեզերքին մօտերը: Կը կարծուի, թէ նաւարկութիւնը տեղի ունեցած էր Քրիստոսէ առաջ 91 թուականին, երբ հռոմայեցի բռնապետ Սիլլա, Յունաստանի խաղաղութիւն շնորհելէ ետք, կը փոխադրէր աւարը, հռոմէական իր պալատը զարդարելու համար: Այս աւարին մէկ մասը կը բաղկանար յունական գեղարուեստական գործերէ:

ՆԵՄԻ ԼԻՃԻՆ ԳԱՆՁԵՐԸ ԳՈՂՑՈՒԱԾ

1927 – 1932 իտալական կառավարութիւնը փնտռտուքներ կատարել տուաւ Նեմի լիճին մէջ, որ քահանայապետներու ամառնային ապարանքին՝ Քասթէլ Կանտոլֆոյի մօտերը կը գտնուի: Անոր նպատակն էր ձեռք ձգել գանձերով բեռնաւոր նաւեր, որոնք ընկղմած էին հռոմայեցի Կալիկուլա կայսեր օրով: Գանձ չգտնուեցաւ, բայց երեւան հանուեցան հին նաւեր, որոնք, դժբախտաբար, հրդեհուեցան նահանջող Գերմանացիներուն կողմէ, 1944ին:

Գտնուեցան նաեւ արժէքաւոր արձան-

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Մոլոթով դուրս կ'ելլէ. Սթալին կանչել կուտայ Կականովիչը:

— Յարաբերութիւններդ ի՞նչպէս են Մոլոթովի հետ:

— Շատ լաւ են:

— Բայց լսեցի, որ Մոլոթով ամէն տեղ կը կրկնէ, թէ հրեայ ես:

— Իրականութիւնը այն է, որ հրեայ եմ:

— Այո, բայց ինչո՞ւ այդքան կը կրկնէ հրեայ ըլլալդ. անպայման յետին նպատակ մը ունի:

— Իրաւունք ունիս. արդեօք ի՞նչ է փորին ցաւը. կը մտահոգուի Կականովիչ:

Կականովիչ դուրս կ'ելլէ. Սթալին ձեռքերը կը շփէ գոհունակութեամբ.

— Հիմա կրնամ հանգիստ աշխատիլ. կ'ըսէ մտքէն:

Հարիւրաւոր օրինակներ կարելի է տալ Սթալինի այս ձեւի վարուելակերպին մասին, ոչ միայն իր կուսակցութենէն այլ նաեւ Միջազգայինէն եւ քոյր կուսակցութիւններէն ներս:

ԹՈԼԻԱԹԹԻ, ԹՈՐԷԶ, ԹԻԹՕ ԵՐԵՔ «Թ»ԵՐՆ ԱԼ ԽԱՂԻ ԲԵՐԱԾ Է

Այս նոյն ձեւով է որ Սթալին իրարու դէմ լարած է երեք Թ.երը՝ Թոլիաթթի եւ Թորէզ մէկ կողմէն՝ Թիթօ միւս կողմէն:

Երեք Թ.երը, զանազան պատճառներով, շատ կապուած էին իրարու եւ ասիկա մեծ դժգոհութիւն կը պատճառէր Կրեմլինի տիրոջ, որ միշտ կը վախնար «խմբակ»ներու, «հատուած»ներու կազմութենէն եւ միւս կողմէ՝ արդէն որոշած էր «լիկուիտացիա»յի ենթարկել Թիթօն:

Ահա թէ ինչպէս գլուխ հանեց իր նպատակը:

Յանկարծ հրահանգեց եւրոպական զանազան համայնավար կուսակցութեանց, որ ներկայացուցիչներ ղրկեն Լեհաստան 1947 Սեպտ. 22ին Կոմինֆորմը կազմելու համար:

«Այս ժողովին նպատակն էր՝ խորունկ փոս մը բանալ Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան եւ Ֆրանսայի ու Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեանց միջեւ». կը գրէ Թիթոյի պաշտօնական կենսագիրը՝ Տետիճէր: «Ժտանով, որ այս ժողովին մէջ Սթալինը կը ներկայացնէր, մեծ ճարտարութեամբ մղեց Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչները՝ Քարտէլժ եւ Ճիլաս, որ Ժաք Տիւքլոյի եւ Լուիճի Լոնկոյի կարդացած տեղեկատուութիւններէն անմիջապէս ետք առաջին խօսք առնողները ըլլան եւ հրաւիրեց որ քննադատեն ֆրանսական ու իտալական համայնավար կուսակցութեանց քաղաքականութիւնը: Քարտէլժ եւ Ճիլաս քաջալերանքի պէտք չունէին արդէն. Եուկոսլաւիոյ կուսակցութիւնը ծանր քննադատութիւններ ունէր՝ պատերազմի ընթացքին ու պատերազմէն ետք ֆրանսական եւ իտալական համայնավար կուսակցութեանց ունեցած գործունէութեան մասին»:

Դիւրաւ կարելի է երեւակայել, թէ այս ձեւի յարձակումները ջղայնացուցին ֆրանսացի եւ իտալացի պատգամաւորները:

«Տիւքլօ կատղած էր.— կը շարունակէ Տետիճէր: Կը մերժէր խօսիլ ուեւէ մէկուն հետ: Ժողովէն ետքը պարտէզին մէջ առանձնացաւ»:

Բայց եւ այնպէս՝ Ֆրանսացիներն ու Իտալացիները տեղի տուին. գիտէին, որ Ճիլաս եւ Քարտէլժ այդքան բուռն լեզու չէին գործածեր եթէ համապատասխան հրահանգ ստացած չըլլային Սթալինէն: Բայց եւ այնպէս մեծ ոխ պահեցին Եուկոսլաւներուն դէմ:

Սթալինի ուզածն ալ այս էր:

Յաջորդ տարին, Սթալին յարձակեցաւ Թիթոյի վրայ: Պարզ էր, որ Թիթօ չէր կրնար որեւէ օժանդակութիւն յուսալ ըլլայ Կարմիր բանակի գրաւման տակ գտնուող համայնավար երկիրներէն, ըլլայ ազատ աշխարհի ամէնէն ուժեղ համայնավար երկու կուսակցութիւններէն՝ ֆրանսականէն ու իտալականէն. Սթալին մաքիավէլեան ճարտարութեամբ իրարու դէմ լարած էր երեք Թ.երը:

— Կը բաւէ որ ճկոյթ մատս բարձրացնեմ. եւ Թիթօ թաւալգլոր վար պիտի իյնայ. կ'ըսէր Սթալին:

Ճկոյթ մատը բարձրացուց. եւ Թիթօ թաւալգլոր վար չինկաւ: Բայց յանցանքը ֆրանսացի եւ իտալացի համայնավարներուն չէր. Թիթոյի եւ «Թիթոյականներու» դէմ կատարուած ամէնէն կատաղի յարձակումները Ֆրանսացիներէն եւ Իտալացիներէն եկան: Լուծելիք վրէժ ունէին:

Սթալինի կազմակերպած մեքենայութիւնը կատարեալ ճշգրտութեամբ աշխատած էր:

Մաքիավէլեան այս մեթոտը կը գործածէր նաեւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Քաղաքական կտակի բնոյթ կրող իր գրութիւններէն մէկուն մէջ, որ իր գրչէն ելած վերջին հրատարակութիւնը եղաւ, Սթալին հետեւեալ ձեւով կը պարզէր իր մեթոտը՝ 1952 Օգոստոսին.—

«Ընկերներ կը խորհին, թէ դրամատիրական երկիրները իրարու դէմ պատերազմ պիտի չընեն այլեւս, եւ թէ այս պահուս՝ ընկերվարական պլոքին եւ դրամատիրական պլոքին միջեւ է որ պայքար կը մղուի: Այս ընկերները կը սխալին: Դրամատիրական երկիրներու միջեւ պատերազմները անխուսափելի են»:

(14 Շար.)

ներ. Արվեմիզոնի Արամազդը գտնուեցաւ Խալքի յունական ծովեզերքին մօտ. պըղընձեայ հսկայական արձան մըն է, որ այժմ կը գտնուի Աթէնքի թանգարանին մէջ: Գտնուեցան նոյնպէս Մարաթոնի Եփեբը եւ Անդիկիթերի Եփեբը :

Գտնուած են նաեւ այլ բազմաթիւ առարկաներ, մանաւանդ հնադարեան սափորներ :

ՓՆՏՌՏՈՒՔԻ ՎԱՅՐԵՐԸ

Փնտռտուքի վայրերը. մինչեւ 15 մեթր խորութեամբ ծովուն մէջ դժուար է բան գտնել, կողոպուտը եւ ծովուն մակընթացութիւնը անհետացուցած է ամէն ինչ: 15 – 25 մեթր խորութեան մէջ կարելի է հանդիպիլ որոշ մնացորդներու. 25 – 35 մեթրի մէջ կարելի է գտնել ամբողջ նաւեր :

Նաւերու բեկորները առ հասարակ տարածուած չեն ծովուն յատակը, այլ աւազուտքին մէջ են եւ մասամբ ծածկուած՝ ծովային բուսականութեամբ :

Շօշափելի արդիւնքներ ձեռք ձգելու համար հարկ է ունենալ յատուկ եւ կատարելագործուած սարքաւորումներ :

ԴՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

1950ին իտալացի Նինօ Լամպոլիա, Լիգուրեան Միջազգային հիմնարկին տնօրէնը, ուզեց գտնել ճենովական ծովեզերքին մօտ ընկղմած նաւ մը: Նաւը գըտաւ, ուրկէ հանեց ութ հարիւր հնադարեան սափորներ եւ չիչեր, բայց նաւը չկրցաւ ցամաք հանել:

1952ին, Ֆրանսացի հրամանատար Գուստոյ ուզեց ձեռք անցընել ուրիշ հին նաւ մը, Մարսիլիոյ մօտերը: Ֆրանսական կառավարութիւնը հետաքրքրուեցաւ ձեռնարկով եւ անոր իբրեւ օգնական ղրկեց հնէաբան մը՝ Ֆեռնան Պընուա: Նաւը գտնուեցաւ 35 – 45 մեթր խորութեան մէջ: Նաւուն մէջ զանազան առարկաներ գտան, բայց չկրցան ցամաք հանել զայն, որովհետեւ ծածկուած էր ժայռերով, որոնք փլուզումի մը հետեւանքով անոր վրայ դիզուած էին:

1957ին հրամանատար Ֆիլիփ Թայէզ հետազօտութիւններ կատարեց Լըւան կղզիի հիւսիս – արեւելեան կողմը, ուր ընկղմած էր նաւ մը, 1948ին. Թայէզ կրցաւ գտնել 700 չիչեր, լամբարներ, հին դրամներ (նաւը ընկղմած էր Քրիստոսէ առաջ 50 թուականին): Հրամանատարը մինչեւ իսկ նաւուն բեկորները յաջողեցաւ ցամաք հանել :

Ծանօթ է, որ Անգլիոյ մօտերը կը գտնուին առնուազն 12 ընկղմած նաւեր: Ընկղմած ամէնէն հին նաւը կը կարծուի, թէ Քրիստոսէ առաջ՝ վեց հարիւր տարուան հնութիւն ունի: Այսպէս, հնէաբանական յատուկ արժէք ունեցող եւ հետազօտութեան ենթարկուող ընկղմած նաւերը ունին հնութիւն մը, որ կ'երկարի Քրիստոսէ առաջ Զ. դարէն մինչեւ Դ. դար Քրիստոսէ ետք: Նաւերուն մեծ մասը ընկղմած է Հռոմէական հանրապետութեան շրջանին, երբ վաճառականութիւնը մեծ թափ ստացած էր :

ՍԱՓՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց ինչո՞ւ ամէնէն աւելի հին սափորներ կը գտնուին նաւերուն մէջ: Որովհետեւ հին դարերուն ամէնէն գործածական առարկաներն էին :

Ըստ Ստրաբոնի, կային նաւեր, որոնք երբեմն կը կրէին մինչեւ 10.000 սափոր : Քրիստոսէ առաջ 218 թուականին, հռոմայեցիները օրէնք մը հրատարակեցին որ կ'արգիլէր ծերակուտականներուն երեք հազարէ աւելի սափոր բեռնաւորել իրենց նաւերուն վրայ :

Սափոր մը կրնար պարունակել մինչեւ 26 լիտր, ուստի երեք հազար սափորի պարունակութիւնը կը հաւասարէր շուրջ ութսուն թոնի :

Յունական սափորները աւելի գեղեցիկ էին, մինչ Հռոմէականները՝ աւելի գործնական :

Երեք հազար սափոր փոխադրելու համար բաւական էր երեսուն մեթր երկարութիւն եւ շուրջ տասը մեթր լայնք ունեցող նաւ մը :

Սափորները կը պարունակէին գինի, ձէթ, ձկան իւղ, ալիւր, ոսպ, լոլիա, նուշ, ընկոյզ, արմաւ, եւայլն :

Իրենց տիրոջ հասնելէ ետք, սափորները կրնային ամէն բանի համար գործածուիլ: Անոնց կտորները կը լեցնէին տան ստորերկրեայ պարապութիւններուն մէջ, ինչպէս երեւան եկած է պեղումներէն : Սափորներու կափարիչներուն վրայ կարելի է երբեմն գտնել նաեւ անոնց վաճառանիշը :

Հայացուց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՄԱԼԽԱՍ

—o—

Առջի օր հաղորդած էինք գրագէտ Մալխասի մահը, Պէյրութի մէջ, Յունուար 4ին: Այս առթիւ *Ազդակ* հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ ողբացեալ վիպագրին կեանքին մասին:

Հինգշաբթի արշալոյսին, Պէյրութի Սի. Էմ. Սի. հիւանդանոցին մէջ, սրտի կաթուածի հետեւանքով, իր աչքերը յաւիտենապէս փակեց հայ ազատագրութեան պայքարներու հաւատարիմ ասպարկուն եւ անկեղծ պատմիչը՝ գրագէտ Մալխաս, որ իր գործով, գտած էր հայ ժողովուրդի սրտի ճամբան եւ դարձած էր ամէնէն շատ կարդացուող հեղինակներէն մէկը :

Անուններ կան, որոնք իրենց վճիտ պարզութեամբ իսկ կը գերազանցեն փառքի ամենաբարձր տիտղոսները: Այս կարգին կը պատկանի մեր հանգուցեալ ընկերոջ անունը: Այս հաստատումին ճշմարիտ վկաներն են իր գործերը — «Ապրումներ», «Զարթօնք», «Լուսադէմին», «Ճամբու վրայ» — որոնց մռայլ եւ պայծառ էջերէն մեր հազարաւոր ֆէտայիներուն քաղցր ու անզիմադրելի ձայնը կը լսենք, անոնց պարզ ու հպարտ կեցուածքը կը դիտենք ու անոնց սիրտերուն խորը, հայրենիքին զոհուելու անդրդուելի ուխտը կ'ընդնշմարենք :

Իր մահով, մեր յուշագրային գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր ամէնէն տաղանդաւոր գրագէտներէն մէկը, որ իր գործին զուտ հայաշունչ բովանդակութեամբ եւ անկաշկանդ ու սահուն ոճին նպաստով, կրցած էր դառնալ փնտռուած հեղինակ մը, հզօր հրապոյրով :

Մալխաս ծնած է Տրապիզոն, 1877 Փետրուար 24ին: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրի ազգային վարժարանին մէջ : Պատանի հասակէն՝ կը դառնայ մոլի ընթերցող, գիշեր ցերեկ վէպեր կարդալով: Երկու տարի կը յաճախէ Կարինի Սանասարեան վարժարանը, ապա դարձեալ Տրապիզոնի ազգ. վարժարանը : Դաշնակցութեան շարքերը կը մտնէ 1896ին: Նոյն տարին կը մեկնի Մ. Նահանգներ, ուր եօթը տարի մնալէ ետք, Փարիզի ու Ժընեւի վրայով կ'անցնի Թիֆլիզ: Այնուհետեւ, կուսակցական գործով, կը մեկնի Ժընեւ, ապա Յունաստան: 1906ին կը վերադառնայ Կովկաս, անկէ Պարսկաստան: 1907ին՝ ծպտուած, կը մտնէ Վան: Երբ կը պատրաստուէր կրկին Ամերիկա անցնիլ, կը ձերբակալուի եւ կը նետուի Մետեխի բանտը, ուր կը մնայ չորս ամիս: Սահմանադրութեան օրերուն, կը գտնուի Տրապիզոն, հանրային գործով: Հոն կը հրատարակէ «Խարիսխ» շաբաթաթերթը, կարգ մը մտաւորականներու հետ :

Առաջին աշխարհամարտի պայթումին, կը գտնուէր Պուրսա, ուրկէ կ'անցնի Պոլիս, ապա Թիֆլիզ, ուր արդէն սկսած էր կամաւորական շարժումը, գլխաւորութեամբ Անդրանիկի եւ Իշխան Արղութեանի: Մեծապէս կը սատարէ կամաւորներու հաւաքման գործին:

Հայաստանի անկախութեան օրերուն, կ'ընտրուի երեսփոխան: Փետրուարեան ապստամբութեան շրջանին, միանալով Քանաքեռէն եկող խումբին, կը մտնէ Երեւան: Քանի մը ամիս ետք, ուրիշ բազմաթիւ գործիչներու եւ մտաւորականներու հետ, կ'անցնի Պարսկաստան, ու Հնդկաստանի, Պուրմայի, Չինաստանի եւ Ճափոնի վրայով, կը հասնի Մ. Նահանգներ: Անկէ ի վեր կը մնար Նիւ Եորք: 1956ին այցելեց Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ կեդրոնները, ուր մնաց մօտ ութ ամիս :

Երկրորդ անգամ Պէյրութ եկած էր՝ հրատարակելու համար իր կարգ մը ձեռագիրները: Բայց մահը, որուն պատրաստուած էր տարիներէ ի վեր, վերջին այդ սփոփանքը զլացաւ իրեն:

Յարգա՛նք իր անմահ յիշատակին :

ՄԻԽԱՅԻԼ ԼՈՄՈՆՈՍՈՎ

(Ծննդեան 250ամեակին առթիւ)

—o—

Պատմութեան անցած եւ իրենց անունը պսակած են փառքով բազմաթիւ գիտնականներ: Իտալացի յայտնի նկարիչ Լէոնարտօ տա Վինչի միաժամանակ եղած է ճարտարապետ, գիւտարար : Գերմանացի բանաստեղծ Կէօթէ միեւնոյն ատեն կատարած է գիտական հետազօտութիւններ: Ալեքսանդր Պորոտին եղած է բժիշկ, քիմիագէտ եւ երաժիշտ: Այս ցանկը կարելի է աւելցնել, բայց անոնց մէջ հազիւ կարելի ըլլայ գտնել մէկը, որ հաւասարի Միխայիլ Լոմոնոսովի, 18րդ դարու ռուսական գիտութեան հիմնադիրը :

Լոմոնոսով հանճար մըն էր, որուն խորաթափանց միտքը ընդգրկեց բնական եւ ընկերային գիտութիւններու զանազան բնագաւառները, կատարեց գիտական լուրջ յայտնագործութիւններ: Կարգ մը գիտական հարցերու լուծման տեսակէտէն յառաջ անցաւ իր ապրած դարաշրջանէն աւելի քան հարիւր տարիով :

Կարելի չէ օրաթերթի մը մէջ ներկայացնել այն յեղաշրջումները, զորս կատարած է բնագիտութեան, հիւլէի ուսումնասիրութեան, բնալուծութեան, մթնոլորտի ելեկտրականութեան, աստղագիտութեան, երկրաբանութեան, աշխարհագրութեան մէջ: Յիշենք իր գործերէն «Անզգայուն Ֆիզիքական մասնիկներուն մասին», Մաթեմաթիկական քիմիային տարրերը» եւայլն :

Լոմոնոսով կարեւոր աշխատանքներ կատարած է նաեւ լեզուագիտութեան եւ պատմագիտութեան բնագաւառներէն ներս: Հանդիսացած է ռուս լեզուին բարենորոգիչը: Անոր գրչին կը պատկանին պատմական ուսումնասիրութիւններ, եղած է այդ ատենուան համար մեծ բանաստեղծ մը եւ հռետոր մը: 1748ին կը վերջացնէ «Ճարտասանութիւն» գիրքը, իսկ 1755ին՝ «Ռուսերէնի քերականութիւնը» : Այդ քերականութիւնը օրինակ ծառայեց յետագայի քերականութեան դասագիրքեր կազմողներուն համար :

« Առանց քերականութեան, կը գրէր, բութ է երաժշտական երգը, թլփատ է բանաստեղծութիւնը, անհիմն է փիլիսոփայութիւնը, տհաճ է պատմութիւնը, կասկածելի է իրաւաբանութիւնը... բոլոր գիտութիւնները քերականութեան պէտքը ունին»:

Լոմոնոսով կը նկատուի ռուս գրական լեզուին հիմնադիրը : Հետաքրքրական են իր տեսակէտները գրականութեան, յատկապէս բանաստեղծութեան մասին: Ահա թէ ինչ կը պահանջէր բանաստեղծներէն. «Կատարեալ բանաստեղծ ըլլալու համար, հարկ է բոլոր գիտութիւններու մասին բաւական գաղափար ունենալ, իսկ շատերուն նկատմամբ՝ կատարեալ գիտելիք եւ արուեստ: Բաւական չէ, որ բանաստեղծը փափաքի անուշցնել, երբ ան ոչ մէկ բան կրնայ սորվեցնել»: Լոմոնոսով զգալի ժամանակ յատկացուցած է ռուսական պատմութեան հարցերուն:

Աւելորդ է ըսել, թէ Լոմոնոսով բարձր գնահատուած է ծանօթ գիտնականներու եւ մտաւորականներու կողմէ: Այսպէս, Պուշկին կը գրէր. — «Կամքի արտասովոր ուժը միացնելով արտակարգ ըմբռնումին հետ, Լոմոնոսով ընդգրկեց լուսաւորութեան բոլոր ճիւղերը: Գիտութեան ծարաւը կը հանդիսանար կիրքերով լեցուն այս մարդուն ամէնէն ուժեղ կիրքը : Պատմաբան, ճարտասան, քիմիագէտ, հանքաբան, նկարիչ եւ բանաստեղծ՝ ան ամէն ինչ ճաշակեց եւ ամէնուն մէջ թափանցեց »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Առիկա իրենց խիղճէն կախում ունի, Տէր եղբայր, ինչո՞ւ համար նկատողութեան կ'առնէք:

Երբ մարդ մը չհաւատար կրօնական սրբութեանց ու կ'անարգէ մեր նախահարց օրէնքները, բռնութեամբ չենք կրնար զինքը ճամբու բերել: Ան որ իր խղճին դէմ կը դաւաճանէ, անձնասպան մըն է, որ իր գերեզմանը ձեռքովը կը փորէ, բայց հանրութեան վնաս մը չի տար: Այդ երիտասարդները հանրային շահուն վնաս մը կը հասցնե՞ն :

Տէր Կոմիտաս իր փառաւոր մօրուքը տնկեց, ակամայ ցնցում մը զգաց իր էութեան մէջ ու պատասխանեց :

Այո, թէ անոնք ոչ իրենց խղճին դէմ կը դաւաճանեն, այն հանրային շահը, ուժը, պատիւն ու վստահութիւնը չարաչար կը գործածեն ու կը վնասեն անոնց յառաջդիմութեանց :

— Պատճա՞ռը :

— Պատճառը պարզ է, հայր սուրբ, գիտենք թէ անխոհեմաբար ներկայ հանգամանքներն անոնք ստեղծեցին, գիտենք թէ քանի մը տարիներէ ի վեր տիրող կառավարութեան աչքը մեր վրայ դարձուցին եւ մահմետական տարրին ատելութիւնը գրգռելու տեղի տուին : Գաղտնի բան մը չմնաց. ամէն բան հրապարակի վրայ գրուեցաւ ու հոն կատարուեցաւ : Յայտնի կերպով « մենք էլ ապստամբներ ենք. մենք յեղափոխականներ ենք, մենք զինուորներ ենք». պոռացին փողոցին մէջ ու լսեցին բոլոր մեծերու խրատները: Ահա դեռ ի՞նչ ըլլայ ... դեռ ինչ աղէտ մը պատրաստուի :

— Դուք ի՞նչ կ'ըսէք. չըլլա՞ն յեղափոխականներ, չըլլա՞ն զինուորներ :

— Յեղափոխական ըլլալով միթէ իրաւունք կ'ունենան մեր եկեղեցական օրէնքները ծաղրել ու անարգել :

— Ի հարկէ ոչ. միայն թէ գերութեան ներքեւ ճնշուած ամէն ազգ, ամէն ժողովուրդ իր ծոցին մէջ ունեցած է անձնուէր զաւակներ, որոնք արիւն թափած են, ողի ի բռին աշխատած են եւ հայրենիքի անունը յեղյեղելով փչած են իրենց վերջին շունչը :

— Ճշմարիտ յեղափոխականին ով ինչ կրնայ ըսել : Բայց եկուր սա քաղաքը տակն ու վրայ դարձնող քանի մը ցնորամիտներուն յեղափոխական անուն տուր, եւ հաւատայ թէ Հայուն ճակատագիրը չարաչար պիտի չգործածուի անոնց ձեռքին մէջ: Ոհ հայր սուրբ, չեմ կրնար հաւատալ. չեմ կրնար ընդունիլ :

Վարդապետը խորին լռութեամբ մտիկ կ'ընէր քահանայի մը ճշմարիտ տրամաբանութեանը. մինչեւ ան ատեն Տէր Կոմիտասի հոգւոյն պատկերացումը մաքուր ու ջինջ մշուշի մը մէջ, ճառագայթի մը պէս կը ցոլար եւ հոն աղետաւոր ստուեր մը չէր թափանցեր: Մինչեւ ան ատեն, այդ ամբաստանուած եկեղեցականին շրթունքը սեւցած չէր ու լեզուն դեռ գարշելի բառ մը արտայայտած չէր :

— Տէր եղբայր, մրմնջեց վարդապետը՝ պահ մը մտածելէ ետքը, ի՞նչ կ'ըսէք, ի՞նչ կերպ վարուելու է այդ ցնորամիտ երիտասարդներու հետ :

Տէր Կոմիտաս, առանց քննելու հարցումին նշանակութիւնը, պատասխանեց.

—Ըստ իս, թողնելու չէ որ անոնք Հայութեան ճակատագրին հետ ուզածնուն պէս վարուին :

– Խիստ լաւ, ի՞նչ միջոցաւ, ընդհատեց վարդապետը :

— Միջոցը չէ որ կը պակսի, հայր սուրբ, այլ՝ կամք: Երբ ազգային հոգեւոր իշխանութիւնը նկատի առնէ չարիքը, միթէ՞ չի կրնար առաջքը առնել: Բայց մեր ազգային հոգեւոր իշխանութիւնն ալ կամքէ ինկած մարմնոյ մը կը նմանի, կարծես թէ իր մէջ ոչ ուժ մնացեր է, ոչ ալ տրամադրութիւն: Անդամալոյծ մը դարձեր է, որ կ'ապրի, սակայն գործելու եղանակէն զրկուած է :

— Կը հաւատա՞ք թէ ազգային հոգեւոր իշխանութիւնը կարող է չարիքին առաջքը առնելու :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բ. Փափազեան, զաւակ – ները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հո – գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԲԱՐԹՈՂ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող – ները:

×

Այրի Տիկին Զօրթեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս ե– կեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՀԱՅԿԱԶ ԶՕՐԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ իր շրջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու անունով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ըն– կեր Սիմոն Աւտոյեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր որդւոյն ՎԱՐԴԱՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՕՄՈՆԻ Թաղ. Խորհուրդը փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ստացած է հան– գուցեալ Պ. Կարապետ Մանուկեանի յու– ղարկաւորութեան առթիւ :

Պ. Պ. Մեսրոպ Տամլամեանէ եկեղեց – ւոյ, Աղքատաց, Փանոս Տամլամաեան աղքատաց, Յովհաննէս Յակոբեան աղ – քատաց, Նշան Տատաեան եկեղեցւոյ, Նը– շան Դարբինեան եկեղեցւոյ տասնական Ն. Ֆ.: Աւետիս Պարէեան եկեղեցւոյ 5 Ն. Ֆ., Մեսրոպ Սարգիսեան (էքսէն) ե – կեղեցւոյ տասը Ն. Ֆ., Տաճատ Շալ – ճեան, Վրոյր Շալճեան, Յակոբ Պետրոս– եան, Խտուար Փափազեան, Հաճի Վար– դանեան միասնաբար եկեղեցւոյ կը նուի– րեն 25 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Հայրապետական ձայնա– ւոր պատարագ պիտի ըլլայ Շաւիլի Նո – թըր–Տամ Մայր Եկեղեցիին մէջ, 155 Ա– վընիւ Ռոժէ – Սալանկրօ, երեկոյեան ժամը վեցին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԳԵՐ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Փոն տը Սէվրէն թիւ 171 օթօպիւս, իջնել Փուի Սան Վէն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանա – սոր խումբի գեղարուեստական եւ պա – րանցիկ երեկոյթը Իսիի մէջ, Փետր. 10ին:

×

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ:

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղա տ'Իթալիայի շքեղ Թատրոնին մէջ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ, Մանուկներու Օրը, Կիրակի, 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի (Րիւ Ժէ):

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, մենախօ– սութիւն, արտասանութիւն եւ մանկա – կան անակնկալներ :

Ըստ աւանդութեան՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ պիտի բաժնէ մրգեղէններ, առանց բա – ցառութեան բոլոր սրահի ներկայ տղա – յոց :

Կը խնդրուի Կրընոպլի, Լանսէի, Ռէ – նաժի եւ Ֆիգքօռի բոլոր հայրենակիցնե – րէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել դպրոցին մանուկները :

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկնե– րու Օրը կը տօնէ այս Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, դպրոցի երեկսեռ աշակերտութեան կող – մէ պատրաստուած գեղարուեստական բաժինով մը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկ – ներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի ա – շակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ : Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր :

Աւանդական Կաղանդ Պապան իրեն նը– ւէրներով պիտի ուրախացնէ մանուկնե – րը:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 234 – 236).— Վիքթոր Հիւկօ եւ Բժիշկները (Խմբ.).— Նախաճաշի մասին (Տոքթ. Փօլ Ֆարէզ).— Մազերու թափելուն դէմ (Տոքթ. Գէորգեան).— Ծծկեր երախանե– րու մարսողական խանգարումները (Տոքթ. Բամպուքճեան).— Արկածով մեռնողները Ֆրանսայի մէջ (Քաղհան). Զաման (Յովհ. Պապէսեան).— Շա – գանակագեղձը խոշորցած է, չի կրնար միզել (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Սենե – կայի հիւանդութիւնը, լանջախիթ (Շ. Նարդունի).— Օգտուիր Ջրէն եւ արեւէն (Տոքթ. Փարսադանեան).— Քոլեսթե – րոլս չատցած է (Տոքթ. Ա. Աշճեան).— Զաւակ բերել առանց ցաւի (Տոքթ. Առ– քանազ).— Պայքարը այրերու եւ կիներու միջեւ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Շաշտանդամ կինը կամ կնոջ պաղութիւ – նը (Տոքթ. Գալուստեան).— Բերանը կոկորդիլոսի բերան (Տոքթ. Գեղամ Այ – վազեան):

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ., արտասահման՝ 20 Ն. Ֆ.:

Հասցէն գրել ճիշդ այսպէս.— Շ. Նար– դունի, խմբագրատուն Յառաջի,

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա– յացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Շրջ. ժողովի օրա – կարգի քննութիւն :

ՓԱՐԻԶ.– Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խում– բի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն : Սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օ – րակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը– րաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմի – տէներու ներկայացուցիչները:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար – ծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը: Կարեւոր օրա – կարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի– տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե– րը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներք – նասրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հը– րաւիրած ընկերական ժողովներու.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկե– րուհիները:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կի– րակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէս – օրէ ետք ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրա– կի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յուն– ուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտա– ւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներ – կայացուցիչները :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱՔՈԼՈՄՊԻ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ Սանթր Ատմինիսթրաթիֆ է Սոսիալ :

Այս Կիրակի, ժամը 15էն 20:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու ընկերուհիներն ու համակիրները :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անա– կընկալներ:

Մուտքը ազատ է :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ երիտասարդ մը, որ փափաքէր արտածումի եւ ներածումի կարեւոր գոր– ծի մը մէջ ապագայ ունենալ :

Ներկայանալ ամէն օր՝

Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ հաստատութիւն,

3a, Rue Lafayette, MARSEILLE

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Հանդերձապահուհի մը Ս. Մուրատեան վարժարանին համար: Դիմել տեղւոյն վրայ:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Métro : Pont de Sèvres
Tél. : OBS. 18-28

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա– մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե– լի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առա – քում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէ– պի արտասահման՝ Պելժիա, Զուի– ցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ– մա», յունական «Թուրշի», «պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա– նիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լօ – գում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըր – մա»: առաջնակարգ սուրճ, (քարա– վան եւ մոզա), համեմներ «մահ – լէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր– մակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տե– րեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գնահա – տում կը գտնեն ամէնէն նրբաճաշակ – ներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱՅ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԵ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

"ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ"

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Գտնել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հե– տեւեալ հասցէներուն մօտ :

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes. Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur–le–Prince, PARIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 12 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9302 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5103

ԾՆՈՒՆԴԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

—o—

Ծնունդի առթիւ, Ամենայն Հայոց Հայրապետը քարոզած է Էջմիածնի մէջ : Նոյն գիշերը արարողութեան մէկ մասը եւ քարոզը ձայնասփռուած են, Երեւանի ձայնասփիւռէն :

Քարոզին մէջ Կաթողիկոսը անդրադառնալէ ետք Յիսուսի Ծննդեան եւ յայտնութեան, ծանրացած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դերին եւ պարտականութեան վրայ : Վազգէն Ա. այս առթիւ յիշած է թէ Էջմիածինը միշտ ազօթող եղած է խաղաղութեան եւ այդ իսկ պատճառաւ մասնակցած է Փրակայի քրիստոնէական համաշխարհային համագումարին :

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր վերջին անգամ ըլլալով, Պոլսոյ եկեղեցիներուն մէջ յիշուեցաւ Գարեգին Պատրիարքի անունը եւ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ սկսաւ յիշատակուիլ նորընտիր պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի անունը :

Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները :

Ս. Ծննդեան Տօնին առթիւ, Ուրբաթ երեկոյեան Ճրագալոյցի պատարագի երգեցողութեանց, Ֆերիգիւղի եկեղեցին, իսկ երէկ առաւօտ Ծնունդի արարողութեանց նախագահեց, քարոզեց եւ Ջրօրհնէքը կատարեց Խադ Արք. Աջապահեան, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին՝ Սուրէն Արք. Քէմհաճեան, Ֆերիգիւղի եկեղեցին՝ Սահակ Ծ. վրդ. Փափազեան, Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցին՝ Շահան Ծ. վրդ. Սվաճեան, իսկ միւս եկեղեցիներուն մէջ պատարագեցին եւ Միւռոնկարգը կատարեցին իրենց քահանաները :

Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Պատրիարքական անդրանիկ Ս. Պատարագ : Բազմահազար ժողովուրդ եկած էր հետեւելու մօտակայ եւ հեռաւոր թաղերէ :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Կէսօրէ վերջ Գումգափուի Պատրիարքարանը ժամը 15ին տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւնը : Ներկայ էին Խադ, Սուրէն Արք.ները, Սահակ եւ Շահան Ծ. վարդապետները եւ Պատր. փոխանորդ Տ. Արամ քհնյ. Պասմաճեանը, Անգլիոյ համայնքի ներկայացուցիչ Սարգիս Քիւրքճեան, Ծերակուտական Պերճ Թորան : Յաջորդաբար կը հասնէին Գալֆայեան տան առաքինազարդ մայրը լանչախաչը կուրծքին, Վեսետրկեան միաբաններէն Հ. Յակոբոս Ծ. վրդ. Փոսպըյըքեան եւ Անտոն վրդ. Ճիվանեան : Սրթոռաքններու տիեզերական պատր. Աթենակորաս Սրբազանը իր հետեւորդներով ղիմաւորուեցան Արամ Ա. քհնյ. Տ. Սահակ եւ Շահան Ծ. վարդապետներէ եւ քանի մը քահանայ հայրերէն, ապա սանդուխին գլուխը դիմաւորեց Սուրք արք. Քէմհաճեան իսկ մայր դահլիճի դուռէն Ս. Շնորհք պատրիարք հայրը եւ Խադ Արք.ը ներկայացումի ձեւակերպութիւները երբ կը կատարուէր ժամանեցին նաեւ հայ կաթողիկէ վիճակաւոր Արհի. Պօղոս Արք. Քիրէճեան իր հետեւորդներով, Վիէննականներէն Հ. Սարգիս Ծ. վրդ. Բարոյեան եւ Հ. Գրիգորիս վրդ. Մանեան, Անկլիքան եկեղեցւոյ պետ Հ. Մ. Ս. Վ. Փայփըր եւ Հ. Հարտինք, հայ բողոքականաց ներկայացուցիչները պատուելի Ս. Աղասեան եւ Տ. Լեւոն Քարաքաշեան, Սուրիանիներու Գորեպիսկոպոս Սամուէլ Էչպէր եւ մատակարար մարմինէն Ապտուլտուր Այտէմիր եւ Սիմոն Պէտիկօղլու :

Կիւլպէնկեան փոնտի ներկայացուցիչ Փորթուկալի հիւպատոս Ալբեվանել եւ

Գարակէօզեանի Տան Տնօրէնուհի Տիկին Խերուհեան խումբ մը աշակերտութեամբ : Օրթոտոքսներու Տիեզերական Պատրիարքը խօսք առնելով ըսաւ. «Հին դարերուն ըլլայ օրթոտոքսները եւ ըլլայ Հայերը աւանդութեանց իսկապէս կապուած են : Ամէն գործի մէջ ուժեղ են. հաւատքով, սրտով աւանդապաշտութեամբ ու ջանասիրութեամբ որուն համար կը հիանամ » :

« Անգամ մը եւս հայ ժողովուրդը կը շնորհաւորեմ տօնական այս առիթով : Երջանկայիշատակ Խաչատուրեան Պատրիարքը կ'ոգեկոչեմ եւ հոգւոյն համար կ'աղօթեմ : Նորընտիր Պատրիարքը կը շնորհաւորեմ, շատ տարիներու հասնի. վստահ եմ թէ Հայերը ձերդ սրբազնութեան շուրջ բոլորուելով պիտի աշխատին եւ զօրավիգ պիտի կանգնին ձեզի. Նոր Սրբազան Պատրիարք հայրը գիտութիւնը սիրող, գիտութեան կարեւորութիւն տուող, համայն աշխարհի եկեղեցեաց աշխատութեանց մօտէն տեղեակ եւ եկեղեցւոյ գիտելիքներու տեղեակ է :

«Արդէն յոյն եւ հայ ժողովուրդը, եկեղեցւոյ աշխատանքները միասին պիտի տանին եւ մեր այս աշխատանքները պիտի գործադրուին մեր կառավարութեան օրէնքներուն թոյլտուութեամբ » :

Շնորհք Պատրիարք իր պատասխանին մէջ շնորհակալութիւն յայտնած է Աթենակորաս պատրիարքին որ կրկին խօսք տուած է քիչ ետք :

Նոյն օրը Պատրիարքը ընդունեցաւ համայնական ներկայացուցիչները եւ այս առթիւ յայտնեց իր ծրագիրները :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

''ԱՇԱԿ''Ի ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

—o—

Կ'ՈՒԶԷՆ ԲԱՑԷ Ի ԲԱՑ ԿՌՈՒԻԼ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ԴԷՄ

Ալժ. Ազատ. Ճակատի վարիչները վերջացուցին իրենց ժողովը, զոր գումարած էին Մոհամէտիայի մէջ (Մարոք) : Հրատարակուած զեկոյցով «ԱՇԱԿ»ը կը յայտնէ թէ քննած է ալժերական յեղափոխութեան շուրջ եղած զինուորական, քաղաքական եւ դիւանագիտական տեղեկագիրները, ինչպէս նաեւ այն հարցերը որ կապ ունին ֆրանքօ-ալժերական հաւանական բանակցութեան մը : «ԱՇԱԿ»ը իր պայքարի ամրապնդման համար որոշումներ տուած է եւ միջոցներ ձեռք առած ճզմելու համար «ֆաշիստ եւ աշխարհակալ տարրերու» գործունէութիւնը, որոնք կը փորձեն Ալժերիոյ Եւրոպացիները քաշել արկածախնդրութեան մը մէջ որ ճակատագրական կրնայ դառնալ իրենց ապագան Ալժերիոյ մէջ ինչպէս նաեւ իրենց օրինաւոր շահերը :

« Աշակ» իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ նաեւ ՄԱԿի դիրքէն եւ Մաղրէպեան համախոհութեան ամրապնդումէն : Տրամադիր է բանակցելու խաղաղ լուծում մը գտնելու համար որ յանգի ինքնորոշման եւ անկախութեան հարկ եղած երաշխաւորութիւններով ալժերացի ժողովուրդին եւ Ֆրանսայի օրինաւոր շահերուն համար :

Այս զեկոյցին գլխաւոր նորութիւն այն է թէ «ԱՇԱԿ»ը կը յայտարարէ որ այլեւս «ներքին հարց» չի նկատեր Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը եւ պիտի բացէ ի բաց պայքարի անոր դէմ : Այս կը նշանակէ ահաբեկչական արարքներու նոր արշաւանք մը իր բոլոր հետեւանքներով : Բանակին պարտականութիւնն է, աւելի քան երբեք կը յիշեցնէ նախարար Մեսմէր, կարգը ապահովել :

Յատկանշական է եւ քաջալերական նըկատել թէ «ԱՇԱԿ»ը երկու անգամ ակնարկութիւններ կ'ընէ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն «օրինաւոր շահերուն» : Անկէ զատ զեկոյցը շատ բան չըսեր, աւելի«Նորմանտացիի պատասխան մըն է» քան դրական առաջարկ մը :

Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը բարելաւման ոչ մէկ նշան ցոյց կուտայ : Եւրոպացի երեք ուսուցիչներ սպաննուած են Ալժ. Ազատ. Ճակատի մարդոց կողմէ երբ դպրոցէն դուրս կ'ելլէին : Օռանի մէջ Ապահովութեան Ուժերը Եւրոպացի մը սպաննած են ցոյցի մը ընթացքին :

Մայր Երկրի մէջ Գաղտնի Բանակի դէմ հակազդեցութիւնները եւ անշարժութեան դատապարտելու կառավարական միջոցները կը շարունակուին :

Պելժիայէն եկած լուրերը միշտ անորոշ են : Ոչ մէկ հետք կայ Սալանի, բայց Պրիւքսէլի համայնավար «Կարմիր դրօշը» երկար տեղեկագիրներ կը հրատարակէ Գաղտնի Բանակի պելժիական գործունէութեան շուրջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՓՈՒ մը որուն հարց տրուած է թէ ի՞նչ պիտի ընեն եթէ Ինտոնեզիացիներ իրենց վրայ յարձակին : «Պիտի ուտենք » պատասխանած է :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Քուիք պարբերաթերթը գրաւուեցաւ զինուորական գաղտնիքներ հրատարակած ըլլալուն համար : Այդ առթիւ գրուած յօդուածը նկարներով զարդարուած էր եւ կը յայտնէր թէ ուր պիտի ապաստանի կառավարութիւնը պատերազմի պարագային : Քաղաքական դատական Ատեանը կը յայտնէ թէ շաբաթաթերթին պատասխանատուները պիտի հետապնդուին պետական գաղտնիքներ երեւան հանած ըլլալուն համար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ լրագրողներու խումբ մը Քուպա մեկնեցաւ ուր պիտի մասնակցի (Յունուար 12ին) լրագրողներու Միջազգային Կազմակերպութեան ժողովին : Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Իզվեստիայի խմբագրապետ եւ Խրուշչեւի փեսայ Աճուպէյ, Փրաւտայի խմբագրապետը Սաթիւքով եւ ուրիշներ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկան մինչեւ 3 ամիս 3 նոր գրասենեակներ պիտի բանայ Ղանայ, Դանիա եւ Ճափոն : Մինչեւ տարւոյն վերջ ուրիշ ութ գրասենեակներ մտադիր է բանալու.— Ինտոնեզիա, Նեփալ, Պերմանիա, Սէյլան, Սպանիա, Ֆրանսա, Նիժերիա եւ Զանզիպար : Ներկայիս ութ գրասենեակներ ունի արտասահմանի մէջ :

ԻՆԷՕՆԻՒ յայտարարեց թէ կարելի չէ իսկ մտածել թէ Թուրքիա կրնայ հրաժարիլ Արեւմուտքի հետ իր կապերէն եւ մտնել խորհրդային զինակցութեան մը մէջ : Թուրքիոյ վարչապետը շեշտեց նաեւ « Թուրքիա Կեդրոնական (Նախկին Պաղտատ) եւ Ատլանտեան Ուխտերու մաս կը կազմէ : Միւս կողմէ խորապէս կապուած է ՄԱԿի գաղափարականին» :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը «յիմար եւ անհիմն» որակեց այն լուրերը ըստ որոնց Օռանի հրեաները հանդանակութիւն կատարած են Գաղտնի Բանակի ի նպաստ : Բանբերը շեշտեց թէ այս լուրերը կը ձգտին վնասելու ֆրանքօ-իսրայէլեան յարաբերութեանց :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Ամինթոռէ Ֆանֆանի եւ Արտաքին նախարարը՝ Անթոնիօ Սէնիի Լոնտոն պիտի երթան, պաշտօնական այցելութեան, Յունուար 17ին :

ՍԷՆԻ նահանգին մէջ աֆրիկեցիներու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին : Նոր հետապնդում մը սկսած է պետական իշխանութեան դէմ դաւի մը համար : Ահաբեկչական արարքները նոյնքան սաստիկ են : Առջի օր Ալժ. Ազատ. Ճակատը մահմետական մը, կինը եւ երկու աղջիկները սպաննեց : Գաղտնի Բանակն ալ երկու Եւրոպացի սպաննեց «դաւաճանութեան» համար : Կը թուի թէ տարակարծութիւններ ալ կան Գաղտնի Բանակի շարքերէն ներս : «Սալանի խմբակ » մը կայ բայց նաեւ «Սիւզինի խմբակ մը» :

ՏԸ ԿՈԼ նոր շրջապտոյտներ պիտի կատարէ գարնան : Պիտի այցելէ Սէն է Ուազի, Սէն է Մառնի, Ուազի եւ Էնի նահանգները :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Երկուշաբթի օր Ֆրանքօ-Թունուզեան բանակցութիւններ պիտի սկսին :

Օրը Օրին

ԿՈՏՈՇԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Հայ անհատին մեծագոյն արժանիքը, զոր կրնանք տաղանդ եւս կոչել, խմբագիրի ընդունակութիւնն է :

Հայը ի ծնէ խմբագիր է :

Ապացոյցը այն չէ թէ համեմատաբար աւելի մեծ թիւով օրաթերթ ունինք քան ուրիշ ժողովուրդներ, այլ այն որ ամէն Հայ պատրաստ է գործը ձգելու եւ խրատ տալու օրաթերթի մը տնօրէնին կամ խմբագրին :

Օրինակ, հայրենակից մը նամակով կը պահանջէ հրատարակել տեղեկատուութիւն մը իր բարեկամին կնոջ մասին, — դառնացած սիրտով կը պատմէ այդ կնոջ անհաւատարմութեան պարագաները, աւելցնելով որ *տէթէքթիֆ*ի մը յանձներ է անուրանալի փաստ մը ապահովելու պաշտօնը՝ անշուշտ վճարովի : *Քոնսթան* կը կատարուի այն ձեւով որ արդարութիւնը կը պահանջէ, խայտառակութեան ամէնէն պատկերազարդ ձեւովը, անշուշտ : Այս մասին, ամուսինին բարեկամը, «թղթակցութիւն» մը ղրկած էր մեզի՝ հրատարակութեան խնդրանօք : Չհրատարակուեցաւ՝ ոչ թէ որովհետեւ քիչ գտանք ամուսնոյն կոտոշներուն թիւը եւ կնոջ մտերմութիւնը Կուպիդոնի հետ, այլ անոր համար որ այս երկրին մէջ չես կրնար «գող» կոչել գողը, մատնանշելով անունով եւ մականունով : Ըսելու եւ մատնանշելու այլ ձեւեր կան : Բայց մեր թղթակիցը այնքան կատղած էր, որ եթէ հնար ըլլար՝ պատկերն ալ պիտի տպէր : Մերժեցինք :

Դժգոհ մնաց մեր *քոռնարին* բարեկամը նոր նամակով մը բացատրելէ ետք թէ ի՛նչպէս պէտք է խմբագրել թերթը, բառոյական ի՛նչ դասեր պէտք է տալ ընթերցող հասարակութեան, վերջապէս ի՛նչ պէտք է ընել՝ չքաջալերելու համար *թափինէօզ*ները (մենք *առկօ* դրինք իր գործածած բառին փոխարէն), կը մեղադրէ որ ոչ միայն ծանօթ չենք հրապարակագրութեան պարտականութիւններուն, այլ եւ կողմնակցութիւն կ'ընենք՝ հրատարակելով միայն մեր ... ընկերներուն գրութիւնները : Կերած ապուրը : Ի՞նչ, մխիթարելու համար ինքզինք՝ բախտակի՞ց կը փնտռէ մեր ընկերներուն մէջ : Այս պատմութեան վերջաբանն այն է թէ մեր դժբախտ բաժանորդը կը ջնջէ իր բաժանորդագրութիւնը՝ չուզելով քաջալերել թերթ մը, որու խմբագիրները չեն գիտեր թերթ խմբագրել, որովհետեւ չեն հրատարակած ... կոտոշներուն իր պատմութիւնը :

Ունինք դեռ ուրիշ նամակագիրներ ալ, որոնք խմբագրութիւն կը սորվեցնեն մեզի, այլազան ձեւերով :

Շարն ընդհուպ :

ԱՐԱՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1962Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷՆ

—o—

Դեկտեմբեր 20 – 21ին Երեւանի մէջ գումարուեցան Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի վեցերորդ նստաշրջանի նիստերը, նախագահութեամբ Հայաստանի Գրողներու Միութեան ընդհանուր քարտուղար՝ Էդուարդ Թոփչեանի :

Օրակարգը բաղկացած էր երեք հարցերէ ·

1) Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման 1962ի պետական ծրագիրը :

2) Հայաստանի 1962ի պետական պիւտճէն եւ 1960/61ի պետական պիւտճէին գործադրութեան հաշուետուութիւնը եւ

3) Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան հրամանագիրներուն հաստատումը :

Օրակարգի առաջին հարցին շուրջ զեկուցում մը տուաւ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին Պետպլանի (Պետական Ծրագիր) նախագահը՝ Լ· Խաչատրեան, իսկ երկրորդ հարցին շուրջ՝ Հայաստանի ելմտական նախարարը՝ Ա· Շեկոյեան : Այս երկու հարցերուն մասին յարակից զեկուցում մը ըրաւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պիւտճէի յանձնախումբին անդամներէն մէկը՝ Մ· Գէորգեան :

Ելմտական նախարար Ա· Շեկոյեանի զեկուցումէն կը պարզուի, որ 1962ի պետական պիւտճէին եկամուտները պիտի ըլլան 413·767·000 ռուբլի, իսկ ծախքերը՝ 410·784·000 ռուբլի՝ այլ խօսքով, ծախքերուն նկատմամբ՝ եկամուտներուն 2·983·000 ռուբլիի գերազանցումով : Անցեալ տարուան, այսինքն 1961ի պետական պիւտճէին համեմատութեամբ՝ այս տարուան (1962) պիւտճէն կը նախատեսէ 12·3 տոկոս եկամուտներու, իսկ 11·7 տոկոս ծախքերու յաւելում մը :

Անցեալ տարուան (1961) պետական պիւտճէին հաստատուած եկամուտները եղած են 368·524·000 ռուբլի, իսկ ծախքերը՝ 367·744·000 ռուբլի : Տարուան ընթացքին, սակայն, հարկ տեսնուած է որոշ փոփոխութիւններ կատարել, որոնց պատճառաւ եկամուտները բարձրացած են 382·555·000 ռուբլիի, իսկ ծախքերը՝ 381·519·000ի :

Այսուհանդերձ, ակնկալուած որոշ եկամուտներ չեն գանձուած : Այսպէս, շահերէն մէկ կողմ դրուածներէն՝ 5·400·000 ռուբլի, կոլտնտեսութիւններէն գանձուող եկամուտի հարկերէն՝ 2·300·000 ռուբլի եւայլն : Այս մուտքերուն պակասը լրացուցած են պիւտճէին միւս աղբիւրներէն եւ յատկապէս շրջանառութեան հարկէն գոյացած լրացուցիչ եկամուտներէն :

Այս տարուան (1962) պետական պիւտճէի եկամուտներուն աւելի քան 93 տոկոսը, այսինքն 385·400·000ը պիտի գոյանայ ընկերվարական տնտեսութենէն, այդ թիւին՝ շրջանառութեան հարկէն՝ 237·800·000, ձեռնարկութիւններու եւ կազմակերպութիւններու շահերէն հանուած գումարներէ եւ այլ վճարումներէ՝ 103·900·000 ռուբլի, պետական ընկերային ապահովագրութեան միջոցներէ՝ 34·200·000, իսկ կոլտնտեսութիւններու եւ համագործակցական (ֆօօփերաթիվ) հաստատութիւններու եկամուտի հարկերէն՝ 9·500·000 :

Շահերու ընդհանուր գումարը ժողովրդական տնտեսութեան մէջ նախատեսուած է 178·300·000 ռուբլի : Այս գումարը անցեալ տարուան համեմատութեամբ 15·8 տոկոսով, այսինքն 24 միլիոն ռուբլիով աւելի է : 1962ին շահերու ընդհանուր գումարէն տնտեսութեան մէջ պիտի ձգուի 110·300·000 ռուբլի կամ 61·9 տոկոսը, անցեալ տարուան 84 միլիոն ռուբլի կամ 54·5 տոկոսին դիմաց :

Սակայն, այս յաջողութիւններուն կարգին կան նաեւ լուրջ թերութիւններ : Օրինակ, 53 ձեռնարկութիւններ անցեալ տարի չապահովեցին իրենց արտադրութեան ծրագիրը եւ տուին 9·100·000 ռուբլիի արժողութեամբ նուազ ապրանքներ, իսկ 72 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ այլ եւ այլ պատճառներով զեղչեցին իրենց ապրանքները՝ 7·490 000 ռուբլիի գումարով :

Զանազան գործարաններ շահու փոխարէն վնասներ արձանագրած են :

Ընթացիկ տարուան ընթացքին շինարարութեան նախարարութենէն եւ անոր կապուած ձեռնարկութիւններէն նախատեսուած է գանձել 4·580·000 ռուբլի : Անհրաժեշտ է նշել, սակայն, որ անցեալ տարի, նոյն այդ նախարարութենէն նախատեսուած էր գանձել 4·471·000 ռուբլի, մինչ, Ա· Շեկոյեանի զեկուցումէն յայտնի կը դառնայ, որ գանձուած է միայն 2·294·000 ռուբլի :

Եկամուտի ուրիշ աղբիւր մըն է նաեւ ժողովուրդէն գանձուող հարկերը, որոնք այս տարի պիտի հասնին 19·100·000 ռուբլիի :

Հայաստանի ելմտական նախարարին հաւաստիացումով՝ բանուորներէն այժմ գանձուող տուրքերը աստիճանաբար պիտի նուազին, որուն շնորհիւ տարուէ տարի պիտի աւելնան աշխատաւորներուն եկամուտները : 1962 Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ, ըստ Շեկոյեանի, եկամուտի հարկերէն պիտի ազատին մինչեւ 70 ռուբլի ամսական աշխատավարձ ստացողները, իսկ 71էն 80 ռուբլի ստացողները՝ քառասուն առ հարիւր զեղչ մը պիտի ունենան :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻՆ ԾԱԽՔԵՐԸ

1962ի պետական պիւտճէին ծախքերը, ըստ ելմտական նախարարին ներկայացուցած հաշուեցոյցին, ունին հիմնական հետեւեալ պատկերը :

Պիւտճէին ծախքերուն ընդհանուր գումարն է, կլոր հաշուով՝ 410·800·000, որմէ ժողովրդական տնտեսութեան պիտի յատկացուի՝ 179·100·000, Մշակութային եւ հանրային գործերու՝ 207·800·000, պետական – կառավարական ծախքերու՝ 9·100·000, զանազան ծախքերու՝ 14·800·000 ռուբլի :

« Այս տուեալներէն կը պարզուի, յայտարարած է նախարարը, որ նախ՝ անցեալ տարուան պիւտճէին համեմատութեամբ այս տարուան ծախքերը աւելցած են 43 միլ· ռուբլիով կամ 11·7 տոկոսով, եւ երկրորդ՝ այս տարուան պիւտճէին բոլոր ծախքերուն 94·2 տոկոսը կամ 386·900·000 ռուբլիի գումար մը նախատեսուած է յատկացնել ժողովրդական տնտեսութեան եւ ընկերային – մշակութային նպատակներու համար» :

Միայն ժողովրդական տնտեսութեան համար յատկացուելիք ծախքերը այս տարուան ընթացքին պիտի կազմեն 360 միլիոն ռուբլի, որուն 179·100·000ը պիտի գայ պիւտճէի միջոցներէն, իսկ 180·900·000ը՝ տնտեսութեան սեփական միջոցներէն :

Ժողովրդական տնտեսութեան, այսինքն թեթեւ արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, ճամբաներու շինութեան եւայլն յատկացուելիք 360 միլիոն ռուբլիի ընդհանուր գումարէն 160 միլիոնը պիտի յատկացուի ծանր ճարտարարուեստին, այլ խօսքով քիմիական, մեքենաշինութեան, շինանիւթերու արդիւնաբերութեան, ելեկտրակայաններու եւայլն :

12·300·000 ռուբլիի յատկացում մը սահմանուած է երկրաբանութեան եւ ընդերքի պահպանութեան վարչութեան, իսկ գիւղատնտեսութեան համար սահմանուած է՝ 54·600·000 :

Մշակութային եւ հասարակական օգտակարութիւն ունեցող ձեռնարկներուն համար 1962ի պետական պիւտճէն նախատեսած է 207·800·000 ռուբլիի յատկացում մը : Այդ գումարէն լուսաւորութեան ծախքերը պիտի կազմեն 119·700·000 ռուբլի, իսկ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող 696 գրադարաններուն, 952 ակումբներուն, 12 պետական թատրոններուն, համանուագախումբին ձայնապատկերասփիւռին եւ այլ մշակութային ձեռնարկներուն համար 1962ի պիւտճէն պիտի յատկացուի աւելի քան 7·800·000 ռուբլի : 23·400·000 ռուբլի նախատեսուած է 11 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն, 40 թէքնիք եւ 31 փրոֆէսիոնել ուսումնարաններուն համար :

Գիտութեան բոլոր բնագաւառներուն մէջ տեսական հետազօտութիւններուն համար 1962ին պիտի յատկացուի 24·100·000 ռուբլի, որուն 9·400·000ը՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնարկութիւններուն պահպանութեան համար :

Առողջապահական եւ մարզական հիմնարկութիւններուն եւ ձեռնարկներուն համար յատկացումները պիտի ըլլան 40·200·000 ռուբլի :

Ընկերային ապահովութեան համար եղած յատկացումներուն ընդհանուր գումարը պիտի կազմէ 48 միլիոն ռուբլի, որ անցեալ տարուան համեմատութեամբ 3·400·000 ռուբլի աւելի է : «Այդ գումարով լրիւ կ'ապահովուի կենսաթոշակներուն վճարումը, բազմազաւակ մայրերուն նպաստները եւ ընկերային ապահովութեան գիծով իրականացուող միւս միջոցառումները» վստահեցուցած է ելմտական նախարարը՝ Ա· Շեկոյեան :

Գալով բնակարաններու շինարարութեան, նոր պիւտճէն կը նախատեսէ 45·300·000 ռուբլի յատկացում մը, ինչպէս նաեւ յաւելեալ վարկեր :

Վերջապէս, իբրեւ շրջաններու պիւտճէներու եկամուտներուն եւ ծախքերուն ընդհանուր գումար նախատեսուած է 158·880·000 ռուբլի :

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի վեցերորդ նստաշրջանին մասնակցող երեսփոխաններէն շատերը զանազան առարկութիւններ ըրած են նոր պիւտճէին առընչութեամբ, յատկապէս քիչ գտած են իրենց շրջաններուն կամ այս ու այն նպատակներուն եղած կարգ մը յատկացումները : Օրինակ, Երեւանի Քանաքեռ շրջանի պատգամաւորը՝ Մ· Գրիգորեան դժգոհութիւն յայտնած է բարեկարգութեան համար նախատեսուած պիւտճէն. «Հայաստանի պայմաններուն մէջ, որուն բնակչութիւնը 1920էն ի վեր աւելցած է գրեթէ երեք անգամ, իսկ անոր մայրաքաղաքին Երեւանի բնակչութիւնը շատցած է 25 անգամ եւ կը շարունակէ շատնալ մեծ թափով, ապա բարեկարգման ծախքերուն իջեցումը կը թուի անբնական եւ նոյնիսկ անհասկնալի» : Ապարանի պատգամաւորը Հ· Տոնոյեան գանգատած է, որ իր «շրջանի բարեկարգութեան համար նախատեսուած գումարները, 1961ի համեմատութեամբ, 10·000 ռուբլիով պակաս են» : Խնդրած է 15·000 ռուբլիի յաւելեալ յատկացում մը : Եւ այսպէս ուրիշներ :

Պատասխանելով եղած առարկութիւններուն, Պետպլանի նախագահը՝ Լ· Խաչատրեան դիտել տուած է, թէ մինչ «Խորհրդային Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման 1962ի ծրագրին մէջ կապիտալ ներդրումներու աճը նախորդ տարուան համեմատութեամբ կը կազմէ ընդամէնը 6–7 տոկոս, անդին, մեր հանրապետութեան ծրագրին մէջ այդ աճը կը կազմէ 24 տոկոս» : Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ ուրիշ պարագայ մը, այն, որ «1961ին յատկացուած գումարները օգտագործուած են խիստ անբաւարար» :

Արդարեւ, Լ· Խաչատրեանի խոստովանութեամբ, անցեալ տարուան ծրագրով յատկացուած 202 միլիոն ռուբլիին դիմաց փաստօրէն գործածուած է մօտ 184 միլիոն ռուբլին միայն, այլ խօսքով չէ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

—o—

Երկրորդ աշխարհամարտէն ալ առաջ այնպէս կը թուէր թէ գլխաւոր պայքարը կը կայանար դրամատիրական աշխարհը Խ· Միութեան դէմ հանող հակառակութեան մէջ : Բայց եւ այնպէս՝ աշխարհամարտը ծայր տուաւ դրամատիրական երկիրներու միջեւ սկսած պատերազմի մը պատճառով : Այո, դրամատիրական երկիրներու միջեւ պատերազմը անխուսափելի է» :

Առանց բառերը ծամծմելու ըսել կ'ուզէր, որ համայնավարները ամէն ճիգ պէտք է թափեն, որպէսզի դրամատիրական երկիրները պատերազմին իրարու դէմ : Խ· Միութիւնը կրնէր հեռու կը մնայ մինչեւ այն օր, երբ պատերազմողները բաւական տկարացած ըլլան՝ Խ· Միութեան ձեռնարկներուն դէմ դնելու ուժ չունենալու չափ · այդ միջոցին, այս վերջինը կը միջամտէ՝ դուրսէն եւ ներսէն գրաւելու համար դրամատիրական երկիրները :

Այս պատճառով է, որ Սթալին 1939ին ստորագրեց ռուսեւգերման դաշինքը, որ աշխարհի պատմութեան ամէնէն արիւնալի պատերազմին պայթելուն պատճառ դարձաւ :

Խաղը բաւարար եղած չէր Պաթումի նախկին բանտարկեալին : Պատրաստ էր ամէն բան ծայրէն սկսելու : Միշտ միեւնոյն հիւանդագին հաճոյքը կը զգար երբ կը տեսնէր թէ մարդիկ, խումբեր եւ ժողովուրդներ զիրար կը խողխողեն :

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

1936 – 38ի մեծ մաքրագործումներուն արդիւնքը՝ 3 միլիոն հոգի մեռած, 9 միլիոն հոգի բանտարկուած

1934 Դեկտեմբեր մէկին Սէրգէյ Կիրով կը սպաննուէր Լենինկրատի Կուսակցութեան Տան՝ Սմոլնի Ինստիտուտի մէջ : Հին պոլշեւիկ էր, 1904էն ի վեր կուսակցութեան անդամ, 1927էն ի վեր, Պոլիտպիւրոյի անդամ, Զինովիեւի եւ կուսակցութեան «ձախ»թեւին դէմ մղուած պայքարին ընթացքին Սթալինի ամէնէն հաւատարիմ օժանդակներէն մին : « Ձախ » եւ «աջ» թեւերու ընդդիմադիրներու չէզոքացումէն ի վեր, դարձած էր Պոլիտպիւրոյի ամէնէն աչքառու դէմքը՝ Սթալինէն ետք :

Կիրովի սպանիչին անունն էր՝ Նիկոլայեւ, Կոմսոմոլի (Երիտասարդ կուսակցականներու կազմակերպութիւն) անդամ : Ծոծրակին մէջ տեղաւորուած գնդակով մը մեռցուցած էր Կիրովը : Սպաննելու այս ձեւը ստորագրութեան համապատասխան էր · արդարեւ, այս կերպով է, որ խորհրդային ոստիկանութիւնը կը գործադրէ մահապատիժները :

Ինչո՞ւ այս ոճիրը : Եթէ երբեք Նիկոլայեւ բացատրութիւններ տուաւ իր թէական գռնփակ դատավարութեան ընթացքին, ոչ ոք ոչինչ գիտցաւ զինքը մղող պատճառներուն շուրջ : 1935ին, պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտարարէր՝ « Նիկոլայեւ ու իր մեղսակիցները գնդակահարման դատապարտուեցան : Վճիռը գործադրուեցաւ » :

Արտաքին աշխարհը միայն այս գիտցաւ Նիկոլայեւի դատավարութեան մասին :

Ատենին, զանազան մեկնաբանութիւններ եղան այս դէպքին շուրջ · սիրայի՞ն ոճիր · քաղաքակա՞ն ոճիր :

Երբ Թրոցքի եւ Սուվարին ըսին, առանց իրարու հետ խորհրդակցած ըլլալու, թէ ոճիրը կազմակերպուած էր Լենինկրատի ոստիկանութեան մեղսակցութեամբ եւ անկասկած՝ Սթալինի հրահանգով, ամէն ոք զայթակղեցաւ : Արդ, Խրուշչեւ այս վերջին տեսակէտն է որ հաստատեց հոչակաւոր Համագումարին ընթացքին : Ահաւասիկ դէպքերը, որոնք յատկանշական են ·

1) «Կիրովի սպանութենէն քանի մը շաբաթ առաջ Նիկոլայեւ փորձած էր Սմոլնիի պալատը մուտք գործել · զինք խուզարկած եւ պայուսակին մէջէն ատրճանակ մը գտած էին : Նիկոլայեւ ձերբակալուեցաւ : Բայց, կ'ըսէ Խրուշչեւ, վերէն եկած հրահանգի մը հիման վրայ Նիկոլայեւ ազատ արձակուեցաւ եւ ատրճանակն ալ իրեն վերադարձուեցին :

Ո՞վ տուած էր այս հրահանգը :

2) Կիրով կը մերժէր գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ իր տրամադրութեան տակ դրուած թիկնապահներ ունենալ · կը բաւականանար իրեն հաւատարիմ անձնական թիկնապահով, որ կը կոչուէր Բորիսով :

Սպանութեան յաջորդ օրը, Դեկտեմբեր երկուքին, Բորիսով, որպէս վկայ, հրաման ստացաւ ԷնքաՎէտէի կեդրոնատեղին ներկայանալ : Ոստիկանութիւնը փոխադրատար կառք մը ղրկեց Բորիսովը տանելու համար : Դժբախտաբար (?) փոխադրակառքը արկած ունեցաւ, որուն ընթացքին Բորիսով (եւ միայն Բորիսով) մեռաւ :

Նեղացուցիչ վկան մէջտեղէն վերցուած էր :

Արդ, կ'աւելցնէ Խրուշչեւ, այս արկածը կեղծ արկած մըն էր : Շարժավարը, որ արկածէն անմիջապէս ետք կեդրոնացման կայան մը ղրկուած էր, հրաշքով վերապրած է իր կրած տառապանքներուն · եւ պատմած է ամէն բան :

(15 Շար·)

ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(Ե· եւ վերջին մաս)

Բալուէն կուգայ աղքատ ընտանիք մը քալելով։ 12 տարեկան Պօղոսի ուշիմութիւնը Գրիգոր Ամիրա Պալեանի ուշադրութիւնը կը գրաւէ, կը կարդացնէ, ընթանեկան մէջ դրագրութեան պաշտօն կուտայ։ Պօղոս Պետրոսեան արժանի կ՚ըլլայ ամիրային հոգածութեան, աղգային շրջանակի մէջ կը գրաւէ պատուաբեր դիրք մը, զաւակները՝ Խաչիկ, Գրիգոր, Եփրեմ, ազգային դէմքեր կը դառնան՝ Օտեան մականունը կցելով իրենց անուններուն։

Տատեանները 1845ին Արմաշի մէջ կը բանան դպրոց մը, 60 աշակերտներով։

Պետական պաշտօնեաներ կը պատրաստուին հայ երիտասարդներէ եւ կը գրաւեն բացառիկ դիրքեր։ Հայ քարտուղարներ կան օսմանեան դեսպանատուներու մէջ, Շահումեան՝ Վիէննայի, Դաւթեան Լոնտոնի մէջ՝ 1845ին։

Պոլսէն դուրս ալ հայ առեւտրականը բերած է իր օժանդակութիւնը հայ մշակոյթին՝ տպարան հիմնելով, մեկենաս հանդիսանալով կարեւոր հրատարակութեանց։ Ամսթերտամի մէջ հաստատուած առեւտրականներու մեկենասութեամբ Ոսկան վարդապետ հրատարակեց Աստուածաշունչը 1666ին։ Գաղութը անճիտուեցաւ, եկեղեցին մնաց անտէր, տարիներ վերջ, 1874ին ռուս հիւպատոսարանը Գէորգ Դ·ի հրահանգով ծախեց եկեղեցին 12·000 փիորինի, եւ պատրաստ 15·000 փիորին գումարին հետ էջմիածին ղրկեց։ Հայ գաղութը 40էն 50 տարի առաջ անհետացած էր։

Հայ առեւտրականները լեզուագէտ էին, առեւտուրի մէջ փորձառու, Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ ապրանքներու փոխանակութեան միջնորդներ էին։ «Տպագրական յառաջդիմութիւնը հայ առեւտրականին գործն է եւ կը պահպանուի հայ վաճառականի ջանքերով»։ (Լէօ, Պատմ· Հայ Տպագրութեան, 1904, Ա·, էջ 356)։

Գաւառի խորերէն եկած անհատներ, շնորհիւ հայրենակիցներու պաշտպանութեան կը հասնէին բարձր դիրքերու, եւ հոն հարստութենէն շլացած, կ՚ընդօրինակէին միջավայրի ախտաւոր օրինակները, կը թաւալէին արագօրէն վար։ Ուրիշներ աստիճանաբար վեր ելեր են, մինչեւ այն աստիճանը, ուր կը զօրէ իրենց մտքին ու կամքին ուժը, կրցեր են պահել յարատեւել հայ առեւտրականի համբաւը, ճարտար արհեստաւորի համբաւը։

Բարքերու անկումին հետ ունէին ընկերային թերութիւններ՝ նախանձ՝ իրար զրպարտելու, տապալելու։ Սերունդներ մխած են ծնողքներու կուտակած հարստութիւնները։ Առեւտրական տուներ, ընտանիքներ կէս դարէ աւելի տեւած չեն։ Ոմանք տղէտ էին, թեթեւաբարոյ, ուրիշներ ուսումնասէր, խստակրօն եւ համեստ։ Ունէին վիլլաներ, կը վարէին ճոխ կեանք, ունէին պսակադրութեան, թաղումի յատուկ եղանակներ։ (Մըրմըրեան, էջեր 111 եւ 132)։

Գիւղացին անհրաժեշտ պէտքերը հոգալու էր, փաշաներու վճարելու էր տուրք, վաշխառու չորպաճիներուն ալ վճարելու էր տոկոս։ Գիւղացին կը լքէր գաւառը, կը գաղթէր, արտադրութիւնը կը պակսէր, եւրոպական դրամագլուխը կը թափանցէր։

Այս թափանցումով եւ եւրոպական ճարտարարուեստի մրցումով Փոքր Ասիոյ տեղական գործերը սնանկութեան կը դատապարտուէին, հարիւրաւոր ընտանիքներ կը զրկուէին ապրուստէ։ Հալէպի ոսկեթել, բամպակաթել, մետաքսէ հիւսուածագործութիւնը շուրջ քառասուն հազար ոստայնակ կ՚աշխատցնէր եւ հարիւր միլիոնի ապրանք կ՚արտադրուէր։ Այժմ անոնց արժէքը հազիւ եօթնէն ութ միլիոնի կը հասնի։ (Ուպիչինի, Նամակներ Թուրքիոյ վրայ, 1853, էջ 386)։

Օտար առեւտրականներ արտօնութիւններ ունէին Թուրքիոյ մէջ։ 1930ին Թուրք առեւտրականները կը վճարէին հինգ տոկոս մաքս, Եւրոպացիները՝ երեք տոկոս, ուրիշներ աւելի նուազ։ Արտածուող ապրանքներու համար պիտի վճարէին 12 տոկոս։

Թրքահպատակ քրիստոնեաները մաքսային արտօնութիւններ ստանալու համար մասնաւոր տուրք մը կը վճարէին եւ կը կազմէին առեւտրականներու որոշ դասակարգ մը՝ «Պերաթլը» անունով։ Պոլսէն, Տրապիզոնէն, Իզմիրէն ապրանքներու ներածումը դէպի գաւառ՝ կը կատարուէր հայ առեւտրականներու միջոցով։

Արեւելեան նահանգներու մէջ ինչքի անապահովութիւնը, հաղորդակցութեանց չգոյութիւնը, արտադրութեան նախնական միջոցները կը վնասէին տեղական տնտեսութեան։

Արտաքին մրցակցութիւնը եւ ներքին քայքայումը տկարացուցին ամիրաներու, սեղանաւորներու դիրքերը, չկարողացան եւրոպական յառաջդիմութեան հետեւիլ, տնտեսական միութիւններ կազմել, զօրաւոր դրամագլուխներով ընկերութիւններ հիմնել մրցելու համար եւրոպական դրամագլուխին դէմ։

Տնտեսապէս քայքայուեցան, հետզհետէ անճիտուեցան եւ թողուցին միայն յիշատակարաններ՝ իրենց շրջանի գործունէութեան։ Նոր դասակարգ մը մտաւ հանրային կեանքի մէջ, ղեկավարի, վարիչ դասակարգի դերն ստանձնելու համար։ Սկսաւ պայքարիլ ամիրապետութեան դէմ, մինչեւ աւելորդ էր պայքարը, պետական իրաւունքը նոր փուլի մը մէջ կը մտնէր, սակաւապետութիւնը ինքնին տեղի պիտի տար։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Առաջին չորս յօդուածները տես Յառաջ 22 – 27 Դեկտեմբեր)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՐՁԻՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ...

Հայաստանի Նկարիչներու Տան մէջ 45 արուեստագէտներ այս միջոցին ցուցադրութեան հանած են երեք հարիւր նկարներ, բոլորն ալ արտասահմանեան երկիրներու տպաւորութիւններ եւ գծուած վերջին երեք տարիներու ընթացքին։ Եգիպտոսը իր աւազի տարածութեամբ, Ֆելլահով եւ բուրգերով ներկայացուած է Արմէն Ջիլինգարեանի։ Ուրիշ մը՝ Սարգիս Արուտչեան կը ներկայացնէ իր տըպաւորութիւնները Մ· Նահանգներէն «Ուաշինկթըն», «Նիւ Եորք», «Պոսթըն» եւայլն նկարներով։ Վերջապէս կան իտալական, պուլկարական, իրաքեան, հնդկական եւ պոլսական տպաւորութիւններ, բոլորն ալ, դատելով Մ· Սարեանի տպաւորութիւններէն, ինքնատիպ եւ յաջող արուեստով ներկայացուած են։

ՉԵՐՆԻՇԵՒՍԿԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏԷՐ

Իր կեանքին վերջին վեց տարիներուն, 1883 – 1889ին, ռուս ծանօթ յեղափոխական – գաղափարախօս՝ Ն· Չերնիշեւսկի չփում հաստատած էր Հայերու հետ եւ կ՚ապրէր հայկական ընտանիքներու մօտ։

Մեղքնալով «Թիւ 5 գաղտնի յանցաւորին» վրայ, (այդ անունով էր որ փոխադրեցին զինքը Սիպերիոյ իր աքսորվայրէն՝ Վիլիույսկիէն), Աստրախանի Հայերը, առանց վախնալու, ամէն օժանդակութիւն ցոյց տուին աքսորեալին։ Այդ տարիներուն ռուս յեղափոխականը հետաքրքրուեցաւ Հայութեան պատմութեամբ, մեր մշակոյթով, իսկ յետագային սորվեցաւ հայերէն գրել կարդալ։ Այս փաստը կը հաստատէ Պ· Եութին յօդուածով մը, որ տպագրուած է «Իստորիչեսկի Վեստնիկ» թերթին 1906ի առաջին թիւին մէջ։

Անկէ զատ, երեւան ելած է գիրք մը, որ նուիրուած է Աստրախանցի Աւետովին եւ որուն վրայ կայ Չերնիշեւսկիի սեփական ձեռքով հայերէն գրուած ինքնագիրը։

Այս փաստը, կարգ մը այլ փաստերու կողքին յիշատակուած է Գուրգէն Յովնանեանի «ռուս–հայկական գրական կապերը (19 – 20րդ դարեր)» երկհատոր մենագրութեան մէջ, որ վերջերս լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ։

Բերելով ռուս յեղափոխականին կեանքին վերջին տարիներուն վերաբերեալ այս փաստերը, գիրքին հեղինակը կը խօսի նաեւ իր հետազօտութիւններուն մասին՝ կատարուած Սարատովի, Աստրախանի, Վոլգոգրատի, Թիֆլիզի եւ այլ քաղաքներու պետական դիւանատուներուն մէջ։ Բազմաթիւ հետաքրքրական փաստաթուղթեր յայտնաբերած է։

4000 ՀԵԿՏԱՐ ՆՈՐ ԱՅԳԻ

Տարուէ տարի կ՚ընդարձակուին խաղողի եւ պտուղներու այգիները։ Այս տարուան ընթացքին մշակուած են 4000 հեկտար տարածութեամբ նոր հողեր, յատկապէս խաղողի եւ պտուղներու համար։

օգտագործուած 18 միլիոն ռուբլի գումար մը։

«Առանձնապէս թերի են օգտագործուած բնակարաններու շինարարութեան, գիւղացիութեան եւ գիւղատնտեսութեան զարգացումին համար եղած յատկացումները։ Բնակարաններու շինարարութիւնը վատ է նոյնպէս շրջաններու մէջ։ Մօտաւորապէս վեց հարիւր հազար ռուբլի օգտագործուած չէ հանրային միջոցառումներու գիծով։ Լենինականի մէջ հանրային (բոմիւնալ) շինարարութեան գումարները օգտագործուած են միայն յիսուն տոկոսով, իսկ առողջապահութեան գիծով՝ վաթսուն տոկոսով» եւայլն։

Իվերջոյ, փոքր փոփոխութիւնով վաւերացուած է Հայաստանի 1962ի պիւտճէն։ Եկամուտներու ընդհանուր գումար սահմանուած է 414·955·000 ռուբլի, փոխանակ նախապէս ճշդուած 413·767·000ի։ Ծախքերու ընդհանուր գումար՝ 411·872·000 ռուբլի, փոխան՝ 410·784·000ի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՂԷՇԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ԽՈՒԼԹԻԿ ԳԻՒՂԻ ԲԱՐԲԱՌԸ, գրեց Եղուարդ Տարօնեան։ Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տան Կիլիկիոյ։ Անթիլիաս 1961։

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր, գրականութեան եւ արուեստի։ Վարիչ խմբագիր Կ· Սասունի։ Խմբագիրներ՝ Եղ· Պօյաճեան, Պ· Սնապեան։ Խմբագրական անդամներ՝ Յ· Գեղարդ, Տ· Ասկունի, Բ· Փափազեան, Վ· Օշական։ Թիւ 1 Յունուար, 1962, Պէյրութ։ Հասցէ՝ Պուաթ Փօսթալ 587, Պէյրութ, Լիբանան։

ԻՄ ԱՇԽԱՐՀԷՆ, գրեց Շահանդուխտ, պատմուածքներ։ Պէյրութ 1961։ Հեղինակի հասցէ՝ Պուաթ Փօսթալ 2623 Պէյրութ, Լիբանան։

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ, Մեծապատիւ Մուրացկանները, քաղաքավարութեան վնասները, Ատամի Տեսարաններ եւ Պաղտասար Աղբար։ Հրատարակութիւն Արամեան Սանուց Միութեան, Պոլիս 1961։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ինչպէս չէ... բաւական է որ ապագայ չարիքին նշանակութիւնը հասկընայ։ Երբ ամբողջ ազգ մը գարհուրելի անդունդէ մը դէպի վար քշուի· երբ խաբուսիկ երեւոյթներով ատ յիմարական խելապատակներու ծառայող երիտասարդները մեր խեղճ ժողովուրդին առաջնորդ կ՚ըլլան, ինչ միջոց չիկրնար ունենալ, հոգեւոր իշխանութիւնը ...։

— Ի՞նչ միջոց կրնայ ունենալ, ընդհատեց վարդապետը չհասկնալու զարնելով։

— Կամք ունենալ կը հասկնամ, Տէր եղբայր, բայց ազդեցութիւն ի՞նչպէս ձեռք բերելու է· քանի որ ազգային հոգեւոր իշխանութիւնը չունի քաղաքական ուժ մը զանոնք պատժելու։

— Այո, հոգեւոր իշխանութիւնը քաղաքական ուժն գործադրելու իրաւունք մը չունի, բայց տիրող կառավարութեան ուժը կրնայ տրամադրելի ընել իրեն։

— Տիրող կառավարութեան ուժը տրամադրելի ընելու համար ի՞նչ պատճառներ ցոյց տալու է ներկայ պարագաներու մէջ։ Չէ՞ որ կառավարութիւնը պատիժը սահմանած է միայն չարագործին համար։ Կրնա՞նք ըսել թէ ատոնք չարագործներ են, ատոնք ազգային շահը վըտանգող խռովարարներ են... մէկ խօսքով՝ ատոնք դատապարտուելու արժանի են։ Ի հարկէ ոչ, որովհետեւ երկրին օրէնքը վերապահութեամբ դատելու եւ պատժելու պայման մը չունի, ան ատեն ... ի՞նչ ըրած պիտի ըլլայ հոգեւոր իշխանութիւնը։ Ճշմարտութիւնը յայտնելո՞ւ է, թէ ոչ ...։

Տէր Կոմիտաս վարդապետին երեսը նայեցաւ, անոր սեւ վեղարի մը տակ կիսովին ծածկուած դէմքը խորին ուշադրութեամբ մը դիտեց ու ըսաւ.

— Ինչո՞ւ պիտի չյայտնուի ճշմարտութիւնն, երբ ազգային շահն այդ կը պահանջէ ներկայ պարագաներուն մէջ։

— Ազգային շահը կը պահանջէ՞ կառավարութեան յանձնել մեր եղբայրները, թօթուեց վարդապետը սարսռալով։

— Երկու չարեաց փոքրագոյնը... կրկնեց Տէր Կոմիտաս՝ չեշտելով իր խօսքը։

Վարդապետը բոլոր մարմնով դողդղաց ... Տէր Կոմիտասի այդ վերջին պարբերութիւնն իր հոգւոյն վրայ ծանր երկաթի մը պէս ճնշեց։ Պահ մը առաջ ունեցած գաղափարը մթնցաւ իր մէջ, եւ դէմը գտնուող այդ Աստուծոյ տաճարին նուիրուած պաշտօնեան կերպարանափոխ վիճակի մը մէջ երեւցաւ իրեն... ։ Օհ, կարծեց թէ քահանային տեղը՝ հրէշ մը նստած էր· կարծեց թէ մարդու մը տեղը ներդութեան մարմնացումը կը պատկերանար իր աչքին։

— Կը հաւատաք որ հոգեւոր իշխանութիւնը՝ չարիքին առաջքն առնելու համար, այդ աստիճան ստորին պատասխանատուութիւն մը յանձն պիտի առնէ։

— Պատասխանատուութիւն կա՞յ անոր մէջ, վրայ բերաւ Տէր Կոմիտաս, միթէ մէկը ամէնուն համար չի զոհուի՞ր... միթէ մարմնոյ մը մէկ անդամը չկտըրուի՞ր, երբ անդարմանելի վէրք մը ունենայ։

Ըստ իս, ապագայ չարիքը բառնալու համար, ասկէ զատ ուրիշ միջոց չկայ։ Եթէ ոչ, պէտք է որ ձեռքերը ծալենք ու սպանդանոց քշուած ոչխարի մը պէս· անոնց հետեւինք ամենայն համակերպութեամբ։ Եթէ ոչ, պէտք է աչքերնիս գոցենք ու կուրօրէն քաշկռտուինք գերեզմանի մը մէջ· չեմ գիտեր, հայր սուրբ իմացա՞ծ էք թէ այս մէկ տարուան մէջ քանի քանի զոհեր տուինք։ Մէկը կ՚սպաննուի՝ մատնիչ անուան տակ, միւսը կը սպաննուի դրամը մերժելուն համար... վերջապէս, ամէն օր զոհ մը կը գտնենք մեր ցանկերուն տակ ...։ Ի՞նչ ունէր սա խեղճ Առաքել էֆէնտին, զոր տունին մէջ սպաննելէն ետքը չթողուցին որ եկեղեցական կարգ ու կանոնին համաձայն թաղուի՝ անձնասպան է ըսելով։

— Անձնասպան չէ՞ր այդ մարդը՝ ընդհատեց վարդապետը խղճուելու մօտ շեշտով մը։

— Ամենեւին... ի՞նչ ունէր անձնասպան ըլլալու։

—Խիստ լաւ, ինչո՞ւ կը սպաննէին զինքը։

— Ցիմար առարկութեամբ մը... ուրիշ ոչինչ։

— Ի՞նչ առարկութեամբ։

— Առաքել էֆէնտին պաշտօնեայ մըն է, կառավարութեան դուռը ... մանաւանդ Վալի փաշային ալ սիրելի եղած էր ... ահա բոլորը։

— Կառավարութեան դուռը շատ հայ պաշտօնեաներ կան, ինչո՞ւ համար չեն սպաններ զանոնք։

— Էհ, նախանձը շատ բաներ կ՚ընէ, հայր սուրբ· Առաքել էֆէնտին իրենց կամաց համաձայն չէր ընթանար, այդ պատճառաւ «մատնիչ է, ազգադաւ է, կառավարութեան լրտեսն է ...» ըսելով, խեղճ միամիտ ժողովուրդին միտքը պըղտորեցին ու ամէնէն ետքը սպաննեցին զինքը։

(Շար·)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Տիկին Պճէնեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Ոսկերիչեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղազարոսեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց զաւկին Արմէնի զինուորութիւնէն ան – վտանգ տուն վերադարձին առթիւ : 10 Ն. Ֆ. Պ. Ազատ Պալեանէ, իր հօրեղբօր Սեդրակ Պալեանի եւ զարմիկին Յա – կոբ Հէլվաճեանի մահուան առթիւ :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգա– բարձութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Յովհաննէս Տէր Յովհաննէս– եանի (Իթալիէն) որ նուիրած է զորգ մը եւ հարիւր Ն. Ֆ. իր մօրը յիշատակին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Շաբաթ, Անուանակոչութեան տօնին առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պա– տարագ, ժամը 10ին :

Յաւարտ պատարագի Դպրաց Դասը եւ քահանայ հայրերը մասնաւոր թափօրով պիտի առաջնորդուին եկեղեցւոյ խորհր– դարանը եւ պիտի կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւնը, Նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

ԿԻՐԱԿԻ քառաձայն Ս. պատարագ ժա– մը 10ին : Հայ հասարակութիւնը կը հը – րաւիրուի ներկայ գտնուիլ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Հայրապետական ձայնա– ւոր պատարագ պիտի ըլլայ Շաւիլի Նո – թըր–Տամ Մայր Եկեղեցիին մէջ, 155 Ա– վընիւ Ռոժէ – Սալանկրօ, երեկոյեան ժամը վեցին :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԳԵՐ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Փոն տը Սէվրէն թիւ 171 օթօպիւս, իջնել Փուի Սան Վէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Հանդերձապահուհի մը Ս. Մուրատեան վարժարանին համար : Դիմել տեղւոյն վրայ :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Métro : Pont de Sèvres
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բ. Փափազեան, զաւակ – ները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հո– գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԲԱՐԹՈՂ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող – ները :

×

Պ. Պ. Թէրզեան եղբարք եւ ընտանիք– ները կը յայտարարեն թէ՝ այս Կիրակի Լիոնի Հայոց եկեղեցին (Ռիւ տիւ Փան – սիօնա), իրենց մօր հանգուցեալ

ԹԱՄԱՄ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Աղամեան) մահուան քառասուն– քին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Օր. Արշալոյս Կէմալմազեան, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Զայըրեան եւ ընտանե – կան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար– ուի ողբացեալ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԵՂԻՆԷ ԿԷՄԱԼՄԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր Եկեղե– ցին :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող– ները :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Անիէռի Թաղապետարանի սրահին մէջ Սանթր Ատմինիսթրաթիֆ է Սոսիալ :

Այս Կիրակի, ժամը 15էն 20 :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու ընկերուհիներն ու համակիրները :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անա– կընկալներ :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ :

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քազա տ'Իթալիայի չքեղ թատրոնին մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ երիտասարդ մը, որ փափաքէր արտածումի եւ ներածումի կարեւոր գոր– ծի մը մէջ ապագայ ունենալ :

Ներկայանալ ամէն օր՝

Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ հաստատութիւն,

3a, Rue Lafayette, MARSEILLE

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ, Մանուկներու Օրը, Կիրակի, 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի (Ռիւ Ժէ) :

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, մենախօ– սութիւն, արտասանութիւն եւ մանկա – կան անակնկալներ :

Ըստ աւանդութեան՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ պիտի բաժնէ մրգեղէններ, առանց բա – ցառութեան բոլոր սրահի ներկայ տղա – յոց :

Կը խնդրուի Կրընոպլի, Լանսէի, Ռէ – նաժի եւ Ֆիզքօրի բոլոր հայրենակիցնե – րէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել դպրոցին մանուկները :

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկնե– րու Օրը կը տօնէ այս Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, դպրոցի երեկեան աշակերտութեան կող – մէ պատրաստուած գեղարուեստական բաժինով մը :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկ – ներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի ա – շակերտ – աշակերտուհիներու կողմէ : Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր :

Աւանդական Կաղանդ Պապան իրեն նը– ւէրներով պիտի ուրախացնէ մանուկնե – րը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանա – սոր խումբի գեղարուեստական եւ պա – րահանդէս երեկոյթը Իսիի մէջ, Փետր. 10ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ :

500 էջ

13 Hors–Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըր– թական մարմնին :

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13.40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար :

Դիմել՝
Յառաջին
Հայ գրավաճառներուն
Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան
ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա– յացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Շրջ. ժողովի օրա – կարգի քննութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը– րաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին :

Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմի – տէներու ներկայացուցիչները :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը : Կարեւոր օրա – կարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի– տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե– րը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներք – նասրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հը– րաւիրած ընկերական ժողովներու .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկե– րուհիները :

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ՝ 14 Յունուար, Կի– րակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին :

ԹԱԹՈՒԼ խումբ՝ 14 Յունուար, կէս – օրէ ետք ժամը 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ՝ 14 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 13 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրա– կի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յուն– ուար, Շաբաթ, ժամը 21ին :

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտա– ւորիչ է : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներ – կայացուցիչները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1962 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ :

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Հրանտ – Սա – մուէլ գրատունը, եւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO - REX, 2 Rue Bernard du Bois

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

" ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ "

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հե– տեւեալ հասցէներուն մօտ :

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes. Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur–le–Prince, PARIS

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

AU BEAU NOYER

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET — BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 13 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9303 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5104

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԻՐ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ

Միջին Արեւելքի մէջ բացառիկ դիրք մը կը գրաւէ Լիբանան, որ ամէն բանէ առաջ հաւասարակշռութեան երկիրն է :

Գրեթէ կէս առ կէս քրիստոնեաներէ եւ իսլամներէ բաղկացած, իր բնակիչները հաշտուած են համակեցութեան գաղափարին հետ եւ ըստ այնմ ներդաշնակած իրենց կեանքը :

Եթէ զանց առնենք 1958 Մայիս – Հոկտեմբերի դէպքերը, զորս բացառութիւն մը պէտք է նկատել, իբրեւ հետեւանք հարեւան Սուրիոյ մէջ առաջ եկած յեղաշրջումին, քաղաքական ներդաշնակ եւ հաւասարակշիռ վիճակ մը տիրած է միշտ Լիբանանի մէջ, 1943ին անկախութեան տիրանալէն ի վեր :

Օսմանեան տիրապետութեան օրով, Տիւրզիները քանիցս ջարդած ըլլալով քրիստոնեայ գիւղերու բնակիչները, Նափոլէոն Գ.ի կառավարութեան միջամտութեամբ 1861ին ինքնավարութիւն էր տրուած լեռնային Լիբանանի, որուն առաջին եւ վերջինթեր կառավարիչները եղան Հայեր, — Տավուտ փաշա եւ Յովհ. փաշա Գույումճեան :

1918ի Զինադադարէն վերջ Լիբանան Սուրիոյ հետ միասին մտաւ Ֆրանսայի հոգատարութեան տակ : 1920ին ճշդուեցան «Մեծ Լիբանան»ի սահմանները : 1926ին դարձաւ Հանրապետութիւն, ժողովրդավարական դրութեամբ :

Լռելեայն համաձայնութիւն գոյացած է քրիստոնեայ եւ իսլամ տարրերուն միջեւ, հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար : Այսպէս, Հանրապետութեան նախագահը պէտք է ըլլայ քրիստոնեայ, վարչապետն ու երեսփ. ժողովի նախագահը՝ իսլամ : Նախարարական խորհուրդի անդամները պէտք է ըլլան կէս առ կէս իսլամ եւ քրիստոնեայ : Նոյն համեմատութիւնը նաեւ — մօտաւորապէս — երեսփոխաններուն համար :

Շնորհիւ համակեցութեան եւ ներդաշնակութեան այս օրինակելի դրութեան է որ ցարդ ո՛չ մէկ խոր ցնցում առաջ եկած է երկրին ու վարչաձեւին մէջ :

Այս տեսակէտէն մեծապէս կը տարբերի իր հարեւաններէն — Սուրիա, Եգիպտոս եւ Իրաք : Վերջին երկու երկիրներուն մէջ արքայական վարչաձեւերը փոխարինուեցան հանրապետական կարգերով, ղեկավարութեամբ զինուորականներու :

Հանրապետութիւնը մայրիներու երկրին մէջ դրուած է ամուր հիմերու վրայ : Նոյնիսկ 1958ի խռովայոյզ օրերուն ո՛չ մէկ լուրջ փորձ կատարուեցաւ «պետական հարուածով» մը կառավարութիւնը տապալելու եւ մենատիրական վարչաձեւ մը հաստատելու :

Զօր. Ֆուատ Շէհապ, այժմու Հանրապետութեան նախագահը, որ այդ բախտորոշ օրերուն բանակի ընդհանուր հրամանատարն էր, հետեւեցաւ քաղաքականութեան մը, որուն նպատակն էր ամէն բանէ առաջ պահպանել ներդաշնակութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը : Այդ պատճառով ալ շահեցաւ կողմերու միահամուռ վստահութիւնը եւ 1958 հոկտեմբերէն ի վեր իմաստութեամբ կը ղեկավարէ երկիրը :

Զարմանալի չէ, որ ձախողեցաւ Դեկտեմբեր 30-31ի գիշերուան փորձը, հակառակ զօրաւոր կուսակցութեան մը կողմէ կազմակերպուած ըլլալուն :

Լիբանան հարիւր տարի ինքնավարութեան բարիքները վայելած ըլլալով, մեծապէս կը գնահատէ անկախութիւնը, որուն կառչած է հոգիէն եւ որուն պահպանումը իր գերագոյն նպատակն է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

''ԱՀԱԿ''Ի ԶԵԿՈՅՑԷՆ ԵՏՔ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, « ԱՀԱԿ »ի զեկոյցին կարեւոր մասը այն է որ կը վերաբերի Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն «օրինաւոր շահերուն» : Այս կէտն է նաեւ զոր կը մատնանշէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի մամուլի գործակալութիւնը՝ Ալժերի Փրէս Սերվիս եւ որ «պատմական» կ'որակէ հրատարակուած զեկոյցը :

Այս բոլորին կողքին ընդհանուր կարծիքն այն է, հակառակ քանիցս կրկնուած յոռետես յայտարարութիւններու թէ Ֆրանքեւալժերիական բանակցութիւններ կը շարունակուին, նոյն գաղտնապահութեամբ եւ թէ, իրականին մէջ, կապը երբեք չէ խզուած : Թունուզի Ալ Ամալ թերթը կը գրէր այս առթիւ թէ, պէտք չէ զարմանալ «ԱՀԱԿ»ի լռութենէն կարգ մը կենսական հարցերու առընչութեամբ՝ զինուորական կայան, մանրամասնութիւններ երաշխաւորութեանց մասին եւն. եւ Նոր Տեսքուրի պաշտօնաթերթը կ'աւելցնէ թէ ատիկա անհրաժեշտ է քանի որ «բանակցութիւնը գաղտնի կը մնայ » :

Ալժերիոյ մէջ, մամուլը հարց կուտայ թէ արդեօք ի՞նչ ձեւով, Ալժ. Ազատ. Ճակատը կը մտածէ պայքարիլ Գաղտնի Բանակին դէմ : Ժուրնալ տ'Ալժէն կը գրէ թէ «ԱՀԱԿ»ի յայտարարութիւնը կը հաստատէ կարգ մը դէտերու տպաւորութիւնը ըստ որուն Գաղտնի Բանակը, վերջերս, մասնաւորաբար յարձակած էր Ալժ. Ազատ. Ճակատի խաղերուն վրայ : Այս ուղղութեամբ ուրիշ լուրեր ալ կան որ կը ձգտին հաստատելու թէ Գաղտնի Բանակը մեծ փորձողութեան մը պիտի ձեռնարկէ Ֆելլաղաններու դէմ :

Մարոքի կառավարական շրջանակները լաւատես են սակայն եւ գոհունակութեամբ կը դիմաւորեն «ԱՀԱԿ»ի զեկոյցը : Բաներ մը յայտարարեց այս առթիւ «Մարոք վստահ է թէ ալժերական ձգտումները անկախութեան, գերիշխանութեան եւ հողային ամբողջականութեան ձեռք պիտի ձգուին Մաղրեպի քոյր ժողովուրդներու աջակցութեամբ եւ համախոհութեամբ » :

× Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ թէ ալժերական կռիւը կը հասնի ճակատագրական ժամերու, ուր վճռական ուժը կամ պարզապէս ուժը պէտք է ըսէ «այլեւս այսպէս չի կրնար շարունակուիլ » : Ամերիկեան թերթին կարծիքով «ԱՀԱԿ»ի զեկոյցը այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը կը մօտենայ տը Կոլի առաջարկած ազնիւ պայմաններուն : Անկախութիւնը արդէն իսկ շնորհուած է սկզբունքով, տը Կոլ, իր կողմէ, երաշխաւորութիւններ կ'ուզէ Ալժերիոյ մէկ միլիոն 200 հազար Եւրոպացիներուն համար եւ արդար կարգադրութիւն մը Սահարայի եւ իր քարիւղի ճատարարուեստին : Եզերական պարագայ մը կայ, սակայն, ամերիկեան թերթին համար, այն է որ բանակցութեամբ կամ պարտադրուած լուծումի մը պարագային, կարգ մը տարբեր դժուարութիւններ պիտի ըստեղծեն :

× Պեն Խետտա «ԱՀԱԿ»ի ղեկավարը կ'երկարաձգէ իր այցելութիւնը Մարոքի մէջ : Կրկին պիտի տեսնուի Հասան Բ.ի հետ :

× Պապ ըլ Ուէտի շրջանը մահմետականները սկսած են շարժիլ : Ահաբեկումներ ծայր տուած են : Միւս կողմէ Օրլէանվիլի բանտէն բազմաթիւ մահմետականներ կրցած են փախիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Աքքրա հասած է, ուր ընդունուած է Ն'Քրումահի կողմէ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ լիբանանեան բանակը մաքրագործումի աշխատանքները կը շարունակէ, գլխաւորաբար այն շրջանները ուր ըմբոստներ տակաւին դիմադրութեան շրջաններ կազմակերպած են : Զորեքշաբթի օր 115 հոգի ձերբակալուած է որոնց մէջ Սուրի փոխ-նահանգապետը՝ Հալիմ Ֆայատ եւ երկրագործական նախարարութեան երեսուն պաշտօնեաներ : Ասոնց անդամ էին Սուրիական Ժողովրդական կուսակցութեան զոր կառավարութիւնը լուծեց : Նահանգապետը խնդրոյ առարկայ դարձած է տնտեսութեան նախկին նախարար եւ Ազգային Ազատական Կուսակցութեան (Ք. Շամուն) փոխ նախագահ Քազըմ էլ Խալիլի խօստովանութեանց իբրեւ հետեւանք :

ՓԱՐԻԶԻ լեհ Թղթակիցի մը վիզան չերկարաձգուեցաւ Արտաքին նախարարութեան որոշումով : Ծանօթ է որ Վարշաւայի իշխանութիւնները չէին նորոգած Լը Մոնտի Թղթակիցին Լեհաստան մնալու արտօնութիւնը :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ քանի մը հազար ուսանողներ հանդիսաւոր ցոյց մը կատարած են արտայայտելու համար իրենց հաւատարմութիւնը Աթաթիւրքի բարենորոգութեանց եւ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան ոգիին : Ցուցատախտակներու վրայ գրած էին.— Թուրք երիտասարդութիւնը որ յեղափոխութեան պահակն է պիտի չներէ Աթաթիւրքի թշնամիներուն : Պիտի ճզմենք անկեալ վարչաձեւին կողմնակիցներուն գլուխը : Պիտի խեղդենք անիծեալ համայնավարութիւնը » :

ՔԵՆԸՏԻ ճառ մը խօսեցաւ եւ իր մէկ տարուան նախագահութեան հաշուեկշիռը ներկայացուց : Նախագահը անգամ մը եւս յայտնեց թէ վճռապէս որոշած է պաշտպանել Պերլինը : Քենըտի կ'ուզէ նաեւ որ Միացեալ Նահանգները «Հասարակաց Շուկայի» ժամուն վրայ լարեն իրենց ժամացոյցը :

ՓԵՐՈՒԻ մէջ ահաւոր աղէտ մը պատահած է որուն հետեւանքով հինգ հազար հոգի մեռած են : Ժայռեր եւ սառի կոյտեր ամբողջ գիւղեր թաղած են : Հիմա ալ ողողումի վախ կայ :

ԱՏԼՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը հարիւրէն հարիւր Ատլանտեան Ուխտին հետ է :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ երկրաշարժ պատահած է : Մէկ զոհ կայ : Վնասներն ալ շատ մեծ չեն :

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ համագումարը որ մահմետական 25 երկիրներու ներկայացուցիչներու ժողովն է, վերջացաւ առջի օր Երուսաղէմի մէջ : Բոլորն ալ կոչ մը ստորագրեցին «ազատագրելու համար Պաղեստինը» եւ դատապարտեցին համայնավարութիւնը :

ՄԻՇԸԼ ՏԸՊՐԷ պաշտօնական բացումը կատարեց «Ֆրանս» նաւուն որ կոչուած է Ատլանտեանի վրայ բարձր պահել ֆրանսական ծովային փրեսթիժը : Այս առթիւ խօսած իր ճառին մէջ, նախարարապետը յայտնեց թէ Ֆրանսայի կոչումն է ոչ միայն ազգ մը մնալ այլեւ ուժ մը ըլլալ : Պատասխանեց նաեւ այն քննադատութեանց (Փինէ) որ եղած են այս բազմածախս ձեռնարկին համար : Տըպրէ շեշտեց թէ Ֆրանսացիները պէտք չէ վերապահ ըլլան, կասկած ունենան : Պէտք է ընդհակառակն համոզուիլ թէ Ֆրանսա մեծ երկիր մը կ'ուզէ մնալ եւ պէտք է որ մնայ : Տըպրէի համար Ֆրանսա հարկ եղածին չափ բնակուած չէ : Ընդհանուր ձեւով, Նախարարապետը կ'ըսէ թէ պէտք է լաւատես ըլլալ, եւ ատիկա հակառական չէ ալժերական ողբերգութեան հետ :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ ԴԻԱԿԸ Կ'ՈՒԶԵՆ

Իզմիրէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն . Ատալէթի կուսակցապետ Բակըզ Կիւմիւշբալայի նախագահութեամբ Ատա պրօսարանին մէջ Եգէականի վեց նահանգներու կուսակցական ներկայացուցիչներուն հետ եղած հաւաքոյթին ընթացքին յամառօրէն «Ներման » մասին երաշխիք ուզուեցաւ Կիւմիւշբալայէ : Մամլոյ գործավար Քեամուրան Էվլիյաօղլու ներում ուզող կուսակցականներուն ըսաւ թէ ներման համար զետին կը պատրաստուի : Կրնաք վստահ ըլլալ : Ելմըտացոյցի վիճաբանութիւններէն յետոյ ներումը ձեռք պիտի առնուի» :

Երեք ժամուան հաւաքոյթին չորս Ատալէթական գործավար ու քանըինը ծերակուտական եւ երեսփոխան ներկայ եղան : Կուսակցական ներկայացուցիչները խստիւ յարձակեցան Էվլիյաօղլուի վրայ Ինէօնիւի ներբողը հիւսած ըլլալուն համար : Արդարեւ գործավարը յայտնեց որ Ինէօնիւ անկեղծ է ներման մասին եւ այս ուղղութեամբ կ'աշխատի :

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Հաւաքոյթին ընթացքին Մենտէրէսի ընտանիքին օժանդակութեան հարցը մէջտեղ դրուեցաւ եւ յայտնուեցաւ որ ցարդ ձեռքի տակէ մէկուկէս միլիոն ոսկի հաւաքուած է : Վարչ. Խորհուրդի անդամ մը ըսաւ. « Մենտերէսի ընտանիքը իրօք դժնդակ կացութեան մէջ է : Ձենք կասկածիր որ բաւականաչափ դրամ պիտի հաւաքուի գնելու համար այն ինչքերը որոնք պետական գանձին կողմէ պիտի առնուին այս ընտանիքին ձեռքէն ծախու հանուելով » :

Եւրքսէլ Մենտերէսն ալ Անգարայի մէջ չեշտեց որ իրենց տեղեկութենէն դուրս բացուած է հանգանակութիւնը եւ «պիտի ընդունի՞ք » հարցումին պատասխանեց . « Ասոր փաստաբաններս կը խառնուին» :

Ատալէթի պարագլուխ Կիւմիւշբալա Հալքի, Միլլէթի եւ Ենի Տիւրքիյէի կեդրոնները այցելեց ու շուրջիններուն ազդարարութեամբ մերժեց լուսանկարուիլ վեց նետաւոր դրօշին տակ Հալքի կեդրոնին մէջ :

Մերսին ժամանած Իզմիրի Ատալէթական երեսփոխան Մ. Ալի Այթաչ անկախութեան պողոտային վրայ զինքը շրջապատած ժողովուրդին ըսաւ. «Այս պողոտան Մենտերէսը բացաւ : Անունն ալ Մենտերէսի պողոտա պիտի դնենք» եւ աւելցուց որ իր կուսակցութիւնը դեմոկրատ կուսակցութեան շարունակութիւնն է :

×

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Ատալէթի երիտասարդական ճիւղերը յառաջիկայ օրերուն պիտի պահանջեն որ Եասը Ատայի բարձր. ատեանին որոշումով կախաղան հանուած նախկին պետական անձանց դիակները ընտանիքներուն յանձնուին : Երիտասարդական ճիւղերու նախագահ Եավուզ Էսմէրսօյ յայտնեց որ այս մասին հանրաժողով մը պիտի գումարուի :

Ըստ Էսմէրսոյի անձ մը ինչ ձեւով ալ մեռած ըլլայ դիակը ընտանիքին պէտք է յանձնուի : Հակառակը ներհակ է սահմանադրութեան :

× Երկրին ցորենի պահանջը դիմագրաւելու մտօք կառավարութիւնը ամերիկեան կառավարութենէն պահանջեց 1961ին ներածուած մէկ միլիոն թօնին յաւելուածաբար այս տարի ալ հինգ հարիւր հազար թօն ցորեն ղրկել :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐԱԹՈՆԸ

Ա.

Սիրելի
ՅՈՎՀ. ՉԱԼԸՔԵԱՆԻՆ

ԽՄԲ.— Շ. Նարդունի, որ վերջերս հրաւիրուած էր Մարսէյլ՝ խօսելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան տօնին առթիւ, առողջական պատճառներով չկրցաւ մեկնիլ: Բայց իր ճառը ժապաւէնի վրայ առնուելով ղրկուեցաւ Մարսէյլ: Գոհացում տալու համար մեր ընկերներուն փափաքին, կը հրատարակենք ամբողջութեամբ:

Սիրելի հայրենակիցներ որ ի Մարսիլիա,— Այս երեկոյ գիս պիտի տեսնէիք այս բեմին վրայ: Եւ ահա... բացակայ: Բայց ես շատ կը փափաքէի գալ Մարսիլիա՝ տեսնելու համար հայկական ծովը, ոչ թէ Միջերկրականը, այլ այն ծո՛վ բազմութիւնը՝ զոր սովոր էի տեսնել տարին երկու անգամ, տարիներ առաջ, հանդիսական առիթներով: Ատոր համար է որ կ՚ըսէի թէ իմ միջնաբերդս է Մարսիլիան:

Երկար ատեն է որ չեմ տեսած ձեզ ամէնքդ, սրահներ լեցնող, ջրամբարի պէս գոռացող, խանդավառող ու խանդավառուող ձեր բազմութիւնը: Կարօտցած եմ ձեզ, հայրենիք մը կարօտնալու ձեւով: Եւ ի՞նչ է արդէն հայրենիքը, եթէ ոչ՝ լեզուով եւ հոգիով միացած բազմութիւն մը, նոյն երազներով ու հաւատքով ապրող գանգուած մը, նոյն աղօթքներով եւ պատմութեամբ կենդանի հաւաքականութիւն մը, մարդկային քաղաքակրթութեան իր ինքնատպութիւնը եւ հանճարը նպաստ բերող ժողովուրդ մը, ինչպէս դուք որ մէկ պատառն էք Հայութեան:

Ափսո՛ս, բացակայ եմ ձեր մէջ, այսօր:

Գիրս պիտի կարդացուի, բայց ձայնս պիտի չլսուի: Ձայնս պիտի լսէք, բայց պիտի չտեսնէք գիս: Վասնզի քռնսերվայի *վերածուած եմ ահա: Տուփի մէջ դրուած* սարտելայի *պէս: Ձայնաւոր ժապաւէնին յանձնած եմ մտածումներս, զգացումներս, հաւատքս, կարօտս, այն բոլոր յիշատակները որ գիս կը կապեն ձեզի: Ափսո՛ս, այս կարելիութի՛ւնն ալ պիտի չունենամ օր մը՝ երբ մտնեմ հողին տակ: Ատոր կը պատրաստէ գիս առողջութիւնս, որ կը տատանի եւ սկսաւ արդէն դաւաճանել՝ պատճառ դառնալով որ չկարենամ գալ ձեր մօտ: Ուրիշ պատճառ չկար: Առողջական վիճակս էր որ թոյլ չտուաւ գալ՝ ուրախանալու համար ձեզի հետ, խանդավառուելու համար ձեզմով, հայանալու համար ձեր մէջ: Վասնզի, ինչպէս կ՚ըսենք յաճախ այստեղ, երբ Հայութեան աւիշը կը սկսի նուազիլ մեր մէջ, երբ կը գօրշանայ կամ կը թառամի մեր Հայութիւնը, երբ վերջապէս Հայութեան միւռոնը կը ցնդի մեր ճակտէն, կը խորհինք ու կ՚ըսենք. «Երթանք Մարսիլիա եւ հայանանք քիչ մը»:*

Ա՛խ, եթէ գիտնայի թէ միայն Հայութիւն չէ, այլ եւ առողջութիւն կրնաք տալ ինծի, ճընկըլ – ճընկըլ կամ կաղն ի կաղ կուգայի Մարսիլիա: Յառաջի մէջ երեւալս, անունով կամ ստորագրութեամբ, ապացոյց մը չէ առողջութեանս: Զարմանալի՛ բան,— ժամանակ մը, երբ կը պարծենայի երիտասարդութեամբս, չէի ուզեր հաւատալ երիտասարդութեանս, ինչպէս հոգէն պիտի չուզէին հաւատալ ծերութեանս, եւ ահա չեն ուզեր հաւատալ առողջական տկարութեանս: Բայց ես կը զգամ թէ կը տկարանամ հետզհետէ,— տարիքս ալ փոյթս չէ թէեւ: Կ՚աշխատիմ, պիտի աշխատիմ, ձեռքէս պիտի չիյնայ գրիչը, հակառակ ցաւերուս: Ամօթ պիտի ըլլար գրողին՝ հեռանալ այս աշխարհքէն, գրիչը ձեռքէն ձգած ընդմիշտ: Գրիչը ձեռքիս մէջ պիտի գտնէ գիս դեւը՝ որ գարկաւ աչքիս եւ այժմ կը զարնէ ողնայարիս: Թեւս է միայն ազատ, հիմա, գրելու համար ձեզի, գիրով խօսելու համար ձեզի, գիրին մէջ թափելու համար ձայնս, կատաղութիւնս, ընդվզումս,— ա՛խ, հրեղէ՛ն երիտասարդութիւն, քաջառողջութի՛ւն... փոք – փրիթով կազմուած:

Բայց յորդ է հաւատքս, եւ փրփրադայր: Յաւերժական է հաւատքս հայկական գրիչին մասին: Ու կ՚ըսեմ ձեզի, չըլլա՛յ թէ պակսի ձեր հաւատքը, ձեր յոյսը, ձեր խանդավառութիւնը: Պիտի ըլլա՛մ, պէ՛տք է լսեմ, հեռաւոր Փարիզէն, նոյնիսկ հողին տակէն՝ ուր պիտի մըտնեմ օր մը, թէ դուք հաւատարիմ կը մընաք ձեր ուխտին: Ուստի լեցուցէք հանդիսասրահները, տօնեցէք ձեր հաւատքը, ձեր երազները, ձեր ազգային իտէալը, եւ ողջունեցէք, մեծարեցէք, ծափահարեցէք չառաչաձայն:

Իմ թելադրանքս, ահա միակ խորհուրդս եւ ցանկութիւնս Օրուան առթիւ:— Տօնեցէք ձեր կա՛մքը, որպէսզի թշնամին ալ լսէ թէ Հայութիւնը դեռ կը տօնէ իր ազգային տենչերը, կը տօնէ իր ազգային ուխտը, կը տօնէ իր մեծ կազմակերպութեան Օրը եւ գործը, ըրածներուն յիշատակը եւ անելիքներուն հաւատքը: Այն օրը որ լռեն ձեր ծափահարութիւնները, թշնամին պիտի ըսէ թէ մեռան կորան:

Անշուշտ պիտի իյնան մեզմէ շատեր: Փա՛ռք մնացողներուն: Փա՛ռք վաղուան Դաշնակցականներուն, որոնք պիտի տեսնեն մեր երազները իբրեւ իրականութիւն: Բնութեան օրէնքն է, մեզմէ շատեր պիտի յոգնին, պիտի մաշին, պիտի ընկրկին, ինչպէս ես ահա: Ես որ իմ բոցը ձայնս բերեր եմ յաճախ ի Մարսիլիա, ահա թուղթ մը միայն կը ղրկեմ, ձայնաւոր թուղթ մը միայն, երիզ մը: Ձեզաւ որ գայի եւ բեմ բարձրանայի իմ կրակովս, իմ շանթերովս, իմ ողջոյններովս, իմ հայկազա՛նց բառարանովս, լեցուն՝ օրհնութեամբ եւ հայհոյութեամբ, լեցուն՝ փառաբանանքով եւ պարսաւանքով, բաշխելով ըստ արժանւոյն եւ ըստ տեղին:

Է՛հ, բնութեան օրէնքն է, ըսի,— այժմ օրը երիտասարդներո՛ւնն է: Ահա ընկերս, որ կը խօսի փոխարինելով գիս իր երիտասարդութեամբ, իր ձայնին ջերմութեամբ, իր խօսքին նեկտարով: Մենք, երէցներս, պէ՛տք է լռենք որ խօսին անոնք: Ի՜նչ ուրախութիւն յաճախ լսելը եւ դիտելը:

Մեզքը չառնենք, սակայն, սատանային կամ հրեշտակին: Իրողութիւնն այն է որ կան տոկուններ՝ որոնք աւելի երկար կը տոկան ու կը դիմանան: Մենք տոկուն չենք եղեր: Դիմացկուն չեն եղեր մեր ոսկորները, մեր ջիղերը, մեր երակները: Այնքան կրնայ ըլլալ եղեր մեր առողջութիւնը:

Ես առողջ կ՚ըսեմ, քաջառողջ եւ յաւիտենապէս առողջ կ՚անուանեմ...

Գիտէ՛ք թէ ո՛վ է այդ քաջառողջը: Առոյգ, քաջառողջ, յաւիտենապէս առողջ այդ երջանիկը կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն:

Այսօր հաւաքուած ենք մեծարելու համար եօթանասուն առաւել մէկ տարեկան այդ առողջ երիտասարդը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Մենք կը ծերանանք, մենք կը տկարանանք, վաղը կը կորսուինք կ՚երթանք,— կա՛յ ու կը մնայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Օժտուած յաւիտենական առողջութեամբ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ՚ապրի ու կը տեւէ, կ՚աշխատի ու կը գործէ հազար ձեւերով, հուրով, սուրով, բահով, գրիչով, Հայոց լեզուին ելեկտրական բառերով: Ուզեցին կոտրել ջախջախել իր ոսկորները,— միշտ կը մընայ ոտքի: Կտրեցին փեռեկտեցին իր ջիղերը,— միշտ կանգնած է ոտքի: Բացին երակները եւ արիւնը հոսեցուցին առատօրէն,— ահա դարձեալ կը ցցուի, կը բարձրանայ, կը ծառանայ, հէ՛յ «սալ ու չինար» Դաշնակցութիւն:

Ես լաճ մըն էի՝ երբ հերոսացած էր արդէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Հայոց Պատմութեան մէջ: Այսօր ծերացած եմ արդէն, ինք կը մնայ դեռ երիտասարդ, միշտ երիտասարդ, յաւիտենապէս երիտասարդ, աւելի քան առողջ, աւելի քան առոյգ, կայտառ, չարքաշ, աշխոյժ, կտրիճ, հուժկու, ջղուտ, կորովի, վառվռուն, քաջալանջ, մեծազօր:

Ֆիզիքական գուղնաքեայ ցաւեր կ՚անդամալուծեն զիս: Մինչդեռ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ մեծցաւ ձիւնամրրիկներու մէջ, արծուօրէն սաւառնեցաւ ամպածրար բարձունքներու վրայ, զարկաւ–զարնուեցաւ, խոցեց – խոցուեցաւ, արիւն թափեց՝ արիւն կորսնցնելով, կռուեցաւ ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման, կը մնայ այնքան հզօր, կը մնայ այնքան ուժեղ՝ որքան պայքարի առաջին օրերուն...

Կը յիշեցնէ...

Ուրիշ անգամ՝ օրինակ բերած եմ ռուս ժողովրդական բանահիւսութեան առասպելական մէկ հերոսը, որ քանի գետին կ՚իյնար՝ այնքան կը զօրանար, նոր ուժ առնելով հողէն:

Այս անգամ օրինակ պիտի բերեմ յունական դիցաբանութեան մէկ հսկան, Անտէոսը,— այս քաջաց քաջն էր որ քառուղիի մը վրայ կանգնած՝ գօտեմարտութեան կը հրաւիրէր բոլոր ասպատակները, հարաւէն գային թէ հիւսիսէն: Եւ անյաղթելի կը մնար, որովհետեւ ամէն անգամ որ գետին իյնար՝ նոր ուժ եւ զօրութիւն կը ստանար հողէն: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այդ Անտէոսն է, որ կանգնած է քառուղիի մը վրայ՝ ուր հաստատուած է Հայաստան աշխարհը: Կը կռուի Հիւսիսի դէմ, Հարաւի դէմ, Արեւելքի դէմ, Արեւմուտքի դէմ, բոլոր ասպատակներուն եւ ստամբակներուն դէմ: Երբ գետին կ՚իյնայ գօտեմարտութեան դըժբախտ մէկ պահուն, յոգնած կամ ուժաքամ, հայկական հողը կը լեցնէ իր ջիղերը նոր ուժով եւ նոր զօրութեամբ: Եւ ոտքի կը կանգնի ան՝ զարնելու համար աւելի ուժգին, կռուելու համար մինչեւ յաղթանակ:

Հայութի՛ւնն է այդ հողը, հողերուն լաւագոյնը եւ հրաշագործ տեսակը, որ դիւցազնական աւիշ կուտայ եւ շունչ: Ահա թէ ինչո՛ւ յաւիտենական այդ մարտիկը կը կոչուի Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն:

Հայ է այս կազմակերպութիւնը, իր մէջ խտացուցած՝ Վանի, Սասունի, Շապին – Գարահիսարի, Սարդարապատի, Ուրֆայի, Մուսա Լերան եւ այլ ռազմավայրերու ժողովուրդին հերոսական ընդունակութիւնը: Իր մէջ խտացուցած է ոչ միայն Գէորգ Չաւուշներու եւ Անդրանիկներու, այլ եւ Մօրուք Ժիրայրներու եւ Եկաւեաններու աննման քաջութեան աւանդութիւնը:

Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն կը կոչուի, վասնզի ամբողջական յեղափոխութեան արձագանգն է որ կը հնչեցնէ դարերու խորքէն, Երիքովի փողերուն նման՝ ի փուլ բերելով թշնամւոյն պատնէշները:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը յիշեցնէ Սասունցի Դաւիթը: Յովհ. Թումանեանն է որ կը պատմէ, աւելի ճիշդ՝ կը վկայէ.

Մի խենթ ծնուեց Հայոց ազգին...

Ահաւասիկ այդ «խենթն» է, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կը յայտարարէ թշնամւոյն ճակտին, բոլոր ասպատակներուն ականջին, ընդդէմ ուրիշին սեփականութեան աչք տնկողին.

Չեմ տայ, չեմ տայ իմ հօր ոսկին,
Չեմ տայ կանայքն իմ հայ ազգին,—
ՍԱՍՄԱՅ ԵՐԿԻՐ ՁԵԶ ՏԵՂ ՉԿԱՅ:

Ո՞ր աւանակն է որ ասոր համար կը նեղանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Տա՞լ պէտք էր արդեօք, ա՞յդ կը թելադրէր կարգ մը մարդոց անպատիւ տրամաբանութիւնը:

Չի բաւեր անշուշտ յայտարարել, այլ եւ պայման է պաշտպանել: Ատոր համար հիմնուած է Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը, որ կը յայտարարէ ասպատակին.

Քու թագաւոր թող գայ, թող գայ,
Թող գայ՝ ինձ հետ կռիւ անի,
Թէ ղոչաղ է՝ զոռով տանի:

Եւ, ղօչա՛ղ Դաշնակցութիւն, չի կըռուիր օտար զէնքերով, օտար սուիններով, օտար դրամով, օտարի բերնով: Կը կռուի Հայութեան ուժով, Հայու բարբառով, յանուն Հայութեան:

Թերեւս ոմանք զարմանան լսելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան այս ափոլոժին, *եւ հարցնեն.— Այդքան կատարեա՞լ է: Ո՛չ, ոչ եւ ոչ,— բայց կը նմանի մեզի, կը նըմանի Հայութեան, արարեալ ըստ պատկերի Հայկազանց: Երբեմն ձախաւերութիւն, երբեմն որոմն ի մէջ ցորենոյն, երբեմն անպէտ խմոր որ չի հասուննար Դաշնակցութեան տաշտին մէջ, վերջապէս թերաճ երիտասարդութիւն, այս ամէնը արատ կը բերեն կազմակերպութեան: Բայց երբ Աստուծոյ ստեղծած բաներն իսկ կատարեալ չեն, ինչո՞ւ զարմանալ՝ երբ բիծեր կը նշմարուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազամանդին մէջ:*

Սակայն, Օրը զոր կը տօնենք՝ կը թելադրէ մեզի խօսիլ կատարելութեան մասին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուաճումներուն մասին, իտէալին մասին, իրաւունքներուն մասին, զորս կը պահանջէ ի գին իր արեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԽՆՁԱՐԱՅԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՑ

TU MIHI, LEONI PRODERIS ?

Անիրաւ ճիւղների միալար համերգը մայրիների վրայ նիրհ է բերում մարդու, եւ սկսում ես երազել, մտքով թափառել անցեալի ոլորտներում:

Աշակերտ եմ Թեմական դպրոցում: Լատիներէնի դաս: Դրբոզլաւի խունացած դասագրքից ձանձրոյթ է բուրում, բայց պարոն Քիրլեանը անողոք է.

— Ի՞նչ, փո՛ւչ կենդանի, նորի՛ց կարդա.

— Tu mihi, leoni proderis ?

— *Ի՞նչ ասել է* փրոտէրիս *ցանցառ.*

— Proderis ?... proderis ?...

Սատկին այդ լէոնին *էլ,* փրօտէրիսն *էլ: Ես ի՞նչ պէտք ունեմ այդ յիմար լատիներէնին: Պարոն Քիրլեանի խոժոռ նայուածքի տակ մեծ ճիգով թարգմանում եմ.*

— Դու ինձ՝ առիւծիս պիտի օգնե՞ս:

Ինչ անբարտաւան անասուն է այդ առիւծը: Թակարդի մէջ է ընկել, խճողուել է պարանների մէջ, մուկը առաջարկում է օգնել, եւ գոռոզ յիմարը պոռում է նրա երեսին:

— Դու ինձ՝ առիւծիս օգնե՞ս:

Բայց փոքրիկ մուկը, ժիր շարժումով, կրծում է պարանը եւ ազատում գազանների թագաւորին անխուսափելի մահից:

— Հապա, ժպտալով հարցրեց մեր ուսուցիչը, ձեռքի քանոնը զարնելով առաջին սեղանի աթոռակալ բթամիտ Բաբիեանի գլխին, ասա, տեսնենք, ի՞նչ արաւ առիւծը, երբ ազատուեց թակարդից:

— Փախաւ, առանց մտածելու պատասխանեց Բաբիեանը:

— Մուկին սպանեց, ասաց յետեւից մէկը:

— Շնորհակալութիւն յայտնեց մուկին...

— Բոլորդ էլ ցանցառ էք, եզրափակեց պարոն Քիրլեանը: Առիւծը քաղցած էր, կերաւ մուկին:

Պարոն Քիրլեանը կատակ էր անում, անշուշտ, բայց ի՞նչ ասել այն կատակին, որ կէսը ճիշդ չէ՛ր: Դրբոզլաւը չէր ասում, թէ ինչպէս վարուեց մեծամիտ առիւծը վեհանձն մուկի հետ, բայց մենք ամէն օր տեսնում ենք, թէ ինչպէս են վարւում մարդ – առիւծները մարդ–մուկերի հետ: Հեռուները չերթանք, առնենք մեր պատմութիւնը եւ մեր առօրեան:

Համաշխարհային Առաջին պատերազմ: Անգլիա, Ֆրանսիա, Ռուսաստան դաշնակից՝ խճճուել են մահացու թակարդի պարանների մէջ: Հայ – մուկը վազում է նրանց օգնելու: Առիւծի մեծութիւնն էլ չունեն. չեն ասում.

— Tu mihi, leoni proderis ?

Ընդհակառակն, աղաչում են օգնել: Խոստանում են, յաղթութիւնից յետոյ պատժել Թուրքին, պատժել, եթէ Հայերին ջարդէ: Խոստանում են ազատել Հայաստանը Թուրքի ճիրաններից: Շա՛տ բան են խոստանում:

Դաշնակիցները ազատուեցին մահացու թակարդից. հայ – մուկը եւ շատ ուրիշ մուկեր կրծեցին թակարդի պարանները: Ջարդարար Թուրքը պատժուեցա՞ւ: Հայաստանը ազատուեցա՞ւ Թուրքի ճիրաններից: Չէր կատակում պարոն Քիրլեանը, յաղթական դաշնակիցները նախաճաշեցին Հայի միսով:

Խ. Ռուսաստանը, երբ պէտք ունէր հայ – մուկի ատամներին, Լենինի բերանով պոռաց ի լուր աշխարհի,— Թրքահայաստանը պէտք է լինի ազատ. անկախութի՛ւն Հայաստանին: Անխելք մուկը հաւատաց եւ սկսեց կրծել թակարդի պարանները: Վերջը — Բրեստ – Լիտովսկ, Մոսկուայի ու Կարսի դաշնագիր: Թըրքահայաստանին վերադիր Կարսն էլ, Արտահանն ու Սուրմալուն էլ փեշքէշ *Թուրքին:*

Միայն առի՞ւծն է աներես խորամանկ: Մո՞ւկն է միայն անխելք:

— Ցանցառ, պիտի ասէր պարոն Քիրլեանը, անխելքը դու ես, փուչ կենդանի՝ դասդ սորվէ:

Հարիւր տարի է եւ աւելի մենք գալիս ենք սերտում Դրբոզլաւի խունացած դասագրքով եւ միշտ այնտեղ ենք, որտեղ որ էինք: Նորից շարունակում ենք երազել, հաւատալ եւ զարմանալ, երբ մեզ գործ են ածում իբրեւ խուրդա *աշխարհի սակարանում: Եւ արթնանում ենք միայն*

Խնչարայի բարձունքում, երբ ճպուռների ականջ ծակող համանուագը մայրիների վրայ այլեւս անտանելի է դառնում։

Դարեր առաջ հասկանալի էր, որ մեր Իսրայէլ Օրիները եւ Յովսէփ Էմինները մաշում էին պալատների, կայսրների, թագաւորների եւ իշխանների դռները ազատութիւն աղերսելով, քրիստոնեայ էին եւ քրիստոնեայ եղբայրներին էին դիմում՝ միամիտ սրտով հաւատալով քրիստոնեայ եղբայրութեան։

Հասկանալի էր, երբ մեր հայրենասէր Խրիմեաններն ու Չերազները Պերլինում ակնկալում էին գտնել հարիսա։

Հասկանալի է եւ բնական, որ Թղթէ չերեփներով հարիսա չկարողանալով ըստանալ՝ Խրիմեանի յաջորդները ձեռք առին երկաթէ չերեփներ, եւ Հայոց լեռներում որոտաց հայ յեղափոխականի մոսինը։

Եւ այնուհետեւ մենք տեսանք Մեծ Եղեռն, եւ «առիւծը Թակարդի մէջ էր» եւ Կիլիկիայի Նահատակութիւն՝ «առիւծի» մասնակցութեամբ, եւ Իզմիրի հրկիզում ու սպանդ՝ «առիւծի» նաւերի աչքի առջեւ, եւ Թղթէ Սեւր եւ «ամբոխները խեղաքարուած» եւ խայտառակ Լօզան։ Եւ լսեցինք Թուրքի ոտները համբուրող մեծ «առիւծների» անբարտաւան խօսքերը․

— Tu mihi, leoni proderis ?

Լսեցինք խեղաթարուած երգչի մեղայականը․

— Հա՛յ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է։

Եւ ուրիշ շատ բարբարոս գործեր տեսանք եւ ուրիշ շատ իմաստուն խօսքեր լսեցինք, բայց նորից այնտեղ ենք, որտեղ որ էինք։

Եւ նստած Խնչարայի բարձունքին, մայրիների տակ, ճպուռների համանուագով, երազում ենք աշխարհի մասին․ ո՞ւր է «միակ փրկութիւնը»։ Մոսկուայո՞ւմ, Փեքինո՞ւմ, Նիւ Եորքո՞ւմ, թէ Փոթոմաքի ափին։ Ինչո՞ւմն է «միակ փրկութիւնը»— կոլխո՞զ կառուցանելով, թէ Ալընիի նահանգապետարանի գլխին եռագոյն դրօշ տնկելով։ Ո՞ւր է, ասա, իմաստուն Եզոպոս։

« Մեր նախնիքը ազգի համար իրենց կեանքը զոհեցին»... Զոհենք. եւ մենք սովոր ենք զոհելու եւ զոհուելու։ Բայց զոհենք ազգի՛ համար եւ ո՛չ առիւծի ... Առիւծի, որ ի վերջոյ արհամարհանքով կը շպրտէ երեսիդ․

— Tu mihi, leoni proderis ?

Հին յոյն իմաստասէրն ասել է․

Փանտայ ռէյ․ ամէն բան հոսում է։ Կեանքն էլ է հոսում, գաղափարներն էլ են հոսում, աշխարհն եւս հոսում է։ Հոսում է որոշ տրամաբանութեամբ, համաչափութեան մէջ, անվարան։

Վա՛յ նրան, որ ականջ չունի լսելու կեանքի համանուագը։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երկար լռութենէ մը ետք, ահաւասիկ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կրկին ասպարէզ կ'իջնէ ուրախ լուրեր տալու համար Ֆրանսահայ մարզասէր հասարակութեան։

Նախ սկսինք վարչական կազմէն։ Այժմ ունինք լաւ հոգինոց վարչութիւն մը, որու մաս կը կազմեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին տարեց վարիչ անդամները։ Ունինք մօտաւորապէս ութսուն ֆութպոլիստներ, որոնցմով կազմուած են հինգ խումբեր։ Այս խումբերը կը մասնակցին կանոնաւորապէս ամէն Կիրակի ֆութպոլի պաշտօնական մրցումներու։ Անոնց մարմինները մարզելու համար ամէն Հինգշաբթի շուէտական մարզանքներ կու տայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիչը Ժիմնազ-Լոնշանի մէջ։ Արդէն մեծ փոփոխութիւն կը տեսնուի անոնց խաղարկութեան մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը ունեցաւ 11 պաշտօնական մրցումներ, որոնց իննին մէջ յաղթական դուրս եկաւ եւ երկուքին մէջ պարտուեցաւ։ Եւ այժմ իր պատկանած կարգին երկրորդն է։ Ուրախութիւնը մեծ է վարիչի եւ մարզիկի միջեւ։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է այս տարի բարձրացնելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի կարգը Փրօմօսիոն տ'Օնէօր Ա.ի։

Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ին 35 տարուան բեղուն աշխատութեան եւ իր տարեց երեք վարչական անդամներուն բարեկամական յարաբերութեանց շնորհիւ ֆրանսական մարզական եւ քաղաքական շրջանակներու մէջ, կարելի դարձաւ որ Տիսթրիքթ տը Փրովանսը Հ. Մ. Ը. Մ.ի տրամադրութեան տակ դնէ Մոնթոլիվէի Սենաֆրիքա հսկայ մարզադաշտը, օժտուած՝ ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մարզադաշտերով։

Մարսէյլի քաղաքապետութիւնը 37 միլիոնի գումար մը քուէարկած է մարզարաններուն բարւոքման համար, ուր հետզհետէ պիտի շինուին հարիւր մեթր վազքի չորս փիսթեր, պատուոյ ամպիոններ երկու հազար հոգիի համար, ելեկտրական զետեղում մարզադաշտին բոլորտիքը՝ գիշերային մրցումներու համար եւ նմանապէս լողարաններու տաքութեան եւ տաք ջուրերու զետեղում։ Վերջապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտը պիտի ըլլայ Մարսէյլի մարզադաշտերէն ամենագեղեցիկներէն մին։ Ինչ ուրախութիւն եւ խանդավառութիւն Մարսէյլի մարզասէր հասարակութեան մէջ։ Այսքան տարիներ Հ. Մ. Ը. Մ.ը թափառելէ ետք մարզադաշտէ մարզադաշտ, վերջապէս կ'ունենայ իր մարզադաշտը եւ այս բոլորը ձրիաբար։ Ահա կազմակերպութիւն մը, որ կը գնահատուի Ֆրանսական կառավարութենէն։ Իսկ մեր երիտասարդութիւնը ինչ կը մտածէ այս մասին, չի՞ կարծեր որ այլեւս ժամանակը հասած է, որ բոլորուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները խանդավառութեամբ նուիրուած են այս գործին։ Վստահ են որ պիտի յաջողին միութեան վարկը եւ կարգը բարձրացնելու։

Անոնք որոշած են միանգամընդմիշտ ազատել մարզիկները սրճարաններու մէջ ժողվելէ։ Հանգանակութիւններով ու նուիրատուութիւններով պիտի կարողանան գնել հսկայ սրահ մը, որ պիտի կոչուի Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տունը։ Բոլոր հայ կազմակերպութիւնները պիտի օգտուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ձեռնարկներէն։ Ահաւասիկ ուրախ լուրեր Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.էն։

× Կիրակի, 14 Յունուար, Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր մարզադաշտին վրայ կը կատարէ ախոյենական դարձի առաջին մրցումը, Ա. Ս. Էլէքթրիսիթէի դէմ։ Այս ան խումբն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պարտութեան մատնեց առաջին երթի խաղարկութեան ընթացքին, օգտուելով մերոնց անփորձութենէն։ Այս անգամ կը յուսանք որ մեր կորովի մարզիկները իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ չարաչար պարտութեան պիտի մատնեն։

Կը խնդրենք յարգոյ հասարակութենէն, որ բնաւ չմիջամտեն դատաւորին տուած որոշումներուն մէջ, եթէ նոյն իսկ անոնք անիրաւ ըլլան։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները պէտք եղած բոլոր միջոցները առած են։

Վ. ՇԱՄԼԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄՈԼԻԵՐԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 340ԱՄԵԱԿԸ

Յունուար 15ին, Ֆրանսայի Ազգային Թատրոնը (Քոմետի Ֆրանսէզ) ոգեկոչելու համար ծննդեան 340ամեակը մեծանուն Մոլիերին, պիտի ներկայացնէ անոր «Ագահը», բեմադրութեամբ Ժագ Մոքլերի։

Մոլիերի գլուխ գործոցը համարուող «Ագահ»ը առաջին անգամ ներկայացուած է 9 Սեպտեմբեր 1668ին, Փարիզի Փալէ Ռուայալի բեմին վրայ, ուր հեղինակը ինքը անձնաւորած է խաղին հերոսին՝ Արփակոնի դերը։

Սկիզբները, Մոլիերի այս գործը պաղ ընդունելութիւն գտած է ժողովուրդին մէջ, որ ընտելացած ըլլալով հանձարեղ հեղինակին տաղաչափեալ գործերուն, հինգ արարնոց այս արձակ երկը գտած է չափազանց տժգոյն եւ գրեթէ տաղտկացուցիչ։ Իր հրապարակ գալու օրէն ետք, հազիւ քանի մը անգամ կը ներկայացուի «Ագահը», մինչեւ որ ժողովուրդը լայնօրէն կ'ընտելանայ գործին ու կը սկսի սիրել զայն։ 14 Դեկտեմբեր 1668ին կը վերսկսին «Ագահ»ի ներկայացումները եւ մինչեւ հեղինակին մահը՝ (17 Փետրուար 1673) կը ներկայացուի ան քառասուն եւ աւելի անգամներ։

Իսկ այսօր, «Ագահը» կը համարուի Մոլիերի ամէնէն շատ ներկայացուած գործը։ Արդարեւ 1680էն մինչեւ 1954 թուականը 1926 անգամ բեմադրուած է ան։

Արփակոնի տիպարը, որ Մոլիերի ըստեղծած տիպարներուն ամէնէն համաշխարհայինը եւ մարդկութեան օրինակ ծառայողը հանդիսացած է, բնական է Ֆրանսայի մէջ ունեցած է արժանաւոր մեկնաբանողներ, սկսած հեղինակէն իսկ։ Մեր օրերու Ֆրանսայի լաւագոյն Արփակոններէն մին է Քոմետի Ֆրանսէզի դերասաններէն Ժորժ Շամարա, որուն վիճակուած է Մոլիերի անմահ տիպարին մեկնաբանութիւնը՝ Յունուար 15ի ոգեկոչման ներկայացման ընթացքին։

Ֆրանսական երկու ուրիշ բեմերու վրայ եւս պիտի երեւին Արփակոններ՝ այս օրերուս։

Առաջինը՝ Փանսացի դերասան Ժագ Տիւֆիլօ Աթըլիէի բեմին վրայ, իսկ երկրորդը՝ Ժան Վիլար՝ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնին մեծանուն ղեկավարը, Փալէ տը Շայոյի բեմին վրայ։

Բնական է, բազմաթիւ ազգերու թատրոնները խլրացուցած են անմահ Մոլիերի այս նոյնքան անմահ տիպարը։

Հայ թատրոնը անմասն չէ մնացած այդ պատիւէն։

Արդարեւ, մօտաւորապէս դար մը առաջ, խաւարակուռ Թուրքիոյ խորերը, Պրուսայի մէջ, Թովմաս Ֆասուլճեան բեմադրած է Մոլիերի գործերը եւ հայ բեմը ունեցած է իր անմոռելի Արփակոնը, յանձին դերասան Դաւիթ Թրեանցի։

Աւելի ուշ, հայ բեմերու վրայ Արփակոնով փայլած է դերասան Արմէն Արմէնեանը, ներկայիս Հայաստանի մէջ՝ իննսունամեայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

— Յայտնի երաժշտագէտ, խմբավար եւ երգահան Սպիրիտոն Մելիքեանի ծննդեան ութսունամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է Երեւանի պետական գրադարանին մէջ։

Ներկայացուած նիւթերը կը խօսին Մելիքեանի կեանքին եւ գործունէութեան մասին։ 1912ին Թիֆլիսի մէջ կը հիմնէ «Հայկական երաժշտական ընկերութիւն»ը, որ կարեւոր դեր խաղաց հայ երաժշտութեան կեանքին մէջ։ Միւս կողմէ հաւաքած եւ մշակած է ժողովրդական աւելի քան հազար երգեր։ Այդ մասին կը պատմեն Մելիքեանի «Դասագիրք երգեցողութեան», «Վանայ ժողովրդական երգեր», «Շիրակի երգեր», «Հայ ժողովրդական երգի ձայնաշար» եւ այլ աշխատութիւններ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139«

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Կեցէք... իմացածիս նայելով՝ այդ Առաքել Էֆէնտի ըսած մարդերնիդ մատնած է եղեր Կեմ գեղի ուսուցիչը, ո՞ւր է ասիկա։

— Կեմ գեղի ուսուցիչը կը ճանչէ՞ք, հայր սուրբ։

— Ոչ... միայն թէ անունը լսած եմ։

— Ուրեմն հաւատացէք որ այդ ուսուցիչը մատնուելու արժանի էր։

— Պատճա՞ռը։

— Նախ՝ վանքերու հասոյթները կտրել տուած էր, այնպէս որ «Պոլի» հաւաքող վարդապետները սկսան հալածուիլ, նախատուիլ ու գեղերու մէջէն վռնտուիլ․ յետոյ գեղացիները համոզած էր որ զէնքեր գնեն ու կառավարութեան օրէնքներուն հակառակին։

— Ա՞յդ է բոլորը։

— Այո։

— Բարեկամ էիք Առաքել Էֆէնտիին հետ։

— Շատ մօտէն։

— Կին, զաւակներ ունի՞։

— Կին մը ունի, որ բաւական ատենէ ի վեր անյայտ եղած է։

— Ի՞նչպէս անյայտ եղած է։

— Կը կասկածուի թէ կինն ալ չարաչար սպաննուած ու հետքը կորսուած է։

— Տխուր բան... ամբողջ քաղաքը սարսափելի դրութեան մը մէջ է, Տէր եղբայր, շիտակը՝ իրաւունք ունիք այդ խռովարարներուն հակառակիլ... դիմանալու բան չէ։

Տէր Կոմիտաս սիրտ առաւ ու աւելի լայնօրէն բացաւ իր հոգւոյն մթին վարագոյրը՝ պատկերացնելու համար անոր ամբողջ զարշութիւնը։ Ուստի, ամենայն համարձակութեամբ յայտնեց․

— Այո, մեր ամէնուս պարտականութիւնն է ազգային գոյութիւնը վտանգող չարիքին հանդէպ նետուիլ ու չթողուլ որ աղէտը յառաջանայ։ Մեր ժողովուրդը կը նմանի ոչխարի մը, որ ամէն ձայնի, ամէն սուլերի ետեւէն կ'երթայ։ Բռնենք անոր ձեռքէն... ցոյց տանք իր առջին բացուած անդունդը։ Թող չխաբուին։ Ապագայ չարիքը իր կորուստն է, որ անհոգի գոհ պիտի տանք ու մեր նպատակին խուսափելի կը դառնայ։ Բայց եթէ կառավարութեան ալ դիմել հարկ պիտի ըլլայ... ի՞նչ ընենք... կամ պարագաներ որու մէջ կը զոհուին մարդիկ ...։

— Եթէ կառավարութեան յանձնել հարկ ըլլայ, պիտի կրնանք ընել։

— Ինչո՞ւ չէ... ատանկով մէկ երկու ալ պիտի հասնինք։

— Չէ՞ որ ժողովուրդը պիտի չհասկնայ մեր ընթացքը... չէ՞ որ պիտի կարծուի թէ մեր կոչման հակառակ կը վարուինք։

— Այդպէս է․ բայց հոգեւոր իշխանութեան պաշտօնեայ մը կարող է գաղտնի գործել ու ցոյց չտալ իր դերը։ Դիցուք թէ խլրտում մը կը նշմարեն այս արուարձանին մէջ... առանց կասկածի տեղի տալու, տեղական ոստիկանութեան կ'իմացնեմ ... ու կը վերջանայ ամէն բան։ Ո՞վ գիտէ թէ քահանան է կամ վարդապետը։ Նոյնպէս «պոլի» հաւաքող վարդապետ մը կարող է ծածուկ կերպով ամէն միջոց գործածել ու յաջողիլ։

Վարդապետը կը խղդուէր։ Յայտնի բան էր որ խղճի մը չարչրկումներու ներքեւ կը գտնուէր, յայտնի բան էր որ անզուսպ ու վրէժխնդրական տրամադրութիւն մը կը թելադրէ զինքը... մէկ խօսքով, յայտնի բան էր որ սարսռալի ու հրատապ պարբերութիւն մը իր կոկորդը կը ճմլէր։ Նստած տեղէն ակամայ շարժում մը ըրաւ, ու պոռթկցաւ մօտ ձայնով մը բացագանչեց․

— Տէր Կոմիտաս... մատնութեան դիմենք։

Ու, մեքենաբար, ձեռքը վեղարին տարաւ, գայրոյթով մէկդի նետեց զայն ու ցոյց տուաւ իր կերպարանքը։

— Տէր Կոմիտաս անմիջապէս ճանչցաւ... ուստի մրմնջեց։

— Վանական ...։

— Դաւաճան. ո՞ւր է խիղճդ, գոչեց Վանական վրէժխնդրութեամբ լեցուած շեշտով մը։

— Ներեցէք ... թոթովեց Տէր Կոմիտաս, Վանականին առջը ծունկի գալով։

— Ի՞նչ դարձաւ քու մէջդ... ատ ի՞նչ գաղափարներու ենթարկուած էք, յարեց Վանական՝ բարձր ու անվեհեր ձայնով մը։ Միթէ՝ չարիքը բառնալու համար չարագործի ընկեր ըլլալու է։ Միթէ կառավարութիւնը մեր շահը նկատի առնելով պիտի աշխատի, եթէ ոչ իր շահը պիտի փնտռէ մեր բնաջնջումին մէջ։ Խստալու, մատնենք մեր եղբայրները, պատժենք ու հալածենք զանոնք. բայց կը հաւատա՞ք որ այդ կերպով գերութեան շղթան մեր վզին վրայ աւելի չենք ծանրացներ... ։ Կը հաւատա՞ք որ Համիտին ծրագիրը գործադրած չենք ըլլար։

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Ռուբէն Ա. Գիւլխանդանեանի, իր սիրելի մօր՝ Տիկին Հայկանոյշ Գիւլխանդանեանի ցառնակսկիծ մահուան առթիւ։ Ողբացեալը 1932էն ի վեր Անկէնի մասնաճիւղի կազմութեան հիմնադիրներէն էր եւ մինչեւ վերջը մնաց հաւատարիմ անդամուհի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Քիւրքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւրքճեան եւ Չէյպէկեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Պ. Գրիգոր Այանեան, զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի 14 Յունուար, հայկական մատրան մէջ, յետ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ՄԱՐԻ ԱՅԱՆԵԱՆԻ եւ ԿԻՒԼՊԷՆԿ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

ԱՄԱՆՈՐ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի ամանորի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 13·30ին, վարժարանին մէջ։

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, եւ «ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»։

Իսիի գաղութէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին, ճշդապահ ըլլալով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ։ ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ մաթեռիէլով։ Մեծ եկամուտ։ Ոչ մէկ սթոք։ Հաճելի աշխատանք։ Վճարումի մեծ դիւրութիւններ։ Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ։

Տեղեկութեանց եւ Տըվիի համար գրել.—

Aïvazian
93, Rue Massena,
LYON 6e

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Շաբաթ, Անուանակոչութեան տօնին առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ, ժամը 10ին։

Յաւարտ պատարագի Դպրաց Դասը եւ քահանայ հայրերը մասնաւոր թափօրով պիտի առաջնորդուին եկեղեցւոյ խորհրդարանը եւ պիտի կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւնը, նախագահութեամբ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

ԿԻՐԱԿԻ քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուս. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 15ին, Պառ տիւ Կլոպ սրահին մէջ։ 7 Պուլվ. տ'Աթէն։ Օրակարգ՝ բացառիկ խորհրդակցական ընդհ. ժողով, կեդրոնէն ստացուած նոր նամակի մը առթիւ։ Խիստ կարեւոր է բոլորին ներկայութիւնը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ԻՆ

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գեղարուեստական եւ պարանցիկ երեկոյթը Իսիի մէջ, Փետր. 10ին։

×

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ
Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ։

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղա տ'Իթալիայի շքեղ թատրոնին մէջ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ երիտասարդ մը, որ փափաքէր արտածումի եւ ներածումի կարեւոր գործի մը մէջ ապագայ ունենալ։

Ներկայանալ ամէն օր՝
Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ հաստատութիւն,

3a, Rue Lafayette, MARSEILLE

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր
իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 93-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (ֆօ-փրօփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կը տօնէ, Մանուկներու Օրը, Կիրակի, 14 Յունուար, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սալ Սէն Լուի (Րիւ Ժէ)։

Խմբերգ, տրամախօսութիւն, մենախօսութիւն, արտասանութիւն եւ մանկական անակնկալներ։

Ըստ աւանդութեան՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ պիտի բաժնէ մրգեղէններ, առանց բացառութեան բոլոր սրահի ներկայ տղաքոց։

Կը խնդրուի Կրընոպլի, Լանսէի, Ռէնաժի եւ Ֆիգքօռի բոլոր հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել դպրոցին մանուկները։

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Շաբաթ, կէս օրէ վերջ, Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ, դպրոցի երեկոյեան աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած գեղարուեստական բաժինով մը։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ։

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիներու կողմէ։ Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր։

Աւանդական Կաղանդ Պապան իրեն նուէրներով պիտի ուրախացնէ մանուկները։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱՔՈԼՈՄՊԻ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Անիէռի թաղապետարանի սրահին մէջ Սանթր Ատմինիսթրաթիֆ է Սոսիալ։

Այս Կիրակի, ժամը 15էն 20։

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու ընկերուհիներն ու համակիրները։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին։

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

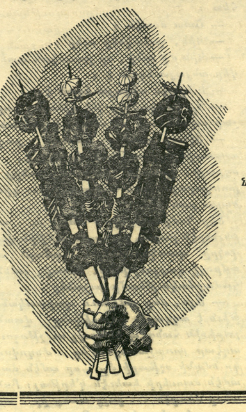
ՋՈՒԱ՛ՐԹ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11, ԺԱՄԸ 17էն՝24

AMBASSADEURS
3, Ave. Gabriel, 3

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ
ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions ԽԱՂԵՐ **Bar-Buffet**

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մեզոն ·լփորվիլի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Առնուվիլի թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 14 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9304 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5105

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

« ՏԸ ԿՈԼ ԼԱՒԱՏԵՍ Է՛Ր »
Կ'ԸՍԷ ԱՆԿԱԽ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ

Իզէռի նահանգի անկախ երեսփոխան Էմէ Փաքէ տը Կոլին հետ տեսակցութիւն մը ունեցած է առջի օր երբ արդէն «Ա-ՀԱԿ»ի զեկոյցը հրապարակուած էր։

Այս տեսակցութեան վաղորդային, Փաքէ յօդուած մը հրատարակած է Կըր-նոպլի Տօֆինէ Լիպէռէին *մէջ ուր կը յայտնէ թէ Պետութեան Նախագահը դը-տած է զարմացնելու աստիճան քաջ եւ պայծառատես։ Երեսփոխանը կը պատմէ թէ տեսակցութեան վերջաւորութեան անդրադարձած են ալժերական ողբերգու-թեան եւ տը Կոլ ըսած է.— « Ֆրանսա իր ճամբան առած էր, կարծեմ Ալժ. Ա-զատ. Ճակատն ալ իր կ'առնէ » ։ Եւ Փաքէ կը շարունակէ, տը Կոլի խօսքերէն այնպէս կ'երեւի թէ հակառակ ամենօր-եայ փոփոխակներուն, լաւատես է ապա-գային համար ։ «Ամէն ինչ լաւ կ'եր-թայ, ըսած է տը Կոլ, որովհետեւ այդ-պէս կ'ուզէ Իշխանութիւնը »։ Տը Կոլ մը-տահոգ իսկ չէ Գաղտնի բանակին նկատ-մամբ ։ « Իրադարձութիւն մը զոր կա-րելի էր նախատեսել եւ որ, հաւանաբար անխուսափելի է, ըսած է նախագահը, բայց բան չի փոխեր հիմնական հարցին որն է սերտ համագործակցութիւն մը ա-պահովել անկախ Ալժերիոյ եւ նախկին Մայր հայրենիքին միջեւ »։*

Տը Կոլ եւ անկախ երեսփոխանը խօսած են նաեւ Սահմանադրութեան բարեփո-խութեանց մասին, Փաքէ հարցուցած է թէ ո՞ւր հասած են այս առընչութեամբ նախատեսուած ծրագիրները։ Տը Կոլ յայտնած է թէ մտադիր է իրեն եւ իր յաջորդին համար հանրաքուէով ընտր-ութեան դրութիւնը ստեղծել, կը մտածէ նաեւ բարեփոխութիւն մը Ծերակոյտին եւ Տնտեսական Խորհուրդին համար ։

Ծանօթ է որ Հանրապետութեան Նա-խագահին ընտրութիւնը, հանրաքուէի միջոցաւ շատ սիրելի գաղափար մըն է տը Կոլին, բայց զարմանալի է նկատել թէ իրեն համար իսկ այդ ձեւին մասին կը խորհի ։

Ինչ կը վերաբերի Ծերակոյտին եւ Տն-տեսական Խորհուրդին, տրամադրութիւն կայ ձուլելու երկու ժողովները որպէսզի « ապաքաղաքականացնէ » բարձրագոյն ժողովը եւ անիկա աւելի զբաղեցնէ արդի ժողովրդապետութեան մը հոչակելի խն-դիրներով ։

Շահեկան գտնելով հանդերձ, պէտք չէ անշուշտ անդրադառնալ թէ Փաքէի տեսակ-ցութիւնը տը Կոլի հետ չի կրնար մոռցը-նել տալ թէ ամէն ինչ ալ այնքան դիւրին չէ բանակցութեան մէջ։ Իզէռի երես-փոխանը Նախագահը «համեմատաբար» լաւատես գտած է, մինչ ուրիշ այցելու-ներ ոչ լաւատես ոչ յոռետես կը գտնէին վերջերս։ Վստահութիւն ունի իր քաղա-քականութեան մէջ, բայց յուսախաբ է տեսնելով երկու ծայրերու ծայրայեղու-թիւնները։ « Այս մահմետականներուն հետ որոնք բոլորն ալ ֆելլական են, խ-կապէս դժուար է» ըսած է վերջերս ։

Փաքէ չի գրեր թէ ուրիշ բան մըն ալ հարցուցած է տը Կոլի, բայց Փարի-Փրէս *կը պատմէ թէ անկախ երեսփոխանը հարց տուած է թէ ինչո՞ւ 1958ին տը Կոլ չըսաւ թէ կ'ուզէ անկախութիւն տալ Ալ-ժերիոյ ։ Կ'ըսուի թէ տը Կոլ պատասխա-նած է որ պէտք է բաներ հասկնել, չէր կրնար քայքայել Ազգային միասնակա-նութիւնը ցորչափ հարկ եղած յեղաշըր-ջումը չէր կատարուած մտքերուն մէջ ։*

× Ալժէի մէջ Գաղտնի Բանակը նոր հրահանգներ տուաւ։ Թելադրեց Ալժէա-ցիներուն որ երկու ամսուան պաշար եւ ոսկի պահեն իրենց տունը։ Կարգ մը բա-ներ ալ ըսած է անուղղակի ձեւով ։

Անկախները որ հաւաքուած էին Խոր-հրդարանը բանաձեւ մը քուէարկեցին, ուր կը շեշտեն թէ միակ լուծումն է Ֆը-րանսական Հանրապետութեան մէջ պա-հել Ալժերիան եւ Սահարան։ Ընդհանուր բանաձեւին այս հատուածը միայն քուէ-արկութեան դրուեցաւ եւ արժանացաւ ջախջախիչ մեծամասնութեան մը՝ 12ի դէմ 179 ձայն։ Անկախները դէմ արտա-յայտուեցան նաեւ Նախագահի ընտրու-թեան հանրաքուէի միջոցաւ ։

Խօսակցութեանց ընթացքին Անկախ-ները շեշտած են թէ որեւէ պարագայի կարելի չէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը նկատել իբրեւ միակ ներկայացուցիչը Ալժերիոյ մահմետական բնակչութեան ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Հիւր Վաթանի մէջ, «1961 Թուրքիա» խորագրով Սուպհի Ուզունեա ի մէջ այ-լոց հետեւեալը կը գրէ Պիթլիսի մասին.

— *Պիթլիս չորս թաղ ունի։ Ամէնէն նը-շանաւորը Ինէօնիւի թաղն է։ Ոմանք Քիւրիւմ ալ կը կոչեն զայն։ Իսմէթ Ինէօ-նիւի նախահայրերը այդ տեղէն կուգան։ Իր պապերէն ոմանք ալ հոս պառկած են։ Քիւրիւմցիւ շատ կայ հոս։ Ամէն մարդ Ինէօնիւն ազգական ցոյց կուտայ ։*

Այստեղ շէյխերը կը տիրապետեն։ Շէյխերուն մարդիկը խեղճեր են, որոնք հաւաքուած են այդ աւատապետական գաղափարին շուրջ։ Անոնք կուտան, շէյ-խը կ'առնէ։ Աւատապետի, հպատակի դրութիւն մը։ Շէյխութեան դարերով շարունակուիլը աշխարհագրական պատ-ճառ մըն ալ ունի։ Շրջանը ցից է։ Երկար ատեն, Հիզանի եւ այլ շրջանները ոչ օ-րէնք մուտք գործած է, ոչ կառավարա-կան ներկայացուցիչ։ Գիւղացիները, իբրեւ միակ իշխանութիւն, իրենց գլու-խը գտնուող շէյխը տեսած էին։ Ձիւն ձմեռին ոչ մէկ փոխադրամիջոց կ'անցնի այդ տեղի ճամբաներէն, որոնք ճամբայ չեն։ Որով Շէյխը աւատապետական իրա-ւակարգ մը հիմնած է հոն։ Շէյխ Սալա-հատտին Պիթլիսի մէջ 12.000 ընտրողներ կը պահէ եղեր իր ազդեցութեան տակ։ Շէյխ Շեֆիք ալ Մուտքի գաւառակին մէջ կը գտնուի։ Այս գաւառակը միւսէն ալ ցից է եւ դժուարամերձ։ Այս պատճա-ռով ալ տակաւին քանի մը Հայեր կ'ապ-րին այստեղուանք :

Ծումհուրիյէթի մէջ կը կարդանք.

« Սերհատ Արտահան» թերթը կը գրէ թէ մէկ բժիշկ իսկ գոյութիւն չունի 60 հազար բնակչութիւն ունեցող Փոսոֆ գիւղաքաղաքին մէջ որ ճիշդ սահմանա-գլուխին վրայ կը գտնուի։ Ժողովուրդը միջոցը գտեր է առանց բժիշկի բուժուե-լու հիւանդութեան պարագային, բայց ննջեցեալներու ատեն շահագրգռուողները շատ դժուարին դիրքի կը մատնուին, ո-րովհետեւ ըստ օրէնքի անհրաժեշտ դիա-զննութիւնը չի կրնար կատարուիլ ։

Անցեալները Ազարա գիւղին մէջ երկու հողի սպաննուեր են։ Փոսոֆի դատախա-զը նեղը մնալով օգնութիւն ուզեր է Ար-տահանի դատախազէն։ Արտահանի դա-տախազը եւ կառավարական բժիշկը մին-չեւ Տամալ գիւղը կրցեր են երթալ։ Մեռեալներուն տէրերն ալ դիակները սահնակներու բեռցնելով նոյն վայրը գա-ցեր են դժուարաւ։ Դիազննութիւն կա-տարուեր է, դիակները կրկին սահակ բեռցուելով ճամբայ ելեր են ։

Որքան դժուար է հաւատալ թէ ոչ թէ Ափրիկէի անապատներուն, այլ Թուրքիոյ մէջ կը գտնուի անկիւն մը, ուր մեռեալ-ները անգամ վերջին ճամբորդութեան ելլելէ առաջ՝ հարիւր քիլմ. տարածու-թիւն կտրել կը պարտաւորուին։ Ինչքան գառն է խորհիլ թէ այդ հողերը երեսփո-խաններ ալ ունին Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, որուն անդամները ամսական 5400 ոսկի թոշակ կը պահանջեն …

Մէկ Մէկին

ԽՄԲԱԳԻՐ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

— Եղբա՛յր, շարունակ կը գրէք ազգա-պահպանումի մասին, Նոր Սերունդի մա-սին։ Նոր Սերունդը բռնելու համար լայն տեղ տուէք մարզական կեանքին։ Ֆրան-սական թերթ կը կարդա՞ք դուք, էջերը կը լեցնեն ֆութպոլի մրցումներու նկա-րագրութեամբ։ Դուք ալ առանկ ըրէք։ Յօդուած կարդացող չկայ, թերթօն ո՞վ պիտի կարդայ — ֆութպո՛լ, ֆութպո՛լ, ֆութպոլի մասին գրեցէք …

— Հայութիւն ըսել եկեղեցի ըսել է, գրեցէք որ ժողովուրդը եկեղեցի յաճա-խէ։ Հոգեպարար շարականներով եւ հո-գեշահ քարոզներով միայն կը փրկուի Հայութիւնը։ Ձեր թերթը շատ քիչ տեղ կուտայ եկեղեցական արարողութեանց։ Քաջալերելու համար՝ պէտք է գովել սարկաւագին ձայնը, պատարագիչին քարոզը, խունկը, ծնծղան …

— Ձեզի բան մը ըսե՞մ, նիւթակա՛ն է հիմը ամէն բանի, ազգ, հայրենիք, ըն-տանիք նիւթական ապահովութեամբ մի-այն կը դիմանան։ Դուք ազգապահպա-նում կ'ըսէք, բայց օր մը օրանց քաջա-լերա՞ծ էք մեր վաճառականները։ Օրի-նակ, *խալիի* վաճառականները։ Ազգային ճարտարարուեստ է *խալին*, ի՛նչ գիրքեր գրուած են *խալիի* արուեստին մասին, դուք *խապար* ունի՞ք, մէկ տող բան գրած չունիք ձեր թերթին մէջ։

— Ձմեռը եկաւ, ամէն մարդ կը դո-ղայ։ Տաքցնել պէտք է ժողովուրդը։ Կ'երեւի թէ դերձակները շատ փարա կու-տան ձեզի, հագուստի մասին կը գրէք՝ բայց ածուխի մասին գրած չունիք։ Արս-լանպէկի, Օվանըքի եւ հայկական գիւղե-րու մէջ ազգ. արհեստ դարձած էր ած-խագործութիւնը։ Ածուխի մասին յօդ-ուած մը գրեցէք, եղբայր, մէկ անգամ սխալեցէք եւ ածուխը փառաբանեցէք …

— Հայկական կերակուրներու մասին գրած ունի՞ք։ Այսի՞նչ ազգասիրութիւն է, կը ձուլուինք կոր եւ մտածած չունիք հայկական *տոլմա*յի մասին։

Վերջապէս, մենք որ նստած ենք գրա-սեղաններու առջեւ, կը նմանինք այն ա-շակերտներուն, զորս վարժապետը կը յանդիմանէ՝ երբ լաւ սորված չեն իրենց դասը։ Ամէն մարդ ներս կը մտնէ՝ խմ-բագրութեան դաս կուտայ ։

Կօշիկ ծախողը կ'ուզէ որ թերթը լեց-ուի միայն կօշիկաբանութեամբ։ Պտղա-վաճառը կ'ուզէ որ տանձի մասին գրը-ուի։ Եթէ Հայ մըն ալ … ջուր ծախելու ելլէ, կ'ուզէ որ ամբողջ ազգը ջուրի մա-սին խօսի ։

Մէկը կ'ուզէ որ սինէմայի մասին շատ գրուի։ Ուրիշ մը … ձիարշաւներու մա-սին։ Երրորդ մը՝ պարահանդէսներու մասին ։

— Լուրը ի՞նչ պիտի ընենք, ձայնասփ-իւռէն կը լսենք արդէն ։

— Յօդուածը ի՞նչ պիտի ընենք, ռնիր-արկած պատմեցէք մեզի ։

Ա՛լ կրնաք երեւակայել խմբագիրին վի-ճակը։ Որո՞ւն ուզածը տայ ։

Այս ամէնուն մէջ՝ կատակերգականը ո՞րն է, գիտէ՞ք։ Բոլորն ալ խմբագրու-թիւն կը սորվեցնեն, դաս կուտան ։

Այս արհեստաւորներէն մէկը, վարսա-վիրայ, երբ անցեալ օր՝ իր խանութը մտայ եւ մազերս կտրած ժամանակ դի-տողութիւն մը ըրի, սաստեց զիս.

— Ինծի նայէ, ինծի, ես հասարակ սափրիչ մը չեմ, տարիներով կատարելա-գործած եմ արհեստս եւ արուեստի վե-րածած ։

Ըսել ուզեց.

— Խմբագի՛ր, գրիչը վերցուր ու գրէ, սորվելիք բան կա՞յ միթէ։ Ամէն մարդ խմբագիր է, բայց … սափրիչ ըլլալու համար՝ պէտք է սափրիչ ծնիլ եւ տարի-ներով *սթաժ* ընել ։

Երէկ *տիփլիթ* մը պէտք էր, այսօր՝ գը-րիչ մը, խմբագիր ըլլալու համար։ Բայց արհեստաւո՛ր ըլլալու համար …

Գնա կորսուէ, վարժապետ *խաֆալը* …

ԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ձերբակալուած է հա-րիւրապետ Շաւքի Խայրալլահ, ըմբոստ երկու սպաներէն մէկը որոնք փորձեցին տապալել Լիբանանի կառավարութիւնը ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Արտաքին նախարարու-թիւնը յուշագիր մը յանձնած է Ուաշինկ-թըն, որուն մէջ կը հերքէ այն լուրերը ըստ որոնց խորհրդային կայաններ պիտի ստեղծուէին Եգիպտոսի մէջ ։

ՅՈՒԼԻՍ 1էն սկսեալ Փարիզ – Մար-սէյլ երկաթուղին բոլորովին ելեկտրա-կանացած պիտի ըլլայ։ Կառախումբին ժամական միջինը՝ 140 քիլոմեթր պիտի ըլլայ եւ ճամբորդութիւնը 7 ժամ 10 վայր-կեան տեւէ փոխանակ 7 ժամ 34ի։

ՓԱՔԻՍՏԱՆ շատ մտահոգ է Քաշմիրի հարցով եւ Ապահովութեան Խորհուրդին դիմեց որ անմիջապէս նիստ գումարէ ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարեց թէ այլ-եւս անցագիր պիտի չտրուի համայնավար Ամերիկացիներուն ։

ՔԱՍԸՄ անգամ մը եւս յայտարարեց թէ քրտական ըմբոստութիւնը ճզմուած է։

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ մասին մանրավէպ մը պատմեց Նիւ Եորքի կառավարիչը՝ Ռոք-ֆելլէր։ Երբ Խրուշչեւ Նիւ Եորք էր 1959ին, կառավարիչը ըսած է իրեն թէ քաղաքին մէջ մօտ 500 հազար ծագումով Ռուսեր կան։ Գիտեմ, ըսած է Խրուշչեւ, քիչ մնացած էր որ ես ալ գայի։ «Ինչո՞ւ» հարցուցած է Ռոքֆելլէր։ «Որովհետեւ ամսաթոշակները աւելի լաւ են» պատաս-խանած է Խրուշչեւ ։

ՄԻԿՈՅԵԱՆ որ քանի մը օրէ Աքքրա կը գտնուի այցելութիւն մը տուած է Ն'Քրու-մահի։ Խօսած են Խորհ. Միութեան եւ Ղանայի բարեկամական յարաբերու-թեանց եւ համագործակցութեան մասին։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ որ Մինսք կը գտնուի խառ-օրէն քննադատած է Բելոռուսիոյ երկրա-գործութիւնը ։

Անոյշ Հայաստան

Թողի երկիրն իմ հայրենի,
Գացի մինչեւ Իրան ու Հինդ,
Տեսայ մարդիկ չորս գլխանի,
Տեսայ հազար աղէտ ու խինդ ։

Հասայ մինչեւ չին ու մաչին,
Հասայ մինչեւ Ծովը Ճերմակ,
Տեսայ երկրի ծայրը վերջին,
Եւ դրախտի դուռը կըրակ ։

Հազար անգամ ծագեց արեւ,
Ու մայր մտաւ հազար անգամ,
Տեսայ ծառեր հրատերեւ,
Տեսայ ակուն արեգական ։

Եւ փերիներ՝ քնքուշ ու սեւ,
Աչքերը բոց, իրենք խաւար,
Եւ փերիներ տեսայ թեթեւ,
Փրփուրի պէս ճերմակ ու վառ։

Բոլորը ծո՛ւխ, բոլորն աւա՛զ,
Բոլորն աւար ջրին, քամուն,
Չկայ քեզնից գերիչ երազ,
Իմ Հայաստա՛ն, անոյշ անուն ։

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐԱԹՈՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս է, ա՛յս խրատունքով եւ ա՛յս պատճառաբանութեամբ, որ կը կռուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եօթանասունեւմէկ տարիներէ ի վեր: Կը կռուի եւ տարիները կ'անցնին, բայց կը մնայ երիտասարդ: Ծերը ե՛ս եմ, որ ցաւերս զրկած՝ գրիչ միայն կը շարժեմ: Ծերը ա՛յն է մանաւանդ, որ հաւատքը կորսնցուցած, դարձած՝ դասալիք, դրուժան, ուրացող, կը վարկաբեկէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, քցփուէկ գործերու մէջ գտնելով իր անհատի եռանդին կամ փառասիրութեան գոհացումը:

Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր ժողովուրդին վիճակը, կը հարցնեմ ես ինծի՝ երբեմն, եթէ գոյութիւն չունենար այս ըմբոստ կազմակերպութիւնը, որ վարժութիւն չունի ընկնելու.

— Այո՛, այո՛, Տէր Բարեգործական:

— Հրամանքդ, ընկեր Մոսկով:

Այս կազմակերպութիւնը այն փառքմուրացողը չէ, որ տասը տարին անգամ մը յոբելեան կը սարքէ իր չունեցած կարողութեանց ի վարձատրութիւն, կամ տարեդարձ կը տօնէ՝ ազգային որեւէ օգտակարութիւն չունեցած իր տարիներուն հոլովոյթին ի ցուցադրութիւն: Լիբանանի հարիւրամեայ մայրիները տարեդարձ կը տօնե՞ն միթէ, չուզելով յիշեցնել ցաւը այն աղքատներուն, որոնք կրնային կրակ վառելու օգտագործել անպէտ, փտած եւ երիթացած տարիքոտ ծառերը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ'ապրի եւ իր երկարակեցութեամբ հպարտ՝ կը յայտարարէ.— Կա՛մ եւ կը մնամ, որպէսզի ըսեմ թէ այս ազգին արիւնը կամ քրտինքը ծախու չէ երեսուն խուրուշով:

Անհաւասիկ, սակայն, այս մեծ ծառի՛ն է որ քար կը նետեն կարգ մը սատահակներ, կը ջանան ճղաքանց ընել՝ չարժելով իրենց կեղտոտ ջալոտը: Այս մեծ ծառին բունէն փրթած, թափած, փտած կեղեւներ թող խշրտա՛ն, թող աղմկե՛ն, ի՞նչ փոյթ,— ոչինչ կը շահին՝ ջանալով վարկաբեկել, միշտ պիտի մնան սակայն ոտքի կոխան:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Երբ մէկը կը վարկաբեկէ իր հարազատները, մայրը կը պատասխանէ առածական անէծքով.

— Հարա՛մ ըլլայ տուած կաթս:

Հայութիւնը, մեր հասարակաց մայրը, նոյն անէծքն է որ կը կրկնէ բոլոր անոնց հասցէին, որոնք այսօր կ'աշխատին վարկաբեկել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ արիւնով հարազատ, գաղափարով հարազատ, խտէալով հարազատ, վասնզի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմակերպութիւն մըն է նախ եւ առաջ մեզմէ ծնած, մեզմով սնած, մեզմով աճած, կնքուած՝ Հա՛յ ինչպէս մենք: Դեռ աւելին.—

Հայոց Պանթէոնը միւռոնով կնքուածը չէ որ կ'ընդունի, այլ այն որ կնքուած է արիւնով: Արեամբ կնքուած այս հայ կազմակերպութիւնն է որ Պանթէոնին է տուեր ֆետայիներ, ուսուցիչներ, գրագէտներ, վարդապետներ, մայրեր, որոնք կը կազմեն Հայութեան փառքը: Անոնք կռուեր են Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշն ի ձեռին, վրան գրուած միայն. «Մահ կամ ազատութիւն»:

Նոյն տիլէմը չկրկնեցի՞ն միթէ Եղիշէի հերոսները: Երբ Վարդանանքը կը փառաբանէք, ինչո՞ւ կը պարսաւաբանէք Դաշնակցութիւնը: Շա՞տ է Դաշնակցութեան պահանջը: Է՛հ, ըսէք, ինչո՞վ աւելի բարձր ենք Զուլուներէն կամ Պալումպաներէն:

Վա՜յ ձեզ, հակառակորդներ, «որ զմժղուկս քամէք եւ զուղտս կլանէք», վա՜յ ձեզ որ զուրկ էք մարդկային նուազագոյն յարգանքի զգացումէն եւ կ'անարգէք ձեր նահատակները: Անոնք չիյնկան խալի փախցնելու համար մաքսատունէն կամ ոսկի – ադամանդ, ոչ ալ Բարեգործականի բանալիները պահելու համար իրենց մօտ, այլ միայն՝ կարենալ երգելու համար աշխարհի դիմաց.

Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան
մէջը,
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը:

Եւ Հայ ապրելու համար, որպէսզի Հայ ապրինք մենք, ինկան անոնք պատուոյ դաշտերուն վրայ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը կը տօնուի արծարծելու համար այդ նահատակներուն յիշատակը:

Այս երեկոյ, ես, գրչի զինուոր եւ իտէալի ընկեր, երբ կը խորհիմ այս մեծ կազմակերպութեան նահատակներուն մասին, երեւակայութեանս առջեւ կը պարզուի Մարաթոնի դաշտը:

Ես տեսած եմ այդ դաշտը:

Տասը քիլոմեթր երկարութիւն ունի Մարաթոնի դաշտը, հինգ քիլոմեթր լայնութիւն, ու կիսալուսնի մը ձեւը: Գոգաւոր մասը ծովն է որ կը կազմէ,— կոնակը լեռներ:

Այս դաշտին մէջ է որ 490 թուականին (Ն. Ք.), Սեպտեմբեր 17ին, իրարու բախեցան Հելլէնները եւ Պարսիկները,— առաջինները վերջիններուն կուտային Մար անունը, իրենց միակ սարսափը:

Այս վերջինները 100.000 էին իբրեւ հետեւակ, որոնց կողքին 10.000 հեծելազօրք: Արտափեռնէսի հրամանատարութեամբ, անոնք ցամաք ելած էին գարնան եւ հեղեղի պէս կ'իջնէին հիւսիսէն հարաւ, քանդելով, կողոպտելով, անապատի վերածելով երկիրը: Այս հզօր բանակին կը հետեւէր իրենց նաւատորմը, որ կանգ առաւ Մարաթոնի առջեւ:

Հելլենական բանակը կը բաղկանար 9000 հոգիէ: Ոչ ձիաւոր ունէին, ոչ ալ նաւատորմ:

Արագօրէն, Աթէնքէն հիւսիս բարձրացաւ այս փոքրիկ բանակը՝ ուղելով թումբ կանգնիլ Մարաթոնի ճահիճներուն տակ: Տասը ռազմագէտներ ունէին յանդուգն, բայց կը վարանէին յարձակիլ ճոլոսին վրայ:

Իվերջոյ յաղթանակեց Միլտիադէսի ձայնը: Եւ յարձակման նախաձեռնութիւնը առած՝ բացաւ բանակին երկու թեւերը, աւելի զօրաւոր, մինչ կեդրոնը կը մնար տկար:

Առտուան կրօնական զոհաբերութեան արարողութենէն ետք, մէկ հոգիի պէս բայց կարգապահ՝ Հելլէնները սկսան վազել դէպի յառաջ, յառաջ, յառաջ: 1500 մեթր վազեր էին արդէն եւ հասած Պարսիկներուն մօտ, որոնք, զարմանահար ի տես այս «խենթութեան» կամ անձնասպանութեան, կոյր ընդունեցան անխռով, վստահ՝ իրենց թուական գերակշռութեան, ինչպէս յաղթանակին վրայ: Կատաղի՜ էր գիրկընդխառնութիւնը: Զրահներու շառաչիւնը, թուրերու չկաչիւնը, տէգերու շաչիւնը կը թնդացնէին Մարաթոնի երկինքը, մինչ բլուրներուն վրայէն փողերը կը հրահրէին եւ կը ղեկավարէին մարդայօշյօշ գործողութիւնները: Մահու կենաց զուպար անախընթաց:

Երկար տեւեց այս արիւնհեղութիւնը: Հելլէններուն ընտրանին անգամ մտած էր կռիւին մէջ,— բանաստեղծ, հռետոր, փիլիսոփայ: Մա՛հ կամ ազատութիւն:

Յետմիջօրէին, տեսնուեցաւ որ Հելլէններու աջ ու ձախ թեւերը կը յառաջանային, բայց թշնամին խորտակած էր կեդրոնը եւ կը մխրճուէր հելլենական բանակին սիրտը՝ սեպի ձեւով: Այն ատեն Միլտիադէսի երկու թեւերը օգնութեան հասան կեդրոնին՝ ջանալով մկրատել պարսկական յառաջացող բանակը:

Պարսիկները տեսան վտանգը: Եւ յանկարծ, անհաւատալի՛ բան, ծովէն հնչեց նահանջի փողը: Պարսիկները կը փախչէին դէպի ծով, ուր կը սպասէր նաւատորմը: Ահաւոր կոտորած մը նահանջի այս ճամբուն վրայ,— լա՛յն է աւազափը (փլած) այստեղ, եւ աւազափէն ետք խորունկ չէ ծովը: Միլտիադէս հրամայեց կռիւը շարունակել ջուրերուն մէջ, հետապնդել թշնամին ու կոտորել դեռ չհասած մինչեւ նաւատորմ: Ահաւոր էր կոտորածը, թշնամին ինկաւ դաշտին վրայ, աւազին վրայ ու ջուրերուն մէջ:

Կը պատմուի թէ բանաստեղծ Եսքիլէսի եղբայրը, Քինեկիրոս, կառչած էր թշնամի նաւակի մը՝ թոյլ չտալով որ հեռանայ: Անոր նման ուրիշներ, լողալով կը հալածէին Պարսիկները, կոտորելու կամ գերի վարելու համար յետին թշնամին: Ահա այդ պահուն, նաւակին մէջ ապաստանած պարսիկ զինուորը կացինով կը զարնէ կը կտրէ Քինեկիրոսի ձեռքը՝ ազատելու համար նաւակը եւ փախչելու համար մինչեւ նաւատորմ: Քինեկիրոս միւս ձեռքով կը կառչի նաւակին: Կացինը անգամ մը եւս կ'իջնէ:

Անձնուրացութի՜ւն, անձնազոհութի՜ւն, ի՜նչ անգութ պատերազմ էր որ տեղի ունեցաւ այդ օրը՝ յանուն ազատութեան: Ազատ ապրելու կա՛մքն էր, համազգային սրբազան կատաղութի՛ւնն էր որ կատարեց ըրաւ յաղթանակը: Թշնամի հսկայ բանակը, հազարաւոր սպանեալ թողլով Մարաթոնի դաշտին վրայ, ծովափը եւ ջուրերու մէջ, խոյս տուաւ նաւատորմին օգնութեամբ՝ չարաչար կոտորակեալ:

490 թուականին, Սեպտեմբերին էր որ շրջեցաւ պատմութեան ընթացքը ի նպաստ Արեւմուտքի:

Աթենացիք 192 զոհ միայն տուած էին: Անոնք թաղուած են Մարաթոնի դաշտին մէջ:

Երբ կը մեկնիք Աթէնքէն, կ'այցելէք Սորոսի արուեստական բլուրը(*), սանդուխով միայն մատչելի,— հողաթումբ մը 11 մեթր բարձր, որուն տակ թաղուած են մեծ նահատակները: Կը բարձրանաք բրգաձեւ հողաթումբին գագաթը, ձեր նայուածքը կը պտըտցնէք ծաղկաւէտ մարգատաններուն վրայ: Յետոյ վար կ'իջնէք, կը յառաջանաք, կը մտնէք Մարաթոնի բուն դաշտը,— այստեղ, ահաւոր տպաւորութիւն մը կը սարսռացնէ ձեզ: Երկու քաղաքակրթութիւն իրարու զարնուած են այստեղ: Դարը դարուն հետ է կռուեր: Մարաթոնի կոնակէն ձեզի կը նային լեռները, որոնք հսկա՛յ, հսկա՛յ թաշտ մը կը շինեն, մէկ կողմը բաց՝ դէպի ծով: Դեռ ոչինչ,— կը յառաջանաք դաշտին մէջ: Յանկարծ լռութիւն: Տարօրինակ լռութիւն մը կը տիրէ այստեղ: Բոլոր ճանապարհորդները կը վկայեն թէ պակուցիչ լռութիւն մըն է, տաճարային, աստուածային լռութիւն մը որ կը կեցնէ հովը՝ երբ կ'իջնէ Պենտելիկէի լեռնաշղթայէն, կը լռեցնէ Խարադրայի ջուրի երակը, որ կը կտրէ դաշտը դէպի ծով: Թռչուններն իսկ կը յարգեն այս խորհրդաւոր տպաւորութիւնը: Աշխարհի վրայ որեւէ անկիւն՝ անծանօթ է այս լռութիւնը: Այնպիսի լռութիւն մը, զոր հոմերական դիւցազներգութեան ծանօթ լեռնե՞րն են արդեօք որ կը ներշնչեն, թէ դաշտը՝ ուր կը յածին հայրենասէր նահատակներու ոգիները,— իրողութիւն է որ կը զգաք մրմունջ մը ձեր ականջին մէջ, մրմունջ մը որ վկայութիւն կուտայ անհաւատալի դիւցազներգութեան մը մասին:

Չի կրնար չսարսռալ ով որ կը կանգնի այդ դաշտին մէջ,— կոնակը լեռներուն, երեսը ծովին, կանգնած՝ գերեզմաններու վրայ: Լռութիւն, ու ներշնչում:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս ունի իր Մարաթոնները: Մեր Սարդարապատը Մարաթոն մը չէ՞ միթէ: Նոյնքան ներշնչական կռուադաշտեր չունի՞նք միթէ: Չունի՞նք մեր մեծ նահատակները: Ո՞ւր թաղուած են անոնք,— ափսո՜ս, մէկը աննշան քարի մը տակ, միւսը լերան մը

(*) Վաքերլոյի ռազմադաշտին վրայ եւս (Պելճիքա) կայ արուեստական նման բլուր մը:

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Փոխադրակառքին մէջ, ոստիկան մը նստած էր շարժավարին կողքին: Յանկարծական շարժումով մը, ոստիկանը ձեռքը կը նետէ կառքին շարժակին եւ կ'ուղղէ դէպի պատի մը անկիւնը: Շարժավարը կը յաջողի շտկել կառքին ուղղութիւնը. հազիւ զգած էին պատին: Երբ կառքէն վար կ'իջնէ, կը տեսնէ թէ ոստիկանները փոխադրակառքին ետեւի կողմէն դուրս կը հանեն Բորիսովը, որուն գլուխը ջախջախուած էր: Չէր կրնար արկածին հետեւանքով մեռած ըլլալ, քանի որ արկած տեղի ունեցած չէր ի վերջոյ: Բայց եւ այնպէս մամուլին մէջ հրատարակուեցաւ «արկած»ին նկարագրութիւնը, որուն զոհ գացած էր Բորիսով:

3) 1935 Յունուար 23ին, Լենինկրատի էնքավէտէի պետն ու իր գլխաւոր գործակիցներէն տասնըմէկ հոգի «իրենց պաշտօնին մէջ ոճրապարտ թերացումի» համար դատապարտուեցան երկու կամ երեք տարի կեդրոնացման կայան զրկուելու: Պատիժը իրապէս թեթեւ էր, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք ահ ու սարսափի կլիման, որ ստեղծուած էր Կիրովի մահուան յայտարարութեան վրայ: Ամբաստանեալները ուղարկուեցան Քոլիմա, ոսկիի աքսորավայրը, ու ձեռք առին կեդրոնացման կայանին վարչական գըլխաւոր պաշտօնները: Այլ խօսքով, իրապէս աքսորուած չէին, այլ՝ նոր պաշտօններու կոչուած:

Բայց, 1937ին, բոլորն ալ Լենինկրատ կանչուեցան եւ մահապատիժի ենթարկուեցան:

Ահա ուրիշ վկաներ ալ, որոնք խօսելու անկարող դարձան: Այլեւս չէին կրնար պատմել, թէ Կիրովը սպաննելու կամ սպաննել տալու հրահանգը որմէ՞ ստացած էին: Եթէ Սթալին մաս չունենար Կիրովի սպանութեան գործին մէջ, այսքան աճապարանքով կը շարժէ՞ր արդեօք:

Այնպէս կը թուի թէ Կիրով սպաննուած է առաւօտուն շատ կանուխ: Նոյն իրիկունն իսկ պետական մասնաւոր հրամանագիր մը կը հրահանգէր «դատական իշխանութեանց», որ մահապատիժի ենթարկեն այն բոլոր անձերը, որոնք ձերբակալուած էին ահաբեկչական նպատակներ ունենալու ամբաստանութեամբ: Սթալին Լենինկրատ մեկնեցաւ ճնշումները անձամբ կազմակերպելու համար:

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ԾԱՅՐ ԿՈՒՏԱՅ

Վերոյիշեալ հրամանագրին հիման վրայ, հարիւր տասնը եօթը հոգի տեղն ու տեղը մահապատիժի ենթարկուեցան (այս թիւը պաշտօնապէս յայտարարուածն է. իրականութեան մէջ, սակայն, սպաննուածներուն թիւը շատ աւելի մեծ է անկասկած), եւ պաշտօնապէս յայտարարուած 93 նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան յաջորդող քանի մը շաբաթներուն ընթացքին (Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսներուն): Լենինկրատի եւ արուարձաններուն մէջ բնակող հարիւր հազար հոգի Սիպերիա աքսորուեցան:

Եւ այս բոլորը միայն «սկիզբն էր երկանց»:

«Մեծ մաքրագործում»ը դեռ նոր պիտի սկսէր:

Ցարդ, Սթալին գործած էր զուտ փորձառական ձեւով: Էնքավէտէն մասնաւոր ծրագրով մը օժտեց զայն: Կանխորոշուած «պլան»ներու մայր հայրենիքը, Խ. Միութիւնը, ծրագրի ձեւով պիտի կազմակերպէր նաեւ ահ ու սարսափը եւ մաքրագործումը:

1935 Մայիս 13ին Կեդրոնական Կոմիտէն վաւերացուց հետեւեալը.

1) Մասնաւոր հրամանագրով մը ծնունդ կը տրուի «ապահովութեան մասնաւոր յանձնախումբի» մը, որուն պարտականութիւնն է մաքրագործել ժողովուրդի թշնամիները:

2) Երկրորդ հրամանագիր մը կը հրամայէ՝ Ա) տեղական կոմիտէներու խողովակով հրապարակային քննութեան ենթարկել բոլոր կուսակցականներուն թըղթածրարները: Բ) էնքավէտէի խողովակով գաղտնի քննութեան առարկայ դարձնել իւրաքանչիւր կուսակցականի քաղաքական կեցուածքը:

3) Նամակով կոչ ուղղել կուսակցութեան բոլոր անդամներուն, որ կրկնապատկեն «պոլշեւիկեան աչալրջութիւնը», այսինքն՝ մատնեն կասկածելի նկատուած որեւէ անձ:

Այս առաջին միջոցառումները ուղղըւած էին մասնաւորաբար կուսակցութեան անդամներուն դէմ: Բայց Սթալին կ'ուզէր ամբողջ ժողովուրդը ազատել «ժողովուրդի թշնամիներէն»:

Էնքավէտէի կեդրոնական սպասարկութիւնները մասնաւոր ուղեցոյցներ պատրաստեցին ուրեմն, որոնց գործադրութեան շնորհիւ մաքրագործումները պիտի հասնէին հսկայական չափանիշներու:

Այս ուղեցոյցներն էին՝

1) Հասուն տարիքի հասած բոլոր այր մարդիկն ու կիներու մտաւորական դասը քաղաքական տեսակէտէ գաղտնի քննութեան պիտի ենթարկուէին էնքավէտէի սպասարկութեանց կողմէ:

2) Այս կացութիւնը պիտի տարուի ընկերային դասակարգերու հիման վրայ մտաւորականներ, բանուորներ, գիւղացիներ:

(16 Շար.)

կողքին, դեռ եւս մին՝ ձորի մը մէջ, միւսը՝ ճամբու մը վրայ, միւսը՝ զընդանի մէջ, Սիպերիոյ մէջ, ծովի մը ալիքներուն մէջ, դեռ ի՜նչ գիտնամ թէ ու՛ր: Ձեր եղբայրներն են անոնք, ձեր հարազատները: Ձեր նահատակները: Հայ են անոնք, որ Դաշնակցական դրուեցան եւ իբրեւ Դաշնակցական մեռան, բայց մէկ բան միայն կը թելադրէր իրենց, — մեռնիլ Հայութեան համար:

Այժմ, հայրենի հողէն հեռու, մեր կռուի դաշտերէն հեռու, մեր Մարաթոնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տօնն է, — տօնական այս սրահներով, այսօր, կ՚աշխատինք տալ պատկերը այն դաշտին, ուր կը ննջեն մեր նահատակները: Հաւաքուած ենք այստեղ, լռութեան մէջ, անոնց թողած յիշատակներուն մէջ, լսելու համար հայ ֆետայիներուն խօսքը: Հայաստանի լեռներուն զեփիւռը, այսօր, շունչը կը բռնէ պահ մը, կը տիրէ լռութիւն, կը տիրէ խորհրդաւոր եւ տաճարային լռութիւն, որու մէջ կը լսուի, սակայն, խօսակցութիւն մը: Մեր նահատակներն են որ կը խօսին ձեզի. —

Քիչ էինք, բայց մեզի հետ էր Ազատն Աստուած:
Մեզի հետ էին Սարդարապատի քարերը, աւազը, փուշը, Հայոց արիւնով օծուած:
Մեզի հետ էին էջմիածնի եկեղեցիներուն ղօղանջները, որոնք տակաւին կը լեցնեն մեր ականջները:
Մեզի հետ էին կաթողիկոսները, առաջնորդները, քաղքցիները, հարուստները, գիւղացիները, աղքատները, որբերը:
Մենք միացած էինք բոլորս:
Մեզի հետ էին Սօսեաց անտառին նուիրուած հին արքաները,
Մեզի հետ էին Վահէվահեան քուրմերը,
Մեզի հետ էր Օշականի սուրբը,
Մեզի հետ էին ժայռերը պատռելով եկեղեցի շինող ճարտարապետները,
Մեզի հետ էին հին վանքերու մէջ մոմի լոյսով «Հայոց Պատմութիւն» ընդօրինակող աբեղաները,
Մեզի հետ էին 18–20 տարեկան երիտասարդները, որոնք լեռներու վրայ վառեցին ազատութեան կրակը:
Միասին էինք Դաշնակցական, Արմենական, Հնչակեան, Ռամկավար:
Մենք միացած էինք ամէնքս:
Մենք ամէնքս միացած ենք, դարձեալ, այստեղ հողին տակ:
Մենք ամէնքս միացած ենք, դարձեալ, հիմա, այս սրահին մէջ, ուր եկեր ենք լսելու ձեր խօսքը:
Ու կը հարցնենք ձեզի.
— Կը պահէ՞ք մեր ուխտը, Հայութեան ուխտը:

Հայկական Մարաթոնի մեռելներն են որ կը խօսին, այս սրահին մէջ, այս երեկոյ:
Լռութի՛ւն:
Մտի՛կ ըրէք, մտի՛կ ըրէք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՇԱԿ ՊԷՆԼԵԱՆ

Թրքահայ թատերական պատմութեան մէջ յիշատակելի անուն մըն է թողած Արշակ Պէնլեան, մանաւանդ՝ դուսաներգական սեռին մէջ: Պէտք չէ սակայն շփոթել այս անունը մեծ Սերովբէ Պէնկլեանին հետ, որ, ինչպէս իր առենին գրած ենք այս սիւնակներուն մէջ, եղած է հիմնադիրը արեւմտահայ թատրոնի դուսաներգական (օփերէթ) ճիւղին:

Այսուհանդերձ, Արշակ Պէնլեան Սերովբէ Պէնկլեանի աշակերտներէն է: Իր երիտասարդ տարիքին, աշխատակցած է մեծ վարպետին եւ անոր մահէն ետք (1900) յաջողած է շարունակել անոր գործը, ակիզբները պարբերական ներկայացումներով եւ հուսկ ապա 1910ին, իր վարպետին մահէն տասնամեակ մը ետք, վերջնականապէս հիմը դնելով «Պէնլեան օփերէթի խումբ»ին:

Արշակ Պէնլեան մեծ Սերովբէին պէս զուրկ էր դոյզն իսկ ուսումէ, ոչ իսկ ընդունակ՝ գրելու իր անունը: Եւ սակայն, այս արտակարգ մարդը ունէր ընդոծին տաղանդ մը, տաղանդ մը՝ անսեթեւեթ ու առանց բռնազբօսիկ որեւէ ծեքծեքումի, կարծես բնատուր զսպանակ մը՝ ուրկէ դուրս կը ժայթքէր առատօրէն արուեստին հրաշալիքը:

Երբ Արշակ Պէնլեան կը հիմնէ իր օփերէթի խումբը, բոլորովին տարբեր ծրագիր մը կ՚որդեգրէ, ճիշդ հակառակը իր վարպետին՝ Սերովբէ Պէնկլեանին:

Մինչ այս վերջինը իր դուսաներգական խումբով կը ներկայացնէր բացի Տիգրան Չուխաճեանի գործերէն նաեւ եւրոպական օփերէթներ, ինչպէս՝ «Պէլ – էլէն», «Ժիրօֆլէ – Ժիրօֆլա» եւ այլ դուսաներգութիւններ, Արշակ Պէնլեան իր գործունէութիւնը կեդրոնացուցած էր միայն ու միայն հայ մեծ երգահանին՝ Տիգրան Չուխաճեանի երկերուն վրայ եւ դարձած տեսակ մը անոնց մասնագէտը:

Բնիկ կեսարացի, Արշակ Պէնլեան օժտուած էր նաեւ «գործի մարդու» յատկութիւններով եւ ունէր կազմակերպչական մեծ կարողութիւն:

Եւ սակայն, այս «գործի մարդը» հեռու մնացած է նիւթին պաշտամունքէն եւ ի սէր գործին, ի սէր իր թատրոնին շըքեղութեան կանգ չէ առած նիւթական որեւէ զոհողութեան առջեւ:

Այս մասին կը վկայէ Վահրամ Փափազեան, հետեւեալ տողերը գրելով իր Յուշերու հատորին մէջ.—

«...Անսովոր ընդունելութիւնը գըտել էր Պէնլեանը Պոլսում, եւ դրա հետեւանք լայն ու բարձրորակ կեանքով ապրելու միջոցները չէին շփացրել այդ ծայրաստիճան համեստ, պարզակենցաղ մարդուն: ...Պէնլեանը թատրոնի ամբողջ եկամուտը ծախսում էր ներկայացումների շքեղութեան, իր դերասանների հարուստ ու բարձրորակ կենցաղի վրայ: Ինքը մի կոտր պանիր հացով գոհանում էր Ֆուլիսների ետեւում եւ հայրական խնամքով, հպարտ ու ինքնագոհ ժպիտով հեռուից դիտում էր դերասաններին՝ քաղաքի ամենաթանկ ռեստորաններին ճաշելիս»:

Թերեւս Վահրամ Փափազեանի վերոյիշեալ տողերուն մէջ կայ չափազանցութիւն, տրուած ըլլալով որ մեծանուն դերասանը իր բեմական անվերապահելի կարողութիւններուն քով, ունի նաեւ բացառիկ երեւակայութիւն մը, ինչ որ իր Յուշերուն մէջ զինքը յաճախ տարած է «գիծէն դուրս»: Եւ սակայն, «պանիր հաց»ի պարագան իրողութիւն է, վասնզի, հաղիւ տասնեւչորսամեայ պատանի՝ երբ կը դեգերէի Պէնլեանի ներկայացումներու «Կուլիս»ներուն ետեւը, յաճախ տեսած եմ զինքը պանիր – հացի կտորը ձեռքին ...

Բաւ ինք թէ՝ Պէնլեան իր մասնագիտութիւնը դարձուցած էր Տիգրան Չուխաճեանի օփերէթները:

Արդարեւ, Պէնլեանի երեւումով է որ ժողովուրդին լայն սեփականութիւնը դարձած են հայ երգահանին «Քէօսէ – Քէհեա»ն, «Արիֆին Հիլէսի»ն եւ մանաւանդ համբաւաւոր «Լէպլէպիճի»ն, որուն Հոր հոր– աղայի դերը ոչ ոք կարողացած է մեկնաբանել այնքան բնական հարազատութեամբ մը, որքան բնականէն արուեստագէտ ծնած Արշակ Պէնլեանը:

Հոր հոր – աղայի դերը Արշակ Պէնլեանի բեմական ստեղծագործութիւններուն գլուխ – գործոցը եղած է: Իրմէ առաջ իր վարպետը՝ Սերովբէ Պէնկլեան, աւելի վերջը՝ Մարտիրոս Մնակեան մարմնաւորած են նոյն այդ դերը, սակայն, ըստ ժամանակակից քրոնիկագիրներու կարծիքին առանցմէ ոչ մէկը իր մեկնաբանութեան մէջ կարողացած է լրիւ կերպով տալ միամիտ գիւղացի Հոր հորին տիպարը այնքան հարազատութեամբ եւ այնքան սրտառուչ պարզութեամբ, որքան Արշակ Պէնլեան:

Ըսինք թէ Արշակ Պէնլեան անուս էր: Եւ սակայն, այս անուս մարդը իր թատերական գործունէութեան ընթացքին յաջողած է պատրաստել, մարզել ու մէջտեղ բերել բազմաթիւ երգիչ – երգչուհիներ, որոնք յետագային Թուրքիոյ օփերեթային խումբերուն փառքը կազմած են:

Առանցմէ մէկն է եղած ամբողջ Պոլսահայութեան քաջ ծանօթ երգչուհի Ռոզալին (Պուլկարուհի):

Արշակ Պէնլեան Ռոզալին Պոլիս բերած է Ռումանիայէն: Հոն կատարած իր թատերական մէկ շրջապտոյտէն վերադարձին: Գեղեցիկ ձայնով մը օժտուած այս երգչուհին, սկիզբները զուրկ է եղած բեմական որեւէ շնորհէ եւ նոյնիսկ, հակառակ իր ձայնին, եղած է երգելու ալ անընդունակ: Շնորհիւ Արշակ Պէնլեանի ջանքերուն, քիչ ատենէն Պուլկարուհին իր վարպետին ձեռքին տակ դարձած է նշանաւոր երգչուհի մը, երկար տարիներով հմայելով ամբողջ Պոլսոյ այլադգի հասարակութիւնը:

Արշակ Պէնլեանի դպրոցին մէջ իրենց թատերական արուեստը զարգացուցած եւ յառաջդիմած են նաեւ բազմաթիւ այլ հայ դերասաններ: Առանցմէ մէկն էր նաեւ Շաւարշ Գարագաշը (իր մասին գրած ենք այս էջերուն մէջ), Վահրամ Պաղտասարեանը (Փարիզահայ վաղեմի դերասան՝ յայտնի իր զաւեշտական ստեղծագործութիւններով): Պէնլեանի աշակերտն էր նոյնպէս վերջերս Պոլսոյ մէջ մահացած Վահրամ Պալըքճեան (Ձկնունի): Այս վերջինը սակայն լքեց բեմը, հեռացաւ եւ մտաւ գործի ասպարէզը ու մնաց միջակութիւն մը՝ հայ թատերական աշխարհին մէջ:

Արշակ Պէնլեանի լաւագոյն աշակերտը եղաւ դերասան Հայկ Չուխաճեան, որ իր վարպետին մահէն ետք արժանաւորապէս գրաւեց անոր տեղը, մանաւանդ Հոր հորի դերին մեկնաբանութեամբ: Տակաւին կան Պէնլեանի մականին տակ յառաջացած բազմաթիւ Թուրք դերասաններ ալ, որոնց անունը թուել աւելորդ կը համարիմ:

Արշակ Պէնլեան իր ստեղծագործած տիպարներուն հետ կը նոյնանար, կ՚ընտելանար, այնքան որ իր անձնաւորումները կը դառնային բոլորովին ինքնուրոյն, պճնազարդուած յղացումներու եւ արտայայտութեան խայտաբղէտ ձեւերով:

Ընդունուած ճշմարտութիւն է որ թատրոնի ճաշակը հայ ժողովուրդին զաւակներն են որ ներշնչած են Թուրք ժողովուրդին: Ֆասուլեաճեանները, Մաղաքեանները, Մնակեանները եւ ուրիշներ են որ հիմը դրած են այսօրուան Թուրք թատրոնին:

Անժխտելի ճշմարտութիւն է նոյնպէս, որ թատրոնի դուսաներգական ճիւղին ալ հիմնադիրները եղած են Հայերը: Սերովբէ Պէնկլեանը հիմը դրաւ անոր 1875ին եւ շարունակեց այդ գործը մինչեւ իր մահը՝ 1900:

Իրմէ ետք, իր աշակերտը Արշակ Պէնլեան վերստին վառեց մարած ջահը՝ 1910ին հիմնելով նոր օփերէթի խումբը Պոլսոյ մէջ:

Եւ այսօր եթէ գոյութիւն ունի Թուրքիոյ մէջ օփերէթի խումբ, անոնք այդ գոյութիւնը կը պարտին Հայու զաւակ Արշակ Պէնլեանին, ինչպէս իրենց բովանդակ թատրոնին գոյութիւնը կը պարտին դարձեալ Հայու հանճարին, հոգ չէ թէ ուրանան այդ պարագան եւ աշխատին թրքացնել նոյնիսկ... Կոմիտասը:

Արշակ Պէնլեան մեռաւ Ա. Աշխարհամարտի գինադադարէն ետք:

Կը յիշեմ իր յուղարկաւորութեան օրը: Ամբողջ Պոլսոյ ժողովուրդը, Հայ, Յոյն, Թուրք եւ Հրեայ հետեւեցան իր դագաղին, որուն վրայ դետեղուած էր իր բեմական ստեղծագործութիւններուն գլուխ – գործոցը եղող Հոր հոր աղային հէյպէն եւ խալպուրը, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր «Պիզ քէօռ օղլու...»ն:

Եւ Չուխաճեանի երաժշտութեան այս խորախորհուրդ մեղեդիին ընկերացած Արշակ Պէնլեան գնաց միացաւ իր վարպետին՝ Սերովբէ Պէնկլեանին, որուն սկսած գործը այնքան փայլուն կերպով վերջացուցած էր արժանաւոր ու տաղանդաւոր աշակերտը, ի փառս Հայկեան հանճարին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

Տէր Կոմիտաս դատաւորի մը առջին գտնուող անարդ ոճրագործի մը պէս, բոլոր մարմնով կը դողար եւ կը զգար թէ խղճահարութիւնը կը խեղդէր զինքը:

Դուք որ ազգին ցաւերը մեզի հետ լացիք, շարունակեց Վանական, ի՞նչ շուտ դաւաճաննեցիք ձեր սկզբունքին դէմ: Ոչ. իմ ճանչցած քահանան չէք դուք այլ պիտի ըսեմ թէ նուիրական սքեմի մը տակ ծածկուած լրտես մըն էք, որ կառավարութեան մեղսակից մը ըլլալով՝ ամէն չարիք կարող է գործել: Բայց Տէր Կոմիտաս. յիշեցէք որ Աստուծոյ տաճարին մէջ կը գտնուիք. յիշեցէք որ ձեր չարութիւնները սատանի պատուէրներն ալ տասնելու համար չէ. յիշեցէք որ ձեր կոչումը սեւ սքեմի մը տակ պարշելի կաշի մը ծածկել չէ...: Մէկ խօսքով քահանան ամէնուս առելի եղող մոլեռանդ մը չէ: Ի՞նչ... ատ գաղափարին կը ծառայէի՞ք, երբ մատնեցինք Սիրվարդը...:

— Սիրվարդ... դողդղաց Տէր Կոմիտաս:

— Այո:

— Ե՞ս մատնեցի...

— Անշուշտ, դուք մատնեցիք:

— Ամենեւին:

— Հըըմ... սուտ կը խօսիք:

Տէր Կոմիտաս չկրցաւ պատասխանել: Հոգին ճնշուեցաւ. ու կերպարանքը սեւցաւ, ինչպէս պաղ ջուրէ հանուած կապար:

— Սո՞ւտ է... դուք չմատնեցի՞ք, կրկնեց Վանական՝ խիստ ու հրամայական եղանակով մը: Խոստովանեցէք... եթէ ոչ ապացոյցներ ունիմ:

— Թողութիւն կը պաղատիմ...:

— Որո՞ւ ձեռքով մատնեցիք զինքը, յարեց Վանական:

— Վալի փաշային ձեռքով:

— Ի՞նչ ամբաստանութեամբ:

— Ամբաստանեցի թէ խռովարար մըն է...:

— Պատճա՞ռը:

— Ոհ, պարզապէս կիրքս էր:

— Կի՞րքդ.

— Այո:

— Անձնակա՞ն հակառակութենէ առաջ եկած:

— Այո. անձնական հակառակութենէ առաջ եկած:

— Ի՞նչ էր այդ:

— Մտիկ ըրէք. Սիրվարդ աղջկան ներէս մէկուն աղջիկը սիրած էր: Երկուքն ալ իրարու համար հոգի կուտային: Բայց աղջկանս չէր ուզեր իր աղջիկը Սիրվարդին տալ: Ի՞նչ ընել հարկ էր: Ուրիշ միջոց չկար. այդ պատճառաւ ձերբակալել տուինք զինքը եւ աքսորելու դատապարտեցինք որ աղջիկը մեր ուզած երիտասարդին հետ ամուսնացնէինք:

— Ե՞տքը...:

— Ոհ, Վանական, կը խոստովանիմ թէ ըրածս վատութիւն է, կը խոստովանիմ թէ խիղճս կը տանջէ զիս... վերջապէս կը խոստովանիմ թէ ամէնէն զարշելի վատութիւնը գործած եմ: Կը խոստովանիմ, այո... ըսէք, ինչ որ կ՚ուզէք: Մոռցած էի կոչումս, երբ ներս մտայ Վալի փաշային ապարանքէն. մոռցած էի թէ մարդ մըն էի այդ պահուն:

— Անկից ի վեր չխղճահարուեցա՞ք:

— Չեմ գիտեր ...: Միայն թէ մոլութեան ուղին ժանիքաւոր երկաթէ ցանց մըն է. երբ մէկը նետուի անոր մէջ, շարունակ կը քաշկռտուի ու չի կրնար ազատիլ: Ահ, անկից ետքը Վալի փաշային գործիքն եղայ:

— Դո՞ւք:

— Այո, ես:

— Ուրիշ մատնութիւններ ալ ըրի՞ք:

— Կ՚ուզէի ընել. թէեւ չյաջողեցայ:

— Միայն Սիրվա՞րդը մատնեցիք:

— Ոչ, Մէլիկ պէկն ալ մատնած եմ:

— Ցետո՞յ:

— Ահ, ուրիշ մատնութիւն մը չեմ ըրած... ճշմարիտը կը խօսիմ:

— Խիստ լաւ, կը խոստանա՞ք որ ասկից վերջը ձեր կոչման համաձայն պիտի վարուիք:

— Կը խոստանամ Վանական... կ՚երդնում խղճիս ու Աստուծոյս վրայ:

Վանական պահ մը մտածեց... իր դէմը գտնուող եկեղեցականին երեսը նայեցաւ ու շարունակեց.

— Ուրեմն, հիմակ Սիրվարդին քով պիտի երթաք ու բանտին մէջ իրմէն ներողութիւն պիտի խնդրէք: Այս կը պահանջուի ձենէ. պիտի ընդունի՞ք:

(Շար.)

Այրի Տիկին Ատրինէ Ճիւհէրեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԻՒՀԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 11ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը՝ այս Չորեքշաբթի 17 Յունուար, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Կիրակի, Մայիս 27ին, Մուտիւալիթէի մեծ սրահին մէջ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«ԴԱՐՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ»

շարքին մէջ Փարիզ 312 մեթրի վրայ (միջին ալիք) ֆրանսական ձայնասփիւռը կը ներկայացնէ երկու հայ բանաստեղծներ· ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ և ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Կիրակի (Յունուար 21) ժամը 14·30ին։ Հատուածներ պիտի կարդան Նաթալի Խերեան, Ժան – Ժագ Ասլանեան, Հայկուհի Խըտըշեան։

Ձրոյց՝ ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂՔ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Միութիւնս իրենց հոգեհանգստի առիթով, շնորհակալութեամբ ստացաւ, Տէր եւ Տիկին Խրիմեանէ երեսուն Ն· Ֆ·, ինչպէս նաեւ Տիկին Զապէլ Մանուէլեանէ տասը Ն· Ֆ·։

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպութեամբ Սէն Շամոնի խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

Սէն Շամոնի Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ)։

Նուագախումբ՝ Ճիմի Ռիէլ։

Պիւֆէ, պար, քոթիյոն, ժէօ։

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél.	MO 11-84
20, Rue Villeroy		MO 32-10
65, Rue Robert		LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «Նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»։ առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER
à
L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire »
(*Réalités*).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ».
RENÉ MASSON (*Nouveau Candide*).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ».
ALAIN BOSQUET (*Combat*).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ».
(*Feuille d'Avis de Neuchâtel*).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ».
(*Libre Belgique*).

STOCK

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Բ· Ը· Միութեան

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ԻՆ

×

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գեղարուեստական եւ պարանցիկ երեկոյթը Իսիի մէջ, Փետր· 10ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կ·ի ներկայացուցիչը։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու ·—

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկերուհիները։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 15 Յունուար, Երկուշաբթի, ժամը 21ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին։

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ։

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քազա տ'Իթալիայի շքեղ Թատրոնին մէջ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մեզոն Ալֆորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Առնուվիլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանազան ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ· Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար ·—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

... « Հայերս հպարտութեամբ կրնանք դիտել եւ ուրիշին ցոյց տալ այս հատորը, արուեստասէր օտարները եւս հիացումով պիտի թղթատեն հայ հանճարին գովքը հիւսող՝ մանրանկարչութեան այս մեծ հայաշունչ մատեանը··»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ

Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպում։

Գին 120 Ն· Ֆ·

ԴԻՄԵԼ

« HARATCH », 32 Rue de Trévise, PARIS (IXe)

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

" ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ "

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հետեւեալ հասցէներուն մօտ։

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes. Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈՔՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 16 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9305 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5106

ՄԱԼԽԱՍ

« Հին պահակագունդ»ի վերջին նուիրեալներէն մէկն ալ անդարձ բաժնուեցաւ մեզմէ : Մահը տարաւ ինչ որ կորնչելի էր Մալխասէն՝ մեզի ձգելով այն՝ որ բաժինն է անմահութեան, հայ ժողովուրդի սրտին մէջ :

Շատոնց հաշտուած մահուան գաղափարին հետ, այս զուարթամիտ ու զըւարթախօս ծերունին, արդէն առենէ մը ի վեր կը հրջէր «երկնքի փողոցներուն մէջ»՝ ապրելու համար իր վաղեմի ընկերներու կողքին, որոնց հետ շրջագայած էր ամբողջ Հայաստանը, յեղափոխութեան անմար կրակով :

Հազիւ հաղորդած էինք իր ժամանումը, երբ, օր մը եսք, տխուր պարտականութիւնը տրուեցաւ մեզի՝ գուժելու մահը : Մահուան հետ ժամադրուած էր կարծէք հոս, իր ժողովուրդի ծոցին մէջ՝ վերջին հանգիստը տալու համար իր բազմատանջ մարմնին, որ իր վտիտ պարունակին մէջ, կը պարփակէր խոշոր սիրտ մը :

Այսօր, իր անվերադարձ մեկնումին առջեւ, Հայոց յեղափոխութեան հսկայական բեմն է որ կը բացուի դարձեալ, իր Վարդաններով եւ Լեւոններով, որոնք « բարկացած աստուածներու նման անցան Հայաստանի լեռներուն վրայէն» , յեղափոխութեան եւ հայրենասիրութեան « կրակէ շապիկը » հագած :

Յեղափոխական փաղանգի այս վերջին շառաւիղը իրագործեց դեղեցկագոյնը հրաշքներուն, տասնամեակներ ետք, իր դիւցազնատիպ հերոսները ապրեցնելով մեր մէջ, զանոնք կենդանի շունչ եւ ապրում դարձնելով Հայութեան վտարանդի սերունդներուն :

Մալխաս եղաւ ծարաւի մը յագեցումը : Հայրենազուրկ բազմութիւնները ծարաւն ունէին իրենց հայրենի լեռներուն եւ ձորերուն, այդ լեռնաշխարհէն ներս գործած, մարտնչած ու նահատակուած հերոսներուն : Այս ծարաւը յագեցաւ շնորհիւ Մալխասի , որ տարիներ շարունակ գործօն մասնակցութիւն բերելէ ետք մեր յեղափոխական մարտնչումներուն, երբ հայրենիքէն հեռացաւ, մերժեց ապրիլ այլոց հետ քան իր հարազատներուն, եւ իր վէպերուն մէջ վերակենդանացուց իր զէնքի ընկերները, հերոսական փէտայիները : Անոնց հետ ապրեցան ու ներշընչուեցան հայրենակարօտ բազմութիւնները, սերունդները բոլոր, որոնք գաղթաշխարհի բոլոր երկինքներուն տակ, փընտռեցին ու կարդացին Մալխասի վէպերը, որոնք կենդանի ու վառ գոյներով կուտան համապատումը մեր յեղափոխութեան :

Մալխասի գրականութիւնը ներշնչարան մըն է, անսպառ ու վճիտ աղբիւր մը, ուրկէ պիտի գան իրենց պապակը յագեցնելու ներկայ ու գալիք բոլոր սերունդները : Որովհետեւ բազմավաստակ գրագէտը կրցած է տալ դիւցազնական կողմը այն ժողովուրդին, որ բարոյալքումի օրերուն, Մալխասը պիտի ունենայ իբրեւ կորովաշունչ գրագէտ :

Շնորհիւ Մալխասի, մեր յեղափոխութեան առասպելական հերոսները մեզի հետ են ամէն օր, որովհետեւ Մալխաս այն գրագէտն է, որ գիտցաւ կեանք ու շունչ տալ իր մտատիպարներուն :

Այսօր, երբ բազմավաստակ գրագէտը կը յանձնենք հողին, երանի կուտանք իր հոգիին, որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, խանդավառուեցաւ հայ ժողովուրդի եւ անոր հայրենիքի ազատագրութեան գաղափարով եւ այդ գծով իր առաւելագոյն ծառայութիւնները մատոյց նոյն այդ գաղափարի յաղթանակին համար :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՕՐԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԻ ՄՈԼԷ ԴԷՄ Է ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԼՔՈՒՄԻՆ

48 ժամուան հաշուեկշիռ մը ցոյց կուտայ արդէն թէ ինչ ողբերգական օրեր ապրած է Ալժերիա : 48 մեռեալ եւ 116 վիրաւոր :

Ահաբեկչական արարքները երրորդ յաջորդեցին եւ Գաղտնի Բանակն ու Ալժ. Ազատ. Ճակատը ցոյց տուին իրենց «Ալժը» : Նախ Գաղտնի Բանակը՝ որ ռումբ մը նետելով «Ցոյսի Սրճարանին» վրայ 8 մեռեալ եւ 93 վիրաւոր, բոլորն ալ մահմետական, պատճառեց : Մահմետականները իրար անցան, յարձակեցան եւ քարեր նետեցին Եւրոպացիներու կառքերուն վրայ : Կը կարծուի թէ Ա. արարքին հեղինակները՝ Գաղտնի Բանակի մարդիկը ուզեցին վրէժը լուծել կաթնավաճառի մը զոր Ալժ. Ազատ. Ճակատը սպաննեց առջի օր :

Ալժէի արուարձանի մը մէջ Եւրոպացիներու կառք մը յարձակումի ենթարկուեցաւ Ալժ. Ազատ. Ճակատի մարդոց կողմէ, երեք հոգի սպաննուեցան, երկու հոգի վիրաւորուեցան : Համայնքներու բախումը աւելի քան երբեք սաստիկ է, ատելութիւնը կը շատնայ եւ մթնոլորտը, կ՚ըսէ «Ֆիկառո»յի թղթակիցը 1956 – 57ի սեւ օրերը կը յիշեցնէ :

Օռանի մէջ, չարաթավերջը նոյնքան խառնակ եղաւ : Յարձակումներ, առեւանգումներ եւն. : Ուսուցիչներուն զործադուլը Շաբաթ օր, ազատ կը թողուր ութսուն հազար երիտասարդներ : Այս պատճառաւ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին : Նոյն օրը, պատասխանելով Գաղտնի Բանակի հրահանգներուն, Եւրոպացիները կը պարպէին նպարավաճառներուն խանութները ուր շաքարը եւ ձէթը անգտանելի կը դառնային : Հրէական թաղամասին մէջ փորձեր կը կատարուէր, այրելու մահմետականներու խանութները մինչ անդին մահմետական բնակչութիւնը արդէն լարուած էր :

Միւս կողմէ Գաղտնի Բանակին կը վերագրուի առեւանգում մը որ կատարուած է Օռանի բանտին մէջ : Պաշտօնական թուղթեր ցոյց տալով, Շաբաթ օր , հինգ ոստիկաններ որոնց գլուխն էր ենթասպայ մը տէր կը դառնային մահմետական չորս բանտարկեալներու, որոնց երեքը մահուան դատապարտուած էին եւ վերջինը՝ ցկեանս բանտարկութեան ըսպանութեան համար :

Այս ամբողջին առաջին հաշուեկշիռն է, ինչպէս վերը ըսինք, 48 մեռեալ որոնց 13ը՝ Եւրոպացի, 116 վիրաւոր, որոնց 48ը՝ Եւրոպացի :

×

Էլիզէն պաշտօնական զեկոյցով մը հերքեց այն արտայայտութիւնները զորս անկախ երեսփոխան՝ Փաքէ վերագրած էր տը Կոլի, անոր հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք :

Ծանօթ է որ (տես Յառաջ՝ Յունուար 14), Իզէրի երեսփոխանը գլուխ գլխի խօսակցութենէ մը ետք տը Կոլի հետ , բաներ մը պատմած էր Տօֆինէ Լիպերէի մէջ, զորս բովանդակ մամուլը արտատըպած էր, չահեկան նկատելով :

Այս առթիւ, Էլիզէի զեկոյցը կ՚ըսէ թէ այն յայտարարութիւնները զորս «իբրեւ թէ» Նախագահը ըրած է անձնական խօսակցի մը եւ որոնց արձագանգ եղաւ մամուլը առանց արդարացումի եւ առանց վերաքննութեան, չեն համապատասխաներ իրականութեան եւ կը զգուշացնէ հանրութիւնը նման գործելակերպերու դէմ : Կը յիշեցնէ նաեւ թէ միայն հարազատ կարելի է նկատել Նախագահին այն խօսքերը որոնք արտասանուած են հանրութեան առջեւ կամ հաղորդուած պաշտօնական աղբիւրէ :

Իր կարգին՝ Տօֆինէ Լիպէռէ կը ճշդէ թէ պատասխանատու չէ այն մեկնութիւններուն զորս մամուլը տուած է Փաքէի տեսակցութեան առթիւ բայց մէկ տող չի ջնջեր այն խօսքերէն որոնք տը Կոլի բերանը դրուած են եւ Ալժերիոյ կը վերաբերին :

Յիշենք նաեւ թէ նոյն թերթը տեսակցութիւն մը հրատարակած է Կի Մոլէի հետ, ուր Ընկերվարական Ընդհանուր քարտուղարը՝ անհրաժեշտ կը գտնէ ինքնորոշումը Ալժերիոյ մէջ որուն կողքին պէտք է ըլլան նաեւ «հաւասար եւ փոխադարձ երաշխիքներ երկու համայնքներուն համար» : Այդ երաշխիքները պէտք է միջազգային ըլլան : Եւ ընկերվարական պարագլուխը կը շարունակէ — « Ալժերիոյ Ֆրանսացիները նոյն իրաւունքները ունին ինչպէս Ֆրանսացի Ալժերացիները : Պէտք է պաշտպանուին բռնութեան դէմ , ուրկէ ալ գայ, անիկա : Այս կէտին վրայ է որ, մենք ընկերվարականներս, համաձայն չենք Զօր. տը Կոլի հետ : Ինքնորոշում, այո՛, բայց պարզապէս քաշուիլ՝ ո՛չ : Ալժերիոյ պարզ լքումը՝ իրական լուծումը չէ , որովհետեւ կրնայ պատճառ դառնալ անհանդուրժելի ջարդերու մարդկային խղճին համար » :

ՄԱԼԽԱՍԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի, Յունվ. 9ին, Նոր Մարաշի Քառասուն Մանկանց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ թաղմանական կարգն ու յուղարկաւորութիւնը գրագէտ Մալխասի :

Շատ կանուխէն, եկեղեցին եւ շրջակաները լեցուած էին խուռն բազմութեամբ մը :

Ժամը ճիշդ 2ին, Ամերիկեան հիւանդանոցէն դագաղը բերուեցաւ եկեղեցի :

Ժամը ճիշդ 3ին սկսաւ արարողութիւնը :

Արարողութեանց կը նախագահէր Լիբանանի թեմի առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, շրջապատուած վարդապետներով եւ տասնեակ մը քահանայ հայրերով :

Յաւարտ արարողութեան, Խորէն Արք. խօսեցաւ հոգեշունչ եւ իմաստալից դամբանական մը, վեր հանելով հանգուցեալին արժանիքները, իբրեւ գրող, մտաւորական եւ յեղափոխական :

Տեղատարափ անձրեւին պատճառաւ, տեղւոյն վրայ յարմար նկատուեցաւ որ դամբանականները խօսին Քառասուն Մանկանց դպրոցի բակին մէջ, ուր փոխադրուեցաւ հանգուցեալին դագաղը՝ եռագոյնով ծածկուած :

Համազգայինի եւ Ն. Փալանճեան ճեմարանի կողմէ խօսեցաւ Մ. Իշխան՝ դըրուատանքով, եւ ցաւակցութիւն յայտնեց հանգուցեալի այրիին ու պարագաներուն :

Ապա , Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմինին կողմէ խօսք առաւ ընկեր Կարօ Սասունի, որ Դաշնակցութեան բոլոր Կեդր. Կոմիտէներու եւ Մարմիններուն կողմէ ցաւակցութեան խօսք ուղղեց այրիին եւ ներկայ գտնուող հազարաւոր երիտասարդ ընկեր եւ բարեկամներուն :

Հակառակ տեղատարափ սաստիկ անձրեւին, թափօրը կազմուեցաւ :

Դագաղը եկեղեցւոյ դռնէն դուրս ելած ատեն, Պուրճ Համուտի ոստիկաններու ջոկատ մը, իրենց պետերուն առաջնորդութեամբ, պատուի առին, բերելով յարգանքի իրենց բաժինը :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտները, Արծուիկներ եւ Անդր Նահրի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը կարգի շարուած՝ իրենց ողբական յարգանքը մատուցին մեծ անհետացողին : Անձրեւը արդէլք եղաւ սակայն, որ հազարաւոր դպրոցականներ հետեւին դագաղին :

Ապա քաջարի երիտասարդ ընկերներ և սկաուտներ, անգոսնելով բուք ու բորանը, մինչեւ գերեզմանատուն ձեռամբարձ տարին դագաղը, անցնելով հայկական թաղերէն :

Ստուար բազմութիւն մը նախապէս արդէն հասած էր գերեզմանատուն, ուր եկեղեցական – թաղմանական կարգէն յետոյ ընդհանուր յուզումի մէջ հողին յանձնուեցաւ Մալխաս, իր այնքան սիրած հայ ժողովուրդի գերեզմանատան մէջ :

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գերագոյն Մարմինը, Հ. Յ. Դ. Հրուանդանի Կ. Կոմիտէն, Տիկին Աննիկ Մալխաս : իր զաւակը եւ թոռնիկը, Հ. Յ. Դ. Պէյրութի եւ Անդր Նահրի բոլոր կոմիտէները, Համազգայինի Կեդր. վարչութիւնը, Պէյրութի վարչութիւնը, Ճեմարանի Տրջ. Միութիւնը, Պուրճ Համուտի քաղաքապետական խորհուրդը, Լիբանանի Օգն. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը, « Ազդակ » , « Ազատ Օր » (Յունաստան), Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանային եւ քաղաքին ու Անդր Նահրի բոլոր վարչութիւնները, ինչպէս նաեւ Օգն. Խաչի քաղաքի եւ Անդր Նահրի բոլոր մասնաճիւղերը, Քառասուն Մանկանց, Նոր Սիսի եւ Ատանայի թաղական խորհուրդները եւ անոնց յարակից բոլոր վարժարանները, Արգարեան եւ Ահրամճեան վարժարանները , Հայ Աւետարանական Գոլէճը (Պէյրութ), Պ. Գէորգ Երեւանեան, Դադաբեան ընտանիք, Վարուժան Աղասարգիսեան , Համալսարանական Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը եւ Պէյրութի վարչութիւնը :

Թափօրի անցած բոլոր թաղերուն մէջ , Հայերու եւ Արաբներու պատկանող բոլոր խանութները գոցուած էին, ի յարգանս ննջեցեալին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ վեցերը որոնք 23 օր է նիստի նստած էին Պրիւքսէլի մէջ առանց համաձայնութեան մը գալու, ի վերջոյ լուծումի մը յանգեցան ի վնաս Դաշնակցային Գերմանիոյ, որ ստիպուեցաւ զիջումներ ընել երկրագործական մարզին մէջ :

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ եկած լուրերը մտահոգիչ կը թուին տեղական մամուլին որ նոյնիսկ անմիջական կը գտնէ երկրորդ յեղափոխութիւն մը :

ԱՆԳԼԻԱ «յեղափոխական» որոշում մը տուաւ : Այսուհետեւ ջերմութեան աստիճանները պիտի տրուին սանթիկրատով , փոխանակ դարերէ ի վեր տեւող փարընայթը :

ՓԵՐՈՒԻ աղէտին առթիւ Ֆրանսա 150 հազար Նոր Ֆրանքի օժանդակութիւն մը ըրած է :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ երկուշաբթի օր բացուեցաւ Ֆրանսացի «լրտեսներու» դատավարութիւնը : Անոնք կ՚ամբաստանուին այն մեղադրանքով որ փորձած են սպաննել... Նասրը : Հաւանական կը նկատուի որ վճիռը արդէն որոշուած ըլլայ՝ ցկեանս տաժանակիր աշխատանք :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը արտօնութիւն չտուաւ նախկին նախագահ՝ Քամիլ Շամունի եւ հինգ ուրիշ անձնաւորութեանց որ Լիբանանէն դուրս ելլեն, երկրին ներկայ պայմաններուն մէջ :

ԵՒԿԼԻՏԷՍ ՀԱՅԵՐԷՆ

Մինչեւ վերջերս հայագիտութեան ուշադրութեան առարկան գլխաւորաբար հայ պատմիչներն էին եւ հայ տաղերգուները։ Գիտութեան նուաճումները անոնց տեսողութենէն դուրս մնացած էին։ Եւ տարիներու ընթացքին այն սխալ տպաւորութիւնը ստեղծուած էր, թէ հայ մատենագրութիւնը աղքատ է ճշգրիտ գիտութիւններուն վերաբերեալ աշխատութիւններով։

Գիտութեան եւ թէքնիքի բուռն զարգացումը Հայաստանի մէջ բնական հետաքրքրութիւն յառաջացուց դէպի ճշգրիտ գիտութիւններու պատմութիւնը։ Հայ գիտնականներուն ջանքերով Մատենադարանի ձեռագիրներուն մէջ երեւան եկան ճշգրիտ գիտութեան պատմութեան վերաբերեալ սքանչելի գոհարներ, որոնք հրատարակուեցան եւ գիտութեան լայն շրջանակին սեփականութիւնը դարձաւ։ Սակայն դեռ կան գիտութիւններու պատմութեան հետ կապ ունեցող բազմաթիւ առեղծուածներ։

Հայագիտութեան ամէնէն մեծ առեղծուածներէն մէկը Գ. դարուն (Ք. Ա.) ապրած Աղեքսանդրեան դպրոցի հանճարեղ յոյն թուաբանագէտ Եւկլիտէսի « Տարերք երկրաչափութեան » հայերէն ամբողջական բնագիրին բացակայութիւնն է։ Միջնադարու հայ մատենագրութեան մէջ մինչեւ այսօր յայտնի է միայն անոր մէկ փոքրիկ պատառիկը, որ 1051-ին յունարէնէ հայերէնի թարգմանած է Գրիգոր Մագիստրոս։ Մեզի հասած հին հայկական ճարտարապետական հիանալի կոթողները, որոնք շինուած են արտակարգ համաչափութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ, ուսողութեան դասաւանդութիւնները Գլաձորի նշանաւոր համալսարանին եւ միջնադարու բարձրագոյն միւս դպրոցներուն մէջ, Ե. – Զ. դարերուն հայ ուսանողներուն Աղեքսանդրիա ուսանելու փաստը եւ պատմական միջանկեալ տեղեկութիւններ հիմք տուած են հայագէտներուն ենթադրելու, որ հին ատենէն ի վեր գոյութիւն ունեցած է Եւկլիտէսի «երկրաչափութեան» ամբողջական բնագիրը հայերէն, որ, դժբախտաբար, չէ հասած մեր ձեռքը։

Եւկլիտէսի «Երկրաչափութեան » վերոյիշեալ հայկական պատառիկին վերջին հրատարակիչներէն մէկը՝ Ն. Ակինեան, քննութեան առնելով Եւկլիտէսի « Երկրաչափութեան» ամբողջական բնագիրին հայերէնի թարգմանութեան հարցը ու գալով այն համոզումին, թէ ան իսկապէս գոյութիւն ունեցած է, իր ուսումնասիրութիւնը ամփոփած է հետեւեալ բառի ցանկութեամբ, «... Տար բախտը եւ գտնուէր Եւկլիտեան «երկրաչափութեան« հայերէն թարգմանութիւնը՝ իր ամբողջութեան մէջ»։

Հայ աղբիւրագէտներուն տարիներու փնտռտուքները վերջապէս պսակուեցան յաջողութեամբ, յայտնաբերուեցաւ Եւկլիտէսի «Երկրաչափութեան» հայերէն ընդարձակ բնագիրը։ Ճակատագիրն տարօրինակ դիպուածով այս բնագիրը յայտնաբերուեցաւ ոչ թէ Երեւանի Մատենադարանին հարուստ հաւաքածոյին մէջ, ուր կարելի էր ակնկալել, այլ Հայաստանէն մղոններ հեռու գտնուող Հիւսիսային Ամերիկայի Քանզաս քաղաքին մէջ ապրող հայ բանասէրի մը ձեռագիրներու հաւաքածոյին մէջ։ Այդ յայտնագործութիւնը հետեւեալ պատմութիւնը ունի։

1959ին «Բազմավէպ» ամսաթերթին մէջ լոյս տեսաւ բանասէր Յ. Քիւրտեանի մէկ փոքրիկ հաղորդագրութիւնը այն մասին, թէ իր ձեռագիրներէն մէկը կը պարունակէ Եւկլիտէսի «երկրաչափութեան» ընդարձակ բնագիրը եւ մասնագէտ բանասէրներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր։ Այս լուրը գրաւեց մեր ուշադրութիւնը։ Մենք նամակով խնդրեցինք իրմէ՝ ղրկել իր ձեռագիրին միքրոֆիլմը։ Բանասէր Քիւրտեան սիրով ընդառաջ գնաց մեր խնդրանքին եւ ուղարկեց զայն։ Յիշուած բնագրին վերծանութենէն եւ մասնագիտական ուսումնասիրութենէն պարզուեցաւ, որ մենք մեր առջեւ ունինք գիտութիւններու պատմութեան համար եզակի նշանակութեամբ բնագիր մը, որ արժանի է բացառիկ ուշադրութեան։

Եւկլիտէսի նորայայտ «երկրաչափութեան» հայերէն ընդարձակ բնագիրը պարունակող ձեռագիրը կիսակաշի լաթակազմ է՝ բաղկացած 228 թերթերէ։ Ձեռագիրը գրուած է միասին, նօտրգիր, սեւ մելանով։ Էջերը վերցուած են եռագիծ ոսկիէ շրջանակի մը մէջ։ Ձեռագիրը կը պարունակէ Եւկլիտէսի ութ գիրքերը՝ 1–6 եւ 11–12։ Համապատասխան տեղերուն մէջ գետեղուած են երկրաչափական 222 գծագրութիւններ, որոնք կատարուած են արտակարգ խնամքով, կարմիր եւ մանիշակագոյն մելանով։ Երկրաչափական գծագրութիւնները նշանակուած են հայկական տառանիշերով։ Բնագիրին լեզուն գրաբար է։

Հայկական նորայայտ բնագիրին համեմատութիւնը Եւկլիտէսի «Երկրաչափութեան » օտար այլ եւ այլ լեզուներով գրուած եւ նախնական համարուած բնագիրներուն հետ, ցոյց տուաւ, որ հայերէն բնագիրին բովանդակութիւնը հիմնականին մէջ կը համընկնի հաւանական բնագիրին բովանդակութեան հետ. նման են երկրաչափական սահմանումները, գործողութիւնները, երկրաչափական խնդիրները մէջտեղ դնելու եւ լուծելու ձեւերը, երկրաչափական գծագիրներուն մեծ մասը եւայլն։ Սակայն այս երկու բնագիրներուն մէջ կը նկատուին նաեւ զգալի տարբերութիւններ։

Եւկլիտէս իր «երկրաչափութեան» մէջ խուսափած է չափագիտական խնդիրներ շօշափելէ, մինչդեռ հայկական տարբերակին հեղինակը լայնօրէն կ'արծարծէ կիրառական երկրաչափութեան վերաբերեալ խնդիրները։ Հայերէն բնագիրին մէջ, իբրեւ կանոն, ամէն մէկ տեսութեան ապացոյցէն ետք կը մատնանշուի տեսութեան գործնական օրինակը։ Հայ հեղինակը, ի տարբերութիւն Եւկլիտէսի, տուած է շրջանակին աստիճաններուն բաժանումը եւ գործադրութիւնը։

« Երկրաչափութեան » հայ հեղինակը իր կազմած բնագիրին մէջ լայն տեղ յատկացուցած է հաշուական թուաբանութեան, որով եւ կը հեռանայ Եւկլիտէսէն։ Այս պարագան յատկապէս նկատելի է 2րդ եւ 5րդ գիրքերուն մէջ։

« Երկրաչափութեան » տեսողական պատկերացումին հայ հեղինակը կուտայ մեծ կարեւորութիւն։ Ասով պէտք է բացատրել այն իրողութիւնը, որ 11րդ գիրքին մէջ տարածաչափական գծագրութիւնները ներկայացուած են հեռանկարներով։ Երբեմն հայ հեղինակը կուտայ իր ապացոյցը, ինչպէս օրինակ՝ 3րդ գրքին 5րդ տեսութեան մէջ։

Երկրաչափական հաշիւներուն մէջ Եւկլիտէսին գծագրութիւնները ամբողջացած են նոր գծագրութիւններով։ Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ այն փաստը թէ հեղինակը կը կատարէ անվերջ մեծ եւ անվերջ փոքր մեծութիւններու գործադրութիւն։ Կունդին ծաւալը կը պատկերացնէ անվերջ թիւով, անվերջ կոներու կազմութեամբ, որոնց ծայրը գտնուելով կունդին կեդրոնը, բարձրութիւնը կը հանդիսանայ կունդին շառաւիղը, իսկ հիմքը՝ կունդին մակերեւոյթին վրայ անվերջ փոքր մակերեսը։ Կոնը կը դիտուի իբրեւ անվերջ կողմեր ունեցող բուրգ, իսկ գլանը՝ անվերջ թիւերով կազմուած բազմակող պրիսմակ։

Հայերէն բնագիրին հեղինակը տարբեր մօտեցում ունի նաեւ զուգահեռներու հարցին մէջ։ Ի տարբերութիւն Եւկլիտէսի «երկրաչափութեան», հայկական բնագիրը ունի միայն երեք փոսթուլատ։ Ուղիղ անկիններուն եւ զուգահեռականներուն վերաբերեալ փոսթուլատները կը գտնուին գործողութիւններուն մէջ։

Նորայայտ հայկական բնագիրին բաղդատութիւնը Եւկլիտէսի «Երկրաչափութեան» հետ յստակ ցոյց կուտայ, թէ մենք գործ ունինք ոչ թէ մեքենայօրէն, բառացի եղած թարգմանութեան մը հետ, այլ Եւկլիտէսի «Երկրաչափութեան» վերամշակուած եւ դասաւանդութեան համար յարմարցուած բնագիրի մը հետ։

Հայ հեղինակը, ըստ իր հայեցողութեան, ոչ միայն կրճատած է առանձին հատուածներ, այլեւ տեղ – տեղ, այս կամ այն երկրաչափական խնդիրը հասկնալի դարձնելու համար, կը բացատրէ, կը պարզէ զայն։ Այսպէս, օրինակ, հայ թարգմանիչը փոխած է Եւկլիտէսի 2րդ գիրքին 5րդ խնդիրը, տալով հետեւեալ ծանօթութիւնը, «Մենք փոխեցինք Եւկլիտէսի ապացոյցը, որպէսզի տանք լաւագոյն այնպիսի ապացոյց մը, որ աւելի լաւ լուսաւորէ ընթերցողին միտքը» (մէջբերումը կուտանք աշխարհաբար թարգմանութեամբ)։

Աղբիւրագիտական մանրազնին ուսումնասիրութիւնը մեզ բերած է այն եզրակացութեան, որ Եւկլիտէսի «երկրաչափութեան» նորայայտ հայկական տարբերակը կազմուած Ժէ. դարուն, երեք հիմնական աղբիւրներու հիման վրայ՝ հին հայկական, որ յունարէնէ թարգմանուած պէտք է ըլլայ Ե.— Զ. դարերուն, հաւանաբար Աղեքսանդրիա ուսանող հայ երիտասարդներու կողմէ, արաբական բնագիրէն, որուն հետքերը մնացած են առանձին արաբերէն բառերուն եւ արեւելեան արաբական թուանշաններուն գործածութեան մէջ եւ լատինական աղբիւրէ մը, որմէ հայ բնագիրին անցած են եւրոպական երկրաչափութեան նորութիւնները։

Մեր ուսումնասիրութենէն պարզուեցաւ նաեւ, որ հայերէն բնագրին հաւանական հեղինակն է Գրիգոր Կեսարացի, որ, ըստ ժամանակակիցներու վկայութեան, եղած է անուանի ուսողագէտ եւ զբաղած է երկրաչափութեամբ։ Ան է, ի դէպ, որ կազմած է հայերէն առաջին աշխարհագունդը։ Կ'ենթադրուի նաեւ, որ «Երկրաչափութեան» նորայայտ բնագիրը կազմած է Նոր – Ջուղայի բարձրագոյն դպրոցին համար։

Եւկլիտէսի « Երկրաչափութեան » նորայայտ հայկական տարբերակը բացառիկ արժէք ներկայացնող փաստ մըն է գիտութիւններու պատմութեան համար Հայաստանի մէջ։ Ան կուգայ նորէն փաստելու այն մեծ հետաքրքրութիւնը, որ ցոյց տուած է հայ միտքը միջնադարու մռայլ իրականութեան մէջ բնական գիտութիւններուն, մասնաւորաբար երկրաչափութեան նկատմամբ։

« Երկրաչափութեան » նորայայտ հայկական բնագիրին արժէքը սակայն չի սահմանափակուիր տեղական նշանակութեամբ։ Ան կարեւոր է ընդհանրապէս Եւկլիտէսի «Երկրաչափութեան» նախնական բնագրին, անոր մեկնութիւններուն եւ տարբերակներուն հետ կապուած կնճռոտ հարցերու ուսումնասիրութեան եւ լուսաբանութեան համար։

Անհրաժեշտ է նաեւ նկատել, որ «Երկրաչափութեան » ներկայ բնագիրը իր մէջ կը համադրէ տուեալ բնագաւառին մէջ ստեղծուած հին գիտութեան յաջողութիւնները արեւելեան ազգերու ստեղծագործ միտքին եւ Եւրոպական գիտական միտքին նորութիւններուն հետ։ Այդ իմաստով, ան կը հանդիսանայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գիտական միտքը զօդող ոսկեայ օղակներէն մէկը։

Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
եւ Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

3) Այս դասակարգերէն իւրաքանչիւրին համար նախապէս որոշուած տոկոսի մը համապատասխանող թիւով մարդիկ պիտի մաքրագործուին։

4) Ճշգրիտ թուականներ պիտի որոշուին իւրաքանչիւր նահանգի, շրջանի եւ դաշնակցային հանրապետութեան մէջ՝ իւրաքանչիւր դասակարգի մաքրագործման համար։

Դիւրաւ կարելի է երեւակայել կամայականութեան այն աստիճանը, որուն պիտի հասնէին ձերբակալութիւնները, երբ մտածենք թէ ոստիկանութեան հրահանգուած էր նախապէս որոշուած համեմատութեամբ մարդիկ ձերբակալել իւրաքանչիւր դասակարգէ։ Երբ որոշուած համեմատութեան թիւէն պակաս ըլլային ձերբակալուածները՝ այս անգամ պատասխանատու ոստիկանները կը ձերբակալուէին որպէս «ժողովուրդի թշնամի»։

Քրավչենքօ, «Ազատութիւնն ընտրեցի» գրքին հեղինակը, կը պատմէ թէ ինչպէս օր մը, ոստիկան մը սարսափով կը բացագանչէր՝

— Ձերբակալութեանց մեր ծրագիրը լրիւ չենք գործադրած ...

Առաջին հերթին բռնուեցան այն բոլոր անձերը, որոնք Էնքավէտէի թղթածրարներուն մէջ նշանակուած էին որպէս կասկածելի։ Մեծ էր անոնց թիւը, բայց անբաւարար։

Յետոյ դիմեցին մատնիչներու օգնութեան։ « Փրաւտա» եւ միւս թերթերը «պոլշեւիկեան աչալրջութեան» կոչ կ'ուղղէին իրենց ընթերցողներուն։ Աներեւակայելի չափանիշներու հասան մատնութիւնները։ Մոսկուայի գործարաններէն մէկուն մէջ միայն երեսուն հազար մատնութիւններ արձանագրուեցան։ Զաւակ մը մատնեց իր հայրը. անշուշտ անհիմն կերպով. հայրը սպաննեց այդ զաւակը։ Արձան մը բարձրացուցին երիտասարդ հերոսին յիշատակը պանծացնելու համար։

Այս բոլորը դեռ բաւական չէր. հարցաքննեցին, հետապնդեցին, չարչարեցին բոլոր ձերբակալեալները, որպէսզի խոստովանին թէ որո՞ւն կողմէ մղուած էին, կամ ուրիշ զո՞վ մղած էին հակա – յեղափոխական գործունէութեան։

Այսպէս, մէկէն – միւսին անցնելով, ամէն ոք սպառնալիքի տակ էր։

Ահ ու սարսափը կը տիրէր ամբողջ երկրին վրայ։

Այս հսկայատարած մաքրագործումը գլուխ բերելու համար Թունաւորիչ Իակոտա անբաւարար նկատուեցաւ շուտով։ Մանր – մունր գործերու մարդ էր։ Անհրաժեշտ էր զայն փոխարինել աւելի լայն հայեցողութիւն ունեցող անձով մը։

1936 Սեպտեմբեր 25ին Սթալին, որ Սոչիի մէջ հանգստանալու գացած էր, հետեւեալ հեռագիրը կը ղրկէր Կեդրոնական Կոմիտէին.

«Իակոտա վերջնականապէս փաստեց Թրոցքիական – Զինովիէվական խմբակը դիմագրաւելու իր անկարողութիւնը։ Այս խնդրին մէջ Էնքավէտէն չորս տարուան յապաղում մը ունի։ Բացարձակապէս անհրաժեշտ եւ անյետաձգելի կը գտնենք, որ ընկեր Եկով նշանակուի ներքին գործերու ժողովրդական կոմիսար»։

Երկու տարիէ ի վեր Եկով Իակոտայի օգնականն էր։

Լենինկրատցի բանուոր, Յեղափոխութեան ատեն 22 տարեկան էր։ Քաղաքացիական պատերազմին ընթացքին կարմիր բանակին մէջ կը ծառայէր, բայց առանց մասնաւոր հաւատքի կամ քաջութեան։ Տեսակ մը թզուկ էր (հասակը՝ մէկուկէս մեթր), որուն անգթութիւնը սահման չէր ճանչնար։

Երբ Կրեմլինի աստղերէն մէկը դարձաւ, «Փրաւտա» զայն կը յորջորջէր «Երկաթեայ մարդը», «Սթալինի վստահելի ընկերն ու հաւատարիմ գործակիցը», «Հակայեղափոխութեան շանթը»։ Բայց պաշտօնական կենսագիրները յուսահատութենէն իրենց մազերը կը փետէին, ուրտեղէ՞ն հնարել Էնգավէտէի վախազդու պետին չգործած քաջագործութիւնները։

Իրականին մէջ, միայն կուսակցութենէն ներս է, որ Եկով «քաջագործութիւններ» կատարած էր, այն ալ՝ մասնաւոր ձեւի քաջագործութիւն. մասնագիտացած էր մատնութեան մէջ։ Երկրամշակութեան նախարարութեան մէջ աննշան ու երկրորդական պաշտօնեայ՝ այս նախարարութեան սպասարկութիւններէն ներս կուսակցութեան դէմ ուղղուած «դաւադրութիւն» մը դիմագրաւելով իր վրայ հրաւիրեց մեծերու ուշադրութիւնը։ « Դաւադրութեան» կազմակերպիչն ալ ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ ... նոյն ինքն նախարարը, հին պոլշեւիկ Սմիրնովը, որ պաշտօնէն հանուեցաւ։

Այս սխրագործութենէն ետք, Եկովի ապագան այլեւս ճշդուած էր։ 1934ին նշանակուեցաւ Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ (Խրուշչեւի հետ միաժամանակ)։ 1935ին դարձաւ Եակոտայի օգնական։ Ինքն է, որ պատրաստեց մաքրագործումներու ծրագիրները։ Իր անհուն անգթութիւնը առատ սնունդ կը ստանար այդ պաշտօնին մէջ։

Եկովի եւս վիճակուեցաւ իր բոլոր նախորդներուն վախճանը. 1938 Դեկտեմբերին պաշտօնազրկուեցաւ եւ անհետացաւ տակաւին չճշդուած պայմաններու մէջ. վստահաբար սպաննուեցաւ Էնքավէտէի նկուղներէն մէկուն մէջ։

(17 Շար.)

ԱԼԻՇԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

—o—

(Մահուան 60ամեակին առթիւ)

ՀՌՈՄ, (Յառաջ).— Տարւոյն վերջին օրը, առաւօտեան ժամը 10ին, Հռոմի հայ գաղութը հաւաքուած է Հայոց Չքնաղ եկեղեցիին մէջ. վարժարանի մեծաւորը Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեան, պատարագ կը մատուցանէ Ալիշանի խնկելի յիշատակին, երգչախումբը՝ կազմուած Մխիթարեան եւ Լեւոնեան վարժարանի մեր կենսուրախ ժառանգաւորներէն, մերթ ընդ մերթ լսելի կ'ընէ Եկմալեան եւ Կոմիտասեան բազմաձայն զմայլելի մեղեդիները, յուզումի արցունքներ խլելով բնաշխարհի յուշերով ապրող շատ մը ներկաներէ:

Պատարագը աւարտած է, ներկաները կ'ուղղուին վարժարանի ճաշակաւոր ընդարձակ դահլիճը որ ազգայնօրէն զարդարուած է, կեդրոնը ունենալով Հայոց Նահապետին մեծադիր նկարը, շրջապատուած վառվռուն եռագոյնով: Աջին ու ձախին ճոխ բուսականութեան մը մէջէն կը տեսնուին իտալական եւ Ս. Աթոռի զոյգ դրօշակները:

Ժամը 11, ծափերու մէջ դահլիճ կը մտնեն Գրիգոր Արք. Հինտլէ, Գերպ. Կիրակոսեան, Հ. Հմայեակ վրդ. Գէտիկեան Մեծաւոր Մխիթարեան Ուսանողարանին, Գերյ. վարդապետներ Տ. Ներսէս Սէթեան, Տ. Յովսէփ Գաֆթանճեան, Տէր Յարութիւն Թէքէեան՝ հովիւը Ուրուկուէի հայ-կաթողիկէ համայնքին, Տ. Գէորգ Ճիկէրիմեան Արժանթինի անդրանիկ պտուղը, շաբաթ մը առաջ ձեռնադրուած Ամենապ. Հովուեր Տիրոջ ձեռքով, եւն…

Ներկաներուն մէջ աչքի կը զարնեն հայ մայրապետները եւ մեր համալսարանական երիտասարդութեան (Մ. Ռափայէլեանի նախկին սաներ, մեծ մասամբ) բազմութիւնը:

Չարենցի արեւահամ բառերուն զուգուած Սաթեանի կենսուրախ երաժշտութիւնը լսեցինք մեր երգչախումբէն, ղեկավարուած Գաֆթանճեան վարդապետի կողմէ իբր լաւագոյն բացումը այս հայրենական հանդէսին:

Արդէն բեմին վրայ է Յարութիւն Էվէրէկլեան (Լեւ. վարժարան) որ Ալիշանի կենսագրականը կ'ընէ, թուելով անոր կարեւոր գործերը, դաստիարակչական գործունէութիւնը, Ռափայէլեան վարժարանին մէջ եւ իրեն շունչով հասունցած վերածնունդի մեր գործիչները:

Անտոն Փանոսեան (Լեւ. վարժարան) զգացումով կ'արտասանէ «Ծերունի նահապետին» երիտասարդական աւիւնով գրած քերթուածը «Հայաստանի Ոգիին» նուիրուած, ապա բեմ կը հրաւիրուի Գաբրիէլ Սահակեան (Մխիթ. Ուսանող) որ երկար՝ բայց քնարական շունչով օծուն ուսումնասիրութիւն մը կը կարդայ Ալիշանի բանաստեղծական ապրումներուն վրայ:

Երգչախումբի թովիչ ձայնը այս անգամ մեզ կը փոխադրէ շատ հեռուներ, հոն ուր կը կանչէ Աւարայրի Պլպուլը եւ ուր Ալիշանի գրիչին կը մխանայ Ալէմշահի անոյշ սիրտը մեզի տալու համար այս քնքուշ գլուխ-գործոցը «Ո՛հ դու բարեկա՛մ»:

Հիմա Ալիշան ինքն է որ կը խօսի Ռափայէլ Անտոնեանի (Մխիթ. Ուսանող) եւ Լեւոն Զէքեանի (Մխիթ. Ուսանող) բերնով պատմելով բնածին եւ անկեղծ շեշտով իրեն՝ ներանձնացած կրօնաւոր հոգիին վիշտն ու տառապանքը «Բանաստեղծութեան ոգիին» պատճառած ցրումներուն համար որուն կուտայ իրեն «Հուսկ բանը» (32 տարեկան երիտասարդ հասակին) ոչ առանց խոր կսկիծի

«Երգերուս դու ոգի՛, ո՞ւր ես մայր
խանդիս գեղեցիկ .
Քընար, լըռիկ լուծուեցա՞ր, սիրտ իմ,
ալ չե՞ս ազդեցիկ .
Չկա՞ն ալ երգեր, ա՛լ չկայ սիրտ, ի՛նչ
որ էի, ալ չե՞մ ես…
ժամանակնե՛ր, ով փախէ՛ք, անհունը
թող կլլէ զիս :»

Եղիա Գիրէճեան (Լեւ. վարժարան), Ալիշանի կեանքէն յատկանշական դրուագներ քաղելով կը ներկայացնէ մեզի պարզ, համառօտ ու կոկիկ ձեւով. «Չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս Արքայութիւն կրնայ երթալ անիկա որ իրեն ազգը չի սիրեր» կ'ըսէ եղեր հանճարեղ Մխիթարեանը իր եղբայրակիցներուն. եւ թէ ինչ կարօտով կը ողջագուրէ Հայաստանէն վերադարձող միաբանակիցներն ու ուխտաւորները տեսակ մը նախանձով նայելով նոյնիսկ անոնց կօշիկներուն որ արժանի եղած են հայրենի Ս. հողին դպչելու:

Վերջին պահուն երկու խօսք մը կը խնդրէ վարժարանի յարգոյ մեծաւորը փոխանցելու համար Ծիրանաւոր-Պատրիարքի, Կարդինալ Աղաճանեանի հայրական խնդակցութիւնը, օրհնութիւնը եւ խոր ցաւը որ ակամայ չէր կրնար այդ պահուն «իրեն որդիներուն» մէջ ըլլալ (Հռոմէն բացակայ էր). ապա ընթացք տալով իրեն եկեղեցական եւ հայրենասէր հոգիին, մեծարգոյ հայրը կը փակէր իրեն խորհրդածութիւնները գեղեցիկ յորդորով որ Մեծն Ալիշանի նման միացընենք մեր բոլոր կարողութիւնները ծառայելու մեր նուիրագործուած Հայրենիքին եւ անոր միջոցով՝ Աստուծոյ:

Հուսկ ուրեմն ներկաներս յոտնկայս ունկնդրեցինք ազգաշունչ «Փամ-բո-րոտան»ը քառաձայն երգուած մեր բազմարդիւն երգչախումբին կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԿՈՉ

Ատանացիներուն եւ յատկապէս Կիլիկիոյ իրադարձութեանց ծանօթ անձերուն :

—o—

15 Հոկտեմբեր 1961ին վերակազմուեցաւ Ատանայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը եւ վերընտրուեցաւ «Ատանայի Հայոց Պատմութեան Խմբագրական մարմինը»:

Զոյգ մարմինները վճռած են շարժման մէջ դնել իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող նիւթական եւ բարոյական բոլոր միջոցները, հնարաւոր եղածին չափ շուտ ու խնամեալ ձեւով խմբագրելու եւ հրատարակելու համար այն գործը, որ պիտի կրէ «Պատմութիւն Հայոց Ատանայի» խորագիրը:

Առ այդ, ներկայով կոչ կ'ուղղուի ամէն Հայու, մասնաւորաբար Ատանացիի, որ իրազեկ է Կիլիկեան մեծ ոստանին պատմութեան, անյապաղ թղթակցելու խմբագրական Մարմնին հետ, տեղեկանալու համար մեր ձեռնարկին օգտակար ըլլալու պայմաններուն:

Միւս կողմէ, կը խնդրուի ամէն Հայէ ու մասնաւորաբար Ատանայի Հայրենակիցներէ, խմբագրական մարմնին տրամադրութեան տակ դնել — վերադարձուելու պայմանով — ամէն վաւերաթուղթ, նկար, ինքնագիր յուշեր, հին թերթերու հաւաքածոներ, վիճակագրական, պատմական, աշխարհագրական ու քաղաքական իրադարձութեանց հայոց տեղեկութիւններ, որոնք կրնան սատարել ձեռնարկին յաջողութեան:

Մասնաւորաբար կոչ կ'ուղղենք մեր տարեց հայրենակիցներուն, պետական թէ կուսակցական շրջանակներուն մէջ պատասխանատու անցեալ ունեցած Ատանացիներուն, որ գրի առնեն կամ գրի առնել տան իրենց յուշերը, ամբողջական կերպով ներկայացնելու համար Պատմութիւն Հայոց Ատանայի երկը, որուն պակասը զգալի է դարձած ոչ միայն մեր հայրենակիցներուն, այլ նաեւ ապագայ պատմաբաններուն համար:

Խմբագրական մարմինը արդէն իսկ ըսկսած է պատրաստել յատուկ թղթածրարներ, կապ հաստատել մեծ հաստատութեանց, մատենադարաններու եւ անհատ մասնաւորականներու հետ, կարելի բարեխղճութեամբ ու բացարձակ առարկայականութեամբ տալու համար երկ մը, որ հարազատ պատկերացումն ըլլայ Ատանային եւ Ատանացիներուն:

Խմբագրական կարողութիւնը եւ զոհաբերութիւնը չեն կրնար առանձինն գլուխ հանել այս գործը: Անոր հրատարակութիւնը պայմանաւոր է մասնակցութեամբը կիլիկեան անցուդարձերուն իրազեկ մէկն մի Հայու բերելիք գործակցութեան, որուն մասին ոչ մէկ կասկած ունին Ատանայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը եւ խմբագրական մարմինը, որ ներկայիս կը բաղկանայ հետեւեալ հայրենակիցներէ՝

Պ. Պ. Միհրան Սէֆէրեան՝ (խորհրդական), Գէորգ Պաղճեան՝ (ատենադպիր), Բիւզանդ Եղիայեան՝ (ատենապետ), Եղիշէ Մանուկեան՝ (հաշուապահ):

Առ այդ կը խնդրուի՝

Ա.— Դրամական ամէն առաքում կատարել.— Մասնաւոր յիշատակութեամբ «Պատմութիւն Հայոց Ատանայի» ֆոնտին, հետեւեալ հասցէին՝

Ժիրայր Ուզունեան, ՊԷԼ ՄՈՏ, Փլաս տը լ'Էթուալ, Պէյրութ, Լիբանան:

Բ.— Պատմութեան վերաբերեալ նիւթերը՝ հետեւեալ հասցէին՝

Պ. Գէորգ Պաղճեան, Նամակատուփ թիւ 26: Պէյրութ — Լիբանան

Ի դիմաց՝ Ատանայի Հայր. Միութեան վարչութեան ատենադպիր՝ Փ. Տօնիկեան, ատենապետ՝ Լութֆիկ Պուլտուգեան:

Ի դիմաց «Պատմութիւն Հայոց Ատանայի» խմբագրական մարմնին՝ ատենադպիր՝ Գէորգ Պաղճեան, ատենապետ՝ Բիւզանդ Եղիայեան:

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ.— Դեկտեմբեր 18ին յանկարծամահ եղաւ սրտի կաթուածէ, գաղութիս ծանօթ գորգի վաճառական Պ. Պօղոս Ֆէրմանեան: Սկիւտարցի, քաղաքիս ամէնէն կեդրոն տեղը մեծ վաճառատուն մը ունի, ինչպէս նաեւ Ֆրանքֆուրթ: Հանգուցեալը եղած է Պերլինի Գաղութային Միութեան վարչական անդամ եւ գանձապահի պաշտօնը վարած է երկար տարիներ: Եկեղեցական երգիչի եւ սարկաւագի պաշտօն կատարած է Գր. Ծ. վրդ. Շահլամեանի օրերէն մինչեւ վերջերս՝ երբ հոգեւորական մը եկած է Պերլին: Երգած է նաեւ ազգային եւ ժողովրդական երգեր քաղաքիս հայկական հաւաքոյթներուն մէջ՝ քառասուն տարի առաջ այստեղ եկած օրէն ի վեր: Շատ համեստ պայմաններու տակ ապրած, արհեստ սորված եւ առեւտրական մեծ յաջողութիւն ունեցած է մեր հայրենակիցը: Օժանդակած է գաղութին, որ այժմ կ'ողբայ իր կորուստը: Ֆէրմանեան 59 տարեկան էր եւ կը թողու երեք անչափահաս զաւակներ: Թաղման արարողութիւնը կատարեց Փարիզէն հրաւիրուած Պարգեւ քհնյ. Մերճանեան:

Ֆ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սէրը ժամանակին հետ կապ չունի: Կը ծլի ու կը ծաղկի մէկ վայրկեանի մէջ:

ՔԱՌՆԵՐ

Ապերախտ է սէրը: Մեծագոյն զոհողութիւններն իսկ քիչ կը գտնէ:

ԺԵՐՖՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Առաջարկութեան պայմանը ծանր ու սոսկալի էր: Ի՞նչ պատասխանէր… միեւնոյն ատեն ի՞նչպէս մերժէր: Սկսաւ մտածել:

— Ինչո՞ւ կը մտածէք, հարցուց Վանական: Ծանր պայման մը առաջարկեցի՞:

— Ոհ, չէ, պարտականութիւնս է թոթովեց Տէր Կոմիտաս:

— Կատարեցէք զայն… վաղը կուգամ եւ ձեր մեղայագիրը կը կարդամ:

Տէր Կոմիտաս խօսք մը չըրաւ, միայն թէ ոտքի ելաւ ու մրմնջեց.

— Պատրաստ եմ…:

— Վանական վեղարը գետինէն վեր առաւ, գլուխը ծածկեց ու անխօսուկ կերպով մը մեկնեցաւ:

Քահանան պահ մը կեցած տեղը գամուած մնաց. ինչպէս քարէ արձան մը. յետոյ ձեռքը ճաղատ ու սպիացած ճակտին վրայ դրաւ, որուն խորշոմները լայն ու գալարուն էին. մտածեց երկար ու զառն հառաչանքով մը ու բացագանչեց ինքնիրեն.

— Ով արդարութիւն, վերջապէս պատժեցիր զիս:

Ու ինքն ալ եկեղեցիէն դուրս ելնելով, արագ արագ դէպի քաղաքը դիմեց:

Կէս օրուան մօտ, Տէր Կոմիտաս բանտին դուռը հասաւ ու անարգել կերպով ներս մտաւ:

Բանտապահը գիտէր թէ Տէր Կոմիտաս Վալի փաշային մարդն էր եւ շատ անգամ անգլիական հիւպատոսին հետ այցելութեան եկած էր՝ ոստիկանապետին առաջնորդութեամբ:

— Ո՞ւր կը գտնուի Սիրվարդ, հարցուց Տէր Կոմիտաս՝ բանտապահին մօտենալով:

— Այս գիշերէն ետքը հրամայուեցաւ որ առանձնարանը նետուի, փափաղ էֆէնտի, պատասխանեց բանտապահը: Կ'ուզէ՞ք տեսնել զինքը:

— Այո, ո՞ր առանձնարանն է:

— Դիմացի առանձնարանը:

— Սա՞:

— Այո:

— Բացէք անոր դուռը:

Բանտապահը համակերպուած եղանակով մը առաջ անցաւ ու բացաւ առանձնարանին դուռը:

Տէր Կոմիտաս ներս մտաւ՝ գարշելի նկուղի մը նմանող այդ զնտանին տեսարանը խաւարի մը մէջ թաղուած էր: Պահ մը կեցաւ, աչքը մէկ անկիւնէն միւս անկիւնը պտըտցուց ու նշմարեց երիտասարդ մը՝ որ պատին տակ ինկած էր ողորմելի դրութեան մը մէջ ու կը քնանար:

Տէր Կոմիտաս դողդղալով մօտեցաւ այդ ողորմելի զոհին, անոր դէմքը դիտեց, անոր տանջուած դրութիւնն աչքին առջեւ բերաւ… ու սարսռաց:

Մէկէն ի մէկ չկրցաւ ձայն տալ: Ներքին ճնշումը սեղմած էր իր կոկորդը: Երկու անգամ գերագոյն ճիգեր ըրաւ… բայց խղդուեցաւ: Վերջապէս փղձկած ձայնով մը մրմնջեց:

— Սիրվարդ, Սիրվարդ…:

Երիտասարդը դողդղալով վեր ցատկեց ու իր շուրջը նայեցաւ:

Հազիւ քսան երկու տարեկան կար. միջահասակ էր ու չափազանց նիհարակազմ: Ծնօտին աղուամազը տակաւին նոր բուսած էր ու պեխերը կը մրային:

— Ես եմ, Սիրվարդ, յարեց Տէր Կոմիտաս հայրական խանդաղատելի ձայնով մը, անհոգ եղէք:

Սիրվարդ յարգանքով մը ոտքի ելաւ ու սեղմեց Տէր Կոմիտասին ձեռքը:

— Կը ճանչնայի՞ք, ըսաւ Տէր Կոմիտաս:

— Ի՞նչ ընեմ… մրմնջեց Սիրվարդ: Այսօր հոս նետեցին զիս, Տէր հայր: Բայց դիմանալու բան չէ: Պիտի մեռնիմ այս նկուղին մէջ:

— Աստուած ողորմած է, որդեակս, շատ չէք մնար այստեղ:

Սիրվարդ որ իմացած չէր իր բանտարկութեան պատճառը, իմացած չէր թէ Տէր Կոմիտաս մատնած էր զինքը, ցաւալի բացագանչութեամբ մը մրմնջեց:

— Ախ, Տէր Հայր, անպատճառ մէկը կայ որ իմ արիւնս մտած է, մէկը կայ որ իր հոգին սեւցուցած է՝ զիս հոս քաշկռտելու համար…: Չեմ գիտեր… որո՞ւ դէշութիւն մը ըրած էի, որո՞ւ վատ բան մը ըսած էի. Տէր Աստուած որ ասկից ազատուելէս եթէ գիտնայի անոր ով ըլլալը… ուրիշ բան մը չեմ ուզեր:

Տէր Կոմիտաս ոտքէն մինչեւ գլուխը դող մը զգաց. կերպարանքը մթնեցաւ, ինչպէս գիշերուան խաւարը, գալարուեցաւ ինքն իր մէջ, սառած ու անարգ օձի մը զարշութեամբը:

— Հոգ չէ, որդեակս, պէտք է որ ներողամիտ ըլլաք, ընդհատեց Տէր Կոմիտաս խղդուելով:

— Իմ արիւնս մտնողի՞ն դէմ…

— Այո, ձեր արիւնը մտնողին դէմ…

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Կիրակի, Մայիս 27ին, Մութիւալիթէի մեծ սրահին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազք. – Որբախնամ Միու-թիւնը, ի պատասխան Նոր Տարուոյ իր կոչին՝ շնորհակալութեամբ ստացած հե-տեւեալ նուիրատուութիւնները Ն. Ֆ.ի հաշուով։

Պ. Պ. Բէռնայեան եւ Կարիպեան 100 Ն.Ֆ.։ Եղիա Մելքոնեան, Ա. Պիպեռեան, Ս. Սահակեան, Այնատճեան, Հաճեան (Տրակինեան), Ժ. Զարզավաթճեան, Ճա-նուսեան, Ե. Զարգարեան 50ական Ն.Ֆ.։

Պ. Պ. Լ. Գազազեան, Մ. Գէորգեան, Ժ. Արութիւնեան, Նորայր Սահաթճեան (Նիս), Գերյարգելի Զուհաճեան վրդ., Թահթալեան 30ական։

Պ. Պ. Զ. Ալիքսանեան, Տէր Խ. քհնյ. Ասատուրեան, Բարեշնորհ Գաբրիէլ Ա-ւագ Սարկաւագ, Միլտոնեան, ԱսլանՄի-քայէլ, Մ. Սիրունեան, Գ. Պաղտասար-եան, Մ. Գասպարեան (Կարտան), Մա-նուկեան, Հայազատ Մըըրեան, Եէմէ-նիճեան, Տէյմէնճեան, Պ. Հայթայեան, քսանական Ն. Ֆ.։

Պ. Պ. Տոքթ. Զազարեան, Մ. Պէտէլ-եան, Նաճառեան 15ական։ Պ. Զաքար Գրիգոր 25 Ն. Ֆ.։

Պ. Պ. Ն. Գույումճեան, Թ. Թերզեան, Հ. Թէրզեան, Զ. Փիլիպպոսեան, Ա. Մենծիկեան։ Բ. Գալուստեան (Կար-տան), Մայր Ճընտիկեան, Ե. Տէր Մի-նասեան, Թէրզեան (Տրակինեան), Մար-զուանլըեան, Տ. Խաչիկեան, Յ. Մելէ-մէտճեան, Ա. Սիմոնեան, Ս. Կարապետ-եան (Տրակինեան), Ղուկասեան, Ժ. Տա-լաքուփէեան, Աւետիսեան (Տրակինեան), Մ. Ասատուրեան, Զալկճեան, Հէլվա-ճեան, Տիկին Զ. Առաքելեան (Պանեէօ), Ե. Թորոսեան, Բէշքէշեան, Առաքելեան Յ. (Փարիզ), եւ Ն. Քէօթահլըեան 10ա-կան Ն. Ֆ.։

Պ. Պ. Պ. Զամարեան, Տ. Գէորգոֆ, Տիկին Հաճի Աւետիսեան, Կ. Ահարոն-եան, Մկրտիչեան, Տիկին Մ. Խաչիկեան հինգական եւ Գարագաշեան 1 Ն. Ֆ.։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պաշտօնական գրասենեակի մը մէջ աշ-խատելու համար, երիտասարդ տաքթիլօ օրիորդ մը կը փնտռուի։ Մանրամաս-նութեանց համար դիմել ՅԱՌԱՋ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՐՏ 11ԻՆ
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՃԱՀԱՆ ԱՀՆՈՒԻՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին բազ-մաթիւ բաժանորդներ, Փարիզէն եւ գա-ւառէն կը դժգոհին թէ շատ անկանոն եւ երբեմն ալ բնաւ չեն ստանար Յառաջը։

Անգամ մը եւս կը վստահեցնենք մեր բաժանորդները, թէ Յառաջը ամէն օր, նոյն կանոնաւորութեամբ (ժամը 16էն 16.30ին) կը յանձնուի 9րդ թաղամասի կեդրոնական թղթատարութեան որ կը զբաղի առաքումով։ Մեր բազմաթիւ բո-ղոքներուն պատասխանուած է թէ անկա-նոնութեան պատասխանատուները ցրուող թղթատարներն են եւ ոչ այստեղի առա-քումի կեդրոնը։

Շատ կը ցաւինք որ հակառակ մեր ջան-քերուն կարելի չէ եղած առաջքն առնել անկանոնութեան մը որ աւելի շեշտուե-ցաւ, վերջերս տօնական օրերու առթիւ։

Կը թելադրենք մեր բաժանորդներուն դիմել իրենց շրջանի թղթատարին, իսկ Յառաջի վարչութեան գրելու պարագա-յին, գրել ֆրանսերէն, որպէսզի բողոք-ներուն բնագիրները ներկայացնենք պատկան գրասենեակին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ԿՈՒՏԻՆԱՀԱՅԵՐՈՒ

Պատկերազարդ, հեղինակ՝ Արշակ Ալ-պօյաճեան, Պէյրութ 1961, էջ 230։

Գին՝ 4.50 տոլար
Լաթակազմ 5.50 տոլար

Սոյն հատորին լրացուցիչ մասը՝

Ա.— Կուտինահայ ժամանակագրու-թիւն. հրատարակիչ՝ Համբարձում Զորթ-եան (Առնակ)։

Բ. – Կաթողիկէ Հայերը Կուտինայի (Քիւթահիա). պատկերազարդ. աշխա-տասիրող՝ Հ. Իգնատիոս Աքեան, Վիէն-նա, 1960, էջք 164+109= 273։

Գին՝ մէկ տոլար

Առանձին՝ Բ. Կաթողիկէ Հայերը. էջ 109։ Գին՝ 0.50 տոլար

Դիմել՝
P. IGNACE AKIAN
Méchitharistengasse 4
VIENNE (Autriche)

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ
ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ
ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ-ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա-մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա-ւանդական ընդեղէններու եւ անու-շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե-լի գիներով։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առա-քում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէ-պի արտասահման՝ Պելժիա, Զուի-ցերիա, Անգլիա։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ-մա», յունական «Թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վա-նիլ», շոքոլա, «Նուազէթ», «լո-գում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըր-մա»։ առաջնակարգ սուրճ, (քարա-վան եւ մոգա), համեմներ «մահ-լէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր-մակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա-քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տե-րեւ եւայլն։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհա-ցում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ-ներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպութեամբ Սէն Շամոնի խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21-էն մինչեւ լոյս։

Սէն Շամոնի Քաղաքապետարանի սրա-հը (Սալ տէ Ֆէթ)։

Նուագախումբ՝ Ճիմի Ռիէլ։

Պիւֆէ, պառ, թոմպոլա, ժէօ։

ՀԱՆԴԷՍ – ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ։ Մասնակցութեամբ՝ դպրոցին աշակերտութեան։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30-ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ։

Կը ներկայացուին՝ 1) Կաղանդ Պապան, 2) Ուրիշին տունը հարսանիք (զաւեշտ)։ Երգերով ու հայկական պարերով։

Մուտքը ազատ է։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը ան-խտիր։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Արմենիա երգչախումբը կը հաղորդէ որ վերսկսած է երգի իր փոր-ձերը, առաջնորդութեամբ Պէյրութէն նոր ժամանած երիտասարդ երաժիշտ՝ ՌԱՖՖԻ ՍՎԱՃԵԱՆԻ։

Արմենիայի անդամները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս փորձերուն, որ տե-ղի կ'ունենան ամէն Երեքշաբթի եւ Հինգ-շաբթի օրերը, ժամը 20ին, 19 Րիւ Վան-թիւր, երկրորդ յարկ։

Մարսէյլի եւ շրջականներու հայրենա-կիցները, որ կը փափաքին մասնակցիլ Արմենիայի յառաջիկայ գործունէու-թեանց կը հրաւիրուին արձանագրուիլ եւ մասնակցիլ փորձերուն, վերոյիշեալ օրերը, նոյն վայրը, ժամը 19.30ին։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա-յացուցիչները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Մշակոյթի Տան սը-րահին մէջ։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն։ Ներկայացուցիչ ընկերներու պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ըն-կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ա-րամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հը-րաւիրած ընկերական ժողովներու .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկե-րուհիները։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրա-կի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յուն-ուար, Շաբաթ, ժամը 21ին։

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտա-ւորիչ է։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներ-կայացուցիչները։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20.30ին Մեզոն Ալփորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Առնուվիլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱ՛ՐԹ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11, ԺԱՄԸ 17էն՝24

AMBASSADEURS
3, Ave. Gabriel, 3

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ
ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions ԽԱՂԵՐ Bar-Buffet

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 17 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9306 38e ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5107

Ի ՏՂԱՅ ՏԻՈՅ...

Արտասահմանի Հայութեան սպառնացող ապազգայնացման վտանգը միշտ օրակարգի վրայ է :

Սփիւռքահայ թերթերը յարատեւօրէն կ'արծարծեն հարցը, ոմանք լաւատես եւ ուրիշներ ալ յոռետես եզրակացութիւններով :

Այդ դժուարին պայքարը յաջողութեամբ տանելու համար կ'առաջարկուին բազմազան եւ բազմաթիւ միջոցներ :

Շատ իրաւամբ հայ ընտանիքը կը նկատուի առաջին եւ ամէնէն զօրաւոր ազդակը նոր սերունդը հայ պահելու, հայ ոգիով ու շունչով մեծցնելու համար :

Կասկածէ դուրս է, թէ ապազգայնացումը ամէն բանէ առաջ կը սկսի ընտանիքէն :

Իր կոչումին հաւատարիմ եւ ազգային գիտակցութեամբ ու նախանձախնդրութեամբ օժտուած ընտանիքի մը զաւակները ամէնէն քիչ ենթարկուած են սպիտակ ջարդին՝ ինչպէս սովորութիւն եղած է որակել ապազգայնացումը :

Հակառակը ըլլալով, այն ընտանիքները, որոնք թեթեւամտօրէն կը մօտենան հարցին եւ անտարբեր են իրենց զաւակներու հայեցի կրթութեան, ապազգայնացման զոհերէն առաջինը կոչուած են ըլլալու իրենք ալ, իրենց զաւակներուն հետ :

Այն ծնողքը, որ նախանձախնդիր չէ, ընտանիքէն ներս եւ անկէ դուրս իր մանուկները կրթելու ազգային ոգիով, որ չըմբռներ ազգային կրթութեան եւ դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը, որ չի խօսիր հայերէն լեզուով եւ չուսուցաներ զայն նաեւ իր զաւակներուն, ոչ միայն իբրեւ հայ դատապարտուած է կորստեան, այլ՝ կը հանդիսանայ վարակիչ յոռի օրինակ մը նաեւ ուրիշներուն :

Հայ ծնողքը ուրեմն, ապազգայնացման լուրջ վտանգին առջեւ, որ կը սպառնայ այս կամ այն հայ գաղութին առաւել կամ նուազ չափով, նայած միջավայրին եւ պայմաններուն, պէտք չէ մնայ անտարբեր՝ որ համազօր է յանցապարտութեան :

Ան պէտք է նախանձախնդիր ըլլայ ընտանիքին մէջ կենդանի պահելու հայ լեզուն, ազգային աւանդութիւնները եւ հայաշունչ մթնոլորտը :

Ան պէտք է սրբութեամբ մօտենայ հայ մեծասքանչ լեզուին եւ սիրէ ու սիրցնէ զայն իր զաւակներուն :

Ան պէտք է ի գին ամէն զոհողութեան, նախընտրէ հայեցի կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը, որ կրնայ տրուիլ միայն եւ միայն հայ վարժարաններէ ներս :

Ծնողքը պէտք է ջանան ի տղայ տիոյ, իրենց մանուկները մօտ պահել հայ դպրոցին, եկեղեցիին, հայ պատանեկան միութիւններուն, որպէսզի անոնք աւելի գիտակից տարիքին կապուած մնան հայ կազմակերպութեանց եւ հայ համայնքին, այդ կերպով չհեռացնելու կամ իր նուազագոյնին իջեցնելու համար միջավայրին ուժեղ ազդեցութիւնը :

Փողոցն ու օտար միջավայրը չէ, որ հայ մանկտին հայ պիտի պահեն, այլ հայկական օճախները, ազգային շունչով առլցուն հիմնարկութիւնները :

Այս բոլորով հանդերձ ճիշդ է, թէ հայ միջավայրը չատպակասաւոր է յանկուցիչ ըլլալու համար հայ մանուկին : Ուստի երբ կը խօսինք ապազգայնացման վտանգի մասին ու այլազան միջոցներ կ'առաջարկենք, ամէն բանէ առաջ պէտք է, որ գործի վերածենք այդ միջոցները, բան մը՝ որ շատ քիչ սահմաններու մէջ տեղի կ'ունենայ :

Պէտք է բարեկարգենք մեր կրթական հաստատութիւնները ամէն ուղղութեամբ :

Պէտք է բարձրացնենք մեր վարժարաններու կրթական մակարդակը եւ ապահովենք որակեալ ուսուցչական կազմեր :

Հայ լեզուն, հայ մանուկներուն սիրցնելու համար պէտք է ստեղծենք մանկական մատչելի եւ նպատակայարմար գրականութիւն, բան մը, որ եղերօրէն կը պակսի արտասահմանի ամբողջ հայ գաղութներուն մէջ :

Մանկական — պատանեկան անունով հոս ու հոն լոյս տեսնող թերթերը շատ հեռու են իրենց նպատակին ծառայելէ, ըլլայ իրենց անհամապատասխան, յաճախ տափակ եւ անհետաքրքիր բովանդակութեամբ, ըլլայ թուղթով ու տպագրութեամբ, ըլլայ իրենց նկարազարդումով :

Հայերէնի խնամուած դասագրքերով ու մանկական պարբերականներով է, որ պզտիկները պիտի սիրեն հայ լեզուն ու կապուին անոր :

Բոլորս ականատես ենք, թէ ինչպէս մեր փոքրիկները հիւանդագին կոչուելու աստիճան սէր մը ունին հանդէպ տեղական մանկական հրատարակութիւններու եւ ինչպէս կը լափեն զանոնք, շատ անգամ պիտանիին հետ անպիտան հրատարակութիւններ ալ ճաշակելով ...

Կ'ուզե՞նք փրկել սերունդը ապազգայնացումէ, այդ սերունդը պէտք է կրթել ի տղայ տիոյ, քանի մատղաշ է դեռ եւ կրնայ կաղապարուիլ բաղձացուած կաղապարով :

Այս գետնին վրայ ամէն յապաղում, կրնայ մեզ առաջնորդել միայն, ուշացած ապաշաւի մը անօգուտ եւ անպտուղ :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԴԱՏԸ ՍԿՍԱՒ

ՑԿԵԱՆՍ ՏԱԺԱՆԱԿԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ ԲՈԼՈՐԻՆ ԴԷՄ

«ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԲԱՄՊԱԿ ՄԻ ԳՆԷ՛Ք» ԿԸՍԷ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԵՐԱԾՈՂՆԵՐՈՒՆ

2000 հոգի հրաւիրուած էին, ինչպէս նաեւ պատկերասփիւռը, մամուլը, դեսպանատուները, դիւանագիտական բոլոր առաքելութիւնները ձայնասփիւռը եւն., եւն.: Դատը, որ կազմակերպուած է թատերական ներկայացումի մը ձեւով պիտի դրաղի Ֆրանսացի չորս դիւանագէտներով, որոնք Գահիրէ գացած էին ... «Նասըրը սպաննելու» :

Չորս ամբաստանեալներու կողքին կան Ֆրանսացի փաստաբաններ որոնք սակայն իրաւունք չունին պաշտպանողական արտասանելու, բայց կրնան խորհուրդներ տալ եգիպտացի փաստաբաններուն: Ներկայ դիւանագիտական մարմիններուն մէջ կը նշմարուին Հոլանտայի, Զուիցերիոյ, Լիբանանի եւ Թունուզեայի դեսպանները: Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ արաբերէն. բայց ինչպէս միջազգային ժողովներու, անմիջական թարգմանութեան դրութիւն մը ստեղծուած է: Ուրիշ չորս թարգմաններ հարցումները եւ պատասխանները կը թարգմանեն Ատեանին համար :

Պետութեան Ապահովութեան Գերագոյն Ատեանը որ 1957էն ի վեր կը փոխարինէ զինուորական ատեանները քաղաքային ատենակալներէ կազմուած է, ինչպէս Ֆրանսացիները դատող ատեանը, կամ բանակի բարձրաստիճան սպաներէ ըստ Հանրապետութեան Նախագահին որոշումին: Վճիռները վերաքննելի չեն: Միակ շնորհը որ կայ Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ տալ :

Երբ դատավարութիւնը կը սկսի, առաջին առթիւ ամբաստանագիրը կը կարդացուի :

Չորս Ֆրանսացիները ամբաստանուած են իբրեւ լրտես, ապա պատրաստած են Նասըրի սպանութիւնը եւ անոր վարչաձեւին տապալումը: Սկիզբէն իսկ պաշտպան փաստաբանները ճշդեցին թէ Ատեանը որեւէ իրաւասութիւն չունէր դատելու չորս Ֆրանսացիները որոնք դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելեն :

Անրի Մութոնի փաստաբանը ցոյց տըւաւ նամակ մը. որ 1959 Ապրիլ 23ի թըւականը կը կրէ եւ ուր Եգիպտոսի Արտաքին Նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Ֆրանսական առաքելութիւնը հետեւեալ դիւրութիւնները կը վայելէ.— Ա) Անձեռնմխելիութիւն դատական հետապնդումներու դէմ: Բ) Անձեռնմխելիութիւն մաքսի համար: Գ) Գործադրում այն բոլոր դիւրութիւններուն որոնք շընորհուած էին անգլիական առաքելութեան որուն կը յաջորդէ Ֆրանսականը :

Ընդհանուր դատախազը, Ալի Նուրէտտին ցկեանս տաժանակիր աշխատանք պահանջեց բոլոր ամբաստանեալներուն համար եւ տասը հազար եգիպտական ոսկիի տուգանք (ութսուն հազար Ն. Ֆ.): Դատախազը յայտնեց նաեւ թէ Ցիւրիխի համաձայնութիւնը որ ստորագրուած է Եգիպտոսի եւ Ֆրանսայի միջեւ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն չի ճանչնար Ֆրանսական պատուիրակութեան անդամներուն: Պաշտպան փաստաբանները 24 ժամի յետաձգում մը ուզեցին պատրաստելու համար իրենց պաշտպանութիւնները: Կը կարծուի թէ կրկին պիտի խօսին դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան մասին :

Ֆրանսական կառավարութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսացի ներածողներուն որ այլեւս եգիպտական բամպակ չգնեն: Ծանօթ է որ Ֆրանսա ամէնէն կարեւոր յաճախորդներէն է եգիպտական բամպակի շուկային :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ազդ»ը կը գրէ թէ «Լը Սուար», հինգ օրուան դադարէ մը ետք վերսկսաւ իր հրատարակութիւնը: Լսելէ ետք Պ. Տիգրան Թոսպաթի յայտարարութիւնները. դատարանը թերթը դատապարտած էր հինգ օր դադրեցումի եւ 100 լիբ. ոսկի տուգանքի: Տիգրան Թոսպաթ Վճռաբեկ Ատեանին պիտի դիմէ բողոքելու համար այս վճիռին դէմ, եւ 100.000 լիբ. ոսկիի վնասուց հատուցումի դատ պիտի բանայ պետութեան դէմ: «Ազդ» կը ճշդէ նաեւ թէ Պ. Տիգրան Թոսպաթ ներկայացած է Հարցաքննիչ Ատեանին եւ ոչ յանձնուած Զինուորական Ատեանի ինչպէս մենք ալ գրած էինք :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա»ն կը գրէ թէ դատավարութիւն մը սկսած է կաթողիկէ քահանաներու դէմ, Վիլնայի մէջ: Այս յօդուածը որուն խորագիրն է «Կապայով առաւ — փոխանիեր» կ'ամբաստանէ Կլայփեթայի (Նախկին Մէմել) նաւահանգիստին եկեղեցիին քահանան տարադրամի առեւտուրով զբաղող խմբակի մը իբրեւ պետը որ հակախորհրդային յանձնախումբէ մը 250 տոլար ստացած է եկեղեցիի մը վերաշինութեան համար :

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը Տոքթ. Տավալիպի մերժեց Մեծ Սուրիոյ մը կազմութեան ծրագիրը որ պիտի միացնէ Սուրիան, Լիբանանը, Իրաքը եւ Յորդանանը արեւմտասէր մեծ պետութիւն մը կազմելու համար: Վարչապետը շեշտեց թէ Լիբանանի վերջին պետական հարուածի փորձը կապ ունէր մեծ պետութեան մը զինուորական պատրաստութեանց հետ, Միջին Արեւելքի մէջ եւ նշեց թէ կատարուած էր Ատլանտեան վերջին ժողովներէն ետք :

ՔԵՆԸՏԻ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտնեց թէ պիտի շարունակէն Մոսկուայի հետ շփման մէջ մնալ :

ԻՆԷՕՆԻԻ ՄՈՍԿՈՒԱ ՋԵՐԹԱՐ

Խորհ. Միութեան կողմէ Պրեժնեւ ու Խրուշչեւ միասնաբար ուղերձ մը ղրկած են Թուրքիոյ վարչապետ Ինէօնիւին, դիտել տալով թէ Սթալին խզած էր Թուրք-եւխորհրդային բարեկամութիւնը, իսկ իրենք կ'ուզեն իրագործել այդ բարեկամութիւնը :

Անգարայի Խորհ. դեսպանն ալ այցելած է Ինէօնիւի, ըսած է թէ Մայիս 27էն առաջ տեղի ունեցած հրաւէրը ուղղուած էր ոչ թէ Ատնան Մենտերէսի անձին, այլ Թուրքիոյ վարչապետին, եւ յայտնած՝ Խորհ. Միութեան վարիչները գոհունակութիւն պիտի զգան Ինէօնիւն ընդունելով Մոսկուայի մէջ: Վարչապետը պատասխանած է թէ իր «առողջական վիճակը թոյլատու չէ որ ընդառաջէ այս հրաւէրին» :

× Վարչապետ Ինէօնիւ Անգարայի մէջ լրագրողներուն հետ ունեցաւ մամլոյ հաւաքոյթ մը: Այս հանդիպումին մասին չարտայայտուելու համար լրագրողները նախապէս փրոթոքոլ մը ստորագրած էին :

ՀՍԿԱՅ ՄԻԹԻՆԿ ՄԸ

Պոլսոյ Թրքական համալսարանի երիտասարդութիւնը մեծ միթինկ մը կատարեց իբրեւ բուռն ազդարարութիւն յետադիմականներուն :

Տասնեակ հազարաւոր երիտասարդներու միթինկը սկսաւ Ազատութեան հրապարակին վրայ եւ վերջ գտաւ Աթաթիւրք Թանգարանին առջեւ: Այս առթիւ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուած էին իբրեւ յետադիմական ամբաստանուած «Ենի Իսթանպուլ» թերթին Շիշհանէի խմբագրատան շուրջ, զոր հարիւրէ աւելի ոստիկան կը պաշտպանէին :

Երիտասարդները գիշեր մը առաջ միթինկին պատրաստութեանը ձեռնարկած եւ հազարաւոր թռուցիկներ ցրուած էին:

Բոլոր ուսանողները վերջ տալով դասերուն, Ազատութեան հրապարակին վրայ հաւաքուիլ սկսան :

Շատ չանցած տասնեակ հազարներու հասնող երիտասարդները Թուրհան Էմէքսիզի նահատակուած տեղը Անկախութեան քայլերգը երգեցին: Յետոյ այլազան ցուցատախտակներ ի ձեռին, քայլերգներ երգելով Աքսարայ, Սարաչհանէ ուղղութեամբ շարժման անցան :

Ցուցատախտակներուն վրայ կը կարդացուէր. «Թուրք երիտասարդութիւնը պիտի չներէ ձեզի», «Յեղաշրջութեանց անվախ պահակներն ենք», «Գարշելի համայնավար, ձեր գլուխը պիտի կտրէ», «Հետքին վրայ ենք Աթաթիւրք», «Մեզի միշտ ձեր դէմը պիտի գտնէք», «Վերջ յետադիմութեան», «Մի սպառէք մեր համբերութիւնը» :

Ուսանողները Հարպիյէի, Տաղպաշըյի Տուման ալմըշ, Կազի Օսման փաշա քայլերգները երգելով հասան Սարաչհանէ հրապարակը, ուր Թէքնիք համալսարանի ուսանողները կը սպասէին: Այնտեղ ուսանողները կրակոտ ուղերձներ արտասանեցին: Երկու համալսարանական տեղւոյն փոքր մզկիթին մինարէն բարձրացան դրօշներ ու Աթաթիւրքի լուսանկարը ի ձեռին :

Ճառերէն առաջին ուղերձը արտասանեց Թուրք Ուսանողական Միութեան ընդհ. նախագահ Մէթին Քումպասար որ մասնաւորաբար ըսաւ.

— Ո՛վ Աթա, ահա քու հաւատացած ու վստահած Թուրք երիտասարդութիւնը դէմդ, այստեղ հաւաքուած է, վերջին ազդարարութիւնը ուղղելու համար անոնց որ չեն ուզեր հաւատալ քեզի ու քու մեծ գործերուդ :

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՏԱՐԻՆ

Վերջացող տարին ալ սահեցաւ, երբեմըն մեղմ, երբեմն փոթորկոտ, բայց երբեք խաղաղ: Ժողովուրդներու ճակատագիրը վարողները անճրկած կը մնան միջազգային բարդ հարցերու առջեւ, կը բանակցին, կը սպառնան, հարցի մը լուծումը չգտած, ուրիշ հարցի մը կ'անցնին եւ սակայն կը զինուին ու կը սպառազինուին, միանգամայն յայտարարելով, թէ զէնքերու ահարկու կատարելագործումը կ'արգիլէ բախումը: Ամերիկայի նախագահը ՄԱԿի մէջ կը յայտնէր, թէ իւրաքանչիւր անհատի գլուխին վերեւ կախուած է հիւլէական դամոկլեան սուրը, ահա տարիներէ ի վեր աշխարհ կ'ապրի աննախընթաց անդոհի մը մէջ:

Արեւելք կ'աշխատի իր վարդապետութիւնը տարածել եւ համոզուած է, թէ աշխարհ պիտի որդեգրէ նոր կրօնը, որովհետեւ պրոլետարներու կրօնն է եւ աշխարհի բնակչութեան մեծամասնութիւնը պրոլետար է: Արեւմուտք կը դիմադրէ յարձակողականին, որովհետեւ նոր կրօնը իր հետ կը բերէ բռնութիւն եւ թշուառութիւն: Երկրորդական կը մնան Պերլինի, Գերմանիոյ միութեան հարցերը, մոռցուած են արբանեակ երկիրներու ազատագրումը, ինքնորոշման իրաւունքի գործադրութիւնը: Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ Համայնավար Աշխարհ մը սպառնական դիրք բռնած է դրացիներուն դէմ եւ կը սպասէ համաշխարհային պայքարի բովանդակ Ասիան կլանելու համար:

Երեք տարիէ ի վեր կը յեղյեղեն Պերլինի համար «Պերլին ազատ քաղաք ըլլալու է»: 1948 Յունիս 2ին Մոսկուա պաշարեց Պերլինի արեւմտեան կողմը, դաշնակիցներ օդային փոխադրութիւններ կատարեցին եւ Սթալին տեղի տուաւ: Արեւմուտք բաւականացաւ պաշարումի վերացումով եւ շարունակեց բանակցիլ, չկրցան վճռական քայլ մը առնել, երբ Մոսկուա տկար էր:

Դեկտեմբեր 18ին Գերմանիոյ վարչապետը դառնութեամբ կ'ըսէր լրագրողներուն· «45ին յաղթականները գրաւեցին Պերլինը, երբ գերման կառավարութիւն չկար: Դաշնակիցներ Ռուսերուն թողուցին ընդարձակ հողամաս մը եւ բաժնեցին Պերլինը: Ասիկա մեծ սխալ մը եղաւ: Այսպէս կազմուեցաւ Արեւելեան Գերմանիա մը՝ կարեւոր նահանգներով»:

Արեւմտեաններ կազմեցին Արեւմտեան Գերմանիան, Խորհրդ. Միութիւնն ալ իր կողմէ Գերմանիան ստեղծեց: Խրուշչեւ 7 Նոյեմբեր 1958ին առաջարկեց Արեւմտեան Պերլինը ազատ քաղաք դարձնել, առանձին խաղաղութեան դաշինք կնքել արեւելեան բաժնին հետ: 20 Մարտ 1960ին վերադարձաւ առաջարկին եւ տակաւին պիտի բանակցին հարցը կարգադրելու համար: Բայց հոս համաձայն չեն Արեւմտեան զինակիցները: Ֆրանսայի նախագահը անդրդուելի կը մնայ իր որոշումին՝ ոչ մէկ բանակցութիւն Խորհրդ. Միութեան հետ: Անգլեւսաքսոններ, ընդհակառակն, փորձեալը կ'ուզեն փորձել: Հաւանական է, որ քաջալերուած են խորհրդային վարչապետին տեղատուութենէն՝ հրաժարում տրուած պայմանաժամէն: Ատենաուըր չկրցաւ տարհամոզել Ֆրանսայի նախագահը, որ իր կարգին Լոնտոն այցելելով անկարող եղաւ համոզելու լաւատես վարչապետը՝ թէ անօգուտ է ոեւէ բանակցութիւն:

Ատլանտեան Ուխտի քարտուղար Տիրք Սթիքքըր ալ (նախկին արտաքին նախարար Հոլանտայի) արտաքին նախարարներու ժողովին յայտնեց, թէ կացութիւնը ծանր է, տագնապը հետզհետէ պիտի աւելնայ, հարկ է զօրացնել զօրաբանակները, շարունակել հիւլէական փորձերը (13 Նոյեմբեր): Կ'առաջարկեն ընդհանուր զինաթափում եւ միեւնոյն ատեն սպառազինում:

Ամերիկայի նախագահը հպարտութեամբ յայտարարեց ՄԱԿի մէջ, թէ 42 երկիրներ անկախութիւն ստացան, շուրջ մէկ միլիառ մարդ թօթափեցին գաղթային պետութեանց լուծը, մինչդեռ ինքնորոշման իրաւունքը կը ժխտուի երկաթէ վարագոյրին ետին ապրող ժողովուրդներուն: Վիէննայէն վերադարձին կ'ըսէր· «Միեւնոյն բաները՝ պատերազմ, խաղաղութիւն, տեմոքրասի, ժողովրդային տարբեր նշանակութիւններ ունին երկու աշխարհներու մէջ: Խօսակիցս կրկնեց· «Դուք ձեր գործով զբաղեցէք, մենք մեր գործով զբաղինք, համայնավարութիւնը պիտի ծաւալի առանց պատերազմի՝ ինչ որ ալ ընէք դուք»:

Ամերիկայի նախագահը յուսահատ չէ, վստահ է, թէ պիտի կարենայ զինակիցներուն հետ արգիլել համայնավարութեան ծաւալումը: «Խրուշչեւի յարձակողականը կարելի չէ կեցնել ռմբակոծիչներով: Պիտի օգնենք ամէնուն ազատ աշխարհի պաշտպանութեան համար, բայց ոչ անոնց, որոնք չեն ուզեր իրենք իրենց օգնել, որոնք չեն ուզեր վարչական բարենորոգումներ կատարել, ընկերային արդարութիւն հաստատել»:

Նախագահը իրաւունք ունի ապահովաբար, 1948էն 1960 երեսուն միլիառ տոլար բաշխեցին եւ տնտեսագէտ Փոլ Հոֆման, ցոյց տուաւ, թէ բաշխումը ապարդիւն եղած է: Այժմ գերման տնտեսագէտ Ֆրից Մէյէր ահազանգը կը հնչեցնէ՝ օգնութիւնը հակառակ արդիւնք տուած է եւ պիտի տայ անպայման: Յայտնի օրինակ մըն է Լաոսը: Ամերիկա երեսուն միլիոն տոլար յատկացուց, հարիւրի մօտ անձեր իւրացուցին գումարը, վիլլաներ շինեցին, պերճանքի հետեւեցան: Գաղթավայրերը ազատագրուեցան, դրամ ալ գտան, բայց մարդ չգտան, չկան պետական ղեկավարներ, ձեռներէց ոգիի տէր անձեր: Բնակչութեան կէսը յետամնաց է: Փոխանակ ճարտարարուեստը զարգացնելու, առեւտուրի կը հետեւին, վաշխառութեամբ կը զբաղին: Գերման տնտեսագէտը կ'եզրակացնէ· «Անոնք որ կը մսխեն, նպաստ կը ստանան, անոնք որ իմաստուն վարչութեամբ նպաստը կ'օգտագործեն՝ նպաստ չեն ստանար, գէշ ընողը պարգեւ կը ստանայ, լաւ ընողը կը պատժուի: Ամերիկեան նպաստը կը զօրացնէ պետական տնտեսութիւնը, պետական ընկերվարութիւնը, ժողովուրդը կը զրկուի, կ'ըմբոստանայ, կը դառնայ համայնավար:

Լատին Ամերիկայի քսան հանրապետութիւնները Փունթա տ'Էսթէյի մէջ ժողով գումարեցին Օգոստոս 7էն 16 եւ ներկայացուցիչները ստորագրեցին դաշինք մը «Զինակցութիւն՝ Յառաջդիմութեան համար»: Մ. Նահանգներու դաշնային նախարարը յայտարարեց, թէ Ամերիկայի Հանրապետութիւնը պիտի նպաստէ տնտեսական եւ ընկերային զարգացման՝ տասը տարուան ընթացքին տասնեւհինգ միլիառ տոլար տրամադրելով: Հրատարակուեցաւ նաեւ վաւերագիր մը՝ «Յայտարարութիւն ամերիկեան ժողովուրդներուն», ուր կը բացատրուին համագործակցութեան նպատակները, միջոցները, սկզբունքները: Յատկացումները պիտի ըլլան երկրագործական եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու համար, որպէսզի ապահովուի ժողովուրդներու բարեկեցութիւնը:

Իրան քաղաքական անդորրութիւնը չգտաւ: Երկիրը հարուստ է, տարեկան վեց հարիւր միլիոն տոլար եկամուտ ունի քսան միլիոն բնակչութեան վրայ, բայց 15 միլիոն գիւղացիներ հողատէր չեն, աղքատ են, երկրագործութիւնը նախնական վիճակի մէջ է, հողատէրը չի հետաքրքրուիր իր կալուածով: Հարուստ մը հարսանիքի մը համար կը ծախսէ այնքան, որքան հարիւր գիւղացի մէկ տարուան մէջ: Հազարի մօտ չանաձուկեր կ'ապրին հողային եկամուտներով: Միջին դասակարգի պատկանող պաշտօնեաներ, ընչաքաղց եւ կաշառակեր, մեծերու պաշտպանեալներն են: Կորովի տէր եւ պարկեշտ վարչապետ մը կը ջանայ մաքրագործել երկիրը: Ձերբակալեց քաղաքական անձեր, զօրավարներ, պաշտօնեաներ: «Ազգային ճակատը» գոհ չէ մաքրագործումներէն, կը պահանջէ գիւղացիներու ազատագրումը դարաւոր ստրկութենէ: Հակառակորդները հակահամայնավար են, պահանջներն համայնավար կը նկատուի, բայց եթէ գոհացում չգտնէ իրենց պահանջը, կը վախնան որ յեղաշրջումը անխուսափելի կ'ըլլայ:

Խրուշչեւ կ'ըսէր Ամերիկացի հրապարակագիր Լիփմանի· «Առանց համայնավարութեան, պրոլետարներու յառաջդիմութիւնը կարելի չէ, երէկ պարագան Գուպայինն էր, վաղը Իրանինը պիտի ըլլայ»: Մոսկուա եւ Փահլէվի ձայնասփիւռներով կ'աշխատին շարժել զանգուածները: Թեհրանի խորհրդային դեսպանատունը հազար երկու հարիւր պաշտօնեայ ունի, որոնք անշուշտ անգործ չեն, կ'աշխատին որ տեղացիներն ալ գործեն:

×

Պրազիլիոյ նախագահ Քուատրոս վաթսուն հազար պաշտօնեաներ արձակեց, պիւտճէն կանոնաւորելու համար: Խնամական կապերու շնորհիւ մակաբոյծ տարր մը հաստատուած էր պաշտօնատուներու մէջ, մինչեւ երկիրը Ամերիկայի պարտք ունէր երկու միլիառ տոլար: Ծրագրեց յարաբերութիւն մշակել Մոսկուայի եւ Փեքինի հետ առեւտրական նպատակներով, բայց ինք ալ ստիպուեցաւ հեռանալու երկրէն: Անհատի մը ուժերէն վեր կը մնայ, ինչ որ ալ ըլլայ իր դիրքը, պայքարիլ արմատացած հիւանդութեանց դէմ:

Հնդկաստանի վարչապետը մխիթարուեցաւ փորթուկալեան կալուած մը գրաւելով, փարատելու համար մասամբ մտահոգութիւնները՝ հիւսիսէն եւ ներքէն եկող դժուարութիւններէն՝ Հնդկաստան կը յառաջդիմէ հսկայաքայլ, արմտիք արտադրութիւնն էր 1949ին 57·6 միլիոն թոն, 1960ին 75 միլիոն: Գործարանի արտադրութիւնն եղաւ արտակարգ, բայց բնակչութեան աճումին համեմատական չէ: 1951ի մարդահամարով 372 միլիոն բնակիչ ունէր Հնդկաստան, 1960ին 431 միլիոնի բարձրացած էր թիւը: Կրթութիւնը պարտաւորիչ դարձնելու փորձ եղաւ, 1947ին ունէր 140·000 նախակրթարան, 1956ին 278 հազար: Չորս տարին 6–11 տարեկան վաթսուն միլիոն երախաներ դպրոց պիտի դիմեն, ուրկէ՞ գտնել ուսուցիչ, շէնք, դրամ: Տարեկան 13 միլիառ լիր· ուսկէ պէտք պիտի ունենայ:

Սոքարնօ ռազմամթերք կը ստանայ Մոսկուայէն, Եգիպտոս՝ ռազմանաւեր, Խորհրդ. Միութիւնը նաւային խարիսխներ կ'ուզէ պատրաստել դէս ու դէն՝ Ալպանիոյ խարիսխը կորսնցնելէ ետք: Ամերիկայի դրամատունը ամէնուն պիտի հասնի յարձակողականները կեցնելու համար, միջազգային կեանքը ղեկավարելու համար: Մեծագոյն վտանգը Արեւմտեան Գերմանիան չէզոքացնելն է, գերման հանրային կարծիքը յայտնուեցաւ վերջին ընտրութիւններէ, քաւութեան նոխազ եղաւ արտաքին նախարարը:

Ներկայ քաոսային վիճակը շարունակութիւնն է նախորդներուն սկսած Պերլինէն: Միտհատ կ'ըսէր· «Պիտի պատերազմինք մինչեւ մահ, Եւրոպայի պիտի թողունք մեր դիակը թաղելու հողը»: Եւրոպա չկրցաւ թաղել դիակը, դիաթաղը եկաւ ինկաւ անդնդախոր փոսին մէջ, այժմ կը տապլտկի դուրս գալու համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Իր յաջորդն (ու սպանիչը) յայտնի անուն մը ունի· կը կոչուէր Բերիա:

Խրուշչեւ վերջերս պատմեց, թէ Բերիա ինչպէս մեռաւ 1953 Յունիսին՝ Պոլիտպիւրոյի իր գործակիցներուն ձեռքով (որոնց գլուխը կը գտնուէր Խրուշչեւ):

ՄՕՏ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ

Ո՞վ կրնայ գիտնալ սարսափի այս չորս տարիներուն ընթացքին ձերբակալուածներուն, մահապատիժի ենթարկուածներուն, կեդրոնացման կայաններու կամ բանտերու մէջ զրկանքներու հետեւանքով մեռածներուն ճշգրիտ թիւը: Նոյնիսկ խորհրդային պատկան սպասարկութիւնները գիտնալու չեն որոշ կերպով:

Բաւականանանք քանի մը թիւեր տալով·

1) Խրուշչեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ տուաւ մաքրագործուած կուսակցական ղեկավարներու եւ բարձրաստիճան կուսակցականներու մասին: 1934ի համագումարին կողմէ ընտրուած Կեդրոնական Կոմիտէն բաղկացած էր 139 անդամներէ, որոնց 98 հոգին ձերբակալուեցան եւ գնդակահարուեցան· այսինքն՝ 70 առ հարիւրը:

1934ի համագումարին կը մասնակցէին 1966 պատգամաւորներ· անոնցմէ 1108 հոգին ձերբակալուեցան հակա-յեղափոխական ոճիրներու ամբաստանութեամբ:

2) 1936ի սկիզբէն մինչեւ 1938ի վերջը 850էն 900·000 կուսակցականներ վտարուեցան շարքերէն: Այսինքն՝ կուսակցականներու ընդհանուր թիւին մէկ երրորդը: Այլ խօսքով, օրական միջին հաշւով հազար հոգի կը հեռացուէին կուսակցութենէն:

Արդ, «մաքրագործուած», կուսակցութենէն վտարուած մը ամէն բան կը կորսնցնէ — գործէն կը հանուի, բնակած տունէն դուրս կը դրուի· միեւնոյն միջոցները ձեռք կ'առնուին նաեւ իր ընտանիքին անդամներուն դէմ: Ընդհանուր առմամբ, կուսակցութենէն վտարուածը կ'աքսորուի:

3) 1936 – 37 – 38 տարիներուն ընթացքին ութէն ինը միլիոն հոգի ձերբակալուած են ամբողջ Խ. Միութեան մէջ: Այս հաստատումը կ'ընէ 1931էն ի վեր Խ. Միութիւն հաստատուած եւ 1937ին ձերբակալուած աւստրիացի գիտնական մը, Ալեքսանդր Վայսպերկ, որ միջազգային մամուլին մէջ Այնշթայնի, Ժան Փերէնի, Ֆրէտէրիք Ժոլիօ-Քիւրիի հրատարակած բողոքներուն շնորհիւ է միայն, որ մահուընէ ազատեցաւ:

Վայսպերկ հետեւեալ ձեւով կը հիմնաւորէ իր հաստատումը·

«Ձերբակալուածներուն թիւը հաշուելու համար շատ պարզ ձեւ մը կար: Խարքովի կեդրոնական բանտէն ներս ընդունուած միջոցին, իւրաքանչիւր նորեկ կը յանձնէր վրան գտնուած դրամն ու մանրմունր առարկաները, որոնց փոխարէն թուագրուած ստացագիր մը կուտային ձեռքը: Ամէն անգամ որ նոր մէկը կը բերէին մեր խցիկը, ստացագրին վրայի թիւին շնորհիւ կրնայինք հաշուել, թէ նախորդ եկողէն ի վեր քանի՞ հոգի ձերբակալուած էին այդ շրջանին մէջ:

«Երբ, 1939 Փետրուար 20ին հեռացայ Խարքովէն, կրցած էինք հաստատել, թէ նահանգին ընդհանուր բնակչութեան առնուազն հինգ ու կէս առ հարիւրը ձերբակալուած էր վերջին երկու տարիներուն ընթացքին:

«Ուրիշ քաղաքներէ որպէս վկայ բերուած բանտարկեալներէ տեղեկացանք, թէ բոլոր կեդրոնական բանտերուն մէջ հաշուելու այս ձեւը կը կիրարկուէր: Ամէն տեղ հինգ ու կէս առ հարիւրի համեմատութիւն գտած էին»:

Արդ, այդ տարիներուն, խորհրդային ընդհանուր բնակչութեան թիւը 170 միլիոնէն քիչ մը աւելի էր: Ուրեմն, կարելի էր ըսել թէ 9 միլիոն հոգի ձերբակալուեցան այդ տարիներուն, մէջն ըլլալով նաեւ «քրէական յանցաւորները» որոնք շատ փոքր համեմատութիւն մը կը կազմեն:

Այս ինը միլիոն բանտարկեալներէն քանի՞ն մեռան· ըստ ոմանց՝ մէկ չորրորդը՝ ըստ ուրիշներու՝ մէկ երրորդը: Ցածնայն դէպս, միլիոններու կը հասնի անոնց թիւը:

Պատմութեան ընթացքին ոչ մէկ ատեն տեսնուած էր բանտարկեալներու այսքան մեծ բանակ մը, այն ալ· խաղաղութեան ժամանակ:

Այս սարսափներուն շրջանին էր, որ Սթալին խմբագրել տուաւ խորհրդային նոր սահմանադրութիւնը, որ միշտ ի զօրու է, եւ որ արտասահմանի մէջ ըմբռ- կուտար համայնավարութեան նոյնիսկ թշնամիներուն՝ թէ Խ. Միութիւնը սկսած է աւելի ազատական դառնալ...:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒԵՑԱՆ ԼԵՆԻՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

— Գիտէ՞ք թէ աշխարհի ամէնէն անոյշ բանը ինչ է,— 1923ին Սթալին կը հարցնէր Կամենեւի եւ Ձերժինսքիի, որոնք հակա-Թրոցքիական պայքարի իր դաշնակիցներն էին, մինչ Լենին կ'ապրէր իր վերջին ամիսները: — Աշխարհի ամէնէն անուշ բանն է՝ զոհը զատել, մանրամասնօրէն պատրաստել հարուածը, որ զայն պիտի տապալէ եւ վրէժ լուծել, ապա երթալ եւ քնանալ:

(18 Տար.)

ՓԵՇՏԱՅԻ "ՄԵՆԱՒՈՐ" ԿԻՆԵՐԸ

«Անմէր» կիներու հարցը որոշ մտատանջութիւն կը պատճառէ համայնավար Հունգարիոյ մայրաքաղաքին մէջ: Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն Փեշտայի կիները հարիւր հազար հոգիով աւելի շատ են այրերէն: Քաղաքին բնակիչներուն ընդհանուր թիւը մէկ միլիոնի կը հասնի:

Այս կիներէն շատեր, բնականաբար, զուր կը փնտռեն ակրը քաղաքի մը մէջ, որ թէեւ դեռ կիսակործան վիճակի մէջ է, սակայն վիպապաշտ ըլլալէ չէ դադրած:

Ամուսին գտնելու համար տրուող ծանուցումները, որ ատեն մը օրէնքէ դուրս հռչակուած էին համայնավար իշխանութեանց կողմէ, դարձեալ սկսան հրատարակուիլ: Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթն անգամ կը հրատարակէ նման յայտարարութիւններ:

Թերթերուն մէջ նման յայտարարութիւններ հրատարակող պետական գործակալութեան մը տնօրէնը վերջերս յայտարարեց, թէ Փեշտայի թերթերուն մէջ 250 հազարէ աւելի յայտարարութիւններ հրատարակուած են:

Այս կիներէն ոմանց յուսահատութիւնը տրուին ամէն տարիքի կիներու կողմէ, որ անձկանօք կեանքի ընկեր մը կը փնտռեն իրենց համար:

Այս կիներէն ոմանք յուսահատութիւնը երեւան կուգայ վերջերս հրատարակուած սա յայտարարութենէն. «Երեսուն տարեկան զարգացած երիտասարդուհի մը կ'ուզէ ծանօթանալ լուրջ պարոնի մը հետ, եթէ կարելի է՝ ամուրի»:

Սակայն, կան նաեւ անբուժելի գաղափարապաշտներ:

«23 տարեկան երիտասարդուհի մը պիտի ուզէր ծանօթանալ եւ ամուսնանալ լուրջ պարոնի մը հետ, որ չի սիրեր յայտարարութիւններու միջոցով ծանօթացումը»:

Փեշտայի շատ մը շրջաններուն մէջ միայնակ կիներու համար բացուած են ակումբներ, Կանանց Համայնավարական Խորհուրդի եւ Արհեստակցական Միութեանց կանանց յանձնախումբերու հովանաւորութեան տակ:

Փեշտայի «Ապրիլ 4» գործատան ակումբին մէջ քառասուն տարեկան համակրելի կին մը ըսաւ, թէ ինքզինք աւելի երջանիկ կը զգայ ակումբին անդամ ըլլալէն ի վեր, որովհետեւ նախապէս կ'ապրէր «գոց շրջանակ»ի մը մէջ, — իր սենեակէն գործատուն եւ գործատունէն սենեակ:

Գործատան երեք հարիւր կիներէն աւելի քան հարիւրը առանձինն կ'ապրին: Երեսունը ակումբի անդամ են: Այս ակումբի անդամուհիները շաբաթը անգամ մը միասին կը ճաշեն, միասին թատրոն կ'երթան, միասին կը կարդան եւ բոլոր տօներուն մէկական երեկոյթ կը կազմակերպեն:

Այս կիները բնաւ պարասրահ չեն երթար եւ չեն ուզեր թեթեւաբարոյ կին նկատուիլ:

Փեշտայի մենաւոր կիներէն շատեր երիտասարդուհիներ են, որ բաժնուած են իրենց ամուսիններէն, հիասթափ՝ ամուսնական կեանքէն:

1959ի վիճակագրութեան համաձայն, 90 հազար ամուսնութիւններ կնքուած եւ 22.000 ամուսնալուծումներ տեղի ունեցած են: Հունգարիոյ բնակիչներուն ընդհանուր թիւը մօտ տասը միլիոն է:

Կարգ մը ամուսնալուծումներ բնակարանի պակասին եւ շատ մը մարդոց նոյն տան մէջ բնակութեան արդիւնք են: Սակայն, ուրիշ ամուսնութիւններ ալ արդիւնք են ամուսնութենէ առաջ եւ ետք շատ մը Հունգարացիներու բռնած ընթացքին:

Հունգարացին հռչակաւոր է իբրեւ սիրահար: Կը ջանայ գոհացում տալ կնոջ մինչեւ իսկ ամէնէն փոքր քմահաճոյքին եւ այնպէս կ'ընէ, որ ան յաւիտեան նոյն հոգածութիւնը սպասէ իրմէ: Հետեւաբար Հունգարուհին երբ կը տեսնէ, որ ամուսնութենէն ետք այդ ամբողջ շահագրգռութիւնը յօդս կը ցնդի, ամուսնալուծում կը պահանջէ:

Հունգարիոյ մէջ շրջան կ'ընէ հետեւեալ զրոյցը. մահմետական կիներուն եւ Հունգարուհիներուն միջեւ միակ տարբերութիւնը այն է, որ առաջինները ամուսնանալէ առաջ հաւատարմօրէն կը տեսնեն իրենց ամուսինները, իսկ երկրորդները՝ ամուսնանալէ ետք:

Հունգարիոյ կանանց միակ պարբերականը՝ «Նոք Լափիա», կը գրէ, թէ միայնակ կիները, սիրային յայտարարութիւններէն աւելի քաղաքակիրթ եւ մարդկային ձեւեր պէտք է գտնէին իրենց խնդիրները լուծելու համար:

Պարբերականը կը գրէ նաեւ, թէ նման յայտարարութեամբ այր մարդու մը եւ կնոջ մը միջեւ եղած հանդիպումը սովորաբար «շատ պաղ եւ շատ կոպիտ» է ընկերային յարաբերութեան համար յարմար մթնոլորտը ստեղծելու տեսակէտէն:

«Նոք Լափիա» կ'աւելցնէ. «Եթէ դիւրազգած կին մը նման հանդիպումէ մը ետք մերժուի, իր արդէն իսկ խախուտ ինքնավստահութիւնը անվերականգնելիօրէն խորտակուած պիտի ըլլայ»:

Պարբերականը կ'առաջարկէ կարգ մը նոր շէնքեր տրամադրել միմիայն ամուրի մարդոց, ուր, եթէ ուզեն, կարենան խառն ճաշարաններու մէջ ճաշել եւ խառն զբօսարաններու մէջ զբօսնուլ:

Փեշտայի կանանց պարբերականը, սակայն, կը մոռնայ, թէ Փեշտայի երեմնի այնքան չքնաղ կիներուն պզտացումներու խամրումին պատասխանատուն մեծ մասամբ Հունգարիոյ աշխատանքի եւ բնակութեան տխուր պայմաններն են:

Թարգմ. ՎԷՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ

1961 Նոյեմբեր մէկին, ծննդեան 90ամեակն էր Ալեքսանդր Սպենդիարեանի, որ Կոմիտասի եւ Ա. Տիգրանեանի կողքին, կը նկատուի հայկական մշակուած երաժշտութեան հիմնադիրներէն մէկը:

Ալ. Սպենդիարեան ապրեցաւ եւ գործեց այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ ռուսական ազգային երաժշտութիւնը կերտողներուն օրինակը ուրիշ ազգերու երաժշտագէտներն ալ կը մղէր քալելու նոյն ճամբէն՝ հիմը դնելու համար ազգային կեանքէն եւ երաժշտութենէն ներշնչուած ինքնատիպ երաժշտութեան մը, օգտագործելով ժողովրդական երաժշտութեան առանձնայատկութիւնները:

Ալ. Սպենդիարեան ծնած է Քախովքա, Ուկրայնա: Իր երախայութեան տարիները անցուց Սիմֆերոպոլի մէջ, ուր, գիւղացի սովորական աշխատանքներուն կողքին, կը զբաղէր նաեւ երաժշտութեամբ: Մոսկուայի համալսարանի օրէնսգիտական ճիւղին ուսանող եղած շրջանին, Սպենդիարեան կը նուագէր ուսանողներու նուագախումբին մէջ: Ասոր ղեկավարը՝ Քլենովսկի, նկատելով երիտասարդ Հայուն տաղանդը, անոր կը դասաւանդէ երաժշտագիտութիւն: Պետերբուրգի մէջ, Սպենդիարեան կը շարունակէ իր երաժշտական ուսումը Ռիմսկի – Քորսաքովի առաջնորդութեամբ եւ մեծ երգահանին շունչին տակ ան իր քայլերը կ'ուղղէ դէպ ի փոլքլորի ուսումնասիրութիւնը՝ արագօրէն զարգացնելով իր ստեղծագործ անհատականութիւնը:

Անոր առաջին յօրինումները, այսինքն «Կոնցերդի ուվերթիւրան», բազմաթիւ մեղեդիներ, որոնց կարգին «Վարդը» եւ «Սիրուհիս», Լերմոնտովի մէկ բանաստեղծութեան վրայ գրած «Երեք արմաւենիներ» համանուագ պատկերը, ակնբախ են իրենց առատ մեղեդիութեամբ, զգացումներու ճշմարիտ արտայայտչականութեամբ եւ մարդկային ապրումներով, ինչպէս նաեւ ունկնդիրներու հոծ զանգուածին կողմէ հասկնալի ըլլալու մտադրութեամբ:

Այս գործերուն կը յաջորդէ հայրենասիրական բնաբաններով գրուած յօրինումներու ուրիշ շարք մը, ինչպէս են՝ «Մի լար պլպուլ»ը, «Հայաստանին» երգը՝ բամբերգակի (պառիթոն) եւ նուագախումբի համար, բարձրերգակի (թենոր) եւ նուագախումբի համար գրած հերոսապատում երգը՝ «Այնտեղ, պատուոյ դաշտին վրայ», որ բոցաշունչ կոչ մըն է ազատութեան համար եւ ներշնչուած է Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպէն, երգ մը, որ արգիլուած է ռուսական գրաքննութեան կողմէ:

Սպենդիարեանի երաժիշտի համբաւը հետզհետէ կը բարձրանայ ռուս երաժշտական շրջանակներուն մէջ, մանաւանդ իբր հետեւանք այն յաջողութեան, որ ան, շնորհիւ իր կարգ մը արժէքաւոր գործերուն, երեք անգամ կ'արժանանայ «Գլինքա» մրցանակին:

1924ին վերջնականապէս Երեւան կը հաստատուի եւ կը նուիրուի Հայաստանի երաժշտական կեանքի զարգացումին: Կ'ունենայ անխոնջ գործունէութիւն մը Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի հիմնարկութեան, Երեւանի երաժշտանոցին եւ երաժշտական հրատարակութիւններու աշխատանքներուն մէջ: Երաժիշտներու ամբողջ սերունդ մը Սպենդիարեանէն ստացած է երաժշտական ձեռնհաս պատրաստութիւն: Երաժշտական կեանքը, որ կը սկսի բարաւել նորաստեղծ Հայաստանի մէջ, Սպենդիարեանի մօտ կը գտնէ արժէքաւոր ղեկավար եւ կազմակերպիչ մը:

Այդ տարիներուն, անոր ստեղծագործութեան կապը աւելի կ'ամրապնդուի հայ ժողովուրդի կեանքին, մշակոյթին եւ երաժշտութեան հետ: Ան, Սայաթ-Նովայի երգերուն հիման վրայ կը յօրինէ «Երեւանի էթիւտները»՝ նուագախումբի համար, «Ղարիպ պլպուլ» սոլօն՝ երգեցողութեան եւ նուագախումբի համար, եւ միեւնոյն ատեն կ'աշխատի իր ամէնէն կարեւոր գործին՝ «Ալմաստ» օփերային վրայ՝ Յովհաննէս Թումանեանի «Թմբկաբերդի առումը» քերթուածին նիւթով, որ ներշնչուած է ԺԸ. դարու Հայութեան մղած հերոսական պայքարէն՝ ազատուելու համար պարսկական լուծէն: Այստեղ, հայ ժողովրդական երգերու եւ պարերու հարուստ գանձարանը երեւան կուգայ շատ վարպետ վերամշակումներու ձեւին տակ, աշխատութեան տալով ազգային շեշտուած նկարագիր մը: «Ալմաստը», ինչպէս Տիգրանեանի «Անուշ» օփերան, իբրապէս ժողովրդական օփերաներու շարքին կը պատկանի:

Սպենդիարեան մեռաւ Երեւանի մէջ, 1928 Մայիս ութին: Իր մահը մեծ կորուստ մը եղաւ հայ երաժշտական արուեստին համար:

Երաժշտութեան բնագաւառին մէջ անոր ունեցած բեղուն գործունէութեան իբր վարձատրութիւն եւ ի նշան ժողովուրդին երախտագիտութեան, 1926ին Հայաստանի պետական իշխանութիւնը իրեն շնորհեց Հայաստանի ժողովրդական արուեստագէտի բարձր կոչումը: Նոյնպէս, Երեւանի օփերայի եւ բեմապարի Թատրոնը, պետական երաժշտանոցը եւ լարային նուագախումբը կը կրեն հայկական երաժշտութեան այս մեծ դասականին անունը:

ՄԵԼԻՆԷ ԲՈՒԼԱՏԵԱՆ

«Նոր Կեանք»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ոչ, անկարելի է, Տէր Հայր... չեմ կրնար:

Ան որ իր հոգին սեւցուցած է ամբաստանելով զիս, միայն իմ անձիս թշնամին չէ, այլ Հայութեան թշնամին է... Հետեւաբար, երբ իմանամ անոր ով ըլլալը կախաղանն ալ տանելու ըլլան իմ մարմինս, դարձեալ վրէժս պիտի լուծեմ... Երէկ կ'ըսէիք ինծի որ ճշմարտութիւնը յայտնեմ... ի՞նչ գիտէի որ ինչ յայտնէի: Փուճ տեղ մարդասպանի մը պէս կը վարուին ինծի հետ.

— Աստուծոյ թողու... մրմնջեց Տէր Կոմիտաս:

— Աստուծո՞յ:

— —Այո: որդեակս:

— Աստուած չի պահանջեր որ թշնամի անպատիժ թողում:

— Իրաւ է... բայց կրնայ ըլլալ որ թշնամիդ սխալած է ու ձենէ ներողութիւն կուգայ խնդրելու:

— Մի՞թէ կարելի է... ո՞ր սեւ հոգի արարած՝ վատաբար իր ձեռքը արեանս մէջ թաթխելէն ետքը կուգայ կը խոստովանի յանցանքը ու ներողութիւն կը խնդրէ...:

Տէր Կոմիտաս մեքենաբար ծունկի եկաւ ու բացագանչեց:

— Ես, որդեակս... ես:

— Դո՞ւք, գոչեց Սիրվարդ զարշանքով մը:

— Այո... ես՝ կրկնեց Տէր Կոմիտաս թոթովելով:

Սիրվարդ տեղէն վեր ցատկեց, քայլ մը ետ քաշուեցաւ՝ մարդու մը պէս սեւ օձէ մը խոյս տուողի պէս սարսռաց մարմնովը ու յետոյ կատաղութիւնը չկրնալով զսպել յարձակեցաւ Տէր Կոմիտասին վրայ ու ծանր ապտակ մը իջեցուց անոր երեսին, գոչելով.

— Դիւ, դիւ... հրէշ...:

Տէր Կոմիտաս անշարժ մնաց: Կարծես թէ, չզգաց այն ծանր ապտակը զոր Սիրվարդ անոր երեսին իջեցուց: Միայն թէ՝ գրպանէն սեւ թաշկինակ մը հանեց ու սրբեց այտերուն վրայէն վազող թուքը:

Սիրվարդ խեղդել կ'ուզէր այդ հրէշը... բայց չկրցաւ քայլ մը յառաջանալ, որովհետեւ խիղճը տանջեց զինքը: Վարանած ու ինքնիրմէն ելած՝ սկսաւ դողալ:

Ու, յիմարի մը պէս, գլուխը թողուց ու անոր վիզը բռնել ուզեց: Բայց այդ պահուն մէկը թեւէն ուժգին կերպով մը քաշեց ու ձայնեց.

— Բաւական է, Սիրվարդ:

Երիտասարդը մեքենաբար ետին դարձաւ ու տեսաւ որ իրեն հետ խօսողը Վանականն էր:

— Թողէք զիս... ահա այդ հրէշը կը խոստովանի թէ իմ արիւնս մտած է, բացագանչեց Սիրվարդ:

— Լռութիւն... բանտապահը հիմակ հոս պիտի գայ, ընդհատեց Վանական:

Ու յետոյ, Տէր Կոմիտասին դառնալով, ըսաւ.

— Երթանք, Տէր Հայր:

Տէր Կոմիտաս ոտքի ելաւ ու ապուշի մը պէս հետեւեցաւ Վանականին:

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

Ակօրի թաղի մէկ անկիւնը միայարկ ու բաւական կոկիկ շինուածքով տուն մը կար, որուն տէրը յիսունն անցած ծերունի մըն էր:

Ծերունիին կինը մեռած էր շատ տարիներ առաջ, իսկ զաւակ ունեցած չէր:

Այդ մենաւորիկ տունին մէջ երիտասարդ մը կը բնակէր՝ համեստ վարձք մը վճարելով:

Ներսէս Արծրունին այդ տունը մտաւ եւ երիտասարդին սենեակը առաջնորդուեցաւ:

Երիտասարդը զբաղած էր, երբ Ներսէս Արծրունին անոր մօտեցաւ ու բարեւեց:

— Հրամմեցէք, բարեկամս, ըսաւ երիտասարդը համակրական շեշտով մը:

— Հանգիստ եղէք, կը խնդրեմ, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին:

Ու կակուղ մինտարի մը վրայ նստեցաւ:

— Կը հաճի՞ք ձեր ով ըլլալը յայտնելու, հարցուց երիտասարդը՝ հետաքրքրուած ձայնով մը:

— Ա... գեղջէն եմ, պարոն, անունս Սեպուհ է, պատասխանեց Ներսէս Արծրունին վերապահ շեշտով մը:

— Այսօ՞ր եկաք:

— Ոչ, երէկ գիշեր եկած եմ:

— Ի՞նչպէս է գիւղը:

— Լաւ է...: Միայն թէ...

— Ի՞նչ կայ:

— Երբեմն ցաւալի դէպքեր սկսած են պատահիլ:

— Ի՞նչ դէպքեր...:

— Կուսակցական կռիւներ՝ ըսել կ'ուզեմ:

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Կիրակի, Մայիս 27ին, Մութիւալիթէի մեծ սրահին մէջ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Գաթրին Աքնազարեանէ յիսուն Ն. Ֆ., ի նպաստ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին:

Նոյն նպատակին համար ստացուած է նաեւ յիսուն Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկնոջ մը կողմէ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէւրանի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Քէպապճեան ընտանիքներուն իրենց մօր եւ մեծ մօր տիկին Փառանձեմ Քէպապճեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«ԴԱՐՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ»

շարքին մէջ Փարիզ 312 մեթրի վրայ (միջին ալիք) ֆրանսական ձայնասփիւռը կը ներկայացնէ երկու հայ բանաստեղծներ. ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ և ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Կիրակի (Յունուար 21) ժամը 14·30ին: Հատուածներ պիտի կարդան Նաթալի Խերեան, Ժան – Ժագ Ասլանեան, Հայկուհի Խըտըրչեան:

Զրոյց՝ ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ:

ՃԱՀԱՆ
ՍԱՀԱՆ
ՀԱՀԱՆ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ա. Տպագրութիւն, 1929
Գին 7 Ն. Ֆր.
Դիմել ՅԱՌԱՋին

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER
à
L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire »
(*Réalités*).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ».
RENÉ MASSON (*Nouveau Candide*).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ».
ALAIN BOSQUET (*Combat*).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ».
(*Feuille d'Avis de Neuchâtel*).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ».
(*Libre Belgique*).

STOCK

JACQUES TORANIAN
Agent Immobilier
Assureur Conseil.
Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
42, *Bld. Arago — Tél. : POR. 03–94*
կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (ֆօ–փրոփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար
Expertise Gratuite
Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար
Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie
— PRIX ETUDIES —
Tous risques assurés

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպութեամբ Սէն Շամոնի խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21–էն մինչեւ լոյս:

Սէն Շամոնի Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝ Ճիմի Ռիէլ:

Պիւֆէ, պառ, քօթիյոն, ժէօ:

ՀԱՆԴԷՍ – ՏՕՆԱԾԱՌ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ: Մասնակցութեամբ՝ դպրոցին աշակերտութեան:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30–ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ:

Կը ներկայացուին՝ 1) Կաղանդ Պապան, 2) Ուրիշին տունը հարսանիք (զաւեշտ): Երգերով ու հայկական պարերով:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՐՏ 11ԻՆ
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պաշտօնական գրասենեակի մը մէջ աշխատելու համար, երիտասարդ տաքթիլօ օրիորդ մը կը փնտռուի: Մանրամասնութեանց համար դիմել ՅԱՌԱՋ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն: Ներկայացուցիչ ընկերներու պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկերուհիները:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20 Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian*, Le Caire 100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova*, Paris. 120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian*, Paris, 1961. 25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan*, Paris. 6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian*, Paris. 10 NF.

ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, 1918–1958, Պէյրութ 22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ 12 Ն. Ֆ.
ԶՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ 4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 18 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9307 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5108

ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԻՋՈՑ

Քարոզչութիւնը (պրոպականտ) այսօր կը հանդիսանայ հանրային կեանքի մեծագոյն ազդակներէն մին։

Առեւտրական, քաղաքական որեւէ ձեռնարկի յաջողութեան համար նպատակայարմար կերպով կազմակերպուած քարոզչութիւնը լաւագոյն գրաւականն է յաջողութեան։

Այս ճշմարտութիւնը լաւագոյն կերպով ըմբռնած են քաղաքակիրթ ժողովուրդները եւ ոչինչ չեն խնայեր այդ ուղղութեամբ։

Քարոզչութիւնը դժբախտաբար սահմանուած չէ միայն արդար դատի մը, կամ օգտակար ձեռնարկի մը ծառայելու համար։

Ան ազդու զէնք մըն է, որ այսօր կ'օգտագործուի ոչ միայն պարկեշտ նպատակներու, այլ նաեւ՝ ամէնէն անարդար պահանջներու եւ ամէն չիլ նպատակներու յաջողութեան համար։

Քարոզչութիւնը այսօր ի վիճակի է անարդարը՝ արդար, վնասակարը՝ օգտակար, սեւը՝ ճերմակ ցոյց տալու, նայելով թէ ի՞նչ աստիճանի ուժեղ է եւ ինչ չափով լաւ կազմակերպուած անոր մեքենան։

Անտարակոյս որ միջազգային, տնտեսական, առեւտրական եւ մանաւանդ քաղաքական գետնի վրայ, այդ զէնքէն ամէնէն աւելի կ'օգտուին աշխարհակալ, մեծ պետութիւնները, արժեցնելու համար իրենց արդար կամ անարդար, գնահատելի կամ դատապարտելի որեւէ առաջադրութիւնն ու նպատակը։

Ըսենք նաեւ այն՝ որ իր ծնունդեան օրէն, միջազգային համայնավարութիւնը յանձին Խորհրդ. Միութեան, ոչ միայն հասկցաւ քարոզչութեան արժէքն ու կարեւորութիւնը, այլեւ գիտցաւ նաեւ լաւագոյն կերպով կազմակերպել զայն եւ օգտուիլ անկէ, ծառայեցնելով զայն իր օրինական, եւ շատ յաճախ իր ապօրէն ձգտումներուն յաղթանակին։

Ապօրէն ըսինք պարզ անոր համար, որ խորհրդային իշխանութիւնը ամէն միջոց ընդունելի նկատեց իր որեւէ մէկ նպատակին հասնելու համար։

Ան, իր ներքին կեանքին մէջ սրածեց միլիոնաւոր մարդիկ ու ջնջեց դասակարգներ, գերութեան մատնեց իր իշխանութեան տակ գտնուած ժողովուրդները, բայց միշտ ալ իր քարոզչական մեքենային բերնով այդ բոլոր չարիքները ըղգեստաւորեց ազատութեան, հաւասարութեան, արդարութեան պատմուճանով, վարագուրել փորձելով իր արարքներուն էութիւնը եւ չփոթութեան մատնելով ժողովրդական բազմութիւններ՝ որոնք արդարօրէն դժգոհ իրենց կեանքէն, յանձին համայնավարութեան կարծեցին տեսնել փրկութեան պարան մը։

Խորհրդ. Միութիւնը իր սահմաններէն դուրս գալով նուաճեց փոքր ժողովուրդներ, ենթարկելով իր լուծին եւ անխնայ չհապործելով զանոնք, զրկելով ազատութենէ եւ մատնելով թշուառութեան, բայց այդ բոլորը ան ճգնեցաւ ցոյց տալ արտաքին աշխարհին իբրեւ փրկարար եւ ազատարար քայլեր, շնորհիւ իր քարոզչութեան հրէշային մեքենային որ կը գործէ աշխարհի ամէն կողմը առանց դուլ եւ դադարի։

Աշխարհի ներկայ կարգ ու սարքին մէջ, ոչ միայն մեծ ժողովուրդներն ու պետութիւնները, այլեւ փոքրերն ալ, Ասիայէն մինչեւ երբեմնի «խաւարակուռ» Ափրիկէն, հասկցած են քարոզչութեան ասաղ կարեւորութիւնը եւ իրենց կարելին ի գործ կը դնեն, օգտագործելու համար զայն յօգուտ իրենց նպատակներուն։

Դժբախտաբար, մենք որ արդարագոյն դատ մը ունինք եւ կը շարունակենք անիրաւուած մնալ մեր անժխտելի իրաւունքներուն իրագործման ճամբուն վրայ, կը թուի թէ դեռ չենք ըմբռնած քարոզչութեան կարեւորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը, ի պաշտպանութիւն մեր ազգային եւ մարդկային շահերուն։

Այս գետնի վրայ մենք գրեթէ կազմակերպուած ձեւով, յստակ առաջադրութիւններով, ոչինչ կ'ընենք։

Ոչինչ՝ մեր ներքին ճակատին վրայ։

Ոչինչ՝ մանաւանդ արտաքին աշխարհին մէջ, որուն նպաստաւոր կամ աննպաստ տրամադրութենէն կախում ունի կարեւոր չափով մը, մեր դատին բարեյաջող կամ ձախող լուծումը։

«ԱՐՄԷՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՐ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՈՂԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ Է ՕՐԱՆԻ ԵՒ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

Ալժերական հարցերու նախարար Լուի Ժոքս քանի մը օր է խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ Ռօշէ Նուառ (Ալժէ) քաղաքային եւ զինուորական պատասխանատուներու հետ։

Առաջին առթիւ երկար խօսակցութիւն մը ունեցած է ընդհ. պատուիրակ Ժան Մորէնի հետ, ապա գերագոյն հրամանատար՝ Զօր. Այըրէի։ Ընդունած է նահանգապետները եւ փոխ-նահանգապետերը։ Խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթերը եղած են, տնտեսական հարցերը եւ ինչ որ աւելի քան երբեք ստիպողական բնոյթ ստացած է՝ կարգը։ Ըստ չհաստատուած լուրերու, հաւանական կը թուի նոյնիսկ որ պաշարման կամ պատերազմական վիճակ հռչակուի Ալժէի եւ Օրանի մէջ։

Ամէն պարագայի մէջ, Ժոքս որ առջի իրիկուն Փարիզ վերադարձաւ, քննելէ ետք Ալժերիոյ կացութիւնը, պիտի կարենար մանրամասն զեկուցում մը տալ Հանրապետութեան նախագահին։ Ահաբեկչական արարքներու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ, համայնքներու բաժանումը որ իրականութիւն դարձած է ողբերգական վիճակ մը ստեղծած է եւ այս բոլորը պատճառ պիտի դառնան որ իշխանութիւնները կռթնած «յատուկ իրաւասութեանց» վրայ ձեռք առնեն կարեւոր միջոցներ։

Գաղտնի Բանակն ալ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ 63 հատ ձայնասփիւռ գործիքներ գողցած է առջի օր, ինչ որ կը նշանակէ թէ իր առաջին մտահոգութիւնն է ապահովել կապերը ռատիոյի միջոցաւ։ Ասոնց 37 հատը շատ զօրաւոր են եւ 300 քիլոմեթրի վրայ կրնան հաղորդակցութիւններ ապահովել։ Այս գողութեան պարագաները ցարդ անորոշ են։ Ամէն պարագայի մէջ, երբ նկատի առնենք թէ գողցուած ապրանքը եօթը թոն կը կշռէ, կը պարզուի թէ առնուազն 12 հոգի պէտք եղած է գլուխ հանելու համար այս գործողութիւնը։

Մահմետականներն ալ գրգռուած վիճակ մը ունին։ Առջի օրուան սրճարանի զոհերուն թաղումը պատճառ եղաւ որ յարձակին եւ քարեր նետեն Եւրոպացիներուն վրայ մինչ երիտասարդ ցուցարարներ «Ֆրանսական Ալժերիա» կը պոռային։

Գաղտնի բանակը երեք ձայնասփռումներ տուաւ առջի օր, Ֆրանսա Ե. (Ալժէ) կայանի մերձաւոր ալիքներուն վրայ։ Այս վերջին հաղորդումներուն առթիւ վարդապետ մը փորձած է համոզել ունկնդիրները թէ Գաղտնի բանակի գործողութիւնները դէմ չեն Եկեղեցւոյ ուսուցման։ Կը կարծուի թէ տեսակ մը պատասխան էր Գերապայծառ Տիւվալի կոչին ուր Ալժէի Արքեպիսկոպոսը հանդարտութեան եւ իմաստութեան հրաւէր կը կարդար։ Գաղտնի Բանակի ձայնասփիւռը կրկնեց նաեւ իր հրահանգը՝ երկու ամսուան պաշար եւ 10.000 Ֆրանքի ոսկի պահել տունը, չճշտելով թէ Յունուար 31էն իսկ, Գաղտնի Բանակի մարդիկը տուներէն պիտի անցնին ստուգելու համար թէ հրահանգները գործադրուած ե՞ն։

× Ժիւլ Ռոմէնի նախագահութեամբ յանձնախումբ մը ստեղծուած է օգնելու համար անդրծովեան Ֆրանսացիներուն։

× Թունուզի Ժէօն-Աֆրիք կը գրէ թէ «ԱՀԱԿ»ը Ռապաթի մէջ կը սպասէ խօսակցութեանց արդիւնքին (Ֆրանսայի հետ)։ Հասան-Պէն Խետտա տեսակցութիւններն ալ կը շարունակուին։

Օրէ Օրին

ՆՈՐ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Ննջարայի բարձունքէն, խմբով օծուն իր յուշերուն եւ խորհրդածութիւններուն մէջ՝ Ընկեր Ս. Վրացեան անգամ մը եւս անմահացուց ճպուռները, որոնք մոռացման դատապարտուած էին՝ երբեմնի առակախօսներուն եւ նախակրթարանի մեր դասագիրքերուն հետ։

Բայց ի՞նչ անողորմ դատակնիք է որ արտասանեց ընկեր Վրացեան, յայտնելով իր ընդվզումը հանդէպ բարի եւ երջանիկ ճպուռներուն, որոնց կեանքը նախանձ կը շարժէ, գէթ իմ մէջս։

Երեւակայեցէք ճպուռ մը, որ «յօդոյ յղանայ եւ ծնանի» (Մխ. Գօշ, 147), արեւով կ'արբենայ եւ եղեւիններու բոյրով կը գինովնայ, ա՛լ ուրիշ գործ չունի՝ օրն ի բուն Երգ Երգո՛ց կը կարդայ, ասկէ աւելի նախանձելի բա՞ն կայ։ Եւ դեռ չըսի թէ արուեստագէտ է, առաջնակարգ նուագածու։ Հոմերոս, «լիրիոն» (շուշան) բառէն ածական մը շինելով, «շուշանի պէս քնքուշ» կ'անուանէ ճպուռին երաժշտութիւնը։ Իսկ Անակրէոն մասնաւոր տաղ մը կը նուիրէ ճպուռին, վկայելով նաեւ թէ Ապողոն շատ կը սիրէր այս միջատին «քաղցրալուր» երաժշտութիւնը (*Տաղ ԽԳ.*)։

Ճպուռը վարկաբեկողը նախ մրջի՛ւնն եղաւ։ Այդ պատմութիւնը մեզի ծանօթ է Լա Ֆոնթէնի առակով, զոր հայերէնի թարգմանած են շատեր, — Գարագաշեան, Հիւրմիւզ, Սիպիլ, Մեսրոպ Նուպարեան, Քուշներեան։ Ես կ'առնեմ Քուշներեանի թարգմանութիւնը.

Շատխօս ճպուռն ամառն ի բուն,
Առաւօտէ մինչ իրիկուն,
Ժիժի, ժիժի, բերանաբաց
Անհոգ անփոյթ ժիր երգերաց։

Բայց ճպուռին այս պատմութիւնը չէ որ կը հետաքրքրէ մեզ։ Ոչ ալ այն թէ Լա Ֆոնթէն զայն առած է Եսովպոսէն (*Առակներ*, 335)։ Խնդիրն այն է թէ պարագայ մը կայ ուր Լա Ֆոնթէնի տեսակէտը բոլորովին կը տարբերի ընկեր Վրացեանի տպաւորութենէն։ Կրնայ առարկուիլ թէ Լա Ֆոնթէն զոհ գացած է Հեսիոդոսի (*Աշխատանք եւ Օրեր*, 580), Թէոկրիտէսի (*Հով. Ա.* 148), Վիրգիլիոսի (*Մշակ. Գ.* 330) վկայութեանց, ուր կը հաստատուի ճպուռին հոմերական գնահատութիւնը։ Դեռ աւելին,— Տիմոն պերճաբարբառ Պղատոնը կը բաղդատէ Ակադեմոսի անտառին ճպուռներուն հետ։

Այս հաշիւով, ընկեր Վրացեան մեծ անիրաւութիւն մը գործած է՝ անուանարկելով ճպուռները։

Եկուր տես որ ֆրանսացի մատենագիր մը, Պլանշար, կը հաստատէ թէ Լա Ֆոնթէն զոհ գացած է բնապատմական մեծ սխալի մը, ի շարս նման այլ սխալներու։

Նոր սերունդին կը մնայ ցոյց տալ այդ սխալը,— մրցումի կը դնեմ։

Ֆրանսական լիսէներէ շրջանաւարտ, դուք լաւ կը ճանչնաք անշուշտ Լա Ֆոնթէնը։ Ունիք անպայման իր Առակները։ Անգամ մը եւս կարդացէք եւ ցոյց տուէք սխալը «Ճպուռն ու մրջիւնը» առակին մէջ,— այս անգամ գրական կամ հոգեբանական չէ, այլ գիտական։

Բացատրեցէք այդ սխալը, փոյթ չէ թէ ֆրանսերէն լեզուով։ Մեր նպատակն է ձեր մէջ հետաքրքրութիւն արթնցնել հայկական հրատարակութեանց մասին՝ ձեր ծնողաց ընթերցանութեան խողովակով, միաժամանակ սրել դիտելու եւ զննելու կարողութիւնը, ինչպէս եւ հրահրել վերաքննութիւնը, նոխացնել համայնագիտական ծանօթութիւնները։

Յաջող պատասխանները պիտի հրատարակուին այստեղ։

×

Մրցում մըն ալ հայագէտներուն համար։

Հայերէն՝ ճպուռին հոմանիշ կը տրուին ժիժի, ճռիկ, գարեխազ բառերը։ Տարբեր է ծղրիթը, որու հոմանիշ կը տրուի արուսիկ։

Հայերէն քանի՞ բառ գիտէք որ կը վերջանայ իթ, ինչպէս՝ ծղրիթ։ Այդ բառերուն կարգին՝ ունինք յատուկ անուն մը, Դաւիթ, որ ըստ տառադարձութեան՝ պէտք է գրել Դաւիդ, բայց կը գրուի Դաւիթ,— ինչո՞ւ։

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Պամաքօ (Մալի) հասած է եւ ձայնասփիւռէն յայտարարած է թէ Նիքիթա Խրուշչեւի ողջոյնը կը բերէ Մոտիպօ Քայթայի։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ միջադէպեր պատահած են ընկերակցական եւ համալսարանական շրջանակներու մէջ։ Այս առթիւ կառավարութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է եւ պաշտօնանկ ըրած՝ Համալսարանի տեսուչը՝ Մահմուտ Ղոնիէմ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ 171 հոգի ձերբակալուած են վերջին 24 ժամուան ընթացքին։ Ներքին նախարար՝ Կամալ Ճումպլաթ յայտարարած է թէ կասկածելիներու հարիւրէն ութսունը Լիբանանցի չեն։ Ասոնց մէջ կան 130 Թուրքեր որոնք գաղտնի Լիբանան մտած են, բազմաթիւ Յորդանանցիներ եւ հարիւրաւոր Սուրիացիներ եւ Պաղեստինցիներ։ Ներկայիս ձերբակալուած 3500 հոգիին, հազարը միայն Լիբանանցի են։

ՔՐԿԶԻՍՏԱՆԻ մէջ կերպասի լայնածաւալ առեւտուր մը երեւան հանուած է որուն մէջ քսան հոգի մաս ունին, մէջն ըլլալով առեւտուրի, փոխ-նախարարը։ Գործը սկսած է 1955ին։ Երկու գործատուներու հաշիւները կեղծուած էին, ինչ որ մօտ 16 միլիոն Ն. Ֆ.ի շահ մը ապահոված են առաւ-փախաւներուն։

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Լոնտոն հասած է ուր խօսակցութիւններ կ'ունենայ Մաքմիլընի հետ։ Խօսած են մանաւանդ Հասարակաց Շուկայի մասին։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան առաջարկեց որ նիւթական եւ թեքնիք գետնի վրայ իր մասնակցութիւնը բերէ քարիւղի հետազօտութեանց եւ ճարտարարուեստի զարգացման համար։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարին կարծիքով բան մը կ'անցնի կը դառնայ Կրեմլինի մէջ։ Անկարելի նոյնիսկ ներքին տագնապի մը։

«ՊԱՐԱՊ ՓԱՄՓՈՒՇՏՆԵՐ»

Այս պատկերաւոր բացատրութիւնը — «Պարապ փամփուշտներ» — Զօհրապինն է: Մենք զայն փոխ կ՚առնենք՝ պարզապէս ըսելու համար, թէ պարապ փամփուշտներ են՝ տրուած, բայց չկատարուած խոստումները, ինչպէս անհատական, նաեւ ու մանաւանդ հանրային կեանքի մէջ:

Սխալ չէ այն կարծիքը, թէ ճշգրտութեան գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է տէրն ըլլալ տրուած խոստումին, եւ կամ բնաւ չխոստանալ: Եթէ ամէն տեղ, ամէն տուն, ամէն առթիւ եւ ամէնուն խոստումներ տանք՝ զանոնք կատարելու նախատրամադրութեամբ, խախտած կ՚ըլլանք ճշգրտութեան օրինագրքին առաջին «յօդուած»ը:

Անշուշտ, հաճելի ըլլալու կերպ մըն է ամէն ինչ խոստանալ խնդրարկուին այն յոյսը ներշնչելով, թէ իր խնդրանքը նկատի պիտի առնուի: Այս կերպը, — խոստանալ, բայց խոստացածը չկատարել.— վարկաբեկիչ է խոստացողին համար, յուսալքիչ՝ խնդրարկուին համար, այլասերիչ՝ հանրային կեանքին մէջ եւ հանրային կեանքի համար:

Ինչո՞ւ ուրեմն խոստանալ բան մը, զոր որոշած ենք չկատարել կամ զոր կատարելու ի վիճակի չենք: Կը կարծե՞նք արդեօք, թէ խոստանալով, բայց մեր խոստումը չկատարելով, վարկ մը ապահոված կ՚ըլլանք մենք մեզի եւ կամ համակրանք ստեղծած կ՚ըլլանք մեր անձին շուրջ: Ճիշդ հակառակը, այսինքն՝ չխոստանալով, բայց մեր չխոստացածը կամ կէս բերան խոստացածը կատարելով միայն կրնանք շահիլ թէ մեր փնտռած վարկը եւ թէ մեր յուսացած համակրանքը:

Դիւանագիտութեան մէջ գրեթէ օրէնքի կարգ անցած է ոչ թէ խոստանալը, այլ չխոստանալ: «Ձեզ խոստանար», կ՚ըսէ դիւանագէտը: «Կը խոստանամ», կ՚ըսէ ոչ – դիւանագէտը, ան՝ որ կը կարծէ, թէ ամէն ինչ խոստանալով, բայց ոչինչ կատարելով՝ բարձրացուցած կ՚ըլլայ իր անձին հմայքը:

Ոչ ոք կրնայ մեղադրել մեզ անոր համար, որ չենք խոստանար, բայց մեր չխոստացածը կը կատարենք: Սակայն, ամէն մարդ կրնայ իրաւամբ մեղադրել մեզ այն բանին համար, որ կը խոստանանք միշտ եւ մեր խոստացածը չենք կատարեր երբեք: Առաջին պարագային՝ մեղադրանքը արդար չէ անշուշտ, երկրորդ պարագային՝ արդար է:

Ո՞վ կը ստիպէ մեզ խոստանալ, եթէ որոշած ենք չկատարել մեր տուած խոստումը: Ոչ ոք: Այո, ոչ ոք կրնայ բռնօրէն ստիպել մեզ՝ որեւէ խոստում ընել, եթէ մեր խոստումը կատարելու ոչ տրամադրութիւնը ունինք, ոչ կարելիութիւնը:

Դաս առնենք պատմութենէն:

Նափոլէոն աշխարհ մը խոստացաւ Ֆրանսայի, բայց հազիւ կրցաւ պահել Ֆրանսան:

Հիթլեր կայսրութիւն մը խոստացաւ գերման ժողովուրդին, բայց ունեցածն ալ վրայ տուաւ:

Մուսոլինի խոստացաւ վերականգնել հռոմէական կայսրութիւնը, սակայն ի վերջոյ, իր շահածն ալ կորսնցուց:

Չըրչիլ իր ժողովուրդին խոստացաւ... քրտինք, արցունք եւ արիւն, բայց կատարեց իր չխոստացածը, շահեցաւ յաղթանակը:

Անոնք, որ առաւելագոյնը կը խոստանան, յաճախ նուազագոյնն իսկ չեն կըրնար տալ: Ո՞րն է լաւը արդեօք. խոստանալ եւ խոստացածը չկատարե՞լ, թէ՞ չխոստանալ, բայց ջանալ չխոստացածը կատարել: Ամէն մարդ այդ հարցումին պիտի ուզէր պատասխանել ոչ թէ առաջին ձեւով, այլ երկրորդ ձեւով:

Ժողովուրդները աւելի շատ կը վստահին քիչ խոստացողներուն, բայց շատ տուողներուն, քան շատ խոստացող, բայց քիչն ալ չտուողներուն:

Կրնայ ըլլալ, որ շատ խոստացողները խանդավառեն բազմութիւնները եւ անոնց մէջ ստեղծեն յոյսը: Յոյսը՝ գալիքին: Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ ժողովուրդները, խանդավառութենէ մղուած, հերոսական գործեր կատարեն պահ մը: Մենք այս խանդավառութիւնը կը կոչենք յարդի բոց կամ, Զօհրապի պատկերաւոր բացատրութեամբ, «Պարապ փամփուշտ»:

Սակայն համոզուած չենք որ յոյսով, յարդի բոցով կամ պարապ փամփուշտներով կարելի է ճակատամարտ շահիլ եւ վերջնական ու վճռական յաղթանակներ ապահովել: Ընդհակառակն, թէ պատմութիւնը արձանագրած է Նափոլէոնի պարտութեան, Հիթլերի պարտութեան, Մուսոլինիի պարտութեան: Արձանագրած է նաեւ Չըրչիլի յաղթանակը:

Ո՞նչ կրնանք եզրակացնել մեր ըսածներէն եւ չըսածներէն ալ: Սա միայն.— Մի խոստանաք: Պարապ փամփուշտներ մի նետէք: Մանաւանդ երբ վստահ չէք, թէ պիտի կարենաք կամ պիտի ուզէք կատարել ձեր խոստումը: Մանաւանդ երբ գիտէք, թէ առաւելագոյնը խոստանալով եւ նուազագոյնն իսկ չկատարելով ոչ միայն բան մը չէք շահիր, այլ եւ կը կորսնցնէք ձեր ունեցած քիչն ալ:

Կանոնը այս է ուրեմն.— Չխոստանալ, բայց կատարել, եւ ոչ թէ խոստանալ, բայց չկատարել: Առաջին պարագային՝ մարդիկ պիտի վստահին ձեզի մինչեւ իսկ իրենց կեանքը, երկրորդ պարագային՝ պիտի չվստահին ոչ իսկ իրենց ոտքի փոշին:

Միջազգային կեանքի մէջ՝ ամէն մարդ խաղաղութեան մասին կը խօսի եւ խաղաղութիւն կը խոստանայ, բայց նաեւ պատերազմի կը պատրաստուի: Իսկ մեր ազգային կեանքին մէջ՝ շատ են միասնականութեան մասին խօսողները, բայց քիչ են միասնականութեան մասին խորհողները:

Միասնականութիւն կը քարոզեն, բայց անջատականութիւն կը սերմանեն: Աններդաշնակութիւն մը կայ խօսքին եւ մտածումին միջեւ, քարոզին եւ գործին միջեւ:

Եթէ կողմնակից ես միասնականութեան, այլեւս ինչո՞ւ կը մտածես պառակտում սերմանելու մասին: Այս նոյն տրամաբանութեամբ՝ կրնայինք հարցնել աշխարհի վարիչներուն.— Եթէ իրաւամբ խաղաղութիւն կ՚ուզէք, ինչո՞ւ ուրեմն պատերազմի կը պատրաստուիք:

Ո՞րն է ձեր նետած փամփուշտներուն մէջ պարապը, եւ որն է լեցունը:

Աւելի լաւ է, որ պատերազմի մասին խօսինք, բայց մտածենք խաղաղութեան մասին, քան թէ խաղաղութեան մասին խօսինք, բայց մտածենք պատերազմի մասին միայն: Ինչպէս որ աւելի լաւ է օրէնքի մասին չխօսիլ բնաւ, բայց օրինապահ ըլլալ, քան թէ ամէն օր եւ ամէն ժամ օրէնքի մասին խօսիլ, բայց ամէն օր եւ ամէն ժամ օրէնքի դէմ գործել: Պիտի ըսենք նաեւ, որ աւելի լաւ է բան մը չխոստանալ եւ գործել, քան թէ շատ բան խոստանալ եւ չգործել:

Մեր կեանքին մէջ «օրինապահ»ներ կան, որոնք կը հանդուրժեն ապօրինութեան բոլոր ձեւերուն: Կան նաեւ միասնականութեան ջատագովներ ու պաշտպաններ, որոնք ամէն օր միասնականութեան սկզբունքին ու ոգիին դէմ կը գործեն:

Եւ եթէ մէկը ելլէ հարցնէ, թէ ո՞րն է իրենց նետած փամփուշտներուն մէջ լեցունը եւ որն է պարապը, այսինքն՝ իրենց խօսքի՞ն պէտք է հաւատալ թէ գործին, կ՚ըսեն կամ ըսել կ՚ուզեն.— Մենք օրինապահ ենք, եթէ օրէնքը կը պատշաճի մեր բաղձանքներուն: Մենք միասնականութեան կողմնակից ենք, եթէ միասնականութիւնը համապատասխան է մեր ըմբռնումներուն:

Իսկ եթէ չի՞ պատշաճիր, իսկ եթէ համապատասխա՞ն չէ...

Այն ատեն «օրինապահ»ները կը դադրին օրինապահ ըլլալէ: Այն ատեն միասնականութեան ջատագովները կը դառնան կ՚ըլլան մոլեռանդ անջատականներ:

Դարձեալ պիտի կրկնենք.— Օրինապահութիւն մի խաղաք: Միասնականութիւն մի բեմադրէք:

Մի խոստանաք բան մը, զոր որոշած էք չկատարել, զոր կատարելու ոչ փափաքը, ոչ տրամադրութիւնը, ոչ իսկ դիտումը ունիք:

«Պարապ փամփուշտներ»ը ձեզի պահեցէք: Եւ մի մոռնաք, որ այսպիսի փամփուշտներով ճակատամարտ չի շահուիր...

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Դրոշմաթուղթերու պատրաստութիւնն ու գործածութիւնը Անգլիոյ մէջ սկսած է 1840ին: Նոյն տարւոյ Թղթատարական տնօրէնը՝ Ռոլանտ Հիլ, առաջին անգամ ըլլալով սկսած է դրոշմաթուղթերու պատրաստութիւնն ու գործածութիւնը նամակատան մէջ: Ան կանոն դրած է, որ նամակ ղրկել ուզողները պարտաւոր են դրոշմաթուղթ փակցնելու՝ պահարաններուն վրայ: Թղթատարական պաշտօնեաներ այդ դրոշմաթուղթերը մկրատով կտրելով կը յանձնէին յաճախորդներուն, որոնք մօտակայ սեղանի վրայ դրուած սոսինձով զայն փակցնելով, կը նետէին նամակատուփ: Այս կարգադրութիւնը թէ արագացուցած եւ թէ ալ աւելի գործնական դարձուցած է նամակի առաքումները եւ նպաստած՝ դրոշմաթուղթերու ապագայ զարգացման:

ՆԵՐԿԱՅ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՆԱԽԱՀԱՅՐԸ

Սեւ գոյնով եւ մէկ փենի արժէքով դրոշմաթուղթ մը եղած է, ներկայիս մեր գործածած արդիական դրոշմաթուղթերու նախահայրը: Ան դրոշմուած էր քլիշէներու վրայ, նման ներկայ լուսանկարներու քլիշէներուն: Այս ժամանակին եւ սեւորակ դրոշմաթուղթը, 105 տարիներէ ի վեր փնտռուած է եւ կը փնտռուի դրոշմաթուղթ հաւաքողներու կողմէ, որուն արժէքը առասպելական բարձրութեան մը հասած է այսօր:

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

Այսօր աշխարհի բոլոր կողմերը միլիոնաւոր մարդիկ ունին իրենց դրոշմաթուղթերու հաւաքածոները զանազան ձեւերու տակ: Դրոշմաթուղթ հաւաքողները երկու դասակարգի կը բաժնուին, — դրոշմաթուղթի սիրահարներ եւ դրոշմաթուղթերու առեւտուրով զբաղող վաճառականներ: Դրոշմաթուղթերը կը հաւաքուին շարունակ այս երկու դասակարգի մարդոց կողմէ, իրենց տեսակներուն եւ արժէքներուն համեմատ: Այսպէսով ալ դրոշմաթուղթերու պահարանները հետզհետէ մեծցած եւ ստուարացած են ամէն կողմ:

ԱԿՌԱՅՈՎ ԵՒ ՍՈՍԻՆՁՈՒԱԾ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

1854ին, դարձեալ Անգլիոյ մէջ, առաջինէն 14 տարի վերջ, պատրաստուած եւ գործածութեան սկսած են ակռայով եւ սոսինձով դրոշմաթուղթերը: Մեր այսօր գործածած եւ շրջաբերութեան վրայ գտնուող դրոշմաթուղթերու տեսակները, հետզհետէ շատցած եւ բազմացած են վերոյիշեալ թուականէն ի վեր աշխարհի բոլոր կողմերը՝ այլեւայլ առիթներով եւ նպատակներով եւ սպառած են իրարու ետեւէ եւ կը շարունակուին հետզհետէ աւելի այլազան նմոյշներով: Ամէն նոր պատրաստուած դրոշմաթուղթ, տեղւոյն վրայ, իրենց տեսակներով եւ գիներով առանձին քարտերու վրայ տպուելով, իբր նմոյշ կը պահուին նամակատուներու զանձարանները, առանց ակռայի եւ սոսինձի:

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ ՄԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Քանատայի մէջ, տարիներ առաջ, առեւտրական հաստատութեան մը քարտուղարը, ծառան ղրկելով 50 հատ հինգ սենթնոց դրոշմաթուղթ բերել կուտայ եւ անոնցմէ մաս մը փակցնելով պահարաններու վրայ, կը ղրկէ նամակատուն: Հետեւեալ առտու նոյն քարտուղարը, մնացած դրոշմաթուղթերը, գործածելէ առաջ, ուշի ուշով նայելով կը տեսնէ, որ անոնք զարմանալի կերպով տպուած երկու կողմէն ալ կրկնակի տեսարաններ կը պարզեն: Անմիջապէս կը հեռաձայնէ նամակատուն, որուն տնօրէնը քննելով կը տեսնէ սխալը եւ հաւաքել տալով ցրուած դրոշմաթուղթերը, նամակատուն գտնուածներու հետ՝ կէսը ձեռք անցընելով փճացնել կուտայ: Տպուած քանակին միւս կէսը սպառած էր եւ ղրկուած ամէն կողմ, կամ մնացած մեծաքանակ գնող յաճախորդներու քով: Այս դրոշմաթուղթերը յետոյ արժէք կը ստանան: Անոնցմէ չորս հատը Պէյրութի մէջ գտնուած եւ ծախուած են իւրաքանչիւրը 6000 ոսկիի, ամերիկացի միլիոնատէրներուն:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԸ

Այս դրոշմաթուղթը կը գտնուի ամերիկացի միլիոնատէրի մը քով՝ 300.000 տոլար արժէքով: 1857ին տպուած դրոշմաթուղթ մըն է, որմէ օրինակ մը միայն կը գտնուի աշխարհի մէջ: Մնացեալները փճացած են:

ԷՄԻՐ ՊԵՇԻՐ ՇԵՀԱՊԻ ՆԿԱՐԸ ԿՐՈՂ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

«Լիբանանի դրոշմաթուղթերու թագաւորը» անունը կրող այս դրոշմաթուղթերը շատ հազուագիւտ են եւ կը ծախուին իւրաքանչիւրը 1500 ոսկիի: Արժէքաւոր դրոշմաթուղթերու վաճառականները Հայեր են Լիբանանի մէջ: Հայ առեւտրականներու քով կարելի է գտնել այս կարգի թանկարժէք դրոշմաթուղթերէն նմոյշներ, որոնք ամերիկացի հաւաքորդներու կողմէ կը փնտռուին շարունակ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ ՆԵՐԿԱՅԻՍ ՇՐՋԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒՈՂ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ԴՐՈՇՄԱԿՆԻՔՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

1) Մեզի ծանօթ են ակռայով եւ սոսինձուած դրոշմաթուղթերու տեսակները: Ասոնք զանազան տեսարաններով եւ գիներով կը գնուին, յաճախորդներու կողմէ, պարզ, ապահովագրուած եւ օդանաւով ղրկուելիք նամակներու համար: 2) Առանց ակռայի սոսինձուած դրոշմաթուղթեր: Ասոնք մկրատով կտրելով կը ծախուին եւ շատ քիչ կը գործածուին մասնաւոր պահանջներով, զանազան առաքումներու համար: 3) Դրոշմաթուղթեր, որոնք քարտերու վրայ տպուած վիճակի մէջ կը ծախուին եւ կը գործածուին ընդհանրապէս ճամբորդներու կողմէ: 4) Օթոմաթիկ մեքենաներով տպուած դրոշմաթուղթեր: Աժանկեկ դրոշմաթուղթեր են ասոնք, որոնք յայտարարութիւններու եւ թերթերու առաքումներու համար կը գործածուին, առեւտրականներու եւ մամուլի ներկայացուցիչներու կողմէ: Ասոնք կը տպուին պէտք եղածին չափ եւ որոշ գիներով, գումարումի եւ վճարումի դիւրութեան համար: 5) «Վճարուած» դրոշմակնիքով գործածութեան մէջ եղողներ, որոնք պահանջուած քանակով կնքուելով կը ղրկուին բաժանորդներուն: 6) Կառավարական թուղթերու առաքման համար գործածուող դրոշմակնիքները, որոնց վրայ թուականը միայն նշանակուած է: 7) Դրոշմակնիք, որոնք կը զարնուին բաժանումով պահարաններու վրայ: Այս կարգի նամակները ստացողները կը վճարեն նամակատան կողմէ նշանակուած գումարներ, երբ ղրկողներ առանց դրոշմաթուղթի կամ պակաս արժէքով դրոշմաթուղթերով ղրկելու ըլլան իրենց հասցէներուն: 8) Պատմական բնոյթ ունեցող դրոշմաթուղթեր: Այս կարգի դրոշմաթուղթեր մասնաւոր պարագաներուն եւ առիթներուն հրապարակ կ՚ելլեն: Ասոնց նպատակն է անմահացնել քաղաքական, գրական, գիտական եւ պատմական դէպքի մը յիշատակը: Այս կարգի դրոշմաթուղթեր թէպէտ իրենց մասնաւոր գիները կ՚ունենան, բայց յետագային տասնապատիկ բարձր գիներով կը ծախուին, երբ անյայտանան հրապարակէն: 9) Բանակի պէտքերուն յատուկ, մասնաւոր տպուած դրոշմաթուղթեր, որոնք կ՚աւելնան, հասարակ եւ որոշ գին ունեցող դրոշմաթուղթերու կողքին պահարաններու վրայ, գնուելով իրենց կարգին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Ռուսական դրոշմաթուղթեր եղած են ասոնք, վրան աւելցուած՝ «Հայաստան» փակագրերով: Արեւելահայաստանի դըրաւումէն ետք, Ռուսիոյ ցարական կառավարութիւնը, կովկասեան հայ կամաւորական բանակներու ու հայ զօրավարներու անձնուէր զոհողութիւններուն փոխարէն, Երեւանի շրջանը Ազգային Տուն հռչակած է արեւելահայութեան համար: Իսկ 1902 – 1917 թուականին, ռուսական թղթատարական տնօրէնութեան հրամա

նով, սկսուած է «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» փակագրեր զարնուիլ ռուսական դրոշմաթուղթերու վրայ : Այս փակագիրը կրող դրոշմաթուղթերէն մնացած են հազուագիւտ նմոյշներ, որոնք կը փնտռուին եւ յարգի են այսօր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

1918ին վերածնած Հայաստանի Հանրապետութիւնը, 1920ին պատրաստած է շարք մը հայկական դրոշմաթուղթեր, որոնք սակայն լոյս տեսնելէ եւք հազիւ թէ չրջաբերութեան դրուած, տեղի ունեցած է Հայաստանի սովետականացումը եւ մնացած են անգործածելի : Զանազան գիներով երեք շարք էին ասոնք. 1) Ա. շարքի վրայ դրոշմուած էր գեղեցիկ արեւծի մը տեսարանը, թաթերով սուր մը բարձրացուցած : 2) Բ. շարքի վրայ դրոշմուած էր Արարատի տեսարանը՝ իր շրջակայ դաշտերով : 3) Գ. շարքը կը կրէր հայ կնոջ մը նկարը, ճախարակով, որուն վրայ կը մանէր :

ԽՈՐՀՐԴ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Խորհրդային Հայաստանը 22 շարք դրոշմաթուղթեր պատրաստել տալով 1923ին շրջաբերութեան դրած է զանոնք, որոնք գործածուած են 13 տարի, մինչեւ 1936 թուականը, որոնք կրած են հետեւեալ տեսարանները.—

Ա. շարք, ձի մը առիւծի գլուխով :

Բ. շարք, Անի քաղաքի աւերակները :

Գ. շարք, հայ աղջիկ մը սիրամարգի փետուրներով :

Դ. շարք, հայ մարտիկ մը, պահակ կեցած, Արարատի ֆոնին վրայ :

Ե. շարք, հայ ձկնորս մը, Արաքսի ափին :

Զ. շարք, առիւծ մը թեւաւոր :

Է. շարք, հայկական զարդանկարներէն սքանչելի նմոյշ մը :

Ը. շարք, Արագած լեռը, Շիրակի դաշտերով :

Թ. շարք, Երեւանի նամակատան հինաւուրց մէկ տեսարանը :

Ժ. շարք, Սեւանայ լիճը, իր նշանաւոր վանքով :

ԺԱ. շարք, Անիի մայր եկեղեցին, գմբէթով :

ԺԲ. շարք, Երեւանեան հրապարակի մը տեսարանը :

ԺԳ. շարք, թռչուն մը՝ ձիու գլուխով :

ԺԴ. շարք, Արարատ լեռը՝ իրիկուան պահուն :

ԺԵ. շարք, Արարատ լեռը՝ առաւօտեան պահուն :

ԺԶ. շարք, հսկայ արագիլի մը պատկերը :

ԺԷ. շարք, հայ սերմնացան մը, որ կը ցանէ :

ԺԸ. շարք, երկաթագործ մը, որ կը կռանէ, Արարատի ֆոնի վրայ :

ԺԹ. շարք, հայ կին մը՝ Ջրհորի գըլխուն :

Ի. շարք, հայ գիւղացի մը, Ջլապինդ բազուկներով :

ԻԱ. շարք, Արարատ լեռը Արագածով :

ԻԲ. շարք, Արարատ լեռը հայ ձիաւոր գինուորով :

Այս դրոշմաթուղթերէն շատեր այսօր հազուագիւտ դարձած են եւ անոնց արժէքը բարձրացած է հինգ հարիւր ոսկիի : 1936էն վերջ Հայաստանի մէջ կրկին ընկլուած է ռուսական դրոշմաթուղթերու գործածութիւնը՝ հայկական նամակատուներու կնիքներով :

ԱՒԵՏԻՍ ԵՒ ՊԵՏՐՈՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԼՊՈՐՆԻ մէջ (Աւստրալիա) յանկարծամահ եղած է Ռ. Բարսեղեան որ մօտ վեց տարիէ ի վեր փոքրածաւալ, մեքենագրուած չորս էջերով տեղեկատու մը (Ձայն) կը հրատարակէր : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտեմբեր 28ին :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահայր Հայրապետ Արք. որ ատենէ մը ի վեր Ամերիկա կը գտնուի, պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Մասաչուսէթի նահանգին մէջ հարիւր հազար տոլար արժէքով կալուած մը գնուած է ուր նախ պիտի հաստատուի ամառնային դպրոց մը : Այս ձեռնարկը որ «նուէր մըն է Ամերիկահայ երիտասարդութեան» ինչպէս ըսած է Աբբահայրը, կոչուած է հայապահպան դեր մը խաղալու Ամերիկայի մէջ :

ՊէՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունուար վեցին տեղի ունեցած է Համազգայինի Պէյրութի վարչութեան՝ Ծննդեան տարեկան հանդիսութիւնը : Բացումը կատարած է ընկեր Ե. Բամպուքեան խօսքը տալով ընկեր Ս. Վրացեանի, որ յայտնած է թէ ճեմարանի թիւ մէկ սրահը պիտի կոչուի «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահ» ատ ի երախտագիտութիւն բարոյական եւ նիւթական այն բոլորանուէր աջակցութեան, որ ճեմարանի հիմնադրութենէն ի վեր Յակոբ Տէր - Մելքոնեան ընծայած է Հայ մշակոյթի այդ տան :

ՊէՅՐՈՒԹԻ Ս. Նշան վարժարանի ծընընդեան տարեկան ճաշ - պարահանդէսը մեծ յաջողութիւն գտած է այս տարի : Ներկայ եղած են պետական երեսփոխանները :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԻՔ, Յունուար 1962, ԺԵ. տարի թիւ 1 (171) ամսաթերթ : Հասցէ Ս. Ղազար, Վենետիկ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՏՈՒՆ

Ճարտարապետ Է. Սաֆարեանի նախագիծով, Երեւանի մէջ, այս տարի պիտի շինուի Շարժանկարի տուն մը, երկու գեղեցիկ շէնքերով : Եռայարկ շէնքերէն մէկուն համար նախատեսուած է վեց հարիւր աթոռով եւ լայն պաստառով շարժանկարի սրահ մը, ուր պիտի ցուցադրուին խորհրդային եւ արտասահմանեան ժապաւէններ : Այս շէնքին մէջ պիտի հաստատուի նաեւ ցուցասրահ մը՝ նուիրուած շարժարուեստի պատմութեան : Միւս շէնքը պիտի ունենայ 120 հոգինոց եւ լայն պաստառով սրահ մը : Նաեւ յարակից սրահներ՝ յանկացուելու համար զանազան նպատակներու :

—1961Ի 10 ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ—

Հայաստանի մարմնամարզի լրագրողներուն դաշնակցութիւնը, ըստ ընդունուած սովորութեան, հարցարան մը բացած է անցեալ տարուան Հայաստանի 10 լաւագոյն մարզիկները որոշելու համար :

Ահա հարցումին արդիւնքները, Իկոր Նովիկով (հնգամարտ), Ա. Կոնով (թեթեւ աթլեթիկ), Վ. Զերնիկով (սուսերամարտ), Ռ. Գալոյեան (ծանրութիւն բարձրացնող), Ա. Ազնաւուրեան (մարմնամարզ), Ս. Զատիկեան (ոտնագնդակ), Մ. Սեմէրճեան (ոտնագնդակ), Ս. Քոչարեան (Ջրացատկ), Ռ. Վարդանեան (դասական ոճի ըմբշամարտ) եւ Տ. Աւագեան (հեծելանիւ) :

ԹԵԹԵՒ ԱԹԼԵԹԻՔԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Զորս օր տեւեց թեթեւ աթլեթիքի ախոյենական մրցումները :

Կիներու հարիւր մեթր վազքին մէջ առաջնութիւնը շահած է Լուա Ոսկանեան, վազելով 12·5 վայրկեանէն : Այրերուն մէջ 10·7 վայրկեանի մրցանիշ մը հաստատեց Ս. Տօնոյեան : 7·20 մ. երկարութիւն ցատկեց Ռազմիկ Թումանեան : 800 մեթրի առաջնութիւնը հաստատեց Ա. Կոնով, իսկ հինգ հազար մեթրինը՝ Կ. Յովհաննիսեան : Եռացատկի մրցումներուն Ռուբիկ Ստեփանեան հաստատեց պատանիներու նոր մրցանիշ մը՝ 14·12 մեթրով :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Մալիի ոտնագնդակի խումբը Երեւանի մէջ պարտուեցաւ հայկական խումբէն : «Խաղին սկիզբէն նկատելի էր հիւրերուն գնդակը տիրապետելու բարձր խաղարկութիւնը, արագ որոշումները, ճիշդ փոխանցումները եւայլն», կը գրեն Երեւանի թերթերը, ու միեւնոյն ատեն դիտել կու տան, թէ Մալիի խումբը Ափրիկէի ամէնէն զօրաւոր ոտնագնդակի խումբերէն մէկն է : Մրցումին արդիւնքը եղած է 4 - 0 :

ՋՐԱԳՆԴԱԿ

Երեւանի Ջրագնդակի (Ուաթըր - Փոլօ) խումբը յաջողապար պարտութեան մատնեց Ուզպեկիստանի, Լաթվիոյ, Տաճիկիստանի, Ղազախիստանի եւ Թուրքմենիստանի խումբերը եւ իրաւունք ստացաւ այս տարիէն սկսեալ մասնակցելու Ջրագնդակի «Ա.» դասի մրցումներուն :

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒ

Ուկրայնայի մէջ տեղի ունեցած արագութեան հեծելանիւի մրցումի մը ընթացքին առաջին հանդիսացաւ Հայաստանի խումբը : Զորս քիլոմեթր երկարութիւնը կտրած են հինգ վայրկեան, վեց երկվայրկեանէն :

Հայաստանի խումբէն Տիգրան Աւագեան եւ Մարինա Գրիլինա շահած են արծաթ եւ ոսկի մետալներ :

ՃԱՏՐԱԿ

Տիգրան Պետրոսեան եւ Գլիգորիչ (Եուկոսլաւ) 12·5 կէտով Բ. հանդիսացան Եուկոսլաւիոյ մէջ տեղի ունեցած ճատրակի միջազգային մրցումին : Առաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւեցին Միխայիլ Տալ (Խորհրդ. Միութիւն) եւ Ռ. Ֆիշըր (Մ. Նահանգներ) :

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Աւետիք Իսահակեանի Երեւանի տունը վերածուած է թանգարանի : Ամէն ինչ պահուած է իր բնական վիճակին մէջ : Թանգարանը երկյարկանի շէնք մըն է, հինգ սենեակով՝ ննջասենեակ, աշխատասենեակ, գրադարան, ճաշասենեակ - հիւրանոց : Տանը մէջ խնամքով պահուած են բանաստեղծին անկողինը, գրասենեակը, հագուստները, կօշիկները, ձեռնափայտը, ակնոցները եւ հարիւրաւոր նկարներ եւ նուէրներ :

Աւետիք Իսահակեանի տունը ունէր պարտէզ մը, պտղատու ծառերով, որոնցմէ շատերը տնկած է ինքը, իր կենդանութեան օրով : Պարտէզին մէջ կայ նաեւ զարդաքանդակներով քարէ նստարան մը, որ հայ ճարտարապետները նուէր ըրած են իրեն :

Աւետիք Իսահակեան ձգած է գրական մեծ ժառանգութիւն մը : Թանգարանին մէջ հաւաքած են իր բոլոր գործերը : Ունի նաեւ կէս ձգած ձեռագիրներ : «Ուստա Կարոյին» 250 էջնոց մէկ տարբերակը, «Եօթը օր ապատում, եօթը օր անապատում», «Ղազարոս», «Հայկական Ֆաուստ» եւ տասնեակ այլ անաւարտ գործերու ձեռագիրներ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ի՞նչ անել… կուսակցական կռիւներ տեղի կ'ունենան ոչ թէ անօգուտ բաներու համար, այլ ի հարկէ՝ հանրային շահը նկատի առնելով, բարեկամս, անանկ չէ՞ : Բայց ձեր դեղին մէջ ալ կուսակցական բաժանումներ կա՞ն … :

— Չկային … բայց սկսած են ըլլալ :

— Անշուշտ, հարուստներու եւ գործաւոր դասակարգերու կռիւին վրայ չէ.. փառք Աստուծոյ, գեղերու մէջ ատանկ կռիւներ չունինք, ինչպէս տեղի կ'ունենան ձեր քաղաքը :

Հապա՞ … ընդհատեց երիտասարդը :

Ներսէս Արծրունին կռահեց որ դէմինը չհասկնալու կը զարնէր իր յայտնութիւնները. կռահեց որ երկիւղալի վերապահութեամբ կը խօսէր եւ կը տարակուսէր իրմէն. ուստի առանց պատասխանելու, հարցուց .

— Պարոն, պիտի վստահինք իրարու վրայ … :

— Ի՞նչ կայ չվստահելու … չեմ հասկընար, առարկեց երիտասարդը՝ տժգունելով :

— Լաւ ուրեմն, խոստացէք որ պիտի չկասկածիք իմ անկեղծութեանս վրայ :

Երիտասարդը դրեթէ զարմանքով մը նայեցաւ այս անգամ ու մրմնջեց .

— Բան մը ունի՞ք ըսելու :

— Այո… եւ շատ կարեւոր է, հեշտեց Ներսէս Արծրունին :

— Յայտնեցէք, կը խնդրեմ, ընդհատեց երիտասարդը յուզմունքով մը :

— Կեցէք… նախ՝ յայտնելու համար պայման մը ունիմ :

— Ի՞նչ պայման :

— Պէտք է որ ծանօթանանք իրարու : Կարծեմ թէ Յեղափոխական կուսակցութեան մը ներկայացուցիչն էք դուք այնպէս չէ՞ :

— Ամենեւին… ո՞վ ըսաւ, բացագանչեց երիտասարդը.

— Երբ յայտնեմ թէ ով ըսաւ ձեր Յեղափոխական կուսակցութեան մը ներկայացուցիչն ըլլալը, պիտի հաւատա՞ք ինծի :

— Ո՞վ է … :

— Կը ճանչնա՞ք Ներսէս Արծրունին .

— Ոչ… միայն թէ իր անունը լսած եմ :

— Կը հաւատա՞ք թէ Անկախութեան հիմնադիրներէն մին է ան :

Կը հաւատամ .

— Խիստ լաւ… գիտցէք որ ան է ըսողը… իր կողմէն կուգամ :

Երիտասարդը լռեց : Արդարեւ լսած էր այդ մեծ մարդուն անունը, զոր Թուրքերն ու Քիւրտերը դրեթէ առասպելի մը պէս կը պատմէին :

— Ուր կը գտնուի ան, հարցուց երիտասարդը դողդղալով :

— Ով գիտէ… իրն է լեռը, իրն է անտառը, իրն է լեռնաշղթաներու ամէնէն զարհուրելի կիրճը. մէկ խօսքով՝ իրն է ազատ երկինքը, պատասխանեց Ներսէս Արծրունին, հոգւոյն խռովքը զսպելու ջանալով :

Երիտասարդին կերպարանքը ճառագայթ մը պատեց, ինչպէս խաւարին մէջ թափանցող լուսոյ ցոլք մը : Հոգին հանդարտած էր : Երկիւղը փարատած էր ամէն կերպով : Հետեւաբար ոտքի ելաւ ու Ներսէս Արծրունին ձեռքը բռնելով մրմնջեց .

— Վստահ եմ ձեր վրայ եւ կը յայտնեմ թէ Վանի մէջ կազմակերպուած կուսակցութեան մը լիազօր ներկայացուցիչն եմ ես :

— Ո՞ր կուսակցութեան, հարցուց Ներսէս Արծրունին :

— Դրօշակեան կուսակցութեան :

— Ո՞ւր է ձեր կուսակցութեան կեդրոնը :

— Մեր կուսակցութիւնը կեդրոն մը չունի, բարեկամս :

— Հապա՞ :

— Մենք Ապակեդրոնացեալ կուսակցութիւն մը ունինք՝ որ իր տրամադրութեան ներքեւ երկու «պիւռօ»ներ կը պահէ : Պիւռօներէն մին Արեւմտեանն է, որուն իրաւասութիւնն է վարել թերթի մը վարչական բարձրագոյն պաշտօնը, միւսը՝ Արեւելեանն է. որմէ կախում ունի հայդուկային արշաւանքներու ծրագրին գործադրութիւնը :

— Ըսել է թէ՝ մասնաւոր կեդրոն մը չունիք որ վարէ ձեր կուսակցութեան ամբողջ գործերն, անանկ չէ՞ :

— Ոչ… ի՞նչ հարկ կայ :

— Եթէ հայդուկային արշաւանք մը պատրաստուելու հարկը տեսնուի, դուք կարո՞ղ էք ձեռնարկել :

— Անշուշտ :

— Ձեր պատասխանատուութիւնը մէկէ մը կախում չունի՞ .

— Ունի… «պիւռօն» է :

Ներսէս Արծրունին գլուխը շարժեց թեթեւ կերպով մը ու ժպտեցաւ : Երիտասարդը չնշմարեց … Հետեւաբար շարունակեց իր խօսքը .

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժեռմի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, իր անդամուհիներէն Տիկին Աստրինէ Աւտոյեանի, Պ. Սիմօն Աւտոյեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, ողբացեալ Վարդան Աւտոյեանի վաղահաս մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով մասնաճիւղս փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գարիկ Շալճեանէն քսան Ն. Ֆ., Պ. Սահակ Աւետեանէն եւ Պ. Վարդգէս Աւիգեանէն տասնական Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանէ 150 Ն. Ֆ., Քոնկոյէն Պ. Մաթէոս Մարկոսեանէ հարիւր Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Յովհաննէսեան յիսուն, Տիկին Թագուհի Զէյթունցեանէ տասը, Ոմն տասը, Վէզէն Տիկին Յակոբեան 15, Տիկին Հայկանոյշ Սիմոնեան տասը, Ոմն 50, Տէր եւ տիկին Կարապետ Յովակիմեան իրենց զաւկին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ յիսուն Ն. Ֆ.:

Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանէ 250 Ն. Ֆ., Պ. Արսէն Թէրզեանէ իր մօր մահուան առթիւ հարիւր, Պ. Հրանդ Թադէոսեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեանէ իրենց զաւկին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ 50:

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան դպրոցի համար ալ նուիրած են 100 Ն. Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմնի կողմէ:

Պատուոյ նախագահութեամբ ՎԱԶԳԷՆ Վրդ. ՔԷՇԻՇԵԱՆի:

Ղեկավարութեամբ Ուսուցիչ Պ. Համազասպ Նաճարեանի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Պար Վիատիւէի սրահը:

Պիտի ներկայացուի դպրոցի աշակերտներու կողմէ ՄԱՐԳԱՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ:

Հայկական եւ Կովկասեան պարեր, երգ եւ արտասանութիւն:

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է:

ՇԱՀԱՆ
Ա
Հ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ո
Ւ
Ր

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, երեկոյեան ժամը 18·30-ին Հայկական ձայնաւոր պատարագ, Մարի Մէտիադրիս եկեղեցիին մէջ, Պուլվար Սէռիւրիէ, Փարիզ (19), մեթրօ Փորթ տէ Լիլա կամ Փրէ Սէն Ժերվէ:

ՄՈՏ ՕՐԷՆ — ՄՈՏ ՕՐԷՆ

Ջաւարեան Ենթակոմիտէի հովանաւորութեամբ «Շանթ» Թատերախումբը պիտի ներկայացնէ մեծ պատրաստութեամբ Ազգ. Տրամը «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ», Պոմոնի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւններ մամուլով եւ առանձին յայտարարութեամբ:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ:

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քազա տ'Իթալիայի շքեղ Թատրոնին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:

500 էջ

13 Hors-Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական մարմնին:

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13·40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար:

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան

ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չկայ – ցեղողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ LYON

246, Rue Vendôme -	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41-45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»: առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումաք, թարամա, լաճերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, ուրուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպութեամբ Սէն Շամոնի խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21-էն մինչեւ լոյս:

Սէն Շամոնի Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝ Ճիմի Ռիէլ:

Պիւֆէ, պար, քոթիյոն, ժէօ:

ՀԱՆԴԷՍ - ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ: Մասնակցութեամբ՝ դպրոցին աշակերտութեան:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30-ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ:

Կը ներկայացուին՝ 1) Կաղանդ Պապան, 2) Ուրիշին տունը հարսանիք (զաւեշտ): Երգերով ու հայկական պարերով:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պաշտօնական գրասենեակի մը մէջ աշխատելու համար, երիտասարդ տաքթիլօ օրիորդ մը կը փնտռուի: Մանրամասնութեանց համար դիմել ՅԱՌԱՋ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն: Ներկայացուցիչ ընկերներու պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հրաւիրած ընկերական ժողովներու.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յունուար, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

"ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ"

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հետեւեալ հասցէներուն մօտ:

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes. Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 19 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9308 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5109

ՎԱՂԸ ԿՐՆԱՅ ՈՒՇ ԸԼԼԱԼ...

Մեր նախորդ թիւով, ծանրացանք քարոզչութեան կատարած կարեւոր դերին վրայ, քիչ մը ամէն ասպարէզի մէջ եւ ամէն կարգի նպատակներու յաջողութեան կամ յաղթանակին համար :

Ինչ որ այսօր մեզի կը հետաքրքրէ առաւելապէս, այդ ալ Հայ Դատի ի նպաստ կատարուելիք քարոզչութեան հարցն է :

Դատ մը ունինք, մասնաւորապէս Արեւմտահայաստանի ազատագրութեան Դատը, որ քիչ առ քիչ կը մոռցուի ոչ միայն արտաքին աշխարհին, միջազգային քաղաքական ուժերու կողմէ, այլ նոյն ինքն Հայութեան՝ մասնաւորապէս նոր սերունդին որ գրեթէ անծանօթ է հայ ազգային պատմութեան եւ հայ ժողովուրդի մղած զուպարներուն, անոր տուած անթիւ եւ անհամար զոհերուն, ի խնդիր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան :

Ըսինք թէ, մեր կիսանկախ փոքր հայրենիքը մեզի համար կը հանդիսանայ ամէնէն հիմնական ազդակը Հայ Դատի լուծման տեսակէտէն :

Այսօր սակայն Հայաստան իր ժողովուրդով կ'ապրի այնպիսի պայմաններու մէջ, որ ինք ազատ չէ մեր ազգային պահանջներու իրագործման ի նպաստ որեւէ քայլ առնելու :

Անոր դերը վերապահուած է այն օրուան՝ երբ միջազգային քաղաքական պայմանները թոյլատու պիտի ըլլան որ ան ալ իր խօսքը ըսէ :

Մինչ այդ, Հայ Դատի պաշտպանութեան եւ անոր ի նպաստ կատարուելիք քարոզչութեան պարտականութիւնը կ'իյնայ Սփիւռքի ազատատենչ եւ հայրենասէր Հայութեան :

Կ'իյնայ հայկական այն գաղութներուն՝ որոնք կ'ապրին ազատութեան մէջ, վայելելով հիւրընկալ երկիրներու եւ ժողովուրդներու բարեացակամութիւնը :

Ազատ աշխարհի ազատ Հայուն պարտքըն է արծարծել Հայ Դատը ամէն մէկը իր միջավայրին մէջ եւ անոր ընձեռած պայմաններուն եւ հնարաւորութիւններուն շրջագծէն ներս :

Արտասահմանի բոլոր հայ գաղութները ոչ միայն պարտական են, այլեւ նիւթական ու բարոյական ամէն կարելիութիւն ունին նախամտածուած ծրագրի մը հիման վրայ կազմակերպելու Հայ Դատին քարոզչութիւնը :

Ցարդ այդ ուղղութեամբ, ոչինչ կատարուեցաւ : Եթէ հոս ու հոն մասնակի ձեռնարկներ եղան, անոնք շատ հեռու են գգացուած պահանջին գոհացում տալէ :

Օտար շրջանակներու հետ պահուած, յաճախ պատահական, հանդիպումներ, մէկ երկու օտարալեզու հրատարակութիւններ, ոչինչ կը փոխեն իրականութենէն, կամ ոչինչով կրնան նպաստել Հայ Դատը իր մոռացութեան վիհէն դուրս հանելու եւ միջազգային հանրային կարծիքին եւ շահագրգռութեան առարկայ դարձնելու համար :

Նկատի ունենալով գիտութեան եւ արհեստագիտութեան (թէքնիք) հսկայաքայլ եւ հրաշալի յառաջդիմութիւնը, նորանոր հրէշային, աշխարհակործան զէնքերու առկայութիւնը, շատ հաւանաբար պատերազմները չեն որ ասկէ ետք պիտի լուծեն ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող հողային կամ այլ վէճերը :

Պատերազմներու յաղթականները չէ որ յետ այսօրիկ սուրի ուժով պիտի իրենց կամքը պարտադրեն :

« Իրաւունքը զօրաւորինն է »ի անբարոյական եւ անարդար բանաձեւումը, այլեւս կոչուած է կարեւոր չափով մը պատմութեան սեփականութիւնը դառնալու, իբրեւ ժամանակավրէպ իմաստութիւն․․․:

Հայութիւնը պէտք է պատրաստուի այժմէն իսկ խաղաղ պայքարով արժեցընելու իր իրաւունքները՝ որոնք ոչինչով վիճելի են :

Պէտք է ձեռնարկել մեր արդար Դատին քարոզչութեան, հոն՝ ուր հնարաւոր է :

Այդ քարոզչութիւնը եթէ հնար է, արտասահմանի Հայութիւնը պէտք է կազմակերպէ հաւաքաբար եւ ղեկավարուի միակ կեդրոնէ մը, բան մը՝ որուն հնարաւորութեան մասին շատ լաւատես չենք, նկատի ունենալով մեր ներքին անտաժէտ մթնոլորտը :

Եթէ այս անկարելի է, կը մնայ որ ամէն բազմահայ գաղութ իր սեփական միջոցներով կատարէ հնարաւորը, իր գտնուած ժողովուրդին ու պետական քաղաքական ու մտաւորական շրջանակներուն ծանօթացնելու համար Հայ Դատը :

Ցարդ թերացանք մեր այս նուիրական պարտականութեան մէջ, մեր եռանդը վատնելով անպտուղ ձեռնարկներու եւ վէճերու մէջ :

Ինչ որ չըրինք երէկ՝ աշխատինք ընել այսօր, որովհետեւ վաղը՝ կրնայ ուշ ըլլալ․․․:

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ Է՝ ՖՐԱՆՍԱ

Ֆրանսացի դիւանագէտներուն եգիպտացի փաստաբանները մեծ ջանք թափեցին փաստելու համար թէ ամբաստանեալները՝ դիւանագէտ են եւ երկար ծանրացան Միջազգային Իրաւունքին վրայ, յիշելով մինչեւ իսկ Նափոլէոնը :

Առաջին փաստաբանը՝ Մուսթաֆա էլ Պարատայ վճռական է․— Միջազգային օրէնքը կը բերէ մէջտեղ ուր շատ յստակ ըսուած է թէ առաքելութեան մը ոեւէ մէկ անդամը անձեռնմխելի է : Դատախազը կը պատճառաբանէ սակայն թէ Գահիրէի Արտաքին Նախարարութեան նամակը (տես «Յառաջ»՝ Յունուար 17) խոստում մըն էր միայն : Այլ խօսքով ըսել կ'ուզէ թէ պարտաւորութիւն մը չէր : Պաշտպան Բ. փաստաբանը կը բարկանայ : Եթէ կառավարութիւնը այդպէս կը հասկնայ խոստումները պարզապէս խոստումի դրժում է, բռնաբարութենէ : Որեւէ խոստում կը պարտաւորէ կառավարութիւնը տէր կենալու իր խօսքին :

Փաստաբան Մանսուր՝ կրկին խօսք կ'առնէ եւ կ'ոգեկոչէ Մոհամէտը : Արդարեւ Իսլամի աւանդութեան համաձայն « կեղծ Մարգարէն» Մէքքէ ղրկած էր երկու դեսպաններ որոնք խափանարարական գործունէութեան ձեռնարկած էին : Մարգարէն, սրտնեղած կանչել տուաւ երկու դեսպանները եւ յայտարարեց․— « Եթէ դեսպան չըլլայիք, ձեր գլուխը կտրել կուտայի» եւ գոհացաւ միայն երկրէն արտաքսելով : Փաստաբանը ուրիշ պատճառաբանութիւն մըն ալ մէջտեղ կը բերէ․ Իսլամի օրէնքէն առնուած : Ժ. դարուն արաբ օրէնսդիր Ապու էլ Խարակ կ'ըսէ թէ «կարելի չէ բռնաբարել օտար դեսպանի մը անձեռնմխելիութիւնը, նոյն իսկ եթէ այդ վերջինը գողութիւն կամ շնութիւն ըրած ըլլայ » (երկու ոճիրներ զորս Քուրանը խստօրէն կը պատժէ) : Եւ վերջապէս անսպասելի ուրիշ ոգեկոչում մը՝ Նափոլէոն : Ձերբակալել տուած էր Ցարին դեսպանը զոր ստիպուեցաւ ազատ արձակել որովհետեւ պաշտպանուած էր «դիւանագիտական անձեռնմխելիութեամբ» : Եւ դատարանը յայտնեց թէ իրաւունք չունի դատելու : Փաստաբանը շարունակեց յայտարարելով թէ ամբաստանեալը՝ Ֆրանսան է ոչ թէ առանձին ներկայացող Ֆրանսացիները որոնք միայն իրենց մեծերուն հրահանգները կատարած են :

Փաստաբան Պարատայ միայն իրաւունքի վրայ կը կոթնի, կը յիշէ թէ 1952ի ՄԱԿի դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան նախագիծը ստորագրած էր նաեւ՝ Եգիպտոս :

Դատաւորութիւնը կը շարունակուի եւ պաշտպան փաստաբանները կը յայտարարեն թէ տակաւին շատ ըսելիքներ ունին :

× Եւրոպայի խորհուրդի ժողովը միաձայնութեամբ բողոքագիր մը ստորագրած է Գահիրէի դատաւարութեան դէմ :

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ԲՆԱՋՆՋՈՒԻ

ԿԱՄ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐՈՎ ԿԱՄ ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՄԲ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք․—

Մոսկուայի ռատիօն, երէկ (12 Յունուար), «ՆԱԹՕի յարձակողական ծրագիրները եւ Թուրքիա» խորագրով մեկնաբանութիւն մը կարդալով՝ այն կարծիքը յայտնեց թէ Ամերիկա դժուարութիւններու կ'առաջնորդէ Թուրքիան :

Մեկնաբանը մասնաւորաբար ըսաւ թէ ՆԱԹՕն եւ Ամերիկան պէտք եղած ձեւով չեն օժանդակեր Թուրքիոյ, այս պատճառով մեծ անօթութիւն մը ծայր տուած է արեւելեան նահանգներու մէջ, եւ թէ Թուրքիա կը շահագործուի միայն զինուորական նպատակներու համար :

Մեկնաբանը ծանրացաւ այն կէտին վրայ թէ Խորհ. Միութեան եւ արբանեակներուն դէմ յարձակումը պիտի սկսի Թուրքիայէն, այդ պատճառով, աւելցուց, Թուրքիան առաջին թիրախը պիտի դառնայ հիւլէական զէնքերու »:

Մեկնաբանը, եզրակացնելով, ուզեց որ Թուրքիա հրաժարի ՆԱԹՕի եւ Ամերիկացիներուն հետ իր զինակցութիւններէն եւ հետեւեալ ձեւով շարունակեց․

— « Թուրքիա կամ անօթութենէ եւ կամ հիւլէական փոշիներէ պիտի բնաջնջուի : Այս կացութենէն փրկուելու համար ատենը չէ անցած դեռ»:

ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՓՈՒԹԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ պետական նախարար Թուրհան Ֆէյզիօղլու էրզրում մեկնեցաւ Արեւելքի շրջանին մէջ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար :

Միւս կողմէ, կը տեղեկացուի թէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը յառաջիկայ օրերուն ստորագրելի համաձայնագրով մը ութսուն հազար թոն ցորեն կը նուիրէ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգներու բնակչութեան՝ իբրեւ օժանդակութիւն : Թուրք կառավարութիւնը Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան մօտ ձեռնարկ կատարած է, որպէսզի ապահովուի 1963 եւ 1964 տարիներու համար ցորենի մթերքը, եւ ուզած է որ առաջին առթիւ կէս միլիոն թոն հացահատիկի օժանդակութիւն մը կատարուի : Ամերիկա այս մասին իր որոշումը կառավարութեան պիտի հաղորդէ յառաջիկայ օրերուն :

ՄԻԹԻՆԿԷՆ ԵՏՔ

Նկարագրած էինք թուրք ուսանողներու հսկայ միթինկը թրքայատուկ «քաջագործութիւններով» : Այս մասին պաշտօնական անձերու կողմէ դժգոհութիւն յայտնուած ըլլալով, երիտասարդները մամլոյ հաւաքոյթ մը ընելով ըսին թէ « Թուրքիոյ մէջ ընկերվարութիւնը եւ համայնավարութիւնը կը շփոթուին, երբ իրաւունք կը պահանջուի՝ անմիջապէս մուր կը քսեն, վախի հետեւանքով ընկերային իրաւունքները չեն իրականանար» :

Այս հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ լրագրողներու ընկերակցութեան շէնքին մէջ : Ուսանողական միութիւններու նախագահները զանգատեցան թէ «կ'ուզուի ստեղծել այնպիսի մթնոլորտ մը, որպէս թէ երկրին մէջ համայնավարական զօրաւոր հոսանք մը գոյութիւն ունի», եւ իբրեւ փրկութեան ճամբայ ցոյց տուին « ընկերային կարգուսարքի հաստատումը » :

Միւս կողմէ, Թուրք Ուսանողական Ազգային Միութիւնը յայտարարեց թէ իր սկզբունքները « Աթաթիւրքճիութիւնը եւ ազգայնականութիւնն» են, աւելցնելով․

— « Զափաւորութեան կը հրաւիրենք այն թերթերը, որոնք իրենց առաջին էջին վրայ խոշոր տառերով կուտան անդորրութիւնը խռովելու բնոյթ ունեցող լուրերը : Անխնայ թշնամի ենք համայնավարութեան եւ յետադիմութեան, որոնք Աթաթիւրքի սկզբունքներուն անհաշտ դարշելի գաղափարներ են : Սակայն պիտի չհանդուրժենք որ խափանուի մեր իրապաշտ, անկեղծ մամուլը, որ կը հսկի մեր ընկերային եւ տնտեսական իրականութիւններուն վրայ, սկզբունք ընդունած է երկիրը խաւարէն լոյսի, յետադիմութենէն յառաջադիմութեան հանել »:

Իր կարգին, Ներքին նախարար Ա. Թոփալօղլու յայտարարութիւն մը կատարելով յայտնեց․

—Փողոցներուն մէջ պտտելով չի հետապնդուիր համայնավարը : Համայնավարներուն դէմ աշխատող պետական ոստիկանութիւն կայ : Այս աշխատանքները չեն հրապարակուիր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔԱՎՈՒԻ (Քոնկօ) եպիսկոպոսը վանականի մը բերնէն լսեց թէ Քաթանկա ղրկած իր Ս. Հոգիի առաքելութեան 19 անդամները մորթուած են : Վանականին նկարագրութիւնը սարսափելի է : Կրօնաւորները ձերբակալուած են Դեկտեմբեր 31ի գիշերը, զինուորներու խումբի մը կողմէ որ լաւ մը ծեծած է միսիոնարները այն պատրուակով թէ կը թունաւորեն միտքերը եւ երիտասարդութիւնը : Ապա սկսած է ջարդը եւ կտոր կտոր ընելէ ետք չարչարուած դիակները, ըսկրսած են մաս մը գետը նետել, մնացեալ մասն ալ ․․․ ուտել :

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ մը համաձայն Մոլոթով իր «յուշերը» յանձնած է զուիցերական դրամատան մը : Ավենսկա Տակպլատաթ այս լուրը առած է Վիէննայէն : Մոլոթով 1814 էջնոց թղթածրար մը յանձնած է Մոսկուա մեկնելէ առաջ : Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ այս յուշերը հաւասարակշռուած տեղեկագիր մըն է խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան :

ԻՏԱԼԱՑԻ նախկին համայնավար մը՝ Ռէալէ որ հիմա Սառակաթի կուսակցութեան անդամ է յայտնեց թէ Խրուշչեւ ըսած է որ Բերիան խեղդած են :

«ՓՐԱՒՏԱ» ծանր յարձակումներ կ'ընէ հակակուսակցական խմբակին վրայ եւ գլխաւորաբար Մոլոթովի : Կը պարզուի թէ Խրուշչեւ դժուարութեանց մէջ է :

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ մը կատարուած է Դոմինիկեան Հանրապետութեան մէջ : Բազմաթիւ զոհեր կան եւ մայրաքաղաքին վիճակը խառնակ է :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է, Պոնի մէջ փլասթիք ռումբ մը պայթեցաւ Մահմետականներու բնակած շէնքի մը մէջ : 10 հոգի մեռան : Ամբոխը կատղած է եւ կ'այրէ ու թալանի կուտայ խանութները եւ կառքերը : Մահմետականներ կացինով սպաննեցին 39 տարեկան Եւրոպացի մը, դիակը կտոր կտոր ընելով : Այրեցին Եւրոպացիի մը պատկանող խուղի գործատունը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Արուեստներէն ամէնէն քիչ ուսումնասիրուածը պարարուեստն է՝ շարժումներու արուեստը: Ցաւալի է այս պարագան, քանի որ պարարուեստը կարեւոր դեր կատարած է եւ կը շարունակէ կատարել ազգերու մշակոյթի կեանքին մէջ: Պարարուեստը, անշուշտ, նպաստած է միւս արուեստներու ծագումին եւ զարգացումին:

Պարը աւելի լայն եւ լաւ ըմբռնուած էր ատեն մը, քան հիմա: Հին Յոյներուն մօտ, օրինակ, «խորեյա», «կինետիկա» կամ «օրխեստիկա» տարազները կը նշանակէին ոչ միայն պար՝ այժմեան մեր հասկացողութեամբ, այլեւ՝ գումարը բազմաթիւ արուեստներու, որոնց մէջ նաեւ պարը, մնջախաղը, արարողութիւնը, չափախաղացութիւնը, մարմնամարզութիւնը, ձեռքերու խաղը, այսինքն՝ այն շարժումը, որ պարին հետ կը ծառայէր երբեւ միջոց մարդոց հետ շփման մէջ մտնելու:

Վարք ու բարքին, աշխատանքին, մարզանքի ընթացքին եւ ժողովրդական արհեստավարժութեան ու ինքնագործ արուեստին մէջ մարդուն կատարած շարժումները իրենց ամբողջ բազմազանութեամբ կրնան յարատեւել եւ գիտական ուսումնասիրութեան նիւթ դառնալ այն պարագային միայն, երբ անոնք արձանագրուին:

Սակայն բոլոր ժողովուրդներուն մօտ պարային արուեստը անընդհատ փոփոխութեան ենթարկուած է եւ որովհետեւ չեն արձանագրուած, ուստի մոռացութեան մատնուած են: Մինչեւ այսօր ալ ոչ մէկ ժողովուրդ ունի իր պարային եւ թատերական արուեստին ամբողջական եւ կատարեալ դիւանը, բան մը, որ շատ կարեւոր է, ըլլայ պարարուեստը սորվեցնելու, ըլլայ անոր պատմութիւնը ուսումնասիրելու համար:

Շատեր հասկցած են կինետիկ (շարժումներու) կարեւորութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ փորձեր կատարած են: Սակայն այդ փորձերուն հիմնական թերութիւնը եղած է այն, որ անոնց հեղինակները իրենց ջանքերը սահմանափակած են մեծ մասամբ հիւրանոցի (սալոնի) եւ երբեմն ալ դասական կամ յատկանշական որեւէ պարի մը այս կամ շարժումներու նկարագրութիւնով:

Մինչդեռ շարժումներու գրութեան ընդհանուր համակարգը, որուն օգնութեամբ կարելի է գրի առնել մարդուն կատարած ամէն մէկ շարժումը՝ ըլլայ կենցաղին թէ աշխատանքին մէջ, պատեբազմի դաշտին վրայ թէ մարզանքի ժամանակ, պարի, օփերայի թէ թատրոնի մէջ, կրնայ լուծել գիտական ձեւով հիմնաւորուած շարժումներու գրութիւն ստեղծելու հարցը, գրութիւն, որ պարային եւ այլ շարժումներու այս կամ այն ամբողջութիւնը վերցնելու պարագային ոչ թէ կը մեռնի, այլ շարժման արուեստի զարգացումին հետ զուգահեռ ինքն ալ օրինաչափ ձեւով կը զարգանայ:

Շարժումներու գրութեան այդ համապարփակ եղանակին, այսինքն շարժումներու գրութիւն մը ստեղծելու գործին նուիրուած է Սրբուհի Լիսիցեան՝ 1930էն ի վեր, երբ զինքը հրաւիրեցին Հայաստան՝ երիտասարդ պարողներու խմբեր պատրաստելու համար: Լիսիցեանի հետազօտութիւնները պսակուեցան յաջողութեամբ: Արդարեւ, ստեղծեց շարժումները գրի առնելու, այսինքն գծելու բազմակողմանի համակարգ մը՝ ընդամէնը 34 նշաններով, որոնց օգնութեամբ կարելի է գրի առնել գետնի վրայ եւ տարածութեան մէջ՝ օդին մէջ, մարդուն մարմնին ընդունած ամէն մէկ դիրքը: Այդ գրութեան համակարգին միջոցաւ Ս. Լիսիցեան յաջողեցաւ ճշգրտօրէն արձանագրել մարդուն կատարած ամէն մէկ շարժումը, որուն շարքին եւ՝ պարինը, գերասաններու խաղը, բեմական տեղաշարժումները, դիմախաղը եւ նոյնիսկ մարդուն հիւանդագին շարժումները: Անհրաժեշտ է նշել, որ մարդուն այդ հիւանդագին շարժումներուն արձանագրութիւնը կարեւոր նշանակութիւն ունի բժշկութեան, ինչպէս նաեւ այլ գիտութիւններուն համար:

Շարժումները գրի առնելու այս համակարգով հետզհետէ սկսան հետաքրքրուիլ Հայաստանէն դուրս գտնուող հիմնարկութիւններն ալ: Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիային մարդաբանութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան (Լենինկրատ) պատուէրով Ս. Լիսիցեան գրեց «Շարժումնագրութիւն» (Կինետոգրաֆիա) գիրքը, որ 1940ին լոյս ընծայեց Մոսկուայի «Իսկուստօ» («Արուեստ») հրատարակչականը: Ս. Լիսիցեանի գործով հետաքրքրուեցան եւ շահեկան գտան Խ. Միութեան Լեզուի եւ մտածողութեան կաճառը, Գիտութիւններու ակադեմիայի Արեւելագիտութեան կաճառին տարբեր գործող Կովկասագէտներու Միութիւնը: Լենինկրատի օփերայի եւ բեմապարի ակադեմական թատրոնը (երեքն ալ Լենինկրատէն), Մոսկուայի մեծ թատրոնը: Վերջինս Ս. Լիսիցեանի առաջարկեց բեմապարի արուեստագէտներուն սորվեցնել շարժումներու գրութեան նոր եղանակը, որպէսզի անոնք յետագային կարողանան գրի առնել թատրոնի բեմապարերը եւ օփերայի ներկայացումները, սակայն այդ գործը կէս մնաց երկրորդ համաշխարհային պատերազմին պատճառով: Այնուհետեւ գրեց «Ինչպէս հաւաքագրել եւ գրանցել ժողովրդական պարերը» գիրքը:

Արդէն երեսուն տարի է, որ Սրբուհի Լիսիցեան գրի կ'առնէ զանազան ազգերու պարերը եւ այլ ներկայացումները: Ինքն է որ պատրաստած է պարարուեստի ուսումնարաններուն ծրագիրով նախատեսուած դասական վարժութիւններուն ամբողջ դասընթացքը: Առանձնայատուկ ուշադրութեամբ կը հետեւի հայկական պարերուն եւ թատերական ներկայացումներուն: Արդէն գրի առած է աւելի քան 650 հայկական եւ 50 քրտական մենապարեր եւ խմբապարեր, բազմաթիւ ժողովրդական թատերախաղեր:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան տարբեր ներկայացուցիչ խումբ մը սորվողներ կ'ուսումնասիրեն շարժումները գրի առնելու Ս. Լիսիցեանի եղանակը:

Մեր մտնանշած երկարամեայ հետազօտութիւններուն եւ գործնական աշխատանքներուն հիման վրայ Սրբուհի Լիսիցեան գրած է մեծածաւալ գիտական աշխատութիւն մը՝ «Հայ ժողովրդի հնագոյն պարերը եւ թատերական ներկայացումները», որ կազմուած է չորս հատորներէ: Այդ աշխատութեան առաջին հատորը, որ 1958ի աշնան լոյս տեսաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային հրատարակութեամբ, կ'ընդգրկէ ներածութիւնը, ուր շարադրուած են տուեալ աշխատութեան ընդհանուր դրոյթները, ինչպէս նաեւ՝ որոշ տեսակի հայկական խմբապարերու՝ «Ծանդր Գեոնդ», «Վեր – վեր», «Քոչարի», վերլուծութեան նուիրուած չորս գլուխները: Առաջին հատորին մէջ հեղինակը զետեղած է նաեւ իր «Շարժումնագրութիւն» աշխատութեան մշակումը: Այստեղ բերուած պարերուն նախագիծերը (փլանները) կը հաստատեն Ս. Լիսիցեանի այն տեսակէտը, թէ հայ ժողովուրդին, ինչպէս նաեւ անոր կազմին մէջ մտնող հին ցեղերու միջավայրին մէջ պարային եւ կիրասական արուեստները հինէն ի վեր մօտիկ կապ ունեցած են ու իրարու մէջ համադրուած են:

Տպագրութեան մէջ եղող երկրորդ հատորը կ'ընդգրկէ հեղինակին կողմէ հաւաքուած միւս բոլոր հայկական խմբապարերու նկարագիրները, խմբապարեր, որոնցմէ շատերը ոչ միայն 19րդ դարէն ժառանգութիւն ինկած են, այլեւ՝ միջին եւ հնագոյն դարերէն: Այդ պարերը իսկական ազգային ձեւի պարեր են եւ կրնան հարուստ նիւթ հայթայթել հայկական պարարուեստագէտներուն:

Ս. Լիսիցեանի այս գործին երրորդ հատորը նուիրուած պիտի ըլլայ հայկական մենապարերուն, զուգապարերուն, ինչպէս նաեւ՝ թատերական ներկայացումներուն:

Աշխատութեան չորրորդ հատորին մէջ տեղ պիտի գտնեն Հայերուն ամենօրեայ տօներուն եւ տարբեր արարողութիւններուն, ինչպէս նաեւ անոնց ուսումնասիրութեան վերաբերող նիւթեր:

Հայ լեզուաբանութեան համար անգնահատելի օգտակարութիւն ունին Սրբուհի Լիսիցեանի հաւաքագրած պարային ու թատերական հայերէն տարազները:

Առաջին հատորին մէջ զետեղուած են Հայաստանի զանազան շրջաններու ազգային տարազներուն բազմաթիւ պատկերազարդումները: Մնացեալ հատորները նոյնպէս պիտի պատկերազարդուին: Իւրաքանչիւր հատորին մէջ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած հայկական պարերգին եղանակին հետ պիտի տրուի նաեւ անոր բնաբանը՝ հայերէն եւ ռուսերէն:

Ցառաջիկային՝ Երեւանի գեղարուեստա – թատերական հիմնարկութեան մէջ կը սկսի շարժումները գրի առնելու Ս. Լիսիցեանի մշակած համակարգի ուսուցումը: Այդ գործին, հաւանաբար, ձեռնամուխ կ'ըլլան նաեւ Երեւանի պարարուեստին ուսումնարանը, ինչպէս նաեւ՝ ժողովրդական ստեղծագործութեան տունը:

Սրբուհի Լիսիցեանի գիտական աշխատութիւնները մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանեն հայկական պարային եւ թատերական արուեստին, ինչպէս նաեւ՝ արուեստագիտութեան, թատերագիտութեան եւ ազգագրութեան զարգացումին համար:

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

1961 Ի ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

8.— Ալժերիոյ մէջ, ալժերական հարցի լուծման համար կատարուած հանրաքուէն մը Կոլի յաղթանակին յանգեցաւ:

14.— Քոնկոյի մէջ կրակը դադրեցնելու համաձայնութիւն գոյացաւ:

20.— Ճոն Քենըտի ստանձնեց Միացեալ Նահանգներու նախագահի պարտականութիւնները:

24.— Փորթուկալեան «Սանթա Մարիա» նաւուն վրայ ապստամբութիւն ծագեցաւ նախագահ Սալազարի դէմ:

31.— Ամերիկացիները հրթիռով կապիկ մը արձակեցին դէպի Անջրպետ:

— Սփաաք հրաժարեցաւ Ատլանտեան Ուխտին ընդհ. քարտուղարի պաշտօնէն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

2.— Փորթուկալեան «Սանթա Մարիա» նաւը Պրազիլիոյ իշխանութեանց անձնատուր եղաւ եւ ըմբոստութիւնը վերջ գտաւ:

12.— Խորհրդ. Միութիւնը անջրպետային ինքնավար դիտարան մը ղրկեց դէպի Արուսեակ:

13.— Քոնկոյի ղեկավար Փաթրիս Լումումպա եւ իր երկու գործակիցները սպաննուեցան Քաթանկայի մէջ:

15.— Կիպրոսի Ներկայացուցչական Ժողովը որոշեց որ Կիպրոս մնայ Բրիտանական Հասարակապետութեան մէջ:

ՄԱՐՏ

5.— Արեւմտեան Գերմանիոյ մարքին

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Կամենեւ եւ Ճերժինսքի նախազգացումը ունեցա՞ն արդեօք այդ պահուն, թէ իրենք ալ զոհ պիտի դառնան Սթալինի վրիժառութեան:

Լենինի հետ պոլշեւիկ կուսակցութիւնը հիմնողներէն, յեղափոխութիւնը կազմակերպողներէն, խորհրդային վարչակարգը ստեղծող «հին պահակազօրք»ին անդամներէն գրեթէ ոչ ոք ազատեցաւ ըՍթալինի ձեռքէն: Քանի մը հոգին մեռան բնական մահով: Շատ փոքր թիւ մը հրաշքով վերապրեցաւ: Բայց մնացեալ բոլորը, որ կը կազմեն ջախջախիչ մեծամասնութիւն, Սթալինի կողմէ «լիկուիտացիայի» ենթարկուեցան:

Վախ ունէր, որ անոնցմէ մէկը իշխանութիւնը իր ձեռքէն կը խլէ՞: Հաւանական է: Բայց որոշ է, միւս կողմէ, որ իր հիւանդագին սնափառութիւնը չէր հանդուրժեր իրեն հաւասար կամ իրմէ աւելի հեղինակութիւն ունեցող մարդոց գոյութեան: Անոր լաւագոյն փաստը այն է, որ չբաւականացաւ զանոնք միայն մեռցնելով. այլ բոլոր գիրքերու մէջէն վերցնել տուաւ անոնց անունները, կարծէք բնաւ գոյութիւն ունեցած չըլլային: Որոշ է նաեւ, որ Թրոցքիի, Զինովիեւի եւ Բուխարինի նմանները կ'ատէր ալ, քանի որ բազմաթիւ անգամներ զգացնել տուած էին իր մտային կարողութեանց չափազանց սահմանափակ ըլլալը:

Այո, կ'ատէր զանոնք: Ոչ մէկ ատեն կարեւորութիւն ընծայած է գաղափարի, յեղափոխականի, պայքարի եղբայրակցութեան:

Լենինի օրով Փոլիտպիւրօն բաղկացած էր ութ անդամներէ. Լենին, Թրոցքի, Զինովիէվ, Կամենեւ, Սթալին, Ռիքով, Բուխարին եւ Թոմսքի:

Ասոնցմէ միայն Լենին եւ Սթալին մեռան բնական մահով: Թրոցքի սպաննուեցաւ Սթալինի հրահանգով: Զինովիէվ, Կամենեւ, Ռիքով, Բուխարին դատուեցան որպէս դաւաճան եւ մահուամբ պատժուեցան՝ Սթալինի հրահանգով: Թոմսքի զերծ մնաց այս վարկաբեկումէն, որովհետեւ դատավարութենէն անմիջապէս ետք անձնասպանութիւն գործեց բանտի իր խցիկին մէջ:

Նոյնպէս, 1917ի Կեդրոնական Կոմիտէին քանիերեք անդամներէն տասներինը որպէս դաւաճան մահուան դատապարտուեցան՝ Սթալինի հրահանգով: 1917 Նոյեմբեր 7ի յեղափոխութենէն յետոյ կառավարութիւնը կազմող 15 ժողովուրդի կոմիսարները (նախարար) նմանապէս մահուան դատապարտուեցան որպէս դաւաճան:

ԹՐՈՑՔԻ ԱԶԱՏԵՑԱՒ, ԲԱՅՑ,

11 ՏԱՐԻ ՎԵՐՋԸ...

Ասոնց մէջ, առաջին գործէ հեռացուողը՝ Թրոցքի, ամէնէն բախտաւորը եղաւ, քանի որ այդ ատեն, Սթալին տակաւին ամենակարող տէրը չէր, եւ «քաղաքական հաշուեյարդարը» տակաւին հոմանիշ դարձած չէր «ֆիզիքական հաշուեհարդար»ի, «քաղաքական դիակ»ը պարզ «դիակ»ի չէր վերածուեր ինքնաբերաբար:

Թրոցքի քաղաքական պարտութիւն կրեց 1924ին, կուսակցութենէն վտարուեցաւ 1927ին, «Մոսկուայէն հեռացուեցաւ» (այսինքն՝ Սիպերիա աքսորուեցաւ) 1928ին: Բայց ի մեծ բարեբախտութիւն իրեն, աչալուրջ պահապաններու հսկողութեան տակ առաջնորդուեցաւ մինչեւ Թրքական սահմանագլուխը եւ վտարուեցաւ խորհրդային հողէն՝ 1929ին: Այս արտաքսումին շնորհիւ, անպատուութենէ ազատեց իր անունն ու զինքը Փոլիտպիւրօյէն հանելու գործին մէջ Սթալինի օժանդակող իր ընկերներէն քանի մը տարի աւելի ապրեցաւ:

Սթալին երբեք չմոռցաւ այս որսը, որ ստիպուած ձգած էր որ փախչի: Ամբողջ տասներկու տարի, հանգիստ չձգեց Թրոցքին. իր ամէնէն ճարպիկ լրտեսները, ամէնէն վարպետ մարդասպանները Թրոցքիին յատկացուց: Թրոցքիի զաւակներէն երկուքը, որոնք Խ. Միութիւն մնացած էին՝ Սիպերիա ուղարկուեցան եւ անհետացան: Աւագ տղան, Լէոն Սետով, իր հօր հետ բռնած էր աքսորի ճամբան: Նախ մէկ քլինիքին մէջ կուրաղիքի գործողութեան մը ընթացքին մեռաւ. քլինիքին տէրերը կասկածելի Ռուսեր էին:

Բայց Սթալինին ուզածը Թրոցքիի արիւնն է:

1940ին, Թրոցքի կ'ապրէր Մեքսիքոյի արուարձաններէն մէկուն մէջ՝ կնոջը եւ բազմաթիւ քարտուղարներու հետ: Աշխարհի բոլոր լեզուներով թարգմանուած իր գիրքերուն շնորհիւ, նիւթապէս ապահով կեանք մը ունէր, բայց շատ զգոյշ եւ շրջահայեաց էր: Անգամ մը, հրաշքով ազատած էին ինք ու կինը՝ իրենց ննջասենեակին վրայ քշուած հարիւրէ աւելի գնդակի հարուածներէն:

Զգոյշ է, բայց կասկածի ոչ մէկ զգացում ունի քանի մը շաբաթէ ի վեր յաճախ իր մօտը եկող երիտասարդին մասին, որ ինքզինք կը ներկայացնէ որպէս Թրոցքիի ջերմ հիացողներէն մէկը:

Ֆրանք Ճաքսոն, ըստ սովորականին, կը ներկայանայ Թրոցքիի: Վերարկուն թեւին վրայ պահած էր:

(19 Շար.)

գինը հինգ առ հարիւր զեղչուեցաւ տոլարին համեմատութեամբ :

8.— Լոնտոնի մէջ սկսաւ Հասարակապետութեան վարչապետներու խորհրդաժողովը :

13.— Կիպրոս ընդունուեցաւ Բրիտանական Հասարակապետութեան մէջ :

15.— Հարաւային Ափրիկեան Միութիւնը հեռացաւ Բրիտանական Հասարակապետութենէն ցեղային խտրականութեան հարցին պատճառով :

ԱՊՐԻԼ

11.— Երուսաղէմի մէջ սկսաւ Ատոլֆ Այխմանի դատավարութիւնը :

12.— Ռուսերը դէպի Անջրպետ արձակեցին Եուրի Կակարինը, որ ողջ – առողջ երկիր վերադարձաւ մէկ ժամ 48 վայրկեան թռիչք կատարելէ յետոյ :

15.— Քուպայի մէջ, Ֆիտէլ Քասթրոյի դէմ յեղափոխութիւն պայթեցաւ :

19.— Քուպայի յեղափոխութիւնը զսպուեցաւ :

22.— Ալժերիոյ մէջ, տը Կոլի դէմ յեղափոխութիւն պայթեցաւ :

24.— Տը Կոլ ամբողջ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարեց :

25.— Ալժերիոյ յեղափոխութիւնը քայքայուեցաւ :

ՄԱՅԻՍ

5.— Միացեալ Նահանգները դէպի Անջրպետ արձակեցին փոխ – նաւապետ Ալլէն Շեփըրտը, որ քառորդ ժամ թռիչք կատարելէ յետոյ, վերադարձաւ ողջ – առողջ :

15.— Հարաւային Քորէայի կառավարութիւնը տապալեցաւ բանակի պետական հարուածով :

26.— Ալժերիոյ մէջ ահաբեկչութեան նոր հոսանք մը սկսաւ :

ՅՈՒՆԻՍ

1.— Դոմինիկեան Հանրապետութեան բռնապետ Թրուխիլօ սպաննուեցաւ :

3.— Նախագահ Քենըտի եւ վարչապետ Խրուշչեւ Վիէննայի մէջ հանդիպում ունեցան :

9.— Խորհրդ. Միութեան եւ Ալպանիոյ յարաբերութիւնները պաղեցան :

16.— Նախագահ Քենըտի մերժեց կորիզային փորձերու դադրեցման խօսակցութիւնները զինաթափութեան բանակցութեանց հետ խառնելու Խրուշչեւի առաջարկը :

— Միացեալ Նահանգները արձակեցին «Տիսքովըրըր 25» արբանեակը :

26.— Իրաքի վարչապետ զօրավար Քասըմ Քուվէյթի իշխանապետութիւնը Իրաքի կցուած յայտարարեց :

ՅՈՒԼԻՍ

1.— Անգլիա զինեալ ուժեր ցամաքահանեց Քուվէյթ՝ որ ՄԱԿին դիմեց Իրաքի ներխուժման սպառնալիքին դէմ :

2.— Ամերիկացի գրագէտ Էրնէսթ Հէմինկուէյ մեռաւ :

13.— Եուկոսլաւիոյ արտաքին գործոց նախարար Փոփովիչ Մոսկուա գնաց խօսակցութեանց համար :

19.— Ֆրանսական ուժեր պաշտպանողական գործողութեանց դիմեցին Պիզերթի մէջ :

21.— Ամերիկա դէպի Անջրպետ արձակեց երկրորդ տաղանաւորդը՝ Վիրճիլ Կրահամը :

— Պիզերթ գրաւուեցաւ ֆրանսական ուժերու կողմէ :

31.— Վարչապետ Մաքմիլըն Խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա Եւրոպական Միացեալ Շուկայի մէջ ընդունուելու համար դիմում կատարած է :

ՕԳՈՍՏՈՍ

6.— Խորհրդ. Միութիւնը դէպի Անջրպետ արձակեց՝ Կերման Թիթովը որ երկիր վերադարձաւ 25 ժամ յետոյ :

11.— Խրուշչեւ Մոսկուայի մէջ ճառ մը խօսելով՝ սպառնաց կործանել Յունաստանը, առանց Ակրոպոլն իսկ խնայելու :

13.— Խորհրդ. Միութիւնը Արեւելեան Պերլինէն Արեւմտեան Պերլին անցքի ուղիները փակեց :

19.— Միացեալ Նահանգներու փոխ նախագահ Ճոնսըն Արեւմտեան Պերլին այցելեց իբրեւ նախագահ Քենըտիի պատգամաւորը եւ գերման ժողովուրդին հաւաստեց թէ՝ Միացեալ Նահանգները որոշած են պաշտպանել Պերլինի գոյավիճակը :

26.— Պիզերթի հարցին շուրջ, ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովին մէջ, Ֆրանսա պարտուեցաւ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԸՆԴԱՐՁԱԿԵԼ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՑԱՆՑԸ

Հաղորդակցութեան ճամբաներու ճարտարագէտ Ա. Սահրադեան, յօդուածով մը անհրաժեշտ կը գտնէ Հայաստանի երկաթուղիներու ցանցին ընդարձակումը : Կուտայ պատճառները եւ կը ներկայացնէ գործնական առաջարկներ, որոնք եթէ իրագործուին, Հայաստան կը դառնայ երկաթուղիներու լայն ցանցով պատուած երկիր մը :

Ահաւասիկ Ա. Սահրադեանի առաջարկները :

Արփա գետին ջուրը Սեւան հասցնելու աշխատանքները, որոնք պիտի սկսին 1963–ին եւ պիտի աւարտին 4 – 5 տարուան ընթացքին, շատ դժուար գործ մըն է : Արդարեւ, պէտք է շինուին քանի մը տասնեակ քիլոմեթր երկարութեամբ փապուղիներ, ջրամբարներ եւ աւաններ : Այս աշխատանքներուն համար անհրաժեշտ է տեղափոխել մեծ քանակութեամբ շինանիւթ եւ այլ ապրանքներ : Այս պատճառով ալ անհրաժեշտ է Սեւանէն Մարտունի գացող երկաթուղագիծ մը հաստատել, որ ի հարկին կարելի է երկարել մինչեւ Բասարգեչար՝ Զօդի ոսկիի հանքերը, քանի որ հոն ալ մեծ տարողութեամբ աշխատանքներ պիտի կատարուին :

Աւելորդ է ըսել թէ Սեւան – Կամօ – Մարտունի – Բասարգեչար – Զօդ երկաթուղագիծը իր բարերար դերը պիտի ունենայ տեղւոյն շրջաններուն արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան վրայ :

Որոտան գետին վրայ երեք Ջրելեկտրակայաններուն եւ ջրամբարներուն շինութեան ծրագրին մէջ կարելի է մտցնել Ղափան – Տաթեւ – Սիսիան – Բազարչայ երկաթուղագծին շինարարութիւնը :

Յառաջիկայ չորս – հինգ տարիներու ընթացքին Ջերմուկը պիտի դառնայ Խորհրդային Միութեան օրինակելի առողջարաններէն մէկը, ուստի անհրաժեշտ է, որ մինչեւ Ջերմուկ գացող երկաթուղագիծ մըն ալ շինուի, որ իր օգուտը պիտի ունենայ Եղեգնաձորի, Ազիզբեկովի եւ մօտիկ այլ շրջաններուն համար :

Հայաստանի գլխաւոր զարկերակները կրնան ըլլալ Երեւան – Հրազդան – Մեղրաձոր – Համզաչիման – Դիլիջան – Իջեւան – Ախտափա եւ Համզաչիման – Կիրովական երկաթուղագիծերը, որոնց շինութեան մասին յաճախ կը խօսուի եւ կը գրուի երկար տարիներէ ի վեր :

Ծանօթ է, որ Արփային ջուրը Սեւան տանող փապուղիին եւ այլ աշխատանքներուն համար պէտք է մեծ քանակութեամբ շինանիւթ բերուի զանազան վայրերէ, եւ շոգեկառքը ստիպուած շրջապտոյտ պիտի կատարէ Ախտափա – Նաւթլուղ – Լենինական – Երեւան – Բասարգեչար գիծով, որ համեմատած Ախտափա – Համզաչիման – Հրազդան – Բասարգեչար գիծին հետ, երկու անգամ աւելի երկար է : Հետեւաբար, Հրազդան – Ախտափա եւ Համզաչիման – Կիրովական երկաթուղագիծերը պէտք է շինուին յաջորդ քանի մը տարիներու ընթացքին : Այս գիծերուն շնորհիւ կարելի կը դառնայ Ալավերդիի հանքանիւթերը Ալավերդի – Կիրովական – Համզաչիման – Հրազդան գիծով բերել Հրազդանի մետաղաձուլարանը : Այս ճամբան համեմատած Ալավերդի – Լենինական – Երեւան – Հրազդան գիծին հետ, մօտ 124 քիլոմեթր աւելի կարճ պիտի ըլլայ :

Այս գիծերուն շնորհիւ Լուսաւան, Սեւան եւ Հանքաւան արդիւնաբերական վայրերը պիտի կապուին Կիրովականի հետ : Այս գիծը, այսինքն Կիրովական – Համզաչիման – Հրազդան երկաթուղին, համեմատած Հրազդան – Երեւան – Լենինական – Կիրովական գոյութիւն ունեցող երկաթուղագիծին հետ, կարճ պիտի ըլլայ 240 քիլոմեթրով :

ԻԼԻԱ ԷՀՐԷՆՊՈՒՐԿԻ

ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուա գումարուած գրական հաւաքոյթի մը ընթացքին, Խորհրդային թիւ մէկ գրագէտը՝ Իլիա Էհրէնպուրկ խօսք առնելով յայտարարած է թէ՝ «պէտք է աշխատիլ վերյարուցանել յիշատակը խորհրդային գրողներու եւ արուեստագէտներու, հիմա որ արդէն վերյարուցուած են զօրավարներ » :

Սրահին մէջ գտնուողներէն մէկը հարցուցած է գրագէտին.

— Ի՞նչպէս յաջողեցաք ցարդ ողջ մնալ ...

Իլիա Էհրէնպուրկ պատասխանած է .

— Դժուար է ըսել, բայց կը խորհիմ թէ մեծ վիճակահանութեան պէս բան մը եղաւ տոմսա ուր ես ունէի շահող թիւը :

Ակնարկելով 1930ի մեծ «մաքրագործումներուն» : գրագէտը յայտարարած է .

— Այդ թուականին մենք (գրողները ըսել կ'ուզէ) շատ մեկուսացած կեանք մը կ'ապրէինք Խ. Միութեան մէջ : Նոյնիսկ չէինք կրնար խօսիլ մտերիմ բարեկամներու հետ : Բոլորս ալ մեղսակիցներն էինք մեծ դաւադրութեան մը ... մեր լռութեամբ :

Այնուհետեւ, Իլիա Էհրէնպուրկ յայտարարած է թէ՝ պիտի պատասխանէ միայն այն հարցումներուն որոնք առնչութիւն ունին իր վերջին հատորին հետ եւ պիտի չխօսի միջազգային հարցերու մասին, ու աւելցուցած է .

— Պիտի հարցնէի՞ն Ջեխովին Քենըտիի կառավարութեան մասին...

Եղած հարցումներէն մէկը՝ չափազանց հեգնական .—

— Ճշգրիտ տեղեկութիւններ կան, հարցուած է ներկայ մը, որոնք կը հաստատեն Փասթերնաքի մահը, եւ սակայն այդ մահը պաշտօնապէս չէ յայտարարուած :

Իլիա Էհրէնպուրկ դիտել տուած է թէ 1960ին «Տոքթոր Ժիվակօ»ի հեղինակին մասին երեւցած էր չորս տողնոց կարճ ծանուցում մը, եւ սակայն, մեծ գրողները ներկայ չէին եղած անոր թաղումին, մինչդեռ «Ռուս մեծ գրող մը մեռած էր», աւելցուցած է Իլիա Էհրէնպուրկ :

Այս վերջին խօսքերը յառաջացուցած են ծափահարութիւններու տարափ մը, մինչ Իլիա Էհրէնպուրկ գոչած է.

— Ինչո՞ւ ծափահարել հիմա : Պէտք էր գիտնայիք ընտրել ծափահարելու պատշաճ պահը ...

Եւ ապա, շարունակած է .

— Այն ձեւը՝ որով ծանուցուեցաւ Փասթերնաքի մահը երբեք արժանավայել չէր անոր անձին :

Այնուհետեւ, Իլիա Էհրէնպուրկ մեղադրած է Խորհրդային գրողները, որ թիկունք չեն հանդիսացած Փասթերնաքի, եւ աւելցուցած.

— Ասիկա ապրելակերպ մըն է որ, բարեբախտաբար անհետանալու վրայ է ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Պիւրօն ըլլայ Արեւելեանը, ըլլայ Արեւմտեանը, ներքին հաղորդակցութեան մէջ է երկրին բոլոր մասնաճիւղերուն հետ :

— Ինչո՞ւ համար տեղի ունեցաւ ձեր մէջ այս տեսակ կուսակցական բաժանում մը, ընդմիջեց Ներսէս Արծրունին :

— Պատճառը կեդրոնական կուսակցութեան մը գլուխը գտնուող Պետին ընթացքն էր որ անտանելի եղած էր :

— Չէ՞ որ այդ մարդը դարձեալ կուսակցութեան մը գլուխը կը գտնուի եւ ահագին թուով համախոհներ ունի :

— Այո, ճշմարիտ է ատիկա ... բայց գիտցէք որ շատ չի տեւեր՝ պիտի տապալի իր բարձրութենէն վար :

— Մինակ այդ մարդուն համա՞ր բաժնուեցաք :

— Գլխաւոր պատճառը ան էր. յետոյ՝ կեդրոնական կուսակցութիւն մը պարզապէս միապետներ ստեղծելու պիտի ծառայէ : Քանի որ ազատութեան ուղին նետուեցանք, քանի որ մեր անհատական իրաւունքը բռնաբարող կառավարութեան մը դէմ մաքառելու հարկադրուեցանք, ինչո՞ւ համար Մուսթաֆա. Հալիմ ու Համիտ փաշաներու տեղ Միհրան, Վահան ու Սուրէն իշխաններ ունենալու աշխատինք, որոնք մեր արտաքին մարմնոյն վրայ փակչելու տեղ, մեր ներքին գոյութեան մէջ պիտի մտնեն ու այնպէս մեր արիւնը պիտի ծծեն :

— Ապակեդրոնացեալ կուսակցութիւն մը պիտի յաջողի՞ հիմնել այս տեսակ ազատ կառավարութիւն մը .

— Ամենայն վստահութեամբ :

— Շատ աղէկ, ի՞նչ պիտի ընէ ան ատեն ձեր հակառակորդ կուսակցութիւնը :

— Ժամանակ մը պիտի քաշկռտէ իր գոյութիւնը ... մինչեւ որ ժողովուրդը հասկնայ մեր երկուքնուս մէջ տիրող ահագին տարբերութիւնն ու վստահաբար մեր ետեւէն գայ :

— Երբ դուք այսպէս մտածէք՝ պարոն, գիտէ՞ք թէ Համիտն ալ ի՞նչ կը մտածէ :

Երիտասարդին մարմինը փուշ փուշ եղաւ ... :

— Ըստ իս, այդ կերպ մտածելու ժամանակ չէ, յարեց Ներսէս Արծրունին խռովայոյզ ձայնով մը : Քիւրտեր, որոնք մոլեռանդութեան անարգ ոգւով մեզի դէմ կը գրգռուին, ատոնք ծրագիրէ չեն հասկնար ... ատոնք կեդրոնացում եւ ապակեդրոնացում բառերու տարբերութիւնը չեն փնտռեր ... : Միեւնոյն ատեն, գիտցէք որ թշնամին՝ որուն համար կը պատրաստուինք, չի սպասեր մեզի, չըսեր թէ Հայերը թող կուսակցական ծրագիրներու ուղղութիւնը կանոնաւորեն ու այնպէս մեր դէմը գան : Ոչ : Թշնամին կը քալէ ... կը յառաջանայ ... մինչեւ իսկ կը վազէ գիշեր ու ցերեկ ... : Միթէ՞ ամէն կողմէ ջարդերու, մասնակի կոտորածներու եւ մանաւանդ քստմնելի չարագործութեանց ձայնը չի՞ հասնիր ձեր ականջին ... :

— Ի՞նչպէս չէ ... բայց կը կարծէ՞ք թէ կուսակցութիւնը նկատի չառներ այդ աղետալի պարագաներու պատասխանատուութիւնը : Մենք, ի հարկէ, կ'իմանանք եղածներն, եւ մեր ձեռքէն եկածը չենք խնայեր : Մանաւանդ երբ քիչ ատեն է որ կազմակերպուած է մեր կուսակցութիւնն, ի՞նչ կրնայ ընել ...

— Ըսել է թէ կը յուսաք զօրաւոր ուժ մը ունենալ ու այնպէս ձեր նպատակին հասնելու յաջողիլ չէ՞ :

— Այո ... եւ ատիկա շատ հեռու չէ, բարեկամս :

— Աղէկ ... բայց պիտի հրամայէ՞ք սա Քիւրտերուն որ չթալեն, չզարնեն ու չբռնաբարեն մեր գիւղերը. պիտի հրամայէ՞ք կառավարութեան որ Համիտեան վաշտեր չկազմակերպէ ... մինչեւ որ ձեր կուսակցութեան ուժը քիչ մը տեղը գայ ու դուք ալ Համիտեան վաշտերու դէմ հայդուկային խումբեր հանելու պատրաստուիք ... :

Երիտասարդը ջախջախուած ու այլայլած կերպարանքով Արծրունիի երեսը նայեցաւ ու թոթովեց .

— Կարելի՞ է հրամայել ...

— Ի՞նչ գիտնամ ... կ'ըսեն թէ մեծ պետութիւններու ներկայացուցիչները շատ անգամ վերջնագիր մը կուտան Համիտի կառավարութեան եւ ատանկով կը յաջողին մեծ դեր մը խաղալ ... նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին իր հեգնական ձեւը չփոխելով :

— Ատանկ իրաւասութիւն մըն ալ տրուա՞ծ է մեզի :

— Չէ՞ տրուած :

— Երբեք :

— Չէ՞ որ դուք ալ լիազօր ներկայացուցիչ մըն էք, պարոն :

— Իրաւ է ... բայց յեղափոխական կուսակցութեան մը հիմնած կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած չէ որ անոր ներկայացուցիչներու ձայնն ալ մեծ ազդեցութիւն մը ունենայ :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով (Վիէն, Տէսին, Փիւժէ ՍիւրԱրժանս) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ժրաջան գործավարին՝

ԱՐԱՄ ՀԻՒՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 13ին, 67 տարեկանին :

Այս տխուր առթիւ իրենց ցաւակցու – թիւնները կը յայտնեն Արմենակ եւ Հը – մայեակ Հիւսեանի, ինչպէս նաեւ ընկեր Վ. Հիւսեանի (Տէսին) :

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Իսպիրեան եւ զա– ւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարա – գաները Պոլիս, Պարսկաստան, Ամերի – կա, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զար – մուհիին, եւ ազգականին՝

ԱՆՆԻԿ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 16ին : Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երեքշաբթի, Յունուար 23ին, ժամը 14.15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե – կեղեցին :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր – տիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ հանդիսաւոր պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցաչէն, մեծ բա – րերար ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ Մանթաշեան գերդաստանի համայն ննջեցեալներու հոգւոց հանգստեան :

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրա – ւիրուի :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գրիգոր Ժամկոչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ընկեր Քաչանեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաք – եան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇԱԻԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ Շաւիլի եկեղեց – ւոյ մէջ պատարագ տեղի չունենար :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմնի կող – մէ :

Պատուոյ նախագահութեամբ ՎԱԶԳԷՆ Վրդ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ :

Ղեկավարութեամբ Ուսուցիչ Պ. Հա – մազասպ Նահապետեանի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Պար Վիատիւէի սրահը :

Պիտի ներկայացուի դպրոցի աշակերտ– ներու կողմէ ՄԱՐԳԱՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ :

Հայկական եւ Կովկասեան պարեր, երգ եւ արտասանութիւն :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Մուտքը ազատ է :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Պաշտօնական գրասենեակի մը մէջ աշ– խատելու համար, երիտասարդ տաքթիլօ օրիորդ մը կը փնտռուի : Մանրամաս – նութեանց համար դիմել ՅԱՌԱՋ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խա– չի Օգ. կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն .—

Պ. Տավուտեան (Մէօտօն) երեսուն Ն. Ֆ., Տոքթ. Ռ. Զարդարեան (Քան), Պ. Տէմիրճեան և Պ. Տէօվլէթեան քսանական Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Բալուլեան (Պուրժ 15 Ն. Ֆ., Տոքթ. Մինաս Յարութիւն – եան, Պ. Պ. Մէրճիքեան, Գօճապաչեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Էպպէրեան (Ալֆորվիլ), Տիկին Տոքթ. Քէչեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փանոսեան (Անթոնի), Պ. Աթալլահ (Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Խանճեան (Անկէն), Պ. Գազանճեան (Մէօտօն), Տիկին Անա – հիտ Շարպարօնոֆ, Տէր եւ Տիկին Եսայի էսայեան, Պ. Թիւլէքեան (Ժուան լէ Փէն), Պ. Իւնանեան, Տէր եւ Տիկին Գաս– պարեան (Պուրժ) տասնական Ն. Ֆ.:

Տոքթ. Շամլեան (Լիզիէօ), Տէր եւ Տի– կին Հարբուտեան, Պ. Սաքայեան, Տէր եւ Տիկին Պօզապալեան (Տրակինեան), Պ. Տիչլեան եւ Պ. Մանուկեան (Ուք) 5ա– կան Ն. Ֆ.:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ :

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քազա տ՚Իթալիայի շքեղ Թատրոնին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, երեկոյեան ժամը 18.30– ին Հայկական ձայնաւոր պատարագ, Մարի Մէտիադրիս եկեղեցիին մէջ, Պուլ– վար Սէռիւրիէ, Փարիզ (19), մեթրօ Փորթ տէ Լիլա կամ Փրէ Սէն Ժերվէ :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի փուրնիթիւրի խանութի մը համար, պարոն մը որ վերջացուցած ըլ – լայ իր զինուորական պարտականութիւ – նը եւ կառք վարելու արտօնութիւն ունե – նայ : ԴԻՄԵԼ՝

17, Rue Saulnier

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ :

500 էջ

13 Hors–Texte

Հատոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըր– թական մարմնին :

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13.40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար :

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան

ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպութեամբ Սէն Շամոնի խումբին, այս Շաբաթ երիկուն ժամը 21– էն մինչեւ լոյս :

Սէն Շամոնի Քաղաքապետարանի սրա– հը (Սալ տէ Ֆէթ) :

Նուագախումբ՝ Ճիմի Ռիէլ :

Պիւֆէ, պար, քոթիյոն, ժէօ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌՈՎ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10.30– ին, հայածէս ձայնաւոր պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի Վատիկանի կայանէն հետեւեալ ալիքներու վրայ : Միջին ալիք 196մեթր : կարճ ալիք 31.10, 25.55, 19.84 :

Պիտի պատարագէ.

ԳԻՒՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԻՔԵԱՆ

(Առաջնորդ Հալէպի հայ Կաթ. Հա – մայնքին) :

Պիտի քարոզէ.

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԻԹԵԱՆ

Նիւթ՝ «Տեսանելի եկեղեցւոյ, տեսա – նելի իշխանութիւնը » :

ՀԱՆԴԷՍ – ՏՕՆԱԾԱՌ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ : Մասնակցութեամբ՝ դպրոցին աշակերտութեան :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30– ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Խմբական երգեր, արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ :

Կը ներկայացուին՝ 1) Կաղանդ Պապան, 2) Ուրիշին տունը հարսանիք (զաւեշտ) : Երգերով ու հայկական պարերով :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը ան– խտիր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո– լոր ընկերուհիները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, եկեղեցւոյ սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ — ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Զաւարեան ենթակոմիտէի հովանաւո – րութեամբ «Շանթ» Թատերախումբը պի– տի ներկայացնէ մեծ պատրաստութեամբ Ազգ. Դրամը «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ», Պօմոնի սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւններ մամուլով եւ առանձին յայտարարութեամբ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա– յացուցիչները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Մշակոյթի Տան սը– րահին մէջ :

ՕՐԱԿԱՐԳ .— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն : Ներկայացուցիչ ընկերներու պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ըն– կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ա– րամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր– ները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օ– րակարգ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ .— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուր– բաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ժո – ղովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի հը– րաւիրած ընկերական ժողովներու .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե – րու եւ խումբերու անդամ ընկեր – ընկե– րուհիները :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ՝ 20 Յունուար Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրա– կի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ՝ 21 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ 20Յուն– ուար, Շաբաթ, ժամը 21ին :

Սոյն ժողովները տեղի պիտի ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտա– ւորիչ է : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է բոլոր ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներ – կայացուցիչները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

AU BEAU NOYER

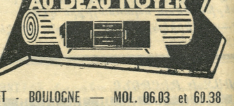
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԵՒՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԵՒՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԵ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIEGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin/Marseille (2me)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — SAMEDI 20 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9309 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5110

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆՑ

Փարիզի Հայոց եկեղեցին տարին մէկ անգամ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ իր հիմնադիր – բարերարին՝ Աղեքսանդր Մանթաշեանցի յիշատակին :

« Ազգային բարերար»ի համբաւին տիրացած հայ մեծատուններու շարքին մասնաւոր տեղ մը կը գրաւէ Մանթաշեանց, որ ծանօթ անուն մըն էր ո՛չ միայն Կովկասի, այլև Թուրքիոյ և արտասահմանի մէջ, շնորհիւ իր առատաձեռն նուիրատուութեանց :

Ծնած էր Թիֆլիզ 1842 Մարտ 3ին, մեռաւ Պետրոգրատ 1911 ապրիլ 19ին եւ թաղուեցաւ Թիֆլիզի հայ Պանթէոնը :

Հայերը կանուխէն հետաքրքրուած էին Բագուի քարիւղի հանքերով: Շատեր կարեւոր դիրքեր գրաւած էին սեւ ոսկիի ոստանին մէջ :

Գալուստ Կիւլպէնկեան անգամ երիտասարդ տարիքին հետախուզական ճամբորդութիւն մըն էր կատարած դէպի Կովկաս եւ Ապշերոնի Թերակղզին : Ու 1891ին Փարիզի մէջ ֆրանսերէն լեզուով հրատարակած էր գիրք մը Բագուի նաւթահանքերուն մասին :

Մանթաշեանց քարիւղի արդիւնաբերութեան գործին մէջ մտած էր Միքայէլ Արամեանց անուն Ղարաբաղցի վաճառականի մը թելադրութեամբ: Շնորհիւ իր ձեռներէց ոգիին, շուտով յառաջդիմեց, Ռոշիլտի եւ Նոպէլի հետ մրցելով : Գրասենեակներ բացաւ եւ մասնաճիւղեր հաստատեց Պոլսոյ, Եգիպտոսի, Սելանիկի, Կովկասի, Ռուսիոյ, Հնդկաստանի, Պարսից ծոցի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր :

Մանթաշեանց ընկերութեան դրամագլուխն էր քսան միլիոն ռուբլի, ինչ որ խիստ մեծ գումար մը կը ներկայացնէր :

Բազմաթիւ են կրթական եւ եկեղեցական հիմնարկութեանց համար իր կատարած նուիրատուութիւնները :

Աւելի քան 250.000 ռուբլի ծախսելով կառուցանել տուած է էջմիածնի հոյակապ վեհարանը, բացուած 1910 Յունիս 6ին՝ Իզմիրլեան Հայրիկի օրով :

Երեք հարիւր հազար ռուբլի յատկացուցած է Թիֆլիզի Ներսիսեան վարժարանի նոր ընդարձակ շէնքի կառուցման, ընդառաջ երթալով տեսուչ Աւետիս Ահարոնեանի դիմումին (բացումը 1909 Յունիս 14ին) :

Ռուսիոյ բարձրագոյն վարժարաններուն եւ Եւրոպայի համալսարաններուն մէջ ուսանող շուրջ հազար երիտասարդներու օգնած է : Կանոնաւոր թոշակաւորներ եղած են անոնցմէ շատեր :

Օգնութիւն ստացողներու շարքին յիշենք Նիկ. Ադոնցը, Ստեփան Շահումեանը, Արմենակ Շահմուրատեանը, Կոմիտաս վարդապետը եւ ուրիշներ: Օգնած է նաեւ Աղեքսանդր Երիցեանցի, Մուրացանի եւ Յովհ. Թումանեանի: «Բայց երբ իմացաւ թէ Թումանեան Դաշնակցական էր, խստիւ պատուիրեց որ ոչ ոք չիմանայ թէ ինք նպաստում է իրեն», կը գրէ իր կենսագիրը՝ Ա. Սարուխան :

Ամբողջ յիսուն տարի օգնած է կարօտ ուսանողներուն: «Ուսանողը մեր ազգի ապագան է», կ'ըսէ եղեր միշտ :

Նորոգել տուած է Թիֆլիզի Հայոց մայր եկեղեցին եւ յարակից շէնքը :

Վերջապէս իր հօր՝ Յովհաննէսի յիշատակին 1.540.000 ֆր. (ոսկեդրամ) ծախսելով կառուցանել տուած է Ժան Կուժօն փողոցի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին : Հիմը դրուած էր 1902 Յուլիս 14ին, բացումը կատարուեցաւ 1904 Հոկտ. 2ին :

Փարիզահայերը միշտ երախտապարտութեամբ պիտի յիշեն իր անունը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

Կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ եւ առջի օր որոշուեցաւ Ալժերիայէն երկու զօրաբաժիններ ետ չբերել ինչպէս նախապէս տը Կոլ յայտարարած էր Դեկտեմբեր 30ի իր ճառին մէջ: Այս որոշումը տրուեցաւ խորհրդակցական ժողովի ընթացքին որ, Ելիզէի մէջ, տը Կոլի շուրջ հաւաքած էր ապայակոյտի պետերը, եւ Զօր. Այըռէ :

Ալժերիոյ մէջ, արդարեւ, գրեթէ անկարելի դարձած է կարգն ու կանոնը ապահովել: Օռանի մէջ կարելի եղաւ շրջապատել եւ «կլպել» մահմետական թաղամասը, մինչ 14 ահաբեկիչներ կը սպաննուէին :

Օռանիոյ շրջանին «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը հրաժարեցաւ գտնելով թէ Ալժերիոյ ապագան կը նախատեսուի առանց օժանդակութեանը, այն մէկ միլիոն Ֆրանսացիներուն որոնք հոն կը գտնուին :

Ալժ. Ազատ. Ճակատէն զատ Գաղտնի Բանակն ալ կը շարունակէ իր ահաբեկումները :

Ալժէի մէջ ոստիկանները երեւան հանած են Գաղտնի Բանակի Հրամանատարութեան կայան մը: Հոն գտնուած են տպագրական արդի մեքենաներ որոնք կը ծառայեն Գաղտնի Բանակի «Կոչ Ֆրանսայի» թերթին տպագրութեան: Ոստիկանները անուանացանկ մըն ալ գտած են, բայց բոլոր պատասխանատուները ժամանակին լուր ստացած ըլլալով, ոչ մէկը բռնուած է : Բոլորն ալ փախած էին: Ալժէի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ սակայն, զարմանալի կը գտնեն որ Գաղտնի Բանակը տեղւոյն վրայ տպէ ինչ որ կը ցրուէ իր քարոզչութեան համար : Աւելի հաւանական նկատուած էր ցարդ որ Գաղտնի Բանակի հրատարակութիւնները օտար երկրի մը մէջ տպուին, ապա Ալժերիա կամ Մայր Հայրենիք ցրուուին:

× « Ձախի կոմիտէն» որ իր մէջ հաւաքած է Պուրժէս – Մոնուրիի, Լաքոսթի, Անտրէ Մորիսի նման մարդիկ եւ որուն տեսակէտն է Հանրապետութեան ծոցին մէջ պահել Ալժերիան, կոչ մը հրապարակեց ուր կ'ըսէ թէ «ԱՀԱԿ»ը յաղթանակի հաշտութիւն մը կը նախընտրէ բանակցուած հաշտութենէ մը:

× Երիտասարդ 2 փլասթիքէօրներ գործի վրայ բռնուեցան առջի օր: Երկուքն ալ թեկնածուներ են Սէն – Սիրի :

× Ժագ Սուսթէլ յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կը շեշտէ թէ որեւէ ձեւով չի կրնար դատապարտել Գաղտնի Բանակը :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Ե. Հանրապետութիւնը առջի օր, երրորդ անգամ ըլլալով փոխեց ելմտական իր նախարարը: Փինէէ ետք Վիլֆրիտ Պոմկարթնէր ստանձնած էր այդ ծանր պատասխանատուութիւնը, բայց առջի օր հրաժարական նամակ մը ղրկեց Հանրապետութեան նախագահին: Տը Կոլ իր պատասխանին մէջ կը յայտնէ թէ «ցաւով» կ'ընդունի այդ հրաժարականը :

Ելմտական նոր նախարար նշանակուեցաւ Ժիսքար տ'Էսթէն որ 36 տարեկան պիտի ըլլայ Փետրուար 2ին: Ըսել է թէ ամէնէն երիտասարդ նախարարն է որ այդ պաշտօնին կոչուած է Փուէնքարէէն ի վեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ Եասը Ատայի դատապարտեալներուն ի նպաստ ցոյց մը կատարուած է: Ասոնցմէ չորսը, որոնց մէջ Պոլսոյ նախկին կուսակալը որ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է, ատամնաբոյժի կը տարուէին երբ քանի մը հազար ցուցարարներ հաւաքուեցան ծափահարելով բանտարկեալները : Ոչ մէկ ձերբակալութիւն կատարուեցաւ: Քանի մը հարիւր քիլոմեթր անդին ալ, Էգէականի փոքր քաղաքի մը մէջ Ատալէթի պարագլուխը՝ Կիւմիւշփալա «Ներում, ներում» խօսքերով ողջունուեցաւ: Մենտերէսի ժառանգորդ նկատուած այս զօրավարը « ի մօտոյ կ'ըլլայ » պատասխանեց :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Պարզանի Քիւրտերու քանի հոգինոց խումբ մը Թրքական հողամաս մտած է եւ երկու գիւղերու վրայ «յարձակում գործած է»:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ վերջ գտաւ «օտարներու դրդումով» սկսած գործադուլը :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Մալիէն Ռապաթ հասաւ, ուր պիտի տեսնուի Հասան Բ.ի հետ եւ կարգ մը շրջաններ ալ այցելէ :

ԵԳԻՊՏՈՍ աշխարհի ամէնէն երիտասարդ երեսփոխանները պիտի ունենայ: Արդարեւ այս առընչութեամբ հրատարակուած հռովարտակը կ'ըսէ թէ 16 տարեկան սկսեալ կարելի է թեկնածու ըլլալ, ուսանողները ներկայացնելու համար խորհրդարանին մէջ :

ՔՈՒՎԷՅԹԻ մէջ առաջին կառավարութիւնը կազմուեցաւ: Բոլոր նախարարները բացի հինգ հատէ, էմիրներ են, գահակալին ազգական :

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ համայնավար քարտէրու անակնկալ ժողով մը գումարուեցաւ: Ըստ Մոսկուայի ձայնասփիւռին պատգամաւորները լսեցին զանազան տեղեկագիրներ, գլխաւորաբար ԻԲ. համագումարի որոշումներու գործադրութեան համար: Օտար շրջանակները, մանաւանդ արեւմտեան, մեծ կարեւորութիւն կու տան այս ժողովին որ տեղի կ'ունենայ այնպիսի ժամանակ մը երբ կ'ըսուի թէ Խրուշչեւ դժուարութիւններ ունի :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Լաոսի երեք իշխաններու հանդիպումը՝ ձախողեցաւ: Ոչ մէկ համաձայնութեան կրցան յանգիլ :

ԱՆԿԱԽՆԵՐԸ նոր պաշտօնաթերթ մը պիտի հրատարակեն «Անկախներու Թերթը»: Արդարեւ իրենց նախկին ընդհանուր քարտուղարը՝ Տիւշէ որ անձնապէս տէրն էր նախորդ պաշտօնաթերթին յայտնած էր թէ կը շարունակէ անոր հրատարակութիւնը :

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒ յայտարարեց թէ երբեք թոյլ պիտի չտայ «միակ կուսակցութեան» վարչաձեւին վերահաստատումը: Այդ պիտի նշանակէր, ըստ Ինէօնիւ, ժողովրդավարութեան լքումը :

ԱԹԷՆՔ հասած է Ատլանտեան Ուխտի երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը, որուն կը նախագահէ Էտկար Ֆօռ: Պատուիրակութիւնը պիտի ուսումնասիրէ Յունաստանի ըլլալիք նիւթական օժանդակութեան մը հարցը, թեթեւցնելու համար զինուորական ծանր ծախքերը :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Իրաքի կառավարութիւնը ետ կանչած է Յորդանանի իր դեսպանը: Կը կարծուի թէ այս դէպքը կապ ունի Քուվէյթի եւ Յորդանանի դիւանագիտական յարաբերութեանց ստեղծումին հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱ նոր յուշագիր մը յանձնեց Պերլինի մասին ուր ոչ մէկ զիջում կ'ընէ:

ԳԱՀԻՐԷԻ դատավարութեան ընթացքին պաշտպան փաստաբանները Ֆրանսացիներուն անմիջական ազատ արձակումը պահանջեցին :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ պաշտօնապէս յայտարարեց իր ամուսնալուծումը եւ այս առթիւ «Անկախութեան մեծ շքթան» շնորհեց իր ա–քած կնոջ, որ իրմէ 17 տարի մեծ Ֆրանսուհի մըն է :

ՏԸ ԿՈԼ – ՔԵՆԸՏԻ նամակներ փոխանակած են վերջերս :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

« Տօնական օրերու առթիւ մօտ 18 օրուան դադարէ վերջ, անցած շաբաթ օր, 13 Յունուար, Դամասկոսի զինուորական դատարանին առջեւ վերսկսաւ մեր մեղադրուած ընկերներու դատավարութիւնը, որ տեւեց առտուան ժամը 9էն մինչեւ կէսօրէ վերջ ժամը 3: Եօթը մեղադրուած ընկերներ հարցաքննուեցան եւ բոլորն ալ ուժգին կերպով հերքեցին Մապահէններու կողմէ ծեծով ու սպառնալիքով իրենցմէ կորզուած «խոստովանութիւն»ները եւ մեղադրանքները :

« Մեղադրեալ ընկերները իրենց հարցաքննութեան ընթացքին համարձակ կերպով մանրամասնութիւններ տուին Մապահէններու կողմէ ի գործ դրուած անմարդկային խոշտանգումներու եւ բռնութիւններու մասին եւ պարզեցին ճըշմարտութիւնը փաստացի բացատրութիւններ տալով :

« Յաջորդ օր, Կիրակի, շարունակուեցաւ դատավարութիւնը, որ սկսաւ առտուան ժամը 9ին եւ վերջացաւ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին: Հարցաքննուեցան եօթը մեղադրեալներ, որոնք նմանապէս հերքեցին իրենց վերագրուած մեղադրանքները եւ յստակ բացատրութիւններ տուին ուղղուած բոլոր հարցումներուն :

« Հարցաքննուող ընկերներէն շատերը, առանց թարգմանի, գեղեցիկ արաբերէնով ներկայացուցին իրենց պատասխաններն ու բացատրութիւնները :

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ, ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ ԻՆՉՊԷՍ ԿՈՐԶՈՒԱԾ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

« Երկուշաբթի, Դամասկոսի զինուորական դատարանին առջեւ շարունակուեցաւ դատավարութիւնը : Մօտ հինգ ժամ տեւող այս դատավարութեան ընթացքին հարցաքննուեցան վերջին տասը մեղադրեալները, որոնց բոլորն ալ, ինչպէս նախորդ հարցաքննուողները, արտաճմլիկ մանրամասնութիւններ տուին Մապահէններու ի գործ դրած բռնութեանց եւ խոշտանգումներու մասին: Բացատրեցին թէ ինչ միջոցներով խոստովանութիւններ կորզած են իրենցմէ :

« Այս վերջին հարցաքննութեանց ընթացքին պարզուեցան կարգ մը իրականութիւններ, որոնք յստակ կերպով ցոյց տուին եղած մեղադրանքներուն եւ կորզուած խոստովանութիւններուն շինծու եւ անհիմն ըլլալը :

« Այսպէս, երէկուան դատավարութեան միջոցին հարցաքննութեան կանչուեցաւ քրտախօս հայ մեղադրեալ մը, որ նաեւ քիչ մը հայերէն գիտէր: Փնտռուեցաւ քրտախօս եւ արաբախօս թարգման մը զայն հարցաքննելու համար :

« Այս նոյն մարդէն խոստովանութիւններ կորզած էին իր չգիտցած լեզուով եւ ստորագրել տուած էին, հակառակ մեղադրեալին թարգման պահանջելուն: Մարդը զարմացաւ երբ վերահասու եղաւ իրեն վերագրուած յայտարարութիւններուն :

« Աւարտած ըլլալով մեղադրեալներու հարցաքննութիւնները, դատարանը որոշեց լսել քանի մը վկաներ, որոնք դատարան պիտի ներկայանան առաջիկայ կիրակի :

« Կը կարծուի թէ մինչեւ ամսոյս վերջը դատավարութիւնը կ'աւարտի » :

«ԱԶԴԱԿ»

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Պատասխանատուութեան արդիւնք է թերեւս, որ մեր «Ցուցատետրին մէջ այս անգամ երեք լեզուաբանական, բանասիրական ձեռնարկներու մասին պիտի արտայայտուինք :

Առաջինը Անուշաւան Վրդ. Զգջանեանի «Հրաչեայ Աճառեան եւ իր լիակատար քերականութիւնն է», որուն վրայ հեղինակը վերլուծական եւ քննական փորձ մը կը կատարէ :

Երկրորդը՝ Հր. Ն. Թորոսեանի «Արեւմտահայ աշխարհաբարի ծագումը եւ զարգացումը» եւ երրորդը՝ Եդուարդ Տարօնեանի «Բաղէշի Նահանգի Խուլթիկ գիւղի բարբառը»:

Անուշաւան Վրդ. Զգջանեանի այս աշխատութիւնը նուիրուած է անզուգական Հ. Աճառեանի «լիակատար Քերականութիւն Հայոց լեզուի» բազմահատոր երկասիրութեան «Ներածութեան» միայն : Անշուշտ ատենն է, որ մեծանուն բանասէրին ընդհանուր վաստակը մենագրութեան մը մէջ քննութեան առնուի, եւ իր բազմակողմանի յատկանիշներով ներկայացուի: Ինչպէս ծանօթ է այս պատկառելի երկասիրութիւնը արդիւնքն էր 562 լեզուներու համեմատական ուսումնասիրութեան, որուն նմանը ոչ մէկ եւրոպական լեզուով հրապարակ եկած էր :

Տակաւին շատ թարմ է այն տխուր պատմութիւնը, որուն հետեւանքով Հր. Աճառեան կ՚ամբաստանուէր իբրեւ քաղքենի լեզուաբան մը եւ կը կախակայուէր որոշ շրջան մը: Բայց այսօր այդ անիրաւ եւ ոչ գիտական սխալը բարեբախտաբար սրբագրուած է : Իր ատենին գիտունը կ՚արհամարհէր նոյնիսկ բանտ ու աքսոր, հաւատարիմ մնալով լեզուական – բանասիրական ճշմարտութեան, նոյն իսկ Ստալինեան բռնակալութեան շրջանին, երբ ամէն բանաստեղծ եւ գրագէտ ըստիպուած էր իր տուրքը տալ :

Ընդգծելով լեզուաբանին ունեցած ընդհանուր զարգացման անհրաժեշտութիւնը, Հր. Աճառեան հետեւած էր բացի լեզուաբանութեան օրէնքներուն, բանասիրութեան, բնախօսութեան, բնագիտութեան, պատմութեան, աշխարհագրութեան, հնագիտութեան, ազգագրութեան եւ հոգեբանութեան :

Հր. Աճառեան լեզուի մէջ պահպանողականութեան նկարագիրը կը պաշտպանէր, այդ կերպով լռելեայն Արեւելահայերէնի մէջ կատարուած ներմուծութիւններու դէմ էր, որոնք կ՚աղճատեն հայերէն լեզուն, իր հնչաբանական, քերականական եւ շարահիւսական մարզերուն մէջ:

Նոյն ձեւով դէմ էր նաեւ Մառի այն տեսութեան, որուն համաձայն տնտեսական փոփոխութիւնները յառաջ կը բերեն նաեւ լեզուական փոփոխութիւններ : Այս կերպով Հր. Աճառեան համաձայն չէր այն գաղափարին, որ հայերէնը ռուսերէնով ճոխացնել կ՚ուզուէր, ինչպէս որ Հայաստանի կարգ մը երիտասարդ գրողները կը ջատագովէին, եւ որուն կը հետեւէին այնքան հետեւակօրէն:

Հր. Աճառեանի «լիակատար քերականութեան» ներածական հատորը բաժին մը ունի, որուն մէջ կը նշէ մասնաւորաբար Հնդեւրոպական լեզուախումբին մէջ հայերէնին անկախ դիրք մը ունենալը: Անուշաւան Վրդ. Զգջանեանի գիրքին մէջ կը յիշուին հայերէն բառարաններու եւ քերականութիւններու մասին : Ինչպէս՝ «Նոր բառագիրք Հայկազեան լեզուի» Վենետիկ, 1836 – 7, երկու հատոր, Ստ. Մալխասեանի «Բացատրական բառարանը, Երեւան˝, 1944 – 5, չորս հատոր, Ա. Ամատունիի «Հայոց բառ ու բանը», Հ. Աճառեանի «Գաւառական բառարանը», 1913, «Հայոց անձնանուններու բառարանը», Երեւան 1942 – 48, չորս հատոր: Գալով քերականութիւններուն, կը յիշուին Հ. Ա. Բագրատունիի «Հայերէն քերականութիւն ի պէտս Զարգացելոց»ը, Վենետիկ, 1852, Հ. Վրթանէս Զալըխեանի «Քերականութիւն Հայկազեան լեզուի», Հ.Ա.Այտընեանի «Քննական քերականութիւն Աշխարհաբար կամ արդի հայերէն լեզուի» Վիէննա, 1866: Առանց մոռնալու Հր. Աճառեանի «Ստուգաբանական բառարանը» 7 հատոր:

Նոյնքան չահեկան է ցանկը բոլոր լուրջ եւ կարեւոր աշխատութիւններուն՝ հայ լեզուի եւ լեզուագիտութեան մասին, որոնք քանի մը տասնեակներու կը հասնին : Անուշաւան Վրդ. Զգջանեանի այս հատորը ուղեցոյցի մը դերը պիտի կատարէ բոլոր մասնագէտներուն համար :

×

«Հայ գրականութեան պատմութեան» (1951), «Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան» (1957) ֆրանսերէն աշխատութիւններէն ետքը, — յիշելու համար միայն այս երկու կարեւոր ձեռնարկները, Հր. Ն. Թորոսեան լոյս կ՚ընծայէ ահաւասիկ «Արեւմտահայ աշխարհաբարի ծագումը եւ զարգացումը, նոյնքան չահեկան հատորը, որուն կը հետեւի նոյն հատորին մէջ «ի՞նչպէս ճոխացնել արդի հայերէնը» գրութիւնը :

Հակառակ իր համեստ ծաւալին, ըսենք անմիջապէս որ այս ձեռնարկը անհրաժեշտ պահանջ մը կը լրացնէ եւ առաջին անգամն է որ հեղինակ մը նոյն նիւթը կը ներկայացնէ յստակ եւ ամփոփ տարազի մը տակ, առանց անորոշութիւններու եւ երկդիմութիւններու : Մեր բանասէրներէն եւ լեզուաբաններէն շատերը քննութեան եւ պրպտումի նիւթ ըրած են, Արեւմտահայ աշխարհաբարի ծագումն ու զարգացումը, դիմելով ամէնէն հին շըրջաններուն, գտնելու համար մասնաւորաբար աշխարհաբարի ծագումը ներկայացնող հետքերը, իբրեւ բառեր, ոճեր եւ ժողովրդական արտայայտութիւններ : Հր. Ն. Թորոսեան պատմական ակնարկով մը, կը փնտռէ ժողովրդական բարբառին հետքերը դասական լեզուին մէջ, եզրակացնելու համար, որ հին Հայաստանի մէջ, եթէ ոչ բազմաթիւ գաւառաբարբառներ, գոնէ գաւառաբարբառ մը գոյութիւն ունեցած է, քանի որ Ոսկեդարու գրականութեան մէջ սպրդած են ժողովրդական բարբառէն բառեր եւ քերականական ձեւեր :

Դարերու ընթացքին, երբ գրաբարը հետզհետէ կը կորսնցնէ գրական լեզուի իր յատկանիշներն ու կարեւորութիւնը, Ժ. եւ ԺԱ. դարերուն արդէն ռամկօրէնը կը գրաւէ անոր տեղը, երբ ժամանակակից գրողները, ընթերցողներուն հասկնալի ըլլալու համար, ռամկօրէնը կամ Կիլիկեան հայերէնը, ուրիշ խօսքով աշխարհաբարը գործածել կը սկսին :Եւ այսպէս նաեւ յաջորդ դարերուն :

Հր. Ն. Թորոսեան «Արեւմտահայ աշխարհաբարի» ծագումը բացատրելէ ետք, եւ չօշափելի դարձնելու համար անոր զարգացումը, ամէն դարաշրջաններէն մանրամասն նմոյշներ կը ներկայացնէ, հասնելու համար մինչեւ 19րդ դարաշրջանը, ակնարկ մը նետելով նաեւ Նահապետ Ռուսինեանի «Ուղղախօսութիւն Արդի Հայ Լեզուին», ինչպէս նաեւ Մինաս Չերազի «Ընտրողական Աշխարհաբարին», բարենորոգման ձախողած փորձերուն : Որուն կը յաջորդեն Գրաբարի եւ Աշխարհաբարի սուր պայքարները, մինչեւ 1890 թուականները, երբ վերջ կը գտնեն աշխարհաբարի յաղթանակով :

Աշխարհաբարը ճոխացնելու համար, հեղինակը կը թելադրէ բազմաթիւ գրաբար բառեր, մեր մատենագիրներէն քաղուած, որոնց մէկ մասը արդէն գործածուած են մեր բանաստեղծներուն եւ արձակագիրներուն կողմէ: Շնորհիւ այդ աշխատանքին է, որ աշխարհաբարը կենդանի լեզուի մը ճոխութիւնն ու կատարելութիւնը ստացած է: Հր. Ն. Թորոսեանին այս ձեռնարկը մեծ դիւրութիւն պիտի տայ բոլոր անոնց, որոնք այս նիւթին վերաբերեալ ընդարձակ եւ մանրամասն գրականութեան մը փոխարէն, խըտացած եւ յստակ ձեռնարկ մը պիտի ունենան տրամադրելի :

×

Հարիւրաւոր, նոյնիսկ հազարաւոր էջեր պարունակող եւ շատախօսութիւններով լեցուն հատորներն այնքան չահեկան եւ օգտակար չեն, որքան այս մէկը, որ նահանգի մը մէկ գիւղին մշակոյթի պատմութեան վկայութիւնը կը բերէ :

Հեղինակը կը ճանչնանք: Ոչ միայն կրթական առաքելութեան մը լծուած էր երէկ, այլեւ «Համասփիւռ» խորագրով, գաւառական խօսակցութիւններով ու տիպարներով, պատմուածքներու հաւաքածոյ մը կը ստորագրէր: Ահաւասիկ նոյն վաստակաւորը, իր հայրենի «Խուլթիկ» գիւղին, մշակոյթի պատմութեան կը նուիրէ հատոր մը: Շատերը պիտի զարմանան, հարցնելով թէ գիւղ մը, որուն անունը շատերու անծանօթ է, ի՞նչպէս կրնայ կարեւորութիւն ստանալ, եւ իր հնչաբանութիւնը, հնչափոխութիւնը եւ բառակազմութիւնը առանձնայատուկ օրէնքներով յատկանշուիլ, դառնալու համար մասնաւոր բարբառ մը: Այսպէս չէ՞ն ընդհանրապէս մեր բոլոր բարբառները, որոնք քանի մը տասնեակի կը հասնին, ներկայացնելով լեզուական, բանասիրական եւ բարբառին յատկանիշներ, պահելով յաճախ Մայր Լեզուին հետ իրենց ունեցած նմանութիւններն ու օրէնքները, ինչպէս «Խուլթիկ»ի բարբառը :

Եդուարդ Տարօնեան իր ծննդավայրին քերականութիւնը չի տար միայն, այլեւ մշակոյթի հարստութիւնները, առածներ, ասոյթներ, մաղթանքներ, հանելուկներ, հէքեաթներ եւայլն, եւայլն, հագուստ կապուստը, հողի բերքերը, արհեստները, առտնին կեանքը :

Բարեբախտաբար հեղինակին մօտ երբեք չէ պակսած նուիրումի ոգին, հակառակ իր ֆիզիքական աննպաստ պայմաններուն :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ց. Գ. — 1. Հրաչեայ Աճառեան եւ իր լիակատար քերականութիւնը» (վերլուծական եւ քննական փորձ մը «Ներածական» հատորին): Անուշաւան Վրդ. Զգջանեան, տպ. Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1960 :

2. «Արեւմտահայ աշխարհաբարի ծագումը եւ զարգացումը» եւ ի՞նչպէս ճոխացնել արդի հայերէնը : Հր. Ն. Թորոսեան, տպ. Պայքարի, 1961:

3. «Բաղէշի նահանգի Խուլթիկ գիւղի բարբառը», Եդուարդ Տարօնեան, Անթիլիաս, 1961 :

1961Ի ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

1.— Պելկրատի մէջ գումարուեցաւ ոչ-դաշնակից երկիրներու խորհրդաժողովը.

— Խորհրդ. Միութիւնը կորիզային փորձերը վերսկսելով՝ առաջին ռումբը պայթեցուց :

4.— Ոչ – դաշնակից երկիրներու խորհրդաժողովը որոշեց խաղաղութեան համար կոչ ուղղել նախագահ Քենըտիի եւ վարչապետ Խրուշչեւի :

9.— Անյաջող մահափորձ կատարուեցաւ նախագահ տը Կոլի դէմ :

15.— Միացեալ Նահանգներն ալ կորիզային փորձերը վերսկսելով առաջին ռումբը պայթեցուցին գետնին տակ :

— Մենտերէս, Փոլաթքան եւ Զորլ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Թրոցքի կնոջը հետ պարտէզը իջած է՝ նապաստակները կերակրելու համար :Տիկին Թրոցքի կը մտահոգուի Ճաքսոնի առողջութեամբ .

— Հիւանդ կ՚երեւաք. դուք ձեզ խնամել տուէք :

Ապա առանձին կը ձգէ երկու մարդիկը: Երիտասարդը կ՚ուզէ Թրոցքիի կարծիքն առնել ամերիկեան պարբերաթերթի մը համար գրած իր մէկ յօդուածին մասին: Թրոցքի կը սկսի կարդալ գրութիւնը: Ճաքսոն, վերարկուին տակը պահուած ատրճանակը կը հանէ եւ կը կրակէ :

Թրոցքի գետին կը փռուի: Հարուածը մահացու է թէեւ, բայց 25 ժամ յետոյ միայն պիտի մեռնի :

Քարտուղարները վազելով կը հասնին, անշարժութեան կը դատապարտեն ոճրագործը. իրենց կատաղութեան մէջ կ՚ուզեն սպաննել զայն, բայց Թրոցքի մեծ ճիգով կը բանայ աչքերը :

— Մի մեռցնէք, պէտք է որ խօսի, — կ՚ըսէ թոյլ ձայնով :

Ճաքսոն չխօսեցաւ. կամ ինչ որ ըսաւ՝ ոստիկանութիւնն ու արդարութիւնը սխալ հետքերու վրայ դնելու սահմանուած էր: Վրայէն նամակ մը գտնուեցաւ, որուն մէջ կը բացատրէր իր գործած արարքին պատճառները. Թրոցքի զինք յուսախաբ ըրած ու խաբած էր: Թրոցքի, որ ինքզինք կը ներկայացնէր որպէս միջազգային բանուորութեան առաջնորդը՝ բանուոր դասակարգին թշնամին էր :

Այս նամակը, իրականին մէջ խմբագրուած էր ԷնՔաՎէՏէի սպասարկութեանց կողմէ: Մինչ Թրոցքիի քարտուղարները կը ծեծէին ու կը հարցաքննէին Ճաքսոնը, այս վերջինը վայրկեան մը կորսնցուցած էր իր պաղարիւնութիւնն ու պոռացած՝

— Իրենց ձեռքը խաղալիք ու գործիք եմ. մայրս իբր պատանդ կը պահեն :

Բայց շուտով ինքզինք վերագտաւ ու մինչեւ վերջն ալ ժխտեց ԷնՔաՎէՏէի հետ որեւէ կապ ունենալը, մերժեց նաեւ իր իսկական ինքնութիւնը յայտնել : (Իրականին մէջ կը կոչուէր Ռամոն Մերքատէս, ու երբ աւարտեց քսան տարի բանտարկութեան շրջանը, ազատ արձակուած օրն իսկ Մեքսիքայէն անցաւ Չեխոսլովաքիա, ու ապա՝ Խ. Միութիւն):

ԷՆՔԱՎԷՏԷԻ ՆԿՈՒՂՆԵՐԸ

Զինովիեվ, Կամենեւ, Ռիքով եւ Բուխարին խղճալի վախճան մը ունեցան Լուպիանքայի նկուղներուն մէջ : Այս շէնքը, որ կեանքի ապահովագրական ընկերութեան մը համար շինուած էր, խորհրդային վարչակարգի հաստատումէն ետք դարձած էր Մոսկուայի քաղաքական ոստիկանութեան — Չեկա, ապա՝ Կէփէու, ապա՝ ԷնՔաՎէՏէ, ու վերջապէս՝ Էմվէտէ — կեդրոնատեղին. այսինքն՝ մահուան նախասենեակը :

Լուպիանքայի նկուղներուն մէջ սպաննուեցան ոչ թէ հրացանազարկութեամբ, այլ՝ խորհրդային ոստիկանութեան իւրայատուկ մեթոտով: Բանտարկեալը իր խցիկէն դուրս կը հանեն որեւէ պատճառաբանութեամբ, ու մինչ կը քալէ ամայի նրբանցքի մը մէջէն, բանտարկեալին ետեւէն եկող պահակը կը քաշէ ատրճանակն ու գնդակ մը կը տեղաւորէ անոր ծոծրակին մէջ :

Այսպէս մեռան Լենինի գործակիցները՝ Լուպիանքայի այս միեւնոյն շէնքին մէջ արուեստի նրբութեան հասցուած չարչարանքներ կրելէ վերջ: Չարչարանք, որպէսզի ոչ միայն խոստովանին իրենց չըկատարած ոճիրները, այլ նաեւ որպէսզի համակերպին հրապարակաւ, զզուացունց դատավարութեանց ընթացքին, կատարել այս սխալ խոստովանութիւնները :

Բանտարկեալներէն բոլորը տեղի չտուին «ճնշումներուն», եւ սպաննուեցան առանց դատավարութեան : Միւսները՝ հրապարակաւ խոստովանեցան թէ իրենց վրայ ծանրացող ամբաստանութիւնները իրաւացի են. թերեւս կը յուսային իրենց կեանքը փրկել այս ձեւով: Արդիւնքը՝ «Մոսկուայի դատավարութիւնները» եղան, որոնք համաշխարհային հանրային կարծիքը ապշութեան մատնեցին :

— 1936 Օգոստոսին՝ «Թրոցքիական-զինովիեվական ահաբեկիչ խմբակ»ի դատավարութիւնը, Զինովիեվի, Կամենեւի, Սմիրնովի եւ տասներեք այլ բոլշեւիկներու մասնակցութեամբ :

— 1937 Յունուարին՝ «Թրոցքիական հակա-խորհրդային խմբակ»ի դատավարութիւնը՝ «Փրավտա»ի նախկին խմբագրապետ Ռատէքի, Բիատաքովի եւ իրենց տասնըհինգ «մեղսակիցներ»ու մասնակցութեամբ:

— 1938 Մարտին՝ «աջակողմեաններու եւ Թրոցքիական պլոք»ի դատավարութիւնը՝ Բուխարինի, Ռիքովի, եւ տասնըութ ուրիշ ամբաստանեալներու (որոնց շարքին՝ Իակոտա եւ Կրեմլինի երեք բըժիշկները) մասնակցութեամբ :

Այս մարդիկը ամբողջ աշխարհի մէջ ճանչցուած էին որպէս խորհրդային վարչաձեւի հիմնադիրները:

(20 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

մահուան դատապարտուեցան : Ապա կախուեցան :

17.— ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Տակ Համըրշոլտ օդանաւային արկածի զոհ գնաց Քոնկոյի մէջ :

— Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կատարուած ընտրութեանց ընթացքին կառավարական Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը կորսնցուց իր ունեցած բացարձակ մեծամասնութիւնը :

26.— Խորհրդ. արտաքին նախարար Անտրէյ Կրոմիքօ մերժեց նախագահ Քենըտիի ապազինման առաջարկը :

29.— Ֆրանսայի եւ Թունուզի միջեւ համաձայնութիւն ստորագրուեցաւ՝ Պիզերթէն ֆրանսական ուժերու մեկնումին շուրջ :

— Սուրիոյ մէջ անջատողական շարժում ծայր տուաւ եւ Սուրիա բաժնուեցաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութենէն :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

16.— Մոսկուայի մէջ իր աշխատանքները սկսաւ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարը :

17.— Համագումարին առջեւ Խրուշչեւ յայտնեց Խորհրդ. Միութեան եւ Ալպանիոյ միջեւ տարակարծութեան գոյութիւնը :

26.— Զօրավար Կիւրսէլ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ :

27.— Միացեալ Նահանգները յաջողութեամբ արձակեցին աշխարհի ամէնէն զօրաւոր «Կրոնոս» հրթիռը որ 460 թոն ծանրութիւն ունէր :

28.— Սթալինի մարմինը Լենինի դամբարանէն փոխադրուեցաւ Կրեմլինի պարտէզը :

30.— Խորհրդ. Միութիւնը 50 – 70 մեկաթոննոց ռումբ մը պայթեցուց :

31.— Խորհրդ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարի աշխատանքները աւարտեցան Մոսկուայի մէջ :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

3.— ՄԱԿի մօտ Պիրմանիոյ ներկայացուցիչ Ու Թան ՄԱԿի առժամեայ ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ :

7.— Տոքթ. Ատընաուըր Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ վերընտրուեցաւ եւ Ազատական կուսակցութեան հետ գործակցաբար դահլիճ կազմեց :

11.— Խորհրդ. Միութեան նախկին վարչապետ եւ արտաքին նախարար Մոլոթով հսկողութեան տակ Վիէննայէն Մոսկուա փոխադրուեցաւ :

— Քոնկոյի մէջ, 13 իտալացի օդանաւորդներ սպաննուեցան բնիկներու կողմէ : Օդանաւորդները կը ծառայէին ՄԱԿի ուժերուն մէջ :

20.— Ուաշինկթընի մէջ, նախագահ Քենըտի գերմանական հարցի շուրջ խոսակցութիւն սկսաւ վարչապետ Ատընաուըրի հետ :

24.– Եուկոսլաւ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ այլեւս անգոյ կը նկատէ Պալքանեան դաշինքը :

28.— Կորիզային փորձերուն վերջ տալու համաժողովի աշխատանքները սկսան Ֆրանսայի մէջ :

— Մոսկուայի «Իզվեստիա» թերթը հրատարակեց միջազգային հարցերու շուրջ նախագահ Քենըտիի հետ իր խմբագրապետ Աճուպէյի ունեցած երկար տեսակցութիւնը :

30.— Պուլկարիոյ փոխ – վարչապետ Չերվենկով իբրեւ սթալինեան ամբաստանուելով՝ պաշտօնանկ եղաւ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

11.— Խորհրդ. Միութիւնը խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ալպանիոյ հետ :

14.— Ալպանիոյ վերջին հպատակները խմբովին հեռացան Մոսկուայէն :

15.— Ատլանտեան Ուխտը որոշեց Պերլինի հարցին շուրջ բանակցութիւնները վերսկսիլ Խորհրդ. Միութեան հետ :

— Պատերազմի ոճրագործ Ատոլֆ Այխման մահուան դատապարտուեցաւ Իսրայէլի դատարանին կողմէ :

19.— Հնդկական ուժերը, 36 ժամ տեւած գործողութիւններէ յետոյ, գրաւեցին Հնդկաստան գտնուող Կօա, Տաման եւ Տիու Փորթուկալեան գաղթավայրերը :

21.— Նախագահ Քենըտի եւ վարչապետ Մաքմիլըն Պերմուտեան կղզիներուն մէջ հանդիպում ունեցան՝ գերմանական հարցը եւ միջազգային գլխաւոր հարցերը քննելու համար :

26.— Նախագահ Քենըտի Ծնունդի առթիւ Պերլինի բնակիչներուն յղած պատգամագրին մէջ շեշտեց. «Պերլին պիտի մնանք մինչեւ որ որեւէ պարիսպ իրարմէ չբաժնէ այս քաղաքի բնակիչները» :

Քաղեց՝ Ա. Օ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԻԱՆՈՒԻ ԳՈՐԾԸ՝ ԱՆԳԼԵՐԷՆ

Անգլերէնի թարգմանուած լոյս տեսաւ ռումանացի ծանօթ հայագէտ Վլատ Պընըցիանուի մէկ յօդուածը՝ «Ուրարտական մանրիկները գրաբարի մէջ» : Հեղինակը անդրադառնալով հայերէնի եւ ուրարտերէնի կապերուն, ցոյց կուտայ ուրարտերէն մանրիկներուն մուտքը հայերէն լեզուին մէջ :

ԹԱԼԻՆԻ ԽԱՐԱՄԸ

Թալինի Կարմրաշէն աւանին մօտերը կը գտնուի «Կարմիր բլուր»ը, որուն «Ամուլ սար» անունը կուտային մինչեւ վերջերս գիւղացիները : Հայ երկրաբանները այդ վայրին մէջ յայտնաբերեցին խարամի մեծ պաշարներ եւ հիմա այդ բլուրը կը կոչուի «Ոսկէ սար» :

Կարմրաշէնի խարամով կը շինուին միջնապատեր, պատի սիւներ եւայլն :

ՕԳՏԱԿԱՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԸ

« Կենցաղային օգտակար խորհուրդներ » անունով գիրք մը լոյս տեսաւ վերջերս Հայաստանի մէջ : Ամենօրեայ եւ ամէն մարդու համար օգտակար գիտելիքներ կան այս գիրքին մէջ : Օրինակ, հագուստները ի՛նչպէս եւ ինչո՞վ պէտք է մաքրել, տուներու մէջ ծաղիկներ խնամելու կերպերը, ճաշեր պատրաստելու եղանակները եւն. եւն. :

ՆՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Պաշտօնական երկու հրամանագիրներով, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը քաղաքներու շարքին կը դասէ Հրազդանի շրջանի Լուսաւան եւ Ազիզբէկովի շրջանի Ջերմուկ քաղաքատիպ աւանները :

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Այս տարի բացուեցաւ Հայաստանի 11րդ բարձրագոյն ուսումնարանը, Երեւանի ռուսական եւ օտար լեզուներու մանկավարժական դպրոցը : Արդէն 900 ուսանողներ արձանագրուած են : Դպրոցը ունի նաեւ գիշերային դասընթացքներ :

ԲԺ. Ա. ԹՈԽԵԱՆ

Երեւանի թերթերէն կ'իմանանք, թէ միջազգային ծանօթ վիրաբոյժ մը դարձած է Հայաստանցի բժիշկ մը՝ Արտաշէս Թոխեան : Հայ բժիշկը կը զբաղի կուրծքի վանդակի օրկաններու՝ սրտի եւ թոքերու վիրաբուժութեամբ, ինչպէս նաեւ ձեռնկալ վիրահատութեամբ : Բազմաթիւ առիթներով մասնակցած է վիրաբոյժներու Հայաստանի, Անդրկովկասի եւ Խորհրդ. Միութեան համագումարներուն, իսկ վերջին երեք տարիներուն՝ մասնակցած է ձեռնկալ վիրահատութեան Լոնտոնի միջազգային համագումարին, սրտանօթային վիրահատութեան Պարսելոնի Եւրոպական համագումարին, ուր կարդացած է զեկուցումներ : Այցելած է Փարիզ եւ այլուր :

Վերջերս Լոնտոնի մէջ անգլերէնի թարգմանուած հրատարակուեցաւ Բժ. Ա. Թոխեանի վերականգնիչ ձեռնկալ վիրահատութեան հարցերուն նուիրուած 1960ի զեկուցումը : Ամերիկեան, անգլիական եւ իտալական բժշկական համալսարաններ եւ կեդրոններ հետաքրքրուած են հայ վիրաբոյժին գործերով :

ՀԱՅԿ. ՈՍԿԵՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի թերթերը գոհունակութեամբ եւ արդար հպարտանքով կը հաստատեն հայ ոսկերիչներուն փայլուն յաջողութիւնները միջազգային տօնավաճառներուն մէջ : Հայկական զարդերը՝ ոսկիէ կամ արծաթէ, մեծապէս գնահատուեցան անցեալ տարի թէ Մոնրէալի (Քանատա) եւ թէ Մոսկուայի միջազգային տօնավաճառներուն մէջ :

Թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, հայ վարպետները պատրաստած են 120 տեսակ ոսկէ մատանիներ, օղեր, ապարանջաններ, կրծքազարդեր, շաքարամաններ, գինիի եւ քոնեաքի սպասներ, անձեռնոցներու պատուանդաններ եւն. :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ – ԱՇՈՒՂԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Բանաստեղծ – աշուղ եւ նկարիչ Նաղաշ Յովնաթանի ծննդեան 300ամեակին նուիրուած գիտական համագումար մը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ, նախաձեռնութեամբ Մատենադարանին եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան կաճառին :

Կարդացուած են շատ հետաքրքրական եւ գիտական բովանդակութեամբ տեղեկագրութիւններ, ինչպէս «Նաղաշ Յովնաթանի կեանքն ու գրական ժառանգութիւնը», «Նաղաշ Յովնաթանը եւ Յովնաթանեաններու դպրոցը», «Հայ նոր գրականութեան նախանշանները ԺԶ. – ԺԷ. դարերու տաղերգութեան մէջ եւ Նաղաշ Յովնաթանը», «Նաղաշ Յովնաթանը եւ աշուղական պոէզիան» :

Գիտական համագումարին առթիւ կազմակերպուած է նաեւ ցուցահանդէս մը Մատենադարանի սրահներուն մէջ : Լուսանկարներով ներկայացուած են աշուղին ծննդավայրը եւ շրջակայքը, մեծ քնարերգուին գործերուն ձեռագիր եւ տպագիր տաղարանները, տաղերուն թարգմանութիւնները, անոր մասին եղած ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ :

ԳԷՈՐԳ ԳՈՅԵԱՆ ԿԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԻ

« Հայ թատրոնի 2000 տարին » շատ արժէքաւոր գործին հեղինակը՝ Գէորգ Գոյեան, հայ թատերական արուեստին զարգացման գործին մէջ մատուցած մեծ ծառայութիւններուն համար ստացաւ « արուեստի վաստակաւոր գործիչի » պատուոյ կոչումը՝ շնորհուած Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան կողմէ :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Տիկին Մարգրիտ Արաքսիա Էմէրեան (Տիկին Կոմսուհի Փաթրիմոնիօ) արժանացած է պատուոյ լեգէոնի շքանշանին : Արտաքին նախարարութեան ցանկին մէջ իր անունին կողքին կայ նաեւ իր ամուսնոյն անունը : Տիկին Փաթրիմոնիօ – Էմէրեան արդէն ունէր «Միս Նայթինկէլ»ի ոսկի մէկ մետալը որ երկու տարին անգամ մը կը տրուի միայն երկու արժանաւոր թեկնածուներու :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Երբ Եւրոպայի դիւանագիտական շրջանակներու մէջ հայկական անկախութեան ձայնը լսուի, երբ մեծ պետութիւնները վաւերացնեն անոնց գործադրութիւնը, այն ատեն մեր ծանուցագիրը մեր վերջնագիրը, մեր սպառնալիքը Քիւրտերուն ու Համիտին վրայ կրնան ազդել :

— Ո՛հ, ցաւալի բան ... մենք գեղացիներս, շատ միամիտ ենք եղեր որ կը հաւատայինք թէ քաղաքը գտնուող մեր կուսակցութեանց ներկայացուցիչները մեծ ձայն ու ազդեցութիւն կրնան բանեցնել տիրահռչակ Համիտին վրայ : Աղէկ, գոնէ միջոց մը խորհեցէք ... ի՞նչ ընենք սա քիւրտ պէկերուն հետ : Բերաննին արիւն կը հոտի : Գազանի մը պէս մեզ յօշոտել կ'ուզեն : Ոչ գիշեր, ոչ ցերեկ եւ ոչ ալ մէկ ատեն հանգիստ ենք ... : Իրենցն է մեր ստացուածքը ... իրենցն է մեր աշխատութեամբ ձեռք բերած օրապահիկը. մէկ խօսքով իրենցն է մեր պատիւը ... ; Զենք կրնար դիմանալ. ինչ ընենք :

Ոչ, բարեկամս ատանկ մի մտածէք : Գիտցէք որ յեղափոխական կուսակցութեան մը ներկայացուցիչը չկրնար ուրիշ կերպով ազդեցութիւն բանեցնել բռնապետական Ռեժիմին վրայ, եթէ ոչ բռնութեան դէմ բռնութիւն, արիւնի դէմ արիւն, վերջապէս ուժի դէմ ուժ գործածելով :

— Ճիշդ մեր ուզածն ալ այդ է, պարոն. մենք գիւղացիներս ոչ համբերելու ուժ ունինք, ոչ տրամադրութիւն : Գիտցէք որ յուսահատութիւնը շատ բան կ'ընէ. եւ մենք ամէնքս ալ յուսահատած ենք : Ահա այդ պատճառաւ Ներսէս Արծրունին ձեզի ղրկեց զիս որ հասկնամ թէ ի՞նչ տրամադրութիւն ունիք ... ի՞նչ կը մտածէք ներկայ պարագաներուն մէջ եւ մինչեւ ե՞րբ պիտի լռէք :

Երիտասարդը նորէն լուռ մնաց : Իր հրատապ գանկին տակ մտածում մը կար, զոր յայտնելու չէր համարձակեր : Օ՜հ, կը գտնէր թէ իր դէմը գտնուող մարդը պարզ գիւղացի մը չէր ... այլ դաստիարակուած ու զարգացած մէկը կ'երեւար ան :

— Կեցէք ... մրմնջեց երիտասարդը ճիգ մը ընելով, ձեր գիւղին մէջ կարելի՞ է Ենթակոմիտէ մը կազմակերպել :

— Ենթակոմիտէն ի՞նչ է ... հարցուց Ներսէս Արծրունին՝ ապուշ ձեւ մը ընելով :

Այսինքն թէ մասնաճիւղ մը ունենանք որ ենթարկուած ըլլայ տեղւոյս կեդրոնական Կոմիտէին, բացատրեց երիտասարդը՝ առանց հասկնալու թէ դէմի մարդը կը հեղնէր զինքը .

— Վայ ... դուք մասնաճիւղերուն Ենթակոմիտէ անուն կուտաք :

— Այո :

— Էյ, ենթադրենք թէ կազմուեցաւ ... ի՞նչ պիտի ըլլայ :

— « Ենթադրենք թէ կազմուեցաւ » ըսելով չի վերջանար, բարեկամս, պէտք է կազմել. կը խոստանա՞ք :

— Ե՞ս :

— Այո, դուք :

— Կը զարմանամ ... ես որ առաջին անգամ ըլլալով կը լսեմ Ենթակոմիտէ բառին նշանակութիւնը ... ես որ տգէտ ու պարզ գիւղացի մըն եմ, պարոն, ի՞նչպէս կրնամ ատանկ ծանր բեռ մը վրաս առնել : Երեւակայեցէք ... ի՞նչ կրնամ ընել եւ ի՞նչ օգուտ կարելի է սպասել ինէ :

— Հոգ չէ, շուտով կը հասկնաք անոր նշանակութիւնը : Բաւական է որ ձեր գիւղին մէջ քանի մը համակիրներ ունենանք ... Այն ատեն կամաց կամաց զէնքեր ալ պիտի հասցնենք :

— Անպատճառ Ենթակոմիտէն կազմուելէն ետքը պիտի ըլլայ այդ օգնութիւնը :

— Ի հարկէ :

— Մի՞թէ ուրիշ կերպով չէ՞ք վստահիր :

— Ամենեւին ... Ենթակոմիտէ մը չեղած, մենք չենք կրնար ձեր գիւղին մէջ ոչ ուժ ունենալ, ոչ ալ զէնք :

— Քանի որ այսպէս է, խօսեցէք ինծի ձեր պայմանները, յայտնեցէք թէ ի՞նչ են ձեր կուսակցութեան հայեացքները, միջոց ու գործունէութեան եղանակը ... յայտնեցէք որպէսզի Ներսէս Արծրունին երթամ ու պարզեմ ամէն բան : Եթէ հարկ է Ենթակոմիտէ մը ունենալ, անիկա կարող է հաւանութիւնը տալ ...

— Ներսէս Արծրունին այդ հաւանութիւնը պիտի չտայ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Անիկա կազմակերպութեան հիմնադիրներէն է .

— Թող ըլլայ. չէ՞ որ անկախութեան զինուոր մըն է :

— Իրաւ է ... բայց գաղափարի մեծ տարբերութիւններ ունինք :

— Ի՞նչ են այդ տարբերութիւնները :

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Սարգիս Մարգարեան, Նոր Տարուան առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Դաւիթ Մարգարեանի :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Միհրան Աստրեան եւ Վաչէ Բամպուք – ճեան տասնական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Յարութիւն Օնպաշեան սրահին, Թոռնիկ Թէրզեանի մահուան քառասունքին առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Պ. Յակոբ եւ Մովսէս Ժամկոչեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ եւ քրոջ զաւակներուն՝

ՍԻՐՎԱՐԴ ՍԸՆԸՔՃԵԱՆԻ
ԺԻՐԱՅՐ եւ ՄԱՌԻ ՍԸՆԸՔՃԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր – Ղուկասեան, իր նահատակուած հարազատներուն յիշատակին տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը իր գործին համար շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Վ. Վարդանեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Օր. Արմենուհի Քինոսեանի (Վիէնի Խաչուհի) վաղահաս մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ հանդիսաւոր պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցաշէն, մեծ բարերար ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ Մանթաշեան գերդաստանի համայն ննջեցեալներու հոգւոց հանգստեան :

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պաշտօնական գրասենեակի մը մէջ աշխատելու համար, երիտասարդ տաէքթիլօ օրիորդ մը կը փնտռուի : Մանրամասնութեանց համար դիմել ՅԱՌԱՋ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նոր Բայազիտէն (այժմ Կամօ) Գոհար Մկրտիչեան կը փնտռէ եղբայրը, Ստեփան Մեսրոպի Մկրտիչեանը, ծնած է Նոր Բայազիտ 1921ին : Լսած է որ Նիմ քաղաքը կը գտնուի : Տեղեկութիւն ունեցողներէն ջերմապէս կը խնդրուի լուր տալ Փարիզի եկեղեցին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

ԿՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի փուրնիթիւրի խանութի մը համար, պարոն մը որ վերջացուցած ըլլայ իր զինուորական պարտականութիւնը եւ կառք վարելու արտօնութիւն ունենայ : ԴԻՄԵԼ՝

17, Rue Saulnier

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

ԱԼՊՈՄ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՏԱՐՕՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Բ. ՄԱՍԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՎԵՐԵԼՔԻՆ :

Տպարան ՏԱՐՕՆ, Լիոն, 1962

Դիմել հեղինակին՝
Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (Տարօն)
20, Avenue des Cottages
CALUIRE (Rhône)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՁԱՅՆԱՍՓՒՌՒԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10·30–ին, հայածէս ձայնաւոր պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուի Վատիկանի կայանէն հետեւեալ ալիքներու վրայ : Միջին ալիք 196մեթր : կարճ ալիք 31·10, 25·55, 19·84 :

Պիտի պատարագէ·

ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ. ԼԱՅԷՔԵԱՆ

(Առաջնորդ Հալէպի հայ կաթ. Համայնքին) :

Պիտի քարոզէ·

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԷԹԵԱՆ

Նիւթ՝ «Տեսանելի եկեղեցւոյ, տեսանելի իշխանութիւնը» :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

×

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ :

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քաղա տ'Իթալիայի չքեղ թատրոնին մէջ :

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ
ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոքում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա» : առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա) ; համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը փոխադրուած կու գան ամէնէն նպաստաւոր ներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

28 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սթիւտիօ Քըէֆի սրահին մէջ, 24 Րիւ Տիւնօար :

Գեղարուեստական բաժին.— Խմբերգ, արտասանութիւն, ծաղիկներու պար, հայկական պարեր եւ մանկական անակնկալներ :

Պիտի ներկայացուի փոքրիկ թատերախաղ մը՝ « ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ » :

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կաղանդ Պապան իր նուէրները պիտի բաժնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկներուն անխտիր :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն : Ներկայացուցիչ ընկերներու պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մեզոն Ալֆորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ :

Անուշվիլի թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11, ԺԱՄԸ 17էն՝24

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel, 3
ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ
ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions ԽԱՂԵՐ **Bar-Buffet**

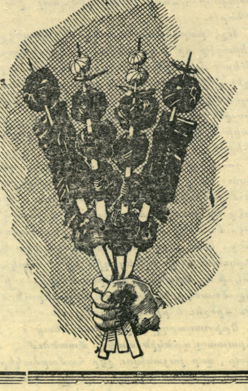
ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԿԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված – ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԻՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 21 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9310 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5111

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱԼԽԱՍ

Տերեւաթափը կը շարունակուի :

Այս անգամ մահուան անողոք հրեշտակը հնձեց կեանք մը, որ տակաւին լի էր երիտասարդական աւիւնով եւ բարախուն՝ յեղափոխական խանդավառութեամբ :

Հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, Մալխաս քաջութիւնն էր ունեցած ձմեռուան այս եղանակին Ամերիկայէն երթալու մինչեւ Պէյրութ, անձամբ հսկելու համար իր անտիպ գործերու տպագրութեան :

1960ի Սեպտեմբերին Նիւ Եորքի մէջ մեր կարճ հանդիպումի ընթացքին խոստացած էր այցելել նաեւ Ֆրանսա, դէպի Մերձաւոր Արեւելք կատարելիք իր նոր ճամբորդութենէն վերադարձին : Սակայն ճակատագիրը այլ կերպ տնօրինած էր : Մեր գաղութը բախտը չունեցաւ վայելելու այս արտակարգ մարդը, որ աւելի քան ութ տասնեակ տարիներ կուրծք տըւած էր բազմաթիւ փոթորիկներու եւ ալեկոծութեանց :

Արտաշէս Կ. Յովսէփեան : Այս էր իր բուն անունը, ծանօթ՝ միայն հին սերունդի իր ընկերներուն : Արտաշէսը դարձաւ Մալխաս, երբ 1896 Յունուար 24ին մկըրտուեցաւ Դաշնակցական, կնքահայրութեամբ Արտաշէս Դեւեանի (Եգիպտացի) :

Պատանեկութիւնը անցուցած էր Տրապիզոնի մէջ, ուր իբրեւ ուսուցիչ ունեցած էր Սիմոն Զաւարեանը եւ ուրիշ յեղափոխական գործիչներ : Երկու տարի ալ յաճախած էր Սանասարեան վարժարան : Հայրենասիրութեան կրակը բորբոքած էր պատանի Արտաշէսի հոգիին մէջ :

Համիտեան ջարդերու վաղորդայնին կը մեկնի Ամերիկա, ուր կը մնայ եօթը տարի, եղբայրներուն հետ (1896–1903) :

Գրական առաջին փորձերը կը սկսի Հայրենիքի մէջ, որ այն ատեն կը հրատարակուէր իբրեւ շաբաթաթերթ Պոսթընի մէջ, խմբագրութեամբ գործիչ Ա. Վռամեանի : 1902 Օգոստոս 23ին լոյս կը տեսնէ իր առաջին վէպը՝ իբրեւ թերթօն Միր – Հազօր ստորագրութեամբ : Եօթէն իր չորս պատմուածքները կը հրատարակուին առանձին գրքոյկով «Յեղափոխական վէպիկներ» խորագրով :

Սիմոն Զաւարեանի հրաւէրով Ամերիկայէն կը մեկնի 1903 Մարտի վերջը եւ Փարիզի իր ազգականներուն հանդիպելէ վերջ կ'անցնի Ժընեւ, ուր հաստատուած էր Դաշնակցութեան սպայակոյտը, հաւաքուած Դրօշակի խմբագրութեան շուրջ :

Այնտեղ կը հանդիպի Քրիստափոր Միքայէլեանի, Ռոստոմի, Ս. Զաւարեանի, Ակնունիի, Ս. Մինասեանի, Գալֆայեանի, Ա. Ահարոնեանի, Սիամանթոյի, Կոմսի, Մարզպետի, Առանձարի, Վարդոյի, Պիծայի, Եգիպտացիի, Սիմոն Յակոբեանի, Հրաչ Թիրեաքեանի, Համօ Օհանջանեանի եւ ուրիշներու : Յետագային պիտի ծանօթանար Դաշնակցութեան բոլոր միւս վարիչներուն եւ յեղափոխական գործիչներուն, որոնց իւրաքանչիւրին մասին կուտայ իր անկեղծ տպաւորութիւնները :

1903 Յուլիսի սկիզբները Ժընեւէն կը մեկնի եւ Միւնիխի եւ Վիէննայի ճամբով կը հասնի Թիֆլիզ, տրամադրուելով Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Բիւրոյի հրամանին : Պարսկաստան, Թուրքիա, Կովկաս, Ռուսաստան գործունէութեան լայն դաշտեր կը բանան իր առջեւ : Կը մասնակցի կամաւորական շարժման, Հայաստանի խորհրդարանին (իբրեւ երեսփոխան) եւ Փետրուարեան ապստամբութեան : Հուսկ ուրեմն կը վերադառնայ Ամերիկա՝ անցնելով Իրանէն Հնդկաստան, յետոյ Բիրմանիա, Չինաստան եւ Ճափոն :

Անհատնում շտեմարան մըն էր յիշատակներու : Իր «Ապրումներ»ը — գրքի վերածուելէ առաջ հրատարակուած Հայրենիք ամսագրի մէջ — եւ յեղափոխականներու կեանքէն առած իր դրուագները շարունակելի մնացին : Չկըցաւ ամբողջացնել զանոնք : Այնքան շատ բան ունէր գրելիք : Մէկ նիւթը ուրիշ յուշեր կ'արթնցնէր իր մէջ :

« Զարթօնք»ի հինգ հատորներու եւ «Լուսադէմին»ի առաջին հատորին հրատարակութենէն վերջ ծանր պարտքերու տակ էր ինկած : Ու պահ մը զառնացած՝ կը գրէր մեզի թէ կը նախընտրէ կոտրել գրիչը եւ խոզ արածել :

Իրապէս ալ գործադրեց իր որոշումը :

Սակայն հոգեկան գոհացում չէր ստանար խոզարածութեան մէջ : Կրկին դարձաւ գրականութեան եւ մեզի տուաւ Ծամբուս վրայ հաստափոր հատորը, որուն մէջի զանազան նիւթերը դարձեալ շարունակելի էին մնացած :

Յուսա՞նք որ ամբողջացուցած է զանոնք եւ շուտով պիտի հրատարակուին Համազգայինի կողմէ :

Մալխասի գրականութիւնը ներշնչման անսպառելի աղբիւր մը կը կազմէ մեր նոր սերունդին համար, որ այնքան պէտք ունի ճանչնալու հայ ժողովուրդի դիւցազնական մարտնչումները, յանուն ազատ եւ անկախ հայրենիքի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ խորհուրդի վերջին նիստին վաղորդայնին յայտարարուեցաւ թէ Ալժերիայէն երկու զօրաբաժիններու վերադարձը պիտի սկսի ամսուս վերջ : Ծանօթ է որ նման յայտարարութիւն մը ըրած էր տը Կոլ բայց երբէք ճշդուած էր թէ այդ որոշումին գործադրութիւնը յետաձգուած է : Քիչ ետք սակայն պաշտօնապէս կը հաղորդուէր թէ զօրաբաժինները պիտի վերադառնան ինչ որ որոշ յուզում յառաջ կը բերէր : Ազգ. պաշտպանութեան յանձնախումբի նախագահը իր զարմանքը կը յայտնէր, աւելցնելով թէ նախարար Մեսմէռ հակառակ հաւաստիքը տուած էր իրեն :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ երկար տարակարծութիւններէ ետք, Լաոսի երեք իշխանները կրցան համաձայնութեան մը յանգիլ, Ազգ. Միասնականութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար :

ՊՈՆԻ ամէնէն ազդեցիկ թերթերէն մէկը (բողոքական) Քրիսթ Ունտ Վելթ կը գրէ թէ պէտք է ընդունած ըլլային խորհրդային առաջարկը՝ գլուխ գլխի խօսակցութեան :

ԼԵՀ – ԱԼՊԱՆԱԿԱՆ առեւտրական համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ, Վարշաւայի մէջ :

ՄԻԿՈՅԵԱՆՆ է որ սպաննած է Բերիան, Ֆրանսացի համայնավարներուն կարծիքով : Տէյլի Հերըլտ կը գրէ թէ զանազան ձեւերով պատմուած է Բերիայի սպանութիւնը : Շուէտացի համայնավարներուն համար գնդակահարուած է : Լեհ եւ գերման համայնավարներուն համար մառէշալ Մոսկալէնկօն սպաննած է մինչ Ֆրանսացիները կ'ըսեն թէ Միկոյեանն է որ ատրճանակի հարուածով ծածրակին մէջ, գետին բռած է : Իտալացի համայնավար մը կ'ըսէ Մալենկով, Միկոյեան, Կոնիեւ եւ Մոսկալենկօ խեղդած են :

ՓԻՆԷ ԵՒ ԿԻ ՄՈԼԷ տեսակցութիւն մը ունեցած են, կը սպասուի որ հասարակաց յայտարարութիւն մը ընեն :

ԱՆԿԱԽՆԵՐԸ, Ընկերվարականները, Ժողովրդական Շարժումը եւ արմատականները (Մօրիս Ֆօռ) հանդիպում մը ունեցան : Խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթն էր՝ դէմ դնել, եթէ տագնապ մը ստեղծուի :

ՔԵՆԸՏԻ կ'ուզէ որ Ամերիկա մասնակցի Հասարակաց Շուկային :

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ԴԵՂԻՆ ՍԱՏԱՆԱՅԻ ՊԱՐԸ

ԽՄԲ. — Ամէն անգամ որ առիթը ներկայացած է, գիտակցելով որ «Հայրենիքը պանդոկ չէ» եւ ոչ ալ շահամոլութեան Արարատեան դաշտ, չենք վարանած եւ միշտ ալ պիտի չվարանինք անարգութեան սիւնին գամելու՝ Հայաստան երթեւեկող «հայրենասիրութեան վաճառականները» :

Ամէն անգամ աջէն ձախէն, աւելի ձախէն քան թէ աջէն, բողոք կայ թէ «հայրենադաւ Դաշնակցականի յերիւրանք» է մեր կողմէ բսուածը :

Ստորեւ կ'արտատպենք Երեւանի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի, 1962 Յունուար 7 թիւին մէջ լոյս տեսած յօդուածը՝ կարգ մը «հայրենասէր» այցելուներու մասին :

Այս անգամ ըսողը մենք չենք եւ, որքան որ գիտենք, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը դաշնակցանամիտ չէ :

Նրանք տասնըմէկն էին :

Բոլորն էլ մեղադրւում էին պետական ծանր յանցանքի մէջ :

Ահա նրանք.—

Միհրան Մանուէլ —վալիւտային (տարադրամ) մութ գործարքների բակլաւը, Մարի Զաքամկոս — նրա կինը, վաստակաւոր մաքսանենգուհի, Աւետիս Աբաբեան — միջազգային մասշտաբի (չափանիշ) սպեկուլանտ (շահադէտ), մաքսանենգութեան փորձուած գայլ, Օհաննէս Դանիէլեան եւ Հայկ Սարգիսեան — ոսկի տեսնելիս ծնկներում ուժգին դող զգացող բիզնեսմեններ (ճարտար գործի մարդեր), Պօղոս Բոշոյեան եւ Բարսօ Լաթիֆա — միջատանման արտաքինով ու ներքինով դրամասէրներ, Օհաննէս Ժիրիկեան — սկսնակ մաքսանենգ, Արթին Խաչիկեան — մաքսանենգ, որին բախտը յաճախ կանգնեցնում է աղէտի առջեւ, Մարի Արթին — (որուն բնութագիրը քիչ յետոյ կը տրուի), Մորդօ Անդջանիկ — միշտ երգում է «Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր...» եւ գալով այդ դրախտավայրը՝ լիուլի տանում է սրտի ուզածի չափ ...

Ստացուեցին թատերական պերսոնաժները (անձերը) : Բայց թատերախաղ չէ, որ այժմ պատրաստւում ենք ներկայացնել, այլ վերջերս կատարուած մի իրողութիւն :

×

Նրանք բոլորն էլ սիրիահայ եւ լիբանանահայ զբօսաշրջիկներ են՝ կոկիկ հագնուած, մայր հայրենիքի մասին անընդմէջ ճառող այդ պարոնները եւ իրենց պուտուարի թռիչանքը Հայաստան բերած, էլեգանտ (վայելուչ) շարժումներով տիկինները :

Տես նրանց եւ համարձակուի՛ր ասել, թէ նրանք հայրենիք են եկել այլ բանի համար եւ ոչ թէ ձիւնափարփառ Արարատի աննիւթական թուացող գեղեցկութեամբ զմայլուելու, տեսնելու մայրաքաղաք Երեւանի հէքիաթարոր արշալոյսը, իր ալիքների երաժշտութեամբ պանդուխտ Հայութեան լսելիքը շոյող Սեւանի բիւլ կապոյտի մէջ մոռանալու օտար, ամայի ճանապարհների սեւը ...

Համարձակուի՛ր ասել, որ այս սրբազան մղումները չեն բերել նրանց Հայաստան ...

Սակայն բացայայտուած փաստերը չի կարելի ծածկել ոչ օսլայած, ձիւնաճերմակ օձիքով, ոչ «երկիր – դրախտավայրի» մասին ասուող պայթուցիկ ֆրազներով (նախադասութիւններ), ոչ էլ քաղաքավարի չքմեղանքով ու կիրթ շարժումներով : Այդ մարդիկ մայր հայրենիքը տեսնելու պատրուակի տակ զբաղւում են միջազգային սպեկուլացիայով (շահադիտութեամբ) : Ի՛նչ Հայաստան : Հայաստանը ոսկի կը տա՞յ՝ կը սիրենք զայն, ոսկի չի տայ՝ թքա՛ծ—

Եւ ահա դեղին սատանան, որը նուաճել է նրանց վաղուց, խենթապար է բռնում նրանց հոգում : Գնալով այդ պարը ուժեղանում է, ուժեղանում, ցատկել են սկսում բոլոր ներվերը (ջիղերը), ասես իսկական իսպանական կրակոտ պար են կատարում, կամ հեթանոս շարժումներ ...

Եւ պայթեցնելու չափ աչքերը դուրս պրծած՝ դեղին սատանան հրում է նրանց դէպի վերջին սրբութեան ոտնահարումը, մայր հայրենիքը դարձնել բորսայական (սակարան) արժէթուղթ, Հայաստան հասկացողութիւնը փոխանակել ինչ որ թշուառական մի ոսկեդրամով, մեր բիբլիական ու դշխոյ լեռների սէգութիւնը խոնարհել մինչեւ դոլարի ցեխոտ ոտքերը, մեր ծիրուն արտերի ոսկէ ծիծաղը վերածել դրամի ...

Մէկ տարուայ մէջ հինգ – վեց անգամ գալիս են նրանք հայրենիք (ինչպիսի կարօտ), գալիս են առեւտուր անելու, վալուտային եւ ապրանքային սպեկուլացիա՝ միջազգային օրէնքների ընդդէմ :

Ու հայրենիք են բերում նրանք զանազան հատումների կիլոգրամներով ոսկեդրամներ, բերում են խունկ (վաճառելու սուրբ էջմիածնի սրբերի առջեւ), հարիւրաւոր զոյգ նէյլոնէ գուլպաներ, հարիւրաւոր մետրերով թանկարժէք կտորեղէն, ողամարդու, կանացի, մանկական տրիկոտաժեղէն (հիւսուածեղէն), արտասահմանեան զանազան իրեր

Հասնելով մայր հայրենիք եւ իջեւանելով «Արմենիա» հիւրանոցում, դցում են նրանք իրենց ուռկանը եւ սպասում որսի ...

Դեղին սատանան սկսում է իր մոլապարը՝ առանց հրաւէրի : Գայթակղուողների համար հայրենիքի սիրով տառապող ըղբօսաշրջիկ սպեկուլանտների իջեւանը դառնում է իսկական Մեքքա :

Արդիւնքը՝ առատ հունձ :

Ոսկին փոխանակւում է խորհրդային դրամով, օտար ապրանքները սպառւում են՝ հրճուանք ու փայլ պարգեւելով դեղին սատանային ու նրա սպասաւորներին : Բայց ծիծաղին կեանքում յաճախյաջորդում է լացը : Մաքսանենգների խրախճանքը երկար չտեւեց : Նրանք մերկացուեցին վերջերս, Նոր տարուայ գալստից մի քանի օր առաջ :

Դէ, եկ ու հիմա չնորհաւորիր նրանց ամանորը : Վալուտային եւ ապրանքային մաքսանենգութեան ձեռնածուներին առաջարկուեց թողնել մեր սրբազան Հայրենիքի սահմանները : Եւ այդ մարդիկ, բորենու բարոյականութեան ու անարժակի տէր այդ մարդիկ, որոնց նկատմամբ Խորհրդային կառավարութիւնը ցուցաբերեց խոշոր մաքսանենգութեան միջազգային պրակտիկայում (գործադրութեան) տակաւին չտեսնուած մարդասիրութիւն, ցինիզմով (անպատկառութեամբ) ճչացին.

— Սիւրիա մեզ համար հայրենիք չէ, դրախտավայր չէ, դժոխավայր է ...

Իսկ Տիկին Մարի Զաքամկոսը իր գիշատիչ սոպրանոյով (զիլ ձայնով) Փշշում էր.

— Հոս ամէնն ալ շներ են : Երթանք օտարներու ոտքը պագնելու ...

Գնացէ՛ք, Տիկին Մարի, եւ դուք պարոնայք Մանուէլ – Աւետիսներ, դուք, որ ամէն ժամ, ամէն վայրկեան, գիշեր ու տիւ պագնում էք դեղին սատանայի ոտքերը, այլ խօսք ձեզնից չէր էլ կարող լսել մայր Հայրենիքը, որ այսչափ մեծահոգի գտնուեց ձեր նկատմամբ :

Իսկ ովքե՞ր են այս «հայրենասէր» մաքսանենգները :

Ներկայացնենք մէկ – երկուսի բարոյական կերպարը :

ՂԱՐԻՊ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Ա.

Հռոդոս հօլիւ է, կանգնած իր հօտին գլուխը... կղզիներէ կազմուած: Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ գոյուն ատասը կը կոչուի այդ կղզիներէն մին, եռեւ մնացած, դէպի հիւսիս՝ Զմիւռնիոյ դիմաց: Նմանցուցեր են նաեւ աստղերու, կապոյտին մէջ ինկած՝ Կարպաթեան ծովէն մինչեւ Եգէական, ցան ու ցրիւ: Տեղ-տեղ մանեակ են կազմած անոնք, կամ ողկոյզ:

«Մառնչալ ժոֆռ» մեղուի մը նման կը հրջի ողկոյզին մէջ:

Այժմ, միտքով վերստին կը կատարեմ ճամբորդութիւնը դէպի Հռոդոս, — Փրբանսական մեծ շոգենաւը, ինչ տարի առաջ, ցամաք կը հանէր զիս, այստեղ, ակամայ ուխտաւոր հեթանոսական ու քրիստոնէական տաճարներու: Շոգենաւը լեցուն էր փրանսացի «ուխտաւորներով», որոնք, ըստ ծրագրի, կ՚այցելէին հելլենական քաղաքակրթութեան վայրերը, Դելփոսէն մինչեւ Հռոդոս, պատմութեան եւ հնութեանց դասախօսն ալ միասին: Իրենց հետ ցամաք կ՚իջնէի ամէն կայքի: Անոնք իրենց ճամբան պիտի շարունակէին մինչեւ Երուսաղէմ, ես կանգ պիտի առնէի կէս ճամբան (Պէյրութ), որոնելու եւ տեսնելու համար Հայոց ժողովուրդը:

Այդ առթիւ էր որ ճանչցայ Հռոդոսը:

Գերահռչակ կղզի մը, որ հիւսիսէն իջնող ծովային ճամբուն վրայ՝ կը յաջորդէ նոյնքան հռչակաւոր կղզեակի մը, — Կոս: Այս կղզեակին մէջ է ծնած բժշկութեան հայրը, Հիպոկրատ:

Պօղոս առաքեալն ալ, իր ճամբուն վրայ, հանդիպեցաւ Կոս(1), յետոյ Հռոդոս:

Բազմիցս անուն է փոխած Հռոդոս: Ի հնումն կոչուած է Օփիուսա, այն վկայութեամբ թէ շատ օձ կայ այս կղզին վրայ: Կոչուած է նաեւ Մակարա, որ թարգմանի երանեալ՝ ապահովաբար իր ծաղկուն քաղաքակրթութեան ակնարկութեամբ: Կոչուած է դարձեալ Ստադիա, թերեւս իր անառիկ եւ անպարտելի ամրութեանց թելադրութեամբ: Կոչուած վերջապէս Եթրէա, ապա Հռոդոս, — ստուգաբանօրէն՝ վերջին անուան նշանակութիւնն է, կ՚ըսեն, վարդ, «եւ կոչեցաւ այսպէս վասն ձեւոյն, զի է վարդաձեւ, եւ կամ վասն առատութեան վարդեցն, որք լինին անդ»:

Վարդ բառը Պարսիկներն են տուած Հայոց, ինչպէս եւ Արեւմուտքի, — բառ մը որ, յունարէնի մէջ, նախապէս վրոդոն, տուած է րոդոն ձեւը, իսկ լատիներէնի մէջ՝ ռոզա: Եւ ռոդոն ձեւն է որ տուած է, կ՚ըսեն, Հռոդոս անունը:

Վերը գրեցինք թէ կղզին կը կոչուէր ի հնումն Եթրէա, — նոյն ճամբան, որ վարդը բերած է Արեւմուտք, բերած է նաեւ զենդական աէթրա բառը, որ թարգմանի կրակ: Աղաւաղումով՝ աէթրոս կազմած է րոդոս: Այդ ստուգաբանութիւնը կը յենու այն աւանդութեան վրայ, որ կը վկայէ թէ Հռոդոս «էր անուանի վասն պատկերին արեգական, որ էր անդ»:

Արդարեւ արեւապաշտութիւնը յոյժ երկար տարածուած էր այս կղզին վրայ, ուր կը մնայ տակաւին առած մը որ կ՚ըսէ. «Տարւոյն մէջ ամէն օր արեւ կայ Հռոդոսի վրայ»: Այս առածը կը յիշէ Պլինիոս (Բնապատմ. Բ. 62): Վերջապէս յունական դիցաբանութիւնը եւս կու գայ վկայել թէ Հելիոս (արեւ աստուածուհին) այս կղզին վրայ էր որ միացաւ Պոսիդոնի հետ, յղացաւ ու բախտաւորուեցաւ եօթը զաւակներով:

Այս աւանդութիւններէն անկախ, Հռոդոս նշանաւորեցաւ մարդակերպ վիթխարի արձանով մը, որ կը մարմնացնէ արեւը, — այս արձանը այնքան խոշոր էր, հսկայական մեծութիւն ունէր, որ ոտքի մատներէն մէկը գրկաչափելու համար՝ բաւական չէր երկու պատանի: Այս արձանն էր որ կը համարուէր աշխարհի մեծագոյն հրաշալիքներէն մին: Երկրաշարժ մը կործանեց զայն, թողլով միայն սրունքները, որոնք հիացում կը պատճառէին այդ վիճակին մէջ անգամ: Աւելի ետք, բարբարոսները սրունքներէն ալ հետք չձգեցին:

Արեւի պաշտամունքին վերջին վկայութիւնը կուտան Հռոդոսի դրամները, որոնց վրայ մարդկային կիսադէմքի մը դանկը բոց կ՚արձակէ: Եւ վերջապէս Հռոդոս նուիրուած է արեւ աստուածին:

Վէճ մը կայ թէ Հռոդոս յիշատակուա՞ծ է Հին Կտակարանի մէջ:

Մեր ոսկեդարեան թարգմանութիւնը կը յիշատակէ երեք անգամ. — «Հռոդացիք» ձեւով (Ա. Մնաց. Ա. 7), եւ «Ռոդացիք» ձեւով (Ծննդ. Ժ. 4 եւ Եզ. Իէ. 15), բայց եբրայերէնը կը դնէ ամէն անգամ Դոդացիք, ապահովաբար տալեթ եւ րէշ տառերու շփոթութեամբ:

Հռոդոս այնքան հռչակաւոր էր, որ անկարելի էր չյիշել պատմական ու մատենագրական որեւէ վկայութեան մէջ:

Վարդի, նուռի, խաղողի, գինիի, մեղրի, ցորենի հարստութեամբ բախտաւորուած այս փոքրիկ կղզին արդարօրէն կը պարծենայ, պատմութեան մէջ, իր բարձրարժէք քաղաքակրթութեամբ: Հռետորութեան, նկարչութեան, արձանագործութեան իր դպրոցները այնքան հռչակ հանած էին, որ ուսանելու կուգային հոս մինչեւ Հռոմէն: Լուկուլլոս չկրցաւ հատցնել արձանները, զորս շարունակ կը ղրկէր Հռոմ: Այս կղզին դպրոցներուն կապուած է Դիոնեսիոս Թրակացիի անունը, իրմէ՝ հայերէն առաջին քերականութեան թարգմանածոյ գիրքը: Զենք գիտեր թէ ի՛նչ չափով կղզին անունը կը կապուի հայ գիրերու գիւտի պատմութեան, ստոյգ է սակայն թէ Աթէնք մըն էր Հռոդոս, արուեստի եւ գիտութեան գերահռչակ օջախ մը, եւ ինչպէս կ՚ըսէ հեղինակ մը, պատմութիւնը քաղաքակրթութեան հսկայ ծանրութիւն մը դրած է ցամաքի այս փոքրիկ կտորներուն վրայ, Հալիկառնասէն մինչեւ Կոս ու մինչեւ Հռոդոս, մինչ երկրամասի հսկայ տարածութիւններ կան որ չեն կրցած բախտաւորուիլ այնքան:

Զինուորական պատմութեան մէջ եւս Հռոդոս կը փայլի իր քաջութեամբ, գրեթէ միշտ անպարտելի: Այս կղզին վրայ փշրուած են եգիպտական, հռովմէական, յունական, արաբական, թրքական զէնքերը: Ահաւոր եւ հռչակաւոր պաշարումներու ենթակայ, դիմադրեր է միշտ՝ պահպանելու համար իր անկախութիւնը, ու Սուլթան Սիւլէյման իր բանակին կէսը կորսնցուցած է Հռոդոսի պարիսպներուն տակ, — մասնութի՛ւնն էր միայն որ իրեն յանձնեց Միջերկրականի այս մարգրիտը:

Քիչ անգամ պարտուած, յաճախ յաղթած այս կղզին Թուրքերուն ձեռքէն անցաւ Իտալիոյ ձեռքը, չէնցաւ դարձեալ, գեղեցկացաւ, իր վարդերուն պէս ծաղկեցաւ, վերջին աշխարհամարտէն ետքը՝ տրուեցաւ Յունաստանի:

Այս կղզի՛ն ընտրած էր, անցեալ աշնան, Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքը, Աթենակորաս, համագումարի մը հրաւիրելու համար օրթոտոքս եկեղեցիները, որոնց կարգին՝ արեւելեան քրիստոնեայ եկեղեցիները իբրեւ հիւր կամ դիտող:

Հայոց եկեղեցին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը ներկայացնէր, այստեղ, Սերովբէ Եպ. Մանուկեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Այստեղ լեզուական կարեւոր գիւտ մը կ՚ընեմ պատահաբար: Գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանը կը գրէ. «Գնացեալ եկաք ի Կով, եւ ի վաղիւ անդր ի Հռոդոն» (Գործք, ԻԱ. 1): Յունարէն լեզուի մէջ՝ առաջին տեղ-անուան հոլովաձեւերն են. — Ուղղական՝ քափփա + օմեղա + սիգմա, սեռական՝ քափփա + օմեղա, հայցական՝ քափփա + օմեղա + նի: Հայերէն տառադարձութեամբ՝ օմեղաները կը փոխարինուին *ով* երկտառով, որու վերջին տառը չի կարդացուիր, այլ միայն կը ծառայէ ձայնաւորին քանակը աւելցնելու, ձայնը երկարելու, այնպէս որ կ՚ունենանք. — Կովս, Կով, Կովն: Արդ, սեռականը, որ ձայնաւորով կը վերջանայ, ոսկեդարեան ուղղագրութեամբ գրուած է Կով, — այս պարագան շատ հետաքրքրական է՝ նշդելու համար մեր *վեվ* տառին ձայնը, որ վէնի նիւթ է, չէ՞ որ *վեվը* համարուած է նաեւ... ձայնաւոր:

Այս նշդումէն ետք՝ կը տեսնեմ որ աշխարհաբար Աստուածաշունչ Մատեանը եւս (տպ. Նիւ Եորք, 1917) նոյն տեղանունը կը գրէ... Կով: Ո՞ր կովին մասին է խօսքը, պատուելի՛: Կոս է տեղանունը, որու փոխարէն ոսկեդարեան մեր թարգմանիչները գրած են Կով, սեռական հոլով, հետեւողութեամբ յունարէնի: Այլ տեղեր եւս գտած եմ նման սխալներ:

Կոս «ստուգաբանի գեղմն ոչխարաց, կամ գորգ» (Մխիթար աբբահայր):

ԹՐՔԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԾԱԳՈՒՄԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆ

1. Թրքահայ թատրոնի պատմութեան վրայ առաջին գրողը — եթէ չենք սխալիր — եղած է Տոքթ. Նազարէթ Տաղաւարեան, որ «Բանասէր» ստորագրութեամբ կը գրէ 1898 Սեպտեմբերին. «Զմիւռնիա թատերգութեանց մասին կանխած է Կ. Պոլիսը: Արդարեւ 1836ին Կ. Պոլսեցի Ռուբէն Նորէկս վարժապետը, որ Իտալիա ուսած էր, առաջին թատերական ներկայացումը տուաւ Զմիւռնիոյ Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, աջակցութեամբ իր աշակերտներուն» (Արեւելք, Կ. Պ. 1898 թ. 3791):

Տաղաւարեանի կարծիքով Պոլսոյ մէջ թատերական առաջին փորձը եղած է 1846ին (Անդ):

Տաղաւարեանի այդ կարծիքին սխալը Ջրած էր արդէն «Ս. Անդրեաս» ստորագրող յօդուածագիր մը, որ 1903 Փետրուար մէկին կը տողէր, ակնարկելով Տաղաւարեանի վերոյիշեալ արտայայտութիւնը. «Թատրոնն ալ .. Պոլսոյ Հայերուն գիրկին մէջն է որ առած է իր առաջին նախընթաց սնունդը անցեալ դարուս սկիզբները, շատ առաջ այն ժամանակէն, ուր կը կարծեն թէ ծնունդ առած ըլլայ ան: 1818էն առաջ, Հ. Մինաս Վ. Բժշկեան, Տրապիզոնցի հմուտ Մխիթարեանը, որ վերջէն քանի մը թատերգութիւններ ալ պիտի գրէր, Տիւզեանց բնակարանին մէջ աշխարհաբար լեզուով կատակերգութիւններ կը ներկայացնէ» (Ծաղիկ, Կ. Պ. 1903 Թ. 1, էջ 2):

Թրքահայ Թատրոնի պատմութեան մասնագէտ եւ այդ պատմութիւնը ամբողջ գրելու համար բաւարար նիւթ հաւաքող Սմբատ Դաւթեան կը ճշդէ Թրքահայ Թատրոնի սկզբնաւորութեան թուականը, գրելով. «1815ին Հ. Մինաս Վ. Բժշկեան Գուրու-Չէշմէի Տիւզեանց ապարանքին մէջ թատերգութիւններ եւ կատակերգութիւններ ներկայացնել կուտայ նորահաս պատանիներուն՝ որոնց մարզիչն էր նոյն ինքն Հ. Մինաս (Թէոդիկ, Ամէնուն Տարեցոյցը, Կ. Պ. 1923, էջ 268: ՀՄՄՏ. նոյն՝ 1926, էջ 397):

Հետեւաբար Թրքահայ Թատրոնի սկզբնաւորութեան թուականն է 1815 եւ վայրը՝ Կ. Պոլիս:

2. Ո՞վ եղած է առաջին հայ դերասանուհին: — Տաղաւարեան (անդ) կը շեշտէ որ Զմիւռնիոյ մէջ 1836ին տեղի ունեցած թատերական ներկայացումին մէջ կնոջական դերեր կատարողները Մեսրոպեան վարժարանի մանչ աշակերտներն էին, որոնք կնոջական զգեստ հագած էին:

Իսկ Պոլսոյ մէջ 1815ին սկիզբ առած թատերական ներկայացումներուն մէջ «կնոջ դերերը յաճախ զանց կ՚առնուէին եւ եթէ շատ անգամ գործողութեան քաղելը անկարելի իսկ նկատուէր՝ այդ բա-

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Արդ, դատավարութեանց ընթացքին կը յայտարարեցին թէ ոչ միայն ուզած են Սթալինը մեռցնել, այլ նաեւ Հիթլերի, Միքատոյի, Ինթելիճընս Սերվիսի գործակալները եղած են տարիներէ ի վեր: Չէին բաւականանար միայն խոստովանելով. դատախազ Վիշինսքիի բոլոր ամբաստանութիւնները կ՚ընդունէին աւելի եւս ճոխացնելով զանոնք:

Զինովիէվ, որ Լենինի կողմէ նշանակուած էր Համայնավար Միջազգայնականի առաջին նախագահ, հետեւեալ ձեւով կը խօսէր.

«Դաւաճանեցինք մեր պատկանած կուսակցութեան ... Անգամ մը եւս կ՚ուզեմ առանց վերապահութեան խոստովանիլ յանցապարտ ըլլալս: Իմ թերի պոլշեւիկութիւնս վերածուեցաւ հակապոլշեւիկութեան, եւ Թրոցքիականութեան խողովակով դարձայ Ֆաշիստ»:

Կամենեւ, 1904էն ի վեր պոլշեւիկ, Լենինի Պոլիտպիւրոյին անդամ, աւելի պերճախօս է.

«Անուազն տասը տարիէ ի վեր, եթէ ոչ աւելի, պայքարեցայ կուսակցութեան եւ, անձնապէս Սթալինի դէմ: Պրոլետարական յեղափոխութիւնը առիթ ընծայեց որ մեր սխալները հասկնանք ու սրբագրենք զանոնք, բայց չսրբագրեցինք: Երեք անգամ դուրս հանուեցայ կուսակցութենէն ու դարձեալ ներս ընդունուեցայ. երկու անգամ կեանքս խնայուեցաւ ինծի: Բայց պրոլետարիատի ներողամտութիւնը չափ ու սահման ունի. արդ, մենք այդ սահմաններէն անդին անցանք. Ֆաշիզմին ծառայեցինք. ընկերվարութեան դէմ հակայեղափոխութիւն կազմակերպեցինք. միջամտութեան ճամբան հարթեցինք: Ահա այս եղաւ մեր որդեգրած ուղին: Ահա աննկարագրելի դաւաճանութեան ու խոստմնազրժութեան փոսը, որուն մէջ գլորեցանք»:

Բուխարին, իր կողմէ՝ կը հաստատէր.

— «Ամէնէն խիստ պատիժին արժանի եմ եւ լիովին համաձայն եմ ընկեր դատախազին հետ, երբ քանիցս կրկնեց, թէ մահուան սեմին կը գտնուիմ»:

Ռիքով հետեւեալ փոխասացութիւնը կ՚ունենար «ընկեր դատախազ»ին հետ. —

Դատախազը. — Ծի՞շդ է, որ ձեր կազմակերպութեան մէկ մասէն ներս, ձեր տուած հրահանգներուն վրայ է որ լրտեսական յարաբերութիւններ հաստատուեցան Լեհերուն հետ:

Ռիքով. — Անշուշտ:

Դատախազը. — Բուխարին մաս կը կազմէ՞ր այս խմբակին:

Ռիքով. — Անշուշտ:

Դատախազը. — Դուք եւ Բուխարին շատ կապուա՞ծ էիք իրարու:

Ռիքով. — Անշուշտ:

Դատախազը. — Ուրեմն, դուք երկուքդ լրտեսութեան կազմակերպիչնե՞րն էիք:

Ռիքով. — Լրտեսէ տարբեր բան մը չեմ:

Դատախազը. — Լրտեսութեան կազմակերպի՞չ մըն էիք. լրտե՞ս մըն էիք:

Ռիքով. — Կարելի է ըսել թէ՝ այո:

Աշխարհի ոչ մէկ դատարանին մէջ տակաւին տեսնուած չէին այսքան մեծ յանցապարտներ, որոնք այսքան մեծ բարեացակամութեամբ կ՚ընդունէին իրենց ոճիրներն ու մահուան պատիժ կը պահանջէին:

Դատախազ Վիշինսքի, այս խոստովանութիւններով զինուած, աւելորդ կը սեպէր «անհամար դէպքեր թուել եւ դատական քննութեան համար հաւաքուած նիւթերը վերլուծել», ինչպէս յայտարարեց Զինովիէվի ու Կամենեւի դատավարութեան ընթացքին, եւ կ՚եզրակացնէր՝

— Կը պահանջեմ որ այս կատղած շուները բոլորն ալ գնդակահարուին:

Իսկ Բուխարինի եւ Ռիքովի դատավարութեան վերջաւորութեան կը յայտարարէր՝

— Դատական քննութիւնները կը հաստատեն, թէ մարդկութեան այս թափթփուքները, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առաջին իսկ օրերէն, ժողովուրդի թշնամիներ Թրոցքիի, Զինովիեւի ու Կամենեւի հետ դաւած էին Լենինի, կուսակցութեան եւ խորհրդային Պետութեան դէմ:

Բանէն դուրս կուգար, որ այս բոլոր համայնավարները յեղափոխութիւնը կազմակերպած էին պարզապէս անոր դաւաճանելու հաճոյքին համար:

Օրին մէկն ալ՝ անակնկալ մը պատահեցաւ:

1937ի դատավարութեանց մէջ ենք: Ամբաստանեալներու շարքին կը գտնուէր Ն. Կրեստինսքի, կեդրոնական կոմիտէի նախկին անդամ, Սթալինէն առաջ՝ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար եւ ապա՝ Պերլինի մէջ խորհրդային դեսպան:

Կրեստինսքի մերժեց իրեն վերագրըուած յանցանքները խոստովանիլ:

Նախագահը. — Ամբաստանեալ Կրեստինսքի, կ՚ընդունի՞ք ձեր վրայ ծանրացող ամբաստանութիւնները:

Կրեստինսքի. — Ինքզինքս յանցաւոր չեմ նկատեր: Թրոցքիական չեմ: Ոչ մէկ ատեն մաս կազմած եմ «աջակողմեաններու եւ Թրոցքիականներու խմբակ»ին, որուն գոյութիւնն իսկ կ՚անգիտանայի: Ինծի վերագրուած ոճիրներէն եւ ոչ մէկը գործած եմ: Ի մասնաւորի՝ լրտեսական ցանցին հետ ոչ մէկ յարաբերութիւն ունեցած եմ:

(21 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

« ՊԷԼ ՔԱՆԹՕ »Ն
LE BEL CANTO (1)

Օլիվիէ Մեռլէն կը ջանայ բացատրել երգի աշխարհին այս խորհրդաւոր երեւոյթը, որ իր իտալերէն կոչումով կար– ծես մենաշնորհը նկատուած է իտալացի երգիչներուն :

« Պէլ Քանթօ»ն անցեալ դարու մեծ երգիչներու արուեստն էր, որուն իսկական ու ամբողջական բացատրութիւնը կարելի է գտնել Թէկալալինները եւ Քալասները մտիկ ընելով :

Ճիշդ չէ պնդել որ միայն իտալական օփերաները երգելու մասնաւոր դպրոց մըն է «Պէլ Քանթօ»ն : Այդ օփերաները երգող նախորդ դարու կարգ մը երգիչները տեսակ մը աւանդութիւն ստեղծած են պարզապէս, որուն հետեւողներ կան ամէն երկրի մէջ Ռուսիայէն մինչեւ Ամերիկա :

Մեռլէնի այս աշխատասիրութիւնը կարդալէ ետք հեղինակը պայծառ կերպով հասկցնէ նաեւ որ «Պէլ Քանթօ»ի վարպետներէն շատ աւելի մեծ արուեստագէտ երգիչներ կը յաջողին Տէլ Մօնաքօներէն ու Քալասներէն աւելի արուեստի ղօհացում բերել աշխարհին ա– ռանց հետեւելու «Պէլ Քանթօ»ի աւան– դութեանց : Բայց Մեռլէն կարծես Պէլ Քանթօյի վարպետ կը նկատէ ով որ համբաւաւոր երգիչի անուն շահած է : Անկէ ընթերցողը թերեւս հետեւցնէ որ լաւ երգելու համար անհրաժեշտ է «Պէլ Քան– թօ»ն որդեգրել : Այդպէս չէ անշուշտ, քանի որ էլիզապէթ Շվարցքօֆներու արուեստը շատ աւելի նուրբ ու բանաստեղծական է քան արուեստը այն երգիչնե– րուն որոնք բացառիկ ձայներ ունին բայց բաւական հեռու են բարձրագոյն արուեստի սահմաններէն :

Ժողովուրդը՝ երաժշտական արուես– տին անմիջական ազդեցութենէն միայն խանդավառուող ժողովուրդը որ երգի ունկնդիր մը ըլլալէ ետք «աղուոր ձայն ունի» կամ «աղուոր ձայն չունի» կ'ըսէ միայն, կը պաշտէ «պէլ քանթօ»ի վար– պետները, որոնք ամէն բանէ առաջ հիա– նալի ձայներ ունին : Միւս կողմէ, պէտք չէ մոռնալ որ հիանալի ձայներուն բոլոր կարելիութիւնները ցուցադրող օփերա– ները առհասարակ իտալականներն են : Թերեւս հոդ է գաղտնիքը Պելլինիներու, Վէրտիներու ու Փուչչինիներու ան– սահման ժողովրդականութեան, հակա– ռակ անոր որ արուեստի աշխարհը այս երգահանները չի դասեր Պէթհովէններու կարգին :

Օ. Մեռլէն պատմականը ըրած է նաեւ օփերային, չափազանց հետաքրքրաշարժ ձեւով մը ներկայացնելով գրեթէ բոլոր հեղինակներն ու այն նշանաւոր երգիչնե– րը, որոնք իրենց ձայնով կամ արուես– տով ժողովրդական դարձուցին օփերան :

Օփերայի սիրահար բայց ոչ երաժշտա– գէտ ժողովուրդին օգտակար է այս գիր– քը որ անհամար անէքթոտներով ու պատմական ծանօթութիւններով կը յոր– դի :

Այս ընդարձակ աշխատասիրութիւնը ենթադրել կուտայ որ հեղինակը ի վիճա– կի՞ է երգի արուեստին մասին տալու շատ աւելի բացատրութիւններ, որոնք կը պակսին : Թէ երգի դասաւանդութիւնն ու թէ երգելու արուեստը խորհրդաւոր գի– տութեան մը վերածուած են հինէն ի վեր : Կարելի է շատ բան գրել այս խոր– հուրդին մասին :

ՔԼԷՌ ՍՕԼԱՍԻԷ
CLAIRE SOLASSIER (2)

Ռօժէ Ռիւտիկօ Սօլասիէ ընտանիքին կեանքէն քաղուած վէպերու շարքի մը սկսած է : Քլէռի անունով այս հատորը պիտի շարունակուի անշուշտ, քանի որ վերջին էջին տակ գրուած է «Ա. հատո– րին վերջը» : Այս պարագան արգելք մը չէ դատելու համար գիրքը, որ ինքն իր մէջ ամբողջութիւն մըն է :

Ընթերցողը իսկոյն կը կապուի գլխա– ւոր հերոս Քլէռի, որ մեծահարուստի մը չփացած աղջիկն է եւ սեռային ցանկու– թիւններով կը րոցավառի անցեալ դարու վերջերը : Իր ցանկութեանց առարկան աղքատ գործաւոր մըն է, զոր ձեռք ձգե– լու համար ամէն խենդութիւն աչք կ'առ– նէ :

Բարախուն ու սաք վէպ մըն է վարպե– տի ձեռքով գրուած, բայց մեծ մասամբ կը մնայ նախորդ դարու շրջանակին մէջ և մեր օրերու կինն ու սէրը չենք գտներ իր մէջ : Գրելու կերպը ժամանակավրէպ չէ բարեբախտաբար եւ հաճոյքով կը կարդացուի գիրքը :

Այս առաջին հատորը կրնար անշուշտ անցեալի թեթեւաբարոյ պուրժուայական ընկերութեան յատկանշական պատկերը դծել արդի արուեստագէտի մը թափան– ցումով, բայց հեղինակը գոհացած է իր հերոսին սեռային թեթեւամտութիւնը ընդգծելով միայն :

Ամէն պարագայի չահեկան գիրք մըն է :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Olivier Merlin : Juliard, Paris 1961
2) Roger Rudigoz: » » »

ՌՈՒԲԷՆ

—o—

Երբ գերեզման իջայ, կեանքիս
խորհուրդն էր
Վաղուց արդէն վշտակոծ :
Բզըկտըւած էր ծիրանին փառքերու
Փոթորիկին մէջ դաժան ·
Բայց յոյսը դեռ կը կոտտար
Անբուժելի վէրքի մը պէս մահաբեր :
Պիտ' ուզէի հազար մահով ես մեռնիլ
Ամպրոպասաստ լեռներուն մէջ հայրենի ·
Բայց մահացայ օտարութեան երկնի
տակ,
Երբ արիւնիս մէջ կեանքի թոյնն էր
ծորած,
Եւ ահաւոր ամայութիւն մը հոգիս
Կը պատանքէր թանձրօրէն :

Ձեռքերուս տակ մատեան մը կար
յուշերու՝
Որուն անձնիւր էջին վրայ
Սիրտ մ'էր բացուած հերոսի
Բաբախումով մոլեգին
Ու կարօտով մահագեղ ·
Ձայն աւարտել կ'ուզէի,
Դեռ լայնօրէն բանալ դուռն իմ հոգիիս,
Շրջել կամարն իր անհուն,
Որպէսզի վար թափէին
Բոլոր աստղերն երազիս,
Ու լեցուէին վիհերը մեր լեռներուն
Ծիրանեվառ բոցերով ...

Այնուհետեւ շրջապատուած ապրեցայ
Հերոսներէ՝ որոնց սրտին զարկերով
Տեւողութիւնն իմ օրերուս չափեցի ·
Հսկումներով անվախճան
Անոնց համար անըսպառ խունկ ծխեցի
Յիշատակի՝ խորանին :

Ես չմեռայ անոնց հետ,
Որպէսզի փառքը հիւսեմ,
Դիւցազնավէպն անոնց կեանքին
գոհարեր ·
Որպէսզի հողն հայրենի՝
Ուր մահատարփ հարսանիքով ննջեցին,
Նուիրական եւ պանծալի հռչակեմ ...

Բայց ի՜նչ եղաւ ինծի համար
դառնութեան

Ծովին վրայ նաւարկըւած ամէն օր ·
Տանջանք, ցասում եւ սաստկութիւն
կարօտի :

Հետզհետէ ձայները սուրբ լռեցին,
Եւ երազները խաչուեցան վատօրէն,
Սուրբ ձեռքիս վերածուեցաւ գրիչի ·
Արիւնն եղաւ թանաք, պայքարը՝ նահանջ,
Եւ հայրենի լեռներուն տեղ ամեհի
Մեծ ոստանի մը սեւ շէնքերն ունեցայ
Աչքերուս դէմ՝ որ անեւեռ մընացին
Հրդեհավառ հորիզոնին՝ ուր կ'իջնէր
Մըռայլ գիշերը մահուան ...

Ես ժայռերուն, կատարներուն վարժըւած՝
Արհամարհանք ունէի
Ամէն վայրկեան սպառնացող մահուան
դէմ :
Դիւցազնութեան խառնարանէն
հրաքորբոք
Ինկած էի գիրկը խաղաղ օրերու,
Գրասեղանի մը առջեւ :
Չէի ճանչնար իմ հոգիս,
Եւ կերպարանքս ինծի
Խորթ, անծանօթ կը թուէր : —

Բայց ուզեցի շրջապատուիլ անոնցմէ՝
Որոնք երէկ իմ ընկերներս եղան
Մահաբորբոք զէնքերին մէջ լեռներուն ·
Եւ յուշերու կախարդանքին յանձնըւած
Անոնք եկան մրրկաթեւ խումբերով ·
Անոնք եկան կայծակնավառ եւ հսկայ ·
Անոնք եկան յորձանաշարժ խենդութեամբ
Անոնք եկան անտառացեալ խաւարով,
Եւ մատեանին մէջ հոգեզմայլ կարդացին
Յուշերն իրենց աղօթաձայն, երբ արդէն
Կ'իյնար գրիչը ձեռքէս ...

Ես գերեզման իջայ, բայց հողը երբեք
Զիս որդնահար սեւ պատանքով չծածկեց ·
Եւ լայնածիր աչքերս բաց մընացին
Սեւեռաքիր հորիզոնի մը՝ ուրկէ
Օր մը պիտի բարձրանայ
Արդար արեւն իմ պայքերուս Երազին ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Միշտ գիտցածդ մի' ըսեր, բայց, միշտ ըսածդ գիտցի՛ր :

ՍՈԿՐԱՏ

×

Մտածումի անկախութիւնը՝ ամէնէն ազնուական հպարտութիւնն է :

ՊՂԱՏՈՆ

×

Կարդալ՝ առանց խորհելու՝ առանց մարսելու ուտելու կը նմանի :

ԼԱՖՈՆԹԷՆ

×

Համբերը՝ մեծ համբերութիւն մըն է :

ՏԻՏԼՐՕ

×

Առողջ տրամաբանութիւնը կը խուսափի ծայրայեղութիւններէ :

ՄՈԼԻԷՌ

ցառիկ պարագային դեռատի պատանիներ էին որ կը կատարէին կնոջ դերը » (Ծաղիկ, անդ) :

Երբ սակայն 1856ին Սրապիոն Չէքիմ– եանի նախաձեռնութեամբ եւ Էքշեանի ու Մաղաքեանի գործակցութեամբ թատե– րական կանոնաւոր խումբ մը կը կազ– մուի, որ թէ հայ եւ թէ թուրք թատրոնի անդրանիկ խումբը կ'ըլլայ եւ Բերայի Նաումի թատրոնին մէջ ներկայացումներ կուտայ՝ Ստեփան Էքշեան կը յաջողի գտնել հայ օրիորդ մը, որ յանձն կ'առնէ բեմին վրայ երեւալ իբրեւ դերասանուհի : Այդ դէպքը տեղի ունեցած է 1856ի վեր– ջերը : Երբ խումբը Մէօհիւրտար (Գատը Գիւղ) հայ լեզուով առաջին ներկայա– ցումը կուտայ՝ բեմ կ'ելլէ առաջին թըր– քահայ դերասանուհին Օր. Ֆանին : Ո՞վ էր այս անձը : Այսպէ՞ս էր իր իսկական անունը : — Ո՛չ :

Իր իսկական անունն էր Օր. Աղաւնի Խամսեան, որ քոյրն էր Ստեփան Էգշեա– նի կնոջ՝ Տիկ. Թագուհի Խամսեանի

ՀԵՊՐՈՒԽՏ

(Ծաղիկ, անդ) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Կազմակերպութեան հիմնադիրները չեն ընդունիր «կուսակցութիւն» բառը · յետոյ, հակառակ են հայդուկային ար– շաւանքներ կազմակերպելու : Անոնց հա– մար անօգուտ են ապստամբական շար– ժումներ, անօգուտ են յարձակողական ծրագիրներու գործադրութիւնը ... մէկ խօսքով անոնց համար մեր գործունէու– թիւնը վնասակար համարուած է : Մինչ– դեռ շատ սխալ ըմբռնում մըն է ասիկա :

— Ներսէս Արծրունին այդպէ՞ս կը մը– տածէ :

— Էյ ... դուք արշաւանքներ պատրաս– տելու համար հայդուկային խումբեր ու– նի՞ք :

— Ունինք :

— Երկրի՞ն մէջ են :

— Ոչ :

— Հապա՞ :

— Արտասահման կը գտնուին :

— Ո՞ր երկիրներու մէջ :

— Մաս մը Ռուսաստանի մէջ, մաս մըն ալ Պարսից սահմանագլուխը ·

— Կը կարծէ՞ք թէ Համիտը տեղեկա– ցած չէ :

— Հայդուկային խումբերո՞ւ մասին :

— Այո :

— Թող իմանայ ... ի՞նչ կրնայ է ընել : Մեր հայդուկային խումբերը սքանչելա– պէս զինուած են : Երկնի թռչունը չի վրի– պիր անոնց գնդակէն : Անոնք վախ մը չունին, բարեկամս :

— Գիտցէք թէ ձեր հայդուկային խում– բերը սքանչելապէս զինուած են, գիտցէք թէ օդին մէջ սուրացող թռչունն անգամ անոնց գնդակէն չազատի, վերջապէս գի– տցէք թէ անոնց ուժը մեծ է ... բայց կը կարծէ՞ք թէ կառավարութիւնը սքանչե– լապէս զինուած զինուորներ չունի, ու այդ զինուորներու գնդակէն՝ օդին մէջ սուրացող թռչունը չի՛ վրիպիր ... : Դուք ձեր հայդուկային խումբերու ձեռքը մէ– կի տեղ հարիւրաւոր փամփուշտներ տը– ւած ըլլալու էք, անանկ չէ՞ ... արդեօք անպաշտպան գիւղացիներուն ալ գոնէ հատ մը շնորհա՞ծ էք ... :

— Օհ, ինչպէս կարելի էր այդ ... բո– լոր գիւղացիներուն զէնքեր տալու համար «ահագին» պատրաստութիւն մը պէտք է, ուսկի՞ց կրնանք ձեռք բերել :

— Երբ « ահագին » պատրաստութիւն մը չունիք, ի՞նչպէս կը յուսաք յաջողիլ ու մեծ օգուտ մը առաջ բերել : Ի հարկէ, մեծ պատրաստութիւններն են որ մեծ գործունէութիւն մը գլուխ հանելու կը յաջողին : Բայց, զարմանալի չէ՞ երբ քանի մը երիտասարդներ կը բերէք մեր լեռներու մէջ, ջարդել տալու համար ան– զէն ու անպաշտպան գիւղացիներն, որոնք տարիներէ ի վեր զանազան քիւրտ Աշի– րէթներու գերիներն եղած են ու իրենց ճակատագիրը պարզապէս այդ վայրենա– բարոյ ցեղերու կամայականութենէն կախում ունի :

Երիտասարդը շարժում մը ըրաւ ու ա– կամայ կերպով մը կերպարանքը խառ– նեց :

Ո՞վ էր այդ հսկայ մարդը ... ո՞վ էր այդ գիւղացին որ ջախջախիչ փաստերով կը քննադատէր իր կուսակցութեան ռա– վանդակ գործունէութիւնը :

— Կը սխալիք, բարեկամս, մրմնջեց երիտասարդը :

— Ի՞նչ բանի մէջ :

— Գաղափարներու մէջ.

— Ի՞նչ պատճառաւ ... ըսէք ինծի :

— Նախ՝ յեղափոխական կուսակցու– թիւն մը պարտաւոր չէ նկատի առնելու գիւղացի ժողովրդեան անզէն մնալը, ո– րովհետեւ գիւղացիները զէնք գործածել չեն գիտեր · յետոյ Քիւրտ պէկերու իրա– ւասութեանց ներքեւ ծառայող գիւղացի– ները մեծաւ մասամբ իրենց Հայութիւնը չեն ճանչնար, բարեկամս, ի՞նչպէս կա– րելի է վստահիլ :

— Լաւ ... միայն թէ Վանի նահանգին ո՞ր անկիւնը հայ գիւղ մը պիտի գտնէք, որուն տէրը Քիւրտ պէկ մը չէ :

Ուսումնասիրա՞ծ էք Թիմարը ... գի– տէ՞ք ինչ ազդեցութիւններ ունին այդ կողմը Մլանցիներ, Շամսկցիներ, Մու– կուրցիներ, Շաւիցիներ, Թակուրցիներ .. վերջապէս այն Քիւրտ պէկերը, որոնք ա– զատ ու ինքնիշխան կ'ապրին ու իրաւա– սութեանց ներքեւ ճնշուած ու սարկած հայ գիւղացիներ ունին մեծ թուով ... : Արդ, գիտցէք թէ հայդուկային մէկ երկու խումբեր յարձակին այդ Քիւրտ պէկերու վրայ ... կը յուսաք թէ ընդհանուր վրէժ– խնդրութիւնը, ընդհանուր կոտորածը նոյն վայրկեանին անխուսափելի չի դառ– նար : Ի՞նչ արդիւնք կ'ունենանք ... չէ՞ որ մէկի տեղ հարիւրը պիտի համրենք, չէ որ մեր ետեւ աւեր ու մոխիր պիտի թողունք : Ըսէք, խնդրեմ, կը սխալի՞մ արդեօք : Տեղեկութիւններս չինծո՞ւ են :

— Չեմ ըսեր թէ տեղեկութիւններդ չին– ծու են. բայց երկու չարեաց փոքրագոյ– նը ընտրելու հարկադրուած ենք : Այսօր սպասելու, համբերելու հնարը չկայ ... պէտք է բռնի ուժով մեր իրաւունքը պաշտպանելու աշխատինք :

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Վաղարշակ Թարգմանեանի մահուան տարելից առթիւ, Գ. Վ. Վարդանեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, ի դիմաց Փարիզի, Վիէնի, Տէսինի, Փիւժէի մասնաճիւղե - րուն, իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտ - նէ Օր. Ազատուհի Հիւսեանի, Հիւսեան գերդաստանի, մօր, Արմենակ, Հմայեակ եւ Վահան Հիւսեանի եւ Մարգար - եան ընտանիքին :

ԿՆԻՒ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

28 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժա - մը 3ին, Սթիւտիօ Քրէֆի սրահին մէջ, 24 Րիւ Տիւնօար :

Գեղարուեստական բաժին.— Խմբերգ, արտասանութիւն, ծաղիկներու պար, հայկական պարեր եւ մանկական անա - կնկալներ :

Պիտի ներկայացուի փոքրիկ թատերախ մը՝ « ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ » :

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կաղանդ Պապան իր նուէրները պիտի բաժնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզ - տիկներուն անխտիր :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

×

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Ծննդեան 1600ամեակը համազգային շուքով կը տօնուի Մարսէյլի մէջ :

Փետրուար 18ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Քազա տ'Իթալիայի շքեղ թատրոնին մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պաշտօնական գրասենեակի մը մէջ աշ - խատելու համար, երիտասարդ տաքթիլօ օրիորդ մը կը փնտռուի : Մանրամաս - նութեանց համար դիմել ՅԱՌԱՋ :

GALERIE MOTTE

5, Passage des Lions

— GENÈVE —

CARZOU

EXPOSITION

jusqu'à fin Janvier

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ :

500 էջ

13 Hors–Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըր - թական մարմնին :

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13.40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար :

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան

ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի փուրնիթիւրի խանութի մը համար, պարոն մը որ վերջացուցած ըլ - լայ իր զինուորական պարտականութիւ - նը եւ կառք վարելու արտօնութիւն ունե - նայ : ԴԻՄԵԼ՝

17, Rue Saulnier

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch » —32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20.30ին Մեզոն Ալփորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ :

Անմոռուկի թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՔՈՒԱ'ՐԹ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ՔՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11, ԺԱՄԸ 17էն՝24

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel, 3

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions ԽԱՂԵՐ **Bar-Buffet**

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 28, Կիրակի, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS, 3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY et ses Capétiens JAZZ NEW ORLEANS

PEPITO GOMEZ TYPIQUE TANGOS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

Հայ Կարմիր խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին : Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձ - նախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ - դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian,* Le Caire	100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova,* Paris.	120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian,* Paris, 1961.	25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan,* Paris.	6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian,* Paris.	10 NF.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չաքմաքճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի, 1918–1958, Պէյրութ	22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ	12 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ	4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազա - գոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 22 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9311 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5112

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԳԱՀԻՐԷ.— ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ՁԵՌՆՀԱՍ ՀՌՉԱԿԵՑ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

Գահիրէի ատեանը, որուն առջեւ կը դատուէին Ֆրանսացի չորս դիւանագէտները, ինքզինքը ձեռնհաս հռչակեց նման դատ մը վարելու: Ծանօթ է որ պաշտպան փաստաբանները խնդրոյ առարկայ դարձուցած էին նման իրաւասութիւն մը նկատի առնելով ամբաստանեալներուն դիւանագէտի հանգամանքը:

Նիստը բացուեցաւ Կիրակի առաւօտ եւ կարճ դադարէ մը ետք իբրեւ վկայ լսուեցաւ Զօր. Ապտելքաթիֆ Իզաթը: Յայտնեց, ինչպէս ըրած էր նախորդ օրը դատախազը, որ Ֆրանսական առաքելութեան միակ պաշտօնն էր գրաւուած ինչքերով զբաղիլ: Այդ գետնի վրայ է մի-այն որ հանդիպումներ ունեցած է առաքելութեան անդամներուն հետ: Այդ պահուն Ֆրանսական առաքելութեան պետը՝ Անտրէ Մաթէյի խօսք կ'ուզէ առելցնելու համար թէ ուրիշ պաշտօնեաներու ալ հանդիպած է, որոնց մէջ Ելմտական նախարար՝ Հասան Ապպաս Սաքի եւ անոր հետ բազմակի համաձայնութեան մը մասին խօսած է: Պաշտպան կողմը կ'առաջարկէ որ Ելմտական Նախարարն ալ իբրեւ վկայ լսուի, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի Իրամատան կառավարիչը, տնտեսական փոխ-Նախարարը եւ Ցիւրիխի համաձայնութեան եգիպտացի բանակցողները:

Նոր դադարէ մը ետք, ատեանը կը յայտարարէ թէ չորս ամբաստանեալները իրենց պաշտօններուն սահմանը անցած են:

Առաջին առթիւ կը հարցաքննուի Անտրէ Մաթէյի որուն աթոռ մը կը տրուի եւ որ Ֆրանսերէն կը պատասխանէ:

«Եգիպտոս եկած եմ իբրեւ ֆրանսական կառավարութեան պաշտօնեայ, պետ նշանակուած՝ այն առաքելութեան, որուն գործն է գրաւուած ինչքերու խնդիրը, ըստ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ ազատօրէն ստորագրուած համաձայնութեանց: Գործած եմ միշտ ըստ ստացած հրահանգներուս: Կը վստահեցնեմ դատարանը որ երբեք իմ շահուս համար չեմ գործած: Իմ, ինչպէս եւ իմ առաքելութեանս դերը եղած է Ցիւրիխի համաձայնութեան գործադրութիւնը, որպէսզի այդ համաձայնագրով հաստատուած յարաբերութիւնները՝ Ֆրանսայի եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան հետ, զարգանան: Այդ համաձայնութիւնը առաջին քայլ մըն է բնական յարաբերութեանց վերահաստատման ճամբուն վրայ, անմեղ եմ այն բոլոր ամբաստանութիւններէն որ եղան ինծի դէմ»:

Նաեւ այս դատավարութեան առթիւ յայտարարեց թէ տեղի պիտի չտան «աբեւմտեան ճնշումներուն»:

ԱԼԺԵՐԻԱ

Մթնոլորտը միշտ լարուած է գլխաւորաբար Պոնի մէջ: Ալժէ բոլորովին մեռած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողուր.— Ոչ լոյս, ոչ փոխադրութեան միջոց եւ բժիշկներու ու հաւահանգիստի գործադուլ:

Պոնի մէջ ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տուած էր Գաղտնի Բանակը երկուշաբթի օրուան համար, երիտասարդ Նոէլ Մէի յուղարկաւորութեան առթիւ: Նոէլ Մէի որ Գաղտնի Բանակի հանրային ագդերը կը փակցնէր պատերուն վրայ, առջի օր սպաննուեցաւ Ջինեալ Ուժերու ենթասպայի մը կողմէ: Այս վերջինը կը պնդէ թէ օդին մէջ պարպած է զէնքը, բայց կարգ մը գրոյցներու համաձայն Մայր-Հայրենիք փոխադրուած է:

Ամէն պարագայի մէջ, մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը օրէ օր կը բարձրանայ: 8 մեռեալ, 30 վիրաւոր Պոնի մէջ, 16 մեռեալ, 17 վիրաւոր Ալժէի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ օդանաւ մը՝ ՄԻԿ 17 ճզմուեցաւ հարաւային Իտալիոյ հողամասին վրայ: Իտալացիներուն համար Պուլկարները լրտեսութիւն կ'ընէին մինչ Պուլկարները կը պնդեն թէ ճամբան կորսնցուցած է: Կը մնայ նաեւ վիրաւոր օդանաւորդին պատմութիւնը: Ան ալ ըսած է թէ «ազատութիւնն ընտրած է»: Իտալացիները լրտեսութեան մասին կը խօսին որովհետեւ շարժանկարի եւ լուսանկարելու գործիքներ կան օդանաւին մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ուսանողական կարեւոր ցոյցեր տեղի ունեցած են եւ ոստիկանութիւնը դժուարութիւն ունեցած է ցրուելու երիտասարդները: Կառավարութիւնը փակեց նաեւ Համալսարանը: Հարիւր ուսանողներ վիրաւորուած են, երկու հարիւր ուրիշներ ձերբակալուած: Ոստիկանութիւնը արգիլեց նաեւ որեւէ հաւաքոյթ մայրաքաղաքին մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Կոմուլքա կուսակցութեան քսանամեակին առթիւ երեւան հանեց այն գաղտնի համաձայնագիրը զոր Սթալին եւ Հիթլեր ստորագրած էին եւ որ կը նախատեսէր Լեհաստանի բաժանումը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մշակութային նոր համաձայնագիր մը պիտի ստորագրէ Միացեալ Նահանգներու հետ:

ՌՈԲԸՐԹ ՔԵՆԸՏԻ, նախագահին եղբայրը եւ Արդարութեան նախարար Մոսկուա հրաւիրուեցաւ, Խրուշչեւի կողմէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան միջեւ տարակարծութիւններ կան: Ուլպրիխթ յուսախաբ եղած է Մոսկուայի վերջին յուշագրէն Պոնի:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Իրաքի կառավարութիւնը կը վերաքննէ իր յարաբերութիւնները, բոլոր այն երկիրներուն հետ, որոնք ճանչցած են Քուվէյթի իշխանապետութիւնը:

ԹԵԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաղորդեն թէ Եգիպտոս երկու նոր սուզանաւ եւ ծանր ռմբաձիգ օդանաւեր ստացած է Խորհ. Միութենէն:

ԻՆԷՕՆԻԻ յայտարարեց թէ 1962ը կարգըն ու կանոնը վերահաստատելու տարի մը պիտի ըլլայ: 1963ին հնգամեայ ծրագիրը իր առաջին պտուղները պիտի տայ, ապրուստի մակարդակը պիտի բարձրանայ եւ անգործութիւնը պիտի պակսի:

ՊԻԶԵՐԹԻ շուրջ կատարուած ֆրանքեւթունուզեան խօսակցութիւնները Փարիզի մէջ ընդհատուեցաւ: Թունուզեան պատուիրակութիւնը Թունուզ վերադարձաւ:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Տոքթ. Բ. Նազարեան, Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական հիւանդանոցին բժշկապետը: Տոքթ. Նազարեան, Ֆրանսահպատակ ըլլալով, մաս կը կազմէ այն Ֆրանսացիներուն, որոնք վերջերս արտաքսուեցան Եգիպտոսէն՝ Նասըրին հրամանով:

Տոքթ. Նազարեան վերջնապէս պիտի հաստատուի Փարիզ:

Տիկին Եոլանտ Աճէմեան, ուսուցչուհի ֆրանսերէն լեզուի, Փալանճեան ճեմարանի (Պէյրութ), որ եկած է Փարիզ՝ Նոր Տարուան արձակուրդը անցընելու:

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ԴԵՂԻՆ ՍԱՏԱՆԱՅԻ ՊԱՐԸ

Պ. ՄԱՆՈՒԷԼ եւ Տիկին ՄԱՐԻ:

Առաջին բառը, որ դուրս թռաւ Պ. Մանուէլի բերանից (ախ մոռացայ, այն ժամանակ նա դեռ պարոն չէր, այլ անհանգիստ մի մանչ՝ գայլուկի սոված աչքերով), չէր հայր, կամ մայր, կամ այլ ինչ, այլ ոսկեդրամ դուրս թռաւ նրա մանուկ բերանից...

Ոսկին կամ ոսկեդրամը փոխարինեց նրա մօրը: Նա օրօրեց նրան, օրօրոցային երգեց՝ հրապուրելով իր դեղին հեռուներով...

Ամէն ինչի մէջ Մանուէլիկը ոսկի էր տեսնում՝ եւ մօրը աչքերում, եւ հօր բեխերից կախուած ժպտի մէջ, եւ բարկ արեւի տակ մեղկ փռուած Միջերկրականի հողանի կրծքի վրայ, եւ նոճիների մանրիկ տերեւների՝ իրիկնային սեւքից առաջացած ծափինում...

Իսկ երբ մեծացաւ՝ նաեւ ... Հայաստան բառի եւ հասկացողութեան մէջ ...

Բախտի չէլ աստուածուհին փութեանդօրէն նրան հանդիպեցրեց օրիորդ Մարի Զարամկոսի հետ: Նրանց անդրանիկ հանդիպման ժամանակ անաստուած օրիորդն այնպէս զնգուն էր ծիծաղում, ասես բերանից մանր, զնգուն թուրքական ոսկեդրամներ էր շաղ տալիս չորս կողմ: Երիտասարդն աջ ու ձախ կռանում էր՝ գետնից ինչ որ բան վերցնելու ակնկալիքով: Այր եւ Տիկին Մանուէլները (կամ Զարամկոսները) շուտով դարձան մէկ միասնական հոգի, որտեղ գունդ ու կծիկ նստել էր կանաչ աչքերով դեղին սատանան ...

Եւ այդ պահից սկսեալ ամուսինների ներվերը պարում են, ճչում, բարձրացնում հիստերիկ (ջղագար) գոռուզոչ, երբ դեղին մետաղը ցուցնում է նրանց իր դէմքը:

Խելացնոր մի պար է սկսւում նրանց հոգում, ննդոտ մի թաթառ մարդկային սին էութեան, որի աղօտ երկնակամարում առկայծում են լոկ տարբեր հատումների ոսկեդրամները՝ որպէս չարագուշակ աստղեր, աղաղակ է դա ագահութեան, կուտակելու, կուտակելու անյագ մի տենչ, կատարեալ մի բանդագուշանք, մի սոմնամբուլա (գիշերաշրջիկ), որի տակտը տալիս է կանաչ աչքերով նոյն դեղին սատանան: ...

— Տեսնել Նէապոլը (Նափոլի) եւ ապա մեռնել — բացականչել է ռոմանտիկ մի իտալացի:

— Տեսնել աշխարհի վերջին ոսկին եւ նոր միայն մեռնել,— բացականչում են այր ու տիկին Մանուէլ-Զարամկոսները:

Երբ հնարաւորութիւն ստեղծուեց որպէս զբօսաշրջիկ Հայաստան մեկնել, ամուսիններն անմիջապէս ծափ զարկեցին.

— Հայաստան... աղատ աշխարհ ... ոսկի կարելի է չինել,— աչքերը փակ եւ բերանը բաց՝ երազեց պարոն Մանուէլը:

— Ոսկի ... Հայաստան... — բերանը փակ եւ աչքերը բաց՝ երազեց տիկին Մարին:

Նաւը, ջրերի վրայ ճօճուելով, քանի անգամ մէկ տարուայ մէջ անցաւ Վոսփորը, Սեւ Ծովը եւ խարիսխ ձգեց Օտեսայում: Գնացքը նրանց բերեց Հայաստան:

Հայաստանն ամուսիններին թւում էր Թուրքական մի մեծ ոսկեդրամ... որը, սակայն, չընկաւ նրանց դրամապանակը:

×

Պարոն ԱՒԵՏԻՍ:

Գեստաձիրու չորրորդի թեթեւ վաբիանտը (տարբերակը) յիշեցնող քայլուածքով այս լայնորկոր մարդը սպեկուլացիայի դրամարոյս դաշտում կատարեալ մարաթոնեան մարզիկ է: Եթէ նրան ասեն, որ Աւստրալիայի պրերներում (մարզադետին) տակաւին ողջ մնացած մի պապուասի հետ կարող է առեւտրական գործառնութիւնների մէջ մտնել, յաջորդ օրը նա Հալէպից պապուասի մօտ կը թռչի ժամանակակից պեղաս ինքնաթիռներով:

Այնքան շատ է այս պարոնը դրամը սիրում, ոսկին, որ սիրտն հանել եւ տեղը դրել է տոլարների մի տրցակ: Բազմաթիւ թաքստարաններ ունի եւ իր մարմնի վրայ, եւ իր մարմնից դուրս՝ այլ մարմինների վրայ. այդ թաքստարաններում պահած նա Հայաստան էր բերել 1.232 զոյգ նէյլոնէ նախշուն գուլպաներ, կանացի նէյլոնէ 57 գլխաշոր ու 34 բաճկոնակ, 2180 գնտիկաւոր մատիտներ ... Այս ամէնը չէր բերել հայ աղջիկներին կամ ուսումնատենչ պատանիներին նուիրելու, քաւ լիցի: Այս ամէնը նա փոխանակում էր խորհրդային դրամով. մեր դրամը հազարներով հոսում էր արտասահման՝ պարոն Աւետիսի լայնորկոր թաքստարաններում

Ահա եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԸ, որը ծնկներում ուժեղ դող է զգում ոսկի տեսնելիս: Այս պարոնը խոստովանեց, որ արտասահմանից բերածը վաճառելու համար է բերել: Երբ նա բռնուեց առեւտրականի տենդի պահին, աղաչանք-պաղատանք թափեց (դա իր լեզուն էր):

— Թողէք մնամ, խմբի հետ երթամ արտասահման:

Մերժում ստանալուն պէս սկսեց յոխորտալ, վիրաւորել (դա էլ դեղին սատանայի լեզուն էր):

Ապա նա փլուեց բազկաթոռին եւ, համաշխարհային մի վիշտ աչքերում, հայեացքով յածեց սենեակում, ուր խառնիխուռն թափթփուած էին արտասահմանից ճամպրուկներով բերած իր մեծակուտակ «գանձերը»: Մարդ ակամայից խղճում էր դեղին սատանայի այդ ստրուկին:

Յանկարծակի նա սկսեց լալ: Լացը եւեւէջներով մարում էր սենեակի կամարների տակ, մաքսանենգի աչքերից քամելով դառնադի արցունքներ. կարելի էր կարծել, որ նա զղջում է: Բայց, աւա՜ղ, ահա բացեց նա բերանն ու՝

— Դրամ չունիմ, ճանապարհածա՞խս տուէք, ի սէր Աստծոյ ...

Տուեցին: Այնինչ քո զրպանում, ով լալահառաչ պարոն Սարգիսեան, կար 475 ռուբլի (նոր դրամով). էլ ինչո՞ւ էիր ստորանում, դրամ մուրում... Բայց ի՞նչ կայ զարմանալու, չէ՞ որ ընդհանրապէս դու աղքատ ես, չէ՞ որ մուրացիկ ես դու հոգով, մտքով, խղճով, պատւով ...

ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆ: Այստեղ գրիչս մի պահ կանգ է առնում: Բայց քանի որ վերեւում խոստացայ սրա մասին քիչ յետոյ պատմել, սկսում եմ:

Ուր ես հասել, մարդկային արժանապատուութիւն, ինչպիսի կեղտի մէջ ես թաւալուել՝ Արթին Մարիի դէմքով ... Նա չորրորդ անգամն է գալիս Հայաստան: Տոլարներ ու խորհրդային դրամներ է խաղացնում այդ ճարպիկ, ջահել կինը: Ինչպիսի ֆանտազիա (երեւակայութիւն) է պէտք հասկանալու համար, թէ ինչ ճանապարհներով է ոսկեդրամ բերում նա մայր Հայաստան: Ամօթից կարմրի՛ր, պանդուխտ Հայութիւն, քո այդ զարմուհին թուրքական ոսկին թաքցրել էր իր մարմնի այն մասում, որն աստուածաշնչեան Եւան ծածկում էր թզենու տերեւով:

Բատմնելի երեւակայութիւնը ծնում է քատմնելի հնարքներ:

Շահամոլութեան տենչը ստիպում է մաքսանենգներին մեր դրամը պահել ընկոյզի մէջ, լենինականեան մանկական հեծելանիւի մամերում յատուկ պատրաստուած գօտու մէջ, կանացի երկյատակ պայուսակներում, կօշիկի տակ, նաւի պլինթերում (փայտերից) եւն.:

Իսկ դեղին սատանան հրճւում է, պարում ...

ՂԱՐԻՊ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

(2 Մնացեալը յաջորդով)

ԽՕՍՈՒՆ ՔԱՐԵՐԸ...

Եօթներորդ տարին է, որ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութիւնը կը հաւաքէ հայերէն վիմագիր արձանագրութիւնները եւ հրատարակութեան կը պատրաստէ՝ այդ արձանագրութիւններուն ամբողջական հաւաքածոն: Այդ կարճ եւ համառօտ, սակայն բովանդակալից յիշատակարանները կարեւոր սկզբնաղբիւրներ են մեր ազգին պատմութիւնը եւ մշակոյթը ուսումնասիրելու համար:

Հիմնարկութիւնը արդէն հրատարակած է վիմական արձանագրութիւններուն՝ «դիւան հայ վիմագրութեան» ամբողջական հաւաքածոյին առաջին պրակը: Տպագրութեան յանձնուած է գրաւոր յուշարձանները հաւաքելու գործին մէջ վարպետի անուն հանած ակադ. Յ. Օրբելի՝ Անիի արձանագրութիւններուն հաւաքածոն: Պատրաստ է հրատարակութեան նաեւ փրոֆ. Լ. Մելիքսէթ Բեկի Վիրահայոց արձանագրութիւններուն հաւաքածոն:

Վիմագիր արձանագրութիւններուն մէջ իրենց արտացոլումը գտած են միջնադարեան Հայաստանի ընկերային, քաղաքական կեանքը, ինչպէս նաեւ Անդրկովկասի ազգերուն տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութիւնները: Անցեալ տարի, հայ եւ Ազրպէյճանցի հնագէտներու ութ հոգինոց խումբ մը, գլխաւորութեամբ Ս. Բարխուդարեանի, հաւաքեց պատմական Արցախի՝ այսօրուան Լեռնային Ղարաբաղի (Ազրպէյճանի ենթակայ) հայերէն, ինչպէս նաեւ սահմանին (Հայաստան – Ազրպէյճան) վրայ գտնուող կարգ մը յուշարձաններու արաբատառ վիմագրութիւնները: Արձանագրողները յաջողեցան հաւաքել մօտ հինգ հարիւր հայերէն արձանագրութիւններ, ուսումնասիրել կարեւոր թիւով արաբատառ վիմագրութիւններ: Հաւաքուած արձանագրութիւնները կարեւոր տուեալներ կուտան մեր երկրին տնտեսական, քաղաքական պատմութեան, ինչպէս եւ յուշարձաններու շինութեան, աչքի զարնող պատմական անձնաւորութիւններու կեանքին եւ գործունէութեան վերաբերեալ: Հաւաքուած արձանագրութիւններուն ամենահին խումբը կը վերաբերի Թ. – ԺԳ. դարերուն: Անոնց մէկ մասը, ի հարկէ, ժամանակին հրատարակուած է, սակայն սխալներով, գիտութեան այսօրուան պահանջներուն չհամապատասխանող մեթոտով, առանց գծագրութեան եւ լուսանկարներու:

Համեմատաբար աւելի ուշ ժամանակներու կը վերաբերի արձանագրութիւններուն երկրորդ խումբը, ուր կը գտնենք բազմապիսի հետաքրքրական վկայութիւններ Արցախի մելիքութիւններուն, մասնաւորաբար Վարանդայի մելիքներուն մասին: Մելիք Եգանի հայրենասիրական գործերը ներկայացնող կարեւոր արձանագրութիւններ կան Հադրութի Տող գիւղին մէջ:

Արձանագրութիւններ հաւաքող խումբը այցելած է Լեռնային Ղարաբաղի գրեթէ բոլոր հնութեանց վայրերը: Վիմական յիշատակարաններով հարուստ յուշարձաններէն է անտառաշատ, գեղեցիկ եւ բարձր սարահարթի մը վրայ վերխոյացող Գանձասարի վանքը՝ Արցախի ճարտարապետական կոթողներէն ամէնէն նշանաւորը պատմական Խաչէնի մէջ: Յուշարձանին վրայ, շինութեան վերաբերեալ արձանագրութիւններէն զատ, կան նաեւ նուիրապատկան կալուածներու անունները, արդարեւ, մէկ առ մէկ թուարկուած են չէներու, հողամասերու եւ այգիներու անունները: Վանքի գաւիթին մէջ թաղուած են Ջալալեան տոհմի ականաւոր անձերը՝ Հասան Ջալալ Դաւլա, Երեմիա, Եսայի, Դաւիթ, Յովհաննէս, Սարգիս Աղուանից կաթողիկոսները, Արցախի ծանօթ գործիչ՝ Բաղդասար Արք. Հասան Ջալալեան:

Վիմական արձանագրութիւններով հարուստ լաւագոյն կոթողներէն է Թարթառ գետին աջ կողմը գտնուող Վաղուհաս գիւղին մօտիկ անտառախիտ բարձունքէն դուրս մխրճուած Խադարավանքը (Խադրավանք), որ հիմնուած է Դոփեան Գրիգոր իշխանին միջոցներովը: Վանքի ընդհանուր տարածութեան մէջ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ խաչաւոր կամարներով շքեղ գաւիթը: Վանքին արձանագրութիւններէն կ'իմացուի, որ գաւիթը շինուած է 1204ին: Վանքին կողքին հիմնուած էր դպրոց մը, ուր գրուած եւ հաւաքուած են հայերէն ձեռագիր նըշխարներ, Արցախի ճարտարապետական հիանալի կոթողներէն են նաեւ գրաւոր յիշատակարաններով հարուստ, հոյակապ որմնանկարներով ու գեղաքանդակ խաչքարերով ծանօթ Դադիվանքը եւ Եղիշէ առաքեալի վանք անունով ճանչցուած ճարտարապետական շինութիւնները:

Արձանագրութիւններ հաւաքողներու ուրիշ խմբակ մը՝ գլխաւորութեամբ ազրպէյճանցիի մը, Ազրպէյճանի պատմութեան վերաբերեալ արաբատառ արձանագրութիւններ գրի առած է Հայաստանի մէջ, Գորիս, Մարտունի, Կոտայք եւ այլ շրջաններ:

Քարերը խօսեցնելու աշխատանքները կը շարունակուին:

ԳՐ. ԿԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՔՈՆՐԱՏ ԱՏԸՆԱՈՒՐ

Այս տարի Յունուար 5ին 86 տարեկան եղաւ գերման Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետը Քոնրատ Ատընաուըր: Եթէ տարեդարձները հանդրուաններ են յետադարձ ակնարկով վերլուծելու համար մարդու մը կատարած գործը եւ առիթ կ'ընծայեն նոր ուղեգիծ ընտրելու կամ շարունակելու նոյն ճամբով, առաւել եւս հետաքրքրական կը դառնան եւ չափանիշները կը փոխուին երբ մեծանուն քաղաքական անձնաւորութեան մը տարեդարձին մասին է խօսքը:

Նախ իր անհատական կեանքին մէջ Ատընաուըր կը ներկայացնէ պարզասիրութեան, չափաւորութեան, ժուժկալութեան եւ ընտանեսիրութեան լուրջ տիպարը: Երկու անգամ այրիացած է, բայց ունի շատ մը զաւակներ եւ թոռներ, որոնք զինքը կը յարգեն մեծապէս: Իր կրտսեր դուստրը մինչեւ վերջերս կ'ընկերանար իրեն ճամբորդութեանց առեն իբր պահապան հրեշտակ: Մանչ զաւակներէն մէկը նուիրուած է Կաթողիկէ հոգեւոր ասպարէզին, ուրիշ մը՝ Տոքթ. Մաքս Ատընաուըր, բարձր պաշտօն ունի Քէօլնի քաղաքային վարչութեան մէջ: Ատընաուըր իր առողջութեան շատ հոգ կը տանի, նիհար եւ առողջ է կազմով: Տարուան մէջ 2 – 3 անգամ կը ճամբորդէ դէպի իտալական ամարանոց մը, ուր ծանօթ է իր պտոյտներով եւ մարզանքներով, իսկ Պոնի իր պարտէզին մէջ կը զբաղի վարդամշակութեամբ: Ոչ մէկ առիթով նկատուած է որ բարկացութիւն ցոյց տայ: Կատակախառն խօսքերով գիտէ հակակշռել որեւէ նեղացուցիչ պարագայ:

Ատընաուըր ունի բազմավաստակ քաղաքական գործունէութիւն մը: Եղած է 1917 – 1933 քաղաքապետ իր ծննդավայր Քէօլն քաղաքին, 1920 – 1932 նախագահ փրուսիական պետական խորհուրդին: Հետապնդուած է հիթլերական ամբողջ ժամանակաշրջանին իբր քաղաքապետ եւ Կաթողիկէ կուսակցութեան ականաւոր անդամ: 1945ին ուրիշներու հետ հիմնած է «Քրիստոնէական ժողովրդավար» կուսակցութիւնը, որուն գլխաւոր վարիչն է ցարդ: 1948 – 49 նախագահն եղած է երեսփոխանական ժողով կազմելու կոչուած խորհուրդին ուր կազմաւորուած է արեւմտեան Գերմանիոյ «հիմնական օրէնքը», այսինքն պետական սահմանադրութիւնը: 1949 Սեպտեմբերէն ի վեր «վարչապետ» է պետութեան որ կը կոչուի նաեւ Պունտըսքանցլէր:

Բայց Պիսմարքէն ոչ մէկ քաղաքագէտ այսքան երկար ժամանակ անընդհատ վարած է Գերմանիոյ ճակատագիրը իբր վարչապետ եւ ազդեցիկ պետական անձնաւորութիւն, որուն խօսքը կշիռ ունի:

Երբ պետական նախագահ Թէոտոր Հօյսի երկրորդ ընտրութեան ժամանակաշրջանը լրացաւ եւ երրորդ անգամ ընտրուիլն անկարելի էր օրէնքով, Ատընաուըրի թեկնածութիւնը դրուեցաւ իր իսկ հաւանութեամբ եւ ընտրութիւնը բացայայտ էր, սակայն վերջին շաբաթներուն Ատընաուըր տեսնելով որ իր «գործը կէս պիտի մնար» եւ իր ուղղութիւնը չի պիտի կրնայ քալեցնել իբր նախագահ հրաժարեցաւ ընտրուելէ, վերցուց թեկնածութեան առաջարկը եւ պահեց իր պաշտօնը իբր Պունտըսքանցլէր, որովհետեւ սահմանադրութեան ընծայած առաւելութիւնը աւելի ձեռնտու էր իրեն ամբողջ երկրին քաղաքականութիւնը վարելու համար: Ատընաուըրի գործակից նախարարները մեծ յարգանք ունին իրեն հանդէպ, բայց կան նաեւ քննադատութիւններ իր գաղտնի եւ այսպէս կոչուած ինքնագլուխ գործունէութեան համար: Անկասկած դժուար է ամէնուն հաճելի ըլլալ երբ մարդ քաղաքական բարձր դիրքի մը վրայ 12 տարի կը գործէ իր ձեռքին մէջ պահելով 54 միլիոն բնակիչ ունեցող պետութեան մը ղեկը:

Պէտք է ընդգծել որ Ատընաուըր քայքայուած պետութիւն մը վերականգնեց: Իր օրով Գերմանիոյ արեւմտեան մասին մէջ կատարուեցաւ «տնտեսական հրաշքը»: Աւերակ երկիրը վերաշինուեցաւ եւ հարուստ պետութեանց կարգը անցաւ, իր կարգին ձեռնարկներ կ'ընէ թերաճ երկիրներու զարգացման համար: Վերջապէս Գերմանիոյ վերամիացման քաղաքականութիւնը կը հետապնդէ ամուր քայլերով: Սարի Գերմանիոյ վերակցումէն ետք Ֆրանսայի հետ սերտօրէն կապուած կը ձգտի Եւրոպայի տնտեսական եւ քաղաքական միութեան եւ իրեն կը պատկանի ամբողջ Գերմանացիներուն համար սիրելի կարգախօսը՝ «վերամիացում Գերմանիոյ խաղաղութեան եւ ազատութեան մէջ»:

Պ. ՖՐՈՒՆԺԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՃԱԽ

Երեք ամիս առաջ Լենինականի մէջ հիմնուեցաւ Երկրաբանութեան եւ երկրաշարժներու գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը: Այս հիմնարկութեան գործը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել Հայաստանի ընդերքին երկրաբանական կառուցուածքները, ինչպէս նաեւ հետազօտել եւ գտնել օգտակար հանածոներու հանքերը:

ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի երկու հազար դռնապաններուն եւ աւելածուներուն ցոյց տուած անտարբերութեան եւ անփութեան դէմ բողոքի նամակ մը ունի՝ ոմն Արտ. Քալանթարեան, «Երեւան» թերթի Յունուար 5ի թիւին մէջ, առաջին էջ:

Ձմեռը եկած է եւ ձիւնը նստած է փողոցներուն վրայ եւ սակայն ... մաքրելու ոչ մէկ տրամադրութիւն դռնապաններուն

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Կարելի է երեւակայել ներկաներու շուարումը. ամբաստանեալ մը, որ կը մերժէր խոստովանիլ ... Նախագահը երկու անգամ եւս պնդեց. Կրեստինսքի յամառեցաւ:

Ունկնդրութիւնը ընդհատուեցաւ:

Քսան վայրկեան յետոյ, նիստը վերաբացուեցաւ. Կրեստինսքի բացակայ էր ամբաստանեալի աթոռէն:

Յաջորդ օրուան դատավարութեան՝ ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս քայքայուած Կրեստինսքի մը վերադարձած էր դատարան: Ինչ որ պահանջեցին՝ խոստովանեցաւ:

ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ԲԱՌԱՄԹԵՐՔ

Անշուշտ նշմարեցիք դատախազ Վիշինսքիի ... կուռ ոճը.— կատղած շուներ, մարդկութեան թափթփուքներ ... Առաջին անգամ այս դատավարութեանց ընթացքին գործածուած նախատինք մը՝ «լպրծուն օձ», մինչեւ այսօր ալ համայնավար դասական բառամթերքին մաս կը կազմէ:

Բայց շատ մը ուրիշ նախատական բառեր գործածուեցան դատավարութեանց ընթացքին՝ ամբաստանեալներու հասցէին. ահա այդ նախատական արտայայտութիւններուն մէկ անկատար ցանկը. «Ոճրագործներ, լրտեսներ, աւազակներ, սրիկաներ, արհամարհելիներ, կանկսթերներ, գողեր, ծախուածներ, սապօթէօրներ, ճիզվիթներ, թափթփուքներ, աղբեր, այլասերածներ, ստախօսներ, սնանկներ, զզուելի դաւաճաններ, դրամի համար տէր գործողներ, ժողովուրդի թշնամիներ, դրամատիրութեան սպասեակներ, կեսթափոյի գործակալներ, թշուառական դասալիքներ, զզուելի թափթփուքներ, կատղած շուներ, արիւնարբու գազաններ, թունաւոր սողուններ, ժողովուրդի արեան վաչխառուներ, ֆաշական զզուելի գործակալներէն ամէնէն զզուելիները, դալարուող եւ լպրծուն սողուններ, խորհրդային պետութեան զօրաւոր կաղնիին որդերը, վատ հրէշներ, արիւնածծիկ խենթեր, արհամարհելի շուներ, գեր – աւազակներ, արիւնարբու հոպիոններ, անխիղճ սրիկաներ»... եւայլն:

Մոսկուայի այս դատավարութեանց ամբաստանեալներուն կատարած խոստովանութիւններուն «ինչու»ն եւ «ինչպէս»ը երկար ատեն գաղտնիք մնացին: Հազուադէպ է, որ իրական յանցաւորներ անօրդի նման բարձրացնեն դատախազին կողմէ իրենց վերագրուած յանցանքները. հապա ի՞նչ ըսել, երբ այս խոստովանութիւնները, ինքնաքննադատութիւնները ակներեւ կերպով սուտ էին:

Ոչ ոք վայրկեան մը իսկ մտքէն անցուց որ այս հին պոլշեւիկները տարիներէ ի վեր, յաճախ նաեւ յեղափոխութենէն ի վեր «դրամատիրական» լրտեսական ըսպասարկութեանց ի հաշիւ կ'աշխատէին:

Այս սուտ խոստովանութեանց մասին շատ մը բացատրութիւններ տրուեցան: Ոմանք կը պնդէին թէ ամբաստանեալները կամազուրկ էակներ դարձած էին՝ թմրեցուցիչներու ազդեցութեան տակ: Ուրիշներ կ'ըսէին, թէ Լենինի «հին պահակագունդ»ին այս անդամները համաձայնած էին այս վարկաբեկիչ դերը խաղալու՝ համոզուած ըլլալով թէ վերջին ծառայութիւն մը կը մատուցանեն կուսակցութեան:

Խրուշչեւի կարծիքը այլ է. ըստ իրեն, (եւ այս հարցին մէջ իր կարծիքը գերակշիռ է), միայն չարչարանքներու շնորհիւ է, որ ամբաստանեալները այս խոստովանութիւնները կատարեցին: 22րդ համագումարին, Խրուշչեւ յայտարարեց.

.. Համագումարի պատգամաւորներուն մէջ ընկերներ կան, որոնք շատ տարիներ բանտերու մէջ անցուցած են իրենց կեանքը: Իրայատուկ միջոցներով «կը համոզէին» զանոնք, որ գերմանական, անգլիական կամ այլ լրտեսներ էին: Ոմանք «կը խոստովանէին»: Նոյնիսկ այն պարագային, երբ իրենց յայտնուէր թէ լրտեսութեան յանցանքով ամբաստանուած չեն այլեւս, բանտարկեալները իրենք կը պնդէին իրենց նախկին խոստովանութեանց վրայ, մտածելով թէ աւելի լաւ է վայրկեան առաջ վերջ տալ չարչարանքներուն՝ վայրկեան առաջ մեռնելով»:

Սթալին ոչ միայն տեղեակ էր այս չարչարանքներուն, այս կամայական դատապարտութիւններուն, այլ նաեւ ինք եւս կը մասնակցէր՝ երկու ժամը անգամ մը հեռաձայնել տալով հասկնալու համար, թէ ո՞վ խոստովանա՞ծ է. յաճախ խորհուրդ կուտար հարցաքննողներուն, թէ ի՞նչ միջոցաւ աւելի շուտ կրնան կորզել խոստովանութիւնը: Իր գրասենեակին մէջ զետեղուած մասնաւոր միքրոֆոնի մը շնորհիւ կրնար նոյնիսկ հետեւիլ հարցաքննութեանց:

Օր մը, Պոլիտպիւրոյի անդամներ հարցուցին իրեն, թէ չի՞ վախնար արտասահմանի մէջ ստեղծուած կարծիքի հոսանքէն:

Սթալին, մեծ արհամարհանքով պատասխանեց.

— Եւրոպան ամէն բան պիտի կլլէ:

(22 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

եւ աւելածուներուն կողմէ : Ասոր իբրեւ հետեւանք՝ «մարդիկ սայթաքում են, ինքնաշարժները սահում, զարկւում են իրար, պտըտւում առանցքի շուրջը » :

Բողոքագիրը դրելէ առաջ Ա. Գալան – Թարեան դիմած է պատկան մարմիննե – րուն եւ ցաւով նշմարած է, որ գործին գլուխը կը գտնուին անպատասխանատու անձեր :

Վերջ տալու համար անբարեկարգ այս կացութեան, Երեւանի քաղաքային Խոր–հուրդի Գործկոմը հրամանագրով մը պարտք կը դնէ Շրջանային խորհուրդնե–րու գործադիր կոմիտէներուն նախա – գահներուն, ոստիկանապետին, հիմնարկ–ձեռնարկութիւններու եւ կազմակերպու – թիւններու ղեկավարներուն եւ վերջապէս հանրակառքերու վարչութեան պետին՝ հսկել եւ կազմակերպել քաղաքի փողոց–ներու ձիւնի մաքրութիւնը :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Պարբերաբար ներկայացուցինք Հայաս–տանի ոտնագնդակի խումբերուն մըր – ցումները, յատկապէս Ա. եւ Բ. դասի խումբերունը : Խորհ. Միութեան անցեալ տարուան ախոյենական մրցումներուն Հայաստանի կողմէ մասնակցեցաւ «ըՍ – պարտակը» եւ գրաւեց 8րդ տեղը : Երկ–րորդ դասի ախոյենական մրցումներուն մէջ պատուով դուրս եկան Երեւանի «Նա–յիրի»ն, Լենինականի «Շիրակ»ը եւ Կի – րովականի «Լոռի»ն :

Ընդհանուր հաշուեփակը ընելով այս մրցումներուն մասին, Գ. Դարբինեան, որ ոտնագնդակի Հայաստանի ֆետերա – սիոնին նախագահն է, գիտել կուտայ, որ հայ խումբերը կրնային աւելի լաւ ար – դիւնքներու հասնիլ, եթէ երբեք «խաղա–յին բարձր մակարդակով» : Դժբախտա – բար, «Սպարտակի» խաղացողները շատ քիչ ուսումնասիրած են իրենց մրցակից խումբերուն խաղը գործադրելու ձեւերը հաշուի չեն առած անոնց առաւելութիւն–ները եւ թոյլ կողմերը» :

Անդրադառնալով Հայաստանի ոտնա – գնդակի մակարդակին, Գ. Դարբինեան գոհունակութեամբ կը մատնանշէ հայ մարզիկներուն արձանագրած յաջողու – թիւնները վերջին տարիներուն : Նոյնը կարելի չէ ըսել ընդհանրապէս կարգա – պահութեան մասին, քանի որ, ախոյենա–կան վերջին մրցաշարքին տեղի ունեցած են «կարգապահական խիստ խախտումնե–րու հարիւր դէպք » :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քաղաքին արուարձան – ներէն՝ Սէն Ժերոմի Սահակ – Մեսրոպ մանկապարտէզի աւանդական ամանորի հանդէսը տեղի ունեցաւ ամսոյս 12ին, Կիրակի կէս օրէ ետք եկեղեցիին կից սը–րահին մէջ, աննախընթաց փայլով եւ անսահման ոգեւորութեամբ : Հանդէսը սկսելէն ժամեր առաջ, սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր խուռն բազմութիւնով մը, այնպէս որ կազմակերպիչ յանձնա – խումբին անդամները մեծ դժուարու – թիւն կրեցին տեղաւորելու համար բո–լորը : Երբ ժամը չորսին վարագոյրը բացուեցաւ, բեմին վրայ հաւաքը կար – գով շարուած 4էն 14տարեկան աշակերտ–ներու երկսեռ խումբը եւ անոնց կողքին կանգնած հովեւոր հովիւ եւ միեւնոյն ա–տեն դպրոցին ուսուցիչ՝ Եղիշէ Խաչա – կիր քհնյ. Փանոսեանր ներկայութիւնը այնքան տպաւորիչ էր որ, հանդիսական – ներու ընդարուխ ծափերով ողջունուե – ցաւ : Թաղականութեան ատենապետ՝ Պ. Պետրոսեան հանդէսը բացուած յայտա – րարելով, խորունկ յուզումով մը եւ ի – մաստալից կերպով բացատրեց մեր ազ – գային եկեղեցիին եւ դպրոցին կարեւո – րագոյն դերը ազգապահպանումի նուի – րական գործին մէջ :

Յետոյ երգուեցաւ Ֆրանսական ազգա – յին քայլերգը, զոր հանդիսականները ունկընդրեցին յոտնկայս : «Հայրենիք» եւ « Հայաստանի աղջիկները» խմբերգներէն ետք, բոլոր փոքրիկները կարգով կարճ, բայց նոր տարիի մաղթանքներով համեմ–ուած ոտանաւորներ արտասանեցին հա – մարձակ եւ մաքուր առոգանութիւնով : Ամէնէն գեղեցիկ անակնկալներէն մէկը եղաւ մօտիկ արուարձանէ մը՝ Լա Ռօզ բնակող 12 տարեկան աղջիկը՝ Շաքէ Ա. – րապեան, որ քանի մը ամիս առաջ հայե–րէն բառ մը իսկ չէր գիտեր, կարճ ժա – մանակի մը մէջ այնպէս՝ տիրացած է մայրենի լեզուին, որ արտասանած, Մ. Մեծարենցի «Հիւղը», ինչպէս նաեւ «Ա–րեւ տուր, սիրուն եար» գիւղերային սի – րերգն ու մենապարը հիացում պատճա – ռեցին :

Եօթը տարեկան Քրիստին Պէշկէօզեանի մենապարէն եւ 8 – 10 տարեկան աղջիկ – ներու «Լապպար» խմբապարէն ետք 15 վայրկեանի դադարի մը պահուն ժողո – վուրդը պատուասիրուեցաւ թէյով, ըմ – պելիքներով եւ կարկանդակներով : Իսկ հանդէսին երկրորդ մասին, ազգային խ–կական հպարտութեան եւ անսահման ո – գեւորութեան մթնոլորտի մը մէջ ապրե–ցանք շնորհիւ Օր. Շաքէ Փանոսեանի, հրաշալի արտասանեց Ե. Չարենցի « Ես իմ անուշ Հայաստանին» : Ժողովուրդին խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ երբ 14 – 16 տարեկան աղջիկներ, հայկական գեղեցիկ շորեր հագած՝ բո – ցավառ Թշիկներով բեմ ելան առաջնոր – դութեամբ Օր. Փանոսեանի՝ պարելու համար «Սալփորի աղջիկը» ներդաշնակ համաչափ, ճկուն, եղնիկներու պէս սլա–ցիկ եւ քուրդուրոտ, միաժամանակ Օր. Շաքէի «Ես պաճուր եմ, վարդի ջուր եմ» սիրերգով, որ խելայեղ ծափերու տակ կրկնուեցաւ : Բոլոր պարերուն կ'ընկե – րակցէր «Սեւան» նուագախումբը ղեկա – վարութեամբ Պ. Շահէ Փանոսեանի ձեռ–նադաշնակով, ինչպէս եւ Պ. Մինասեան ջութակով եւ Պ. Յակոբեան թառով : Պէտք է խոստովանինք թէ Սէն Ժերոմի մանկապարտէզի այս հանդէսը Մարսէյլի մէջ մինչեւ հիմակ մեր տեսածներէն ա – մէնէն գեղեցիկն էր :

Ժողովուրդին այս խանդավառութենէն օգտուելով, Թաղական Խորհուրդը ինչ – պէս ամէն տարի, այս անգամ ալ դպրո – ցին ի նպաստ հանգանակութեան մը ձեռ–նարկեց եւ զարմանալի չէր որ 5 – 10 վայրկեաններու մէջ 55 հազար Ֆրանքի կլլիկ գումար մը հաւաքուեցաւ : Զորս փոքրիկներ յաջող կերպով ներկայացու – ցին «Կաղանդ Պապան», որուն վերջաւո – րութեան իսկական Կաղանդ Պապան եկաւ եւ բոլոր աշակերտներուն բաժնեց զա – նազան նուէրներ, իսկ պարող աղջիկները իրենց ղեկավար Օր. Շաքէին նուիրեցին գեղեցիկ հովանոց մը :

Կը լսենք որ այս տարի աշակերտներու թիւը երեսունէն յիսունի բարձրացած է, շնորհիւ Թաղականութեան ջանքերուն եւ մասնաւորապէս հովեւոր հայրիկին : Շը – նորհակալութիւն բոլորին :

Լ. ԿԱՋԼԵԱՆ

×

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Խոր ցաւով իմացանք հայրենակից Ա. – րամ Հիւսեանի մահը, որ տեղի ունեցած է Մարսիլիոյ մէջ :

Արամ ծնած էր Վան 1894ին : Նախնա – կան կրթութիւնը ստացած է ծննդավայ – րին մէջ : 1913ին կը մեկնի Պոլիս, շարու–նակելու համար ուսումը : 1915ին երբ կը սկսի հալածանքը, Հիւսեան կը յաջողի պահուըտիլ : Հրաշքով կ'ազատի ամէն հետապնդումէ, բայց կրելով ամէն տա–ռապանք որ վիճակուած է Հայուն : 1920–ին կ'ամուսնանայ Պոլսոյ մէջ : 1922ին կը փոխադրուի Մարսիլիա, եւ կը հիմնէ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, որուն գործավարը կը մնայ մինչեւ վերջ :

Ժպտադէմ, ժրաջան, աշխատասէր, գործնապէս եւ նիւթապէս օգտակար հայրենակից մը, նոյնքան հաւատաւոր Դաշնակցական մըն էր :

Սիրելի Արամ, Վերին Վարագէն փունջ մը զինարբուք եւ անթառամ ծաղիկներ չիրմիդ վրայ : Մենք պիտի յիշենք քեզ՝ ինչպէս միշտ կը յիշենք Վասպուրականի պատմական վայրերը, այն յոյսով թէ օր մը պիտի փոխադրուինք մեր հայրենի հողերուն վրայ, մեր սիրելի մեռելներուն ոսկերոտիքն ալ միասին :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական Բանակի Նախկին Ռազ – միկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը հերթական իր ընդհանուր ժողովը գու – մարեց 1962, Յունուար 14ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, իր կեդրոնատեղին, իր վարիչ մարմնին անդամներու նշանակումին վա–ւերացման եւ ապագայ պիւտճէին հաստա – տութեան համար :

Գաղտնի քուէարկութեամբ եւ 61 քուէ–արկողի վրայ, 48 ձայնով (մէկ չէզոք եւ 12 դէմ), ժողովը իր ամբողջական վըս–տահութիւնը յայտնեց նոր վարիչ մարմ–նին որ կը գտնուի Վահրամ Պարկիրճեա–նի նախագահութեան ներքեւ, հաստատե–լով պիւտճէի անոր ծրագիրը եւ վաւե – րացնելով նշանակումը իր պաշտօնատար հետեւեալ անդամներուն. — Պետրոս Զալուքճեան, Գէորգ Պաքըրճեան, Յարու–թիւն Տատեան, Յարութիւն Սարաֆեան, Օգսէն Խարբութեան, Ստեփան – Տէր – րան, Սուրէն Ակորօֆ, Արսէն Զաքար – եան, Մարտիրոս Միրաքեան եւ Նիկողոս Պօղոսեան, իբրեւ օժանդակ անդամ, առ – ժամապէս փոխարինելու համար, Պ. Վ. Հայթայեանը, նախատեսուած պաշտօնա–կան թեկնածու, հրաժարեալ, տասնըմէ – կերորդ կանոնադրային անդամը պիտի ներկայացուի յետագային, վաւերացուե–լու համար յառաջիկայ ընդհ. ժողովին կողմէ :

ԿՆԻՔ

20 Յունուար, 1962

1962ԻՆ ՈԳԵԿՈՉԵԼԻ ՀԱՅ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Ներսէս Շնորհալիի (Կլայեցի) ծննդ – եան 960ամեակը : Ամենայն Հայոց կաթո–ղիկոս 1166ին : Աստուածաբան, բանաս – տեղծ, առակախօս : Հեղինակ շարական – ներու եւ աղօթքներու :

Սայաթ Նովայի ծննդեան 250ամեակը : Հռչակաւոր աշուղ – երգիչ, ծնած Թիֆ – լիս, հայ գրականութեան ամէնէն ծանօթ աշուղը : (1712–1795) :

Մխիթարի (Յովսէփ Շիշմանեան) ծննդ–եան 140ամեակը : Նշանաւոր վիպասան, հռետոր : Ամբողջ Կիլիկիան շրջելէ վերջ, գրած է Կիլիկիոյ հայկական թագաւորու–թեան շրջանի ազգային կեանքէն երեք կարեւոր վէպեր՝ «Թորոս Լեւոնի», «Եր–կունք» եւ «Թէոդորոս Ռշտունի» :

Յակոբ Պարոնեանի ծննդեան 120ամեա–կը : Տաղանդաւոր երգիծաբան : Հայոց Մոլիէրը : (1842 – 1891) :

Պետրոս Դուրեանի ծննդեան 110ամեա–կը : Տաղանդաւոր բանաստեղծ. կը յոր – ջորջուի «Սկիւտարի սոխակը» : Մնած Պոլիս. մեռած երիտասարդ տարիքին (1852 – 1872) :

Հրանդ Ասատուր, ծննդեան 100ամեա – կը : Բանասէր, հեղինակ գործնական քե–րականութեան եւ Թանգարանի դասըն – թացքներու :

ԽՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Անմիտ մարդուն սիրտը լեզուին վրայ է իսկ խելացիին լեզուն՝ սրտին մէջ :

ՊՈՍԷՎ.

×

Ազնուութիւնը պէտք է ընտրողական ըլլայ եւ ոչ թէ ժառանգական :

ՋԻՄՄԵՐՄԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԹՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ներսէս Արծրունին, անունելով որ Դրօ–շակեան ներկայացուցիչը հասկնալ չէր ուզեր իր յայտնածները, վայրկեան մը մտածեց, ձեռքը ժանդատիպ ճակտին տարաւ, որուն վրայ թանձր մազը մը կ'իջնար, նայեցաւ անբացատրելի զա – ւութեամբ, յետոյ հարցուց :

— Սահմանագլուխը գտնուող ձեր հայ–դուկային խումբերը քանի՞ հոգիէ կը բաղկանան :

— Պարագայ կայ, ուր մեծ թիւ մը կր–նան կազմել անոնք, պատասխանեց երի – տասարդը :

— Այ առաւելն որչա՞փ :

— Մինչեւ հարիւր ... եթէ հարկը պա–հանջէ :

— Մօտ օրերու մէջ կը պատրաստուի՞ արշաւանքը :

— Թերեւս. առ այժմ տեղեկութիւն մը չունիմ :

Այդ պահուն սենեակին դուռը բացուե–ցաւ ու բարձրահասակ երիտասարդ մը ներս մտաւ :

— Կը ներկայացնեմ ձեզի, բարեկամս, ըսաւ Դրօշակեանը՝ Ներսէս Արծրունիին ուղղելով խօսքը. Պարոնը Հնչակեան ներ–կայացուցիչն է :

— Ուրախ եմ ձեզի հետ տեսնուելուս. մինչեւ Ներսէս Արծրունին՝ քաղաքա – վարութեամբ Հնչակեան ներկայացուցի – չին ձեռքը սեղմելով :

— Նոյնպէս ես ... թոթովեց Հնչակեա–նը՝ խորին աւշադրութեամբ Ներսէս Ար–ծրունիին հնամաշ ու գիւղացիներու յա – տուկ պարզ տարազը դիտելով :

— Վայրկեան մը լռութենէ ետքը, Դը–րօշակեան ներկայացուցիչը ծանր ու լուրջ ձայնով մը ըսաւ .

— Խորհրդակցինք ներկայ կացութեան վրայ : Ահա՝ նահանգին խորերէն ազե – տալի լուրեր կը հասնին : Մէկ կողմէն քիւրտը, միւս կողմէն Համիտ կը դղրդ – ուին մեզի դէմ : Կառավարութիւնը գաղտնի կերպով կը կազմակերպէ յեռնա–բնակ տարբերէ բաղկացած վաշտեր, ո – րոնք զինուորի հագուստով աւազակներ են : Ի՞նչ ընելու է ... մեր վրայ կը ծան–րանայ պատասխանատուութիւնը :

Երկու ունկնդիրները յուզմունքով ի – րարու երես նայեցան ու սկսան մտածել :

— Ինչո՞ւ չէք խօսիր, յարեց Դրօշակ – եանը :

— Ինչ խօսիմ ... յարեց Հնչակեանը. չէ՞ որ պարտաւոր եմ Կեդրոնիս հրահան–գին սպասելու :

— Այդ մասին ձեր կեդրոնէն հրահանգ մը չկա՞յ, հարցուց Ներսէս Արծրունին :

— Ոչ :

— Ըսել է թէ առանց ձեր կեդրոնի հը–րահանգին ուեւէ ձեռնարկութիւն մը չէք կրնար ընել :

— Ի հարկէ :

— Կեդրոնը գիտէ՞ թէ քիւրտ պէկերը կը յարձակին մեր գիւղերու վրայ ու կը ջարդեն մեզ :

— Այո, շարունակ կը տեղեկագրուին ամենափոքր դէպքերն անգամ :

— Կը խնդրեմ, եթէ դուք ձեռք ձեռքի տաք ու լաւ այնմ պատրաստուիք, ար – դիւող մը կ'ունենա՞ք ...

Կուսակցութեանց երկու ներկայացու – ցիչները պահ մը շուարեցան, չէին գի – տեր ինչ պատասխանելնին :

— Կարելի չէ՞ համաձայնիլ, վրայ բե–րաւ Ներսէս Արծրունին :

— Ես չեմ կրնար առանց իմ կեդրոնիս հրահանգին, չեշտեց Հնչակեանը :

— Ես ալ չեմ կրնար առանց իմ Պիւ – րոյիս հաւանութեանը, նկատել տուաւ Դրօշակեանը :

Ներսէս Արծրունիի կերպարանքը խը – ռովեցաւ, մթնցաւ՝ ինչպէս գիշերուան մութը : Կարծես թէ ըսելիքը խղդեց իր հոգին : Իր մեծ ու արիւնխառն աչքերը դարձուց դէմը կեցող «խլէզներուն» վը–րայ, որոնք ապուշեան մը ճակատագրին հետ կը խաղային՝ դիտեց զանոնք, չա–փեց անոնց գործունէութիւնը, յետոյ՝ ծանր ու հրամայական ձայնով մը ըսաւ.

— Պարոններ ... գիտցէք որ ձեր ըն – թացքը չարդարանար ոչ մէկ կերպով : Ես կը հաւատամ թէ ոչ Հնչակեան կեդ – րոնը, ոչ ալ Դրօշակեան պիւռօն արգելք կրնան հանդիսանալ ձեր համաձայնու – թեանը ... : Մտածեցէք ... ժողովուրդը ձեռքէ կ'երթայ : Բաւական է ... : Անմեղ–ներու արիւնը ձեր վիզը թողուած է : Հա–մաձայնեցէք որ Ներսէս Արծրունին ալ իր ՈՒԺՈՎ զայ միանայ ձեզի հետ :

— Չէ՞ որ Ներսէս Արծրունիի ուր ըլ – լալը չեմ գիտեր ըսէք, ընդհատեց Դրօ – շակեանը :

— Դուք տուէք ձեր ձեռքն իրարու ... անկէ ետքը Ներսէս Արծրունին ալ կը գտնէք, չեշտեց մեր հսկայ աւազակա – պետը :

Կուսակցութեանց երկու ներկայացու – ցիչներն, որոնք գաղտնի կերպով իրարու գործունէութիւն քանդելու կ'աշխատէին, մեքենաբար ոտքի ելան ու ձեռք ձեռքի տուին եղբայրական գորովանքով մը :

(Շար.)

Այրի Տիկին Եպրաքսէ Ծունկուրտայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Էլիզէ Նոտարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թավշանճեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, զարմուհիին՝

ՆԷՄԶԻՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 18ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Յունուար 24ին, ժամը 10·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին։

Մահազդ ստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբուճղի Իսէի Խանասոր խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Ժան Քլօտ Շիրինեանի եւ ընտանիքին իրենց մօր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արսէն Իսպիրեանէն՝ իր հօր՝ Պ. Յովհ. Իսպիրեանի հոգեհանգստեան առթիւ խղաներկ եւ թանկագին «խաչելութեան» նկար մը, որ օծուելէ յետոյ զետեղուած է Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյս մէջ, ինչպէս նաեւ յիսուն Ն. Ֆ.ի նուէր մը եկեղեցւոյ, Պօմոնի Կապ. Խաչին 25 Ն. Ֆ., Դպրաց դասուն՝ տասը Ն. Ֆ., Տէր Հօր՝ տասը, դարձեալ նոյն հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Երանուհի Իսպիրեան եւ զաւակները կը նուիրեն Պօմոնի եկեղեցւոյն 25 Ն. Ֆ. եւ Պ. Գ. Պաղտասարեան նոյնպէս եկեղեցւոյս կը նուիրէ քսան Ն. Ֆ.։

Փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Արտաշէս Փափազեանի Թաղման առթիւ եղած նուիրատուութիւններ.— Թէրզիպաշեան եղբարք՝ Դպրաց Դասուն Պօմոնի՝ քսան Ն. Ֆ., Հայկ Պալթայեան, Աստուր Գէորգեան տասնական Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ, Միշէլ Արսլան եկեղեցւոյ 20, Ժորժ Գասպարեան եկեղեցւոյ քսան, Գրիգոր Նաճարեան եկեղեցւոյ 10, Յովհ. Սարաֆեան եկեղեցւոյ 10, դպրոցին 10, Ղուկասեան եղբայրներ եկեղեցւոյ 10, Աղքատաց 10, Միսաք Կէմէնիճեան եկեղեցւոյ քսան, Տէր Զաքարեան եղբայրներ Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութեան քսան Ն. Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 234–236).— Վիքթոր Հիւկօ եւ Բժիշկները (խմբ.).— Նախաճաշի մասին (Տօքթ. Փօլ Ֆարէզ).— Մազերու Թափելուն դէմ (Տօքթ. Գէորգեան).— Ծծկեր երախաներու մարսողական խանգարումները (Տօքթ. Բամպուքճեան).— Արկածով մեռնողները Ֆրանսայի մէջ (Քաղհան). Զաման (Յովհ. Պապէսեան).— Շագանակագեղձը խոշորցած է, չի կրնար միզել (Տօքթ. Շ. Այվազեան).— Սեռնեկայի հիւանդութիւնը, լանջախիթ (Շ. Նարդունի).— Օգտուիր ջուրէն եւ արեւէն (Տօքթ. Փարսադանեան).— Քոլեսթերոլս շատցած է (Տօքթ. Ա. Աշճեան).— Զաւակ բերել առանց ցաւի (Տօքթ. Ասքանազ).— Պայքարը այրերու եւ կիներու միջեւ (Տօքթ. Արշակ Պօղոսեան).— Շաշտանգամ կինը կամ կնոջ պաղութիւնը (Տօքթ. Գալուստեան).— Բերանը կոկորդէն լսողի բերան (Տօքթ. Գեղամ Այվազեան)։

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ., արտասահման՝ 20 Ն. Ֆ.։

Հասցէն գրել ճիշդ այսպէս.— Շ. Նարդունի, խմբագրատուն Յառաջի,

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

28 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սթիւտիօ Քրէքի սրահին մէջ, 24 Րիւ Տիւնօար։

Գեղարուեստական բաժին.— Խմբերգ, արտասանութիւն, ծաղիկներու պար, հայկական պարեր եւ մանկական անակնկալներ։

Պիտի ներկայացուի փոքրիկ թատերախ մը՝ «ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կաղանդ Պապան իր նուէրները պիտի բաժնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկներուն անխտիր։

Մուտքը ազատ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ։

500 էջ

13 Hors-Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կրթական մարմնին։

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13·40 Ն. Ֆ.

Արտասահման 4 տոլար։

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան

ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»։ առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոքա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, բարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

—o—

Կիրակի, 4 Փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սալ Արթիսթիք, 27 Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս։

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Կը ներկայացնէ իր հեղինակութիւնները, մասնակցութեամբ հայ բեմերու վաղեմի եւ տաղանդաւոր դերասան Յակոբ Լաթիփեանի եւ Նիսի արուեստասէրներու կազմի մը։

Կը ներկայացուին՝

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ ժողովրդական հարնածանօթ երգիչ

ՄԻՇԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Երգիծական բաժին՝ հայ ազգային բարբառութիւններ, Սաթիրական զաւեշտ երկու զանազան արարներով։

Մուտք երեք Ն. Ֆ. եւ վերապահուած պատուոյ բազկաթոռներ։

Տոմսերը հայթայթել՝ Պառ տիւ Մոնթէ, 113 Ավընիւ Քալիֆորնի, եւ նոյն օրը Թատրոնի մուտքը։

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԹԷՕ - ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱ - ԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան դիւանը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի փուրնիթիւրի խանութի մը համար, պարոն մը որ վերջացուցած ըլլայ իր զինուորական պարտականութիւնը եւ կառք վարելու արտօնութիւն ունենայ։ ԴԻՄԵԼ՝

17, Rue Saulnier

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մեզոն Ալֆորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Առնուվիլի Թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 28, Կիրակի, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS, 3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY et ses Capétiens JAZZ NEW ORLEANS
PEPITO GOMEZ TYPIQUE TANGOS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին ԷԼԻզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. — Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

"ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ"

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հետեւեալ հասցէներուն մօտ։

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI
24 JANVIER
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9312 38e ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5113

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՍՈՒՐԻ ՄԷՋՏԵՂ

Իշխանութեան գլուխ գալու օրէն ի վեր երկու սուրի մէջտեղ մնացած է Իսմէթ Ինէօնիւ, ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ :

Քաղաքական ի՞նչ ուղղութեան պիտի հետեւի : Ազատ աշխարհի՞ն հետ պիտի ըլլայ թէ հիւսիսի հարեւանին հետ բարի դրացնութիւն պիտի խաղայ :

Երկրէն ներս ի՞նչ դերք պիտի բռնէ : Զինուորական մենատիրութի՞ւն պիտի հաստատէ՝ թէ ժողովրդավար վարչաձեւի պիտի հետեւի :

Բարդ հարցեր, որոնց դժուար է պատասխանել :

Տարօրինակ կացութիւն մըն է ստեղծուած Թուրքիոյ մէջ՝ 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր :

Մարդիկ չուարած են եւ չեն գիտեր «ո՞ր ոտքի վրայ պարել», ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները :

Զինուորականներու յեղափոխութիւնը, որուն նպատակն էր իբրեւ թէ ժողովրդավարական կարգեր հաստատել, մենատիրական հանգամանք ստացաւ : Ահա մը զինուորականներ իրենք իրենց թոյլ տուին ոչ — սահմանադրական եւ հակա — ժողովրդական օրէնքներով կառավարել երկիրը, փնտռել տալով Մենտէրէսը :

Դարերու փորձը ցոյց տուած է արդէն, որ Թուրք ժողովուրդը կառավարուելու համար պէտք ունի երկաթէ բռունցքի մը :

Այդպէս էր օսմանեան սուլթաններու բռնապետութեան օրերուն : Այդպէս եղաւ Սահմանադրական Իթթիհատի իշխանութեան տասը տարիներուն : Նոյն վիճակը շարունակուեցաւ Մուսթաֆա Քեմալի հանրապետական վարչաձեւին տակ, Հալք կուսակցութեան մենատիրութեան տակ, մինչեւ 1950 : Դեմոկրատները չուզեցին բացառութիւն կազմել ընդհանուր օրէնքէն :

Աւանդութիւնը մնաց անխախտ, Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէին ճամբով :

Վերջին տարիներու ընթացքին համալսարանական ուսանողներու շարքերուն մէջ արմատ ձգած են ժողովրդավարական սկզբունքները : Մտահոգութիւն պատճառելով օրուան իշխանութեանց :

Մենտէրէս չուզեց կարեւորութիւն ընծայել Պոլսոյ եւ Անգարայի ուսանողներու զանգուածային ցոյցերուն եւ զոհ գնաց իր մեծամտութեան :

Իսմէթ Ինէօնիւ աւելի խորամանկ՝ թոյլ կուտայ որ ուսանողները ցոյց կատարեն :

Ժողովրդական շարժումը համալսարանի գրասենեակներէն դուրս ելլելով վարակած է նաեւ բանուոր դասակարգը, որ սկսած է արթնութեան նշաններ ցոյց տալ :

Ճարտարարուեստի զարգացումը բնական ճամբով յանգած է այս արդիւնքին, մանաւանդ որ պակաս չեն դուրսէն բանուորները գրգռութեան մղող քարոզիչներ :

Տարեգլխէն ի վեր Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ կատարուած ուսանողական, մանաւանդ աշխատաւորական ցոյցերը վերջին ծայր յատկանշական են :

Առաջին անգամն է, որ բանուորները գործադուլի իրաւունք, աշխատավարձքի յաւելում եւ «ընկերային արդարութիւն» կը պահանջեն : Կառավարութիւնը ո՛չ միայն չարգիլեր, այլ ընդհակառակն կը քաջալերէ այս ցոյցերը, չի գիտցուիր ինչ նպատակով :

Բանակը սակայն աչալուրջ կը հսկէ եւ թոյլ չի տար, որ միացեալ կառավարութեան հակառակ որեւէ շարժում տեղի ունենայ :

Իշխանութեան համար մտահոգիչ պարագան այն է, որ երիտասարդական եւ ուսանողական ուրիշ խմբակցութիւններ իրենց կարգին Իզմիրի մէջ ցոյցեր կը կատարեն՝ պահանջելով ներում շնորհել Եասը Ատայի դատապարտեալներուն : Միւս կողմէ զանազան վայրերու մէջ իսլամական մոլեռանդութիւնը կը վերածնի եւ Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն դէմ ընդվզումներ կը նշմարուին, ոչ միայն տարեցներու, այլ նաեւ երիտասարդներու կողմէ :

Թոյլ տա՞լ որ ժողովրդավարական բակզբունքները լայնօրէն օգտագործուին հակամարտ հոսանքներուն կողմէ՝ թէ հաստատել զինուորական մենատիրութիւն, որ այնքան կը յարմարի Թուրք ժողովուրդին :

Այս երկնտրանքին առջեւ կը գտնուի Ինէօնիւ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԵՒ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Երկուշաբթի օր առեւանգում մը եւ մահափորձ մը յիշեցուցին բոլորին թէ երկրին կացութիւնը ծանր է, յիշեցուցին նաեւ թէ Յունուար 24ի նախօրեակն է : Ծանօթ է որ 1960 Յունուար 24ին առաջին ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ Ալժէի մէջ, որուն դատավարութիւնը (պատնէշներու դատավարութիւն) տեղի ունեցաւ անցեալ տարի :

Երկուշաբթի առտու ժամը 9.30ին Փարիզի մերձաւոր Պուա լա Ռէնի արուարձանը Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան (Իւ էն էռ) անդամ մէկ բժիշկ առեւանգուեցաւ անծանօթներու կողմէ, իր բնակարանէն : Փօլ Մէնկի ինչպէս իր կուսակցութեան պատկանող ուրիշներ սպառնալիքի նամակներ կը ստանար վերջերս ուր Գաղտնի Բանակը կը յայտնէր թէ ոգեկոչելու համար Յունուար 24ի տարեդարձը, կոլեան նըկատուած կուսակցութեան անդամներ պիտի առեւանգուին :

Փօլ Մէնկի կառքի մէջ կը դրուէր Երկուշաբթի առտու, մինչ զաւակը կը վազէր ոստիկանատուն, լուր տալու : Առեւանգողները նոյնիսկ ժամադրութիւն առած էին իբրեւ յաճախորդ : Նոյն օրը սակայն, ժամը 16.30ին, մինչ Արտաքին Նախարարութեան բակը ռումբ մը կը պայթէր մեծ վնասներ պատճառելով, ոստիկանութիւնը կը գտնէր առեւանգուած երեսփոխանը վիլլայի մը մէջ եւ կը ձերբակալէր երկու հոգի մինչ երեք ուրիշներ կը յաջողէին խոյս տալ :

Երեսփոխան բժիշկը կը խորհի թէ դիպուածով ընտրուած է եւ իր առեւանգումը մաս կը կազմէ Գաղտնի Բանակին Թունաւորման ընդհ. արշաւանքին : Աւելցուց թէ զինքը առեւանգողները ուզած են երեք օր պահել եւ պահանջած են որ հրաժարի Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութենէն : Շեշտեց թէ շատ լաւ վարուած են հետը : Սպառնալիքի ալ ենթարկուած չէ : Բացատրած են իրեն, երկարօրէն, կոլեան քաղաքականութեան վնասները եւ Գաղտնի Բանակին առաւելութիւնները : Բժիշկը լսաւ նաեւ թէ չեն կրցած զինքը համոզել, ոչ ալ ինք՝ զանոնք :

Կէս օրէ ետք, ռումբ մը կը պայթէր արտաքին Նախարարութեան ներքին մէկ բակին մէջ, հսկայ վնասներ հասցնելով գլխաւորաբար մամուլի սպասարկութեանց մէջ : Ռումբը կը գտնուէր Թունուզցիի մը կառքին մէջ եւ պայթիւնը, որ սարսափի մատնեց Քէ տ'Օրսէի ամբողջ թաղամասը, ցնցած է ամբողջ շէնքը :

Նախարարութեան մէկ պաշտօնեան ըսպաննուած է տեղւոյն վրայ, ուրիշ մը յուսահատական վիճակի մէջ է, տասնեակ մը ուրիշ վիրաւորներ ալ հիւանդանոց փոխադրուած են :

Վնասները շատ մեծ են, առանց հաշուելու կոտրած ապակիները, որոնց թիւը հարիւրաւորներու կը հասնի, բազմաթիւ գրասենեակներ տակն ու վրայ եղած են պայթիւնին ուժէն իսկ :

Քննութիւն բացուած է :

Երեսփոխաններու եւ կուսակցութեանց ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Միացեալ ճակատի մը կազմութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է :

Իւ. էն. էռը կ'ուզէ որ օրինակելի արդարութեամբ մը վերջ դրուի այս անտանելի կացութեան :

× Սանթէի բանտէն աէքիվիսթ երկու բանտարկեալներ փախան :

× Թուլուզի մէջ Գաղտնի Բանակի պետերէն մէկը, հանրածանօթ բժշկապետ մըն էր, սրտի հիւանդութեանց մասնագէտ, առջի օր ձերբակալուեցաւ, կնոջը հետ :

× Ալժերիոյ մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են պահպանելու համար կարգն ու կանոնը : Պոնի մէջ քսան հազար հոգի ներկայ եղան այն երիտասարդին յուղարկաւորութեան որ սպաննուեցաւ առջի օր երբ Գաղտնի Բանակի ազդեր կը փակցնէր :

Ալժէի մէջ ժամը 21էն ետք, կառքերու հրջագայութիւնը արգիլուած է :

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ԴԵՂԻՆ ՍԱՏԱՆԱՅԻ ՊԱՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երջանիկ ենք մենք, որ նման բարոյազուրկ տիպերը, որոնք մայր հայրենիքի վրայ նայում են որպէս իրենց հայրենական կալուածքի՝ պատրիմոնիումի վրայ, ուր կարող են խաբել, գողել պլեբսին (ժողովուրդին), մի բուռ են աննշան՝ սփիւռքահայութեան մէջ :

Որքան հայրենակարօտ Հայեր կան օտար երկնակամարների տակ, որ ծարաւ բիբերով կը սպասեն հայրենիք մեկնելու ժամին, որ երազում են հայրենի հողը համբուրել, բայց միջոցներ չեն գտնում գալու եւ այրւում են իրենց երազների բոց խարոյկի վրայ : Իսկ այս ոսկեդրամաւոր զբօսաշրջիկները տարեկան հինգվեց անգամ են գալիս հայրենիք... հինգվեց անգամ նրա պատուի հետ խաղալու :

Որքան ազնիւ Հայեր, գալով հայրենիք, հիացել են նրա յառնումով մոխիրներից, որքան հրաշալի է քանդակուել Հայաստանի կերպարը նրանց սրտում, մտքում, իրական երազներում :

Հազարաւորները նրանցից աշխատանքային իրենց երգը ձուլել են մեր երգին, երթն իրենց՝ աշխարհաշէն մեր երթին :

Եւ հիմա նորերն են ցանկանում գալ : Եկէ՛ք, մեր եղբայրներ եւ քոյրեր, Հայրենիքը խանդակաթ կը համբուրի ձեր անեղծ, ձեռքերը ձեր աշխատաւոր, խիղճը ձեր մաքուր ...

Իսկ դեղին ոսկուն ծախուածները թող չգան մեզ մօտ ու չբերեն իրենց վարակը՝ թունաւորելու որոշ յեղյեղուկ տարրերի, որոնց երազանքը դուրս չի ելնում «Արմենիա» հիւրանոցի արտասահմանեան զբօսաշրջիկների սենեակներից ու խամրում է մոտայիկ (նորաձեւ) փողկապի հանգոյցի վրայ ...

Կարմրիր այսօր եւ դու, երեւանեան սպեկուլանտ, դու, որ նոյնպէս բռնուած ես անաշխատ ճանապարհով դրամ կուտակելու մոլուցքով : Գիտակցո՞ւմ ես դու արդեօք, որ գործարքի մէջ մտնելով միջազգային մաքսանենգների հետ, կարող ես գլորուել վատթարագոյն ուղին՝ հայրենիքի վաճառման ուղին : Այդպիսիներին ժողովուրդն ասում է. «երեցս անարգանք քեզ ...» :

×

Դեվալուացիա, ռեվալուացիա, վալուտա, էմբարգօ, դեմպինգ, ոսկի, տոլար ... Ահա միջազգային մասշտաբի մաքսանենգի լեքսիկոնի (բառգիրք) բառային ամբողջ ֆոնտը (կալուածը) : Գուցէ աւելացնենք նաեւ կուտակել, խնայել, սիրել բառե՞րը :

— Սիրե՞լ — կը զարմանաք դուք : — Միթէ՞ ազամանդեայ այդ բառի երաժշտութիւնը կարող է հասնել բիզնեսմենի սրտին :

Բայց չէ՞ որ սիրել բառը բազմազէհ է, եւ իւրաքանչիւրը իւրովի է մեկնաբանում այդ հինաւուրց, աշխարհում ամենաշատ գործածուած բառերից մէկը :

Դեղին սատանայի սպասաւորը եւս սիրում է (ի հարկէ, ոչ հայրենիքը, նրա ջրերի արծաթաճաճ անուրջը եւ կամ, ասենք ցոլացիկ երկինքն ու թափառական ամպը, դրանցից ի՞նչ շահ) : Նա սիրում է այն... ինչը ատում է նորմալ մարդը, ինչը մարդուն կարող է ետ տանել մի ամբողջ ֆորմացիա ...

Նա կատարում է դեղին սատանայի արբշիռ պարը, նրա յորձանապտոյտի մէջ խառղցնելով իր էմբրիոնային (սաղմային) էութիւնը :

Իսկ մենք չենք կարող չզոչել չեշտուղիղ — կանգ առ, պարոն կամ տիկին, դեղին սատանայի էպիլեպտիկ (լուսնոտ) պարին մեր երկրում ոչ մի բեմահարթակ չի տրամադրուի : Տարէք ձեր պարը դըրամի, ոսկու գալարումների մէջ շնչահեղձ ու ճարպակալած ձեր աշխարհը : Մենք այլ երազներ ունենք, ունենք այլ պարեր՝ կառուցման, աշխատանքի, հերոսացման ...

Հայաստանը լեգենդական (առասպելական) փիւնիկի պէս թռչում է դէպի Արեւը, եւ ձեր դեղին սատանայի ծամածռութիւնները որքա՜ն ծիծաղաշարժ ու նուաստ են թւում ...

ՂԱՐԻՊ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

«Սովետ. Հայաստան»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռըսք յայտարարեց «Նիւզ էնտ Ուորլտ Ռիփորթին» որ ներկայիս Արեւելք – Արեւմուտք բանակցութիւն չկայ այլ՝ դիրքերու բաղդատութիւն :

ՌՈԲԸՐԹ ՔԵՆըտի, Մոսկուա պիտի չերթայ, յայտարարեց Սպիտակ Տան բանբերը :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տուած է Ազգային Ճակատը, տապալելու համար Տոքթ. Ամինիի կառավարութիւնը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ պարտաւորիչ զինուորական ծառայութիւն հաստատուեցաւ : Խորհրդարանը օրէնքը պիտի քուէարկէ վաղը :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ լուծուած Ազգայնական Ընկերային կուսակցութեան երեք անդամներ սպաննուած են, երբ կը փորձէին սուրիական սահմանը անցնիլ :

ՄՈԼՈԹՈՎ Վիէննա պիտի չերթայ : Զինքը պիտի փոխարինէ Ալեքսանդրով : Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարին կցորդ նշանակուեցաւ՝ Լափին, Աւստրիոյ նախկին դեսպան :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ինչ որ կը գրեմ այս խորագրին տակ, գրախօսական չէ, այլ կարգ մը գրքերու ընթերցումէն իմ կրած տպաւորութիւն – ներուն ամփոփումը: Ներկայիս, ու միշտ ալ, ջանացած եմ ըլլալ հնարաւոր չափով անկեղծ: Անարժէք գիրք մը, բարեկամիս կողմէ գրուած ըլլալուն համար, չեմ գոված, ոչ ալ գէշ ըսած լաւ գրքի մը համար՝ պարզ այն պատճառով որ իր հեղինակը ծանօթս կամ բարեկամս չէ: Այս ճշդումը անհրաժեշտ էր՝ որովհետեւ ինծի կը թուի թէ հայերէն գրքի տաղնապը, որուն մասին յաճախ կը խօսուի, մեծ չափով կապ ունի ընթերցող հասարակութեան ոչ թէ պակասին, այլ՝ «գործադուլին» հետ ...

Միտքս բացատրեմ:

Բազմաթիւ գրքեր կը հրատարակուին տարփակ, անհետաքրքիր կամ անմարսելի բովանդակութեամբ, ու անոնց հեղինակները միշտ ալ կը գտնեն մէկը, ու այդ մէկը կը գտնէ տեղ մը՝ զանոնք, կամ անոնցմէ մէկն ու միւսը, գովելու: Միամիտ ընթերցողը, խաբուած այդ գովեստէն, կը գնէ այդ գիրքը· աչք մը կը նետէ վրան, ու դժգոհ, գիրքը կը դնէ մէկ կողմ՝ հաստատ մտադրելով ալ մարդու չհաւատալ եւ հայերէն գիրք չգնել՝ քանի որ հայ հեղինակները «աղուոր գիրք գրել չեն գիտեր»: Կարծեմ կրցի հասկըցնել ըսածս: Շեշտել փափաքածս այն է՝ թէ ներկայ հայ գրականութիւնը կը տառապի իրաւ, անկաշառ եւ գիտակից քննադատութեան պակասէն: Քանի մը արժանաւորներ, ուրիշ բան կը հիւսեն, եւ հրապարակը մնացած է բոպիկներուն: Զմոռնանք որ, ինչպէս մեր գրողներուն մեծամասնութիւնը, նոյնպէս եւ կարդացողներուն շատ մեծ տոկոսը, կամ 1915ի աղէտէն վերապրողներ են, եւ կամ, այդ թուականէն առաջ Թուրքիայէն հոս փախած, հիմնական կրթութիւնէ եւ դաստիարակութիւնէ զուրկ մարդիկ: Մարդիկ որոնք, ժամանակ եւ պատեհութիւն չեն ունեցած իրենց ճաշակն ու միտքը մշակելու:

Սխալ չհասկնաք, զանոնք չեմ մեղադրեր, այլ երեւոյթը կը պատկերացնեմ, սեւով՝ ճերմակ թուղթին վրայ կը դնեմ, ահա թէ ինչու հարկ է տալ անոնց մատչելի գործեր, եւ, տալ նաեւ, անկաշառ քննադատութեան մը շնորհիւ, զանոնք հասկնալու եւ սիրելու պատեհութիւն:

Եթէ այս ցաւին վրայ աւելցնելու ըլլանք նաեւ այն ցաւը որ դաշնակցական – ները «միւս» գրողներուն գրածը չեն գներ ու կարդար, եւ միւսներն ալ Դաշնակցական գրողներու գրածները ձեռք առնելէ կը զարհուրին, պատկերը լման կ՚ըլլայ:

Ու հիմա, այս քիչ մը երկար յառաջաբանէն վերջ, անցնինք կարգ մը գիրքե – րու մասին մեր ըսելիքին:

Կը գրեմ անոնց մասին պահելով ժամանակագրական կարգը·

ՆՈՐ ԱԶՔԵՐ, Հր· Փալեան հեղինակ: Թեհրան:

Տասնեւհինգ պատմուածքներու 312 էջնոց աղուոր հատոր մը: Զարմանալի է, «Երկաթէ Վարագոյր»ին ետեւէն շատ աւելի երգ, լոյր, վէր ու գրականութիւն կը հասնի ներկայիս մեր ձեռքը, քան «անվարագոյր» Պարսկաստանէն: Հոն արմատ նետած գաղութը ինքնաբաւ ու ինքնակեդրոն ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու: Կ՚ապրի գրեթէ կղզիացած, ինքըն իր մէջ՝ իր դպրոցներով, եկեղեցի – ներով ու մշակութային կազմակերպու – թիւններով: Կ՚ըսուի թէ ամէնէն շատ համալսարանականներ, իրաւ մտաւորա – կաններ ունեցող հայ գաղութն է ան: Հոն գրական շարժումը սկսելու ճիգեր ալ տեղի կ՚ունենան: Զենք կարծեր թէ այս կղզիացումը գիտումնաւոր կամ կամաւոր է, այլ՝ հայ գրքի տարածումն ու սպա – ռումը ամէն տեղ երեսի վրայ ձգուած ըլլալու արդիւնքը: Ցամենայն դէպս պարոն Փալեանի գրքին յառաջաբանէն կը տեղեկանանք թէ հեղինակը «նոր»երէն չէ՝ քանի որ այս հատորը լոյս կը տեսնէ իր գրական գործունէութեան 55ամեա – կին առիթով:

Դիւրընթեռնելի հատոր մըն է՝ բայց «Անհետացող Դարաշրջան» շարքին մէջ բերուած «Հովմարգ·» կտորէն որուն լե – զուն, գաւառաբարբառով ծանրացած, կը յոգնեցնէ մեզ:

Այլապէս իր բոլոր պատմուածքները, ունին հետաքրքրական բովանդակութիւն եւ կը կարդացուին հաճոյքով: Տիպերը, վերցուած ամէն դասակարգէ եւ սեռէ, իրական են, կենդանի· մտացածին ոչինչ ունին: Հեղինակը յաջողած է տալ իր միջավայրին ու հերոսներու արտաքինին հետ, անոնց ներաշխարհն ալ: Իր գիւղացիները կոշտ ու անմշակ, միամիտ ու նախնական, կը մնան համակրելի իրենց ապրումներով ալ:

ԼՈՒՍԵՄԷՆ ՇԻՐՈՒՄՆԵՐ, Շ· Նարդու – նի, Փարիզ:

Նարդունիի այս 171 էջնոց հատորիկը մաս կը կազմէ «Յառաջ»ի մատենաշա – րին: Առաւել կամ նուազ խանդավառու – թեամբ գրուած դիմաստուերներու շարք մըն է, ուր տեղ գտած են Ահարոնեան, Ռուբէն, Շանթ, Ալպալեան, Օշական, Շ· Միսաքեան, Թորգոմ Պատրիարք ու Բաբգէն Կաթողիկոս, Յ· Մաղաքեան, Զօպանեան, Եսան, Ա· Իսահակեան, Ալեմշահ Գուրգէն եւ Հր· Ալեանաք:

Նարդունի գրելու, զատելու եւ տրամաբանելու ինքնայատուկ ձեւ ունի: Կարելի չէ զինքը մտիկ չընել: Կը կարդացուի հետաքրքրութեամբ: Գիրքը պատկերազարդ է:

ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՒՇԵՐԻՑ, Սիրաք Սար – հադեան, Թեհրան:

Աշխարհի այս կողմը բնակողներէն շատերուն համար անծանօթ անուն մը: Անձնակեդրոն գիրք մըն է իր 350 էջնոց հատորը: Տեսակ մը ինքնակենսագրական վէպ՝ որուն խորքին վրայ կը տարածուի Վանի հերոսամարտին չքեղ նկարը: Առանձնապէս տպաւորիչ է գրքին՝ Վանի ժողովուրդին նահանջը դէպի Իգտիր ու էջմիածին նկարագրող բաժինը, եւ հեղինակին հանդիպումը — այդ ճամբուն վըրայ, Աղասի Խանջեանի հետ:

Մեզի թուեցաւ թէ Վանի Արամը իր արժանաւոր տեղը գրուած չէ այս հատորին մէջ:

ՔԵՐԹՈՒԱԾԱՆԵՐ, Արսէն Երկաթ:

Երկու հարիւր յիսուն էջնոց եւ հինգ ենթախորագրերով հինգ մասի բաժնուած եւ մաքուր թուղթի վրայ, մաքուր տպագրութեամբ բանաստեղծութեանց հատոր մը՝ հասունութեան դրոշմը վրան:

Մեր ապրող (ու թերեւս ալ մեռած) բանաստեղծներուն մէջ ամէնէն շատ արտադրողն ըլլալ կը թուի Արսէն Երկաթ, որուն անունը, չեմ կարծեր թէ աշխարհի որեւէ մասին մէջ բնակող Հայերու ականջին հասած չըլլայ:

Երկաթի լեզուն օրինակելի է, երանգապնակը՝ ճոխ ու քնարին լարերը բազմազան: Կը թուի թէ արեւուն տակ չկայ բան մը, որ օր մը, տեղ մը, անգամ մը հյուզէ ու ներշնչէ զինքը: Օրինակ, «Հրեղէն հայութիւն» ենթախորագրուած էջերուն մէջ բանաստեղծութիւններ նուիրուած են, Սեբոքին, Անդրանիկին, Աւարայրին, Ալբիւր Սօսէի, Թարգմանչաց Գերեզմանին, Կոմիտասին, Գեղարդին, Զարենցին, Շանթին եւայլն:

աԲնաստեղծութիւն կարդալ սիրողները բազմաթիւ արժէքաւոր կտորներ պիտի գտնեն այս հատորին մէջ:

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏ – ՄՈՒԹԵԱՆ, Բ· Թաշեան, «Յուսաբեր» տպարան, Գահիրէ:

Մեծարժէք գիրք մը: Հայուն ու իր մըշակոյթին վերաբերող ամէն բան կատաղօրէն սիրող մէկու մը գրչէն ելած գիրք մը: Այս յօղուածին սկիզբը ըսի տեղ մը թէ մեզմէ շատեր պատեհութիւն չունե – ցան շատ մը բաներու մասին հիմնական դաստիարակութիւն ստանալու, պաշար ամբարելու: Անշուշտ այդ թերի սոր – վըւած բաներուն կարգին էր նաեւ հայ լեզուն,, հայ գրականութեան եւ հայ գըրական պատմութիւնները: Ահա այս վերջին նիւթին, հայ գրական պատմութեան մասին կը խօսի այս գիրքը լըջութեամբ, սիրով եւ հեղինակաւոր շեշտերով:

Գլուխներ ունի նուիրած բազմաթիւ նիւթերու որոնց մէկ մասը կը թուեմ ահա:

Գրողը եւ մտաւորականը, գրականու – թեան օրինագիրքը, գրելու արուեստին պահակները, լեզու եւ ոճ, ղեկավար – ուած գրականութիւն, Նախամեսրոպեան գիր ու գրականութիւն, հայ այբուբենի գիւտը, Աստուածաշունչի Թարգմանու – թիւնը, ոսկեդարի թեր ու դէմ, լեզու եւ բարբառ, ձեռագիրներ եւ իրենց «կենսագրական»ները, մեր պատմիչները են·:

Գրող, գրել սորվող՝ ու հայ մշակոյթ ու գրականութիւնը սիրողներու համար «բարձի տակ» դրուելու արժանի գիրք մը՝ խանդավառութեամբ եւ ձեռնհասօրէն գրուած:

Ընթերցմանս պահուն բազմաթիւ նոթեր առած էի մէջբերումներ ընելու համար, բայց կը տեսնեմ որ անոնց կէսն իսկ առնելով, թերթը կը լեցուի վերջ[ին]վար ...

Կը բաւականանամ վերջին էջէն քանի մը հատուածներով:

Կայսրութիւնները կուգան, ու կ՚երթան, բայց մշակոյթները կը մնան: Կըրնանք հրաժարիլ կայսրութիւնէն, բայց տրամադիր չենք — եւ յօժար չենք — հրաժարելու մեր բազմադարեան մշակոյթէն:

Մշակոյթը աւելի է, քան կայսրութիւնը: Մշակոյթը ոգի է, կայսրութիւնը հող է: Հողը կորսնցնելի է ոգին անկորընչելի է»:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ՀԱՅ ԲՆԱԳԷՏԸ

Զաւակը Անդրկովկասի երկաթուղիի մէջ աշխատող մեքենավարի մը՝ Աբրահամ Ալիխանեան կը դասուի աշխարհահռչակ բնագէտներու շարքին: Դպրոցական տարիներուն աշխատած է իր հօր հետ իբրեւ օգնական:

Քիմիական փորձեր կը կատարէր իր փոքր եղբօրը հետ իր տունին մէջ, ուրկէ, յաճախ կը վերջանային անակնկալ պայթումներով, ահ ու սարսափի մատնելով տնեցիները: Աբրահամ մտադիր էր դառնալ քիմիագէտ: Սակայն ուսանելու համար Լենինկրատ ժամանելէն ետք մասնագիտութեան մասին իր ունեցած ծրագիրները փոխուեցան, — հրապուրուեցաւ փորձառական բնագիտութեամբ:

Լենինկրատի բնախօսութեան հիմնարկութեան մէջ Ալիխանեան կը նուիրուի բիւրեղային զանազան կառուցուածքներու հետազօտութեան մէջ՝ ռէօնթկէնեան վերլուծումի կիրարկումին: 1930ի առեններու հայ գիտնականը իր ուսումնասիրութեան առարկան դարձուց ռէօնթկէնեան ճառագայթներու տեսողական հիմնական հարցերու փորձառական հետազօտութիւնը:

Այդ շրջանի Ալիխանեանի կատարած աշխատանքներէն ամենահետաքրքրականը զանազան նիւթերու բարակ շերտերէն ռէօնթկէնեան ճառագայթներու ներքին լիակատար արտացոլումի օրէնքներուն հետազօտութիւնն է: Այդ նուրբ եւ դըժուար ուսումնասիրութեամբ, Ալիխանեան առաջին անգամն ըլլալով փորձերով

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԷՆ ՆԵՐՍ

Ռատէք, իր դատավարութեան ընթացքին քանի մը անգամ կրկնած էր, թէ Թուխաչեւսքի որեւէ կապ չունէր դաւադրութեան հետ:

Կասկածէ վեր է, որ Ռատէք ինքնաբերաբար չէ, որ բերանը առած էր կարմիր բանակի սպայակոյտի պետին՝ մարեշալ Թուխաչեւսքիի անունը: Եթէ Սթալին կ՚ուզէր, որ այս դատավարութեանց ընթացքին յիշատակուի Թուխաչեւսքին, նոյնիսկ անոր «անմեղութիւնը հաստատող» նախադասութեան մը մէջ, պարզ է թէ մարեշալին հանդէպ ալ գէշ նպատակներ կը սնուցանէր:

Արդարեւ, 1937 Ապրիլ 12ին լուր տարածուեցաւ, թէ կարմիր բանակի սպայակոյտի պետ մարեշալ Թուխաչեւսքի հանուած է իր պաշտօնէն, եւ նշանակուած՝ Վոլկայի շրջանի զինուորական հրամանատար:

Ռատէք, իր դատավարութեան ընթացքին «մատնած» էր Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդը՝ զօրավար Փութնան: Այս վերջինը, իր կարգին, «խոստովանած» էր, թէ մարեշալ Թուխաչեւսքի, իր ներկայութեան ընդունած էր Անգլիացիներուն հաշուին լրտեսութիւն կատարել: Այս բոլորը իբր թէ տեղի ունեցած էր այն առեն, երբ Թուխաչեւսքի, որպէս Խ· Միութեան պաշտօնական ներկայացուցիչ, Լոնտոն գացած էր Անգլիոյ Ժորժ Ե· Թագաւորին յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար:

Երբ տեղեկացաւ Զօր· Փութնայի ըսածներուն, մարեշալ Թուխաչեւսքի իբրար անցաւ· գնաց անձնապէս տեսակցեցաւ Սթալինի հետ եւ պահանջեց, որ դէմ յանդիման բերուի նախկին զինուորական կցորդ Փութնայի հետ, կամ առիթ ընծայուի իրեն, որ այս զրպարտութիւն – ները հերքէ:

Սթալին հայրական շեշտով պատասխանեց·

— Ձգէ այդ յիմարութիւնները· հաւատացած եմ, որ այդ բոլորը սուտ խօսքեր են: Թշնամիին ռազմավարութիւններուն մաս կը կազմէ հողուով մարմնով մեզի հաւատարիմ եղող մարդոց վրայ կասկած արթնցնելը: Բայց խորհուրդ կուտամ, որ մինչեւ մթնոլորտը հանդարտի եւ այս բոլորը մոռցուին՝ Վոլկայի կողմերը երթաս եւ այդ շրջանի զինուորական հրամանատարութեամբ զբաղիս:

Այս խօսքերը արտասանած իսկ պահուն, Սթալին արդէն անհրաժեշտ հրահանգները տուած էր, որպէսզի Թուխաչեւսքի եւ իր սպայակոյտին անդամներէն մեծ մասը դատի քաշուին:

1937 Յունիս 2ին, պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կը յայտնէր, թէ Պատերազմական փոխ – նախարար Եան Կամարնիք անձնասպանութիւն գործած է բանտի իր խցիկին մէջ: Իրականութիւնը այն է, որ Սթալինի հրահանգով սպաննուած էր:

Պատճա՞ռը· Սթալին պահանջած էր Կամարնիքէն, որ Թուխաչեւսքին ամբաստանէ: Կամարնիք մերժած էր· ասոր վըրայ, Սթալին հրահանգած էր, որ Կամարնիք բանտ նետուի եւ միեւնոյն առեն գայն նշանակել տուած էր Մոսկուայի Կեդր· Կոմիտէի անդամ· այսինքն՝ առիթ ընծայած էր Կամարնիքի, որ մահուան կամ պատիւներու միջեւ ընտրութիւն մը կատարէ· Կամարնիք տեղի տուած չէր· ուրեմն սպաննուեցաւ:

Յունիս 11ին կը յայտարարուէր, թէ մարեշալներ եւ զօրավարներ Թուխաչեւսքի, Եաքիր, Ուպորեւիչ, Կորք, Այտման, Ֆելտման, Պրիմաքով եւ Փութնա, դաւաճանութեան յանցանքով ամբաստանուած են ու զինուորական Ատեանի առջեւ պիտի դատուին:

Դատական քննութիւնը այն եզրակացութեան յանգած էր, որ այս եօթը բարձրաստիճան զինուորականները, ինչպէս նաեւ Կամարնիք, «Խ· Միութեան հանդէպ ոչ– բարեկամական քաղաքականութիւն վարող օտար պետութեան մը զինուորական ղեկավար շրջանակներուն հետ յարաբերութեան մէջ ըլլալով, կարմիր բանակին վերաբերող գաղտնի տեղեկութիւններ կը հաղորդէին օտար այդ պետութեան: Իրենց նպատակն է տկարացնել կարմիր բանակը, եւ օտար յարձակման մը պարագային՝ վերահաստատել հողատիրական ու դրամատիրական իշխանութիւն մը»:

Բոլոր ամբաստանեալներն ալ խոստովանութիւններ կատարած էին, անշուշտ:

Յունիս 12ին, նոր հաղորդագրութիւն մը կը յայտնէր, թէ դատարանը տուած եւ գործադրած էր իր վճիռը: Բոլորն ալ գնդակահարուած էին:

Ի՞նչ հիմք ունէին այս ամբաստանութիւնները:

Շատեր կը խորհին, թէ դաւաճանութեան ամբաստանութեան պիտակին ետեւ (որուն ոչ ոք հաւատք ընծայեց), Սթալին աւելի լուրջ կասկած մը ունէր— զինուորական պետական հարուածի մը կարելիութիւնը· այսպէս կը կարծէր, առանց, ճզմած ըլլալ իր քաղաքականութեան դէմ բանակին մէջ տիրող ընդդիմութիւնը:

(23 Շար·)

փառանց, որ Ֆրէնէլի եւ Մաքուէլի ալռական տեսութիւնը լիուլի կարելի է կիրարկել թափանցիկ եւ կլանող միջավայրերէն ռէօնթկէնեան կոշտ ճառագայներու անդրադարձումին նկատմամբ:

Ալիխանեանի գիտական գործունէութեան առաջին շրջանի արդիւնքը եղաւ ռէօնթկէնեան ճառագայթներու տեսութեան նուիրուած մենագրութիւնը: Այդ աշխատութեան մէջ, որ իր կարեւորութիւնը չէ կորսնցուցած մինչեւ այսօր, Ալիխանեան դասաւորեց իրմէ առաջ այդ ճիւղին մէջ աշխատողներուն կուտակած հսկայական գիտական նիւթերը:

1933ին գտնուեցան նէօթրոնը եւ պոզիթրոնը: Այդ մասնիկներուն ուսումնասիրութեամբ սկսան զբաղիլ բազմաթիւ բնագէտներ, անոնց մէջ տեսնելով փորձառական եւ տեսական բնագիտութեան զարգացման գլխաւոր հեռանկարը: Հիւլէական կորիզին բնագիտութեամբ հետաքրքրուեցան թէ պատկառելի եւ թէ երիտասարդ գիտականներ: Ալիխանեանը կը տեսնենք այն երիտասարդ բնագէտներու շարքին մէջ, որոնք մեծ խանդավառութեամբ նուիրուած են այդ մեծ ապագայ ունեցող հարցին ուսումնասիրութեան:

Բնագիտութեան այն հիմնական խնդիրները, որոնք կապ ունին հիւլէին էլեկտրոնիք արտաքին կեղեւի յատկութիւններուն հետ, հիմնական գիծերով կը մօտենային իրենց վերջնական լուծումին: Միեւնոյն ատեն իրարու ետեւէ կատարուած աքանչելի գիւտերը նոր կարելիութիւններ ստեղծեցին նիւթի տարրական մասնիկներու յատկութիւններուն եւ անոնց փոխակերպութեան օրէնքներուն հետ կապուած հարցերը ուսումնասիրելու համար:

1939ին Ալիխանեան սկսաւ ուսումնասիրել տիեզերական ճառագայթները, բացառիկ հմտութիւն ցոյց տալով նիւթերու ընտրութեան մէջ: Բաղդատութեան դնելով այլ հետազօտողներու փորձերուն արդիւնքները, գիտականը եկաւ այն եզրակացութեան, որ միջին բարձրութիւններուն վրայ տիեզերական ճառագայթներու կազմին մէջ (այդ ատենուան արդէն յայտնի մասնիկներէն՝ ելեկտրոններէն եւ մեզոններէն զատ) պէտք է ըլլայ նաեւ ուրիշ ծանր մասնիկ մը: Ըստ որում, այդ մասնիկը, պէտք է ունենայ իոնի դարձնող աւելի մեծ ընդունակութիւն, քան ելեկտրոնները եւ մեզոնները:

Հակառակ պատերազմի արգելքներուն եւ դժուարութիւններուն, Ալիխանեան իր փոքրիկ եղբօր՝ Արտեմ Ալիխանեանի հետ 1942ին Հայաստանի մէջ, Արագածի վըրայ կատարեց տիեզերական ճառագայթներու ուսումնասիրութիւններ: Ալիխանեան եղբայրներու եռանդուն գործունէութեան շնորհիւ ստեղծուեցաւ տիեզերական ճառագայթներու եւ յատկութիւններու հետազօտութեան առաջնակարգ կայան մը, որուն գործունէութեան ամէնէն կարեւոր արդիւնքները հանդիսացան տիեզերական ճառագայթներու կազմին եւ ուժականութեան ուսումնասիրութեան նոր եղանակի մը մշակումը եւ կիրարկումը:

Ցեռագային փորձերու միջոցաւ հաստատուեցաւ, որ տիեզերական ճառագայթումի կազմին մէջ կան տարբեր զանգուածներ ունեցող մեզոններ: Ասով իսկ փաստուեցաւ Ալիխանեանի բրած ենթադրութեան ճշդութիւնը:

Անուանի բնագէտը գիտական ինքնատիպ ստեղծագործութեան վառ գիծեր ունի: Արդարեւ, ի վիճակի է բազմաթիւ կարեւոր հարցերէն ընտրել առաւել կարեւորը, այն որ ամէնէն աւելի հեռանկար ունի: Չի վախնար ուսումնասիրել այնպիսի հարցեր, որոնց ուրուագիծերը հազիւ կը նշմարուին:

Վերջին տարիներուն Ալիխանեան զբաղած է հիւլէական ուժը խաղաղ նպատակներու համար օգտագործելու հետ կապուած բազմաթիւ հարցերու ուսումնասիրութեամբ: Հայ գիտականին ղեկավարութեամբ շինուած են հիւլէական ռէակթէօրներ, որոնք արդէն գործածութեան դրուած են զանազան երկիրներու մէջ:

«Իր ղեկավարութեամբ, կը գրէ ակադեմիկոս Լ. Արցիմովիչ, եւ իր անմիջական մասնակցութեամբ՝ կատարուած են ծանր կորիզներու յատկութիւններուն եւ հիւլէական ռէակթէօրներու մէջ տեղի ունեցող բնագիտական բնաշրջումներու ուսումնասիրութեան նուիրուած բազմաթիւ աշխատանքներ, որոնց մասին մէկ քանի տարի առաջ զեկուցում մը եղաւ հիւլէական ուժը խաղաղ նպատակներու օգտագործելու համար գումարուած Ժընեւի միջազգային խորհրդաժողովին մէջ, եւ որոնք արժանացան խորհրդային եւ օտար երկիրներու բնագէտներու գնահատութեան»:

Ալիխանեան շատ զբաղած է նաեւ արդի տեսական եւ փորձառական բնագիտութեան կարեւոր հարցերէն մէկով՝ կորիզի պեթա-տրոհման հարցով եւ ստացած է շատ արժէքաւոր արդիւնքներ:

Ալիխանեան իր աշխատանքներու կարգին դաստիարակած ու հասցուցած է նաեւ բնագէտներու պատկառելի թիւ մը: Շատեր անուանի բնագէտներ եւ գիտականներ դարձած են արդէն:

Կը ղեկավարէ Խորհրդ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի փորձառական եւ տեսական բնագիտութեան հիմնարկութիւնը, որ վերջերս, հայ գիտականին գործօն մասնակցութեամբը, ստեղծեց փրոթոն արագացուցիչը, որ արդէն կ'օգտագործուի մեծ ուժականութիւններու պարագային կատարուող կորիզային հակադրեցութիւններու ուսումնասիրութեան, տարրական մասնիկներու դասաւորման եւ բազմաթիւ այլ կարեւոր հարցերու ուսումնասիրութեան համար:

Հայ գիտականը մեծ նպաստ բերած է նոյնպէս Հայաստանի բնագիտութեան զարգացման գործին մէջ:

Ա. ՇՈՒՇԻՆԵԱՆ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ
ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Թանինի մէջ Նեվզատ Իւսթիւն այսպէս կը ներկայացնէ Թուրքիոյ «օրուան մարդը», ըստ այլոց «չար ոգին».—

Անկախութեան պատերազմ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնում, Իսմէթ Փաշայ վարչութիւն, Մայիս 27, բոլոր այս դէպքերուն մէջ Իսմէթ փաշային անունը կը գտնուի: Ծեսակէտով մը, Իսմէթ փաշան այն մարդն է որ բաժին ունի Թուրքիոյ ապրելու պայքարին մէջ:

Տարածուն կարծիքի մը համաձայն, ժողովուրդին մեծամասնութիւնը չի սիրեր Իսմէթ փաշան, կը քաշուի անկէ: Կը կարծուի թէ ամէն բան կրնայ ընել ան: Իսմէթ փաշան եթէ ուզէ՝ յեղափոխութիւն կ'ընէ: Եթէ փափաքի՝ ամէն ինչ կ'ըլլայ: Անոր բռնածը կը բարձրանայ: Իսմէթ փաշան ոխակալ է, չի մոռնար: Իսմէթ փաշան մարդը կը գործածէ այնքան ատեն՝ որ իր գործին կու գայ, յետոյ կը վերցնէ կը նետէ:

Այս ամէնը կ'ըսուի, կը գրուի Իսմէթ փաշայի համար: Իսմէթ փաշային համար «առանձին մարդ է» ըսողներ անգամ կան: Ան այն մարդն է՝ որ շատ անգամ իր ձեռքերուն մէջ բռնած է Թուրքիոյ ապագան: Այս բոլորին մէջ իրականութեան մեծ բաժին մը կայ, նոյնինքն իրականութիւնը:

Ինչ որ չի գիտցուիր, չի հասկցուիր, այն է թէ Իսմէթ փաշան ո՞ր գաղափարին մարդն է:

Իսմէթ փաշա ազատակա՞ն է: Թէ այո, թէ ոչ:

Իսմէթ փաշա պետականութեա՞ն կողմնակից է: Թէ այո, թէ ոչ:

Իսմէթ փաշա գիւղական էնսթիթիւնեբը բռնա՞ծ է: Թէ այո, թէ ոչ:

Իսմէթ փաշա այն հաղուագիւտ մարդոցմէն է, որոնք նոյն ատեն թէ Հիւսիսի, թէ Հարաւի մէջ կրնան ըլլալ: Հասան Ալի Եուճէլն ալ Իսմէթ փաշային կրթական նախարարն է, Թէշատ Շեմսեթտին Սիրերն ալ:

Պէտք է բացայայտօրէն ըսել թէ Իսմէթ փաշա մեծ քաղաքագէտ մըն է: Գալով պետական մարդ ըլլալուն, ըստ իս՝ ոչ: Պետական մարդը այն մարդն է, որ իր հաւատացած մեծ գաղափարը կ'առնէ, կը գործադրէ եւ կամ այդ նպատակով (ուղիղ գիծի մը վրայ) կ'աշխատի: Իսմէթ փաշա մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է առօրեայ խնդիրներու լուծման մէջ: Գալով մեծ խնդիրներու, նոյնիսկ եթէ ընել ուզած է, առօրեայ քաղաքական մտահոգութիւններու մէջ՝ նահանջած է: Իբրեւ «փափաք», ուզած է շատ բաներու մօտենալ, զանոնք գործադրել, իր անունը այդպէսով պատմութեան անցընել, բայց թերեւս այդ տիեզերական հարցերուն պատասխանները պէտք եղած չափով չգիտնալուն պատճառով՝ չէ կրցած դիմադրել իր միջավայրին ճնշումներուն: Իր երկարատեւ քաղաքական կեանքին մէջ մնացած է մարդ մը, որ անդադար փնտռած է, չէ կրցած հասնիլ հոն՝ ուր հասնիլ կ'ուզէ, այս ուղղութեամբ կատարած է մխումներ, որոնք կրնան դինք անկացնել:

Մուսթաֆա Քեմալութիւնն է որ կը պակսի Իսմէթ փաշային մօտ, որ ազօտ, մշուշոտ մտածումներու ետեւ միշտ բաներ մը ընել կ'ուզէ կարծես, միշտ բաներ մը պիտի ընէ կարծես: Փաշան, որ քաղաքական խաղերով լեցուն է, պէտք էր գիտնալ թէ քաղաքականութիւնը միջոց մըն է, հաւաքականութիւններու կեանքին մէջ քաղաքականութիւնը իր կարծածին չափ կարեւոր չէ:

Իսմէթ փաշա այժմ վարչապետ է: Ասիկա վերջին միջոց մըն է, որպէսզի հանդստօրէն յայտնէ իր մտածումները եւ գործադրէ զանոնք:

Իսմէթ փաշա այլեւս պէտք է յայտնէ թէ ո՞վ է Իսմէթ փաշան: Պէտք է մէջտեղ դնէ իր մտածումները: իր խնդիրները: Եթէ ամբողջ խնդիրը դահլիճը կազմել է, նշանակուած ըլլալով, Վարչապետ, ասիկա կը նշանակէ թէ Իսմէթ փաշա պիտի փճացնէ Իսմէթ փաշան:

Եթէ դարձեալ առօրեայ յաջողութիւններու շուքին ապաստանելով՝ «օրը օր ընել»ու քաղաքականութեան պիտի պատշաճի, եթէ անդադար պիտի ջանայ «կացութիւնը» փրկել, եթէ մենք միշտ այսպէսով պիտի լողողուինք, եթէ Թուրքիա իր կեանքը պիտի անցընէ միշտ յառաջխաղացման տեմպերը «նրաշխիք»ի տակ առնելով, ոչ ասիկա չըլլար այլեւս:

Իսմէթ փաշա իր ձեռքի վերջին խաղաթուղթերով անգամ մըն ալ նստաւ սեղանին գլուխը: Լաւ կ'ըլլայ որ շուտով բանայ իր աթուները: Ուղիղ ճամբան այն է որ ան չյարմարի իր շուրջը գլուխ շարժողներուն, ձերբազատուի փոլիթիքայէն:

Եթէ այս անգամ ալ գործերը քալեն Միջին Արեւելեան մտայնութեամբ, ընելիք մէկ բան կը մնայ իրեն,— նստիլ՝ իր թոռներուն հետ կատակել տան մը մէջ, որուն պարտէզին մէջ ծաղիկներ կը բացուին:

Այս հաւաքականութեան համար աւելի օգտակար է Մուսթաֆա Քեմալօրէն քալել դէպքերուն վրայ, քան թէ սեղանին գլուխը խօսակցիլ եւ աչք քթթել իրարու:

Թուրք ժողովուրդը ամէն ատենէ աւելի կը հետաքրքրուի թէ ո՞ւր պիտի երթայ, ի՞նչ պիտի ըլլայ: Քաղաքականութիւն, զաղտնի տեսակցութիւններ, սա, նա, եւայլն, կը բաւէ այլեւս:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ահա այդպէս... բացագանչեց Ներսէս Արծրունին: Ուրեմն՝ պարոններ, կը յայտնեմ ձեզ թէ՝ «Ներսէս Արծրունին ես եմ ...»:

Երիտասարդները պատկառանքով մը անոր դրկաց մէջ նետուեցան եւ ուխտեցին «համաձայնութեամբ գործել ...»:

ՎԱՆԱԿԱՆ ԻՐ ՍՔԵՄԻՆ ՏԱԿ

Վարագայ վանքին ցածուկ ու կէս մը փլփլած խուցերէն մէկուն մէջ երիտասարդ վարդապետ մը նստած էր ու խորունկ մտախոհութեան մը ներքեւ կը թըւէր ըլլալ:

Գիշեր էր: Անամպ երկնակամարին վըրայ լուսինը կը շողար մելամաղձօրէն ու իր ոսկի ճառագայթները կը թափէր չորսդին: Ծառերու մէջէն սիւքը կ'անցնէր ներդաշնակութեամբ մը:

Վարդապետին խուցը ճրագ չէր վառեր: Պատուհանին առջեւ նստած էր ու դուրս կը նայէր.

Բայց լուսնի փափուն շողը, որ լուսաւորած էր իր հրեշտակային կերպարանքը, իր լայն ու վեհ ճակատը, ցոյց կու տար թէ երիտասարդ վարդապետը մեր ծանօթ Վանականն էր:

Վանական ժամերով մտածելէ ետքը, մեքենաբար ոտքի ելաւ, խուցին մէջ անգամ մը ման եկաւ, յետոյ մրմնջեց ինքնիրեն:

— Ախ, արդեօք ո՞ւր մնաց Ներսէս Արծրունին... ինչո՞ւ այսքան ուշացաւ... ի՞նչ պատահեցաւ: Երկու ամիս է որ մեկնած է ...: Այսօր անպատճառ կը յուսայի որ կու գար ինծի: Բայց փուճ տեղ աչքս իր ճամբան մնաց ... փուճ տեղ սպասեցի: Կասկածը կ'ուտէ գլխս ... կը վախնամ թէ չկրցաւ խեղճ Լուսիկայի կեանքը ապահովել ...

Ու ցաւատանջ եղանակով մը, Վանական նորէն մօտեցաւ պատուհանին ուսկից կ'երեւար վանքին ծառաստանը շրջապատող թաւուտներուն մէկ մասը, գրեթէ յուզմունքէն ու մտախոհութենէ խոնջած գլուխը դողդոջուն ձեռքերուն մէջ առաւ, որ տաք քրտինք մը կը թափէր, երկար ատեն լուսնին նայեցաւ, աստղերուն նայեցաւ, երկնքի անհունութեան նայեցաւ ու հառաչեց.

— Ի՞նչ ընենք... տուներնիս քանդողը մեր ներքին թշնամին է... մեր արիւնէն, մեր միսէն, մեր ոսկորէն կազմուած եղբայրն է ... Կառավարութիւնը քանի որ քայլ մը կ'առնէ իր բարբարոսական ծրագիրներու մէջ, հայ դաւաճան մը կը գտնէ, որուն անարգ ձեռքը պատրաստ է իր եղբօր արեան մէջ թաթխելու:

Չեմ գիտեր, չեմ գիտեր, միթէ՞ այդ վատերը խղճի տեղ սեւ օձ մը կը պահեն իրենց կուրծքին տակ, միթէ՞ անոնց սիրտը թունաւոր զանգուած մըն է, որմէ գարշութիւն մը կը թափի, միթէ մարդու կերպարանքով հրէշ մը կոչուելու ստեղծուած են....: Ախ, այո, Համիտի կառավարութեան լրտեսը կը դառնան, որպէսզի իրենց զզուելի ու սեւցած կաշին ծախկեն...:

Բայց թէ՝ այն հայը, զոր իրենց չըրթունքներն թրջելու կը տանին, արցունքով խառնուած է... ատիկա աչքի առջեւը չեն բերեր: Ոչ ոչ. անոնք մէկիկ մէկիկ չեն վերջանար... մեր ցամքած մարմնին վրայ փակած տզրուկներուն պէս, պիտի իյնան ու այնպէս սատկին..:

Վանական ժամերով այս դառն մենախօսութեանց մէջ խորասուզուած՝ գրեթէ անքուն մնաց բոլոր գիշերը:

Մօտաւորապէս երեք ամիսէ ի վեր վանքը քաշուած էր, ծածկելու համար ինքզինքը հայ դաւաճաններու խուզարկութենէն:

Կառավարութիւնը խիստ կերպով կը ջանար թէ զինքը եւ թէ Ներսէս Արծրունին ձերբակալել, որովհետեւ իրենց ներկայութիւնը յայտնուած էր դաւաճան Հայերու շնորհիւ:

Բայց Վանական չէր հասկցած թէ ի՞նչ պարագաներու տակ մատնուած էին եւ թէ ի՞նչ էր անոր շարժառիթը:

Առտուն արեւը չծագած, վանքին տնտեսը Վանականին սենեակը մտաւ եւ իրեն իմացուց թէ գիւղացի մը կար, որ տեսնել կ'ուզէր զինքը:

Ըսէք թող հոս գայ, մրմնջեց Վանական անձկութենէն խզղուած ձայնով:

Վանքին ծերուկ տնտեսը դուրս ելաւ ու քիչ յետոյ գիւղացի մը բերաւ հետը, որուն սքանչելի ծպտումին մէջ՝ հազիւ կրցաւ Վանական ճանչել թէ Ներսէս Արծրունին էր ան:

Երբ տնտեսը մեկնեցաւ, Վանական կարօտէն խզղուած՝ ինկաւ Ներսէս Արծրունիին գիրկն ու հեծկլտած:

— Ոհ, Աստուած իմ, ուր ո՞ւր մնացիք ... ըսէք ի՞նչ պատահեցաւ որ այսքան ուշ վերադարձաք:

— Հանդարտեցէք, սիրելի Վանական, ընդհատեց Ներսէս Արծրունին հայրական խանդաղատանքի շեշտով մը:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռմէ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գարեգին Շալճեանէ տասը Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Արամ Հիւսեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իսիի Խրիմեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը Յունուար 14ի ամանորի հանդէսին օրը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ ազգայիններէ 320 Ն. Ֆ.: Ստորեւ ցանկը.—

Բարեպաշտ Տիկին մը իր ամուսինին առողջութեան մաղթանքներով 50 Ն. Ֆ., Տիկին Պէնկեան իր ապաքինման համար քսան, Տէր եւ Տիկին Ալէքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գալիքեան երեսունական, Թոբիկեան ընտանիք քառասուն, Սերոբեան, Ասլանեան, սկաուտներու խումբը, Ոմն, Ծերունեան, Նիկողոսեան, Մանուկեան, Տիկին Քօրինեան, Աւագեան Պ., Աւագեան Յ. Դաբբինեան, Գրիգորեան, Ֆէրատեան, Շէրպէթճեան, եւ Դաւոն տասնական Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— —Տիկին եւ Օր. Պաքըրճեան, ողբ. Պ. Արշակ Պաքըրճեանի յիշատակին քսան Ն. Ֆ., Պ. Հրանդ Պալեան, Նոր տարւոյ առթիւ քսան, Պ. Աթապէքեան 12, Տիկին Փափազեան, ողբ. Տիկին Բերսաբէ Փափազեանի մահուան առթիւ, Մոնմորանսիի ծերանոցին յիսուն, Պ. Աղապապեան: տօներու առթիւ տասը, Պ. Յովհ. Թէլեան, տօներու առթիւ քսան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեան, իրենց մօրաքրոջ՝ Տիկին Վարժենիկ Զըբըլեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ տասը, եւ Տիկին Բերսաբէ Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Անտիյիի ծերանոցին 15, Պ. Եկէնեան Օննիկ – Արթին, տօներու առթիւ 25, Տիկին Եաղուպեան 50, Օր. Գոհար Շահրիկեան, Ամերիկա մեկնելուն առթիւ երեսուն, Տոքթ. Մինաս Յարութիւնեան քսան, Պ. Մկրտիչ Գազանճեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Լիւսի Թիւթիւնճեանի մահուան առթիւ 30, Պ. Սարգիս Թիւթիւնճեան (Գլէրմոն Ֆէրան) իր մօր՝ ողբ. Տիկին Լիւսի Թիւթիւնճեանի մահուան առթիւ 40, Տէր եւ Տիկ. Ն. Նիկողոսեան ողբ. Տիկին Մառի Բարսէհեանի մահուան առթիւ, Անտիյիի ծերանոցին յիսուն, Տէր եւ Տիկին Քէօթահիալեան եւ Տէր եւ Տիկին Պալեան, 50, Տիկ. Արմենուհի Խաչիկեան տասը Ն.Ֆ.:

Սեւրանի Կապ. Խաչի մասնաճիւղէն, ողբ. Տիկին Քէպապճեանի մահուան առթիւ, Մոնմորանսիի ծերանոցին 50, Պ. Մաթոսեան Մաթէոս, տօներու առթիւ 30 Ն. Ֆ.:

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire » (*Réalités*).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ». RENÉ MASSON (*Nouveau Candide*).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ». ALAIN BOSQUET (*Combat*).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ». (*Feuille d'Avis de Neuchâtel*).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ». (*Libre Belgique*).

STOCK

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

28 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սթիւտիօ Քրէֆի սրահին մէջ, 24 Րիւ Տիւնօար:

Գեղարուեստական բաժին.— Խմբերգ, արտասանութիւն, ծաղիկներու պար, հայկական պարեր եւ մանկական անակնկալներ:

Պիտի ներկայացուի փոքրիկ թատերախ մը՝ « ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ »:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կաղանդ Պապան իր նուէրները պիտի բաժնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկներուն անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3.30ին, Ալլաէ Սօլֆերինօ սրահը, 235 Րիւ Մունէյրա:

Ծոխ յայտագիր:

«ԱՆԻԻՆ ԳԱՆՁԱՆԱԿԸ»

Մանկական թատերգութիւն: 4 արար
(Ատրինէ Տատրեան)

Խմբերգ, մեներգ, պար եւ արտասանութիւն:

Նուէրներու եւ մրգեղէններու բաշխում:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, Գրիգոր Եպս. Պահապանեանի հոգւոյն համար:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԳԵՐՊ. Կ. ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՈՅ
ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը հայ ցեղին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուաղէթ», «լոգում», «սազըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»: առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Surprise Party
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 15էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ, պար, պիւֆէ, ընտրուած սալեր (տիսք):

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 4 Փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սալ Արթիսթիք, 27 Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս:

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Կը ներկայացնէ իր հեղինակութիւնները, մասնակցութեամբ հայ բեմերու վաղեմի եւ տաղանդաւոր դերասան Յակոբ Լաթիֆեանի եւ Նիսի արուեստասէրներու կազմի մը:

Կը ներկայացուին՝

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ ժողովրդական հարնածանօթ երգիչ

ՄԻՇԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Երգիծական բաժին՝ հայ ազգային բարեբարութիւններ, Սաթիրական զաւեշտ երկու զանազան արարներով:

Մուտք երեք Ն. Ֆ. եւ վերապահուած պատուոյ բազկաթոռներ:

Տոմսերը հայթայթել՝ Պառ տիւ Մոնթել, 113 Ավընիւ Քալիֆորնի, եւ նոյն օրը թատրոնի մուտքը:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողով այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, «Մուրատ» խումբի եւ Ուրնաժի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱ – ԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան դիւանը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20.30ին Մեզոն Ալֆորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Առնուվիլի Նոր Սերունդի Կամարենց թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 28, Կիրակի, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS, 3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY et ses Capétiens — JAZZ NEW ORLEANS
PEPITO GOMEZ — TYPIQUE TANGOS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին: Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
25
ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI
25 JANVIER
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9313 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5114

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԿԸ ՊՂՏՈՐԻ

Խառնաշփոթ կացութիւնը կը շարունակուի Թուրքիոյ մէջ :

Մէկէ աւելի երարու հակամարտ հոսանքներ ձեւ ու մարմին կ'առնեն հետզհետէ, մասնաւորաբար երիտասարդական – ուսանողական եւ բանուորական շրջանակներու մէջ :

Այն օրէն ի վեր, որ Թուրքիա ուրացաւ իր սախկան ծագումը եւ դիրք բռնեց Եւրոպայի կողքին, մտնելով «Եւրոպայի Խորհուրդ»ին եւ «Ատլանտեան Ուխտ»ին մէջ, ամէն ճիգ ըրաւ եւրոպական բարքերուն յարմարելու համար :

Սակայն երբեք չկրցաւ ձերբազատուիլ սախկան հին հին դարուց յիշատակներէն : Ուզեց դառնալ «դեմոկրատ», ինչ որ կ'ենթադրէր ժողովրդական սկզբունքներու ընդգրկումը : Սակայն տեսանք, որ «դեմոկրատ» կուսակցութիւնը իր տասը տարուան իշխանութեան ընթացքին աստիճանաբար ջնջեց ժողովրդավարութեան շնորհած տարրական իրաւունքները եւ դարձաւ բռնապետական – մենատիրական կառավարութիւն, ինչ որ ի վերջոյ պատճառ դարձաւ իր անփառունակ անկումին :

Սնանկացած էր ա լա թուրքա «դեմոկրատիզմ»ը :

Զօր. Կիւրսէլի Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն իր էութեամբ իսկ զինուորական ըլլալով հանդերձ, պարտաւորուեցաւ ձեւականօրէն յարգել ժողովրդավարութեան կարգ մը սկզբունքները, յաշս արեւմուտքի արդարանալու եւ անոր համակրութիւնը, մանաւանդ նիւթական օժանդակութիւնը շահելու յետին մտքով :

Սահմանադիր ժողովի գումարումը, նոր սահմանադրութեան մը մշակումն ու հանրաքուէով անոր վաւերացումը կը ձգտէին փոշի փչելու պատ աշխարհի աչքին :

Հոկտեմբեր 15ի ընտրութիւնները անգամ մը եւս չեշտեցին շփոթը, որ կը տիրէ մտքերու մէջ : Ոչ մէկ կուսակցութիւն կրցաւ մեծամասնութիւն շահիլ : Կը նշանակէ թէ չկայ իտէալ մը, գաղափարական մը, որուն շուրջ կարելի ըլլար համախմբել քուէարկուներու մեծագոյն մասը : Եղածը աթոռի կռիւ է պարզապէս :

Մէկ կողմը կանգնած է Հալք կուսակցութիւնը, որ հակառակ իր վարկաբեկումին, տակաւին կը ներկայացնէ կարեւոր ուժ մը, մասնաւորաբար ուսանողական շրջանակներու մէջ : Այս շարժումին յարող երիտասարդները պաշտպան կը կանգնին Աթաթիւրքի բարենորոգումներուն եւ գլխաւոր հակառակորդներն են «դեմոկրատ»ներուն : Դէմ են Եասը Ադայի դատապարտեալներու ընդհանուր ներումին եւ կրօնական մոլեռանդութեան վերազարթումին :

Ասոնք իրենց դէմ կը գտնեն երիտասարդական եւ ուսանողական ոչ – նուազ զօրաւոր կազմակերպութիւններ, որոնք «դեմոկրատ«ներու մնացորդներն են եւ կը կռթնին Զօր. Կիւմիւշփալայի Ատալէթ կուսակցութեան վրայ :

Միւս կողմէ համայնավարական եւ ընկերվարական խմորումներն ալ սկսած են որոշ ծաւալ գտնել բանուորական շրջանակներու մէջ : Կարգ մը թերթեր եթէ ոչ ջատագով, գոնէ արձագանգ կը դառնան արհեստակցական — աշխատաւորական ընկերակցութեանց կազմութեան :

Նոր Սահմանադրութիւնը կը ճանչնայ բանուորներու գործադուլի իրաւունքը : Ճարտարարուեստի զարգացումով Թուրքիոյ մէջ ալ բանուորները կը սկսին հետզհետէ կազմակերպուիլ, մտահոգութիւն պատճառելով օրուան իշխանութեան :

Բանուորական վերջին ցոյցերը լաւ նշան մը չեն նկատուիր :

Մթնոլորտը հետզհետէ կը պղտորի :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻՆ

Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է պայքարելու համար Կազմակերպութիւն՝ Գաղտնի Բանակի դէմ, որուն վերջին երկու ահաբեկչական արարքները մտահոգութիւն եւ յուզում յառաջ բերին : Գաղտնի Բանակի Մայր Հայրենիքի Ընդհանուր պատուիրակութիւնը կը դատապարտէ սակայն Քէ տ'Օրսէի անճոռնի մահափորձը եւ կը շեշտէ իրողեկոյցին մէջ.— «Քանի մը օր է, Մայր Հայրենիքի մէջ կատարուած գործողութիւններ վերագրուած են Գաղտնի Բանակին Իշխանութեան կողմէ» : Գաղտնի Բանակին համար ասոնք Թունաւորման խաղեր են, որոնք «կը կապեն Ֆրանսացի հայրենասէրներու դատը բռնատիրական ներշնչումով օտար շարժումներուն դատին» : Գաղտնի Բանակը կ'աւելցնէ.— «Ինչպէս զօրավար Սալան կը շեշտէր Յունուար 3ին, ոչ խռովարար համախմբում մըն է ոչ ալ ֆաշիստ շարժում մը : Հաւատարիմ այս գիծին, Մայր Հայրենիքի ընդհ. Պատուիրակութիւնը վճռապէս կը դատապարտէ կոյր ահաբեկումի ոճրային արարքները, ինչպէս առջի օրուան Քէ տ'Օրսէի անճոռնի մահափորձը որ անմեղ զոհեր պատճառեց» :

Ասիկա սակայն չի բաւեր հանդարտեցնելու համար մթնոլորտը : Աշխատանքի Ընկերակցութիւնները ձախ կուսակցութեանց կողքին կ'ուզեն պայքարիլ Գաղտնի Բանակին դէմ : Կուսակցութիւնները նաեւ կը պատրաստեն եթէ ոչ տը Կոլի առնուազն Տըպրէի յաջորդութիւնը : Ընկերվարականները մէկ կողմէ, Ժողովրդական Շարժումը միւս կողմէ խորհրդակցական հաւաքոյթներ ունեցած են : Կի Մոլէ պարզած է իր ընկերներուն առջեւ համախմբումի երկու կարելիութիւններ : Առաջինը բաւական լայնածաւալ է քանի որ Մենտէս – Ֆրանսէն մինչեւ Փինէ կ'երթայ մէջն առնելով Ժողովրդական Շարժումը : Նման համախմբում մը, սակայն, կարելի է նախատեսել շատ ծանր պայմաններու տակ, օրինակի համար երբ իշխանութիւն չըլլայ : Այդ պարագային Մոնըրվիլ (Ծերակոյտի նախագահ որ ըստ Սահմանադրութեան Հանրապետութեան նախագահը կը փոխարինէ եթէ անիկա որեւէ պատճառաւ ի վիճակի չըլլայ իր պաշտօնը կատարելու) տրամադրութեան տակ կը դրուի այդ «միացեալ ճակատը» :

Երկրորդ համախմբումը, աւելի սեղմ է, 12երու նշանաւորfաոթելը (ձախ) որմէ վերջնականապէս վտարուած է Տէփրէօյի անջատուած ընկերվարական շարժումը : Կը մնան 11 : Ասոնք ձախ կուսակցութեանց (բացի համայնավարներէ) եւ ընկերակցութեանց համախմբումն է :

Ասոնք ալ ժողով մը պիտի ունենան պատրաստելու համար շինարար ծրագիր մը :

Ժողովրդական Շարժումին առջեւ Քոլէն խօսեցաւ այն հանդիպումին մասին, զոր ունեցած է Մոլէի, Փինէի եւ Ֆօրի հետ եւ որ առաջին համախմբումին կը ձգտէր :

× Փարիզի Աֆրիվիսա շրջանակներուն մէջ բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան : 43 հոգի ձերբակալուեցան :

× «Գաղտնի Բանակի դէմ կազմակերպութիւններ» (Անթի Օ – Ա – ԷՍ) առեւանգեցին հրամանատար Սափէն — Լինեէռի տղան :

× Քէօլնի ձայնասփիւռի կայանը ցաւալի նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Գաղտնի Բանակի անդամի մը խօսք տալու : Հարիւրապետը Փիէր Սերժան ներկայացուած է ունկնդիրներուն իբրեւ «Գաղտնի Բանակի սպայակոյտի պետ եւ Փլասթիքէօրներու ղեկավար» : Սերժան ըսած է թէ Ֆաշիզմը տը Կոլի մօտ է ոչ՝ իրենց եւ եզրակացուցած թէ «բովանդակ Եւրոպան այն համեմատութեան մէջ որ կը գիտակցի համայնավար վտանգին պէտք է օգնէ Գաղտնի Բանակին, որպէս զի Ալժերիան փրկէ» :

Քէօլնի ձայնասփիւռը ինչպէս Գերմանիոյ բոլոր կայանները անհատական են, պետական ձայնասփիւռ գոյութիւն չունի :

× Մենտէս – Ֆրանս կրկին մէջտեղ դըրաւ փոխանցման կառավարութեան մը գաղափարը : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց նաեւ թէ դէմ չէ հ. մայնավարներուն հետ զինակցութեան մը :

ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ... ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅ ԱՆՈՒՆԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Ձայնասփիւռը, Կիրակի օր հայկական հպարտութեամբ լեցուն օր մը շնորհեց արտասահմանի Հայութեան :

Առաւօտուն, հայկական հանդիսաւոր պատարագն էր զոր Վատիկանի կայանը կը ձայնասփռէր եւ որ կը հասնէր հայկական սրտերուն, մինչ կէսօրէ ետք պատշաճ եւ խնամքով պատրաստուած յայտագիր մը Ֆրանսացիներուն կը ներկայացնէր Վարուժանը եւ Զարենցը :

Ներկայացման ձեւը, ընկերացող հայկական յուզիչ այլ հարազատ երաժշտութիւնը, երկու ձեռնհաս խօսնակներու տուած ամփոփ եւ փոքր վրիպումներով տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ Ժան – Ժագ Ասլանեանի եւ Հայկուհի Խտըշեանի մասնակցութիւնը շատ յաջող յայտագիր մը մէջտեղ բերած էին : Լայն տեղեկութիւններ Վարուժանի եւ Զարենցի անձին ու գործին մասին, հայերէն եւ ֆրանսերէն կտորներ լաւագոյնս ներկայացուցին ֆրանսացի ունկնդիրին, Հայոց բանաստեղծները :

Ծանօթ բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք պատասխանելով իրեն եղած հարցումներուն, հակիրճ տեղեկութիւններ տուաւ հայ գրականութեան մասին, մատնանշելով անոր կրած ազդեցութիւնը արեւմուտքէն, մանաւանդ Ֆրանսայէն : Ռուբէն Մելիք յիշեց նաեւ Փօլ Էլիւարի մէկ յատկանշական պատասխանը հայ լրագրողի մը, ուր ֆրանսացի տաղանդաւոր բանաստեղծը կը յայտնէր թէ «Հայկ. գրականութիւնը ամբողջ դիմադրութեան գրականութիւն մըն է» :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Յառաջի վաղուան թիւը, բացառապէս 8 էջ, ամբողջովին նուիրուած է իր հիմնադիր – խմբագրապետին յիշատակին :

Գրութիւններ ունին.—

Ս. Վրացեան
Ն. Սարաֆեան
Համաստեղ
Արամ Հայկազ
Կ. Մ. Ալէմշահ
Առլէն Փափազեան
Կ. Պէտուշ
Արտաշէս Գմբէթեան
Ե. Լաչինեան
Հրանդ Բալուեան
Ինչպէս նաեւ՝
Հրանտ – Սամուէլ
Շ. Նարդունի

ԵՒ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ (Վենեզուելա) միջադէպեր պատահած են, որոնց հետեւանքով չորս հոգի մեռած է :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թայմ» պարբերաթերթը ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է Գաղտնի Բանակին վրայ, ուր կը վերլուծէ այս կազմակերպութեան զանազան երեսները : Փարիզի հրատարակութիւնը գրաւուեցաւ, որովհետեւ կողքին վրայ տպած էր Ռաուլ Սալանի նկարը :

ՀՌՈՄԻ Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, ուր կը շեշտէ թէ բազմաթիւ փաստեր կան որ կը հիմնաւորեն այն կարծիքը թէ պուլկարական Միկ 17 օդանաւը լրտեսութիւն կը կատարէր : Պուլկարները իրաւունք չունին օդաչուին հետ տեսնուելու ցորչափ քննութիւնը չէ վերջացած :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պատուիրակը Ժըրին յայտարարեց թէ Փորթուկալի դաշնակիցները աւելի կարեւորութիւն կու–տան Ատլանտեան զինակցութեան քան ՄԱԿի Ուխտին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խորհրդարանը 111ի դէմ 173 ձայնով մերժեց արգելքի բանաձեւ մը, զոր ներկայացուցած էր Կեդրոնի եւ Ձախի ընդդիմութիւնը : Ասոնք կ'ամբաստանէին կառավարութիւնը որ բռնութիւններով եւ զեղծարարութիւններով փոխած է անցեալ Հոկտեմբեր 29ի ընտրութեանց արդիւնքը :

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐԻ նախագահը՝ Հուֆուէթ – Պուանեի ընդունեցաւ Լոնտոն երթալ պաշտօնական այցելութեան :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Փրակայէն անցած է դէպի Մոսկուա իր վերադարձի ճամբուն վրայ : Տեսակցութիւններ ունեցած է կառավարութեան ղեկավարներուն հետ :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին օրաթերթը»կը գրէ թէ Քենըտի Խորհ. Միութեան ամբողջական անձնատուութիւնը կ'ուզէ Պերլինի հարցին մէջ : Չինացիներու համար Միացեալ Նահանգներու նախագահը յոյս դրած է ընկերվարական պլոքին բաժանման վրայ ինչ որ պատրանք է :

ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐԸ հազարաւոր թռուցիկներ նետած են արեւելեան Գերմանիոյ վրայ : Այդ թռուցիկներուն մէջ ալպանական աշխատանքի կուսակցութիւնը խստօրէն կը քննադատէ Խրուշչեւի քաղաքականութիւնը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ճարտարարուեստի արտադրութիւնը 9·2 առ հարիւր աւելցած է 1961ին, կ'ըսէ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը : Խորհ. Միութիւնը ներկայիս 66 միլիոն աշխատաւոր ունի :

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ ըրաւ Պրիւսէլի մէջ բոլոր անոնց մօտ որոնք ծանօթ են իրենց համակրական զգացումներուն համար Գաղտնի Բանակին հանդէպ : Մօտ երեսուն հոգի հարցաքննուած են, ապա՝ ազատ արձակուած :

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ 28 օտարականներ արտաքսուած են, ասոնց ոչ անունները, ոչ ալ հպատակութիւնը, յարդ յայտնի են :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ աւագերէցը՝ Կարդինալ Սթեֆան Վիշինսքի Վատիկան պիտի երթայ, ի մօտոյ :

ԹՐՈՑՔԻԻ այրին մեռաւ Փարիզի մէջ : Ըստ իր փափաքին դիակիզումը պիտի կատարուի Փէռ Լաշէզի մէջ եւ աճիւնները պիտի փոխադրուին Մեքսիքա խառնուելու համար իր ամուսնոյն աճիւններուն :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ոստիկանութիւնը կրակ բացած է ուսանողներու վրայ : Ցուցարար մը սպաննուած է եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՆԵՓԱԼԻ Թագաւորը մահափորձէ մը հազիւ ազատեցաւ, առջի օր :

ԿԵԱՑ ԴՈՒ, ՀՈՎԻՒԴ ՔԱՋ

ԽՄԲ.— Սուրիոյ ցաւալի դէպքերուն առեն իրազեկ աղբիւրներէ եւ նամբորդներէ լսած էինք թէ Հալէպի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդը լաւագոյնս արժեցուցած է «Հովիւ քաջ» տիտղոսը ճակատագրական պահերու մէջ, դէմ դնելով նոյն իսկ Սարրաժի ճնշումներուն: Այսօր արտատպելով Պէյրութի *Մասիս* շաբաթաթերթի խմբագրականը, որ նուիրուած է քաջ առաջնորդին, կ'ուզենք ծանօթացնել զինք մեր գաղութին:

Անցնող տարուոյ ընթացքին՝ ամէնէն յուզիչ դէպքերը տեղի ունեցան Սուրիոյ մէջ: Ձերբակալուեցան խումբ մը Հայեր՝ ամենածանր ամբաստանութիւններով: Ուղղակի կը հարուածէին այդ խումբ մը Հայերը, բայց անուղղակի՝ ամբողջ Հայութիւնը:

Ծանր ամբաստանութիւններուն կը յաջորդէր ղեկավարեալ մամուլին ընդհանուր յարձակումը՝ Հայոց դէմ: Խոովքը պատած էր ոչ միայն Սուրիոյ, այլեւ արտասահմանի ամբողջ Հայութեան սիրտը: Պարտաճանաչ, հաւատարիմ, երախտագէտ Հայութիւնը կ'ընդվզէր ծանր ամբաստանութիւններուն դէմ, բայց չէր տրուեր իրեն՝ միջոցն իսկ ինքնարդարացման. ընդհակառակն, կը պարտադրուէր առաջնորդներուն ինքնադատապարտական գրերու ստորագրութիւնը՝ մամուլին մէջ, յանցանաճանաչ բանաձեւերու իրացումը՝ ատեաններու առջեւ: Մամուլի յարձակումին կը յաջորդէր բանտարկեալներու խոշտանգումը:

Այդ դժնդակ ժամանակաշրջանին մէջ, որ այնքան չարաշուքօրէն կը յիշեցնէր եղեռնական օրերու նախօրեակը, ամբողջ Հայութեան համար նախախնամական եղաւ դերը՝ Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդին՝ Արհի. Տ. Գէորգ Արք. Լայեքեանի: Սա ետ մղեց դատապարտական գիր ստորագրելու որեւէ առաջարկ, մերժեց ճանաչումը որեւէ բանաձեւի՝ որ բանի կը կորզուէր այս կամ այն Հայէն. ընդհակառակն, Կուսակալին դէմ առ դէմ, պահանջեց — հովուոր Առաջնորդի իր հանգամանքով — որ վերջ տրուէր մամուլի յարձակումներուն — որոնք հանրային կարծիքը կը խաթարէին, կրնային յառաջ բերել ծանր հետեւանքներ, յանգիլ նոյն իսկ աղէտի մը: Խնդրեց որ դադրին խոշտանգումները բանտարկեալներուն. (ամէն ամբաստանեալ՝ որ տակաւին չէ դատուած, իրաւապէս անմեղ է): Արհի. Տ. Գէորգ Արք. Լայեքեան, ի լուր բանտին մէջ մահացած Հայու մը, այցելեց անոր դժբախտ ընտանիքին, թէ սփոփելու համար հանգուցեալին հարազատները, թէ անդորրելու համար խռովահար հոգիները եւ թէ բողոքելու համար՝ դառն եղելութեան դէմ. (Առաջին անգամ չէր որ կ'առնէր այդ վեհանձն քայլը. ծանօթ է բոլորին՝ Շատարեւեանի ցաւալի պարագան): Աղդարարութիւնները վարանք չպատճառեցին իրեն, ոչ ալ ըսպառնալիքները՝ երկիւղ: Կաթողիկէ Առաջնորդը յայտնեց Կուսակալին՝ թէ գլխացած է աքեմը՝ յանձն առնելու համար, ի սէր Աստուծոյ եւ ի սէր ազգին, ամէն զոհողութիւն:

Նոյնքան արի եղաւ դիրքը եւ խօսքը Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդին՝ Նախարար Սարրաժի դէմ առ դէմ: Նոյն պահանջքը եւ նոյն խնդիրքը դրաւ նաեւ անոր առջեւ — դադարումն մամուլի յարձակմանց, դադարումն խոշտանգումներուն: Ահա անցք մը՝ յուզիչ տրամախօսութենէն.—

Սարրաժ.— *Մեր թերթերը կը գրեն՝ ի պատասխան լիբանանեան թերթերուն, փաստելու համար իրողութիւնը:*

Կաթողիկէ Առաջնորդը.— *Թերթերով, ձայնասփիւռով, պատկերասփիւռով չի փաստուիր իրողութիւնը, կը փաստուի արդար դատավարութեամբ: Թերթերը, ձայնասփիւռը կամ պատկերասփիւռը կրնան վերապրդռեալ ատեանի մը հասցնել ամբոխին զայրոյթը, եւ սկիզբ կը տրուի աղէտի մը՝ զոր դուք ալ պիտի չուզէիք անշուշտ, եւ զոր պիտի չկարենայիք այլեւս զսպել:*

Սարրաժ.— *Ուժը եւ ապահովութիւնը մեր ձեռքն է:*

Կաթողիկէ Առաջնորդը.— *Դատավարութիւնը թող ըլլայ հրապարակային, որպէսզի պարզուի իրողութիւնը, եւ հայ ժողովուրդին վարկը մնայ մաքուր:*

Սարրաժ.— *Պիտի ըլլայ հրապարակային:*

Հայ Կաթողիկէ Նուիրապետութեան Մեծերը կը հետեւէին դէպքերուն, որոնք տեղի ունեցան 1961ի ամրան ընթացքին: Հայ Կաթողիկէ Նուիրապետութեան Մեծերը իմացան թէ որպիսի արի կեցուածք մը ցոյց տուած էր Արհի. Տ. Գէորգ Արքեպիսկ. Լայեքեան՝ Կուսակալին եւ Նախարարին (Սարրաժի) հանդէպ: Ս. Աթոռը եւս իմացաւ եղելութիւնը:

Եւ ահա, յանկարծ, կանգ առաւ ղեկավարեալ մամուլին ընդհանուր յարձակումը՝ Հայոց դէմ, լռեց ձայնասփիւռը, վերջ գտան ձերբակալութիւնները: Հրամանագիր մը Նախարարը (Սարրաժը) փոխադրեց Գահիրէ:

Այնուհետեւ ծանօթ են դէպքերը: Երկիրը վերագտաւ սահմանադրական ազատութիւնները: Եւ երբ ընտրութիւններու օրերը մերձեցան, Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդը մտածեց օգտագործել առիթը՝ իրականացնելու համար հայ ժողովուրդի միասնականութեան գաղափարը, որ ամենէն ազդեցիկ միջոցն էր՝ ի խնդիր ժողովուրդին խորտակուած վարկին վերականգնման, յաչս սուրիացի ժողովուրդին: Իրականացաւ գաղափարը, մէկուկէս ամիս տեւող երկար, անհատական տեսակցութիւններէ ետք, որոնք կարելի դարձուցին երեք պատմական հաւաքոյթները (Նոյեմբերի 14ին, 15ին եւ 16ին): Տարիներէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով քով քովի եկան տարբեր հաւատամքներու եւ հոսանքներու պատկանող մարդիկ: Օրակարգի վրայ էր երեսփոխաններու ընտրութեան հարցը եւ այդ հարցին լուծման անհրաժեշտ միասնականութիւնը Հայոց: Ցարուցուող տարակարծութեանց դիմաց՝ կորովի կերպով խօսեցաւ Առաջնորդը.—

«Եթէ իրագործենք փնտռուած միասնականութիւնը՝ հայ ժողովուրդին մատուցած պիտի ըլլանք ամենամեծ ծառայութիւնը: Ով որ խոչընդոտ հանդիսանայ այս գաղափարին՝ պատասխանատու է հայ ժողովուրդին եւ պատմութեան առջեւ»:

Հարթուեցան տարակարծութիւնները: Կազմուեցաւ թեկնածուներու հնդանուն ցանկը: Երեքը քաշուեցան: Ընտրուեցան Զօրավար Գարամանուկեան և Մեթր Էպլիղաթեան. (առանց այս միասնականութեան՝ երեւակայել իսկ կարելի չէր՝ թէ Հայերը կրնային ունենալ երկու թեկնածուներ. այս միասնականութեան շնորհիւ կարելի եղաւ կազմել քրիստոնեայ թեկնածուներու ցանկ մը, եւ այս ցանկը ինքզինք պարտադրեց ոչ-քրիստոնեայ թեկնածուներու, որոնք միացան անոր եւ յաջողեցան, իրենց խոստովանութեամբ իսկ):

Տարիներէ ի վեր իրարմէ հեռու կեցած հայ մարդիկ մօտեցան իրարու, սրտակցեցան եւ միասին բաժակ բարձրացուցին միասնական հայ ժողովուրդի բարօրութեան եւ կենաց:

Գրութիւնս վկայութիւն մ'է հակիրճ: Ան որ պիտի գրէ Սուրիոյ Հայոց պատմութիւնը՝ պիտի չմոռնայ 1961ի ընթացքին սրտաթունդ այս դէպքերը: Եւ այդ դէպքերուն միջեւ, եւ դէմքերուն վերեւ պիտի տեսնէ Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդը, Արհի. Տ. Գէորգ Արք. Լայեքեանը, որ, դժնդակ պահու մը, իր բարոյական ամբողջ ուժը ի սպաս դրաւ ի սէր հայ ազգի զաւակներուն, իրագործեց միասնականութեան գաղափարը:

Կեա՛ց դու, հովի՛ւդ քաջ, տիօք՝ երիտասարդ, իմաստութեամբ՝ երէց:

Խմբագրական՝ ՄԱՍԻՍԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՎԿԱՆԵՐԸ"

Փարիզի Վիէօ – Քոլոմպիէի թատրոնը ունի բեղնաւոր գործունէութեան անցեալ մը, սկսած իր հիմնադիրին՝ Ժագ Քոփոյի օրերէն: Այս թատրոնի բեմին վրայ կուգան բեմադրուիլ առհասարակ երիտասարդ թատերագիրներու գործերը, որոնցմէ Ժորժ Սորիայի մէկ թատերախաղը՝ «Վկաները». այս միջոցիս կը ներկայացուի հոն:

Արտակարգօրէն ինքնատիպ հեղինակ մըն է Ժորժ Սորիա եւ իր այդ յատկանիշը յստակօրէն ի յայտ կուգայ նաեւ «Վկաները»ին մէջ:

Հեղինակը՝ իր թատերակին գործողութեան վայրը չէ բնորոշած: Ո՞ւր կ'անցնի ան, յայտնի չէ: Եւ սակայն, բեմին յարդարանքը, անոր կարասիները, մանաւանդ ինքնեռ մը եւ թէյի գաւաթները հանդիսատեսին ենթադրել կուտան թէ թատերակին հերոսները կ'ապրին մեզմէ երեք հազարեակ մը մղոն անդին գտնուող «արեւելեան կողմն աշխարհի» քաղաքի մը մէջ:

Այդ մարդիկը հոն կ'ապրին երկաթեայ բռունցքի մը տիրապետութեան տակ: Մաքրագործումներ, ճնշումներ, մահապատիժներ, հաւաքական տեղահանութիւններ ամէնօրեայ դէպքեր են: Հոն գիտողները համոզուած են որ այդ ձեւով միայն կարելի է յաւերժացնել վարչաձեւը:

Զարիքին մատիլները կը հասնին օր մը խաղին հերոսին՝ վիպասան Ալեքսանտրի վզին: Կ'աքսորուի ու կ'անյայտանայ: Կ'անցնին քանի տարիներ, եւ ահա, յանկարծ, ամէն բան կը փոխուի: Հիմա կարելի է ազատ շնչել ու խօսիլ եւ մեռեալներու յիշատակը տակաւ կը սկսի վերյարուցուիլ…:

Աքսորեալները կը սկսին վերադառնալ իրենց տուները, որոնց կարգին նաեւ Ալեքսանդրը:

Անիկա զատած է իր խաղաղութիւնը՝ մտքի ու հոգիի եւ սակայն անհաւասար ճանճրոյթ մը կը դղեակէ զինքը: Հոգ չէ, կը մտածէ վիպասանը, քանի որ մտքին անդորրը ունի, պահած է զայն շնորհիւ համբերատարութեան, հիմա ինքը «ծառ մըն է որուն արմատները լեցի են այլ սակայն պտուղները՝ քաղցր…»:

Ալեքսանդր շուտով կ'անդրադառնայ թէ՝ տասը իր մեկնումին մէջ չէր այլ իր վերադարձին: Աննան՝ իր կինը, զինքը մոռցած է, ուրացած, կատարելապէս հաւատալով իր յանցապարտութեան, որովհետեւ մեծ էր եղած կնոջ հաւատքը իր հայրենիքին արդարադատութեան վրայ»:

Հիմա, սակայն, ամուսնոյն վերադարձէն ետք, Աննան կը հասկնայ ամէն բան, ու կը խորհրդածէ.— «Մեզ անդամահատեցին մեր ճշմարտութեան մէջ: Հիմա գիտենք որ սարսափի գրութիւնը անհրաժեշտ չէր…»:

Այսպէսով, Ալեքսանդր ակամայ կը դառնայ Նեմեսիսի բազուկը, արդարութեան եւ վրէժխնդրութեան առաքեալը, եւ անցնող սարսափի շրջանին «վկաները» իրենք իրենց սեփական աչքերուն առջեւ կը դառնան ամբաստանեալներ, յանցապարտներ…

Աննան իր խաղաղութեան ապաստանը կը գտնէ միայն մահուան մէջ…

«Վկաներ»են նոյնպէս Ալեքսանդրի ու Աննայի զաւակը եղող Մարին եւ իր երկու երիտասարդ ընկերները, որոնք ի վերջոյ կը յաջողին թօթափել իրենց ու-

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Արդարեւ, բազմաթիւ բարձրաստիճան զինուորականներ յայտնած էին Սթալինի, թէ հողերու համայնացման քաղաքականութիւնը գէշ հետեւանքներ կ'ունենայ բանակին բարոյականին վրայ. քանի որ բանակը մեծ մասամբ բաղկացած էր գիւղացի զինուորներէ: Արդ, զինուորները սրտաճմլիկ նամակներ կը ստանային իրենց ծնողքներէն ու կը լեցուէին ոխի եւ ընդվզումի զգացումներով:

«Քուլաք»ները() արագ կերպով հաշուեյարդարի ենթարկելու հրահանգ ստացած ըլլալով, Կէփէուի մարդիկը անխնայ կը կողոպտէին ու կը քանդէին գիւղերը: Ուկրայնիոյ եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ գիւղացիական ըմբոստացումներ ծայր տուին: Կէփէուի մանաւանդ ջոկատներն են, որ գազանային վայրագութեամբ ճզմեցին այս շարժումները անշուշտ չէին կրնար ռուս գիւղացիները ընդդակահարելու պարտականութիւնը կարմիր բանակին յանձնել…*

1933ին, մարեշալ Պլուխէր, որ Ծայրագոյն Արեւելքի զինուորական ուժերու հրամանատարն էր այդ միջոցին, վերջնագիր մը ղրկեց Սթալինի.— Եթէ արեւելեան Սիպերիոյ գիւղացիները չձերբազատուին իրենց ուսերուն ծանրացող չափազանց մեծ պարտաւորութիւններէն՝ մարեշալ Պլուխէր ոչ մէկ ձեւով կրնայ պահովցնել, թէ ծովեզերեայ նահանգն ու Ամուր գետի հովիտը ինքնապաշտպանութեան կը դիմեն Ճափոնական հաւանական յարձակման մը պարագային:

Սթալին այնպէս ձեւացուցած էր, թէ տեղի կուտայ: Առաջին հերթին անհրաժեշտ էր բանակին մեծ վրդովումը հանդարտեցնել: Ամէնէն առաջ փորձած էր մարեշալ Թուխաչեւսքիի սիրտը շահիլ՝ տարիներէ ի վեր անոր ուզածը իրականացնելով — այսինքն՝ կարմիր բանակները արդիականացնելու համար անհրաժեշտ եղող պիւտճէն տրամադրելով:

Միայն թէ, Սթալին ոխակալ էր. իրեն հանդէպ եղած վիրաւորանքները չէր մոռնար երբեք: Վախի յիմարական ըղձացումէ մը մղուած, Պետութեան եւ ընկերութեան «մեծ մաքրագործում»ի հրահանգը տուած էր: Բանակը եւս ազատ պիտի չկացուցուէր այս արհաւիրքէն, մանաւանդ որ Սթալին անձնական հաշիւ մըն ալ ունէր մաքրելիք: Թուխաչեւսքի խորհրդային յեղափոխութեան ամէնէն փայլուն զինուորական դէմքն էր: Քսանըհինգ տարեկան երիտասարդ սպայ մըն էր ապագայ մարեշալը, երբ ծայր տուաւ քաղաքացիական պատերազմը: Բայց, հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, անվարան իրեն յանձնեցին կարմիր առաջին բանակին հրամանատարութիւնը:

1918 Սեպտեմբեր 12ին պարտութեան մատնեց Չեխերն ու Սպիտակ բանակը՝ Սիմպիրսքի մէջ: 1919ին դիմագրաւեց Քոլչաքի բանակները, զոր Ուրալէն անդին քշեց, հետապնդեց մինչեւ Սիպերիա եւ վերջնականապէս ճզմեց 1920 Յունուարին:

Անմիջապէս յետոյ Կեդրոնի ճակատին հրամանատարութիւնն ստանձնեց եւ պարտութեան մատնեց Դենիքինի բանակները: Ապա՝ ձեռք առաւ Լեհաստանի դէմ սկսած գործողութիւններուն ղեկավարութիւնը:

Այսքան փառք արդէն ինքնին ոճիրի համապատասխան էր հիւանդագին նախանձոտութենէ տառապող Սթալինի աչքին:

Բայց աւելին կար:

Թուխաչեւսքիի հրամանատարութեան տակ, կարմիր բանակը կը յառաջանար դէպի Վարշաւա եւ 1920 Օգոստոսի սկիզբը՝ Լեհաստանի մայրաքաղաքը գրաւելու վրայ էր: Թուխաչեւսքի, իր շանթահարիչ յառաջխաղացքը շարունակելու համար, հրահանգ ղրկած էր Պուտիէննիի եւ Վորոշիլովի հրամանատարութեան տակ գտնուող այրուձիին, որ անմիջապէս իր մօտ հասնին. այս հրահանգը վաւերացուած էր Մոսկուայի կողմէ: Արդ, Պուտիէննիի եւ Վորոշիլովի ընկերացող քաղաքական կոմիսարը չեղեալ նկատեց Թուխաչեւսքիի ու Մոսկուայի հրահանգները եւ այրուձիի հրամանատարներուն հրամայեց Լվովի վրայ քալել:

Ուժերու այս բաժանման հետեւանքը այն եղաւ, որ Լեհաստանի մէջ գտնուող ֆրանսական զինուորական յանձնախումբը (Վէյկանի հրամանատարութեան տակ) ժամանակ ունեցաւ փախուստի ճամբան բռնած լեհական բանակը վերակազմակերպելու եւ յաղթական հակա-յարձակման մը մղելու:

Թուխաչեւսքի դառն արտայայտութիւն ունեցաւ այս մասին, երեք տարի վերջ, զինուորական Ակադեմիային մէջ տուած մէկ դասախօսութեան ընթացքին:

Արդ, Պուտիէննիի 12րդ բանակին ընկերացող քաղաքական կոմիսարը կը կոչուէր Ժոզէֆ Վիսարիոնովիչ Սթալին:

Քանի որ Թուխաչեւսքի համարձակած էր հրապարակաւ քննադատել Սթալինի գործած մէկ սխալը, ապա ուրեմն պէտք էր որ օր մը, ուշ թէ կանուխ, իր պատիժը գտնէր.— անպատուութիւն եւ մահ՝ Սթալինի ռազմագիտութիւնը քննադատելու համարձակող Թուխաչեւսքիի համար:

(24 Նար.)

(*) Քուլաք՝ սկզբունքով հարուստ գիւղացի: Բայց իրականին մէջ, բոլոր անոնք, որոնք կ'ընդդիմանային հողերու համայնացման:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՀԵՏ

ՀՌՈՄ — Ինչպէս արդէն տեղեկացուցած էինք, Դեկտեմբեր 21ին Հռոմի կեդրոնական սրահներէն Լա Քոասսիանքայի մէջ տեղի ունեցաւ բացումը Ժիրայր Օրագեանի ցուցահանդէսին :

Օրագեան, զրկանքներու եւ գրեթէ կղզիացած առանձնութեան մը մէջ, 40 տարիներէ ի վեր կը գծէ Հռոմի մէջ: Կը ստեղծէ պաստառ մը, կը կապուի անոր՝ հօր մը պէս, այն գոհունակութեամբ թէ նոր էակ մը աւելցաւ իր բազմանդամ ընտանիքին մէջ՝ որ նկարներէ միայն կը բաղկանայ: Ո՜հ ինչ մեծ զրկանք, երբ ստիպուած է անոնցմէ մէկէն բաժնուիլ :

Հայկականութի՞ւն: Ժիրայր Հայ է իր բովանդակ էութեամբ: 40 տարի ետք ինքնիսկ կը խոստովանի որ չէ յաջողած օտար մը նկարել: «Ամէն անգամ որ իտալացի մը փորձեր եմ նկարել, կ'ըսէ ան, միշտ խոշոր աչքերով Հայ մըն է որ դուրս ելած է: Աչքե՛ր, աչքեր Հայու խոշոր աչքեր որ ամէն անկիւնէ քեզի կը նային, մարդկութեան կը նային ու հարց կուտան. թէ — ինչո՞ւ անիրաւ զոհուեցար ինծի հանդէպ»: Մեզ լաւ կը ճանչնար «Մուսալեռի 40 օրերուն» հեղինակը, երբ կը գրէր թէ «Հայերը աչք են

ներէն «պատասխանատուութեան» մը — ձայնանիշը ...

Այս է ահա, համառօտակի, «Վկաները» թատերակին նիւթը :

Արդար ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ թէ, Ժորժ Սորիա իր երկը կառուցած է անաչառ ու անկողմնակալ շունչով մը: Որեւէ մօտաւոր կամ հեռաւոր ակնարկութիւն չկայ իր գործին մէջ այս կամ այն վարչաձեւի, կամ որեւէ վարդապետութեան դէմ: Իր կէտ նպատակը եղած է ապացուցանել թէ՝ ազատութիւնը հսկաներ եւ դիւցազներ կը ստեղծէ, մինչ բռնութիւնն ու հալածանքը կ'ելայի քայլեր կուտայ այն մարդոց՝ որոնք պիտի կրնային ճախրել՝ արծիւներու հանգոյն :

Ռոժէ Մոլլէնի բեմադրութեամբ ներկայացուած այս խաղը մեծ յաջողութիւն գտած է ֆրանսական հասարակութեան մէջ :

Գոմէտի Ֆրանսէզի նախկին դերասաններէն Ժան Մարթինելլի Ալեքսանդրի եւ Տիկին Անի Մոնիէ Աննայի դերով լծուած են ամէն վիճեր գեղեցիկ մրցակցութեան մը՝ զիրար գերազանցելու :

Այս երկու անուանի արուեստագէտներուն քով համաչափ ներդաշնակութիւն մը կը պահեն Օր. Նելլի Պորկօ, Փիէր Տեպօշ, Ժան Մարթէն, Պերնար Վերլէյ եւ ուրիշներ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

կարծես, տառապած բայց իմաստուն աչքեր »:

Ըստ իս, Օրագեանի բովանդակ հմայքը կը կայանայ անոր հայկականութեան մէջ: Վարպետօրէն տիրապետելով հանգերձ իտալական թեքնիքին՝ ան կը գանազանուի բոլոր միւս նկարիչներէն իր ցեղային առաքինութիւններով, իր խորաթափանց ազգային կնիքով, որ չի նըմանիր Սասնիներուն, կամ մեր գմբէթաւոր տաճարներուն ներկայութիւնը անպատճառ, այլ աւելի խոր, աւելի «ցեղային» հայկականութիւն մը (եթէ կարելի է այդպէս ըսել) կը բնորոշէ զինք :

Ցուցահանդէսը ունեցաւ բազմահարիւր այցելուներ եւ մամուլը նուիրեց բազմաթիւ գնահատական ու վերլուծական յօդուածներ :

Հայերուս մէջ, Օրագեան անծանօթ մըն է որ արժանի է ճանչցուելու եւ գնահատուելու, որովհետեւ արժէք մըն է որ սահմանուած է ապրելու եւ ի սփիւռս աշխարհի ճաճանչող նշոյլ մը ալիշանեան «Հայ Հանճարին» :

Փալիալուճկա, գրական գեղարուեստական քննադատը մայրաքաղաքիս մեծագոյն երեկոյեան օրաթերթին, այս առիթով կը գրէ. «Քանի մը օր առաջ առիթն ունեցայ հայկական երգ ու երաժշտութիւն լսելու. երգ մը որ իր լոյսն ու հըմայքը կը ստանայ աստուածաշնչեան հսկայէն, լեռան Արարատէն, ուր հանգչեցաւ Նոյի Տապանը :

Երգերուն մէջ հին ազնուականութեան մը վսեմութիւնը կար, որ դիւրաւ զուարթութեան չառաջնորդեր: Միւս կողմէ մարտիրոս ու տարագիր ժողովուրդի մը պատմութիւնը թերեւս թոյլ չի տար որոշ «մոռացումներ», որոնք սովորական են մեր ներկայ մակերեսային ժամանակներուն համար :

Այս մտածումներն ու անդրադարձութիւնները կրկին վերադարձան մեր մէջ՝ երբ Ժիրայր Օրագեանի ցուցադրած նըկարները կը դիտէինք : Հայ, անտարակոյս, որ քառասուն տարիներէ ի վեր կ'ապրի Հռոմի մէջ, չփոխելով իտալական արուեստին հետ:

Անոր գիծերուն, ակնարկներուն, լոյսի եւ ստուերի խաղերուն մէջ կայ ներքին տառապանք մը, որ անվարժ աչք մը պիտի ուզէր տպաւորապաշտ շարքին մէջ դասաւորել :

Փորձառու անձ մը ընդհակառակն Օրագեանի դէմքերուն մէջ կը գտնէ հեռաւոր յիշատակ մը հին տառապանքի, որ այլափոխուած է գերազոյն յոյսի, բացի մի քանի զուտ յոռետես արտայայտութիւններէ :

Այս բոլորը նշան մըն է թէ Օրագեանի արուեստը կը հմայէ հոգիները տեւական յուզումով, ինչպէս սրտի եւ մտքի խորշերուն մէջ կը մնան հայկական հեռաւոր երգերը, ուր կը փառաբանուի «յաւերժական Արարատի» անուշաբոյր եւ վայրագ գեղեցկութիւնը »:

Գ. Պ.

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Պոլսոյ թրքական թերթերը կը գրեն թէ արեւելեան նահանգներուն մէջ մարդոց եւ անասուններուն անօթութիւնը վերջին ծայր աւելցած ըլլալով, այլեւս հանդուրժողութիւն չէ մնացած: Ձիւն ձմեռը ամբողջ սաստկութեամբ կը շարունակուի Էրզրում զրկուած օժանդակութիւնը եւ սննդանիւթը հեռաւոր գիւղերն ու գիւղաքաղաքները չեն կրնար հասնիլ, նկատելով որ ճամբաները փակ են եւ առաքումը դժուար :

Վանի, Մուշի, Պիթլիսի, Էրզրումի շրջաններուն մէջ, ուր առատ անասուն գոյութիւն ունի, գաղթը սկսած է: Այս շրջաններու գիւղացիները իրենց միջեւ համաձայնելով՝ հօտերով միասին դէպի հարաւ կը գաղթեն :

Գաղթի կարաւանները, որոնք կ'ենթադրուի թէ կը բաղկանան 60·555 ոչխարէ եւ չորս հազար հովիւէ, առայժմ անջատ խումբերով ճամբայ ելած, Տիգրիսի եւ Եփրատի հովիտները իջած են, ուր ձմեռը յարաբերաբար մեղմ է եւ արօտավայրեր կը գտնուին :

Բայց նկատելով որ յատկապէս ոչխարները շատ անօթի եւ վատառողջ են, մեծ զոհ կուտան: Շահագրգռուողներու կարծիքին համաձայն, այդ վաթսուն հազար հովինոց հօտը մինչեւ որ արօտավայր իջնէ, նուազագոյն 10 – 15 հազար գլուխ կորուստ պիտի ունենայ :

Այսօր արեւելքի մէջ ոչխարի մը գինը մինչեւ 7·5 ոսկի ինկած է :Մինչդեռ անցեալ տարի 25 – 30 ոսկի էր :

Զօնկուլտաքէն եւս կը հաղորդեն թէ անօթութեան պատճառով Արեւելքէն գաղթող Թուրքերը խումբ առ խումբ Զօնկուլտաք հասնելով գործ կը փնտռեն :

ԱՆՕԹԻ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ, ԵԹԷ...

Թուրքիոյ երկրագործական գործավար Ճավիտ Օրալ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.—

« Թուրքիա իր հացին ցորենը ապահովելու ի վիճակի չէ: Վաղուան համար մտահոգ ենք: Մեր արտադրութիւնը եօթը միլիոն թոն է: Ասոր մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար թոնը իբրեւ սերմընցու կ'օգտագործուի: Մինչդեռ սպառումը ութ միլիոն թոն է: Նախ մեր հացի զատը ձեռք առնելով պիտի լուծենք : Եթէ Ամերիկայէ ցորեն չկարենանք ներածել դժնդակ դիրքի պիտի մատնուինք եւ անօթի պիտի մնանք :

Եօթը միլիոն 717 հազար հէքթար արմըտիքի դաշտ ունինք: Անցեալ տարի մեր ձեռք բերած ցորենը եօթը միլիոն թոն է:

Հակառակ Թուրքիա շատ հաց ուտող երկիր մը ըլլալուն, միայն Փորթուկալ եւ Սպանիա այս թուանշաններուն տէր են : Մեր արտադրութեան զարկ տալու համար հարկ է լաւ մշակել մեր հողերը, արուեստական աղբ գործածել, արդիական գործիքներու տէր դառնալ »:

Գործավարը այնուհետեւ յայտնեց թէ 625 հազար հէքթար հողի վրայ ձեռք բերուած բամպակը մէկ միլիոն հակէ գերիվեր է, մեր ճարտարարուեստը հարիւր հազար թոն բամպակի կը կարօտի, մընացեալը կ'արտածուի :

Օրալ յայտնեց թէ Թուրքիոյ մէջ հինգ միլիոն քիլօ թէյ կ'արտադրուի: Վերջին տասը տարուան ընթացքին նարինջի արտադրութիւնը հարիւրէն 33, լիմոնինն հարիւրէն 151 աւելցած է: Այս առթիւ Ահմէտ Օղուզ դիտել տուաւ թէ Իսրայէլ նարինջի արտածումէն 42 միլիոն տոլարի տարադրամ կ'ապահովէ :

Օրալ արուեստական աղբի վրայ ալ ծանրանալով յայտնեց թէ Թուրքիոյ մէջ իւրաքանչիւր հէքթարի հինգ քիլօ աղբ կը վիճակի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇՔԱՆՇԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ 1

Ցանուար ութին, պաշտօնական հանդիսաւորութեամբ «Խորհ. Միութեան սահմաններու պահպանութեան գերազանցութեան շքանշանը» յանձնուած է Սուրէն Բաղդասարեանի, որ 1961գարնան իր գիւղին մօտերը նշմարած եւ գիւղացիներուն օգնութեամբ ձերբակալած է անծանօթ մը, որ ըստ երեւոյթին, կը փորձէր խոյս տալ Խորհ. Միութենէն: Երեւանի թերթերը չեն յիշատակած փախստականին անունը եւ ձերբակալութեան վայրը: Շքանշանը յանձնած է սահմանապահ զօրքերու սպայ՝ Գ. Իւանցով :

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ » ԵՌԱՆԿԱՐԸ

Բացառիկ գործի մը ձեռնամուխ եղած է Հայաստանցի երիտասարդ նկարիչ մը՝ Վաղարշակ Սարգսեան: Հայութեան օրանին պիտի նուիրէ մեծ պաստառ մը « Հայաստան» անունով: Պաստառը եռանկար մը պիտի ըլլայ, որուն ձախ առաջին նկարը պիտի ներկայացնէ աշխատանքը խորհրդանշող հսկայ եւ ջլապինդ բանուորի մը տիպարը: Մէջտեղը՝ Արարատեան դաշտավայրին առաւօտն է, իսկ աջին երրորդը՝ հայ մայրը, որ իր բազուկներուն մէջ առած կը փայփայէ իր սիրասուն մանուկը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՕԴԱՏՈՐՄԻԴ ՄԸ ՀԱՍԱՒ ԱՏԱՆԱ

Ամերիկեան Սիւփեր – Սէյպր ձեթ օդանաւերէ բաղկացած Ֆ–100 օդատորմիղ մը Ամերիկայի իր խարիսխէն մեկնելով Ինճիրլիքի օդակայանը իջաւ (Ատանայի շրջակայքը):

Օդատորմիղը, որ կը գտնուի Գնդ. Ճէյմս Հերի հրամանատարութեան տակ, Ինճիրլիքի օդակայանին մէջ պիտի մնայ չորս ամիս :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Հիմակ դուք վարդապետ մըն էք... գիտէք թէ վարդապետ մը մեծ պէտք ունի համբերութեան ...: Ինչո՞ւ համար կը տառապիք... միթէ՞ ձեր ընտրած ուղիէն քշուիլը դիւրին բան է... միթէ՞ այն նպատակը՝ որուն այնքան տենչանքով կ'ուզենք հասնիլ, չի պահանջեր որ համբերող ըլլաք :

— Այո... ճշմարիտ է, թոթովեց Վանական :

— Ուրեմն նստեցէք որ ամէն բան յայտնեմ, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունին, ինքն ալ կակուղ մինտարի մը վրայ իյնալով :

Վանական լռիկ ու անխօսուկ կերպով մը նստեցաւ ու սպասեց .

— Ուշանալուս պատճառը Լուսիկայի եւ մօրաքրոջս հիւանդութիւնն էր, յարեց Ներսէս Արծրունին: Երկար ճամբորդութիւնը, վախը ու յոգնութիւնը ու մանաւանդ սնունդի պակասութիւնը չափազանց ազդեցին անոնց վրայ: Երբ Կ... քաղաքը հասանք, ու ապահով տեղ մը զրուեցան անոնք, քանի մը օր պարտաւորուեցայ խնամել: Հիմակ լաւ են ու կը բարեւեն ձեզ ... :

— Ուրախ եմ... մրմնջեց Վանական :

Ներսէս Արծրունին հառաչանք մը քաշելով շարունակեց .

— Գիտէ՞ք Վանական, երկու օր առաջ Տէր Կոմիտաս քահանան սպաննուած է շարաչար կերպով :

— Ինչո՞ւ համար, գոչեց Վանական :

— Իբրեւ դաւաճան :

— Ո՞վ է սպաննել տուողը :

— Կուսակցութեան մը ներկայացուցիչը :

— Ո՞ր կուսակցութեան :

— Դրօշակեան :

— Ամբաստանութեան ապացոյցներէն տեղեկութիւն մը ունի՞ք :

— Դժբախտաբար ոչ, միայն թէ ոճիրին մանրամասնութիւնն իմացայ :

— Ըհ, պատմեցէք :

— Դրօշակեան կուսակցութեան տեղւոյս Կեդր. Կոմիտէի որոշմամբ Տէր Կոմիտասը «սեւ տէտրի» կ'ենթարկուի : Իրիկուն մը քահանային՝ մէկը կը ներկայանայ եւ կը յայտնէ թէ այս ինչ թաղին մէջ հիւանդ մը կայ, որուն Ս. Հաղորդութիւն տալ պէտք է: Տէր Կոմիտաս առանց կասկածելու, իր կրօնական պարտականութեան համաձայն, կ'առնէ Ս. Հաղորդութեան տուփը, կը դնէ ծոցը Խաչն ու Աւետարանն ու իր առաջնորդին կը հետեւի: Առաջնորդող մարդը բոլորովին անշուք ու ամայի թաղի մը մէջ շինուած տունի մը առջին կանգ կ'առնէ ու ծոցէն բանալի մը հանելով կը բանայ դայն: Խարխուլ, տեղ տեղ կէս մը փլած ու ապականութեան մը մէջ թաղուած է կեր ներսը: Տէր Կոմիտաս սենեակ մը կը մտնէ, ուր ցնցոտի զարձած անկողնի մը մէջ երիտասարդ մը կծկտուած կը տքար. երբ քահանան իր կրօնական արարողութեան կը սկսի եւ դեռ Աւետարանը չէր աւարտած, երկու անծանօթները դաշոյնով անոր վրայ կը յարձակին ու կը սպաննեն զինքը :

— Սպաննողները ձերբակալուա՞ծ են ընդմիջեց Վանական :

— Ոչ :

— Խիստ լաւ, ի՞նչ կը մտածէք... Տէր Կոմիտաս արժանի չէ՞ր այդ տեսակ պատիժ մը կրելու :

— Հիմակու հիմա բան մը չենք կրնար ըսել, սիրելի Վանականս, քանի որ մութ է մեղի շարժառիթը: Մեր գիտցածն այն է որ Տէր Կոմիտաս իր անցեալ անարդ դերերուն վրայ զղջացած էր եւ ամէն ատեն սոսկումով մը կը յիշէր Սիրվարդին «թուղթը»...: Թողունք ատիկա, Վահրամէն լուր մը ունի՞ք :

— Անցեալ օր հոս էր: Հիմակ քաղքին մէջ ուսուցիչ եղած է եւ շատ կը յարգուի :

— Այո, ուսուցիչ եղած է, լսեցի... բայց կ'ըսեն թէ Պօղոս եպիսկոպոսը կը հակառակի եղեր եւ կ'աշխատի զանազան անարդ միջոցներով պաշտօնէն հանել զինքը:

— Ինչո՞ւ համար :

— Առարկելով թէ «Ապօղոսեան» է եղեր Վահրամ :

— Ախ, այդ «Պօղոսեանի ու Ապօղոսեանի» խնդիրն ալ չվերջացաւ, Աստուած իմ, բացագանչեց Վանական յուզուած շեշտով մը: Գիտեմ, անպատճառ այդ խնդիրը պիտի ուտէ Պօղոս եպիսկ.ի գլուխը: Ցիմար փառասիրութիւն մը՝ որ չմարեցաւ այդ մարդուն մէջ, մինչեւ որ գերեզման իջնէ :

— Ճշմարիտ է, Պօղոս եպիսկոպոսը յիմար փառասիրութեան մը զոհ պիտի երթայ օր մը, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին: Թէպէտեւ կոթնած է մէկ երկու խամբաններու եւ կառավարութեան ուժին վրայ, բայց շատ պիտի սխալի : Խամբան՝ իր շահը, իսկ կառավարութիւնն իր նպատակը կը փնտռէ :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վիէնէն Պ. Խլոյեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արսէն Իսպիրեանէ 25 Ն. Ֆ. իր հօր ողբ. Յովհ. Իսպիրեանի հոգեհանգստեան առթիւ : Նոյնպէս տիկին Ե. Իսպիրեանէ 25, Զարուհի Փիլաւճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղտասարեան եւ որդին երեսուն Ն. Ֆ. Ս. Ծննդեան առթիւ : Տիկին Վարդուհի Դաւիթեանէ 25, Ս. Ծննդեան առթիւ հիւանդներուն համար : Մանուկներու օրուան առթիւ Տիկ. Օ. Միզիքեանէ եւ փոքրիկն Աւոյեանէ 10ական, Պ. Յովհ. Սարաֆեանէ 10, Պօմոնի դպրոցին ողբ. Արտաշէս Փափազեանի մահուան տխուր առիթով :

×

Սէն Ժերմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ողբացեալ Տիկին Անիժա Արութեանի մահուան առթիւ : Պ. Ղազար Ղազարեան 20 Ն. Ֆ., իսկ Սարգիս Քէմէճեան 10, Թաղիս եկեղեցւոյ, իսկ Տօնիկ Զալկըճեան 10, Թաղիս աղքատներուն :

Այս տխուր առիթով, Պ. Պ. Սարգիս եւ Տիգրան Ղազարեան քսանական Ն. Ֆ. Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, իսկ Սարգիս Ղազարեան քսան Ն. Ֆ. Հայաստան Թերթին, Պ. Կիրակոս Ղազարեան քսան, Թաղիս Կապոյտ Խաչին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեան եւ եղբայրը, Տէր եւ Տիկին Միսակ Աւտոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Հ. Յ. Դ. շրջանային կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէին, Վասպուրականի Հայր. Միութեան, Վիէնի Վասպ. Հայր. Միութեան, Տարօնի Հայր. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Սէն Ժեռոմի եւ քաղաքի Կապոյտ Խաչին, Տէր Խոսրով եւ Տէր Փանոսեան քահանայ հայրերուն, դպրաց դասին, Օր. Ալիս Շամլըեանի եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակներով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, հեռուէն նամակներով, հեռագիրներով, յարգեցին յիշատակը ՍԵՐԺԱՆ – ՎԱՐԴԱՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆԻ վաղահաս մահուան, Գերմանիոյ Ամեբիկեան բանակի մէջ արկածի հետեւանքով :

Մահուան քառասունքին առթիւ փոխան հոգեհանգիստի իր ծնողքը կը նուիրէ .— Փարիզի Մշակոյթի Տան 20 Ն. Ֆ. : (Ստանալ «Յառաջ»էն) : Վասպուրականի Հայր. Միութեան 20, Մարսէյլի Նոր Սերունդին քսան, Քաղաքի Կապոյտ Խաչին տասը, Սէն Ժեռոմի Կապ. Խաչին 10 :

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier

Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (քօ-փրօփրիէթէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ. ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

28 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սթիւտիօ Քրէֆի սրահին մէջ, 24 Րիւ Տիւնոար :

Գեղարուեստական բաժին.— Խմբերգ, արտասանութիւն, ծաղիկներու պար, հայկական պարեր եւ մանկական անակնկալներ :

Պիտի ներկայացուի փոքրիկ թատերախ մը՝ «ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ» :

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կաղանդ Պապան իր նուէրները պիտի բաժնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկներուն անխտիր :

Մուտքը ազատ է :

×

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3.30ին, Աոլաֆ Սօլֆերինօ սրահը, 235 Րիւ Մունէյրա :

Ձոխ յայտագիր :

«ԱՆԻԻՆ ԳԱՆՁԱՆԱԿԸ»

Մանկական թատերգութիւն : 4 արար

(Ատրինէ Տատրեան)

Խմբերգ, մեներգ, պար եւ արտասանութիւն :

Նուէրներու եւ մրգեղէններու բաշխում :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, հանդիսաւոր պատարագ, Գրիգոր Եպս. Պահապանեանի հոգւոյն համար :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԳԵՐՊ. Կ. ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը :

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պտուղը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա» : առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, քարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւ րեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱՁԳԱՅԻՆ

Վարչութեան ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի, 29 Յունուար, ժամը 18.30ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ստիպողաբար ներկայ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

Surprise Party
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ :

Այս Կիրակի, ժամը 15էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Հաճելի մթնոլորտ, պար, պիւֆէ, ընտրուած սալեր (տխաք) :

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 4 Փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սալ Արթիսթիք, 27 Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս :

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Կը ներկայացնէ իր հեղինակութիւնները, մասնակցութեամբ հայ բեմերու վաղեմի եւ տաղանդաւոր դերասան Յակոբ Լաթիֆեանի եւ Նիսի արուեստասէրներու կազմի մը :

Կը ներկայացուին՝

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ ժողովրդական հարնածանօթ երգիչ

ՄԻՇԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Երգիծական բաժին՝ հայ ազգային բարբառութիւններ, Սաթիրական զաւեշտ երկու զանազան արարներով :

Մուտք երեք Ն. Ֆ. եւ վերապահուած պատուոյ բազկաթոռներ :

Տոմսերը հայթայթել՝ Պառ տիւ Մօնթել, 113 Ավընիւ Քալիֆօրնի, եւ նոյն օրը թատրոնի մուտքը :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ՝ շարունակութիւն նախորդ ժողովի :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողով այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, «Մուրատ» խումբի եւ Ռընածի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեխօ Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, ընկերուհի Ա. Փափազեանի բնակարանը, Րիւ Շառլ Միշէլ, թիւ 6, Պանեխօ : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՀԱՄԱ – ԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան դիւանը : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20.30ին Մեզոն Ալֆորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ :

Առնուվիլի Նոր Սերունդի Կառվարենց թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 28, Կիրակի, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS, 3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու ծօշակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY et ses Capétiens — JAZZ NEW ORLEANS

PEPITO GOMEZ — TYPIQUE TANGOS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին : Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS -- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.00 et 60.00

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. · Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. · Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ · VENDREDI 26 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9314 · 38e ANNÉE · Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5115

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Արդէն հինգ տարի է անցեր այն դժխեմ օրէն ի վեր, երբ այս անցաւոր աշխարհէն հրաժեշտ տուաւ Շաւարշ Միսաքեան։

Հի՞նգ տարի։ Անհաւատալի՜։

Որքան շուտ կը սահին տարիները։

Կարծես տակաւին երէկ էր, որ դէպի իր յաւիտենական հանգստարանը առաջնորդեցինք զինքը, ազգովին, արցունքը մեր աչքերուն։

Ա՛յնքան թարմ է իր յիշատակը մեր հոգիներուն մէջ։

Թարմ է միշտ եւ պիտի մնայ անթառամ։

Չէ մեռած անիկա եւ կ՚ապրի մեր մէջ, ամէն օր, ամէն վայրկեան։

Իր հոգին կը սաւառնի մեր վրերեւ։ Իր աչքը կը հսկէ մեր վրայ, վերէն, անքթիթ, հետեւելով մեր ամէն մէկ քայլին, ամէն մէկ շարժումին։

Կ՚ապրի՛ միշտ Շաւարշ ու պիտի ապրի, քանի կենդանի է իր հոգեւոր զաւակը, Յառաջը, որուն վրայ ա՛յնքան գուրգուրաց, որուն հանդէպ իր սէրը պաշտամունքի աստիճանին հասցուց եւ որուն նուիրեց իր աչքին լոյսն ու մտքին գոհարները եւ որուն զոհեց իր ամբողջ կեանքը՝ կամովին, մեծ հաճոյքով, հոգեկան անհուն գոհունակութեամբ։

Իր հոգին կը խայտայ ու կը հրճուի անդենականին մէջ, ամէն անգամ որ Յառաջի նոր մէկ թիւը լոյս աշխարհ կու գայ։

Ճակատագրական առաքելութիւն մըն էր վերապահուած իրեն երիտասարդ տարիքէն։

Կանուխէն բաժնուած դպրոցական գրասեղաններէն՝ ձեռք էր առած գրիչը, որ իր միակ զրահապնակը պիտի կազմէր մինչեւ մահը։

Համիտեան բռնակալութեան օրերէն սկսեալ ապրած էր չնորհիւ իր գրիչին, հակառակ բոլոր կաշկանդումներուն։

Սահմանադրութեան շրջանի խարուսիկ ազատութիւնը ազատ թռիչք էր տուած իր յեղափոխական խոյանքներուն, Պոլսէն մինչեւ Բարձր Հայք։

Հրաշքով ճողոպրած մեծ Եղեռնէն, բացառիկ դեր մը պիտի վիճակուէր իրեն, բազմապատիկ զոհողութիւններով եւ աշխատանքով լեցնելու համար իր նահատակ ընկերներու ձգած բացը։

Զինադադարի յուսադրիչ օրերուն եւ Հայաստանի անկախութեան խանդավառ տարիներուն պիտի յաջորդէր հիասթափութիւնը։

Անգամ մը եւս տարագիր պիտի դառնար Հայութիւնը, ապաստանելով օտար աստղերու տակ։

Այդ տժգոյն օրերուն նախախնամական դեր մը պիտի կատարէր Շաւարշ Միսաքեան այս երկրին մէջ, որուն հիւրընկալ հողերուն վրայ կը համախմբուէին աշխարհի չորս ծագերէն փախստական հայ գաղթականներ։

Իր գրիչին հիացող բարեսիրտ Հայու մը նիւթական փոքրիկ օժանդակութիւնը բաւական պիտի չըլլար հիմնելու Յառաջը, եթէ Շաւարշ չունենար աննկուն կամք եւ զոհողութեան ոգի, անձնուէր ընկերներ եւ համակիր ընթերցողներ։

Առաջին օրերէն իսկ Ֆրանսահայ գաղութի սիրուած թերթը դարձաւ Յառաջ։

Ու ահա՛ 37 տարիէ ի վեր անիկա անշեղ կը քալէ այն ճամբէն, զոր գծած է իր հիմնադիր – խմբագրապետը, իբրեւ բանբեր հայ ժողովուրդի հայրենասիրական մեծ կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարականին, իբրեւ առաջնորդ տարագիր Հայութեան, իբրեւ արթուն պահակ Հայութեան նուիրական աւանդութեանց եւ դարաւոր մշակոյթին, իբրեւ անխոնջ ազգապահպանման եւ ղեկավար՝ Հայ Նոր սերունդին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5ԻՆ

ՆՈՐ ՌՈՒՄԲԵՐ ԿԸ ՊԱՅԹԻՆ

Հանրապետութեան նախագահը ձայնապատկերասփիւռէն ճառ մը պիտի խօսի Փետրուար 5ին, յայտարարուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդէն ետք։ Նոյն առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ՚ըսէ թէ ժողովը զբաղեցաւ Ալժերիոյ կացութեամբ։ Որոշուեցաւ նաեւ թէ մինչեւ որ օրինագիծ մը ստորագրուի, անմիջական օժանդակութիւն մը պիտի տրուի պլաստիք ռումբերու զոհերուն։ Այս առնչութեամբ յատուկ վարկ մը բացուեցաւ։

Անդրադառնալով տը Կոլի ուղերձին, նախարար Թեռնուար յայտնեց թէ բացի արտակարգ դէպքէ մը ինչ որ տը Կոլ պիտի ըսէ բացառիկ չէ։ Նախագահը կ՚ուզէ պարզապէս շփումը պահել ժողովուրդին հետ։

Թեռնուար ճշդեց նաեւ թէ բռնութեան այս միջոցներով, Գաղտնի Բանակը կ՚ուզէ փորձի ենթարկել հանրային կարծիքը եւ մամուլը։

Կառավարութիւնը կարեւոր որոշում մը եւս տուաւ Գաղտնի Բանակի շուրջ։ Գաղտնի Բանակի որեւէ հաղորդագրութեան կամ թռուցիկին արտատպումը օրէնքի ենթակայ է։ Եթէ թերթերը նկատի չառնեն այս որոշումը, պիտի գրաւուին եւ տնօրէնները պիտի հետապնդուին։

12 պայթումներ տեղի ունեցան առջի գիշեր հետեւեալ անձնաւորութեանց բնակարանները.— Միշէլ Տրուա (պատկերասփիւռի եւ Գրական Ֆիկառոյի խմբագիր), Տիկին Ֆրանսուազ Ժիրու (տնօրէնուհի Էքսփրէսի), Փրոֆ. Տիվերժէ, Ալէն Սավառի, Պէօվ-Մէռի, եւն. եւն.։

Իրաւաբանութեան համալսարանին մէջ ազգայնական ուսանողներ ողեկոչեցին պատանէշներու տարեդարձը։ Ձախ եւ աջ ուսանողներ ցոյցեր կատարեցին, բայց ոստիկանութիւնը չմիջամտեց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ ինկած օդանաւին խորհրդաւորութիւնը կը մեծնայ։ Վերջին լուրերու համաձայն օդաչուն ալ պուլկար չէ այլ Ռուս։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ միջադէպերը կը շարունակուին։

ԾՐՈՒՇՉԵՒԻ փեսան որ «Իզվեստիայի» խմբագրապետն է Յունուար 30ին ճաշի հրաւիրուած է Քենըտիի կողմէ։

ԱԼԺԷԻ մօտ, վիլլայի մը մէջ ոստիկանութիւնը ձեռք դրած է Գաղտնի Բանակի մեծաքանակ թղթածրարներու վրայ։

ՓՈՒՆԹԱ ՏԷԼ ԷՍԹԻ մէջ կը շարունակուի ամերիկեան պետութեանց համագումարը։ Մեծ ջանք կը թափուի որ Քասթրօն չըլլայ այս ժողովին յաղթականը։

ԱՆՏՐԷ ԼՈԹ, նկարիչը մեռաւ առջի օր, զոհ ուղեղային արիւնահոսութեան։ 75 տարեկան էր։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Մոսկուա հասաւ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ խորհրդարանը քուէարկեց զինուորական ծառայութեան օրինագիծը։ Շրջանը 18 ամիս պիտի տեւէ։

ՔՈՆԿՈՅԷՆ զանազան լուրեր կը հասնին Կիզենկայի մասին։ Ըստ վերջին տեղեկութեանց արգելափակուած է Զօր. Մոպութուի վայրաշուներու կայանին մէջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Մաքմիլըն Ապրիլին նոր այցելութիւն մը պիտի տայ Նախագահ Քենըտիի։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԴՊՐՈՑԸ

Դէմ առ դէմ դրուած գրասեղաններու վրայ գլխահակ, խմբագրատան երկար սենեակին մէջ, երբեմն չէինք կրնար տեսնել զիրար,— կորսուած կ՚ըլլար ծուխերու մէջ։

Շատ կը ծխէր։ Մանաւանդ երբ կը բռնկրուէր գրել «Մեր խօսքը»։ Նախ կուտար լուրերը, առաջին սիւնակը վերապահելով խմբագրականին՝ կը յորդէր, կը տարածուէր, առաջին էջը կ՚ողողէր եւ յաճախ չորրորդ էջ կ՚անցնէր՝ քշելով, հրելով, հալածելով ծանուցումները։ Թշնամի էր ծանուցումներու։ Կը մեղքնար չորրորդ էջին վրայ, մխում կը համարէր եւ եթէ ձեռքէն գար՝ այդ էջն ալ պիտի լեցնէր քաղաքական տեսութեամբ մը եւ գրական կտորով մը։— Մե՜ղք էջին, կ՚ըսէր մտովի։ Այսպէս կը սպառէր Արամին համբերութիւնը.

— Ալ կը բաւէ՛, կը բաւէ՛, ուշ պիտի մնայ թերթը։

— Պուլվարի թերթ չէ *Յառաջը*, կը պատասխանէր բարկացած, ծանուցում պտըտցնող ծանօթ մարդոց կռնակի տախտակը չէ *Յառաջի* չորրորդ էջը։

Ամէն առաւօտ նոյն կռիւը։ վարչութեան եւ «աշխարհականին» միջեւ։ Կ՚ուրախանար՝ երբ «տոմսով» մը կը մասնակցէր իր «աշխարհականութեան», այն օրերուն՝ երբ մաս կը կազմէր խմբագրութեան։ Յաճախ ինք կը գրէր «տոմսերն» ալ։

— Թերթը իր դիմագիծն ունի, պէտք է պահէ այդ դիմագիծը, կ՚ըսէր։

Յառաջի բաց առած գիրերուն տակ, տեսակ մը մեհեան էր այս թերթը, որու արքայական դուռը կը կազմէր խմբագրականը։ Անդին, աջ անկիւնը՝ սատանային տունը, խարազանելու համար մեղաւորները։ Յետոյ լուրերը, որոնց խմբագրութեան մէջ կը դնէր իր համակրանքը կամ ընդվզումը հանդէպ օրուան դէպքերուն։

Երբ գտաւ դիմագիծը, կը սկսէր գրել «Մեր խօսքը»։ Այն ատեն կը վառէր Մովսէսի մորենին, ստէպ կամ շարունակաբար։ Կէս ժամ՝ գրոյցի մէջ կը մըտնէր... Եհովային հետ։

Այդ գրոյցը՝ տաճարի մը սիւնին պէս սրբատաշ, ուղիղ, համաչափ, մարմարեղէն։

— «Հօ՛յ նար ...» կ՚երգէր յանկարծ՝ երբ կ՚աւարտէր առաւօտեան այս աշխատանքը, մանաւանդ երբ բարձր կ՚ըլլար տրամադրութիւնը։ Ընդհանրապէս «Աւազ Ուրբաթ», ինչպէս կոչած են զինք տանը մէջ՝ իր իսկ վկայութեամբ, բաղաձայն էր նաեւ իբրեւ երգիչ։

Ի՞նչ փոյթ թէ բաղաձայն էր, օրեր ունէր՝ երբ Ուրբաթը Կիրակի կ՚ըլլար, երախայի պէս կը խայտար, արեւը ամպին տակէն դուրս կ՚ելլար, ձայնը շարական երգողի մը պէս կը քաղցրանար։

Արուեստագէտը ինքզինք կը մատնէր իր ճաշակով, ամէն առիթով։

Շատեր կը քննադատէին զինք խօսելով լեզուին համար ցոյց տուած իր խնամքին ու պաշտամունքին մասին։ Հրապարակագիրը, կ՚ըսէր երիտասարդ գրող մը՝ որ հրապարակագիրի հովեր ունէր, պէտք չէ ոճ ու լեզուական զարդարանք դնէ իր արտայայտութեանց մէջ, — գաղափարը կը խեղդուի լեզուի կախարդանքին մէջ, մտածումը կը կորսնցնէ իր ուժը։ Ժիտն ալ կը մտածէր այդպէս, գրականութեան մէջ անգամ ոճի թշնամի։

Եթէ անուններու պիտի կոթնինք՝ տեսակէտ պաշտպանելու համար, յիշենք Ռընանը, որ կը մտածէր ճիշդ հակառակը, եւ պատմական, բանասիրական, բնազանցական նիւթերն անգամ *էլիքսիրի* կը վերածէր՝ գինովցնելով ընթերցողը, պահելով իր խօսքին տպաւորութեան

տակ։ Ընդհակառակն, նոյն ծանրութեամբ գերման մատենագիրներ չկրցան կատարել նոյն նուաճումը, չկրցան ստեղծել դպրոց, չկրցան կազմել իրենց հասարակութիւնը, վասնզի նիւթերը կուտային չոր, անհրապոյր, կապարի ծանրութեամբ։ Բոլորովին առարկայական, ինչպէս սովոր էին ըսել։

Շ. Միսաքեան իր լեզուին ու ոճին կախարդանքով կենդանութիւն կուտար գաղափարներուն, չըսելու համար անմահութիւն։ Օշական, որ չէր սիրեր կարդալ օրուան թերթերը, կը փնտռէր Շաւարշի խմբագրականները՝ ոճի ու լեզուի գիտեր որսալու համար։ Այդ խմբագրականներուն մէջ դուք չէք գտներ *Ֆրազէոլոժի*, սնամէջ խօսքեր, աւելորդ բառեր, ըսելիք չունեցող յօդուածագիրներու քրտինք։ Եւ եթէ հարկ է բնորոշել ըստ բովանդակութեան, այդ խմբագրականները հրաւէրներ էին պայքարի՝ ընդդէմ կղերապետութեան, կեղծ հայրենասիրութեան, գրական խաժամուժներու եւ Բանկալի իմաստուններուն։

Յառաջի առաջնորդողներուն ընդհանուր յատկանիշն էր իրապաշտութիւնը, — տեսակէտ պարզել առանց բառերը ծամծմելու, պատրանքները չստեղծել ներկելով բառերը, մանաւանդ երիտասարդացնել գաղափարները, տեսակէտները, ազգային ինքնապաշտպանութեան նակատը։

Ահա *Յառաջի* դպրոցը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՄԷՆ ՓՈՍ...

...ԿՈՉ ՄԸՆ Է

Տարիները կուգան ու կ՚անցնին իբրեւ յիշատակ, եթէ նոր ուժեր չհասնին, արծարծելու համար Անշէջ Բոցը։

Արդէն կիսուեր է այն սերունդը որ իր երակները քամեց, որոշ հանգրուանի մը հասցնելու համար տարագիր բազմութիւնները։

Երէկ տժգոյն եւ նկուն, այսօր բոցավառ եւ հասակադեղ, ո՛ւն, երիտասարդութիւն Հայոց, աչքերդ ուղղէ՛ դէպի հայրենի Տուն։

Ոչ թէ անոր չորս պատերուն մէջ կըծկուելու, այլ նոր հորիզոն փնտռելու և պարպուած դիրքերը գրաւելու համար։

«Եաթաղան»ը արեան գետեր հոսեցուց, բայց Հայկազեանց ոգին մնաց անեղծ, սաւառնելով հորիզոնէ հորիզոն։

Թո՛յլ մի՛ տաք, տղաք, որ օտարութեան զոլորշիները ծծեն այդ ոգին, ձեր ետեւ ձգելով միայն դարաւոր պատմութեան մը կմախքը։

Կարգը ձերն է, տղաք։

Շ.

ՊԱՀ ՄԸ

Գրեց՝ Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Տեսած եմ զինք իր խմբագրատան մէջ, սեղանին առջեւ: Յաճախ քալած ենք միասին: Կը խօսէր, թէեւ սակաւախօս էր: Հաւաքոյթներու մէջ տեսած եմ զինք, բեմին վրայ: Վայելած եմ իր այցելութիւնը՝ երբ հիւանդ էի, մահուան մօտ, շատ տարիներ առաջ: Կապ մը կար, տեւական, հակառակ կեանքի վերիվայրումներուն: Բազմաթիւ յիշատակներ կան: Կը տեսնեմ զինք՝ դեռ երբ ան չկայ այլեւս:

Բայց յիշատակներ չէ որ կ'ուզեմ տալ հոս, ոչ ալ ուսումնասիրութիւն: Այլ յատկանշական պահ մը՝ միայն, այն զոր ունեցայ Զատկի առաւօտ մը՝ զինք տեսնելով Ժան Կուժօն փողոցին մէջ, մեր եկեղեցիին առջեւ՝ ուր կ'երթար երբեմն՝ տօնական օրերուն: Բազմութեան մէջ էր, կոնակը պատին տուած: Կը նայէր եկեղեցիին բաց դուռէն ներս՝ լուսաւորուած խորանին, աղօթողներուն եւ դուրս եկողներուն: Մինակ էր: Եւ կը նախընտրէր հաւանաբար ըլլալ մինակ: Բարեւ մը կու տար զինք բարեւողներուն, կը յանձնուէր իր մտածումներուն, բազմութեան մէջ, շատ տարիներ առաջ:

Դժուար էր գիտնալ թէ ի՞նչ կը մտածէր: Բայց, որոշ էր իր ոգեւորութիւնը: Զգացումները դուրս տուող մարդ չէր, բայց գոհութիւն, խանդավառութիւն, ժպիտ, նոյնիսկ, յուզում կար դէմքին վրայ, որ խոժոռ էր առհասարակ: Վերացման մէջ էր:

Աղօթքներէն չէր որ կ'առնէր ի հարկէ իր այդ վերացումը: Չէր լսեր զանոնք: Երկինքին նայող մը չէր: Բայց վերացած էր եւ կը նայէր տարուած, յափշտակուած, տեսիլ մը տեսնողի, եւ այդ տեսիլին կարօտ նայողի մը պէս էր: Կարօտեալի մը նման:

Ինծի թուեցաւ թէ այն ինչ որ կը տեսնէր Շ. Միսաքեան՝ այդ առաւօտ, Հայոց ժողովուրդն էր, հոդ՝ փողոցին մէջ եւ խորանին առջեւ: Ան էր որ կը յուզէր եւ կ'ոգեւորէր զինք: Կը տեսնէր զայն՝ ինկած օտարութեան մէջ, ցանուցիր, եւ կը տեսնէր զայն կապուած՝ իր դարաւոր աւանդութիւններուն, խորանին, խորանէն եկող զօրութեան:

Եւ խանդավառութիւն կը տեսնէր: Կ'ոգեւորուէր:

Ինծի թուեցաւ թէ գաղափարի զինջում մը [illegible] էր այդ պահուն եւ գոհութեամբ կը նայէր եկեղեցիին: Իր մէջ հայրենասէրը աւելի մեծ էր քան կուսակցականը: Սիրտը աւելի մեծ էր քան միտքը՝ երբ մեր ժողովուրդին կը նայէր:

Կը նայէր եւ կը տեսնէր հաւանաբար իր ժողովուրդը, տառապած, մաքառած, դարէ դար անցած՝ զոհեր տալով շարունակ, խաբուած, ընկրկած յաճախ, բայց բարձրացած միշտ, մեծութիւններ տուած, հերոսներ, բանաստեղծներ, գրողներ տուած: Եւ կ'ալեկոծէին զինք իր խորերէն եկող զգացումներ, հայրենի յիշատակներ, մեռած ընկերներ: Եւ կ'ալեկոծէին զինք շարականները, թէեւ չէր լսեր զանոնք: Մեր լեզուին պաշտամունքը ունէր: Եկած էր կարօտեալի մը պէս, լսելու համար այդ շարականները: Եւ կը լսէր...

Ուրիշ պատի մը տակ էի նաեւ ես, եկեղեցիին կողմը, եւ մտածումներու մէջ էի նոյնպէս: Խռովիչ էր փողոցին մէջ խռնուած ժողովուրդը, ժխորը: Եւ չէի ուզեր տեսնել զայն՝ այդպէս: Թերութիւնները, ծուռ կողմերը աւելի դիւրութեամբ կը տեսնենք: Աւելի դիւրին է խնդալը եւ խնդացնելը: Դժուարը խորանալն է: Կ'ուզէի խորանալ, գեղեցկութիւն մը տեսնել: Եւ կը տեսնէի: Քով քովի գալու կարօտ մը՝ օտարութեան մէջ նետուած բեկորներու, խանդավառութիւն մը... Յուզիչ էր: Կարեւորը սիրտ ցնցող այս գեղեցկութիւնն էր:

Եւ ներսէն լսուող շարականները Զատիկներ կը յիշեցնէին, եւ հայր, մայր, տուն, այն բոլորը որ չկային այլեւս: Եւ դարերու խորէն եկող բիւրեղային հեղեղի պէս էին երգերը, կուսային ցաւերով, բայց վեհութեամբ նաեւ, արիութեամբ, ուրախութեամբ, սիրտ ցնցող գեղեցկութեամբ: Եւ յարութեան պատգամը կ'երեւար գեղեցիկ: Կը մտածէի յոյսին՝ որով մարդիկ տարած են տառապանքները եւ միշտ վեր եկած: Մահուան առջեւ մարդոց ունեցած անձկութեան կը մտածէի եւ անոր վրայ յաղթանակ մը տանելու պահանջին: Եւ այս բոլորը կը մղէին զիս՝ մեծութիւն մը տեսնելու: Եւ մեր ժողովուրդին ճակատագիրը կ'երեւար խորհուրդ՝ իր մշտական յարութիւններով, եւ յարութեան կարօտով՝ օտարութեան մէջ:

Հաւատք չունէի դարերու խորէն եկած պատգամներուն վրայ: Հաւատք չունէի թէ խաղաղութիւն, եղբայրութիւն եւ երջանկութիւն կ'ըլլայ աշխարհի վրայ: Բայց եւ այնպէս մեծութիւն մը կը տեսնէի, յարութեան այդ օրը: Մարդկութիւնը կը տեսնէի խորհուրդ՝ իր անծանօթ ճակատագրով եւ առաքելութիւնով: Կը տեսնէի խորհուրդը՝ անսահմանին, եւ կը տեսնէի թէ ինչպէս կրնայ մեծութիւն ըլլալ մարդկութիւնը: Պէտք էր ըլլալ գաղափարապաշտ, ըլլալով հանդերձ նիւթապաշտ: Կարելի չէր միայն վերացական ըլլալ եւ կամ միայն նիւթապաշտ: Պէտք էր ըլլալ թէ մէկը եւ թէ միւսը: Կատարելութիւն չկայ ի հարկէ աշխարհի վրայ, ոչ ոքի մէջ: Բայց գեղեցկութիւն մը կարելի է տեսնել հոն՝ ուր միացած են իրապաշտն ու վերացական մարդը: Եւ մեծութիւն մը հոն՝ ուր նկարագիր մը կայ, թէեւ այլազան են մեծութիւնները:

Եւ մինչ կը նայէի այսպէս, կը տեսնէի յանկարծ թէ այդպէս էր Շ. Միսաքեան, ցանկալի Մարդուն պէս: Իրապաշտ եւ գաղափարապաշտ էր: Վերացական էր: Գաղափար չունէր յաճախ թերթին վարչական եւ տպարանական գործերուն մասին: Այս աշխարհէն չէր յաճախ, այլ հեռուն: Չէր զբաղեր առօրեայ թեթեւ խօսակցութիւններով: Ժուժկալ էր գովեստներուն մէջ եւ գովեստներու չէր սպասեր: Կշռած էր կարծէք այդ բոլորը եւ տխրութիւն մը կար իր մէջ: Եւ աւելի վեր կը նայէր: Եւ սակայն երբ գրիչը ձեռք կ'առնէր, գիտէր թէ որու համար կը գրէր: Կը գրէր ժողովուրդին, համաձայն անոր պահանջներուն եւ ըմբռնումին: Նկատի ունէր անոր կեանքի պայմանները, անոր տալիք լեզուն, մշակոյթը: Իրապաշտ էր: Եւ այդ ժողովուրդը իր իրականութիւնն էր: Վերացողներէն վեր կը դասէր զայն:

Եւ այս բոլորը կը բացատրուէին իր կուսակցութիւնով: Յեղափոխական շարժումը ընկերվարական էր եւ ազգայնական՝ նոյն ատեն: Գաղափարապաշտ էր եւ իրապաշտ: Կը յուսար եղբայրական աշխարհ մը եւ կ'ուզէր հայրենիքը ազատագրուած տեսնել, ժողովուրդին կեանքը ապահով: Եւ կռուած էր այս բոլորին համար եւ զոհեր տուած: Ցնցած էր ժողովուրդը, զայն իր թմրութենէն վեր բերած, արիութիւն տուած էր անոր: Խաւարէն վեր բերած էր զայն, յարութիւն տուած էր անոր: Այս էր իր ցանկութիւնը՝ գոնէ, եթէ դէպքերը այլ արդիւնք տուին, եւ գեղեցկութիւն մըն էր հակառակ այդ բոլորին, ինչպէս են եկող եւ անցնող բոլոր յեղափոխութիւնները՝ որ չեն կրնար զերծ մնալ սխալանքներէ եւ սահմանափակ մոլեռանդութիւններէ:

Եւ մեր յեղափոխական այդ շարժումը՝ ժողովուրդին պահանջներէն ծնած՝ կ'արտայայտէր ցեղին հիմնական նկարագիրը: Իրապաշտ էր ցեղը, նիւթապաշտ նոյնիսկ, բայց վերացական՝ նաեւ: Կը սիրէր լոյսը, անոր կը ձգտէր եւ տուած էր զոհեր նաեւ՝ լոյսի ճամբուն վրայ, մարտիրոս մտաւորականներ եւ նահատակներ՝ երկու ճակատներուն վրայ, մարդկութեան համար եւ ազգին համար: Արարատէն ասդին եւ անդին...

Շ. Միսաքեան, այսպէս, վերջին ներկայացուցիչներէն մէկն էր այդ յեղափոխական շարժումին եւ ազգին եւ լոյսի ճամբէն քալողներէն մէկը, լաւագոյններէն մէկը:

Կը նայէի:

Լրագիրներէն աւելի փաղանցիկ բան չկայ: Թիթեռներու պէս են: Բայց մեր մամուլը, սփիւռքի մէջ, կանչուած էր մեծ դեր մը կատարելու, գրականութենէն աւելի մեծ թերեւս: Գրականութիւնն է որ կը մնայ, ի հարկէ, ի վերջոյ, բայց պէտք է յիշել միշտ թէ լաւ քալող լրագիր մը ինչ մեծ նպաստ բերած է սփիւռքին, նոյնիսկ գրականութեան: Մեծ էր Շ. Միսաքեանի դերը եւ բերած նպաստը մեծ: Ժողովուրդ, ազգային շահեր, պայքար ձուլման դէմ, լեզու, մշակոյթ եւ գրականութիւն: Ամէ՜ն օր, ամէ՜ն օր...

Իր աշխարհը իր թերթն էր: Անով կը շնչէր: Անոր աշխատանքը իր փրկութիւնն էր: Կ'աճէր անով՝ ինքզինք անոր տալով: Իր ինքնութիւնը կախում ունէր անկէ: Ի՞նչ պիտի ընէր առանց անոր:

Եւ այս բոլորին համաձայն՝ իր լեզուն, գրական, շքեղ, պայծառ, դիւրամատչելի, ջինջ, զգայուն, բանաստեղծական մերթ եւ տխուր ու խռով մերթ՝ ժողովուրդին պէս:

Կը նայէի: Պիտի մօտենայի իրեն, ինչպէս միշտ: Բայց կ'ուզէի տեսնել զինք՝ պահ մը՝ հեռուէն:

Ունէր իր գիծը: Կեցած էր անխախտ: Եւ սակայն կը խորհէր հաւանաբար թէ պէտք չէ պէտք եղածէն աւելի հաւատք, վարկ տալ որեւէ գիծի, ոչ մէկ գիծի գերին ըլլալ: Եւ յաճախ կը գնահատէր իր գիծէն անդին եղածը, երբ վստահ ըլլար իր կամ ուրիշներու գնահատանքին վրայ: Այսպէս, ծայրայեղ գաղափարապաշտ մը չէր, թէեւ միտքը աւելի տիրական էր իր մէջ: Տիրական՝ իրապաշտ գետնի վրայ: Այլապէս աւելի սիրտ էր քան թէ միտք: Ես կը տեսնէի այդ սիրտը, այդ առաւօտ: Կը բաբախէր Ժան Կուժօն փողոցին մէջ:

Ունէր այլ գիծեր նաեւ՝ ի հարկէ: Բայց ինծի կը թուի թէ այդ օրը տեսած էի իր լաւագոյն մասը, մինչ յուզման եւ վերացման մէջ էի նաեւ ես:

Կը տեսնէի իրապաշտ գաղափարապաշտը, յեղափոխականը, հայրենասէրը, ընկերվարականը, հայ լեզուի միսթիքը, սփիւռքի մէջ մեծ դեր մը կատարող խմբագիրը եւ կ'ըմբռնէի իր վայելած համակրանքն ու յարգանքը, ակնածանքը, ժողովրդականութիւնը եւ լոյսը՝ որ կը կապէր զիս իրեն:

Կը նայէի:

Կեցած էր, ողնայարը շիտակ, խրոխտ, վեհ եւ համեստ նոյն ատեն: Զուարճանալ չէր գիտեր ոչ ալ զուարճացնել: Առաքելութեամբ ջրդեղուած մէկն էր, կարծր բայց հեզ նաեւ՝ իր վրայ առած զրահին ետին, թրթռուն, թէեւ փակուած էր յաճախ ինքն իր մէջ, թերեւս ակամայ... փակ՝ բայց համեստ՝ նոյն ատեն: Կը նայէր, կարօտով կը նայէր, աւելի ժողովուրդին կը նայէր քան թէ եկեղեցիին, բայց եւ այնպէս աչքերը սեւեռած էր խորանին, լոյսերուն կը նայէր, յարութեան լոյսերուն...

Չեմ մոռնար:

Ըլլալով ցիրուցան՝ ի սփիւռս աշխարհի, ստիպուած ենք ինքնապաշտպանութեան պայքար մղել ամէն ցամաքի եւ ամէն ճակատի վրայ:

Այդ պայքարը կը պահանջէ ամփոփում եւ կազմակերպում բոլոր պիտանի ուժերու: Կը պահանջէ վերանորոգում եւ աշխատանք:

Մեկուսանալ եւ կրաւորական դիրք բռնել՝ նոյնքան վնասակար է, որքա՛ն ջլատել ներքին ուժերը· կուսակցական պատրուակներով:

Որեւէ քաղաքական եւ ընկերային դաւանանք ամէն բանէ առաջ պիտի ծառայէ տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ բարօրութեան, այլապէս կը դառնայ չարիք:

« Նոր տարի, նոր բարի », կ'ըսէ մեր իմաստուն ժողովուրդը:

Ամէն տարուան բարին կախում ունի մեր իմաստութենէն եւ աշխատանքէն:

Ուրեմն ամփոփուիլ եւ նոր բաներ մտածել, թօթափելով հնութեան եւ հովութեան փոշիները:

Շ.

Տէր եւ Ծառայ

Գրեց՝ Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱ[...]

Սեբաստիոյ Զիմառա գիւղին եկեղեցւոյ աւագ խորանին առջեւ, սիրտեր[...] աղօթքով՝ բուրվառը խունկով գո[...] գուլա՛յ կը մխան:

Աստուածածին 1884:

Ողջո՛յն եւ ողկոյզ ձօնելու օր:

Պտղած է այգին, հասուն է խաղողը: Օրհնէքի օր է Հայոց աշխարհի՝ խորհուրդ խորին արենունակ պտուղին:

Այդ տարին, պապենական այգի[...] հետ, Միսաքեան երդիքին տակ՝ օրհնե[...] հայ մօր մը սէրն է պտղեր: Անբեւեկ[...] բախտաբեր պարիկներ անմեղունակ [...] ու լաց մը կ'օրօրեն· Եղիազար – Շաւար[...] մանուկն է ծներ, ծնողքին նախասիրութեամբ՝ Շաւարշ:

Զիմառայէն ... Փարիզ:

Ծնունդէն մինչեւ մահը, զինքը ծն[...] ժողովուրդին աղուհացի օրերը բաժ[...]նեց, տեսաւ անոր չարն ու բարին եւ ա[...]բողջ կեանքը իր աննման ժողովուրդի բարիքին համար տքնեցաւ:

Գիրի եւ գաղափարականի մարդ:

Տէր եւ ծառայ հայ գիրին:

Գիրի մարդը առաքեալն էր Մեծասքանչին: Առաքեալներուն նման, աւա[...]զանի անունովն իսկ անշփոթելի է: Հա[...] լրագրութեան եւ Հայ ժողովուրդի ազգաշունչ Մատեանին մէջ, իր «Թուղթեր[...] կան ու կը մնան:

Կայ եւ իր Գործն ու Ոգին:

Այսօր, իր մահէն հինգ տարի ետք, նոյն յուզումը՝ նոյն բառերով:

Ամէն օր, երբ տպագրական մեքենայ[...] բերնին տրուած կոյս Թուղթի դէզ[...] թերթ առ թերթ, բոցատառ խորագի[...] ճակտին, օրուան «Յառաջ»ը կը ծնի, ան[...]շուշտ ամէնօրեայ կենդանութիւնն այդ, իր գործին:

Ամէն օր, երբ հազարաւորներ իրե[...] Հայու օրը կը սկսին կամ կը փակ[...] « Յառաջ »ի ազգապահպան ընթերցումով, անշուշտ հանրային վկայութիւնն այդ, իր գործին կենդանութեան:

Բայց գործը կ'ապրի լուի, ինչպէս [...] օրերուն, եթէ գործէն անբաժան, ան[...] հետ ու անոր մէջ ապրի եւ ամէն օ[...] Մեծասքանչին առաքեալ խմբագրապե[...]ոգին:

Մեր լեզուին նուիրեալ իր կատար[...] թանկագին առաքելութեան համար է [...] այսօր ամէն Հայ՝ անխտիր եւ անվար[...] Հայրենիքէն ներս ալ, երախտապարտ [...] մարդուն եւ իր վաստակին:

Ի ծնէ գրագէտ, ուզեց հրապարակագի[...] մեռնիլ:

Փոխանակ մտաւորական ընտրանիի [...] միայն մատչելի հեղինակն ըլլալու, [...]զեց եւ կատարելապէս յաջողեցաւ՝ լրա[...]գրութեան առօրեայ, դիւրահաղորդ [...] լայն ճամբով, ամբողջ ժողովուրդի [...] լեզուական մշակը եւ առաջնորդը ըլլա[...]

Այդ հիմնական նուիրումին արդիւն[...] է դարձեալ, եթէ իր անթիւ խմբագրա[...]կանները եւ լրագրական գրութիւնները մեծարժէք էջեր են այսօր՝ իրենց անթ[...]րի լեզուով, պարզ ու պայծառ միտքե[...]րով, յստակ շարադրութեամբ եւ առն[...]կան կառուցումով:

Տէր եւ ծառայ հայ ժողովուրդի գա[...]ղափարականին, լուսաւոր նուիրեալ մ[...] էր անոր դարաւոր եւ արդար դատ[...] կեանքը, հայ ժողովուրդին կեանքը ա[...]մէն բանէ վեր եւ առաջ:

Իր համոզումներուն եւ ազգօգուտ [...]սութիւններուն մէջ մնաց անկաշառ:

Գաղափարապաշտ իր իմաստուն խառ[...]նուածքին հզօր կամքով, գերադաս Հա[...]յու հանդուրժող հոգիին բոլոր եռանդո[...]վը՝ բացառիկ օրինակը թողուց ազգաշ[...] ու գործօն հայրենասէրի:

Մէկ անձ՝ երկու բնութիւն: Տէր [...] Ծառայ: Ի՞նչ վաւերական եւ բացառ[...] մեծութիւն Մարդու մը համար, որ կո[...]չումով ու գաղափարականով ստիպու[...] էր մարդոց հետ եւ մարդոց մէջ ապրի[...]

Այսօր եւ միշտ՝ փա՛ռք ու պատիւ [...] Հայուն, որ գիտցաւ ճակատաբաց ապր[...] եւ մեռնիլ, իր Հայու առաքելութեա[...] տէր եւ ծառայ:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԱՒՕՏ ԼՈՒՍՈՅ

Ամէն Ամանոր շողշողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մռայլ ու միօրինակ :

Մանաւանդ երբ արեւը կ'ողջունենք օտարութեան մէջ, արմատախիլ եւ բրփուն :

Արդէն մեր կռնակն ունինք աւելի քան երեսուն տարուան բեռ, եւ սարսուռ մը կը համակէ մեզ, երբ կը մտածենք մնացեալի մասին :

Մինչեւ ե՞րբ : Ի՞նչպէս : Ինչո՞ւ այսպէս...

Իսկապէս լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէինք դարերէն բխած եղանակը — « Առաւօտ Լուսոյ » :

Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը :

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները,— դէպ ի բարձունք եւ խորութիւն :

Այսօր մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին օրը իրիկուն չեղած :

Եւ սակայն պիտի քալենք : Ճամբաները պիտի կտրենք անընդհատ ու անվհատ, միշտ ջահ ի ձեռին :

Ջահը գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան :

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ — « Առաւօտ Լուսոյ » : Բոլոր ճակատներուն վրայ : Բոլոր ցամաքներուն վրայ : Ծովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը :

Որքան խուսափի «Արեգակն արդար», այնքան պիտի դառնանք ժիր : Ըմբոստ եւ տոկուն :

Նախ՝ մենք մեզի հանդէպ, որպէսզի կարենանք ուրիշին իրաւունք պահանջել ճակատաբաց :

Պիտի ունենանք պայծառ տեսակէտներ եւ քաջութիւն՝ զանոնք պաշտպանելու :

Պիտի գիտնանք լողալ, որպէսզի կարենանք մէկ ափէն միւսն անցնիլ մեր սեփական ուժերով :

Պիտի գիտնանք երիտասարդացման աւիշը ներարկել ցիրուցան բազմութեանց, որպէսզի կարենայ թօթափել հնութեան եւ թմրութեան փոշիները :

Ճամբան պիտի հարթենք յառաջադէմ երիտասարդութեան մը համար, անոր ներշնչելով ազգային հպարտութիւն եւ հայրենասիրութիւն :

Պիտի կազմենք միացեալ ճակատ՝ յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնուրոյն, բազմադոյն մշակոյթի :

Ոչ ծոյլ եւ նկուն համակերպում, ոչ ալ քարացած սովորամոլութիւն :

Երիտասարդացում՝ նաեւ գրականութեան, գեղարուեստի, գիտութեան եւ հանրային գործունէութեան մէջ :

Թող Նոր Տարուան եւ բոլոր գալիք տարիներու ընթացքին մեր մաղթանքն ըլլայ միշտ « Առաւօտ Լուսոյ», բայց երբեք «Աշխարհ Ամենայն » :

Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ :

Այսօր՝ ապրիլ երգելով : Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան երգի մը վերածելով մեր կեանքը :

Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է պրկէ մեր ջիղերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, ցամաքէ ցամաք :

Լոյս, լո՛յս, մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով :

Ցարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ : Ինչպէս երէկ՝ դժոխային պայմաններու տակ :

Մշուշը ուշ – կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն :

Շ.

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԳՐԵՑ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՅՈՒԼԻՍ 31 (1941) Հայկական տպագրութեան մասին գրուած կարգ մը ճըշգումներու առթիւ, Իրազեկ հատուած մը կը յիշէ »Ող, Հայաստանեայց» ոտանաւորէն, որ տպուած է Մատրաս (Հնդկաստան), Շմաւոնեան տպարանին մէջ, հեղինակութեամբ Յար. քահանայ Սագինեանի, 1790 – 91 : Ահա քանի մը տող այդ ոտանաւորէն .

— Եկայք որդեակք այսքան ցաւն է ինձ
բաւական,
Արիացէ՛ք զտչիք ժառանգ ձեր
սեպհական :
Հարցումն արէք ես քեզ ասեմ բան
խրատական,
Թէ զինչ լինի՝ հնար որդւոյդ փրկութեան :
Ի ձէնչ բարձէք՝ բնութիւնը ձեր
գոռոզական,
Խոնարհեսչիք և տքնեսչիք ուսումնական :
Ընթեռնըլով ի հին գրուածըս
պատմական,
Գրչիք զպատճառ՝ ազգակորոյս մեր
աւերման :
Այդ՝ դուք բարձէք արձանց, յետոյ
ախտ ծուլութեան,
Արիացէք՝ մտէք հանդէսըս
քաջութեան :

Վերջին վեց տողերը որքան կը համապատասխանեն մեր այսօրուան իրականութեան... Քանի՛ գրող – բրոց պիտի գտնէիք որ թօթափելով զոռոզութիւնը, խոնարհելով, տքնելով, պատմութիւն կարդալով ուզէին գտնել «զպատճառ ազգակորոյս մեր աւերման», եւ անոր համեմատ ճամբայ իրենց վաղուան համար : Աշխարհ կը դղրդի, բայց մեր մէջ նորէն եւ նորէն քարացած տգիտութիւն, կուշկոռ կապած նախապաշարումներ : Եւ յամառութիւն, յամառութիւն.— «այսպէս չէ, այսպէս է, ե՛ս գիտեմ ...» :

Յաճախ չգիտցող գիւղացին շատ աւելի խելացի է քան ամենագէտ քաղաքացին : Կարծեմ սքանչելի Մուրատն է ըսած, աւիթով մը,— լերան քիւրտը աւելի խելօք է քան, Հայոց կաթողիկոսը .

... Տէրտէրը իր ոտանաւորին շարունակութեան մէջ իբրեւ տիպար՝ կը ցուցնէ Անգլիացիները — « Հայեցարուք՝ գլուխը ազգացն անգլիական», որոնք «ի բնէ ձկնորսք էին», արթնցան եւ իմացան «ազատութեան քաղցրութիւնը » :

Ուստի ջանիւ՝ իմաստութեան հետեւեցայ,
Եւ զծուլութիւն յինգեանց թողին
միանգամայն :

Բայց մինչեւ նոյն ատեն խաւիւ կը դատապարտէ այլասերումը, օտարամոլութիւնը :

Արդ տեսանեմ՝ յԱզգէս մերմէ որ
բազումք կան,
Զմերն թողեալ՝ յարին ի վարս
Այլասերման :
Ոմանք Պարսից զկերպն առեալ որպէս
բնական,
Ոմանք եղեն Հագարացւոց նըմանական :
Ոմանք վարուք Անգլիացւոց կերպ
փոխեցան,
Որք բընակեալք՝ կան ի կոչմունըս
Հնդկական :
Բազում յիշել՝ եւ այլք բազումք որ ի
ցրուեալք կան,
Ազգի ազգի կերպս փոխելով, զոն
այլազան : (Ծուչարար, էջ 26–30) :

Խե՛ղճ Յարութիւն քահանայ. արթննայիր եւ տեսնէի՛ր պատկերը այն բազմութեանց որոնք «զմերն թողեալ՝ յարին ի վարս այլասերման», 1920էն ի վեր, ի սփիւռս աշխարհի ...

1941, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7.— Ազգ. ժողովին ատենագրութիւնները կը կարդայի երէկ, Նուպարեան Մատենադարանին մէջ.— 1878, Յուլիս – Սեպտեմբերի նիստերը, ուր կը յուզուի Հայկ. Հարցը, Պերլինի վեհաժողովին առթիւ : Ինչ անսպառ նիւթ, որուն շատեր մօտեցած են, բայց հարեւանցի : Այդ՝ օրերէն է որ կը սկսի մեր ժամանակակից ողբերգութիւնը :

Այս առթիւ, անգամ մը եւս փառք Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրներուն, որոնք ոչ միայն օրէնքը մշակած, այլեւ վարչական – ատենական բառերը, յատկարանութիւնները յօրինած են, դժբախտաբար մեծ մասով մոռցուած : Օրինակ, ո՞վ կը յիշէ թէ «քեսթիոն փըրէալապլը»ին կ'ըսեն «կանխավճիռ » կամ «նախավճիռ» էքս – սիվիլին «ազգահամար» են. : 1919ին երբ Երեւան կը գտնուէի, «յղել» բառի մասին խօսք եղաւ : Խորհրդարանի ատենապետը, Սիրական Տիգրանեան, հարցուց թէ ո՞ր բառին կը համապատասխանէ : Ուղեւորէ : Եւ զարմացաւ երբ յայտնեցի թէ բազմաթիւ խորհրդարանական բառեր կան Ազգ. Սահմանադրութեան եւ Ժողովական ատենագրութեանս մէջ : (Այն ատեն ես ոչ իսկ այդ ատենագրութեանց երեսը տեսած էի) :

Ատենագրութեանց մէջ գտայ «իմաստաւորել» բառը, որ անշուշտ կը նշանակէ «ուսումնասիրել» : Շահեկան նմոյշ մը հայերէնի.

Ատենապետը (Տ. Եուսուֆեան).—Պէկեան էֆէնտիի թղթերը հո՞ս չէնք յանձնաժողովին մէջ կարդացուին, այսօ՞ր չէնք ուրիշ օր :

Հապա օրինապահութիւնը : Պատրիարքը (Ներսէս) իբրեւ նախագահ կ'ուզէ որ Թ. Պէնկեան խօսի եւ բեմ կը հրաւիրէ : Ատենապետը դիտել կուտայ թէ խօսելու կարգը ուրիշինն է, եւ բեմէն կ'իջեցնէ Պէկեանը, յետոյ երբ ազատ կը տեսնէ բեմը, Պատրիարքը նորէն կը հրամայէ որ Պէկեան խօսի, մինչդեռ ժողովը կը վիճէր օրինական կէտի մը մասին : Երբ Ներսէս կը կրկնէ իր հրամանը, իբրեւ նախագահ, ատենապետը տեղի կուտայ, բայց կ'արձանագրէ օրինազանցութիւնը իբրեւ բացառիկ պարագայ մանաւանդ որ Պատրիարքը կը սպառնար հրաժարիլ, խորապէս վրդովուած Թ. Պէկեանի փըսփըսուքներէն :

Կացութիւնը կը պահանջէ զօրաշարժ մտաւոր ուժերու : Համախմբում եւ աշխատանք : Այն գիտակցութեամբ թէ ի վերջոյ աշխարհիացրիւ ժողովուրդը եւ հայրենիքն են որ պիտի տուժեն, եթէ նոր նրագներ չվառին : Եթէ անհետացողին աչքերը ետին մնան :

Շ.

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՊԱՆԴՈԿ ՉԷ

Ֆրանսականէն վերջ, այս անգամ ալ ամերիկեան թերթերն են որ շռնդալից մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն «յուսախաբ» հայրենադարձներու մասին.

Ձեռքի տակ ունինք դէզ մը կտրօններ, բայց գոհացանք միայն մէկը հրատարակելով, իբրեւ լուր :

Կարդացէք անշուշտ.— Քանի մը հարիւր Ամերիկահայեր, որոնք Հայաստան գացած էին, 1947 – 49ին, նամակ մը ուղղեր են նախագահ Այզընհաուըրի, խնդրելով որ արտօնութիւն տայ Հիւս. Ամերիկա վերադառնալու :

Թերթերը ուրիշ «գգայացունց» մանրամասնութիւններ ալ կը հրատարակեն, քաղելով միեւնոյն աղբիւրէն :

— Երբ հայրենադարձները Պաթում հասան, անոնց ձեռքէն առին ամէն բան եւ ցնցոտիներ հագցուցին, որովհետեւ Ռուսերը կ'ուզէին ապացուցանել Ամերիկայի աղքատութիւնը : (Պոսթըն Փոստ) :

Ինչպէս դիտել կուտայինք Պ. Քրիսթիան Փինոյի այցելութեան առթիւ ծագած միջադէպին ատեն, այս դէպքն ալ կ'ապացուցանէ մեր քաղաքական տհասութիւնը :

Տարակոյս չկայ թէ եղածը բողոքի ցոյց մըն է այն բռնակալութեան դէմ որ կը կոչուի բոլշեւիկեան դիկտատուրա :

Տարիներ անցեր են եւ մարդիկ տակաւին չեն վարժուած նոր կարգուսարքին : Ու կարօտով կը յիշեն ամերիկեան ազատութիւնն ու ճոխութիւնը, ինչպէս միւսները՝ ֆրանսականը :

Չէ՞ին գիտեր թէ կ'երթան աշխարհ մը որ ի լինելութեան է : Երկիր մը ուր ազատութիւնն ալ «պլան»ով կը բաժնեն, եւ երկաթեայ բռունցքով : Բոլորովին տարբեր կարգուսարք մը :

Կարելի՞ է արդարանալ, ըսելով թէ աւետաբեր բաներ պատմեր էին եւ խաբուեցան :

Բուն իրականութեան մասին ալ տեղեկութիւններ չլսեցի՞ն կամ չկարդացի՞ն :

Եւ յետոյ, ինչո՞ւ կը տրտնջան անոնք որ անգամ էին համայնավար կուսակցութեան, եւ ինքնակամ ճամբայ ելան, « սոցիալիզմ կառուցելու համար» :

Ներելի՞ է դասալիք ըլլալ, չգիտնալով կարգ մը նեղութեանց որոնք բուն իսկ իրենց դաւանանքէն կը բխին :

Այս ողբերգութեան հետեւանքով, անշուշտ յանցաւոր են նաեւ անոնք որ «պրոգրեսիւ» մունետիկի դեր կը կատարեն, Փարիզի կամ Նիւ Եորքի մէջ, պարտկելով բուն իրականութիւնը, ի հեճուկս Դաշնակցութեան :

Կուսակցագար ատելութեամբ մոլեգնած գրիչներ, երբ կը մոլորեցնեն տարագիր բազմութիւնները, ոչ թէ հայրենիքին ծառայած, այլ անոր վարկին վնասած կ'ըլլան : Կը խախտեն հայրենասիրութիւնը :

Գալով Ամերիկա վերադառնալու բաղձանքին, պարզապէս կ'արդահատինք :

Հայրենիքը իջեւա՞ն է, կամ պանդո՞կ է, որպէսզի ձեր սիրտը նեղացած ատեն հեռանաք, Ատլանտեանի այս կամ այն ափը վերադառնալու համար :

Ի՞նչ շուտ մոռցաք այն օրերը երբ «հէյպէ»ով եւ ջորիով ճամբայ կ'ելլէիք, Խարբերդէն, Մալաթիայէն կամ Տիգրանակերտէն, Ամերիկա գաղթելու համար :

Եւ երբ այդ օտար ափերը հասաք, եղ ու մե՞ղր կը հոսէր ձեր ճամբուն վրայ :

Տօլա՞ր կը ժողվէիք փողոցներուն մէջ, թէ ձեր երիտասարդ արեւը վարձու կուտայիք, համեստ ապրուստ մը ճարելու համար հսկայական գործարաններու ծուխին եւ մուրին մէջ, ուրիշ հարիւր հազարաւոր բանուորներու հետ :

Գացեր էք ձեր կամքով եւ խելքով : Թերեւս ալ անկեղծ հայրենասիրութեամբ :

Ի՞նչ կը նշանակէ կէս ճամբէն ետ մընալ, ութ – ինը տարի տոկալէ ետք :

Շ.

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Գրեց՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Կեանքը իր տեւողութեան սահմանին մէջ յաւիտենականութիւն մըն է երբ՝ նըպատակով մը կը գօտուի: Յաւիտենականը՝ հաւատքն է եւ նպատակը: Նպատակը նոյնն է ինչքան ալ ժամանակի արագ վազքին մէջ փլին այդ նպատակները եւ նորերը կազմուին: Հաւատքի մը համար նուիրեալները միշտ ալ շողուն գիծ մը կը ձգեն իրենց ետեւ, երբ կեանքն ու ժամանակը կը դադրի իրենց սրտի բաբախումներուն հետ:

Շաւարշ Միսաքեանի արժանաւոր աղջիկը Արփիկը ինծի կը յիշեցնէ, որ արդէն լրացաւ իր հօր, Շաւարշին մահուան հինգամեակը: Կարեւոր է յիշատակել եւ ոգեկոչել մեր այն մեռելները, որոնք իրենց մահէն յետոյ, որպէս գոյութիւն, հայ ժողովուրդին մէջ կը պահեն իրենց ոգին եւ կը շարունակեն իրենց նպատակի հետապնդումը: Վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին ունեցանք արժէքաւոր մեռելներ, որոնք իրենց կողերուն տակ չէն ու արտմութիւնով իմաստուն Հայաստան — աշխարհ մը փակեցին: Շաւարշ Միսաքեան այդ արժէքներէն էր, որ իր նախնիքներէն ձգուած ժառանգութիւնը աւելի հարստացնելով յանձնեց հայ ժողովուրդին:

Մեռելները «կ'ապրին» որպէս հոգեկան կառոյց որովհետեւ առաւելապէս հոգեկանն է, որ իմաստաւորած է հայ ժողովուրդի կեանքը եւ կերտած է ազգային նկարագիր, տուած է յարատեւ շարժում եւ պայքարելու կորով: Մեր մեռելներն են որ հայ ժողովուրդը դարձուցած են յաւիտենական:

Շաւարշը համակ հաւատք էր եւ ոգի եւ եկա ծէր դեր մը կատարելու որպէս խմբագիր, ազգային գործիչ եւ մանաւանդ մշակոյթի յամառ աշխատաւոր: Ես կը հաւատամ, որ որոշ մարդոց մէջ կան թափանձկոտութիւն, ինչպէս արուեստագէտներուն՝ ուր արտաքին աշխարհը իր լոյսը կը թափանձէ: Նոյն թափանձկոտութիւնն ունին «նուիրեալ»ները որոնց մէջ հայ ժողովուրդը իր լոյսը կը ձգէ ու կը մզէ աշխատանքի ու զոհաբերութեան: Միութիւն չունին անոնք եւ արդէն այդ ցոլացումին մէջ կը տեսնուի տաճարի մը չէն ու գեղեցիկ կերպարանքը: Շաւարշ Միսաքեան, մշակոյթի այդ յամառ աշխատաւորը, Թրքական բանտի ահաւոր ծեծի եւ խոշտանգումներու ներքեւ կրնար պառկել կենդանիի մը պէս եւ սակայն չէր կրնար քար մը անգամ խախտել իր հոգիի հոյակապ տաճարէն:

Այսպէս կոչուած, Թրքական սահմանադրութեան կարճատեւ շրջանին հրաշքի մը պէս յայտնուեցաւ պայքարող ու իր ճակատը արեւին բռնած սերունդ մը որ տուաւ թափ՝ մեր ազգային վերելքին — մեր գրականութեան, մեր մշակոյթին ու մեր լեզուին:

Շաւարշ այն անդաստանին մէջ էր:

Այն շրջանին էր որ «բարիէն» ու «օգտակարէն» անկախ առանձինն թափ ու գոյն առաւ ազգայինը, գեղեցիկն ու գեղարուեստականը, գեղեցկացաւ մեր լեզուն եւ ստացաւ ցեղային ինքնուրոյն նկարագիր: Շաւարշի լեզուն էր այդ ուր ձոխ էին հայկական հին մանրանկարներու խաս գոյները: Ան նոյնպէս շատ կարեւոր դեր կատարեց, Ֆրանսահայ երիտասարդ գրողներու սերունդ մը «Յառաջ»ին շուրջ հաւաքելով: Անոնք, որոնք որբացած, անցած էին անապատներէն, տառապանքներէն մանաւանդ, որ ըսելիքներ ունէին:

Երբեք պիտի չմոռնամ անոր ծանր ու մտահոգ դէմքը, երբ յաճախ գրոյցի կը նստէին Փարիզի սրճարանի մը մէկ անկիւնը: Հաւատքի չափ ամուր աւանդութիւն մը կար անոր բառերու շունչին մէջ ու կը տեսնէի, կը զգայի մեզմէ առաջ ապրող սերունդի ոգեկան ամրութիւնը:

Օրուան պահանջն է սերունդ մը որ միջավայրէն ստացած ուսման վրայ բարդէ, անոր հետ ներդաշնակէ իր հայրենի պատմութիւնն ու մշակոյթը, որպէսզի կարենայ պահել եւ զարգացնել ժառանգութիւնը:

Երիտասարդութեան կոչումն է ջահեր վառել, եւ ոչ թէ կերոն բռնել:

×

Վերջին խօսքը պիտի արտասանէ ան որ գիտէ դիմանալու գաղտնիքը:

Շ.

ԽՄԲԱԳՐԻ ՄԸ ՊԱՏԿԵՐԸ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Հայ լրագրութեան վերջին յիսուն տարուան պատմութիւնը անկատար պիտի ըլլար եթէ անոր մէջ կարեւոր տեղ մը վերապահուած չըլլար Շաւարշ Միսաքեանի:

Այսօր, ժամանակակից ըլլալով իրեն, ի հարկէ դեռ վաղահաս է ճշգրիտ հայեցուածքով գնահատելու համար այս մեծ — մեծ՝ միջազգային առումով — խմբագրին արժէքը, արժանիքը եւ վաստակը: Այնուհանդերձ՝ այստեղ կարելի է վրձինել քանի մը լայն եւ արագ հարուածներով — եւ պզտիկ պաստառի վրայ — կենդանագրի մը ուրուագիծը տալ այս բացառիկ հայ խմբագրին որ յատուկ գոյն, արժանաւորութիւն եւ իմաստ տըւաւ հայ լրագրութեան:

×

Իր գործը իր կեանքն էր եւ իր կեանքը, յամառ անձնուիրութեամբ, շաղուած էր իր գործին: Եւ այս գործը նուիրեց իր ազգին:

Իր ամբողջ կեանքը անցուց աշխատանքով... բուռն եւ տաժանելի, անդուլ եւ անխոնջ, գիտակից եւ անաղմուկ: Ոչ միայն սովորութիւն՝ այլեւ ախտ դարձած էր այդ տքնաջան աշխատանքը. այն աստիճան որ ինքզինքը համարեա զրկած էր կեանքի տարրական հաճոյքներէն... ընտանիք, առողջութիւն, սնունդ եւ քուն երկրորդական կարեւորութիւն ունէին իրեն համար: Բայց թերեւս այդ իսկ պատճառով աւելի սուր էր իր գիտակցութիւնը եւ գնահատումը կեանքի հիմնական արժէքներուն հանդէպ: Արժէր տեսնել թէ գաղափարականի տէր մարդը ինչպէս կրնայ ինքզինքը զրկել կեանքի վայելքներէն՝ բոլորանուէր ծառայելու համար իր նպատակին:

Մինչեւ իր վերջին օրը — վերջին ժամը — պահեց իր երիտասարդական եռանդը եւ անխախտ հաւատքը: Տարիներու բեռին տակ երբեք չկքեցաւ իր ուղեղը, ու թէեւ մաշած էին իր մատները՝ բայց իր գրիչը մնաց միշտ գալար:

Իր վարձատրութիւնը իր աշխատանքն էր: Բաւ էր իրեն ատիկա: Բայց իր ժողովուրդին վիշտը եւ ցաւը, անոր ճակատագրին մըրկայոյզ հովերը, լայն եւ խոր ակօսներ փորած էին իր դէմքին վըրայ ուր մեղմ տխրութեան մը քօղին տակ կը տեսնուէր խորունկ Հայը, վեհանձն, կուսակցականը եւ բարձր մտաւորականը: Այդտեղ կը ցոլար նաեւ կորովի նկարագիր մը ու երբեմն՝ փայլակնաբար կը պոռթկար զօրեղ եւ ազնիւ խառնուածք մը:

Իր ամբողջ յոյզերը, յոյսերը եւ համոզումները — խանդավառ եւ ջերմեռանդ — ամփոփուած են իր գործին մէջ ուր կը տեսնուին մարդը եւ Հայը: Աշխարհը եւ մարդկութիւնը կը տեսնէր իր խմբագրի աչքով եւ իր տեսածը կը վերածէր ազդարարող արտայայտութեան մը ուր բարեխառն լաւատեսութեամբ, ու երբեմն խստօրէն քննադատելով, կը ջանար զարգացնել այն ինչ որ ազնիւ էր իր ժողովուրդին մէջ:

Միաժամանակ սակայն՝ իր համբերութիւնն ալ չափ ունէր: Տխմարները կ'արհամարհէր եւ խաչագողները կ'ատէր: Անոր հետ մէկտեղ, երբ պէտք ըլլար՝ անձնազոհ համակերպութեամբ կը պարտադրէր ինքզինքը որ անհանդուրժելին հանդուրժէր:

Ուրիշներու թեթեւաբանութիւնները իր ուշադրութիւնը չէին գրաւեր: Իր ամբողջ ջանքը կեդրոնացուցած էր թերթին վրայ որ իր յարատեւ հետաքրքրութեան առարկան էր: Ժամանակ չունէր ընկերական հաւաքոյթներու մասնակցելու, եւ կը խուսափէր խնջոյքներէ: Բայց եւ այնպէս, զինք մօտէն ճանչնալով՝ կը յայտնուէր իր դիւրահաղորդ բնաւորութիւնը: Նուրբ սրամտութիւն ունէր եւ երբեմն թեթեւ ժպիտ մը կ'անցնէր իր դէմքին վրայ: Եթէ համակրելի շրջանակի մէջ գտնուէր՝ հաճելի եւ հետաքրքրական խօսակից էր: Այսուհանդերձ՝ լռակեաց ըլլալու չափ սակաւախօս էր: Իր ներքնաշխարհը ունէր: Գլուխը ծռած, իր անբաժան ծխիկը շրթունքին, կը գրէր ու կը գրէր:

Իր ճկուն եւ արագ միտքը շարունակ կ'աշխատէր, ու թէեւ երբեմն վերացական խոկումներով կը տարուէր, այնուհանդերձ՝ միշտ գործնական միջոցներով գործնական նպատակներ կը հետապնդէր:

Իր բարեկամները — ու նոյնիսկ իր հակառակորդները — ճանչցած էին իր կարողութիւնը դէմքեր, դէպքեր, գաղափարներ ու սկզբունքներ վերլուծելու եւ աներկիւղ՝ զանոնք ներկայացնելու իր

ՇԱՒԱՐՇԻՆ ՀԵՏ

Գրեց՝ ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

Շաւարշի հետ ես ծանօթացայ կէս դար առաջ, 1910 թուի ամառը:

Նոր էի հասել Պոլիս եւ անմիջապէս այցելեցի «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը: Դրան առջեւ հանդիպեցի մի ուշագրաւ գլխարկով շատ երիտասարդի, որ դուրս եկաւ «Ազատամարտ»ի օգնական խմբագիրներից: Ծանօթացանք:

Սանդուխի մօտ, աջ կողմի սենեակի դուռը լայն բաց էր, եւ ներսը թղթածրարներով եւ տոմարներով բեռնաւորուած սեղանի գլխին նստած էր Բուղդայի աշակերտի խստակրօն տեսքով մի երիտասարդ՝ աչքին ակնոց եւ թիթեռնիկ փողկապով:

— Շաւարշն է, ծանօթացնեմ ձեզ, ասաց Գեղամը:

Մտանք ներս:

— Շաւա՛րշ, պոռաց Գեղամը, ծանօթացիր, ընկերը Ռուսաստանից է գալիս:

Երիտասարդը բարձրացրեց գլուխը առջեւի թղթերից: Դէմքին երեւաց ժպիտի պէս մի բան եւ ձեռքով ցոյց տուեց կողքի աթոռը:

Վռամեան չկար: Գեղամը առաջարկեց իջնել սուրճ անելու սրահում, ուր սկսել էին հաւաքուել մարդիկ:

Ի՞նչ խօսեցինք սրահում, որ սպանէք, չեմ յիշում:

Գեղամն ու Շաւարշը հետաքրքրւում էին գրական երեւոյթներով Ռուսաստանում եւ ռուս նոր գրողներով, որոնցից մի քանիսին հետ ես ծանօթ էի:

Շաւարշի մասին իմացայ, որ աշխատակից էր «Ազատամարտ»ի, «Ազդակ Մատենաշար»ի հրատարակիչ եւ այժմ Բիւրոյի օգնական քարտուղար էր: Գերազանցապէս գործի մարդ:

Կարելի է ասել, Գեղամն ու Շաւարշը Պոլսահայ առաջին երիտասարդ մտաւորականներն էին, որոնց հանդիպում էի եւ շատ նպաստաւոր տպաւորութիւն կրեցի: Մի քիչ յիշեցնում էին ռուս երիտասարդ ինտելիգենտներին. սրտոտ եւ մըտերիմ անմիջականութիւն:

Ուշադրութեամբ լսեցին եւ իմ ծրագիրները. ուզում էի գրականութեամբ զբաղուել Պոլսում, ուսուցիչ լինել, մանկավարժական պարբերաթերթ հրատարակել: Հաւանութիւն տուին: Այն ժամանակ չմտածեցի, բայց վերջը հասկացայ, որ ձեռք էին առնում ինձ. ինչքա՛ն միամիտ «դրսեցի» պէտք է լինէի, որ այդպիսի ցնորական մտածումներ ունենայի:

Այնուհետեւ Շաւարշի հետ երկար խօսելու առիթ ունեցայ մի քանի շաբաթ վերջը:

Պոլսական ծրագիրներից ձեռք էի քաշել: Հրաժարուել էի եւ Իզմիրից, ուր ընկերները հրաւիրում էին ազգային վարժարանի եւ «Աշխատանք» թերթի խմբագրի պաշտօնի: Ռոստոմի հեռագրի վրայ պատրաստւում էի մեկնելու Կարին: Երեւի «երկրի գործիչի» հանգամանքովս՝ Սկիւտարի ընկերները հրաւիրեցին ինձ դասախօսութիւն տալու Րաֆֆի լսարանում:

Դասախօսութիւնը ուշ վերջացաւ: Բերայից ինձ հետ եկած մի քանի ընկերների հետ գնացինք գիշերելու Շաւարշենց տանը: Շաւարշի ծնողները սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուին մեզ, հիւրասիրեցին, եւ ինչպէ՜ս: 8 հոգի պառկեցին յատակի վրայ փռուած անկողիններում: Մինչեւ լոյս չքնեցինք, եւ կարելի՞ էր քնել, երբ այնքան հրատապ հարցեր յուզում էին երիտասարդութեան մտքերը:

Առաջին տպաւորութիւնս Շաւարշից — չխօսկան մարդու յօդս ցնդեց: Ո՛չ միայն խօսկան էր, այլեւ ինքնատիպ:

Ես դասախօսութեանս մէջ արծարծել էի մի շարք հարցեր՝ մտաւորական երիտասարդութեան դերը հայ կեանքում, գաւառի եւ Պոլսի փոխյարաբերութիւնը, «դէպի գաւառ» կարգախօսը եւայլն:

Ժամանակի ոգին էր. գաւառում երիտասարդութիւնը ձգտում էր դէպի Պոլիս ուսանելու կամ այլ նպատակով: Ես որ ինքս էլ եկել էի Պոլսում հաստատուելու մտադրութեամբ, այժմ պաշտպանում էի «դէպի գաւառ» միտքը — աղուէսը խաղողին չէր հասնում, ասում էր խակ է...

Ինձ զարմացրեց. բոլոր ներկաների մէջ ամէնից «գաւառասէրը» թունդ Պոլսեցի Շաւարշն էր: Մի քիչ ռոմանտիկ ձեւով, գրեթէ նոյն խօսքերով, նա պաշտպանում էր այն տեսակէտը, որ ժամանակին Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանն էր քարոզում: Վերջը իմացայ, որ իմ հրաժարականից յետոյ Իզմիրի ընկերները Շաւարշին էին առաջարկել «Աշխատանք»ի խմբագրութիւնը, Շաւարշը մերժել էր ասելով, թէ «եթէ ես գաւառ երթամ, Հայաստան կ'երթամ»:

Երբ մի տարի վերջը ես ստիպուած եղայ թողնել Կարինը եւ «Յառաջ»ի համար նոր խմբագրի հարց ծագեց, ես խօսեցի Ռոստոմին Շաւարշի մասին:

— Միսաքեանը Պոլսեցի է, չի գայ, պատասխանեց Ռոստոմը, բայց փորձենք: Եւ Կարինի մեր երիտասարդ ընկերների ուրախութիւնը եղաւ անսահման, երբ Շաւարշը ընդունեց հրաւէրը: Եւ իսկապէս ծայրայեղ «գաւառասէր» պէտք է լինէր մարդ, որ Պոլսի արեւոտ կեանքից նախընտրէր ցրտաշունչ Կարինին:

Կարինի «Յառաջ»ի հիմնադիր — խմբագիրն էր Եղիշէ Թոփչեանը, որ տաղանդաւոր լրագրող էր, եւ իր անձնական կնիքը թերթի վրայ շատ ուժեղ էր: Ես, ի հարկէ, նրա կարողութիւնը չունէի, բայց ջանացի շարունակել նրա ուղին՝ առանձին ուշադրութիւն դարձնելով գաւառական կեանքին եւ թերթի հետ կապելով գաւառի մտաւորական ուժերը: Շաւարշը անցնելով «Յառաջ»ի գլուխը հիմնովին փոխեց նրա ձեւն ու բովանդակութիւնը, պահելով, անշուշտ, գաղափարներն ու ոգին:

«Յառաջ»ը արտաքինով դարձաւ աւելի ներկայանալի: Յօդուածները՝ կարճ եւ աւելի յղկուած: Խմբագրականները՝ ապագայ Շ.ի նախատիպը: Լեզուն՝ մաքուր, ոճը՝ կտրուկ: Սովորական անճաշակ երեւոյթով նախկին «Յառաջ»ը, այսպէս ասած, պոլսականացաւ:

Կարինի երիտասարդութեան շրջաններում Շաւարշը ջերմ ընդունելութիւն գըտաւ: Իր անհատականութեամբ ազդեց միջավայրի վրայ՝ ինքն էլ ազդուեց միջավայրից, գաւառացաւ, աւելի հայացաւ: Կարինից գրած իր նամակներում կարծիք էր յայտնում, մասնաւորապէս երիտասարդութեան մասին:

Կարինում Շաւարշը մնաց մէկ տարի եւ վերադարձաւ Պոլիս: Չգիտեմ՝ Կարինի ցո՞ւրտն էր պատճառ, թէ ուրիշ բան, բայց, նամակներին նայելով, հեռացաւ ցաւով: Պէտք է ասել, որ կարնեցիներն էլ նրան սիրել էին եւ նոյնպէս բաժանուեցին ցաւով: Ես ուրախութեամբ պիտի վերադառնայի նրա տեղը, եթէ Ամերիկայի ընկերները թոյլ տային: Կարինի սառնամանիքը հաճելի էր իմ հիւսիսային բնութեան:

Երբ 1914ի ամառը ես հանդիպեցի Շաւարշին Պոլսում, նա աշխատում էր «Ազատամարտ»ի մէջ եւ արդէն հասուն հմուտ լրագրող էր: Կարինի մասին խօսում էր սիրով եւ կարօտով:

Ես առաջարկեցի նրա գործիչ — խմբագրի աշխատանք Ամերիկայում: Կտրուկ կերպով մերժեց՝ չէր կարող, (թէ՞ չէր ուզում) թողնել Պոլիսը: Կարող էր, եր[illegible] կամ[illegible]ր, Կարին մեկնող պատգամաւոր[illegible]

սուր գրչով ։ Կրակոտ գրող էր․ անդրդուելի սուր գրչով։ Կրակոտ գրող էր․ անդրփող ու մի շտ պինդ կանգնած իր համոզումներուն վրայ։ Հակառակ անոր՝ իր թերթը միշտ հրատարակուած էր յղկուած ոճով եւ գրական նուրբ ճաշակով։ Ծոռոմաբանութիւն չէր կրնար տանիլ։ Խստապահանջ էր թերթին ճշդութեան ու նախանձախնդիր էր յօդուածներուն լեզուին։

Հազուագիւտ շնորհքը ունէր ամենապարզ նիւթն իսկ պարզօրէն ներկայացնելու քանի մը տողով։ Իր կուռ ոճը ամբողջացումն էր իրաւ հայերէնի մը ոռուն նմա՞ը քիչ կը գտնուի ներկայ հայ գրողներու մօտ։Իր կնիքը ձգեց ժամանակակից հայերէն լեզուի վրայ ու եթէ այսօր որոշ կերպով բարեփոխուած է մեր գրական լեզուն՝ անիկա զգալի չափով կը պարտինք իրեն։ Այդ ըլլալով՝ ինքը երեւան եկաւ որպէս ուժեղ գրող մը, եւ միաժամանակ՝ դարձաւ հայ ընթերցողին մտքին եւ երեւակայութեան մէջ տիպար խմբագիրը։

Արդարեւ՝ իր խմբագրականներն էին որ ամէնէն աւելի լայնածաւալ եւ խորաթափանց ազդեցութիւն գործեցին հայ ժողովուրդին բոլոր խաւերուն վրայ։Դժուար է այժմ սուղիւ գնահատել այն մեծ դերը որ ունեցան հայ կեանքի մէջ հանրածանօթ « Շ․ » ստորագրութիւնը կրող այդ անթիւ խմբագրականները, ուր հարազատ այլ խիրայատուկ կերպով նկարագրուած էր հայ կեանքը իր բոլոր գոյներով, լոյսերով եւ ստուերներով։

Եւ այսօր՝ այդ խմբագրականները կը պահեն իրենց թարմութիւնը եւ հետաքրքրութիւնը ու բնաւ չունին հնութեան մքրոտած կերպարանք։

Շաւարշ նոր կեանք մտցուց հայ լրագրութեան մէջ եւ այդ ազդեցութիւնը երթալով շատցաւ ու տարածուեցաւ գաղթաշխարհի բոլոր գրական հոսանքներէն ներս։

Քիչեր Շաւարշին չափ հասկցած եւ գնահատած են արդի լրագրութեան կարեւորութիւնը որպէս անհրաժեշտ օժանդակ հայ ազգայնական եւ քաղաքական շարժման։ Այս տեսակէտը իրեն համար ամէն նիւթական նկատումէ վեր էր եւ այս գիտակցութիւնն էր որ զինքը կը մըղէր իր անվերապահ նուիրումին։

×

Այս է պատկերը եզակի հայ խմբագրի մը··· տաղանդաւոր, կորովի, անվախ, անկախ եւ անձնուէր։

Եթէ թերթ մը արտայայտութիւնն է

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՍ ԻՐԵՆ ՀԵՏ

—o—

Գրեց՝ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Ես մեծահամբաւ խմբագրապետը ճանչցայ 1927 թուին, երբ ամուսնանալու համար Փարիզ էի եկած։ Սուտ խօսած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ թէ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը հասնելէս վերջ առաջին գործս «Յառաջ»ի խմբագրատան այցելութիւն մը տալս եղաւ։ Որքան որ կը յիշեմ,—— վրայէն լման երեսուներհինգ տարի է անցած — փայտէ ութ-տասը աստիճան ունեցող սանդուխէ մը վեր բարձրացայ․ աջիս դուռ մը կը բացուէր․ պատուհանին առջեւ դրուած քառակուսի սեղանի մը դիմաց նստած էր մեծդի, արեւ դիմագծերով մարդ մը, ու գլուխը հակած՝ կը գրէր․ երբ հասակիս շուքը սեղանին վրայ ինկաւ, գլուխը վերցուց ու ինծի նայեցաւ։

— Նիւ Եորքէն եմ եկած, Արամ Հայկազն եմ ըսի կարմրելով եւ ձեռքս իրեն երկարեցի։ Նոր հասայ հոս։ Առաջին այցելութիւնս ձեզի է որ կուտամ։

— Ուրախ եմ, ըսաւ ձեռքս սեղմելով, եւ թաւ յօնքերուն տակէն իմացականութեամբ շողացող աչքերով գիս վերէն վար քննեց։ Հոն, ան պատին տակ նստողն ալ Նարդունին է ըսաւ, կը ճանչնա՞ս զինքը։

— Իր անունով ու գործերով։

Քանի մը քայլ առի դէպի Նարդունին ու սեղմեցի նաեւ անոր ձեռքը։ Կէսօրուան ճաշի պահ էր, ու Նարդունի, «միայն հացով չապրուիր, այլեւ բանիւ»ը չըջած, «բանը» ձգած, հաց ու պանիր կ՚ուտէր։

Ան ալ գիս քննեց վերէն վար։

Ձեմ գիտեր ի՞նչ եղաւ իրենց տպաւորութիւնը։

-- Հեռագիրներէն տեղեկացանք որ Զօ-

իր խմբագրին դիմանկարին, ուրեմն պէտք է ընդունիլ որ Շաւարշ Միսաքեան ներշնչում եւ լուսաւորութիւն տուաւ արդի հայ լրագրութեան եւ, իր խմբագրի ազդօղուտ գործունէութեամբ, հանդիսացաւ անոր առաջնորդը։

Շաւարշին տեւական յուշարձանը իր գործն է։

րավար Անդրանիկ մեռեր է, ըսաւ Միսաքեան, իրա՞ւ է, բան մը գիտե՞ս այդ մասին։

-- Այո, ըսի, նաւ առած օրս Պոսթոնէն եկած «Հայրենիք»ին մէջ մեծ գիրերով, առաջին էջին վրայ, տրուած էր լուրը։ Եւ պատմեցի ինչ որ այդ լուրի ընթերցումէն մնացած էր մտքիս մէջ։

— Մեղք որ «Հայրենիք»ի այդ թիւը հետդ չես բերած, ըսաւ։

-- Ի՞նչ գիտնամ,մինչեւ հիմա կը կարծէի թէ փոստը ճամբորդներէ աւելի արագ տեղ կը հասնի։

Ամերիկայէն հետս բերած սիկրէթներէն հրամցուցի իրեն։ Առաւ, վառեց հատ մը, ծուխը քթէն բերնէն դուրս տուաւ ու, ըսաւ․

— Լաւ է, մերիններուն հետ չի բաղդատուիր, ըսաւ նաեւ թէ քանի որ հոն ներկայ եմ, «Յառաջ»ի համար բան մը գրեմ։

Ժպտեցայ եւ անորոշ պատասխան մը տուի։

Այդ պահուն իսկ գիտէի թէ բան մը պիտի չգրէի «Յառաջ»ին համար։ Վըստահ էի։ Պիտի չգրէի ոչ թէ անոր համար որ չէի սիրեր «Յառաջ»ն ու իր անզուգական խմբագրապետը, այլ պարզ այն պատճառով, որ չէի ուզեր որ Միսաքեան յօդուածս աչքէ անցուցած պահուն տեսնէր թէ որքան ուղղագրական եւ կէտադրական սխալներ կ՚ընէի գրած պահուս։

Աքսորէն վերադարձեր էի 1919ին։ Տարիուկէս գացեր էի վարժարան՝ եւ անցեր Ամերիկա՝ ուր կը վազէի օրուան հացիս ետեւէն։

Հայերէնը տարուէկսուան մէջ սորվե-լի՞ք լեզու է···

Մեղա՛յ։

Մենք, ես ու ինծի պէս խորհող բաղմաթիւ տղաք, կը սիրէինք «Յառաջ»ը ոչ միայն իր խմբագրին ջլուտ ոճին ու անթերի լեզուին համար, այլեւ շատ կը հաւնէինք իր որդեգրած ուղղութեան։ Կը հաւատայինք իր խորունկ ազգասիրու-

Իբր հարազատ վկայ, պարտականութիւն ունիմ խոստովանելու եւ յայտարարելու թէ Շաւարշ Միսաքեան իր անձնուէր եւ ուղղամիտ աշխատանքով կատարեց հըսկայական գործ մը Սփիւռքի մէջ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի համար ուր իր թերթը եղաւ ազգային ամբարտակ մը։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Սփիւռքի հայ հոգիին այս անխոնջ պահակը՝ Շաւարշ Միսաքեան, պիտի մնայ ապրող սերունդներուն համար, մշտապէս պատգամողը Հայուն արժանապատութեան, ու իր ձայնը պիտի արձագանգէ գիտակից Հայերու սրտին մէջ։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

թեան եւ անկողմնակալութեան։ Կը բաժնէինք իր ղժգոհութիւններն ու գնահատումները։ Նոյնիսկ, երբեմն, եղբայրութեան մը գալու համար, կամ գալէ առաջ, կը սպասէինք․

— Տեսնենք Միսաքեան ինչ պիտի ըսէ․

Կը հաւնէինք Հայաստանի հանդէպ իր որդեգրած ուղղութեան։ Ան օրերուն, երբ երկաթէ վարագոյրին ծայրը ոչ թէ բացուած, այլ ճեղքուած իսկ չէր, հայրենիքէն բաղմաթիւ լուրեր տալով, Յառաջ կամուրջ կը հանդիսանար գաղութներուն եւ Հայաստանի միջեւ։ Անկէ զատ, մեզ ամէնէն շատ խանդավառողը, «Յառաջ»ի ցոյց տուած անկախութեան ոգին էր։ Կոնտաքտի աչքէ չէր վախնար։ Տեղին համեմատ կ՚ըսէր նաեւ իր գոհունակութիւնը՝ բարձրաձայն ու ինքնավստահ։ Կարդացողը կը հաւատար թէ, «Յառաջ» երբ կը քննադատէ, իր սիրտը կ՚արիւնի, ու երբ գնահատելի բան մը գտնելով կը խօսի անոր մասին, սրտանց ուրախ է։

Ահա թէ ինչո՞ւ իր բարեկամներն ալ, թշնամիներն ալ, հակառակորդներն ալ զինքը կը լսէին ուշադրութեամբ եւ յարգանքով։Բոլորը հաւատացած էին թէ երբ Շաւարշը բերանը բանար, միայն ազգին շահը ունէր իբրեւ նկատում։

Յարգանք պարտադրող մարդ մըն էր․ կը պարտադրէր այդ յարգանքը՝ իր անվիճելի արժանիքներով։

Հիմա արդեօք «վերը» ի՞նչ կը խորհի ազգին մասին··· անոր իրար անցած գործերուն մասին··· Որքա՞ն կը խնդայ դիչեր - ցերեկ մեզի հայրենիքը սիրել սորվեցնել փորձողներուն վրայ··· Չէ՞ որ « մենք հայրենասէր ենք, դուք չէք » պոռացողներ կան···

Չէ՛, թերեւս ալ չի խնդար։ Իր սիրտը կ՚արիւնի այս բաներուն համար։

Այդ տեսակ մարդ էր մէկ հատիկ Շ․ մը սատրապրողը···։

ներին հետ երթալ ընդհանուր ժողովին, բայց եկաւ միայն քարափ մեզ ճանապարհ դնելու։ Ինձ թւում է թէ կասկածեց, որ վար կը դնեն Կարինում։

Ո՞վ է իմանում, ճակատագրի խաղ է․ եթէ գար, անհաւանական չէր, որ «վար դնէին»։ Եւ ի հարկէ, կը դառնար իրապէս Շատերից Մէկը․ կ՚երթար նոյն ուղիով, որով գացին Միհրան Թէրլէմէզեանը, Փիլոսը, Բալաջանը եւ ուրիշ շատեր։

Բայց ճակատագիրը նրան վերապահել էր ուրիշ արարներ։ Առաջին համաշխարհային տարիներին նա մնաց Պոլսում՝ սկզբի օրերին ազատ, ապա պահուած, վերջը բանտում։ Տեսաւ զուլումը — Ապրիլ 24ի սարսափները։ Ապա Մեծ Եղեռն։ Ապա մատնութիւն ու բանտ։ Եւ ինքնապանութեան փորձ···

×

Բերոն լէ Բրիւյերի ծանօթ սրճարանում, մի գիշեր, Բորդօ — բլանի բաժակի վրայ, երբ յուզուած՝ տրամադիր էր խօսելու, ես նրան պատմել տուի իր ինքնասպանութեան մասին։ Ռոմանտիկական դաժան հարցաքննութեան միջոցին, սարսափելով, որ կարող է չդիմանալ եւ չասելիք խօսքեր ասել, օգտուելով յարմար վայրկեանից, նա իրեն վար է նետել վերի յարկից՝ քարէ յատակի վրայ։ Եւ ուղղակի հրաշքով ազատել էր մահից։

Պատմում էր յուզումով, երբեմն դողալով։ Մոռնալով իմ ներկայութիւնը։ Կարծես ինքը իրեն համար էր խօսում։ Ինքնախոստովանութիւն։

Երբ լռեց, հարցրի․

— Շաւարշ, գեղարուեստական գլուխ գործոց է, ինչո՞ւ գրի չես առնում։

Գլուխը շարժեց զարմացած․

— Փորձեր եմ, չըլլար···

— Պէտք է գրես, պնդեցի ես։

— Չըլլար, չէ՛։

Երկար աշխատեր ենք միասին, սրտբաց շատ խօսակցութիւններ ենք ունեցել, բայց

Շաւարշին երբեք այդպիսի վերամբարձ վիճակում չեմ տեսել։ Այս աշխարհից չէր կարծես այդ պահուն։

Արդեօ՞ք, այնուամենայնիւ, նա գրի չի առել իր կեանքի այդ վայրկեանը։ Թուղէ գրել է եւ թղթերի մէջ մնացել է անտիպ։ Ենթադրում եմ, որ Շաւարշից յետոյ շատ թուղթ է մնացել։ Նա սովորութիւն ունէր օրը օրին թղթի կտորների վրայ գրել օրուայ դէպքերը։ Այդ թղթերից կարելի է շատ անծանօթ դէպքեր լոյս աշխարհ հանել։

×

Մեր յաջորդ տեսակցութիւնը Շաւարշ Միսաքեանի հետ տեղի ունեցաւ 1919 թ․ աշնան, Երեւան։

Ջիհնադադարից յետոյ դուրս էին եկել բանտերից ու թաքստոցներից, վերադարձել էին աքսորից ու տարագրութիւնից Մեծ Եղեռնից մնացորդը։ Պոլիսը նորից կենդանացել էր։ Եւ Շաւարշը կեդրոնական դեր էր կատարում մեր կազմակերպութեան մէջ, իբրեւ «Ճակատամարտ»ի խմբագիր։

1919ին, արտասահմանի պատգամաւորների հետ եկել էր Երեւան Հ․ Յ․ Դ․ 9րդ Ընդհանուր Ժողովին։ Ողեւորուած էր Հայաստանի Հանրապետութեան իրականութեամբ։ Խորապէս հաւատացած էր, որ հայկական հարցը լուծուած է անկախ պետականութեան ձեւով — Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան բանաձեւով, որ բոլորի բանաձեւն էր այն օրերին, այն տարբերութեամբ, որ ոմանք շեշտը դնում էին Միացեալի վրայ, ուրիշներ Անկախի։

Խոստովանեմ, որ անձնապէս ինձ համար «միացեալը» աւելի թանկ էր, քան «անկախը»։ Անկախը անպատճառ չէր նըշանակում միացեալ, միացեալից անխուսափելի կերպով դուրս կը գար անկախ։

«Միացեալ»ի շուրջ էլ լրիւ համաձայնութիւն չկար։ Փարիզում երազում էին ծովից – ծով Հայաստանի մասին՝

« հայկական կայսրութիւն» պիտի հեղնէր վերջը Թէ տ՚Որսէի բերան թերթը։

Փարիզի երազատեսները Հայաստանում միջնորդներ ունէին։ Շուտով Հայաստանի խորհրդարանի սրահում Վահան Նաւասարդեանը դատախօսութիւն պիտի կարդար համոզելու համար աշխարհին, որ Հայաստանի սահմանների մէջ պէտք է մտնէ ամբողջ տարածութիւնը Ղարաբաղից ու Պոնտոսից սկսած մինչեւ Մերսին եւ Ալեքսանդրէտ։

Անդրէն Քաջազնունին, Ամերիկա մեկնելիս, նոյնիսկ Տրապիզոնից էր վախենում եւ բաւականանում էր Ալաշկերտ — Բասէն — Ոլթիով։

Արտասահմանից եկող պատգամաւորները, ընդհանուր առմամբ, մաքսիմալիստներ էին։ Առանց Տրապիզոնի եւ Ալեքսանդրէտի Հայաստանը կենսունակ չըլլար···

Իմ տպաւորութեամբ, Շաւարշը նրանց մէջ ամէնից չափաւորն էր, ամէնից իրատեսը։ Նա, ի հարկէ, սրտի ցաւ ըզգաց, որ, «սպետական շար սատանան խլեց մեզմէ մեր Ատանան», բայց գիտակցում էր մեր ուժերի զօրութեան սահմանը։

Իրատեսութիւն եւ չափաւորութիւն այն օրերի ազգային հոգեբանութեան համեմատ։ Այսօրուայ հասկացողութեամբ Շաւարշն էլ կարող էր համարուել ծայրայեղական։

Ընդհանուր ժողովի հաւանութեամբ եւ կառավարութեան որոշումով Շաւարշը, Մարտիրոս Յարութիւնեանը եւ ես, իբրեւ յանձնախումբ, բանակցութիւններ վարեցինք Պօղոս Նուպար փաշայի առաջնորդներ Վահան Թէքէեանի, Տէր Ստեփանեանի եւ Սամսոն Յարութիւնեանի հետ։ Այդ բանակցութիւնների արձանագրութիւնները ամբողջութեամբ լոյս տեսած են «Վէմ» հանդէսում « Հայ — հայկական բանակցութիւններ » վերնագրով։ Ընթերցողը կարող է տեսնել Շա-

ւարշի մասնակցութեան չափը այդ գործում։ Իմ տպաւորութիւնս այն էր, եւ այսօր էլ մնում եմ նոյն համոզման, որ նա անկեղծ կերպով ուզում էր, որ բանակցութիւնները պսակուեն յաջողութեամբ, բայց իր ընկերների ծայրայեղ պահանջները զսպում էին նրան, մանաւանդ որ դիմացինների էլ իրօք անհաւանական պահանջներ էին դնում։ Անձնապէս նրան վրդովում էր Պօղոս փաշայի պատուիրակների Հայաստանը Փարիզից կառավարելու պահանջը, որ նա «խենդութիւն» էր անուանում։

Եւ, իրօք, խենթութիւն էր, ինչպէս եւ խենթութիւն է եւ այսօր նոյն մարդկանց « լորձնաշուրթն փաղաքշանութեամբ» Երեւանցիների հողաթափները համբուրելը։ Մարդկային արժանապատուութիւնը ենթադրում է ամէն բանի մէջ չափ ու կշիռ։

Թուղէ զարմանալի համարուի «չափ ու կշիռ» խօսքը Շաւարշի մասին, որ, առհասարակ, պոռթկումների մարդ էր, բայց անկասկած է, որ Պոլսահայ մտաւորականութեան մեր «մնացորդաց»ի մէջ Շաւարշը ամէնէն կշռող ու չափաւորը, որ ասել է իրատես գործիչներից մէկն էր։ Նրա խօսքերը յաճախ երկնասլաց էին, բայց գործերը ընդհանրապէս երկրային էին, իրապաշտ։

Երեւանում նոր սկսել էր լոյս տեսնել Բիւրոյի պաշտօնաթերթ «Յառաջ»ը։ Մի օր, աւելի կատակով, քան լուրջ, ես առաջարկեցի նրան մնալ «Յառաջ»ի խմբագրի պաշտօնով։ Պատասխանեց գլխի բացասական շարժումով։ Եւ առջեւի թուղթի վրայ գրեց «Ճակատամարտ»։ Կարող էր գրել եւ Պոլիս։ Շաւարշը գերազանցապէս Պոլսեցի էր։ Եւ զարմանալի էլ չէր։ Պոլիսը արեւմտահայոց համար քաղաք լինելուց աւելի մի բան էր։ Արեւմտահայոց մէջ էլ ազգային — մշակութային կեանքը Մայր երկրից դուրս էր զարգանում, բայց այնտեղ կար էջմիա-

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Գրեց՝ ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հինգ տարի առաջ էր: Ժամացոյցին զոյգ սլաքները միացան 12ին վրայ ու այդպէս մնացին քարացած: Նոյն պահուն տեղ մը, սփիւռքի մէջ (Փարիզ), հայրենիքէն այնքան հեռու, վերջ կը գտնէր, մեծ հայրենասէրի մը կեանքը: Հարազատներ, սիրելիներ, ընկերներ, բարեկամներ, Հայեր, իրենց թախիծը ամոքելին արտասուքով, հառաչներով, մըրմունջներով: Այդ օրը, հայ լրագրութեան էջերուն մէջ գլխագիր մը պակսեցաւ. այդ գիրին առընթեր ողի մը, շունչ մը: Առաջադրող ու առաջնորդող միտք մը ու մտքին մէջ արմատացած խիղճ մը: Անհատականութիւն մը, առինքնող էութիւն մը մէկէ աւելի անկիւններէ դիտուած: Ահա մարդը զոր հինգ տարի առաջ յանձնեցինք հողի մը որ իրը չէր: Զառանցա՞նք է այս թէ բիրտ իրականութենէն փրցուած ճակատագրական հեգնանք մը: Բայց ինչ փոյթ: Զարմանալու զգացումը սկսած է պակսիլ մեր մէջ: Լաւ է որ այդպէս ըլլայ. քիչ մը պակաս կը տառապինք: Կար ժամանակ երբ կը հաւատայինք որ հայրենիքը տէր կը կանգնի իր մեռելներուն, պատանի էինք ու պատրանքը ներելի: Կը սպասէինք յուսալով որ կտոր մը հող կը յատկացուի եթէ ոչ ... ողջերուն գէթ հայրենիքի կարօտով հող դարձած մարդոց: Պանթէոն մը չէր մեր ակնկալածը (այնչափ միամիտ չէինք) այլ կտոր մը հող, հայրենիքի սէրով հրկիզուած էակներուն համար, կտոր մը հող որպէս գերագոյն հատուցում անոնց տառապած ոսկորներուն: Այո, պատանի էինք ու կը հաւատայինք ու չէինք ուզեր տեսնել այն մութ անէծքը որ կապարի ծանրութեամբ բազմած էր մեր իրականութեան վրայ: Աւելի վերջ, արդէն երիտասարդ, դարձուցինք էջը: Պատրանքի տեղ կարիճի նման խայթող ցաւ մը մեր հոգիներուն մէջ սնուցինք ու դեռ կը սնանենք: Փոխուած էինք ու կը մնանք այդպէս քանի Հայրենիքը կը շարունակէ լուռ մնալ մեր աղերսին ու կը մերժէ իր նահճիներուն չուքը մեր մեռելներուն հողնատանջ աճիւններուն: Այս բոլորին փոխարէն կայ ու կը մնայ «Փէր Լաշէզը» իր ասպնջական հողով ու ցուրտ շիրիմներով եւ ըսել թէ հոն է որ, այդ անանձնական տեղերքին մէջ, ահա երկար տարիներ, ապաստան կը գտնեն մեր մեծ մեռելները: Հայոց նորագոյն պատմութեան առասպելական էջերը իրենց արիւնով գրած մարդիկ, կը նիրհեն հոն, օտար հողին տակ ...

Այսօր մենք կ'ողբանք Շ. Միսաքեանի յիշատակով: Պատմութիւն կերտելէ վերջ իր կարգին անցաւ պատմութեան, ու մենք մնացինք հոս հայրենիքին եւ պատմութեան միջեւ: Մեր տեղը կարծես անուն չունի: Դարձած ենք hայմաթլըս, լուսանցքին վրայ ապրելու դատապարտուած տարր մը, սպասման սրահին մէջ ապրող մարդոց հոգեբանութեամբ: Դատապարտուած ենք մեկնելու. այդ լաւ գիտենք: Երկար տարիներէ ի վեր քանի երթուդարձեր, մտասեւեռումներ, երեւակայական քանի խոյանքներ դէպի հոն՝ մեր երկիրը: Ուղին հարթուած է, ընթահողը պատրաստ, բայց մենք կը մնանք հոս, սպասման սրահին մէկ անկիւնը, պատմութեան եւ հայրենիքին միջեւ: Անջրպետ մը կայ մեր եւ անոր մէջտեղը, թէկուզ արուեստական բայց այսուհանդերձ գոյութիւն ունի ան: Պատմութիւնը, մեր պատմութիւնը հայրենիքին միացնող կամուրջը կը պակսի ու մեր քայլերը կը մոլորին օտար ափերուն վրայ: Մարդիկ որոնք կրնային կամուրջ հանդիսանալ, մեկնեցան անդարձ: Մեր սպասման րոպէներն ալ երկարեցան: Հիմա կը տատամսինք նման ուղեկորոյս ճամբորդի մը: Շաւարշն ալ հոս չէ որ իրեն ապաւինինք, յուսանք ... Ու տարիները կը թաւալին իրենց ծանր օրերով եւ հեւացող ժամերով, իսկ մեր ուղեցոյցին երկու սլաքներն ալ խանգարուած՝ քարացած կը մնան միջօրէին վրայ: Այս այն պահն է, ուր տեղ մը, սփիւռքի մէջ (Փարիզ), հայրենիքէն այնքան հեռու, բայց անոր սէրը ու կարօտը իր սրտին մէջ, վերջ կ'առնէր մեծ հայրենասէրի մը օրինակելի կեանքը:

ՅՈՒՇ ՄԸ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷՆ

Գրեց՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Ա. Աշխարհամարտի Զինադադարէն անմիջապէս ետք, Պոլսոյ Հայութիւնը սկսաւ ապրիլ զարթօնքի նոր շրջան մը:

Զորս տարիներէ ի վեր լռութեան դատապարտուած հայ լեզուն սկսաւ վերստին հնչել ազատ ու անվախ: Սկսան վերահրատարակուիլ խափանուած թերթերը եւ հրատարակուիլ՝ նորեր:

Պոլսահայ երիտասարդութիւնը եռանդուն կերպով փարած էր ազգային կեանքին: Լսարաններ, ակումբներ, մարմնամարզական միութիւններ, մնայուն եւ կանոնաւոր թատերական խումբեր, իրենց կողքին ունենալով սիրողներու ալ կազմակերպութիւններ՝ Գում-Գափուէն մինչեւ Սկիւտարի բարձունքները:

Կուսակցական կեանքն ալ կը գտնուէր եռանդուն գործունէութեան մը մէջ: Այդ կեանքին երկու բեւեռներն էին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը, որոնք չարունակական մրցման մըն էին լծուած հայ ազգային կեանքին մէջ առաջնութեան դափնին շահելու միտումով:

Այդ կրակոտ շրջանին, տասնըինն ամեայ պատանի մըն էի եւ մաս կը կազմէի Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Գում-Գափուի մասնաճիւղին: Արհեստով գրաշար էի եւ կ'աշխատէի Պոլսոյ մէջ հրատարակուող «Ճակատամարտ» օրաթերթին, որուն խմբագիրն էր ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանը:

Պէտք է խոստովանիմ որ կը սիրէի գրաշարութիւնը, տրուած ըլլալով որ այդ արհեստը ուղղակի կապ ունէր հայ տպին ու տառին հետ եւ հնարաւորութիւն կը ստեղծէր ինծի զարգացնելու լոյսի ծարաւի միտքս:

Պէտք է խոստովանիմ նոյնպէս որ մոլեռանդ կուսակցական մըն էի եւ երիտասարդական ամբողջ խանդովս նուիրուած անոր՝ պատրաստ էի կատարելու կէտ առ կէտ ինծի տրուած, կամ աւելի ճիշդը պարտադրուած հրահանգները:

Օր մը, Գում Գափուի մեր մասնաճիւղին հրահանգ եկաւ որ երեք ընկերներ պատրաստուինք երթալ Սամաթիա, ուր տեղի պիտի ունենային թաղական խորհուրդի անդամներու ընտրութիւնները, եւ հոն արգելք հանդիսանայինք Դաշնակցական թեկնածուներու հաւանական ընտրութեան, խառնաշփոթութիւն ստեղծելով:

Երեք «կամաւորներ» ներկայացան: Արշակ Քիւրքճեան, Պրուսացի դերձակ մը (որուն անունը կը վրիպի յիշողութենէս) եւ այս տողերը ստորագրողը:

Ու Շաբաթ իրիկուն մը, բոլոր հարկ եղած «հրահանգ»ներն ու «յանձնարարութիւն»ները առած, երեք ընկերներս մեկնեցանք Սամաթիա, ուր տեղի պիտի ունենային ընտրութիւնները տեղւոյն Ս. Գէորգ եկեղեցիին շրջափակին մէջ:

Սեր «արշաւանք»ը արիւնալի հետեւանք ունեցաւ: Արշակ Քիւրքճեան այդ երեկոյ դաշունահարեց Դաշնակցական երիտասարդ մը՝ Ժիրայր Խտիկեան: Միւս երկու ընկերներս՝ դերձակն ու ես խուճապէն օգտուելով խոյս տուինք ... քաջաբար:

Հետեւեալ օրը Կիրակի էր: Մեր մասնաճիւղին մէջ հաւաքուեցանք, Արշակը կը փնտռուէր ոստիկանութեան կողմէ, իսկ Ժիրայր Խտիկեան հիւանդանոցին անկիւնը կը մաքառէր մահուան դէմ ...

Երկուշաբթի օր, ըստ սովորութեան գործիս գլուխն էի:

«Ճակատամարտ»ի խմբագրականները ես կը շարէի: Շաւարշ Միսաքեան վստահութիւն ունէր «հայագիտութեանս» վրայ:

Զմոռնամ ըսելու նոյնպէս որ խմբագրապետը տեղեակ էր նաեւ որ ես կը գտնուէի «պատնէշին միւս կողմը»: Բայց այդ մասին օր մը օրանց որեւէ ակնարկութիւն չէր ըրած:

Այդ առաւօտ, ուրեմն, Շաւարշ Միսաքեան ներս մտաւ գրաշարատունէն ու «քացայ»իս վրայ նետելով խմբագրականին ձեռագիրները, ըսաւ խօժոռաբար.

— Դո՛ւն ալ հո՛ն էի՞ր աղջի՛ գիշեր ...

— ...

— Ամօ՜թ, ամօ՜թ բոլորին ալ, հերի՞ք չեղա՞ւ մեր թափած արիւնը, հերի՞ք չեղա՞ւ Թուրքին ջարդածը, հիմա ալ իրա՞ր պիտի սպաննենք:

Ու հեռացաւ:

Սկսայ շարել խմբագրականը: Խորագիրն էր՝ «Ատրճանակ եւ դաշոյն»:

Օ՜ այդ խմբագրականը, ինչպիսի՜ անշահախնդիր, ինչպիսի անկողմնակալ ու Հայու ոգիով գրուած տողեր էին: Շաւարշ Միսաքեան այդ գրութեան մէջ կ'ողբար հայ երիտասարդութեան երկփեղկուած վիճակին վրայ ու կը դատապարտէր երկու կողմերն ալ հաւասարապէս. եւ խորհուրդ կու տար ձեռք ձեռքի տալ՝ դիմագրաւելու համար գալիք նոր վտանգներու: Փոխանակ իրարու արիւն թափելու, կ'ըսէր ան, ջանանք խնայել այդ արիւնին մէն մի կաթիլին, որովհետեւ այդ արեան կաթիլներով է որ պիտի ուռճանայ, ծլի ու ծաղկի մեր ապագայ հայրենիքը:

Տարիներ ետք, երբ առիթը ունեցած եմ Փարիզի մէջ խօսակցութիւններ ունենալու ողբացեալին հետ այս հարցին շուրջ եւ իրեն յայտնելու որ Արշակն ու Ժիրայրը կը գտնուին Երեւան եւ հոն հաւանաբար ամէն առաւօտ առիթը կ'ունենան եղբայրաբար իրարու ձեռք սեղմելու, հաստատած եմ այն մանկունակ ուրախութեան եւ հրճուանքին շողը որ փայլած է Շաւարշ Միսաքեանի աչքերուն խորը:

Փարիզի մէջ ես, երկար տարիներ աշխատած եմ ողբացեալին «Յառաջ»ին թէ իբրեւ գրաշար եւ թէ երբեմն իբր յօդուածագիր, եւ Շաւարշ Միսաքեան, գիտնալով հանդերձ որ ես մնացած եմ ու կը մնամ միշտ «պատնէշին միւս կողմը», երբեք եւ որեւէ առիթով ակնարկութիւն մը չէ ըրած ինծի:

×

Շաւարշ Միսաքեանի մահէն ետք, անոր յիշատակին համար կազմակերպուած երեկոյթի մը ընթացքին, գտնուեցաւ մէկը որ յայտարարեց թէ՝ Շաւարշ Միսաքեան մոլեռանդ կուսակցական մըն էր, թէ ան ապրեցաւ ու գործեց միայն ու միայն ի փառս իր պատկանած կուսակցութեան եւ թէ ողբացեալը ընդունակ էր ամէն բան զոհելու ի շահ իր կուսակցութեան...

Այդ երեկոյթին ներկայ էի: Խօսք առի եւ պատմեցի վերեւ յիշատակուած այս դրուագը:

Այսօր սակայն, Շաւարշ Միսաքեանի մահուան հնգամեակին, կ'ուզեմ որ այս պարագան դառնայ սեփականութիւնը հասարակութեան բոլոր խաւերուն:

Վասնզի այս դրուագը լայնօրէն կու գայ փաստել թէ՝ Շաւարշ Միսաքեան ըլլալով հանդերձ իր սկզբունքներուն ամուր փարած պարտաճանաչ կուսակցական մը, ամէն բանէ առաջ ազնիւ, վեհանձն ու ճշմարիտ Հայ մըն էր:

Մէկ խօսքով՝ Շաւարշ Միսաքեան մեծ էր նոյնիսկ երբ հակառակորդ էր:

Ահա այդ մեծութեան է որ կը բերեմ յարգանքի իմ տուրքս, որքան ալ գտնըւիմ «պատնէշին միւս կողմը»:

ծին, Գէորգեան ճեմարան, Թիֆլիզը գըրեթէ Հայաստանի մաս էր կազմում: Պոլիսը Արեւմտահայերի համար Մայր Երկրից դուրս գրեթէ ինքնուրոյն եւ ինքնամփոփ մի վայր. դաւառ եւ Պոլիս շատ աւելի հեռու էին իրարից, քան արեւմուտքը: Շաւարշը, ի հարկէ, այն Պոլսականներից չէր, որոնց համար Պոլիսը տիեզերքի կեդրոնն էր, այսօր էլ դեռ կան նման տարօրինակ մնացորդներ, բայց, մանաւանդ Արեւմտահայութեան Սփիւռք դառնալուց յետոյ Պոլիսը ուժեղ կերպով արտայայտւում էր Նրա հանրային մարդու բնաւորութեան մէջ:

1920ին Հայաստանի կառավարութիւնը որոշեց հրատարակել պետական տարեգիրք եւ խմբագրութիւնը յանձնեց ինձ: Արտասահմանի նիւթերի համար ես դիմեցի «Ճակատամարտ»ին, որի խմբագիրն էր Շաւարշը եւ ուրիշներին Եւրոպայում ու Ամերիկայում: Շաւարշը ուրախութեամբ յանձն առաւ նիւթեր հասցնել եւ նոյնիսկ մի քանի բաներ էլ ուղարկեց — յիշում եմ կտորներ Մելքոն Կիւրճեանի, Գեղամ Բարսեղեանի եւ ուրիշ նահատակների ձեռագրերից — բայց բոլշեւիկեան մայիսեան խռովութիւնները յաջորդող պատերազմը ուրիշ շատ բարեկամեցութիւնների հետ այս ծրագիրն էլ խանգարեց:

Ցաջորդ մեր հանդիպումը Շաւարշի հետ եղաւ 1922ին, երբ ճակատագիրը ինձ Հայաստանից — Պարսկաստանի, Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի վրայով — նետեց Պոլիս, որ դարձել էր միջազգային խառնարան եւ ռուս ու կովկասեան տարագիրների կենտրոն: Հազիւ մի քանի տեսակցութիւններ ունեցանք «Ճակատամարտ»ի շէնքում: Շաւարշը խորապէս ցնցուած էր Հայաստանի աղէտից եւ Պոլսոյ Քեմալականների կողմից սպառնացող վտանգից:

Հայաստանի աղէտը ընդհանուր ազգային դժբախտութիւն էր, Պոլսի անկումը Քեմալականների ձեռքը նաեւ անձնական ողբերգութիւն էր Շաւարշի համար: Նա ջանաց ամէն գնով երկարաձգել իր տարագրութեան ժամը, բայց, ի վերջոյ, ստիպուած եղաւ հետեւելու իրերի անխուսափելի ընթացքին: Անցաւ Բուլղարիա՝ Պոլիս վերադառնալու յոյսով:

Ես նրան հանդիպեցի Սոֆիայում:

Չեմ ասում յուսահատ էր — ո՛չ, նա յուսահատուող բնաւորութիւններից չէր — բայց ջղայնացած էր ծայր աստիճանի: Կարելի էր ասել, իր ջղերի տէրը չէր:

Սոֆիայի հրապարակային իմ դասախօսութեանը՝ Հնչակեանները փորձեցին խանգարել ժողովը: Նրանց պարագլուխ Յ. Պօղոսեանը զանազան բացականչութիւններով աշխատում էր շփոթութիւն առաջ բերել: Շաւարշը վրդովուած խոյացաւ վրան եւ մի շառաչիւն ապտակ հասցրեց նրա երեսին: Ժողովը մի պահ խառնուեց, բայց դասախօսութիւնը չխանգարուեց: Վստահ եմ, թէ Պօղոսեանից ոչ պակաս ցաւ զգաց ինքը Շաւարշը:

1925ին, Փարիզում գումարուեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժ. ընդհանուր ժողովը: Շաւարշը գործօն դեր կատարեց այդ ժողովում:

Ահաւոր օրեր էին: Բոլշեւիկն ու Թուրքը եղբայրացած՝ բաժանել էին իրենց մէջ Հայաստանը: Մեր «մեծ դաշնակիցները» Լօզանի խայտառակութիւնից յետոյ մոռացել էին, թէ Հայ ու Հայաստան գոյութիւն է ունեցել երբեւիցէ: Շուրջ մէկ միլիոն Հայեր Պոլսից, Իզմիրից, Կիլիկիայից, Հայաստանից մնացեր էին բառին բուն նշանակութեամբ մոխիրների վրայ նստած, անտուն – անտէր: Երեւանը մերժում էր — եւ ի վիճակի էլ չէր — ամենայն Հայոց կառավարութեան դերը ստանձնելու: Չկար ազգային հեղինակաւոր իշխանութիւն: Խախտել էր նիւթական եւ բարոյական շաղախը Հայութեան մէջ:

Հոգեբանական այսպիսի պայմաններում գումարուեց Հ. Յ. Դ. Ժ. ընդհանուր ժողովը: Պոլիս վերադարձի յոյսը անհետացեր էր, եւ Շաւարշն էլ հաշտուել էր տարագրութեան մտքի հետ: Ընդհանուր ժողովում ամէնից շատ նրան զբաղեցնում էր արեւմտահայութեան ճակատագիրը, որ անպատմելիօրէն ողբալի էր: Փրկել, պաշտպանել ու պահպանել «մնացորդացը» իր հոգեկան հարստութեամբ վերականգնելու համար ապագայ ազգային ամբողջութիւնը:

Շաւարշը մտցրեց ժողովի բանաձեւի, ապա եւ Դաշնակցական հրապարակագրութեան եւ հռետորութեան մէջ «համբանքը պահել» ասութիւնը:

Ընդհանուր ժողովում Շաւարշը ընտրուեց Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ եւ այնուհետեւ տարիներ շարունակ մենք աշխատում էինք միասին Բիւրոյի ընթացիկ գործերում, «Դրօշակ»ում, ուր նա վարում էր «Թուրքիոյ շուրջ» բաժինը, «Յառաջ»ում, որին աշխատակցում էի:

Տարագիր կեանքի պայմանները տաժանելի էին: Դժուարութիւններ շատ ենք ունեցել: Կարելի չէ ասել թէ տարակարծութիւններ էլ չենք ունեցել, բայց ամբողջ ժամանակ եւ բոլոր այն մարդերում, ուր ես աշխատել եմ Շաւարշի հետ, չեմ յիշում մի լուրջ դէպք, ուր մենք, ի վերջոյ, համակարծիք չլինէինք թէ ընդհանուր ազգային եւ թէ կուսակցական–ընկերական խնդիրներում:

Ազնուական պարկեշտութեան տէր անհատականութիւն էր Շաւարշը, պարկեշտ ինքը իր հետ եւ ուրիշների հանդէպ: Պարկեշտ, մանաւանդ, դէպի հայ ժողովուրդը եւ դէպի ամէն ինչ, որ հայկական է: Դէպի հայ մշակոյթը, առանձնապէս դէպի հայերէն լեզուն, որի մաքրութեան եւ գեղեցկութեան ծայրայեղ նախանձախնդիր էր:

Լրագրող էր կամօքն Աստծոյ եւ իր լրագրութիւնը հասած էր բանաստեղծութեան: Իր խմբագրականները (Շ.) յաճախ քնարերգութիւն էին: Եւ «Յառաջ»ի բոլոր էջերի վրայ, խմբագրականից մինչեւ ծանուցում, սաւառնում էր Շ.ի ոգին:

Արտաքինով եւ ձեւով «Յառաջ»ը մնացել է նոյնը: Բայց Շաւարշի շունչը չկայ: Ըստ իս անկրկնելի է:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻՍ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կը յիշեմ. շատ տարիներ առաջ, 1935–ին, «Յառաջ»ի տասնամեակին առթիւ բացառիկ թիւ մը կը պատրաստուէր. այդ օրերուն, ինչպէս այսօր, ինքնաբերաբար պատրաստակամութիւն յայտնեցի յար–գանքի սիւնակ մը լեցնել՝ խմբագրին բացառիկ անհատականութիւնը փառաբանող: Իր քիչ մը չատ լուրջ նայուածքը կեդրոնացուցած վրաս, թաւ ձայնովը բսաւ.

— Չչափազանցես. արտայայտութիւններուդ մէջ զուսպ եղիր. նկատի ունեցիր որ իմ թերթիս մէջ իմ մասիս է որ պիտի գովեստներ պիտի չարուին. ուրիշ տեղ գէշ կամ լաւ՝ ազատ ես ուզածդ գրի առնելու:

Այսօր, իր մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, երբ ձեռք կ՚առնեմ գրիչս իր քաղցր յիշատակը, ու մանաւանդ երբեմնի Խմբագրին ունեցած բարոյական բացառիկ արժանիքները ոգեկոչելու, կարծէք անհետացեալին նոյն ազդու ձայնը վերստին կը լսեմ, որ հեռու տեղէ մը խորհրդաւոր փսփսուքով մը կ՚ազդարարէ.— Զուսպ եղիր, չափաւոր. չեմ սիրած անձիս չուրջ գովեստներու բարձրացումը:

Բայց յարգելով իր բաղձանքը, վերջապէս հնարաւոր ալ չէ իրականութիւնները քողարկել ու չըսել այն՝ ինչ որ մասնաւոր արժանիքները կը կազմէին Շաւարշ Միսաքեան անուն մեծութեան: Կեանքը տեսանք. մեր սերունդը եւս հետզհետէ կը մտնէ տարիք ըսուած աչնան սահմանագիծէն ներս. հանդիպեցանք, սերտ շըփումներ ունեցանք գրագէտ, հանրային գործիչ, ղեկավար, խմբագիր ըսուած անձնաւորութեանց հետ, ու այժմ ի վիճակի ենք բաղդատել զիրենք իրարու հետ: Ձեռքս դնելով խղճիս վրայ, ամենայն համարձակութեամբ կրնամ ըսել թէ, Շ.ին բարոյական կչիռը գերազանց էր բոլորին վրայ: Դաղաղ ըսուածը սընտուկ մըն է, որ օր մը դուրս կուգայ եկեղեցիի մը դռնէն– պահը քանի մը երկվայրկեանի խնդիր է, բայց հող յատակ կերպով կը կշռադատուի մեկնողին մեծութիւնը եւ կամ ատոր հակառակ՝ անարժէք հանդամանքը: Հինգ տարի առաջ, երբ գացինք խոնարհելու Անոր դագաղին առջեւ, հազարաւոր ցլուխներ ակնածանքով ծամբայ կը բանային իր անցքին: Այդ օրը, քովս կանգնած գիտակից անձնաւորութիւն մը, տեսնելով արտաբերուած ակնածանքը, ականջիս փսփըսաց.

— Ահա ատոր կ՚ըսեն ժողովրդական յարգանք ու հաւաքական լաց:

Զունէի բառ աւելցնելիք:

Կեանքը երբեմն իր փորձաղաշտը կը սարքէ ամէնէն եղեռական օրերուն:1915ի վերջաւորութենէն մինչեւ 1918ի սկիզբը՝ երբ Միսաքեան ինկաւ Պոլսոյ Կեդրոնական բանտը, հակառակ իր անձին վրայ կիրարկուած տանջանքներուն, նախամեծար համարեցաւ երեք յարկ վերէն ինքզինքը բանտին բակը նետել ու անձնասպանութեամբ կեանքին վերջ տալ՝ քան թէ ճնշումներու տակ թուլցնել բերնին կապերը: Շատ տարիներ վերջ, եթէ չեմ սխալիր 1932ին, երբ նախորդ ընդհ. պատերազմի թուրք ղեկավարներ իրենց յուշերը գրի կ՚առնէին, Պոլսոյ նոյն բանտապետն ալ, անուանի իթթիհատական մը, իր կեանքի նկարագրութեան մէջ տեղ մը կը գրէր .— «Նկարագրի դարմանք առթող տոկունութեամբ օժտեալ մարդ մըն էր դաւադրաբար մեր ձեռքը անցած Շ. Միսաքեան անուն յեղափոխականը: Հակառակ մեր գործադրած տեւական ճնշումներուն եւ չարչարանքներուն, չկրցանք բերնէն բառ մը, գաղտնիք մը կորզել: Շատ ամուր էր բարոյականը իր մէջ»:

Ասիկա բառը ընկեր մը չէր, եւ ոչ ալ հայրենակից մը, այլ՝ Սուլթան Ահմէտի հրապարակին վրայի Կեդրոնական բանտին տնօրէնը, որուն ձեռքէն անցան ու Այաչ, Զանդրը աքսորուեցան մեր մտքի ամէն տեսակ չքեղութիւնները:

1941 թուականին հիմնեցի իմ այժմու գրատունս: Այդ օրերուն «Յառաջ»ը փակուած էր եւ փարիզեան հայ մտաւորականութիւնը, գրեթէ բոլորն ալ անգործ՝ կը հաւաքուէին գործատեղիս: Այս չորս – հինգ տարիներուն Շ. Միսաքեանը գրեթէ ամէն օր մօտս էր. անգամ մը եւս հիացած էի իր նկարագրին տոկունութեանը վրայ. նիւթական ճգնաժամութեանց առջեւ ոչ մէկ ընկրկում, ոչ մէկ խոնարհում. իր անձը գոյութիւն չունէր. ընդհակառակն, աջ ու ձախ կը հրահանգէր, միջոցներ ցոյց կուտար, որպէսզի հեռաւոր սահմաններէն հոս ապաստանած կամ անցորդ հայորդիներուն ընտանեկան ջերմութիւն, կարեկցութիւն ցոյց տրուէր:

Քաղաքական հոտառութիւնը ուժեղ էր իր մէջ. չէր հետեւած քաղաքագիտութեան. բայց միւս կողմէ, կրնար գրպանէն հանել հետեւածները. ցալիքը նախզգալու զարմանալի բնազդն ունէր. վերջաւորը նախօրօք կը գուշակէր: Հոս չենք ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել, բայց ղեկավարի արտակարգ կարողութիւնը ունէր. բարեբախտութիւն թէ դժբախտութիւն. չեմ գիտեր. ախտոս ու գրասեղանը զինք արտակարգ կերպով կախարդած էին. մեծը գոհած էր ընթացիկ օրագրութեան եւ իր բառով «քսանըչորս ժամ ապրող» թերթին: Անշուշտ ասիկա ըսելու ձեւ մըն էր. իր «Օրեր եւ Ժամեր»ը միայն մատեան մը մնաց:

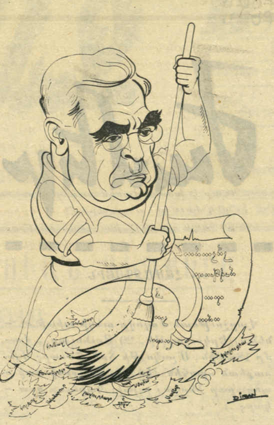
×

Ղեկավար անձնաւորութեան մը մեծութիւնը կրնաս հաստատել լիուլի՝ երբ կը պահես հետը տեւական շփում: Կեանքս այնպէս դասաւորուեցաւ, որ փոքր տարիքէս մինչեւ յիսնամեայ, մնացի Շ. Միսաքեանի թեւարկութեանը ներքեւ:

Ճիշդ տեղն եմ հասած կեանքի ուսուցիչ ըսուած դարձուածքը հիմնաւորելու, եւ ասիկա ըստ փորձառութեանս: Անշուշտ այս պատահարը բոլորին չի կրնար վիճակուիլ. լաւ աստղի տակ պէտք է ծընած ըլլաս՝ կեանքի ուսուցիչ ունենալու համար: Հրապարակաւ կը խոստովանիմ թէ, կ՚երեւի ես այդ երջանիկներէն մէկն եմ եղած: Այո՛, ուսուցիչ կ՚ունենայ ամէն մարդ, դպրոցական նստարաններուն վրայ: Շրջան մը չորս – հինգ տարի տեւողութեամբ: Իմս եղաւ բոլորովին տարբեր. «Յառաջ»ի խմբագիրը չունեցայ որպէս ուսուցիչ դպրոցական յարկէ մը ներս, բայց ունեցայ կեանքիս ամբողջական հասուն տեւողութեանը, երիտասարդութեանս առաջին օրերէն մինչեւ իր մահուան կէսօրը, (նոյն գիշերը ինկաւ) ճիշդ հինգ տարի առաջ, երբ գացած էի երկրորդ դաւկիս ծննդեան ազդը յանձնելու թերթին: Այդ օրը, ո՛վ զարմանք, բացառիկ զուարթ տրամադրութեան մէջ կը լողար. անընդհատ կը կատակէր. իր վերջին օրը ինծի վերջին դաս մըն ալ տուաւ. երբեք պիտի չմոռնամ.— «Տղադ ալ քեզի պէս անձոռնի մը չըլլայ»:

Գիտէի թէ վշտացած էր ինծի դէմ. խնդրուքով մը պարտկեցինք եղելութիւնը ու անցանք:

Երբ զինքը կեանքիս ուսուցիչը անուանեցի, ատոր չափազանցումը կայ. 1919ին չորս – հինգ երիտասարդ գրասէրներ Պոլսոյ մէջ խմբակցութիւն մը կազմեցինք ու որոշեցինք... գրական ժողովածու մը հրատարակել: Ինծի պարտականութիւն մնաց դիմել ամէն կողմ, մեր մտաւորականութենէն աշխատակցութիւն խնդրելու: Գրեցի նոյնպէս այդ օրերուն Թիֆլիս ու Երեւան ապրող մեր գրողներուն:

Շ.
Մեծամաճաչի աւելն ի ձեռին
Գծեց՝ ՏԻՐԱՆ

ՄԱՐՄՆԱԹՈՂՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Կ. ՊԵՏՐՈՒՇ

Փնջիկ մը՝ Շաւարշի յիշատակին:

Ան որ պայքարի դաշտին վրայ կ՚իյնայ՝ անունին պէտք չէ կցել «մահ»» բառը:

Հայ լեզուն ունի «ննջեցեալ», «հանգուցեալ», «լուսահոգի» ածականները:

Շաւարշ Միսաքեանի անունին պէտք է որդեգրել «Մարմնաթող» բառը:

ՇԱՒԱՐՇԸ: Օժտուած անկաշառելի անհատականութիւնով մը.— իր թերութիւննե՞րը... այո՛ խոէալի մը համար պայքարողներու թերութիւնները կը նըմանին լերան մը կողերուն խորտուբորտութիւններուն որ չեն խանգարեր լերան ընդհանուր տեսքին հմայքը:

×

Շաւարշին համար Ազգը նպատակ՝ իսկ կազմակերպութիւնները միջոցներ էին՝ ազգը պահելու համար:

Հոս կարելի է մէջբերել Նաղովրեցի Քրիստոսի «Տուք զկայսերն կայսեր եւ զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ» խօսքը:

Շաւարշը կ՚ըսէր «Տուր Ազգինը Ազգին եւ կուսակցականը՝ կուսակցութեան:

« Յառաջ »ը իր մարտադաշտն էր: Իր խմբագրականները, համազգային կեանքը եւ քաղաքական դէպքերը իրարու հետ համաձայնեցնելու գրութիւններ էին, ի–բար կ՚ամբողջացնէին:

«Յառաջ»ի խմբագրականները, իրենց ոճովը կարելի է դասել գրականութեան ճիւղին:

Շաւարշը կրնանք առնել խմբագրի եւ գրագէտի հանգամանքներով: Ինք արդէն, գրական ճիւղէն կուգար խմբագրականի դաշտը:

« Յառաջ »ի դաշտին վրայ էին հասունցած՝ ծիլ արձակած կարեւոր թիւով նորեր: Հիներէն շատեր հոն է որ չարունակեցին իրենց տոհմային ներշնչումները՝ փոխանցելով նորերուն:

« Յառաջ »ի խմբագրապետը շատ բըծախնդիր էր ոճի մասին: Թղթակցութիւնները եւ նոյնիսկ ծանուցումները անոր գրանշտրակին տակ կուգային:

Գաղութահայ բոլոր շրջաններու կեանքը նուիրական էր: Ամենափոքր շրջանն իսկ արժէք կը ներկայացնէր իրեն համար:

— Քիչ վերջը քովս, խմբագրատուն եկո՛ւր, քեզի ըսելիք ունիմ:

Հետաքրքրուած բարձրացայ վեր, գըրասեղանէն դարակ մը քաշեց ու դուրս բերելով կապոց մը՝

— Հոս պահարան մը լեցուած է. գըրութիւններ եկած են անունիդ, Թ. Թորամանեանէն, Արմենուհի Տիգրանեանէն, Վէպէրէն, Լէյլիէն եւայլն. ի՞նչ բանի պիտի ծառայեն ասոնք:

Բացատրեցի մեր նպատակը:

— Տակաւին երախայ մըն ես, ներս մտնելու համար հայ գրականութեան անդաստանէն. արդեօք մէկ էջ անսխալ կրնա՞ս մրոտել գրութիւն մը: Այս ըսելն ու ձեռագիրներու կապոցը վերստին դարակը նետելը մէկ եղաւ, արհամարհական ակնարկ մըն ալ կախելով դէմքէս վար: Փշրուած էի: Թեւերս կոտրած սկսայ արագ արագ վար իջնել սանդուխներէն, անպայման իր հասցէին բաներ մըն ալ մռլտալով:

Տարիներ վերջ, երբ յաճախ անդրադարձած եմ կեանքիս այս... առաջին պատահարին, երախտագիտական ինչ խոր վարակումով պաշարուած է էութիւնս, որ Միսաքեանը խորտակեր է իմ առաջին ձախուեր, տղայամիտ քայլս:

Գրական մշակութային ասպարէզին մէջ էական ենթակայի մը մուտքն է. եթէ խախուտ, կաղնիկաղ քայլերով մտար սրբավայրէն ներս, կը վարկաբեկուիս ու այլեւս անհնարին կ՚ըլլայ քանդուած վարկը վերաշինել:

Ափ մը տարիներու ղանաղանութեամբ Միսաքեանը 1924ին մտաւ Փարիզ: Հոս իր առաջին թափառումներուն զինք շըրջապատողներէն մէկն ալ ես էի. անընդհատ օրաթերթի մը անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէր. 1925ին լոյս տեսաւ առաջին թիւը, որուն տեւական աշխատակիցներէն մէկն ալ համեստօրէն ես եղայ, մինչեւ խմբագրին մահուան տարին: Կեանքս ձեւով մը պղուցուած մնաց այս թերթին ու շրջապատին: Յիշատակներս շատ են, նոյնպէս ... ստացած սաստերս. անշուշտ ասոնց հակառակ Շ.ին գոհունակութեան ժպիտներն ալ շատ եմ վայելած: Ասիկա ուրիշ առիթի նիւթ է: Խմբագրութեան շրջապատէն ներս գոհ եւ դժգոհներու բանակ մը կ՚ապրէր, ոմանք կը տրտնջային թէ խմբագրին յանձնուած գրութիւնները գզալի կերպով կ՚անցնէին իր բովէն:

Ես, իմ մասիս խօսելով, երախտապարտ եմ Շ. Միսաքեանի միջամտութեանց. ինծի ուղղութիւն տուաւ եւ սորվեցուց էականը անջատել երկրորդական մանրամասնութիւններէն. անընդհատ կ՚ըսէր.— «Օրաթերթին կեանքը 24 ժամ է. տեղը չէ բանդիտութիւն ծախելու»:

Ափսոս, թանկագին Միսաքեան, եթէ թէ ողջ մնայիր ու խնդիր չէր, ձեւափոխէիր բոլորիս յօդուածները, ըստ քու հայեցողութեանդ, միայն թէ քեզ անընդհատ տեսնէինք սա մեր թաղին մէջ, երբ մատիտը ձեռքդ, տպարան երթուդարձիդ ճամբուն մէջ անգամ աշխատելով պիտի քալէիր մայթերուն եզերքէն:

Զկաս Փիլիքայէս՝ բայց միշտ մեր մէջըն ես ոգեպէս:

×

Շաւարշը երբ կը խօսէր բեմի վրայ, պարզ եւ անկեղծ էին իր խօսքերը: Հայ կեանքի մտահոգութիւններէ մղուած էին անոնք:

Բեմի վրայ, կարծես կը խօսակցէր ունկնդիրներուն հետ: Մտահոգութիւն չունէր ծափ, օվասիօն քաղելու:

×

Խմբագրական ասպարէզին մէջ շատ քիչերուն տրուած է յետ մահու երկար ատեն յիշուելու բախտը: Շաւարշը այդ քիչերէն մէկն է:

Անակնկալ եղաւ իր մահուան գուժը:

Վերջին խմբագրականը գրած գըչին մելանը չէր չորցած տակաւին երբ աչքերը փակեց կեանքի դէմ՝ իր խմբագրապետի աթոռը միայն որբ ձգելով:

Եւ այսօր, « Յառաջ»ը իր հինգ բոցարձակ տառերով՝ Շաւարշ Միսաքեան անունը գրկած՝ ամէն առտու կուգայ աւետելու իր ընթերցողներուն թէ՝ Հայը կ՚ապրի, պիտի ապրի իր լեզուով ու իր քաղաքակրթութիւնով: Պիտի ունենայ իր անկախ հայրենիքը՝ ազգերու շարքին մէջ:

ՄԱՐԴՈՒՆ, բացառիկ արժանիքներով, անտեղիտալի, հիմնական սկզբունքներու մէջ, բայց չափազանց լայնախոհ, կարծր՝ Արարատի ժայռերուն նման, այլ բարի՝ հացի մը պէս, մտահոգ Ազգին, համայնքին ու այլոց ցաւերով, միշտ անտեսող՝ ինքզինք եւ իրենները, էութեամբ նուիրուելով այն ամէն ինչի՝ որ մօտէն ու հեռուէն կը վերաբերէր Հայերուն, որ հայ անուն ունէր՝ կազմակերպութիւն ըլլայ այդ թէ ընկերակցութիւն, ուսանող թէ արուեստագէտ, մտաւորական թէ խլեակ, անպատսպար թէ հիւանդ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆԻՆ, կուսակցապետին, որ առաջնակարգ դեր խաղացած Դաշնակցութեան՝ իր գոյութեան իմաստը եղող կուսակցութեան, պատմութեան մէջ, այն կուսակցութեան՝ որուն շարքերուն մէջ մարտնչած է վաղ երիտասարդական տարիներէն, միշտ ամէնէն սպառող գործերուն մէջ... բայց Շաւարշ ազատախօս էր եւ լայնահայեաց: Մէկն էր, որ յարգելով հանդերձ կարգապահութիւնը, պարտադրելով մէկտեղ վարչամեքենային անթերութիւնը, կը ճաղկէր ճախաւերութիւնները՝ ո՛վ ալ ըլլար զանոնք գործողը, կը մատնանշէր թիւրն ու թերին, կը պարզէր սխալները եւ կը փորձէր ուղղամտօրէն դարմանել զանոնք: Միաժամանակ չէր հաշտուեր անարդարութեան հետ եւ կ՚ըմբոստանար ամէն տեսակի չարաշահութեան դէմ: Եւ այս ուղղութեամբ անտեղիտալի էր:

ՏԻԳՐԱՆ ԹՕՍՊԱԹ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Պ. Սարգիս Խոզիկեան այս տարի եւս կը նուիրէ մէկ տարուան «Յառաջ» իր հայրենակից Թ. Նազաշեանի, (Առնուվիլ):

Տէր եւ Տիկին Ռոպէռ Ժեսթրօ եւ զաւակները՝ Ժոզէթ, Միրիամ եւ Փաթրի՛սիա, Պ. Փօլ Ազթանեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Ազթանեան, Պ. Անտրէ Ազթանեան, Տէր եւ Տիկին Գէսպէրճիքեան, զաւակները եւ թոռները, ինչպէս նաեւ Պօյաճեան, Նազաշեան, Սուլթանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱԶԹԱՆԵԱՆԻ
(Գէորգ Սուլթանեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ, (Յունուար 26) ժամը 13·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Սէն Ժեռմէն Ան Լէի գերեզմատան իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ: –

Մահազ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Վահէ Խանչէրեան եւ զաւակները՝ Նիքոլ, Ժերար, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խանչէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խանչէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Խանչէրեան եւ զաւակներ, Տէր եւ Տիկին Շալեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԷ ԽԱՆՉԷՐԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 21ին, 48 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Յունուար 26) ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէնթ Ուէնի գերեզմանատունը:

Մահազ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

49, Րիւ Ռոշըշուար, Փարիզ (9):

Պ. Պ. Տօնիկ, Նազար եւ Մկրտիչ Մութաֆեան, Օր. Ցաամիկ եւ Օր. ՍօնաՄութաֆեան, Այրի Տիկին Հեղինէ Սալըեան, Զարացեան ընտանիք (Հայաստան), Զարացեան (Մարսէյլ), Ալթունեան, Խաչմանեան, Սաքալեան եւ Դարբինեան (Ամերիկա), Նէտիլեան, Յակոբեան, Պետրոսեան, Բապուլթճեան, Քիւրտեան, Ուստաելիկեան եւ Օր. Փիւլր սրտի ցաւըն կսկիծով կը ծանուցանեն

ՄԱՐԻԱՄ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զարացեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 24ին, իր բնակարանը, 33 Րիւ էթիէն Տօլէ, Ալֆորվիլ,

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 13·30–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէ կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ղազար Ներկարարեան իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Օր. Աղաւնիհի Հիւսեանի, Վահան Հիւսեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սրտի հատոր

ԱՐԱՄ ՀԻՒՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

28 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սթիւտիօ Քրէֆի սրահին մէջ, 24 Րիւ Տիւնօար:

Գեղարուեստական բաժին.— Խմբերգ, արտասանութիւն, ծաղիկներու պար, հայկական պարեր եւ մանկական անակնկալներ:

Պիտի ներկայացուի փոքրիկ թատերախ մը՝ «ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կաղանդ Պապան իր նուէրները պիտի բաժնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկներուն անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3·30ին, Աոլաֆ Սօլֆերինօ սրահը, 235 Րիւ Մունէյրա:

Ծոխ յայտագիր:

«ԱՆԻՒՆ ԳԱՆՁԱՆԱԿԸ»
Մանկական թատերգութիւն: 4 արար
(Ատրինէ Տատրեան)

Խմբերգ, մեներգ, պար եւ արտասանութիւն:

Նուէրներու եւ մրցեղէններու բաշխում:

Մուտքը ազատ է:

GALERIE MOTTE
5, Passage des Lions
— GENÈVE —

CARZOU

EXPOSITION
jusqu'à fin Janvier

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՍՈՒՏԻԿ

Յաւելուածաբար՝ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ԵՒ ԻՐ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ:

500 էջ

13 Hors–Texte

Հասոյթը Փարիզի եկեղեցւոյ կըրթական մարմնին:

Գին 12 Ն. Ֆ.

Թղթատարի ծախքով 13·40 Ն. Ֆ.

Արտասահմանի 4 տոլար:

Դիմել՝

Յառաջին

Հայ գրավաճառներուն

Փարիզի եկեղեցին կամ Տպարան ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի, 29 Յունուար, ժամը 18·30ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ստիպողաբար ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Surprise Party
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 15էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ, պառ, պիւֆէ, ընտրուած սալեր (տիսք):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ, Գրիգոր Եպս. Պահապանեանի հոգւոյն համար:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ԳԵՐՊ. Կ. ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողով այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, «Մուրատ» խումբի եւ Ռընաժի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, ընկերուհի Ա. Փափազեանի բնակարանը, Րիւ Շառլ Միշէլ, թիւ 6, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3–ին: Մշակոյթի Տան մէջ: Պարահանդէսի հաշուետուութիւն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան դիւանը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մեզոն Ալփորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Առնուվիլի Նոր Սերունդի կատվարենց թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 28, Կիրակի, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS, 3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY et ses Capétiens — JAZZ NEW ORLEANS

PEPITO GOMEZ — TYPIQUE TAN.OS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

Հայ Կարմիր խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին: Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

"ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ"

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հետեւեալ հասցէներուն մօտ:

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur–le–Prince, PARIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — SAMEDI 27 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9315 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5116

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱ՜Յ ՁԵԶ ԴՊՐԱՑ ԵՒ ՓԱՐԻՍԵՑԻՈՑ ԿԵՂԾԱՒՈՐԱՑ

Կարդալով «Դեղին Սատանային պարը» (Յառաջ, 21, 23 եւ 24 Յունուար), յիշեցինք Յիսուսի վերի որակումները՝ ուղղուած դպիրներուն եւ փարիսեցիներուն, որոնք անարժանաբար նստեր էին Մովսէսի աթոռին վրայ (Մատթէոս, ԻԳ.)։

Կ'արժէ ամբողջութեամբ կարդալ աւետարանի այս գլուխը, ինչպէս նաեւ Մարկոսի Գլուխ ԺԱ. 15-17, տեսնելու համար թէ ինչպէս քսան դար ետք տակաւին մարդիկ կան, որ արժանի են խարազանով դուրս վռնտուելու տաճարէն։

Տաճարը՝ «տուն աղօթից»՝ Հայաստանն է, զոր անօպայ մարդիկ ու ընչաքաղց կանայք դարձուցած են «այրս աւազակաց»։

Յիսուս «մտեալ ի տաճարն՝ սկսաւ հանել զվաճառականսն եւ զգնողս որ էին ի տաճարին. եւ զսեղանս հատավաճառացն ցրուեաց, եւ զաթոռս աղաւնեվաճառացն կործանեաց»։

Այսօրուան դպիրներն ու փարիսեցիները կը կրեն փաղաքշական, կեղծաւոր անուններ, — «Հայաստանասէր, էջմիածնասէր»։

Այս խաբեպատիր պիտակները իբրեւ վահան գործածելով մարդիկ Հայաստան կ'երթան «ոչ թէ ձիւնափարփառ Արարատի աննիւթական թուացող գեղեցկութեամբ զմայլուելու», այլ «երկիր դրախտավայրը տեսնելու պատրուակի տակ զբաղում են միջազգային սպեկուլացիայով։ Ի՞նչ Հայաստան։ Հայաստանը ուսկի կը տա՞յ՝ կը սիրենք զայն, ուսկի չի՞ տայ՝ թքա՛ծ», կը գրէ սրտցաւ Հայ մը՝ Ղարիպ Հայրապետեան, Սով. Հայաստանի մէջ։

« Վա՜յ ձեզ դպրաց եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց, զի յածիք ընդ ծով եւ ընդ ցամաք առնել եկամուտ մի»։

« Վա՜յ ձեզ առաջնորդք կոյրք, զի ասէք, Որ երդնու ի տաճարն՝ չէ ինչ, բայց որ երդնու յոսկին որ ի տաճարին է՝ արժան է։ Մորոսք եւ կոյրք, զի՞նչ մեծ է. ոսկի՞ն՝ եթէ տաճարն որ սրբէ զոսկին»։

Խոր ցաւով կարդացինք Հայրապետեանի գրութիւնը եւ «ամօթից կարմրեցանք» տեղեկանալով թէ ինչպէս հայ կնոջ մը « քամնելի երեւակայութիւնը ծնում է քամնելի հնարքներ»։

Առաջին անգամը չէ, որ սփիւռքի մամուլը արձագանգ կը դառնայ Հայաստանը չհաղիմութեան տարրկայ դարձնող « Հայաստանասէր»ներու սխրագործութեանց։ Մասնաւորաբար Մերձաւոր Արեւելքէն գացող «ուխտաւոր»ներու մասին քանիցս պատկերազարդ պատմութիւններ գրուեցան։

Չէ մոռցուած դեռ պարագան Պէյրութէն Հայաստան գացող կնոջ, որ մաքս չվճարելու համար յայտնած էր թէ նուէրներ բերեր է ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ որուն պայուսակներուն մէջէն հանուեր էին մեծ քանակութեամբ նայլըն գուլպաներ, ծծկալներ, կանացի շապիկներ, շրթունքի ներկեր եւ այլ առարկաներ։

Ոսկիի եւ ադամանդի չհաղիմութիւնը սովորական էր դարձած։

Իրադէկներ կը հաւաստեն թէ սեւ շուկան ի պատուի է խորհրդային բոլոր երկիրներու մէջ։ Հայաստան չէր կրնար բացառութիւն կազմել անշուշտ։

Երեւան այցելողները կը պատմեն թէ իշխանութիւնները աչք կը գոցեն տեղացիներու առեւտրական գործառնութեանց, որոնք սովորական են դարձած եւ կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենան որոշ վայրերու մէջ, որոշ օրեր, մանաւանդ կիրակի օրերը։ Այս պարագան է, որ կը թուի թէ քաջալերած է «ոսկեղրամատոր զբօսաշրջիկները», որոնք «տարեկան հինգ - վեց անգամ գալիս են հայրենիք... Նրա պատուի հետ խաղալու»։

Այժմ որ դիմակազերծ են եղած փարիսեցիները, դպիրներն ու կեղծաւորները, կը յուսանք որ հայրենիքի դուռները կը փակուին ամէն կարգի չհաղէտ « Հայաստանասէր»ներու առջեւ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կառավարութիւնը ձեռնարկած է ծանր միջոցներու առաջքն առնելու համար, Գաղտնի Բանակի գործունէութեան։

Նախարարապետը անգամ մը եւս յիշեց թէ կառավարութեան ալժերական քաղաքականութիւնը ինքնորոշման քաղաքականութիւնն է։ Մինչ այդ ինքնորոշումը հարկ է սակայն գինադուլ մը. բայց այս քաղաքականութիւնը մեծ ընդդիմութեան կը բախի, «մէկ կողմէն կամ միւսէն— գիտէք թէ որու մասին կ'ուզեմ խօսիլ — կը վարանին վարուելակերպի մը առջեւ որ, սակայն անփոխարինելի է, ինչպէս կը վարանին յեղաշրջումի մը, որ բնական բաներուն մէջ է եւ որ, ի վերջոյ, Ալժերիոյ լաւագոյն բախտն է»։ Տըպրէ, ապա, կ'անդրադառնայ ծայրայեղներուն որոնք իրենց ոճրային գործունէութիւնը. Մայր Հայրենիք փոխադրած են եւ որոնք այդ ձեւով միայն Ֆրանսայի տկարացումը ձեռք կը ձգեն, ինչ որ կը նշանակէ Ֆրանսայի հակառակորդներուն յաղթանակը։ Ծայրայեղները կը տարածուին ի վնաս երկրին շահերուն։ Յաճախ ապրուած փորձառութիւն մըն է որ պէտք է աչքերը բանայ։ Ծայրայեղ Ձախը կ'ուզէ մենատիրութիւն ստեղծել։ Ծայրայեղ Աջը կ'ուզէ անիշխանութեամբ նոյն նպատակին հասնիլ։ Ծիծաղելի է երբ մէկ կամ միւս կողմը հայրենասէր կը կոչէ ինքզինք։ Տըպրէ կ'ըսէ նաեւ թէ այս արարքներուն հեղինակները կը կարծեն թէ անպատիժ պիտի մնան, ճիշդ է որ ժողովրդավարութիւնը ուշ եւ դժուար կը պատժէ, կը յարգէ անհատական ազատութիւնները։ Եւ վարչապետը կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը քանի մը շաբաթէ բազմաթիւ արգելափակումներ հրահանգած է։ Գալիք օրերուն բազմաթիւ ուրիշ որոշումներ պիտի տրուին, օրինակի համար Զինուորական Ատեաններու առջեւ դատավարութեանց ձեւակերպութիւնները պիտի արագացուին։ Միւս կողմէ, Ներքին նախարարը խիկական զօրաշարժի մը ձեռնարկած է ոստիկանական եւ կարգապահութեան շարքերուն մէջ։ Ծանր հարուածներ տրուած են արդէն անոնց որ անիշխանութիւն կը փորձեն ստեղծել, աւելի ծանր հարուածներ ալ պիտի տրուին։

Այս առթիւ տրուած որոշումներուն մէջ յիշենք թէ կոլեան երեսփոխան Տոքթ. Մէնկիի առեւանգումին պատասխանատուները Զինուորական Ատեանի առջեւ պիտի քաշուին, ինչպէս նաեւ Թուլուզի փլասթիքէօրները։

ԱԼԺԵՐԻԱ

15.000 ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐ ՑՈՅՑ ԿԸՆԵՆ

Օռանի մէջ ընդհանուր գործադուլը կը շարունակուի եւ 15.000 Եւրոպացիներ ցոյց մը կատարեցին, բողոքելու համար որ նախորդ օրը յուշարձանին առջեւ դրուած ծաղկեպսակները վերցուած են։ Այս լուրը որ կը տարածուէր բերնէ բերան արդէն լարած էր մթնոլորտը երբ երեք մահափորձեր աւելի եւս ձգտուած կացութիւն մը ստեղծեցին։ Մահմետական մը դաշոյնի հարուածով մը գետին կը բռնէր 63 տարեկան Եւրոպացի մը, քիչ ետք մահմետական փաստաբան մըն էր որ կը սպաննուէր։ Նոյն օրը մահմետական ահաբեկիչ մը կրակ կը բանար Եւրոպացիներու եւ մահմետականներու վրայ։ Այս բոլորին իբրեւ հետեւանք ցոյց մը տեղի կ'ունենար, համեմատաբար հանդարտ, բայց ծանր միջադէպ մը կը պատահէր։ Լուր մը տարածուած էր թէ երկու մահմետականներ դիտումով իրենց կառքին տակ առած էին երիտասարդ Եւրոպացի մը։

Այս պատճառով եւրոպացի ամբոխը խուժեց ոստիկանատուն ուր ապաստանած էին երկու մահմետականները եւ լինչի ենթարկեց զանոնք։

Լուսարգել հռչակուեցաւ ժամը 19ին։

Յիշենք նաեւ թէ Օռանի Թաղապետական խորհուրդը, առանձին բանաձեւով մը ցաւ յայտնած էր այն որոշումին համար որ տրուած էր նախապէս Մեռեալներու Յուշարձանին առջեւէն հանելու համար ծաղկեպսակները։

Ալժէրի մէջ ալ Եւրոպացիները զրգռուած են։

ՅՈՒՆԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Անցեալ Կիրակի Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ Յունածէս Ս. պատարագ մատուցուեցաւ ձեռամբ Հէյպէլիի Աստուածաբանական վարժարանէն Տ. Տիոնիսիոս քահանայի, որուն կը սպասաւորէր Յունաց Պատրիարքի Բ. Տիաքոսը Տ. Էվանկելոս։

Ասկէ առաջ 1959ի ամրան Հայածէս Ս. պատարագ մատուցուած էր Մեծ Կղզիի Յունաց եկեղեցիին մէջ, որուն նախագահած էր Տիրան Արք. Ներսոյեան։

Կատարուած կարգադրութեանց համաձայն, Հայ եւ Յոյն համայնքի ներկայացուցիչներուն համար եկեղեցւոյ մէջ, դասէն մինչեւ Ատեանի կէսը յատկացուած էր, ձախակողմը Յոյն, իսկ աջակողմը Հայ հրաւիրեալներու։

Մինչ մէկ կողմէ կը կատարուէին առաւօտեան երգեցողութիւնները, Շնորհք պատրիարք Գալուստեան ինչպէս նաեւ Խադ Աջապահեան եւ Սուրէն Քէմհաճեան Սրբազանները կը սպասէին խորհրդարանը։ Ս. պատարագի սկզբնաւորութեան ժամանեց Յունաց Տիեզերական պատրիարքը իր հետեւորդներով որոնք դիմաւորուեցան եկեղեցւոյ արտաքին դուռէն եւ երկու պատրիարքները ողջագուրուեցան։ Եկեղեցիի զանգակները ողջունեցին Աթենակորաս պատրիարքի ժամանումը։

Երկու պատրիարքները իրենց հետեւորդներով եկեղեցի մտան։

Դասին մէկ կողմը յատկացուած էր յոյն պատրիարքարանի գլխաւոր անձանց ուր տեղ էին գրաւած Յոյն Հիւպատոսարանի պաշտօնատարներ, Փորթուկալի Հիւպատոս եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկի ներկայացուցիչ Պ. Ասլբեվանել եւն.։

Օրուան արարողութեան նախագահեց Աթենակորաս պատրիարք, իսկ քարոզ ուղերձը կարդաց Շնորհք պատրիարք Գալուստեան։

Շնորհք Պատրիարք նախ եղբայրական սիրով եւ յարգանօք ողջունեց Յունաց Աթենակորաս պատրիարքը ինչպէս նաեւ օրհնութեամբ անդրադարձաւ այն իրողութեան որ Յոյն Օրթոտոքս եկեղեցւոյ եւ Հայոց Առաքելական եկեղեցւոյ պաւակները պաշտամունքի հաւաքուած են նոյն յարկի տակ։ Ապա անդրադարձաւ որ Յունուար 18-25 ամէն տարի ամբողջ Քրիստոնէական աշխարհի կողմէ ճանչցուած է որպէս «Քրիստոնէական Միութեան Աղօթքի Շաբաթ» երբ հռովմէական կաթողիկէներ եւ յոյն օրթոտոքսներ, բողոքականներ եւ անկլիքաններ կ'աղօթեն, մեր եկեղեցւոյ իսկ բառերով՝ «Զի միաբանեսցէ զեկեղեցի իւր սուրբ շինեալ ի վերայ հիման Առաքելոց եւ մարգարէից»։

Պատրիարքը անդրադարձաւ երկու եկեղեցիներու անցեալին, ապա կարդաց փոքրիկ աղօթք մը առնուած՝ Համաշխարհային եկեղեցիներու խորհուրդին՝ 1962ի «Աղօթքի Շաբաթ»ին համար պատրաստած թերթիկէն, ուր ցաւ կը յայտնուէր այն բոլոր ժխտական երեւոյթներուն համար, որոնք արգելք կը հանդիսանան գործնականապէս արտայայտելու այն միութիւնը որ արդէն իսկ ունին եկեղեցիները ի Քրիստոս. այդ ժխտական երեւոյթներն էին անտարբերութիւն, տխտութիւն, նախապաշարում, մեծամտութիւն եւ չկամութիւն զիրար աւելի լաւ հասկնալու վարդապետական ամուլ հակաճառութիւններ, նեղմտութիւն եւ այլն, որոնց բոլորին համար Աստուծոյ թողութիւնը կը խնդրուէր։

ԱԹԵՆԱԿՈՐԱՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

« Երկու խօսք ալ կ'ուզեմ ըսել հայկական ծիսական պատարագի մասին։ Թէ Տիրոջ գոհունակութիւն կը յայտնեմ ինչպէս նաեւ Պատրիարքին որ պատեհութիւնը տուաւ մեզ այս արարողութիւնը կատարելու։ Այն Աւետարանը որ քիչ առաջ կարդացուեցաւ միեւնոյն բաները կ'ըսեն։

« Առաջին անգամն է որ այսքան բազմութիւն կը տեսնեմ քրիստոնեայ եկեղեցւոյ մէջ։ Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ կարգադիր յանձնախումբին։

« Հայ եկեղեցւոյ մէջ շատ բաներ տեսանք։

« Պատրիարքին կը մաղթեմ երկար եւ արեւշատ տարիներ, որ կատարէ իր առաջադրութիւնները, այս սկսուած գործը իրեն պիտի ձգենք շարունակելու համար. երիտասարդ է, աղնիւ սիրտ մը եւ ասիկա հայ ազգին պատիւ մըն է» ըսելէ վերջ երգչախումբի երկսեռ անդամները յունարէն հայրապետական մաղթանքը եւ Հայր Մերը երգելով վերջ գտաւ օրուան հանդիսութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՊԷԱ մամուլի ասուլիս մը տուաւ յառաջիկայ Տիեզերական ժողովին շուրջ։ Թուականը կարելի չէ որոշ ըսել, որովհետեւ պատրաստութիւնը շատ մանրակրկիտ է։ 2500 մասնակցողներ պիտի ըլլան։ Կարդինալը յայտնեց թէ բաժնըւած եկեղեցիներու դէտեր պիտի մասնակցին կարգ մը նիստերու։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Արտաքին Նախարարութիւնը ի պատասխան այն մերժումին զոր Նախագահ Քենըտիի եղբայրը ըրաւ Խ. Միութիւն երթալու, յայտնեց թէ երբեք չեն հրաւիրած Ռոպըրթ Քենըտին։

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իրաքի վերջերս ունեցած խօսակցութեանց իբրեւ արդիւնք հրատարակուած հաստատագրութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ բանակցութիւններ պիտի տարուին զինուորական համաձայնագրի մը համար։ Աշ - դաշնակիցի իրենց քաղաքականութիւնը պիտի շարունակեն։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մամուլի գործակալութիւնը հաղորդեց թէ «ֆրանքեւ-գերման ընկերութիւն մը» պիտի հիմնուի որ պիտի «ճառագայթէ բովանդակ Արեւելեան Գերմանիոյ վրայ եւ թոյլ տայ որ այդ հանրապետութիւնը աւելի մօտէն ճանչնայ Ֆրանսացի ժողովուրդին յառաջդիմական աւանդութիւնները»։

ԱԼԻ ՖՈՒԱՏ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

Ա.

Ալի Ֆուատ փաշա Թուրքիոյ Միլլի կառավարութեան առաջին դեսպանն էր Մոսկուայի մէջ, 1920էն մինչեւ 1922 — Հայաստանի համար բախտորոշ տարիներուն: 1955ին Պոլսոյ մէջ 348 էջնոց գիրքով մը հրատարակած է իր յուշերը, ուրկէ մեր թարգմանիչը քաղած է մեզի համար հետաքրքրական հետեւեալ հատուածները ·—

ԿՈՎԿԱՍԸ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Հիւսիսային եւ Հարաւային Կովկասի կառավարութիւններէն ոչ մէկը բոլշեւիկներուն ընդունելի էր: Ոմանց հանդէպ անոնց ցոյց տուած Թոյլատու վերաբերումը նոյն շրջանին մէջ բոլշեւիկներուն տկարութեան պէտք է վերագրել: Հիւսիսային Կովկասի լեռներէն Ատրպէյճանը գրաւող զօրամասը 12.000 հոգիէն աւելի չէր եղած ...

Եթէ Ատրպէյճանի անկախութիւն տալու խոստումը չըլլար, այդ տկար ուժով բոլշեւիկները երկրին չէին կրնար տիրանալ:

Վերջերս Վրացիներու եւ համայնավար միւսլիմաններու միջեւ, ինչպէս եւ Խ. Ռուսիոյ հետ հասկացողութիւն գոյացած ըլլալու մասին կը խօսուէր: Իրականին մէջ, սակայն, Անգլիոյ կողմնակցութենէն ձեռք չէին քաշած: Վրաստանի համայնավարները ամբողջութեամբ չէզոքացուած էին:

Հայաստանի դաշնակ կառավարութիւնը նոյնպէս Անգլիոյ կողմնակից էր: Այնուամենայնիւ, Հայերուն մէջ, ուրիշ ազգերու բաղդատմամբ, բոլշեւիզմը աւելի տարածուած էր: Հայ բոլշեւիկները, Հայաստանը խլամ կառավարութիւններով շրջապատուած ըլլալուն պատճառով, Թուրքիոյ հետ հասկացողութեան գալու կողմնակից էին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ ՄԵՐ ՊԱՀԱՆՋԸ

Մոսկուայի Թուրք պատուիրակութեան զինուորական խորհրդական ու սպայակոյտի անդամ դեր-գնդապետ Սէֆի պէյի 29 Օգոստոս 1920 Թուին տուած ծանուցագիրը:

4–3 գերմանական, 4–1 օսմանեան մաու-զէր, երկու հարիւր հազար հրացան, տասը միլիոն փամփուշտով:

350–400 դաշտային զօրաւոր տասնուկէսնոց Թնդանօթ: 4 – 3 չափինել եւ 4–1 (օպիւներու) համար կէսառկէս 75 հազար ռումբ, իսկ իւրաքանչիւր Թնդանօթի համար առնուազն հազար ռումբ, ամէն մէկուն 15.000 փամփուշտի հաշիւով, ինչպէս նաեւ պահեստի մասերով:

Հինգ հարիւր գնդացիր, երկու հարիւր դաշտային հեռախօս եւ բաւական քանակութեամբ կապլօ՝ մինչեւ հինգ հարիւր քիլոմեթր տարածութեան վրայ լսուելիք. երկու հարիւր անթել հեռագրի կայաններ, երկու հարիւր բեռնատար եւ հարիւր մարդատար ինքնաշարժներ, քառասուն մարդատար ինքնաշարժներ, երեք զօրաբանակներու Թնդանօդաձիգ գունդերու ձիերուն յատուկ կազմածներ:

Հարիւր հազար զինուորի հագուստ եւ պիտոյքներ, յիսուն հազար վերարկուի համար ասուի, փամփուշտի մեքենաներ, էսկիշէհիրի գործարանը արտադրողական վիճակի հասցնելու համար անհրաժեշտ կազմածներ. Էրզրումի մէջ՝ հրացանի գործարան. երկաթուղագծեր, մինչեւ Հայաստանի վրայով ճամբայ բացուիլը. Նովոռոսիսկէն ամսական հինգ հազար փութ (վեց հարիւր հազար քիլոկրամ) պէնզին եւ ծովային փոխադրութեան համար ծովային շարժակներ:

1920 Օգոստոս 30ին, արտաքին գործոց կոմիսարութեան հրաւէրով տեղի ունեցած հանդիպումին՝ երկու կողմերու ընթացիկ գործերուն մասին զիրար տեղեակ պահելու առաջարկ եղած է: Սկզբունքով որոշուած է Ռուսաստանի մէջ գտնուած Թուրք պատերազմական գերիներու յանձնումը: Անոնց Թիւը տասը հազարի կը հասնէր: Այդ որոշման գործադրութիւնը հրամայուած էր:

Այս Թուրք գերիներուն մէջ համայնավարական բջիջներ կազմուած էին: Անոնց հայրենիք վերադարձը Միլլի կառավարութեան հաճելի չէր, զանոնք Ատրպէյճանի մէջ պահելը նախընտրելի էր:

Երբ խօսքը Հայաստանի վրայով ճամբայ ունենալու շուրջ դարձած է, Չիչերին յայտարարած է. «Սարիղամիշը եւ Շահթախթը Թուրքիոյ կողմէ գրաւուելուն անպայման կողմնակից ենք: Սակայն այդ գրաւումին առեն Հայերու կոտորած Թոյլ չտալու մասին պէտք է մեզ վստահեցնէք: Այդ ճամբան մեր բանակներուն անմիջական յարաբերութեան համար է միայն»:

Պեքիր Սամի կը պատասխանէ.— Անզէն Հայերու կոտորածին մասին մտածելն անգամ աւելորդ է: Սակայն Կարսի, Նախիջեւանի եւ Շահթախթի միւսլիւման ժողովուրդին կոտորածին վերջ պէտք է տալ»:

(Շար.)

Խ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՊԻՒՏՃԷՆ

2.200.000 բնակիչ ունեցող արեւմտեան մասը առանձնակի պետութեան մը նման կը կազմէ իր պիւտճէն ամէն տարի: Նկատելի է այն մեծ գումարը զոր քաղաքը կը գործածէ պիւտճէին համար: Այս տարի 4.225.000.000 մարքով ծրագրուած է հակակշռել 1962 ելեւմուտքը: Այս չորս միլիարին մէկուկէս միլիարը պիտի գայ Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութեան գանձէն, որուն մէջ է հինգ հարիւր միլիոնի բացառիկ յատկացումը, անցնող տարւոյն սահմաններու փակման առթիւ խոստացուած գումարը:

« Հայր – պետութիւնը » այստեղ հետզհետէ տիպար կը դառնայ շնորհիւ նիւթական լայն միջոցներու եւ շնորհիւ այն հանգամանքին, որ Ամերիկա եւ արեւմտեան Գերմանիա, իբրեւ ռամկապետական երկիրներ, կ'ուզեն ցոյց տալ թէ արեւմտեան Պերլին իրենց հոգածութեան առարկան է եւ արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդը կրնայ ակնյայտ բաղդատութիւն ընել ռամկապետութեան բարիքներու եւ իր վիճակին միջեւ ...

1948էն ասդին արեւմտեան Պերլին շնորհիւ Մարշալ – Փլանին վերաշինուած է: Վերջին տասը տարիներուն ընթացքին շինուած են տարեկան քսան հազար բնակարան 2–3 սենեակներով, որով երկուհարիւրհազարերորդ բնակարանի բանալին յանձնուեցաւ 1961ի աշնան երիտասարդ զոյգի մը:

Անհաշիւ է Թիւը քաղաքային եւ մեծ առեւտրական շէնքերու, գրադարաններու, դպրոցներու ծերանոցներու, մանկամսուրներու եւն., որոնք շինուած են վերջին տասը տարուան մէջ: Ասկէ զատ Ֆորտ հիմնադրամով շինուած է արեւմտեան Պերլինի համալսարանին շէնքը եւ հետզհետէ կը լրացուի յարակից բաժանումներով, իսկ բացառիկ հաստատութիւն մըն է Բենիամին Ֆրանքլինի հիմնադրամով շինուած «Համագումարի Սրահ» կոչուածը, ուր տեղի կ'ունենան մեծ համագումար ժողովները: Նոյն կարգէն յիշենք գերմանածին ամերիկացիի մը կողմէ նուիրատուութեամբ շինուած «Արուեստից Ակադեմիան», որուն համար մէկ միլիոնի տեղ երկու միլիոն ծախք ըրաւ նոյն անձը...

Հիմա որ Գերմանիոյ Դաշն. Հանրապետութիւնը շնորհիւ գերմանական ճարտարարուեստի «հրաշք»ին փոխառութիւնները վերադարձնելու եւ Թերաճ երկիրներու օգնելու ի վիճակի է, ահա մէկուկէս միլիառ կուտայ արեւմտեան Պերլինի պիւտճէին համար: Քաղաքային վարչութիւնը մասնաւոր հոգածութեան առարկայ ըրած է երեք հարիւր հազարի չափ կենսաթոշակ ստացող տարեցները, այլ մանաւանդ ճարտարարուեստի զարգացումը փոխադրութեան եւ վաճառման դիւրութիւններէ զատ վաճառման չորս առ հարիւր տուրքէն զերծ պահելով արտածումները եւ վարկեր բանալով մեքենաներու գնումին համար եւ այլն: Քաղաքին մէջ պատնէշ եւ երթեւեկի արգելք դրուելէն ետք ութսուն հազար գործաւորներ չեն կրնար արեւմտեան մասին մէջ աշխատիլ ասկէ յառաջացած գործաւորի նուազումը պիտի լրացուի արեւմտեան Գերմանիայէն գործաւորներ բերելով եւ կատարելագոյն մեքենաներ գործածելով, ուրեմն այս նպատակով ալ դրամ տրամադրուած է պիւտճէին մէջ: Վախէ հեռացողներուն Թիւը մեծ չէ, եւ ասոնք կը ներկայացնեն տարիքոտներ կամ գործով քաղաքին հետ առնչութիւն չունեցողներ:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է որ դպրոցի, համալսարանի, արուեստի, ժողովրդական կրթութեան համար ցարդ յատկացուած սովորական 56 միլիոնի վրայ երեսուն միլիոն եւս ծախսել ծրագրուած է, նոյնպէս՝ ընդհանուր պիւտճէէն աւելի ըլլալով ընդհ. վարչութեան եւ քարոզչութեան 6.5 միլիոն, ոստիկանութեան եւ դատարանի 56 միլիոն, քաղաքային փոխադրական միջոցներու 38.5 միլիոն, ելեւմտական վարչութեան 15 միլիոն, բացառիկ ծախքերու եւ շինարարութեան 35 միլիոն, 11 քաղաքամասերու օժանդակութեան եւ 12 նոր մանկամսուրներու շինութեան 9.3 միլիոն:

Մենք առիթ ունեցանք Պերլինի վերաշինեալ օփերային մասին գրելու «Յառաջ»ին մէջ: Այժմ վերջացնենք արձանագրելով որ երկու շարաթ առաջ հիմնաքարը դրուեցաւ Ֆիլհարմոնիի նոր շէնքին, որ պիտի արժէ յիսուն միլիոն մարք: Առանց առատաձեռն նպաստի ոչ մէկ մշակութային ձեռնարկ կրնայ լայն յաջողութեան յոյս ներշնչել ներկայ ժամանակին: Այս իրողութիւնը լաւ ըմբռնած ըլլալ կը Թուին Գերմանիոյ վարիչները:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ՝ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԳՈՐԾԱԾՈՂՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը նոր հրամանագրով մը որոշ փոփոխութիւններ մտցուց քրէական օրէնսգրքի Թիւ 229 յօդուածին մէջ, որ կը վերաբերի Թմրեցուցիչներ գործածողներուն եւ ծախողներուն:

Նոր հրամանագիրը այսպէս կը սահմանէ վերոյիշեալ յօդուածը.— «Առանց բժշկական արտօնութեան մորֆին, քոքային եւ այլ Թմրեցուցիչ դեղեր հայթայթելը կամ գործածելը, ափիոն, հաշիշ եւ Թմրեցուցիչ այլ նիւթեր ծխելը կամ այդ նպատակով ձեռք բերելը՝ կը պատժուի մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեամբ, կամ նոյնքան ժամանակի համար կը զըրկուին տաժանակիր աշխատանքներու եւ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

Բայց ի՞նչպէս կազմակերպել վրէժխնդրութիւնը:

Ինքավէտէն անգամ մը եւս գործի լծուեցաւ:

Արեւմուտք ապաստանած սպիտակ ռուս մը, զօրավար Սքոպլինի միջոցաւ բարդ դաւադրութիւն մը սարքեց: Ո՞վ էր Սքոպլին:

1) Փարիզի մէջ կազմուած ցարական բանակի նախկին ռազմիկներու միութեան նախագահին՝ զօրավար Միլլէրի օգնականն էր, պաշտօնապէս:

2) Բայց գաղտնի կերպով՝ Կեսթափոյի գործակալ էր:

3) Աւելի եւս գաղտնի կերպով՝ Ինքավէտէի գործակալ էր:

Արդ, Սքոպլինի դրդումներուն վրայ, Կեսթափոյի սպասարկութիւնները կեղծ վաւերաթուղթեր շինեցին, որոնք խնդրոյ առարկայ կը դարձնէին մարաջախտ Թուխաչեւսքին ու կարգ մը այլ խորհրդային սպաներ: Գերմանացիները շատ մեծ հաճոյքով ընդառաջ գացած էին Սքոպլինի գաղափարին, քանի որ այս ձեւով անվստահութեան որոմ ցանած կ'ըլլային Թշնամի Ռուսերու սպայակոյտէն ներս: Չէին գիտեր, որ ի հաշիւ Սթալինի կ'աշխատին:

Թուխաչեւսքի եւ ընկերները զինուորական ատեանի առջեւ հանուեցա՞ն: Շատ հաւանաբար՝ ոչ: Բայց եւ այնպէս, նախապէս խմբագրուած մահավճռի մը տակ եւ ամբաստանեալներուն մահապատիժի գործադրութենէն բաւական ատեն ետք, զինուորական ինը դատաւորներու ստորագրութիւնը կայ: Հաւանական է նմանապէս, որ այս ստորագրութիւնները կամաւոր կերպով չդրուեցան, քանի որ ինը ստորագրեալներէն եօթը՝ իրենց հերթին գնդակահարուեցան աւելի ուշ:

Բանակի «մաքրագործման» ընդհանուր ծրագրին մէջ ասիկա մանրամասնութիւն մըն է միայն. քանի որ, Սթալինի հրահանգով գնդակահարուեցան:

— Պատերազմական նախարարութեան տասնըմէկ օգնական կոմիսարներ:

— Պատերազմական Բարձրագոյն Խորհուրդի 80 անդամներէն՝ 75 հոգին:

— Օդային բանակի բոլոր հրամանատարները:

— Բացի մէկ հոգիէն՝ բոլոր ծովակալները:

— Զօրավարներուն 90 առ հարիւրը:

— Գնդապետներուն 80 առ հարիւրը:

Ընդամէնը՝ երեսուն հազար սպաներ, այսինքն՝ խորհրդային բանակի սպաներու ընդհանուր Թիւին գրեթէ կէսը: Մէկ մասը ուղղակի գնդակահարուեցան, միւսները՝ կեդրոնացման կայաններ ուղարկուեցան, ուր առանց բացառութեան մեռան բոլորն ալ:

Գնդակահարուած զօրավարներուն մէջ կար մէկը՝ Եաքիր անունով: Այնպիսի մոլեռանդ համայնավար էր, որ չէր կրնար հասկնալ թէ իր դէմ կատարուած սխալ ամբաստանութիւնները ուրկէ՞ մէջտեղ ելան: Համոզուած էր, որ Սթալին խաբուած էր եւ վարչաձեւին Թշնամիներուն կողմէ կազմակերպուած սադրանքներու զոհ գացած էր:

Զինք գնդակահարողներու երեսին պոռացած էր՝ «կեցցէ՛ կուսակցութիւնը. կեցցէ՛ Սթալին»:

Երբ Եաքիրի վերջին խօսքերը իրեն յայտնեցին, Սթալին ուղղակի կատղեցաւ եւ անլուր հայհոյանքներ տեղացուց «անմիտ» զօրավարին հասցէին:

Այս մանրամասնութիւնները կը պարտինք Խրուշչեւին որ, իր հերթին, Սթալինի կազմակերպած «մեծ մաքրագործման» մէջ իր դերը ունեցած է:

Բանակէն ներս կատարուած այս մաքրագործումը չափազանց ցաւալի հետեւանքներ ունեցաւ Խ. Միութեան համար: Նախ՝ բանակը զրկուած եղաւ Սպանիոյ եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ ռազմական փորձառութիւն ձեռք ձգած զինուորական ղեկավարներէ: Ապա՝ հիմքէն կացնահարեց բանակէն ներս անհրաժեշտ եղող «տիսիփլին»ը, քանի որ, կ'ըսէ Խրուշչեւ, «Տարիներ շարունակ ամէն աստիճանի սպաներուն եւ նոյնիսկ զինուորներուն սորվեցուցին «դիմակազերծ ընել» իրենց մեծաւորները»:

Այս ձեւով ալ գոնէ մասամբ կը բացատրուի Բ. աշխարհամարտին սկզբնական շրջանին յուսալքուած եւ կարող ղեկավարներէ զրկուած խորհրդային բանակին արձանագրած պարտութիւնները:

Սթալինի արիւնռուշտ խենթութիւնը գրեթէ պատճառ պիտի դառնար իր երկրին կորստեան: Առանց Մ. Նահանգներու օգնութեան, Խ. Միութիւնը անխուսափելի կերպով պիտի պարտուէր Գերմանացիներէն:

Եւ ըսել, որ Սթալինի ողջութեան իրեն տրուած յորջորջումներէն մէկն ալ էր «աշխարհի պատմութեան ամէնէն մեծ զօրապետը»...:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

1956 տարուան Փետրուար ամսու 24էն 25ի գիշերն ենք: Համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին 1600 պատգամաւորները գաղտնի նիստ կը գումարեն: Խրուշչեւ չորս ժամէ ի վեր կը խօսի եւ կը Թուէ Սթալինի անհամար ոճիրներուն մէկ մասը:

Հասած է ցեղասպանութեան բաժնին:

(25 Շար.)

կամ կը դատապարտուին տուգանքի» եւայլն :

ՆՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Մատենադարանը անցեալ տարի հարստացաւ արտասահմանէն ստացուած 130 նոր ձեռագիրներով : Ասոնք կը վերաբերին ԺԻԴ. – ԺԹ. դարերուն եւ կ'արծարծեն Ծխական, գիտական, պատմական, աստուածաբանական նիւթեր :

Այս ձեռագիրներուն մեծ մասը իբրեւ նուէր ղրկուած են Թուրքիայէն, Մ. Նահանգներէն, Սուրիայէն, Ռումանիայէն, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէն :

Ուշագրաւ է միջնադարեան ձեռագիրներէն մէկը, որ կը պարունակէ հայկական 150 առակներ : Ասոնց մէջ կան մեզի անծանօթ բազմաթիւ առակներ :

Նոր ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուի Արիստոտելի «Բնազանցութեան» հայերէն թարգմանութիւնը : Այս արժէքաւոր գործը լատիներէնէ հայերէնի թարգմանուած է 1675ին Ստեփանոս Լեհացիի կողմէ՝ «հտասելոց բնականաց» վերտառութեամբ :

Մասնագէտներուն կարծիքով այս նոր ձեռագիրները շատ արժէքաւոր են : Արդարեւ, ըստ իրենց, կը ներկայացնեն հայ հին պատմագիրներու, բժիշկներու, տիեզերագէտներու գործերը, որոնք կը վերաբերին տնտեսական, տնտեսական եւ մշակութային ասպարէզներուն ու միեւնոյն ատեն ցոյց կուտան հին ժամանակներու մարդոց ըմբռնումները, գիտական տեսակէտները :

Ներկայիս Երեւանի Մատենադարանը ունի 10.836 հին ձեռագիրներ, որոնց 10.103ը հայերէն, իսկ մնացեալ 733ը՝ արաբերէն, պարսկերէն, յունարէն, վրացերէն, հին սլաւոներէն, լատիներէն, եբրայերէն եւայլն :

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջերս ժողովներ գումարած են Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, Հայաստանի Կոմպարտիայի (համայնավար կուսակցութեան) Կեդր. կոմիտէն եւ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը :

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը քննած է, թէ ի՛նչ արդիւնք տուած է «Հանրօգուտ աշխատանքէ խուսափող եւ հակահասարակական մակաբոյծի կեանք վարող անձերու դէմ պայքարը ուժեղացնելու մասին» տրուած որոշումը, որ իբրեւ հրամանագիր հրապարակուեցաւ անցեալ տարի (1961, Յուլիս 15) : Օրէնքին հրապարակումէն ի վեր 700 մակաբոյծներ տրամադրութիւն ցոյց տուած եւ հանրօգուտ աշխատանքներու նուիրուած են [illegible]րդէն : 78 հոգի աքսորուած են :

Հակառակ արձանագրուած այս յաջողութեան, Նախագահութիւնը ցաւով նըկատի առած է, որ Հայաստանի մէջ դեռ կան մեծ թիւով մակաբոյծներ : Ասոր գլխաւոր պատճառը, ըստ Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան, «տեղական մարմիններու անբաւարար աշխատանքին հետեւանքն է» : Արդարեւ, գտնուած են մինչեւ իսկ շրջաններ, ինչպէս Երեւանի երկու շրջանները, Լենինական, Կիրովական, Արտվեան, Կամօ, Ղափան, Մարտունի, Նոյեմբերեան եւայլն, որոնք քննած իսկ չեն Յուլիս 15ի որոշումը : Իսկ այլ վայրերու մէջ գոհացած են քննելով հրամանագիրը, առանց որեւէ կարգադրութիւններ ընելու : Ուրիշներ՝ համաձայն կարգադրութիւններ ըրած են միայն :

Գերագոյն խորհուրդի նախագահութիւնը քննութեան առած է նաեւ Հաղորդակցութեան եւ Թղթատարութեան ականոնութիւնները : Տրուած են համապատասխան որոշումներ :

Միացեալ նիստի մը ընթացքին, Հայաստանի Կոմպարտիայի Կեդրոնը եւ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը զբաղած է «դպրոցները պատրաստուած ուսուցիչներով ապահովելու հարցով» :

Նկատի առնուած է, որ պատրաստուած եւ իրենց կոչումին գիտակից ուսուցիչներով դպրոցները ապահովելու հարցը շատ կարեւոր է ընդհանուր կրթութեան յաջող զարգացման համար : Միւս կողմէ, ընդհանուր պարտադիր ութամեայ կրթութիւնը իրագործելու, գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ դպրոցները հիմնելու եւ գիշերային դասընթացքներ հաստատելու առընչութեամբ զգալի կերպով աւելցած է պատրաստուած ուսուցիչներու եւ դաստիարակներու պահանջը : Դժբախտաբար, սակայն, ուսուցիչներ պատրաստելու աշխատանքները նկատելի կերպով ետ կը մնան երկրին պահանջներէն : Յաճախ իբրեւ ուսուցիչ եւ դաստիարակ կը նշանակուին այնպիսի անձեր, որոնք չունին համապատասխան պատրաստութիւն : Վերջապէս անբաւարար հոգածութիւն ցոյց կը տրուին գիւղի երիտասարդներու բարձրագոյն կրթարաններու մուտքին, գիւղերու մէջ աշխատող ուսուցիչներու հանգստութեան համար եւայլն :

Ուստի, Հայաստանի Կոմպարտիայի Կենտրոնը եւ Նախարարներու Խորհուրդը պաշտօնապէս կը յանձնարարեն Պետպլանին եւ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի՝ Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան կոմիտէին, նկատի ունենալ ուսուցիչներու եւ դաստիարակներու պահանջը, երբ կը կազմեն ուսումնական իրենց ծրագիրները : Միեւնոյն ատեն, որոշում տուած են, 1962 – 63ի ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ, աւելցնել մանկավարժական ուսումնարաններու ընդունելութիւնը, ինչպէս նաեւ ռուս եւ օտար լեզուներու մանկավարժական հաստատութիւններէն ներս աշակերտներու մուտքը, որպէսզի ապահովուի 1 – 4 դասարաններու եւ օտար լեզուներու ուսուցչական կազմը : Միւս կողմէ, բացառաբար, մէկ – երկու տարուան համար պիտի ստեղծուին միամեայ մանկավարժական դասարաններ, միջնակարգ դպրոցներու շրջանաւարտներէն ուսուցիչներ պատրաստելու համար :

Կը նախատեսեն շինել մանկավարժական դպրոցներու շէնքեր Երեւանի եւ Կիրովականի մէջ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ »

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յունուար 13ին, Շաբաթ իրիկուն, «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը կատարուեցաւ՝ Պօմոնի Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ՝ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութեան :

Ծնողքներու եւ երիտասարդներու կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր՝ յարգանքի եւ քաջալերանքի իր բաժինը բերելու մատաղ սերունդին :

Հանդէսին բացումը կատարեց՝ Կապ. Խաչի դասընթացքին ուսուցիչը, հետեւեալ հակիրճ խօսքերով.— «Բիւրաւոր հայ սերունդներ ապրած ու անցած են, բայց չեն ունեցած նման, մանկայատուկ «Օր» մը : Դուք ունիք, այսօր Մանուկներու օրն է. յոյսի եւ լոյսի օր է անիկա մեզի համար : Մշակեցէք ձեր սիրտը, միտքն ու հոգին եւ ապրեցէք իբրեւ ճշմարիտ մարդիկ, արժանաւոր Հայեր : Դուք էք որ ներկան կը կապէք վաղուան, ինչպէս որ մենք կապեցինք երէկն այսօրուան : Մենք ալ, երբ մանուկներ էինք ձեզի պէս, դրասեղաններու առջեւ քրտինք թափեցինք ու միտք չարչարեցինք, մեր կրթական մշակներուն եւ հայրերուն խոստանալով ըլլալ՝ մեր ցեղին պատուաբեր զաւակները, շարունակել իրենց գործը՝ զոհողութեան եւ անձնուիրութեան ոգիով : Ահա այսօր ձեր առջեւն ենք ու ձեր մէջ՝ որպէսզի դուք ալ մեզի պէս սիրէք ձեր մայրենի, պատուական լեզուն, ազգն ու հայրենիքը :

Ազնիւ հպարտանքով լեցուեցէք՝ այն գիտակցութեամբ թէ՝ դուք զաւակներն էք արժանաւոր եւ ընտիր ցեղի մը որ Հայ կը կոչուի : Ինչպէս տօնուեցաւ երէկ ու կը տօնուի այսօր, վաղն ալ պիտի տօնուի ձեր «օր»ը՝ շնորհիւ Կապոյտ Խաչին որ պատրաստ է շարունակելու իր բոլորանուէր ճիգն ու զոհողութիւնները՝ ձեզի եւ ձեր մայրենի դաստիարակութեան համար : Ան կը յարատեւէ ու կ'աշխատի այն խոր գիտակցութեամբ թէ կը կատարէ՝ փրկութեան ազնիւ պարտք մը : Արժանի եղէք անոր սիրոյն եւ սիրեցէք զայն » :

Երկսեռ մանուկները ներկաներուն ընծայեցին հոգեկան անուշ վայելք մը՝ գեղարուեստական սեղմ բաժինով մը : Խմբովին երգեցին՝ «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն :

Փոքրիկ Շուշանիկ Անդրէասեան արտասանեց եւ երգեց «Հրեշտակը» : Յաջորդաբար արտասանեցին՝ Սեդա Փափազեան՝ «Փիսիկը» : Անի եւ Սօնիա Սէմէրճեան՝ « Ո՞վ , ո՞վ », «Ս. Ծնունդ եւ Նոր Տարի» : Անահիտ Մարգարեան՝ « Բարի աղջիկը» : Հերմինէ Աթիշեան՝ « Մաղթանք » : Թագուհի Համբարձումեան՝ «Ով Մեծասքանչ» : Յովհ. Շաքարեան՝ «Ս. Մեսրոպ» եւ Միսակ Պօղոսեան՝ « Մասիս»ը :

Կապ. Խաչի վարչութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, բազմատեսակ ու բազմաթիւ նուէրներ բաշխեց ոչ միայն իր դասընթացքի մանուկներուն, բոլոր մանուկներուն, որ ներկայ էին այս հանդիսութեան : Երկսեռ Մանուկներու խանդավառութիւնն ու ուրախութիւնը հրճուանքով լեցուցին բոլոր հանդիսականներուն սիրտերը :

Թող անմար մնայ Կապոյտ Խաչի ճրագը եւ ապրին ու Հայ մնան հայ մանուկները :

Վ. Մ.

Մ. ԹԱՂԻԱԴԵԱՆԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

ԺԹ. դարու հայ քաղաքական մտքի պատմութեան մէջ Խաչատուր Աբովեանէն ետք ամէնէն պայծառ դէմքերէն է Մեսրոպ Թաղիադեան : Իր լուսաւոր եւ ժողովրդական գաղափարներով նշանաւոր դէմք մը դարձաւ այդ ատենուան խաւարամիտ մտայնութեան տէր դարաշրջանին մէջ : Իր գործերը տոգորուած են հայրենասիրութեամբ եւ ազատասիրութեամբ :

Դժբախտաբար, չէ պահպանուած իր դիմանկարը : Սակայն ականատեսները շատ խօսած են իր մասին եւ յիշած են, թէ ան շատ աւելի կը նմանէր իր կենսագիրին՝ Մեսրոպ Սաթեանի :

Օգտագործելով այս տուեալները եւ յատկապէս Մեսրոպ Սաթեանի լուսանկարը, նկարիչ Վարդգէս Ստեփանեան Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին խնդրանքով գծած է Մեսրոպ Թաղիադեանի դիմանկարը : Գործը գնահատուած է մասնագէտներու կողմէ :

33 ԼԱՒԱԳՈՅՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 33 լաւագոյն խաղացողներէն է Երեւանի « Սպարտակ » «Ա.» խումբին աջ պաշտպաններէն՝ Գրիգոր Համբարձումեան : « Սրատես է, ոտքերու եւ գլուխի զօրաւոր հարուածներ կուտայ, իսկ խաղարկութիւնը ճկուն է» կը գրեն իր մասին Երեւանի թերթերը :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Այսօր Թիմարա բոլոր քիւրտ պէկերը յարգանքով մը կը վերաբերին անոր հետ անոր մէկ խօսքը շատ աւելի կ'արժէ, քան երբեք դատաւորի մը օրինական վճիռը : Ասոնք չեն ուրացուիր : Միայն թէ հըպարտ է եւ ամէն բան իր կամայականութեան ծառայեցնել կ'ուզէ :

— Կարծեմ թէ Ջօջը չափազանց կը պաշտպանէ զինքը, անանկ չէ՞ :

— Ջօջը կը պաշտպանէ զինքը, որովհետեւ բոլոր Թիմարցիներու աշխատանքը անոր կոկորդը կը լեցուի :

Պօղոս եպիսկոպոսը Ջօջին համար հարստութեան աղբիւր մըն է, որմէ ոսկիներ կը հոսին ... : Ո՞ւր է ... ի՞նչ կ'ընէ այնքան դրամները, որոնք կը թափին Վանահօր մը ձեռքին մէջ. ո՞չ ապաքէն քաղաքը կը փոխադրուին ամէն ատեն :

— Երբ Պօղոս եպիսկոպոսը Վահրամին վրայ այդ կերպ կը մտածէ, դուք ի՞նչ միջոց ձեռք պիտի առնէք կարենալ արգիլելու :

— Անձամբ տեսնելու պիտի երթամ ու իրեն պիտի յայտնեմ ապագայ պատասխանատուութիւնը :

— Լի՞մ կ'ուզէք երթալ :

— Ոչ, իմացայ որ քաղաքը կը գտնուի :

— Իր ազգականի՞ն տունը :

— Իհարկէ... չարթուան երկու օրը հոն է, կ'ըսեն :

Վանական կ'ուզէր կուսակցութիւններու բռնած ընթացքին վրայ տեղեկութիւններ ունենալ, հետեւաբար հարցուց.

— Կուսակցութիւնները ի՞նչ ջուրի վըրայ են :

— Առ այժմ, իրարու դէմ չեն հակառակիր : Կը զգան թէ վտանգը հասած է իրենց դուռը կը զգան թէ Համիտեան խուժանը, քիւրտ պէկը ու կառավարութիւնը չեն սպասեր որ մենք ալ մեր ծրագիրներու տարբերութիւնը վերջացունենք ու այնպէս կռուի դաշտը նետուինք : Հաւատացած են թէ քիւրտը կեդրոնացումի համակիրը թողնելով, ապակեդրոնացումին ետեւէն գացող չի փնտռեր.. Շաչխանային գնդակն որու որ հասնի տարբերութեան չի նայիր, ըսել կ'ուզեմ : Ասիկա մտած է անոնց գաղափարին մէջ : Ահաւոր ծանրութեան մը ներքեւ կը գտնուին, որ կը ճնշէ... եթէ բաժնուին իրարմէ, կորսուած են ... :

Ոհ, ասիկա մխիթարական է... գոնէ, գոնէ ներկայ աղետալի օրերուս մէջ չըհակառակին իրարու, ընդհատեց Վանական գոհունակութեամբ մը :

Ներսէս Արծրունին ընդհատելով Վանականին խօսքը, հարցուց.

— Վանահայրը հո՞ս է :

— –Այո, հոս է, պատասխանեց Վանական :

— Ուրեմն պէտք է տեսնել զինքը :

— Փոխադրութի՞ւն մը կայ :

— Ծիշդ է :

— Ատիկա դիւրին է. ե՞րբ պիտի ըլլայ :

— Թերեւս այս գիշերը :

— Շա՞տ է :

— Հարիւր հատ մը կայ :

— Հարկ չէ Վանահօրը խօսիլ :

— Հապա՞ :

— Ես ամէն բան պատրաստած եմ :

– Ի՞նչպէս :

— Կրցած եմ գտնել ապահով միջոց մը ... անհոգ եղէք : Վազգէնի՞ խումբն է, եթէ ոչ Սիրվարդինն է :

— Վազգէնինն է :

— Ո՞ւր է, կարծեմ թէ Քիւրտ Շէյխի մը հագուստը պահած էիք, ընդհատեց Ներսէս Արծրունին :

— Քովս է :

— Տուէք ինծի :

— Շատ աղէկ. ուրի՞շ :

— Քիչ մըն ալ երես քսելու մրուրէն պէտք է :

– Վանական բացաւ սնտուկը. ծրար մը հանեց, որուն մէջ կանաչ վերարկու մը, թուխ քօլօզ մը, ճերմակ փաթթոց մը ու հաստըկեկ կապտագոյն տիղմ մը կային : Յետոյ փոքրիկ շիշ մըն ալ հանեց եւ զանոնք Ներսէս Արծրունիին յանձնեց :

— Կարմիր կօշիկներ ալ չէ՞ք ուզեր, հարցուց Վանական :

— Կօշիկներն ալ տուէք, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին :

Երբ խորհրդաւոր ծրարը պատրաստուեցաւ, Ներսէս Արծրունին ոտքի ելաւ, ձեռքը բռնեց իր գաւազանն ու մեկնեցաւ :

Վանական մինակ մնաց : Իր սիրտը հանդարտած էր ինչպէս ծով մը՝ փոթորիկէն ետքը :

— Գնաց Մեծ Մարդը, մրմնջեց Վանական ինքնիրեն : Գնաց, ուր որ պարտականութիւնը կը մղէ զինքը... Աստուած թող իր առաջնորդն ըլլայ ... :

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Տատայեան (Մարսէյլ) իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ: Նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին Պ. Անդրանիկ Խաչատուրեան՝ յիսուն Ն. Ֆ.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէմինէն Օր. Բրաբիոն Տապաղեան քըսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, իր այցելութեան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Մարսէյլի կարգ մը ազգայիններէ հանգանակուած գումար:

	Ն. Ֆ.
Պ. Լօրան Էօքսիւզեան	1000
Ս. եւ Վարուժան Օսքանեան	500
Պ. Պաղտասարեան	250
Օր. Պաղտասարեան	100
Պ. Գըլըճեան Լեւոն	250
Պ. Պանտիկեան	200
Այրի Տիկին Թէրզիպաշեան	200
Պ. Խոսրովեան	200
Պ. Քէօսէեան	100
Պ. Դարբինեան	100
Տէրոյեան եղբայրներ	100
Օր. Սոնիա եւ Նաւրին Պօղոսեան	100
Օր. Սոնիա Ղազարեան	100
Բ. եւ Գ. Ղազարեան	100
Պ. Գաբրիէլեան Ջաւէն	100
Օր. Աննա Տէրոյեան	100
Օր. Ակինեան Անժէլ	100
Պ. Պըժեան	100
Պ. Պարսամ Յակոբեան	50
Պ. Պիպէռեան	50
Պ. Սերժ Սարգիսեան	50
Պ. Գասպարեան Հայրապետ	10
Պ. Գասպարեան	10
Փիէռ Ղազարեան	200
Ընդհանուր գումար՝	4070

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Էջմիածինի շրջանից, Արմիկ Յովհաննէսեանը, կը փնտռէ իր հարազատ եղբայրը՝ Աշոտ Յովհաննէսեան Ալեքսանի, Էջմիածինի շրջանից Սամաղար գիւղացի: Անհետացած է վերջին պատերազմի ընթացքին: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի լուր տալ, Պ. Գրիշա Տէր Յակոբեանի, Թրավէրս Կրօժան, Շաթօ Կոմպեռ, Մարսէյլ (13):

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

×

Պոլսաբնակ Տիկին Գոհարիկ Թէրզեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԱՐՋՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ, ծնեալ Տրապիզոն, 1909, մօրը անունը՝ Տիգրանուհի, հօրը անունը՝ Հայկ, որուն հետքը 1915էն ի վեր կորսուած է: Հասցէ՝ Գոհարիկ Թէրզեան, Օմէռապէտ խան, քաթ 3, թիւ 18, Կալաթա, Իսթանպուլ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի, 29 Յունուար, ժամը 18·30ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ստիպողաբար ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Surprise Party

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 15էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ, պար, պիւֆէ, ընտրուած սալեր (տիսք):

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ-ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չօքոլա, «Նուգէթ», «լոգում», «սուջուղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»: առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

28 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սթիւտիօ Քըէֆի սրահին մէջ, 24 Րիւ Տիւնօար:

Գեղարուեստական բաժին.— Խմբերգ; արտասանութիւն, ծաղիկներու պար, հայկական պարեր եւ մանկական անակնկալներ:

Պիտի ներկայացուի փոքրիկ թատերախ մը՝ «ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ»:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Կաղանդ Պապան իր նուէրները պիտի բաժնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պըզտիկներուն անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈԹՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3·30ին, Առլաք Սօլֆերինօ սրահը, 235 Րիւ Մուճէյրա:

Ծոխ յայտագիր:

«ԱՆԻԻՆ ԳԱՆՁԱՆԱԿԸ»

Մանկական թատերգութիւն: 4 արար
(Ատրինէ Տատրեան)

Խմբերգ, մեներգ, պար եւ արտասանութիւն:

Նուէրներու եւ մրցեղէններու բաշխում:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողով այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Օրակարգ.— Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, «Մուրատ» խումբի եւ Ռընաժի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, գլրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, ընկերուհի Ա. Փափազեանի բնակարանը, Րիւ Շառլ Միշէլ, թիւ 6, Պանեէօ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 3-ին: Մշակոյթի Տան մէջ: Պարահանդէսի հաշուետուութիւն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան դիւանը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

Յունուար 27, Շաբաթ, ժամը 20·30ին Մեզոն Ալփորի Սալ տէ Ֆէթին մէջ:

Առնուվիլի Նոր Սերունդի Կաւարենց թատերախումբը կը ներկայացնէ՝

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ - ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 28, Կիրակի, ժամը 16–24

LES AMBASSADEURS, 3, Avenue Gabriel, Champs-Elysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY et ses Capétiens — JAZZ NEW ORLEANS

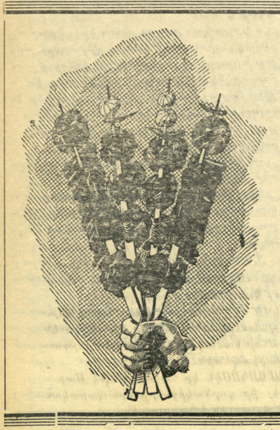
PEPITO GOMEZ — TYPIQUE TANGOS

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ճՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով

Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին: Հակառակ պարագային պարահանդէսին կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ:

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — DIMANCHE 28 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9316 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5117

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԲԱԳԻՆ"

Նոր տարուան հետ լոյս աշխարհ եկաւ նոր պարբերական մը Պէյրութի մէջ՝ նուիրուած հայ գրականութեան եւ արուեստի :

Էր երբեմն Փարիզն էր դարձած Պոլսոյ ժառանգորդը՝ իբրեւ վառարան արեւմտահայ մշակոյթի :

Այդ հին բարի օրերուն Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ համախմբուած էին մեծ թիւով մտաւորականներ, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին նախարարներ, գրագէտներ, բանաստեղծներ, հրապարակագիրներ, հանրային գործիչներ եւ խոստմնալից երիտասարդ գրողներ :

Ժամանակի ընթացքին հետզհետէ նօսրացան շարքերը, կեանքի բնական օրէնքով, պակսեցան մտաւորականները : Երջններէն վերջ շատոնց կարգը եկած է նաեւ միջին սերունդի ներկայացուցիչներուն : Դժբախտաբար նորեր չեն գար լեցնելու անդարձ մեկնողներուն տեղը :

Լոյս – քաղաքը մնաց ստուերի մէջ :

Ու Լիբանանի մայրաքաղաքը դարձաւ սփիւռքի Հայութեան մշակոյթի կեդրոնը, իր կրթական ու եկեղեցական հիմնարկութիւններով, իր մամուլով եւ հրատարակչական տուներով :

Բագին յատկանշական անունով մկրտուած է նոր ամսագիրը, յիշեցնելով համանուն պարբերաթերթը, որ Սահմանադրութեան շրջանի խարսխիկ ազատութեան օրերուն յառաջապահ բանբերն էր եղած Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան խանդավառ երիտասարդներուն :

Նոր Բագինը հրապարակ կուգայ դառնալու համար «կեդրոնական եւ կեդրոնաձիգ բեմ» մը, նպատակ ունենալով քով քովի բերել գրողները, աշխատանքի մղել զանոնք եւ հնարաւորութիւն տալ անոնց արժանաւորապէս ներկայացնելու իրենց ստեղծագործութիւնները, բան մը՝ որ վերջին տարիներուն կը պակսէր :

Ահա՛ թէ ինչպէս կը ներկայանայ Բագին իր առաջադրանքը.

« Երիտասարդ եւ լուրջ պատրաստուածութիններու տէր սերունդ մը ունինք այսօր, որ իր խանդավառութիւնները պոռթկալու եւ հոգին պարպելու հրամայականի մը առջեւ կը գտնուի : Նախորդ երկու սերունդներու ներկայացուցիչներուն կողքին, այս թերթին մէջ տեղ պիտի տրուի նաեւ այդ երիտասարդներուն : Նորերու յորդ ապրումներուն եւ հասուն մարդոց հասուն խոհերուն բեմը պիտի ըլլայ Բագինը» :

Հաստատուն հիմերու վրայ դրուած է գրական այս ամսագիրը, որ յաջողած է իր շուրջ համախմբել սփիւռքի մէջ արդէն իսկ անուն եւ անցեալ ունեցող գրագէտներ ու խոստմնալից նորեր : Խմբագրական մարմնին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն երիտասարդ գրողները, ինչ որ գրաւական մըն է ապագայ նոր նուաճումներու :

Մերձաւոր Արեւելքը կը տարբերի արեւմուտքի հայկական գաղութներէն : Մինչ այս վերջիններուն մէջ օրէ օր աստիճան մը աւելի կը պակսի հայերէն կարդացողներու թիւը, անդին՝ Լիբանանի, Սուրիոյ, Իրանի, Իրաքի, Եգիպտոսի, Յորդանանի, Կիպրոսի եւ Թուրքիոյ բարձրագոյն նախակրթարաններէն եւ միջնակարգ վարժարաններէն ամէն տարի հազարաւոր հրջանաւարտներ դուրս կուգան :

Անոնք ծարաւն ունին հայ գրականութեան : Անոնց մէջէն գրելու տաղանդ ու ընդունակութիւն ունեցողները քաջալերանքի կը կարօտին :

Բագին կոչուած է գոհացում տալու այս պահանջներուն, լայնախոհութեամբ, առանց նախապաշարումի, անշահախնդիր կերպով :

Սրտանց կ'ողջունենք Բագինի ծնունդը, յաջողութեան անկեղծ մաղթանքներով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ ՃԱՌԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԸ ՄՆԱՅ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԻՋԵՒ

Հապիպ Պուրկիպա ճառ մը խօսեցաւ կառավարութեան անդամներուն եւ Նոր – Տէսթուրի քաղաքական բիւրոյին առջեւ :

Յայտարարեց թէ կարեւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին երկրին բարիքին համար :

Անդրադառնալով Պիզերթի պարպումին, յայտնեց թէ շփումներ կատարուած են եւ բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Փարիզի մէջ : Շեշտած է թէ պարպումը անխուսափելի է եւ ատկէ պիտի չհրաժարին, «միայն պահանջներ չունինք, ըսած է Պուրկիպա այլեւ իրագործելիք հեռանկարներ : Հեռանկարին տանող ճամբան է միայն որ կարեւոր է : 10 տարի առաջ դէմ կը դնէինք Ֆրանսայի անզիջողութեան, այն զոր այսօր կը գտնենք կը յիշեցնէ Ֆրանսական ընդդիմութիւնը 1951ին Թունուզեան պահանջներուն դէմ : Ոմանք կը կարծեն թէ Յունուար 5ի ճառիս մէջ, հարցը կարգադրուած նկատած էի : Սխալ է : Այդ ճառին մէջ ըսած էի թէ Հռոմի խօսակցութեանց ընթացքին, Ֆրանսա ընդունած էր բանակցիլ պարպումի ժամանակացոյցին շուրջ, բայց իբրեւ նախապայման դրած էր վերաքննութիւնը համաշխարհային պատերազմի պարագային » :

Պուրկիպա աւելցուցած է նաեւ թէ ամէն անգամ որ պարպումի մասին խօսք կ'ըլլայ, Սուէզի պարագան կը յիշուի որ ի վերջոյ 1951 Յունուար 26ի Դահիրէի միջադէպերուն պատճառ դարձան : Պուրկիպա մերժած է Ֆրանսայի այդ նախապայմանը : Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա ընդունած է իր զօրքին քաշուիլը. որոշ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին՝ 15 ամիս առաջին գործողութեան մը համար, վեց ամիս յաջորդին :

Բայց այս կարգադրութեան համար, Թուական չորոշուիր եւ Թունուզիա, ըստ Պուրկիպայի մերժումի հանդիպած է եւ խօսք դարձած է այդ մասին : Ֆրանսա կը պահանջէ որ ինք որոշէ : Իբրեւ պատրուակ առնուած է, կ'ըսէ Պուրկիպա, միջազգային լարուած մթնոլորտը : Եւ վերջապէս Ֆրանսա առաջարկած է որ բանակցութիւնները վերսկսին յառաջիկայ Յուլիսին առանց սակայն այդ Թուականը նկատելու իբրեւ պարպումի գործողութեանց սկիզբ մը : Այս հարցը կապ ունի նաեւ Մերս էլ Քըպիրի հարցին : Պիզերթի պարագան, իբրեւ թէ, նախընթաց մը կրնայ նկատուիլ : Նախագահ Պուրկիպա եզրակացուցած է թէ մթնոլորտը միշտ լարուած կը մնայ Թունուզիայի եւ Ֆրանսայի միջեւ :

Պուրկիպա ապահովութիւն ալ տուած է որ ուրիշ պետութեան մը պիտի չյանձնէ Պիզերթը, ինք տրամադիր է սպասելու մինչեւ Յուլիս, բանակցութիւնները վերսկսելու համար :

Մինչեւ Յուլիս, Թունուզիա եւ Ֆրանսա յարաբերութիւն պիտի չունենան դիւանագիտական գետնի վրայ :

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԵՐԱԶԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՆԻՒԹ

Սոն Փոսթա կը գրէ «Ուշադրութի՛ւն, ուշադրութի՛ւն, Քիւրտիստանի իտէալը վերստին կ'ողջնայ» խորագրին տակ.—

Մերձաւոր Արեւելքի վերջին տարիներու արիւնահեղ դէպքերուն մէջէն զինուած մարդ մը երեւան ելաւ, Մուսթաֆա էլ Պարզանի : 64ամեայ բայց առոյգ այս մարդը, որ երիտասարդ մնացած է, հըրոսակային կռիւներու իր հսկայ փորձառութիւնով տեսական վտանգ մը դարձած է Իրաքի վարչապետ Քասըմի համար որու անդադար կը սպառնայ 1958էն ի վեր :

Պարզանի Նոր տարին թեւակոխեց նոր ապստամբութեամբ մը եւ երկար շաբաթներ կառավարութեան մահուան քրտինք թափել տալէ ետք դարձեալ իր լեռները քաշուեցաւ :

Հիմա նորէն ձայն կը բարձրացնէ :

Քասըմ, որ Քուվէյթի աչք տնկած է եւ 17.000 զինուոր ղրկած Իրաքի հարաւակողմը, իրականութեան մէջ իբր նպատակ ունի Արեւելքի ապստամբութեան շրջանէն հեռացնել այս 17.000 զինուորները, որոնք ամբողջովին Քիւրտերէ բաղկացած են :

Ինչպէս յայտնի է, այսօր աշխարհի Քիւրտերը ցրուած են Թուրքիոյ, Իրաքի, Իրանի, Սուրիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ : Այս 12 միլիոնոց զանգուածին երկու միլիոնը Իրաքի բնակչութեան երկուքուկէսը կը կազմէ : Քրտական պետութիւնը 25 դար առաջ իր տիրապետութիւնը տարածած էր մինչեւ Սուրիա եւ Եգիպտոս : Քիւրտերը կ'ըսեն թէ մեծահռչակ հերոս Սելահատտինի էյուպին ալ զտարիւն Քիւրտ էր :

Ատենօք պարսիկ կայսր Սիրուսի Նինուան եւ Բաբելոնը գրաւելու համար օգնող Քիւրտերը ժամանակի ընթացքին ցրուեցան, չկրցան քայլ յարմարցնել քաղաքականութեան յառաջդիմութեան եւ վերածուեցան ամենանախնամական ցեղախումբերէն մէկուն :

Մուսթաֆա էլ Պարզանի, որ այսօր վերստին մէջտեղ կը նետուի քրտական դատով, ամէն բանէ առաջ սոսկալի թշնամի մըն է Թուրքի : Որովհետեւ իր հայրը 1908ին, Օսմանեան կայսրութեան շրջանին, Թուրքերուն կողմէ կախուած է :

1930ին, իր եղբայրը՝ Շէյխ Ահմետ ուժ տուած է ապստամբութեան մը, որ ծագած էր դարձեալ Իրաքի մէջ : Պարզանիները ճիշդ երեք տարի դիմադրած էին անգլիական միութիւններուն եւ անոնց ծառաներուն : Պարզանի 1942ին աքսորուեցաւ, փախաւ եւ փորձեց քրտական անկախ պետութիւն մը հիմնել, չկրցաւ յարգել իր խոստումը, այս պատճառով քրտական 79 գիւղեր հրկիզուեցան, քանդուեցան : Պարզանի յետոյ Ռուսիա ապաստանեցաւ, միայն 1958ին կրցաւ վերադառնալ Իրաք, Քասըմի խօսքով : Պարզանի հաստատուեցաւ Նուրի Սայիտի ապարանքին մէջ, Ռուսիոյ հետ շփման մէջ մտնելով նաւերով զէնք եւ ռազմանիւթ բերել ձեռնարկեց, ինչ որ փոթորիկ յարոյց :

Կասկած չկայ թէ Պարզանի Ռուսիոյ մէջ իւրացուցած է համայնավարական սկզբունքները : Բայց ան ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ հիմնել ազատ Քիւրտիստանը :

—Քիւրտերը բաժնող սահմանները արուեստական են, կ'ըսէ ան :

Ա. աշխարհամարտին վախճանին նախագահ Ուիլսընի ջանքով ողջնցած ազատ Քիւրտիստանի գաղափարը այսօր այսպէսով վտանգաւոր կերպով ծաւալիլ ըսկըսած է » :

ԵԿԷՔ ԻՄ ՏՈՒՆԸ

Սիրտս մաճուր է, սիրտս բարի է,
Սիրտս բացուած է ոպէս աճունը,
Խնդութեան տօն է ու նոր տարի է,
Եկէք բոլորդ, եկէք իմ տունը :

Թո՛ղ ճեզ ուղեկցի ձիւների պարը,
Թո՛ղ փաթիլներից ժպտայ գարունը ,
Թո՛ղ խինդով ճգուի ճեր ճանապարհը,
Անուշ ծիծաղով եկէք իմ տունը :

Այսօր անծիր է իմ խնդութիւնը,
Հոգուս անդորրը այսօր երգում է ,
Ասես եկել է կեանքի գարունը
Ասես բացուել է ու համերգում է :

Ծաղկով կը զուգենք մերկ սարերին էլ ,
Բոլորն այդ մեր լոյս բախտի համար է ,
Հին տարուայ նման այս նոր տարին էլ
Բարձունքներ իրար կապող կամար է :

Կանաչ կը բուսնի անգամ քարին էլ,
Ճամբէք կը բացուի դէպի անհունը ...
Այնպէս անչար ու այնպէս բարի եմ ,
Եկէք բոլորդ, եկէք իմ տունը :

ՅԱՐ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ձախողեցան առջի օր երբ կը փորձէին ամբողջ տարրալուծարան մը լուսին ղրկել : Լուսինէն 30–40 հազար քիլոմեթր առաջ տիեզերանաւը շեղեցաւ իր ճամբէն : Նոյն օրը պիտի փորձէին մարդ մըն ալ ղրկել :

«ԱՀԱԿ»ի Արտաքին նախարարը՝ Սատտ Տահլապ Մարոքի ձայնասփիւռին յայտարարեց թէ ոչ ոմանց լաւատեսութիւնը կը բաժնէ, ոչ ալ ուրիշներու յոռետեսութիւնը : Ըստ իրեն պէտք է աշխատիլ որպէսզի բանակցուած լուծում մը գտնուի ալժերական հարցին :

ՇՔՐԻՓՆԻՔԻ ծննդեան 97րդ տարեդարձին առթիւ, Փրաւտա, որուն խմբագիրներէն մէկը եղած է 1914ին յօդուած մը նուիրած է ուր կը յիշուի թէ 1917էն արդէն ուկրայնական կառավարութեան վարչապետը ընդդիմացած է Սթալինի : Այս ձեւով երեւան կ'ելլէ թէ Շքրիփնիքի պատիւը վերահաստատուած է :

ՌԱՊԱԹԻ իշխանութիւնները ցնոր տնօրինութիւն արգիլեցին Թունուզեան թերթերու վաճառումը Մարոքի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Ժան Կեհընօ, գրագէտ եւ հրապարակագիր : 29 քուէարկողի վրայ ստացաւ 15 ձայն, տասը ձայն ալ ստացաւ Փիէր Մոնթել : Կեհընօ ծնած է 1890ին : Խմբագրապետը եղած է Եօրոփ պարբերականին, հիմնած է ուրիշ մը՝ Ուրբաթ, Անտրէ Շամսոնի եւ Վիոլլիսի հետ : Կ'աշխատակցի Ֆիկարոյի եւ Գրական Ֆիկարոյի :

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Զօր. Պախթիար անորոշ ժամանակի համար պիտի հեռանայ Պարսկաստանէն : Ծանօթ է իբրեւ աջ – ընդդիմադիր, մեկնումի պահուն յայտարարած է «երկրէս կը հեռանամ Շահին առաջարկին վրայ որպէս պատրուակ չտալու համար Տօքթ. Ամինի» :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ Յունաստանի աւագերէցը՝ Եաքովա Արք. հրաժարեցաւ Յունաստանի ուղղափառ եկեղեցւոյ Պատրիարքի իր պաշտօնէն :

ՊԻԷՎԻ մէջ բժուշկեւ ընդունեցաւ Պիրման պատուիրակութիւն մը որ ՈՒ Նուէն մասնաւոր նամակ մը յանձնեց խորհրդային վարչապետին :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Սարրաճ եւ իր գործակիցները հրապարակաւ պիտի դատուին Փետրուարին :

ԲԱՌԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Ինչո՞ւ Կով գրուած է Կոս կղզին ա– նունը Նոր Կտակարանին մէջ :

Կով գրչական ձեւը կը համապատաս– խանէ բնագրային Կօ (օմեղայով) գրչու– թեան,— արդարեւ նմանօրէն Յով կը գրենք Իօ (օմեղայով) աստուածուհիին անունը :

Բայց Կօ սեռական հոլով չէ՞ Կոս տե– ղանուան :

Երբ անգլերէն, գերմաներէն, ֆրան– սերէն Թարգմանութիւնները Կոս կը կո– չեն կղզին, (յունարէնն ալ՝ իբրեւ ուղ– ղական հոլով), ինչո՞ւ հայերէնը Կով պիտի գրէ՝ կարծել տալով, նախ, Թէ կը հետեւի Կոս տեղանուան յունարէն սեռական հոլովաձեւին, երկրորդ, Թէ ինկած կորսուած է սէ տառը (Կովս) :

Գիշերը քունս չտարաւ : Այլեւս պարզ էր Թէ պիտի չկարենայի ուրիշ աշխա– տանք կատարել՝ եԹէ չպրպտէի, չքննէի եւ չպարզէի մտածմանս թանխոնը :

Կոս, իբրեւ տեղանուն, մէկ անգամ գործածուած է Աստուածաշունչ Մատեա– նին մէջ, յունարէնը Կօ, հայերէնը Կով ձեւին տակ (Գործք, ԻԱ. 1) : Յունարէն Հին Կտակարանին մէջ գործածուած է ուրիշ տեղ մըն ալ,— Մակաբայեցւոց ա– ռաջին գիրքին մէջ (Գլ. ԺԵ. 23), բայց մեր հայերէնին մէջ չկայ այդ տեղանու– նը :

Կոս գործածուած է նաեւ իբրեւ անձ– նանուն, մէկ անգամ, Հին Կտակարանին մէջ (Ա. Մնաց. Ի. 8) : Այստեղ մեր գը– րաբարը կը գրէ Կովս : Հարկ է սակայն աւելցնել Թէ բոլոր Թարգմանութիւններն ալ սխալ կատարած են տառադարձութիւ– նը,— եբրայերէնը Կոց գրուած է (վեր– ջին տառը՝ ցադէ), եւ կը նշանակէ փուշ, եւ այդ նշանակութեամբ ալ գործածուած է այլ տեղ (Եզեկ. ԻԸ. 24) : Ուրեմն կապ չունի այն բառին հետ, որուն ծագումը կը փնտռենք :

Կոս կղզիին մասին բառագիտական պր– պըտումներուս ընԹացքին՝ զարմանքով տեսայ որ Փ. Նոյէլ կը գրէ Թէ, այս կըղ– զիին վրայ, կովի կերպարանափոխուած են բոլոր... կիները՝ ըստ Ովիդիոսի : Հարկ եղաւ մաղել Ովիդիոսը, ուր ի վեր– ջոյ գտայ բնագիրը որ այսպէս է.— Երբ Հերակլէս առաւ տարաւ իր հօտը, կոտոշ բուսաւ Կոսի կիներուն ճակատին վրայ (Կերպարանափոխ. Է. 363) : Զուգադի– պութեան նայեցէք :

Կոս բառ մը կայ եբրայերէն լեզուին մէջ ալ, բայց ակիհ նշանակութեամբ,— ատիկա եւս չի հետաքրքրեր մեզ :

Կոս բառ մը ունի նաեւ լատիներէնը, բայց յ–ռանաքար նշանակութեամբ : Ըստ Դիոսկորիդէսի եւ Պլինիոսի տեղեկու– թեանց՝ հին իմաստունները այս յեսա– նաքարին խարտուքը կը գործածէին դար– մանելու համար ճաղատութիւնը, հալե– ցնելու համար փայծաղը, մեղմելու հա– մար լուսնոտութեան տագնապները, ե– րեւան հանելու համար Թունաւորման պարագաները, (գաղտնօրէն յեսանաքարի փոշի կը դնէին Թունաւորուած մարդուն բարձին տակ, եւ Թունաւորման ենԹա– կան կը յայտնէր Թէ ո՛ւր եւ ե՛րբ Թունա– ւորուած է),— տես Դիոսկորիդէս Ե. 167 եւ Պլինիոս ԼԶ. 18 :

Իբրեւ պատկերազարդութիւն բառա– խուզական այս աշխատանքին, հետա– քրքրական կը գտնեմ աւելցնել Թէ կոս (սէ օ էս) բառ մըն ալ կայ հին ֆրանսե– րէնի մէջ,— կը նշանակէ այն ամուսինը՝ որուն կը յանձնուի իր կնոջ ապօրէն զա– ւակներուն սնուցման հոգը : Կոս կոչուած այս ամուսիններուն պաշտպան սուրբն ալ կը կրէ Ս. Առնու անունը :

Եւ ահա եկանք հասանք յունարէնին :

Կոս բառը, յունարէնի մէջ, տեղանուն ըլլայ Թէ հասարակ բառ, կը ներկայանայ ուղղագրական բազմաթիւ ձեւերով եւ հոլովաձեւերով, նոյնպէս իմաստի այլա– զանութեամբ : Մխիթար աբբահօր տուած նշանակութիւնը, գեղմ ոչխարաց կամ զորդ, կ'երԹայ կօս = կաւաս ուղղա– գրութեամբ նոյն բառին, (այս անունը կը կրէր նաեւ Կորնթոսի մէկ բանտը) :

Կոս բառին բնակակից է Իոս բառը, կղզի մը Եգէականի մէջ : Շատ բարդ չէ այս բառին պատմութիւնը, կը նշանակէ Թոյն, եւ սեռական հոլովաձեւն է Իու : Ընդհակառակն, խեռ ու հեստ բառ մըն է կոսը, որ քմայավար հոլովաձեւեր ունի, ու կը ծածկէ իր ծագումը :

Հետաքրքրական կէտ մը.— Կոս կղզին նշանաւոր էր հիւսուածեղէնի տեսակով մը, մետաքսեայ շղարշ մը, որ կը կոչուէր «կոսական»,— նուրբ եւ ծայր աստիճան Թափանցիկ, այնքան որ Սենեկա կը գրէ Թէ ոչ մարմինը կը պաշտպանեն այդ հիւսուածքները, ոչ ալ ամօԹխածուԹիւ– նը, բայց կին մը կրնայ պնդել, առանց սուտ խօսած ըլլալու, Թէ մերկ չէ : Ա– րերն ալ կը հագնէին նման հիւսուածե– ղէններ, հինէն ի վեր շատ յարգի, Թէեւ Յորնաղ խստիւ կը ձաղկէ նման զգեստ– ներ կրողները :

Եւ հիմա ուշադրութիւն.— Հին Կտա– կարանին մէջ, երեք տեղ կայ՝ ուր կը յիշատակուի տեղանուն մը, Կօա ձեւով, կարգ մը Թարգմանութեանց մէջ կոր– սուած,— հայերէնը կը պահէ :

Մնացորդաց երկրորդ գրքին մէջ (Գլ. Թ. 28) կը կարդանք. «Եւ ելք ձիոցն Սո– ղոմոնի յԵգիպտոսէ եւ յամենայն երկ– րէ» :

Այստեղ, Եգիպտոսէն զատ, աշխար– հագրական ուրիշ անուն չեն յիշատակեր բոլոր Թարգմանութիւնները : Բայց երբ նոյն այս վկայութիւնը կը կրկնուի այլ տեղ, երեւան կուգան Թարգմանական տարբերութիւններ եւ աշխարհագրական անուն մը :

« Եւ ելք երիվարաց Սողոմոնի յԵգիպ– տոսէ, եւ ի Թեկուայ վաճառք արքայի, եւ առնուին ի Թեկուայ գնովք» (Գ. Թագ. Ժ. 28) :

Այստեղ արդէն երեւան եկաւ նոր տե– ղանուն մը, Եգիպտոսէն ետքը :

« Եւ Սողոմոնին ձիերը Եգիպտոսէն կու գային, ու Թագաւորին վաճառականնե– րուն կարաւանը որոշուած գնով մը ձիե– րու երամակներ ծախու կ'առնէին» (Բ. Մնաց. Ա. 16) :

Այստեղ «շտկըտուած» է պարբերու– Թիւնը, բայց կորսուած երկրորդ տեղա– նունը :

Ըստ ոմանց՝ Թեկուա տեղանունը Կօա բառն է, ծագումով եգիպտական : Ըստ այլոց՝ քուահ բառն է, ծագումով եբրա– յական : Վերջին պարագային՝ կը նշանա– կէ վաճառականներուն «կարաւան կազ– մելը», իսկ առաջին պարագային՝ խօսքը Թանկագին «հանդերձանքի» մասին է, այնպէս որ պարբերուԹիւնը, սրբագր– ուած ձեւով, աւելի հասկնալի կը դառ– նայ՝ երբ կը ներկայացուի այսպէս.

« Եգիպտոսէն ձիեր կը բերէին Սողո– մոնի համար, եւ նուրբ կերպասներ» : Այս ընԹերցանութեամբ կը դարմանուի աշ– խարհագրական անուան կորուստը կամ պարբերութեան մթութիւնը :

Այսպէս, գրաբարին մէջ յիշուած եր– կրորդ տեղանունը, սրբագրելով կրած ա– ղաւաղումը, կ'ըլլայ (Թե)կօա, որ ոչ միայն տեղանուն է, այլ եւ տեղւոյն ար– տադրութեան (հանդերձանքի) անուն :

Այս պրպտումը անոր համար որ ըսեմ Թէ Կոս, որ կուգայ կօա կամ կօ ձեւերէն, խորԹ է յունարէնի (Պուազաք չունի), ա– պահովաբար հին եգիպտերէն : Զմոռնանք որ Եգիպտոս կը տիրապետէր այն կղզե– խումբին վրայ, որոնք կը լողան Եգէա– կանի մէջ : Թերեւս այդ է պատճառը, որ ուղղագրութեան եւ հոլովաձեւի անկա– նոնութիւն մը կը մատնէ Հիպպոկրատի կղզիին անունը (համեմատել Հոմերոսի, Թէոկրիտէսի, Հերոդոտի վկայութիւննե– րը,— Հոմերոս ունի միայն հայցական հոլով) :

Հայերը կօա, կօաս, կօաւս, կաւոս, կուս, կոս, կօ ձեւերէն ընտրած են վեր– ջինը, որ սեռական հոլովաձեւ է : Այստեղ մտքս կ'իյնայ Հ. Եղիա Փէշիկեանի դասը, Թէ սեռականը ցոյց կուտայ ոչ Թէ բառին արմատը, այլ բունը, որուն վրայ կը կազմուին բարդութիւնները : Կոս կղզիին անուան բունը, կօ, կը հաս– տատուի նաեւ անով որ Յոյները կ'ըսեն. — Իս Թէն Քօ, այս սուրԹիւնը կղզիին տուած է, այսօր, ՍԹանքօ անունը : Այդ քօ կամ կօ բունը առնելով՝ Հայերը, ըստ դասական տառադարձութեան, կազմած են Կով ձեւը, ինչպէս Իօ ձեւէն՝ Յով ձեւը, փակելով ձայնաւորը : Շատ համոզիչ չէ, բայց ուժս այսքան կը բա– ւէ :

Սխալ չէ, սակայն, առնել նաեւ Կոս բառաձեւը եւ դասական օրէնքով վերա– ծել Կովս ձեւին,— կանխարգիլելու հա– մար որեւէ շփոթութիւն, առաջինը՝ իմ շփոթութիւնս՝ կարծել Թէ սեռական հո– լովաձեւ առած է Հիպպոկրատի ծննդա– վայրին անունը Նոր Կտակարանին մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱԼԻ ՖՈՒԱՏ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

Բ.

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի Թուրք պատուիրակութեան նախագահ Պեքիր Սամիի Անգարայէն ղը– կուած է սա հրահանգը .

« Մեր ուշադրութենէն չէ վրիպած դաշնակներուն Անտանտի կառավարու– թեանց մեքենայութիւններուն մասնակցի– լը : Արեւմուտքի մէջ Յոյներուն օգնելու մտօք մեզի դէմ տեւաբար յարձակողա– կան դիրք բռնած ըլլալով՝ Արեւելեան ճակատի մեր բանակը անշարժութեան մատնուած է :

« Սեւրի մէջ Պոլսոյ կառավարութեան ստորագրել տուին մեր Արեւելեան նա– հանգները գրաւելու դաշինք մը, այդ ձե– ւով Պասրայի ծոցէն մինչեւ Սեւ Ծով Թուրքիոյ մէջ Անտանտի հեղինակութեան եւ ազդեցութեան ենԹակայ մեծ գօտի մը առաջացնելով : Յունաստանը Ռումելիի մէջ շարժման մէջ դրին. Կովկասի եւ Ի– րանի մէջ ալ խլրտումներ առաջ բերին :

« Թուրք Ազգային Մեծ Ժողովը, ընդ– հանուր գործողութեանց սկսելէ առաջ, անոնց յոխորտանքն ու ծրագիրները ի դերեւ հանելու նպատակով, ստիպուած է նախ դաշնակներուն դաս մը տալ :

« Դաշնակներուն սանձման տակ հայ ժողովուրդը յուսալուր նահանջելու պարագային, Հայաստանի մէջ Խ. Ռու– սիոյ եւ Թուրքիոյ կողմէ ընդունելի կա– ռավարութիւն մը կազմելու մեր մտա– դրութեան մասին Մոսկուայի կառավա– րութիւնը տեղեակ պահեցէք, կը խնդ– րենք» :

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԾՈՒՂԱԿԸ ՁԳԵԼՈՒ ԱՆՅԱՋՈՂ ՓՈՐՁԸ

Այդ շրջանին Թուրք Ազգային Մեծ Ժո– ղովի եւ կառավարութեան հեղինակու– Թիւնը ամբողջ երկրի մէջ տարածուած էր : Անգլիոյ հովանաւորութեան տակ գտնուող Պոլսոյ կառավարութիւնը իր հմայքը կորսնցուցած էր :

Անգլիացիք սկսած էին վարել իրենց համար աւելի կարեւոր Միջին Արեւելքի խնդիրներու լուծումին ձգտող քաղաքա– կանութիւն մը : Նոյն շրջանին Խ. Ռու– սաստան, նոր Թուրքիոյ հետ բարեկա– մութիւն ընելով եւ գաղտնօրէն անոր օգ– նելով հանդերձ, յանկարծ Վանի եւ Բա– ղէշի նահանգներէն ի նպաստ Հայաստա– նի հողամասեր փրցնելու հարց յարոյց եւ այդ պատրուակին տակ Անգարայի հետ յարաբերութիւնը խզեց եւ մշակուած հա– մաձայնութիւնը չստորագրեց : Այս քայ– լը, անկասկած, ռուս եւ բրիտանական ի– րաւախոհութեան մը ճամբայ հարթելու յարմարագոյն միջոցն էր : Դժբախտա– բար, Անգարայի պատուիրակութիւնը ժամանակին չէր նկատած Ռուսերուն նոր առաջարկին ներքին ծալքերը :

Այդ օրերուն բանակցող կողմերը այն աստիճան անկեղծ կ'երեւային, որ մեր մտքէն բնաւ չէինք անցըներ, Թէ Ռուսե– րը նման երկդիմի դիրք մը կը բռնեն : Արեւելքի մէջ երկերեսանիութիւնը ընդ– հանրապէս Արեւմուտքին յատուկ կը նը– կատուէր : Պեքիր Սամի պէյ, Օգոստոս 28ի գիշերը Չիչերինի հետ տեսակցած ա– տեն, անոր խիստ եւ անզիջող ընԹացքին ի տես որեւէ իրաւախոհութեան մասին չէր մտածած, այլ միայն դիւանագիտա– կան նոր խաղի մը վերագրած էր անոր բռնած դիրքը :

Պեքիր Սամիի Տրապիզոնէն Անգարա յղած հեռագրին մէջ իրաւախոհութեան մութ առաջարկ մը կը նշմարուէր :

Առոր առաջքը առնուեցաւ, չնորհիւ Ազգ. Մեծ Ժողովի եւ կառավարութեան աչալուրջ եւ կտրուկ սա հրահանգին. « Մէկ Թիզ հող զիջելու տրամադիր չենք» (16 Սեպտեմբեր, 1920) :

ԵԹէ Հայաստանի վրայ մեր յարձա– կումը հինգ ամիս առաջ կատարուած ըլ– լար, շատ աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլ– լար : Ռուսերուն եւ Անգլիոյ հետ բանակ– ցելու ատեն մենք Արեւմտեան ճակատի վրայ երկու տեսակ ազդեցութիւն կ'ունե– նայինք, Ռուսերուն հետ նոր սկսած բա–

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

« Հրէշային միայն կարելի է յորջորջել ամբողջ ժողովուրդներու տեղահանու– Թիւնը — կը բորբոքի Խրուշչեւ.— ամ– բողջ ազգեր, իրենց համայնավար ան– դամներով, Կոմսոմոլներով, առանց մէկ հոգին իսկ զանց առնելու, խլուեցան ի– րենց ծննդավայր հողերէն. եւ ռազմական տեսակէտէն ոչ մէկ պատճառ կրնար ար– դարացնել այս տեղահանութիւնները » :

Եւ Խրուշչեւ մի առ մի կը Թուէ այն ժողովուրդները, որոնք տեղահան եղան Սթալինի հրահանգով — 1943ին՝ բոլոր Քարաչայները, նոյն տարուան Դեկտեմ– բերին՝ Քալմուքներու ինքնավար հանրա– պետութեան ամբողջ բնակչութիւնը, 1944ի Մարտին՝ բոլոր Չէչէններն ու բո– լոր Ինգուշները : 1944ի Ապրիլին՝ բոլոր Պալքարները :

« Ուկրայնացիները բախտաւոր պէտք է նկատեն իրենք զիրենք, որ երեսուն մի– լիոն էին. եԹէ այդքան շատ չըլլային՝ Սթալին զանոնք ալ կը տեղահանէր. բայց այդքան մարդը ո՞ւր պիտի տեղաւորէր». կը շարայարէ Խրուշչեւ, մինչ 1600 պատ– գամաւորները բարձրաձայն կը խնդան. Ջղային խնդուքով :

Հիւսիսային Կովկասի մէջ բնակող Քա– րաչայները հարիւր հազար հոգի էին. Կասպից ծովու եզերքը բնակող Քալմուք– ները երկու հարիւր հազար հոգի էին. Կովկասի բնակիչ Չէչէններն ու Ինգուշ– ները՝ 700.000 հոգի. Անդրկովկասի բնա– կիչ Պալքարները՝ հարիւր հազար հոգի :

Խրուշչեւ իր յիշատակութեան մէջ մոռ– ցած էր Ղրիմի երկու հարիւր հազար Թա– Թարները (1944ին տեղահանուած), Վոլ– կայի վեց հարիւր հազար Գերմանացինե– րը, որոնց նախնիքը Ռուսաստան հաս– տատուած էին Եկատերինա Բ. ցարու– հիին հրաւէրով եւ 1924ին, մասնաւոր հրամանագրով մը ինքնատիպ հանրապե– տութիւն հռչակուած էին : 1941 Օգոստոս 28ին, նոր հրամանագիր մը չեղեալ կը նկատէր Գերմանացիներու ինքնավար հանրապետութիւնը, որուն աշխատասէր, մաքուր, ստեղծագործ ոգի ունեցող ժո– ղովուրդը կը փոխադրուէր Սիպերիա՝ Օմսքի եւ Նովոսիպերսքի շրջանը, կամ Կեդրոնական Ասիա՝ ԱլԹայի շրջանը :

Խրուշչեւ, անշուշտ ոչ մէկ խօսք ըրաւ Վոլկայի շրջանին Գերմանացիներուն մա– սին, քանի որ մասնաւոր սէր մը չունի Գերմանացիներուն հանդէպ : Նոյնիսկ, խորքին մէջ, բաւական գոհ մնացած ըլ– լալու է, որ ՍԹալին փիրայատուկ միջոց– ներով լուծած է այդ հարցը :

Միեւնոյն նկատումներով է, որ ոչ մէկ խօսք ըրաւ հալածուած ուրիշ հաւաքա– կանութեան մը — Հրեաներուն մասին ալ :

Վերադառնալով Չէչէններուն եւ Ին– գուշներուն, ասոնք ցարերու տիրապե– տութեան իսկ օրերէն անվհատ պայքա– րած էին ռուսական տիրապետութեան դէմ : 1864ին պարտութեան մատնուած դարձեալ ապստամբած էին 1897ին եւ անգամ մը եւս պարտուած՝ Ռուսերու Թուական առաւելութեան պատճառաւ :

Երբ պայԹեցաւ ռուսական յեղափո– խութիւնը եւ ցարական իշխանութիւնը տապալեցաւ : Չէչէններն ու Ինգուշները անկախութիւն հռչակեցին : Լենին սկիզբը չհակառակեցաւ. ցարական բոլոր գա– ղութներու ժողովուրդներուն անկախու– թիւն խոստացած էր : Բայց, անգամ որ իր իշխանութիւնը ամուր հիմերու վը– րայ զգաց, զէնքի ուժով Ռուսիոյ միա– ցուց նախկին բոլոր գաղութները : Ա– գործը յաջողցնողներն էին՝ Սթալին, Վ– րոշիլով եւ Միկոյեան :

Բայց 1929ին, «Հողերու համայնացու– մը» այնքան ընդդիմութեան հանդիպե– ցաւ Չէչէններու եւ Ինգուշներու մօտ, որ ընդհանուր ապստամբութեան պատճառ դարձաւ : Խորհրդային իշխանութիւններ ստիպուեցան այդ շրջանին մէջ հողերու համայնացման ծրագիրը գործադրելէ հրաժարիլ :

(26 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Աւելի յիսուն հարիւր տարի առաջ առողջապահութիւնը անուշադրութեան մատնուած էր գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ: Տարիներու ընթացքին բժշկութեան եւ գիտութեան յառաջդիմութեամբ բարելաւուեցաւ նաեւ բազմաթիւ երկիրներու ժողովուրդներուն առողջապահութեան մարմիններու կազմակերպումը: Շատցաւ բժիշկներուն թիւը, բացուեցան հիւանդանոցներ եւ առողջարաններ, ընտեղծուեցան առողջապահութեան համար բարենպաստ պայմաններ:

1913ին Հայաստանի մէջ կային 73 բժիշկներ եւ ատամնաբոյժներ, մինչ բնակչութեան թիւն էր 700·000, այլ խօսքով տասը հազար հոգիի կ'իյնար մէկ բժիշկ: Աւելի ողբալի էր հիւանդանոցներուն վիճակը: 1913ին ամբողջ Հայաստանի մէջ կար հիւանդանոցի 212 մահճակալ:

Ահա, օրինակ, քանի մը փաստեր, որոնք ցոյց կու տան Հայաստանի առողջապահութեան վիճակը աւելի յիսուն հարիւր տարի առաջ: Պրոկհաուզ եւ Եֆրոնի հանրագիտարանին մէջ, որ լոյս տեսած է ճիշդ հարիւր տարի առաջ, կը կարդանք հետեւեալը Երեւանի մասին: «Ամառուան տաքին եւ այդ կապակցութեամբ քաղաքին վատ վիճակին, ինչպէս նաեւ մժեղներուն, մոծակներուն եւ այլ միջատներուն շատութեան պատճառով ամառը հոն մնալը չափազանց ծանր կը դառնայ, որուն հետեւանքով բարեկեցիկ բնակիչները կը մեկնին Քանաքեռ գիւղը, իսկ պետական մարմինները կը փոխադրուին Դարաչիչակ ամարանոցը»:

Ալեքսանդրապոլի մէջ կար տասը մահճակալնոց միայն մէկ հիւանդանոց, որ բացուած էր 1905ին: Ղարաքիլիսա ունէր ընդամէնը մէկ բժիշկ, իսկ գիւղերուն եւ երկրորդական քաղաքներուն մէջ կ'աշխատէին հատ ու կենտ բժիշկներ կամ այսպէս կոչուած «հեքիմներ»:

Ինչպէս ըսինք, բժշկութեան եւ գիտութեան յառաջդիմութեամբ բարեփոխուեցաւ ինչպէս շատ մը երկիրներու, այնպէս ալ Հայաստանի առողջապահութեան վիճակը: Արդարեւ, արդէն 1928ին, Հայաստանի մէջ կային 335 բժիշկներ, որ թէեւ իրականութեան մէջ մեծ թիւ մը չէր, այսուհանդերձ ցոյց կու տար, թէ քառապատկուած է Հայաստանի բժիշկներուն թիւը, մօտ տասը տարուան ընթացքին: Հայ մայրը, որ անցեալին նոյնիսկ գաղափար չունէր մանկամսուրի մասին, 1928ին արդէն իր տրամադրութեան տակ ունէր 125 մսուր:

Հայաստանի թիւ մէկ հիւանդութիւնը ջերմախտն (մալարիա) էր: Այդ պատճառով ալ աշխատանքներ կատարուեցան մէկ կողմէ չորցնելու համար ճահիճները ու միւս կողմէ բուժելու համար ջերմախտաւորները: 1934ին Հայաստանի մէջ կար հինգ արեւադարձային հիւանդութիւներու կայան, 18 արեւադարձային հիւանդութիւններու դարմանատուներ, չորս հակաջերմախտի բուժարան եւ 42 հակաջերմախտի բժշկական նախադրուչական կեդրոն: Միւս կողմէ հետզհետէ չորցուեցան ճահիճները, որոնք ջերմախտի վտանգաւոր աղբիւրներ են: Միայն 1832էն 1934ին չորցուած էր 1376 հեկտար ճահիճ ու յետադային եւս չորունակուեցան աշխատանքները մինչեւ որ վերջնապէս քանդուեցան ջերմախտի եւ այլ հիւանդութիւններու այդ բոլոր բոյները:

Մեծ քաղաքներու, ինչպէս Երեւանի, Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ շինուեցան հիւանդանոցներ, դարմանատուներ եւ գիտա-հետազօտական բժշկական հիմնարկութիւններ: Շրջանային կեդրոններուն մէջ նոյնպէս հաստատուեցան դարմանատուներ եւ հիւանդանոցներ: Մկիզբները հիւանդանոցներու եւ դարմանատուներու կառուցումը մեծ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ որակեալ բժիշկներու սուր տագնապին պատճառով: Սակայն պատերազմի նախօրեակին այդ դժուարութիւնն ալ յաղթահարուեցաւ ոչ միայն արտասահմանէն եկող բժիշկներուն շնորհիւ, այլեւ, Երեւանի բժշկական համալսարանին եւ այլ ուսումնարաններուն շրջանաւարտներուն շնորհիւ: Այս բոլորին շնորհիւ Հայաստանի բժիշկներուն եւ ատամնաբոյժներուն թիւը 1940ին հասաւ 1020ի: Այս թիւը կը բաւարարէր մեր երկրին առողջապահական կեդրոններուն (հիւանդանոց եւն.) սպասարկութիւնը, բայց ոչ Հայաստանի առողջապահութեան պահանջները:

Նախապատերազմեան շրջանին հիւանդանոցներուն մահճակալներուն թիւը հասած էր 4092ի:

Հիւանդանոցներու եւ դարմանատուներու շինարարութիւնը աւելի մեծ թափով շարունակուեցաւ յետպատերազմեան տարիներուն: 1940էն առաջ հիւանդանոցներով օժտուած էին միայն մեծ քաղաքները, իսկ ներկայիս հիւանդանոցներ ունին բոլոր շրջանային կեդրոնները եւ աւանները (ալ չենք խօսիր քաղաքներու մասին), մինչեւ իսկ կարգ մը գիւղեր:

Բնակչութեան մահացութիւնը խիստ չափով նուազած է, իսկ ծննդաբերութիւնը աճած: Ահա թէ ինչու Հայաստան բնակչութեան աճումի տեսակէտով Ա. տեղերէն մին կը գրաւէ բովանդակ Խ. Միութեան մէջ: Այսպէս, 1940ին բնակչութեան ամէն հազար շունչին հասնող բնական աճումը հաւասար էր 27·4 մարդու, 1956ին այդ թիւը հասաւ 30·9ի, իսկ 1958ին՝ 33ի:

Ստորեւ բերուած աղիւսակը ցոյց կու տայ բժշկական անձնակազմին եւ հիւանդանոցներուն յարաճուն յաւելումը յետպատերազմեան տարիներուն:

Բժիշկներուն թիւը 1951ին 2340 էր, 1956ին՝ 3728, 1957ին՝ 3963, 1958ին՝ 4167: Մահճակալներուն թիւը հիւանդանոցներուն մէջ 1951ին՝ 6·500, 1956ին՝ 10·100, 1957ին՝ 10·800, 1958ին՝ 11·600: Տեղերուն թիւը մանկամսուրներուն մէջ 1951ին՝ 4·100, 1956ին՝ 5·200, 1957ին՝ 5·500, 1958ին՝ 5·900:

Հետաքրքրութենէ զուրկ չէ հետեւեալ ցուցանիշը: Եթէ Հայաստանի բնակչութեան թիւը բաժնենք 1959ին Հայաստանի մէջ աշխատող բժիշկներուն թիւին վրայ, ապա կը տեսնուի, որ մեր երկրին մէջ մէկ բժիշկին կ'իյնայ 436 մարդ, ինչ որ շատ լաւ ցուցանիշ մըն է: Եթէ նոյն ձեւով հաշուենք եւ բաժնենք հիւանդանոցներուն մահճակալներուն թիւը բնակչութեան թիւին վրայ, ապա կ'ունենանք հետեւեալ ցուցանիշը՝ մէկ մահճակալ կ'իյնայ իւրաքանչիւր 146·5 մարդու: Հետաքրքրութեան համար ըսենք միայն, թէ Թուրքիոյ մէջ մէկ բժիշկ կ'իյնայ իւրաքանչիւր 3400 հոգիին եւ մէկ մահճակալ իւրաքանչիւր 950 մարդու:

Յետպատերազմեան տարիներուն մանկապարտէզներուն եւ մանկամսուրներուն ցանցը ալ աւելի ընդլայնուեցաւ: 1959ին Հայաստանի մանկամսուրներուն մէջ կար 5636 տեղ, իսկ մանկապարտէզներուն մէջ 1956ին կը դաստիարակուէին 14·517 երախայ:

Հայաստան լեռնային երկիր է եւ հակառակ իր փոքր սահմաններուն, ունի բազմազան կլիմայ, որ որոշ պարագաներու մէջ կարելի է օգտագործել որոշ հիւանդութիւններ բուժելու եւ ժողովուրդին համար հանգստեան տուներ բանալու համար: Ժամանակին շատ քիչերու գաղափարութեան կ'երթային, այսօր գրեթէ ամէն մարդ կը փափաքի հանգստանալ, տարին գոնէ մէկ քանի շաբաթ: 1940ին Հայաստանի մէջ կար մեծերուն եւ երախաներուն սպասարկող միայն չորս առողջարան, իսկ 1959ին այդ թիւը հասաւ 22ի՝ 2975 մահճակալով, իսկ հանգստեան տուներուն թիւը՝ 925 մահճակալով:

Հայաստանէն դուրս իսկ հռչակ կը վայելեն Արզնիի, Ջերմուկի, Դիլիջանի եւ այլ վայրերու բուժարանները: 1925ին հիմնուած Արզնիի բուժարանը ներկայիս դարձած է առաջնակարգ առողջարան, ուր կարելի է բուժել սրտանօթային հիւանդութիւններ, լեղապարկի եւ աղիքներու, լեարդի եւ այլ հիւանդութիւններ: Արզնիի մէջ կը գործեն երկու առողջարաններ մեծերուն համար եւ մէկ մանկական առողջարան (գլխաւորաբար յօդացաւի հետեւանքներէն տառապողներուն համար), 24 տեղնոց լողարան, հանքային ջուր խմելու երեք կէտ, դարմանատուն, հանքաջուրի գործարան՝ տարեկան 25 միլիոն շիշ արտադրութեամբ: Մօտաւորապէս նոյն հիւանդութիւնները կը բուժուին Ջերմուկի նորաստեղծ, բայց մեծ հեռանկարներ ունեցող բուժարանին մէջ: Այս բուժարանին աղբիւրները իրենց Ֆիզիքա-քիմիական յատկութիւններով մօտ են Չեխոսլովաքիոյ համաշխարհային հռչակ վայելող Կարլովի Վարի յայտնի բուժարանին: Մեծ հեռանկարներ ունին Հրազդանի շրջանին բուժավայրերը: Գեղեցիկ բնութիւնը, համեմատաբար բարեխառն կլիման, արժէքաւոր հանքային աղբիւրները եւ անտառները հիանալի պայմաններ են այդ շրջանի բուժավայրերը զարգացնելու համար: Հոս կը բանի «Հանքաւան» հանքային ջուրի գործարանը, որու տարեկան արտադրութիւնը 300·000 շիշ է:

Ծաղկաձորի մէջ գոյութիւն ունին հանգստեան տուներ, մեծերու եւ պըզտիկներու համար Մարմարիկի հովիտին մէջ կը ծաւալի երիտասարդական ճամբարներու ցանցը: Արզաքանի մէջ շինուած է մայրերու եւ մանուկներու համար հանգստեան տուն: Մեծ համբաւ կը վայելեն նաեւ Դիլիջանի, Ախթալանի եւ այլ վայրերու բուժարանները:

Ապագայի լաւատես ծրագիրներ մշակուած են: Հիւանդանոցներու մահճակալներուն թիւը 1965ին պիտի հասնի 18·900ի, այսինքն՝ իւրաքանչիւր 10·000 հոգիին բաժին պիտի իյնայ 88 մահճակալ: Կը յուսացուի որ պիտի աւելնան մասնագէտ բժիշկներուն թիւը, մինչեւ որ անոնց պակասը չզգացուի:

Է. ԵԳԱՆՈՎ

(Քաղուած «Հայաստանի տնտես. զարգացումը» հատորէն)

...բեկումութեան համաձայնագրի ստորագրութիւնը չէր ձգձգուեր, Արեւելեան նահանգներէն Հայաստանին հողամասեր զիջելու խնդիր չէր ծագեր:

Մեր դիրքը թէ Կովկասի մէջ՝ Ռուսներուն դէմ եւ թէ արեւմտեան աշխարհակալ երկիրներուն դէմ աւելի զօրաւոր կ'ըլլար, մեր ակնկալած օգնութիւնը առաւելագոյն չափով ստացած կ'ըլլայինք, համաձայնագրի ստորագրութիւնը չէր ձգձգուեր, ինչպէս նաեւ Հայաստանի հարցը վերջնապէս լուծուած կ'ըլլար:

(Շար.)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՀՈՐԱՍ 62

Շարլ Ազնաւուրի վերջին ժապաւէնին՝ Հորաս 62ի առաջին ներկայացումը տեղի ունեցաւ անցի իրիկուն, Պալզաք սինեմային մէջ: Ժամանակին գրած էինք թէ այս ժապաւէնին մէջ կը խաղար Արտաշէս Գմբէթեան, որ բացառիկ յաջողութիւն գտաւ անցի իրիկուն: Ժան Քոքթօ, Ժիւլ Փասքալ, Միշէլ Մոռկան եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ մասնաւորապէս շնորհաւորած են հայ արուեստագէտը, այն հաստատ համոզումով թէ Գմբէթեան երկար տարիներէ ի վեր վարժ է շարժարուեստի:

Առիթ կ'ունենանք առանձին խօսելու ժապաւէնին մասին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

—o—

ՎԱՆԱՅ ՋՈՋԸ

Երկու յարկի վրայ շինուած, ընդարձակ ու գեղեցիկ ապարանքի մը մէջ, յիսունն անցած, բարձրահասակ պիրուկ կազմուածքով, պատկառելի կերպարանքով, խորաթափանց աչքերով, թաւ ու կէս մը ճերմկած պեխերով մարդ մը նստած էր եւ նամակ կը գրէր:

Այս մարդը Վանայ քաղաքին Ջօջն էր:

Հագած էր Կովկասեան ձեւով փանէլա ցայգազգեստ մը եւ գլուխը դրած էր ճերմակ թելերով նաշխուն գտակ մը:

Այն սենեակը, ուր ինքը կը գտնուէր, -քանդակէ կերպով պատած էին. որոնց վրայէն դիւցական իւղանկարներ ու տոհմային անձնաւորութեանց լուսանկարներ կախուած էին, տախտակամածը ծածկուած էր պարսկական ընտիր գորգով մը, որուն վրայ շարուած էին բազմոցներ ու աթոռներ. լայն պատուհանները թաւիշէ ծանրագին վարագոյրներ ունէին. մէջտեղը դրուած էր քառակուսի սեղան մը փղոսկրեայ կտորներով զարդարուած. պատին տակ մեծ ու ոսկեգոյն շրջանակներով քանդակուած հայելի մը ու ընկուզի փայտէ շինուած դարան մը կային. ձեղունէն կախուած էր ջահ մը:

Ջօջը մինակ էր:

Երբ վերջացուց նամակը, գրեթէ անհանգիստ ու նեղացած շարժուձեւով մը ոտքի ելաւ թաւիշէ վարագոյրներով ծածկուած պատուհանին մօտեցաւ ու բանալով զայն դէպի պարտէզը սկսաւ նայիլ: Պարտէզը հեշտալի էր: Հինաւուրց ծառերը բարձրացած էին մինչեւ պատուհանը:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը, բացագանչեց Ջօջն ինքնիրեն, ո՞ւր պիտի հասնի այս խռովութիւնը: Բոլոր նահանգը կրակի մէջ է: Ընդհանուր կոտորածը անխուսափելի կը դառնայ: Կառավարութիւնը սեւ իժի մը պէս կը նայի մեր վրայ: Ախ, որո՞ւ ըսես, որու հասկցնես: Ըրին չըրին մինչեւ որ ժողովուրդը խելքէ հանեցին ու սա վիճակին բերին...:

Ջօջը խօսեցաւ ինքնիրենը, տրամաբանեց... ու անխոհեմ գտաւ ժողովրդեան տրամադրութիւնը. հետեւաբար յուզուած եղանակով մը բազմոցին վրայ ինկաւ ու երկար ատեն մտատանջութեան մը մէջ մնաց:

Այդ միջոցին . ապարանքին սպասաւորը ներս մտաւ ու յարգանքով մը բարեւելէ ետքը մրմնջեց:

Ջօջ աղա, քիւրտ Շէյխ մը եկած է եւ տեսնել կ'ուզէ քեզ:

Ջօջը մտատանջութենէն սթափելով՝ սպասաւորին նայեցաւ ու հարցուց.

— Ի՞նչ ըսիր ծօ:

— Ըսի թէ Շէյխ մը կայ վարը... կրկնեց սպասաւորը դողդղալով:

— Է՜յ...

— Կը փափաքի տեսնել ձեզ:

— Ի՞նչ տեսակ մէկն է:

— Ի՞նչ գիտնամ... գլուխը թուխ գոլող մը կայ ճերմակ փաթթոցով է, եւ կանանչ վերարկու մը հագած է:

— Քիւրտ է, եթէ ոչ թուրք:

— Չէ, աղա Քիւրտի կը նմանի:

— Ըսէք թող հոս գայ:

Սպասաւորը սենեակէն դուրս ելաւ: Քիչ յետոյ բարձրահասակ ու յաղթանդամ կազմուածքով Շէյխ մը ներս մտաւ:

— Մէրհապա... մրմնջեց Շէյխը աջ ձեռքը կուրծքին վրայ դրած ու կէս մը ծռած ձեւով մը:

— Հրամմեցէք... թոթովեց Ջօջը՝ խորին հետաքրքրութեամբ Շէյխին երեսը նայելէ ետքը:

Շէյխը զպպանակներով շինուած բազմոցին վրայ նստեցաւ: Պահ մը չորսդին պտըտցուց իր աչքը, հիացումով մը դիտեց կահաւորումն ու ըսաւ.

— Ես Մլանցիներու Աշիրէթին պատկանող Քիւրտ Շէյխ մըն եմ, պէյ էֆէնտի: Շատոնց կը փափաքէի տեսնուիլ: Ձեր անունը յարգանք կը վայելէ Աշիրէթիս մէջ. ամէնքն ալ ձեր արդարասիրութեան վրայ հաւատք ունին: Այդ պատճառաւ եկած եմ ձեզի յայտնելու թէ՝ երբեմն անհարկի խռովութիւններ սկսած են տեղի ունենալ մեր եւ հայ ցեղին միջեւ. խռովութիւններ որոնք կրնան աղետաբեր հետեւանք մը ունենալ: Պէտք է ազդու միջոց մը ձեռք առնուի, որպէսզի թշնամութիւնը չզրգռուի եւ վտանգաւոր կերպարանք մը չառնէ:

Ջօջը՝ սէգ ու անժպիտ կերպարանքը սեւեռեց Քիւրտ Շէյխին վրայ, որուն բերնէն այնքան համակրական արտայայտութիւններ կ'արտասանուէին, ու պատասխանեց.

— Շնորհակալ եմ, Շէյխ էֆէնտի, եւ չափազանց ուրախ եմ ու տեսնուեցանք իրարու հետ: Գալով այն անհարկի խռովութեանց, որոնք մօտ ժամանակներուս մէջ ծագում առած են ձեր եւ հայ ցեղերու միջեւ կը յուսամ թէ շուտով վերջ մը կը տրուին եւ առաջուան պէս անոնք սիրով պիտի ապրին ամէն տեղ:

(Շար.)

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ – ՍՕՆԻԱ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թօփալեան)

կսկծալի մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 30) ժամը 14·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Դատաւորեան ընտանիքին։

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire » (*Réalités*).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ». RENÉ MASSON (*Nouveau Candide*).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ». ALAIN BOSQUET (*Combat*).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ». (*Feuille d'Avis de Neuchâtel*).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ». (*Libre Belgique*).

STOCK

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

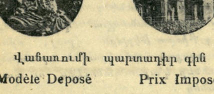
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Էջմիածինի շրջանից, Արմիկ Յովհաննէսեանը, կը փնտռէ իր հարազատ եղբայրը՝ Աշոտ Յովհաննէսեան Ալեքսանի, Էջմիածինի շրջանից Սամաղար գիւղացի։ Անհետացած է վերջին պատերազմի ընթացքին։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի լուր տալ, Պ. Գրիշա Տէր Յակոբեանի, Թրավէրս Կրօժան, Շաթօ Կոմպեռ, Մարսէյլ (13)։

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱԴՐԱՄ

Վաճառումի պարտադիր գին

Modèle Deposé Prix Imposé

200 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար Ն. Ֆ. Պ. Մուշեղ Ծիէրճեանէ, օղափոխութեան կայանին համար։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը խորին շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Պ. Յարութիւն Յովհաննէսեանէ (Թէլէկլօպ) 2·000 Ն. Ֆ. Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը երախտապարտ է Պ. Յովհաննէսեանի, տրուած ըլլալով որ երիտասարդ բարերարը, առաջին անգամ չէ որ այսպիսի կարեւոր գումար մը կը նուիրէ, այլ քանի քանի անգամներ, նոյնքան կարեւոր գումարներ բերած է ինքնաբերաբար, որպէսզի Լիոնի Հայոց եկեղեցին ժամ առաջ մարմին առնէ։

Տիկին Բերուզ Ճնկըտըրեան իր զաւկին Պ. Կարպիս Ճնկըտրեանի արկածէ ազատելու առթիւ հինգ հարիւր Ն. Ֆ., Ոմն, բարեպաշտ տիկին մը երկու հարիւր, Փարիզէն Պ. Ժանօ Աղէլեան 10 Ն. Ֆ.։

Surprise Party

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ։

Այս Կիրակի, ժամը 15էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Հաճելի մթնոլորտ, պառ, պիւֆէ, ընտրուած սալեր (տիսք)։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի, 29 Յունուար, ժամը 18·30ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ։ Կը խնդրուի սաստիկ պողաբար ներկայ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՁՈՒԻՑԵՐԻԱ

Լէմանի լճի գեղածիծաղ ափին՝ մեծ քաղաքի մը մէջ, ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒՀԻ մը կ'ուզուի Փաստաբանի մը համար։

Լաւ ամսաթոշակ, բնակութիւն, զանազան ապահովագրութիւններ։

Նախապատուութիւն պիտի տրուի հայերէն խօսիլ եւ գրել գիտցող թեկնածուին, որ պէտք է եւ շատ լաւ ֆրանսերէն գիտնայ եւ վարժ ըլլայ ֆրանսերէն սղագրութեան եւ մեքենագրութեան (սթենօտաքթիլօ)։

Դիմել «Յառաջ»։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 234 - 236).— Վիքթոր Հիւկօ եւ Բժիշկները (խմբ.).— Նախաճաշի մասին (Տոքթ. Փօլ Ֆարէզ).— Մաղերու թափելուն դէմ (Տոքթ. Գէորգեան).— Ծծկեր երախաներու մարսողական խանգարումները (Տոքթ. Բամպուքճեան).— Արկածով մեռնողները Ֆրանսայի մէջ (Քաղհան). Զաման (Յովհ. Պապէսեան).— Շաքարախտը խոշորցած է, չի կրնար միզել (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Սենեկայի հիւանդութիւնը, լանջախիթ (Շ. Նարդունի).— Օգտուիր ջրէն եւ արեւէն (Տոքթ. Փարսադանեան).— Քոլեսթերոլս չատցած է (Տոքթ. Ա. Աշնեան).— Ջաւակ բերել առանց ցաւի (Տոքթ. Ասքանազ).— Պայքարը այրերու եւ կիներու միջեւ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Շաշտանգամ կինը կամ կնոջ պաղութիւնը (Տոքթ. Գալուստեան).— Բերանը կոկորդիլոսի բերան (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան)։

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ., արտասահման՝ 20 Ն. Ֆ.։

Հասցէն գրել ճիշդ այսպէս — Շ. Նարդունի, խմբագրատուն Յառաջի,

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇՈՒԱՐԹ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ՇՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11, ԺԱՄԸ 17էն՝24

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel, 3
ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ
ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions ԽԱՂԵՐ Bar-Buffet

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian*, Le Caire	100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova*, Paris.	120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian*, Paris, 1961.	25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan*, Paris.	6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian*, Paris.	10 NF.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ. Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, 1918–1958, Պէյրութ	22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ	12 Ն. Ֆ.
ԶՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.	
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ	4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

1962
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ ԱՆՑՈՒՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզէն խմբական եւ ընկերակցութեամբ մեկնումներ Շաբաթ օրերը՝ 30/6, 14–7, 28–7, 4–8, 11–8 եւ 1–9։

Երկաթուղի եւ օդանաւ 23 օր ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 19 օր, Խորհ. Միութիւն որուն 15ը ԵՐԵՒԱՆ։ Փարիզէն Փարիզ 2·300 Ն. Ֆ.

Օդանաւով ճամբորդութիւն, 11 օր, Փարիզէն Փարիզ, Կիրակի 29–7 եւ 5–8

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

Ճամբորդութեան գին՝ 2·370 Ն. Ֆ.

ԿԱՐԵՒՈՐ

Այս ազդը ներկայացնողին 50 Ն. Ֆ.ի մասնաւոր զեղչ, եթէ անձամբ կամ գրաւոր արձանագրուի, 1962 Մարտ 30էն առաջ։

Մասնաւոր խումբեր ՍՈԽՈՒՄԻ ԵՒ ՊԱԹՈՒՄԻ ՀԱՄԱՐ

Տոմսեր բոլոր ուղղութիւններու համար

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

« Tourpol »

AGENCE DE VOYAGES INTERNATIONAUX
SECTION ARMÉNIENNE

21, Rue Bergère, Paris-9e — Métro Montmartre — Tél. PRO. 31-04

Բաց է ամէն օր, բացի Կիրակի օրերէն, ժամը 9էն 12 եւ 14էն 18·30 (Շաբաթ՝ 9էն 12)։ Հայերէն խօսող պաշտօնեայ ամէն ժամը 17էն 18·30։

Դիմումի վրայ, ձրի կը ղրկենք այս ճամբորդութիւնը նկարագրող մեր թռուցիկները։

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 30 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9317 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5118

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻՆ ԴԷՄ

Սէնի եւ Սէն է Ուազի նահանգներուն մէջ Ապահովութեան Հանրապետական Գունդեր եկան զօրացնելու համարգաղտնի Բանակի դէմ կատարուած գործողութիւնները:«Սարդի կտաւ» կը կոչուի այդ գործողութիւնը որ սկսաւ Շաբաթ առաւօտ : Հանրապետական Գունդերու (Սէ Էր Էս) չորս հարիւր անդամներ, մասնակցեցան, նոյն ժամուն հասնելով մայրաքաղաք եւ մնայուն կապ պահելով ոստիկանական ուժերուն հետ որոնք արդէն տեղւոյն վրայ էին :

Միւս կողմէ ոստիկանութեան այն ճիւղը որուն յանձնուած է Գաղտնի Բանակի գործունէութեան քննութիւնը նոր ուժեր ստացաւ իր մէջ :

Փարիզի եւ գաւառի զանազան շրջաններուն մէջ փլասթիքի ահաբեկումները կը շարունակուին :

Կիրակի օր, ըստ սովորականին, քաղաքական զանազան դէմքեր ճառեր խօսեցան, զանազան առիթներով եւ բոլորն ալ անդրադարձան ներկայ կացութեան :

Ալանսոնի մէջ, Թէռնուար շեշտեց թէ Հանրապետութիւնը պիտի պաշտպանուի եւ ֆրանսացի ժողովուրդը իրեն ներկայացուած ծուղակը պիտի չիյնայ : «Կը հաստատեմ վճռապէս, ըսաւ նախարարը, երբեք Զօր. տը Կոլ աւելի աւելի իր տէրը չէ եղած եւ երբեք ալ աւելի վճռական եղած է : Երբեք մարդը զոր ճակատագիրը նշանակեց իբրեւ փոթորիկներու մարդը, աւելի վճռական չէ եղած դէմ դնելու համար անցողակի հակառակութեան եւ ստանձնելով պատասխանատուութեանց ամբողջ ծանրութիւնը » :

Տեղեկատուութեան նախարարը, Տը Լա Մալէն Ռուէնի մէջ, անդրադարձաւ մամուլի պարտականութեան եւ ազատութեան սկզբունքին : «Այսօրուան աշխարհին մէջ քիչ են արհեստները որ ըլլան աւելի պատուաբեր , աւելի անհրաժեշտ , բայց նոյն ժամանակ աւելի պատասխանատու» :

Նիսի մէջ Հանրապետական Կեդրոնի մէկ հաւաքոյթին ընթացքին, Անտրէ Մորիս իր հաւանութիւնը տալէ ետք ձախ–կեդրոնի համախմբման մը յայտարարեց. — «Ալժերիոյ հարցին լուծումը կրնայ ծնիլ միայն երբ ազգային քաղաքական բոլոր կազմակերպութիւնները խորհրդակցութիւն մը ունենան» :

Անջատուած ընկերվարականներու պարագլուխը՝ Էտուար Տէփրէօ Աժէնի մէջ Ընկերվարական միացած կուսակցութեան տեղեկատուութեան մէկ հաւաքոյթին ընթացքին անդրադարձաւ իր կուսակցութեան յարաբերութիւններուն, եթէ ոչ կապերուն, համայնավարներուն հետ : Յայտարարեց թէ շատ սխալ է կղզիացնել համայնավարները որոնք բանուորական խաւին մէկ ոչ անտեսուելիք մասը կը կազմեն : Զանոնք առանձին թողլով մէկ արդիւնք միայն ձեռք ձգուած կ'ըլլայ, այն է համայնավարներուն ձգել բանուորական դասուն եւ Ձախին պաշտպանի մենաշնորհը :

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ահաբեկում եւ սպանութիւն կը շարունակուին նոյն թափով :

Ալժէէն քառասուն քիլոմեթր հեռու Ալմայի մէջ, եւրոպացի քաղաքապետը, 72 տարեկան, սպաննուեցաւ Գաղտնի Բանակի մարդոց կողմէ : Նոյն ատեն, Ալժէի մէջ, մահմետական թաղապետական խորհրդատու մը, 43 տարեկան սպաննուեցաւ Ալժ. Ազատ Ճակատի մարդոց կողմէ : Նկատուած էր իբրեւ ալժերացի մը որ կողմնակից է Ալժերիոյ Ֆրանսայի մաս կազմելուն :

Այս արարքներուն կողքին, կան նաեւ գործադուլներ եւ ուրիշներ ալ կը նախատեսուին :

Օռանի մէջ բազմաթիւ ահաբեկումներ 14 մեռեալ (որոնց չորսը Եւրոպացի) եւ 18 վիրաւոր պատճառեցին :

Ալժէի արքեպիսկոպոսը՝ Գերապայծառ Տիւվալ ճշդում մը հրապարակեց որ ձեւով մը պատասխան մըն է Գաղտնի Բանակին : Ծանօթ է որ վերջերս փիրաթ հաղորդումի մը ընթացքին խօսած էր կրօնաւոր մը հանդարտեցնելու համար քրիստոնեայ այն խղճերը որոնք դէմ էին Գաղտնի Բանակի «հակաքրիստոնեայ» գործունէութեան : Այս առթիւ, Գեր. Տիւվալ կ'ըսէ թէ նման պաշտօն (Օմոնիէ ժենեռալ) ունեցող կրօնաւոր չկայ Գաղտնի Բանակին մէջ, միայն Եպիսկոպոսները եւ Պապը կրնան քահանայի մը հովուական պաշտօն տալ :

Մարոքի կառավարութիւնը անակնկալօրէն զօրք ղրկեց ալժերական սահմանին վրայ : Այս գործողութիւնը արդարացնելու համար Ռապաթի իշխանութիւնները կ'ըսեն թէ «կացութիւնը ծանրացած է Ալժերիոյ զօրքին գործունէութեան հետեւանքով » :

Բանակներու նախարարութիւնը սակայն, Փարիզէն կը ճշդէ թէ Ռապաթի հրատարակած զեկոյցը ոչ մէկ ձեւով կը համապատասխանէ իրականութեան :

× Փետրուար վեցին, պատասխանելով Տանիէլ Մայէրի կոչին «բողոքի համալսարանական օր» մը տեղի պիտի ունենայ :

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ Նահանգներու մէջ, մեծ յուսախաբութիւն մը ծագեցաւ առջի օր : Արդարեւ Ամերիկացիք երկու փորձեր պիտի կատարէին, որոնց մէկը մասամբ միայն յաջողեցաւ, մինչ միւսը յետաձգուեցաւ :

Նախ լուսին ղրկուած այերանաւը ճամբան շեղեցաւ, բայց Քափ – Քանավերալի գիտունները կրցան սրբագրել ծիրը, ինչ որ կը նշանակէ թէ եթէ նոյնիսկ նախատեսուածը պիտի չըլլայ, այերանաւը բաւական մօտէն անցնելով լուսինէն, կարեւոր լուսանկարներ ձեռք պիտի ձգուին :

Ամերիկացիները մարդ մըն ալ պիտի ղրկէին անջրպետ՝, բայց պայմանները նպաստաւոր չըլլալով, ճամբորդութիւնը յետաձգուեցաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ դատավարութիւնը կը շարունակուի : Ֆրանսացի դիւանագէտներէն մէկը՝ Պելիվիէ պատմեց թէ ինչ պայմաններու տակ կորզուած են խոստովանութիւնները :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ իր «վայրաշունններուն» որ եթէ ճերմակի հանդիպին, նախ զէնք քաշեն ապա միայն՝ հարցաքննեն :

ՆԱՓՈԼԻԻ մէջ կը շարունակուի իտալական տէմօ – Քրիսթիանի կուսակցութեան ազգային համագումարը : Այս ժողովին վաղորդայնին, Ֆանֆանի պիտի հրաժարի : Կաթողիկէ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Մոռօ կոչ մը ըրաւ որ ձախերու հետ գործակցութիւն մը ըլլայ, գլխաւորաբար Սառակաթի եւ Նեննի կուսակցութեանց հետ :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը պիտի հաւաքուի Խորհ. Միութեան առաջարկին վրայ քննելու համար խորհրդային բողոքը որ կը մեղադրէ Արեւմտեանները Թաթանկայի Վարձկաններուն իրենց բերած օժանդակութեան համար» : Ատուլա բողոքեց այս նիստին դէմ մինչ Զոմպէ յայտարարեց թէ Սեպտեմբերի եւ Դեկտեմբերի կռիւները թիւրիմացութիւններ եղած են, հիմա բարեկամաբար կը գործակցին :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Նախագահը Լիւպքէ Արեւմտեան Պերլին պիտի երթայ Զորեքշաբթի :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն նիստի կանչուած է Մարտ 5ին : Միւս կողմէ ապասթալինացման կը յաջորդէ ապամոլոթովացումը : Արդարեւ Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումը յատուկ հրովարտակով մը կը յայտնէ թէ պիտի փոխուին հակակուսակցական խմբակին անդամներուն անունները կրող քաղաքները, ճամբաները, գործատուները, գիւղերը, թաղամասերը եւն. եւն. : Այս հրովարտակը կը վերաբերի Մոլոթովի, Մալենկովի, Կաքանովիչի, Վորոշիլովի :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ դահլիճը հրաժարեցաւ առջի օր : Թագաւորը Պաղտատի դեսպանին յանձնեց նոր դահլիճի մը կազմութիւնը : Այս ձեւով Հիւսէյն կ'ուզէ երիտասարդացնել երկրին ղեկավարութիւնը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Եգիպտոս, համաձայնութիւն մը ստորագրեցին ըստ որուն 182 միլիոն Ն. Ֆ. պիտի յատկացուի Արաբ. Մ. Հանրապետութեան ճարտարարուեստի ծրագրին :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ Սենթոյի (Պաղտատի Ուխտ) ընդհ. քարտուղարը կը հաղորդէ թէ համաձայնութիւն մը ստորագրուած է Ամերիկայի հետ, մէկ միլիոն չորս հարիւր հազար տոլարի վարկ մը բանալու համար Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Փաքիստանի, որպէսզի օդային ուժ մը ստեղծեն :

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ Միկ օդանաւին օդաչուն Պառի փոխադրուեցաւ : Սկսած է մտահոգուիլ իր ճակատագրին մասին : Իտալացիները համոզուած են որ լրտեսութեան հարց էր :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կը պահանջուի լսել Սուրիացի քաղաքական դէմքերու վկայութիւնը եւ մերժել Եուսուֆ Պիթար կոչեցեալին վկայութիւնը :

« Կիրակի, Յունուար 21, Դամասկոսի զինուորական դատարանին առջեւ շարունակուեցաւ Սուրիոյ Դաշնակցական ընկերներու դատավարութիւնը : Վկայութեան կանչուած հինգ անձերէն միայն երկուքը ներկայ գտնուեցան, որոնց ունկնդրութիւնը հազիւ կէս ժամ տեւեց : Յիշեալ երկու վկաները բանտարկեալներուն ի վնաս որեւէ յայտարարութիւն չըրին :

« Կէս ժամ դադարէ յետոյ, դատավարութեան վերաբացումին, պաշտպան փաստաբաններէն մէկը դատարանէն խնդրեց լսել նաեւ սուրիացի եօթը քաղաքական հանրածանօթ անձնաւորութեանց վկայութիւնը՝ Դաշնակցականներու սուրիական հայրենիքի ազատագրութեան պայքարներուն բերած օժանդակութեան, ինչպէս նաեւ ազատագրուած հայրենիքի անկախութեան ամրապնդման ճիգերուն անոնց բերած շատ կարեւոր նպաստին շուրջ :

« Բոլոր փաստաբանները ձայնակցեցան ներկայացուած խնդրանքին :

« Պաշտպան փաստաբան մը դատարանէն խնդրեց մերժել վկայութեան իրաւունքը Եուսուֆ Պիթար կոչեցեալին, նկատի ունենալով յիշեալին խաթարուած բարոյական տիպարը եւ զինուորական դատարանի մը կողմէ իր մասին տրուած վճիռը : 6

« Դատարանը ընդհանուր դատախազութեան կողմէ մատնանշուած քանի մը նոր վկաներու անունները կարդալէ վերջ, դատավարութեան նոր թուական նշանակեց 3 Փետրուար, Շաբաթ օրը» :

«ԱԶԴԱԿ»

ՀԱՅ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ Ե. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏՕՖԻՆԷ ԼԻՊԷՌԷի մէջ (Յունուար 26) Տիկին Օտէթ Միքայէլեան յուզիչ անակընկալը բրած էր հետեւեալ տողերը նուիրելու «Յառաջ»ի հիմնադիր – խմբագրապետին յիշատակին, վերի խորագրին կցելով նաեւ Շ. Միսաքեանի նկարը :

×

« Ճիշդ հինգ տարի առաջ, մեծայոյն հայ լրագրողին յանկարծական մահը, Փարիզի մէջ վիշտով շշմեցուց աշխարհացրիւ Հայութիւնը, որովհետեւ ան իր ամբողջ կեանքը եղած էր. օրինակը մարդասիրութեան, իրատեսութեան եւ գաղափարապաշտութեան :

Իր գործունէութեան հաւատոյ հանգանակին մէջ, մայր առաքինութեանց կը դասէր մտաւորական ուղղամտութիւնը :

« Հրապարակագիր՝ հիմնադիր էր « Յառաջ » մեծ օրաթերթին : Իր հրատապ խմբագրականները, հարազատ ջահերն էին իր գաղափարներուն : Հին երազներու բոցովը կը լուսաւորէր նոր ճամբաները , վերահաս արդարութեան մը, աւելի կայտառ , յանդուգն, պայծառ եւ եղբայրական :

« Շ. Միսաքեանի մահը ցնցեց ոչ միայն գրասէր հասարակութիւնը. այլեւ բոլոր անոնք որոնք մարդկային արժէքներու հիմնականները կը դաւանին ազատութիւնը եւ արժանաւորութիւնը :

« Այդ մեծ մարդուն մէջ այնքան մեծ էր կամքը պահելու եւ պահպանելու այն ամէն ինչ որ մարդը կ'արժեւորէ, որ բոլոր Հայերը եւ մասնաւորապէս անոնք որոնք ճանչցած են զինքը, երբեք պիտի չմոռնան իր յիշատակը որ միշտ անմոռաց պիտի մնայ եւ պիտի ապրի միշտ Հայոց մտքին եւ սրտին մէջ» :

ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

«Le Dauphiné Libéré»

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆ ԿԸ ՓԱԽՁԻՆ

Պոլսոյ Թրքական թերթերը կը գրեն թէ 95 Թուրքեր, որոնք Լիբանանի ապստամբութեան միջոցին ձերբակալուած եւ ապա Թուրքիա վերադարձուած էին, սկըսան հարցաքննուիլ :

Ուշագրաւ է յայտարարութիւնը մասնաւորաբար Մարտինցիներուն, որոնք կ'ըսեն թէ 150 ոսկիի փոխարէն Լիբանան անցած էին ցանցի մը օգնութեամբ , որ կը գործէ Թուրքիոյ մէջ, եւ թէ Լիբանանի մէջ այս ձեւով փախած աւելի քան չորս հազար Թուրքեր կան :

Ճշդուեցաւ թէ վերադարձուած Թուրքերէն մին ոստիկանութեան կողմէ կը փնտռուէր իբրեւ մաքսանենգ, իսկ 21 Մարտինցիներ ալ զինուորական ծառայութիւն չէին կատարած :

Քննութիւնը կը ծաւալի Թուրքիայէն մարդ փախցնող ցանցին շուրջ :

Վերադարձուածներուն դէմ հետապընդում պիտի կատարուի անցագրի օրէնքին տրամադրութիւններուն ներհակ շարժելու ամբաստանութեամբ :

ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՏԼԱՍԸ

Լոյս տեսաւ վաղուց սպասուած Հայաստանի գիտական ատլասը մէկ չքեղ հատորով, 111 էջերէ բաղկացած, բազմաթիւ գունաւոր քարտէզներով: Կոլեկտիվ աշխատութիւն է եւ պատիւ կը բերէ Հայկական Գիտութեանց Ակադեմիային, որու ղեկավարութեամբ գլուխ է հանուած այս խոշոր գեղեցիկ գործը:

Տպաքանակ՝ քսան հազար, գինը՝ 3 նոր ռուբլի 50 կոպ: Տպուած է Մինսկ քաղաքի քարտէզագրական յատուկ գործարանի մէջ:

Տպագրութիւնը սքանչելի է, գեղարուեստական, գոյները ներդաշնակ, ամէն ինչ պարզ եւ դիւրընթեռնլի:

Յառաջաբանը եւ քարտէզներու բացատրական ներածութիւնները գրուած են դիւրաւ հասկնալի եւ կոռ հայերէնով: Գիտական նոր հայերէնը խրախուսական է:

Այս պատկառելի գործը արդիւնքն է հարիւրաւոր հայ եւ սակաւաթիւ օտար գիտուններու եւ մասնագէտներու հաւաքական ուսումնասիրութեանց, գիտական ճշգրիտ չափագրութեանց, պեղումներու, փորձերու եւ դիտողութիւններու:

Լրիւ, համարեա սպառիչ եւ բազմակողմանի տեղեկութիւններուն կը հետեւիք հեւ ի հեւ: Հայրենակարօտ Հայորդին համար կատարեալ զբօսանք է, մըտային ճամբորդութիւն, տաք սենեակիդ մէջ սեղանիդ առաջ նստած, Ատլասը թերթելիս: Անյագուրդ աչքերով կը դիտէք քայլ առ քայլ ձեր ծննդավայրը, հարստանալ սկսած, գեղեցկացած: Ահա մեր լեռնային փոքրիկ երկիրը, ճզմուած հարեւան երկիրներու կողմէ, ամէնքի սահմաններու մէջ մեզմէ խլուած լայն տարածութիւններ հայ ազգաբնակութեամբ: Փոքրիկ ածուի մաս չեն կազմեր մեր խրոխտ Ղարաբաղը, Նախիջեւանը, Սեւանի հիւսիսակողմը, Բորչալուն, Ախալքալակը, Կարս, Արտահան, Կաղզուան, Սուրմալու, Բասեն ու Ալաշկերտ, Վասպուրական եւ Տուրուբերան ...

Ահա մեր Արարատեան դաշտը, մեր երկրի գլխաւոր հարստութիւնը: Քարտէզներու գոյները ցոյց կուտան հսկայական չերտեր անջրդի, չոր ու աղի հողերով անապատային տարածութիւններ, զորս մեծ նանսէնն ուզեց ոռոգել տալ եւ նուիրել Հայերուն: Հաճոյքով կը դիտէք, որ դաշտի կարեւոր չերտեր արդէն կ'ոռոգուին եւ նոր կարեւոր մեծ առուներ կը շինուին ներկայիս, մասնաւորապէս Արգնի – Շամիրամի առուն, որ շուտով կ'ոռոգէ Արագածի ընդարձակ ու հարուստ մշակոյթի հողերը: Հաճոյք է տեսնել Սարդարաբադի, այժմ Հոկտեմբերեան, դաշտը զարդարուած նորատունկ այգիներով եւ պտղաստաններով: Քարտէզները մեզի դիտել կուտան ընդարձակ դաշտերը ցորենի, բամպակի, նորատունկ անտառներու չերտեր:

Ահա մեր սիրեցեալ Արագածը ջրառատ, որու գովքը մեր երգերը կը հնչեցնեն եւ որու մեր Իսահակեանը կը ձայնակցի: Ահա Շիրակը հայրենի իր յուշարձաններով, գով դաշտերով, Մանթաշի ձորով: Քարտէզը կը պատմէ թէ այժմ Շիրակեցին միայն «Փուրչուլուկ» (Գազար) ուտելով չի բաւականանար, այժմ «զարգացեր» է, կը մշակէ շաքարի ճակնդեղ, պտղատու այգիներ եւ ինչ գիտես ինչեր:

Ահա մեր գեղատեսիլ Զանգեզուրը, հէքեաթային Լոռին, Յովհ. Թումանեանի զուարթ ծննդավայրը: Հապա Սեւա՞նը, որ մեր երկրին կը պարգեւէ չարժիչ ուժ, ոռոգման ջուր, զովարար անձրեւ եւ գեղեցկութիւն:

Քարտէզները մեզի կուտան առատ ու բազմակողմանի տեղեկութիւններ բնական պայմաններու, եղանակի, մթնոլորտային տեղումներու, անձրեւներու, ձիւնի, խորշակներու, մառախուղներու, չորութեան, արեւափայլքի տեւողութեան, բուսականութեան աճի, պտուղներու, հացահատիկներու եւ բամպակի ծաղկման, հասունացման ժամկէտներու, տարեկան ջերմաստիճաններու քանակի եւայլն:

Ջրաբանական քարտէզները լրիւ տեղեկանքներ են երկրի ջրագրական ցանցի, տարեկան միջին հոսքի, ամառնային եւ ձմեռնային նուազագոյն հոսքերու, գետերու պղտորման աստիճաններու եւ սելաններու (յորդում):

Սեւանի չորացման յոռի ծրագիրը յօգուտ ելեկտրականութեան եւ դաշտերու ոռոգման՝ կասեցուած է շնորհիւ ջրի ամբարումի նոր միջոցառումներու: Այս միջոցներն արդէն գտնուած են բարեբախտաբար: Քարտէզի վրայ կը տեսնենք, որ Արփա գետի ջրերը թափելու են երկու փապուղիներու միջով Սեւանայ լիճը, տարեկան մօտ երեք հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալով: Լճի հիւսիսային կողմէն Գետիկի ջուրերը պիտի թափին եւ արեւմտեան կողմէն Փամբակ եւ Ալստեւ գետերու ջուրերը պիտի դարձուին դէպի լիճը: Այս միջոցառումները կիրարկուելու են մօտակայ տարիներուն: Այսպիսով Սեւանայ ծովի հայելին միշտ կը փայլի, ջուր եւ ելեկտրական ուժ կը հայթայթէ երկրին եւ մանաւանդ անձրեւ եւ խոնաւութիւն կուտայ անջրդի հողերուն: Զմոռնանք յիշել, որ Սեւանայ ջրի 89 առ հարիւրը կը գոլորշիանայ, մի մասը անձրեւի կը վերածուի: Ներկայ ծրագրով ջրի մակարդակը պիտի իջնէ մօտ քսան մեթր:

Բազմաթիւ քարտէզներ կան բուսականութեան եւ կենդանական աշխարհի վերաբերեալ, անտառներու բուսասեռը, տարածութիւնները, արհեստական անտառները, արօտատեղիները, հանդակները, խոտի եւ կերի տարածութիւնները, մշակելի հողերու տեսակները, անոնց ընդերքներու ջերմաստիճանները, որ կարեւոր են աճի համար:

Երկրաբանութեանը տրուած է պատուաւոր տեղ: Բազմաթիւ քարտէզներ ցոյց կուտան երկրաբանական կտրուածքներ, ժայռերու եւ հողերու բնորոշումներով, կազմաւորման ձեւաբանութեան եւ այլն: Տրուած են լայնօրէն հանքատեղերը, հանածոները, ինչպէս պղինձ, մոլիբդէն, ալիւմին, երկաթ, մինչեւ անգամ ոսկի: Հապա մեր քարերը, բազալտ որձաքարը, գրանիտ եւ մարմարի հարուստ տեսակներ, չեչաքարը (պեմզա) եւ մեր նշանաւոր Արթիկ տուֆը բազմերանգ, որ մեր պատմական յուշարձաններու եւ ներկայ շինանիւթն է եղած: Ամէն տեղ կայ Արթիկտուֆ: Թեթեւ, փխրուն, հեշտ տաշուող, ծակոտկէն, (ուրեմն վատ հաղորդիչ ջերմութեան), հրակայուն, եղանակի պայմաններուն դիմացող (քամահարութեան, սառուցման, խոնաւութեան դիմացող): Վարդագոյն – մանիշակագոյն տուֆը ամենագեղեցիկն է, որով կառուցուած է գողտրիկ Լմպատավանքը Արթիկի մօտ: Քանի դարերէ ի վեր կանգնած այդ յուշարձակի քարերը նոր սրբատաշ քարի կը նմանին, կարծես հանքէն նոր բերած ըլլին: Տեսնողները՝ վկայ: Մեր հարեւանները միշտ մեզ ծաղրած են մեր տուֆ քարի համար, որովհետեւ մեր երկիրը ժամանակով միայն քար արտածելու ունակ էր, ուրիշ ոչինչ չկար բացի քարէ եւ քիչ մը բամպակէ: Զմոռնանք որ Արթիկտուֆի մանրուքը տեղն ու տեղը կը գործածուի իբրեւ խիճ եւ աւազ: Տուֆի բեթոնը թեթեւ է եւ շատ յարմար: Մեր միակ Արթիկտուֆը ուրիշ մէկ նուէր տուաւ մեր երկրին: Հայ քիմիագէտներ յաջողած են տուֆէ թել, բուրդ, շինել:

Հայաստանի հանքային ջրերու հարուստ ցանցն ալ քարտէզագրուած է ջրի բաղադրութիւններու նշանակումով: Ջերմուկը Արզնիի նման նշանաւոր է:

Հայաստանն հարուստ է ամէն տեսակի նիւթերով, սակայն վառելանիւթեր չկան: Չկայ քարիւղ, չկայ բնական կազ, ածուխ չկայ, բացի մի երեք տեղ գտնուած ածխանման ցածրորակ հանածոներու (լիգնիտ): Բարեբախտաբար հարեւան Ատրպէջանէն Գազամուղը առատ կազ կը ղրկէ մինչեւ Երեւան, Կիրովական արդիւնաբերական կեդրոնները: Շատ մեծ օգնութիւն է Հայաստանին, որ իբրեւ վառելանիւթ դարերէ ի վեր մեր հայրենի աթարը (կովի չորացրած աղբ) եւ տարթը (ոչխարի չորացրած աղբ) կը գործածէր:

Ատլասի մէջ կան տնտեսական, արդիւնաբերական զանազան ճիւղերու նշումներով քարտէզներ, գունաւոր մետաղագործութեան, քիմիական, մեքենաշինական, շինանիւթերու, թեթեւ արդիւնաբերութեան, հիւսուածքներու, սննդահամի, հրուշակեղէնի, պահածոներու, անտառամշակման, փայտագործութեան վերաբերեալ լրիւ տեղեկութիւններ, անոնց տեսակարար կշիռներով նշուած թէ ագիւսակներով եւ թէ գրաֆիկ գունաւոր պատկերացումներով, որոնց տեսքն իսկ կը հրացնէ զննողը:

Գիւղատնտեսութեան քարտէզներ մշակումներու մանրամասն տեղեկութիւններով, ինչպէս հացահատիկներու, անասուններու կերի, այգեմշակման, բամպակի, վուշի, անասնաբուծական, թռչնաբուծական, մեղուաբուծական տեղեկանք:

Մեր անցեալը չէ մոռցուած: Պատմական քարտէզներով ցոյց կը տրուին Ուրարտուի ժամանակաշրջանէն մինչեւ այժմեան Հայաստանը: Տխրութեամբ կը տեսնէք, որ Տիգրան Մեծի Հայաստանը ամէնէն տարածունն էր, իսկ ներկայ Հայաստանը փոքրիկ մի ածու է, Սթալինի չարութեամբ: Ցաւանք, որ այս արտառոց ու անբնական դրութիւնը կը վերանայ մօտ ապագային: Կայ նաեւ պատմական եւ նախապատմական յուշարձաններու քարտէզ:

Հայ ազգաբնակութեան տեղագրութիւնը տրուած է մանրամասնօրէն: Ապրիլեան կոտորածները յիշուած են բացատրական ներածութեանց մէջ: Տրուած են ներգաղթի եւ արտագաղթերու տեղեկանքները:

Մշակութային եւ Առողջապահական քարտէզները կուտան կրթ. եւ առողջ. հիմնարկութիւններու խիտ ցանցերը, դպրոցներու աշակերտներու եւ ուսուցիչներու թիւերը: Հիւանդանոցներու, բուժարաններու, բժիշկներու թիւերը եւ այլ տեղեկութիւններ:

Երկաթուղիներու, ճանապարհներու եւ մինչեւ անգամ Սեւանայ լճի «ծովային» երթեւեկութեան գծերը: Նոր երկաթուղիները Սեւան եւ Արթիկ:

Ատլասը լռութեամբ կ'անցնի աքսորներու եւ գնդակահարութիւններու վրայով, որոնք սոսկալի չափերու հասած էին ժամանակին: Չէ տրուած նաեւ քանակն այն եռանդին, որ կորսնցուցած է, չռայլօրէն վատնած Հայ հաւաքականութիւնը փոխադարձ մատնութիւններու, ոստիկանական քսութիւններու համատարած վախի հետեւանքով:

ԱԼԻ ՖՈՒԱՏ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԵՈՒՍՈՒՖ ՔԵՄԱԼԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Եուսուֆ Քեմալ, 18 Յուլիս 1920ին, Տրապիզոնէն Անգարա կը հեռագրէր.

«Վեց օր է Մոսկուայէն վերադարձած եմ: Մեր գնացքով մէկ միլիոն ոսկի ռուբլի, մէկ վակոն ալ մաուզէր հրացանի փամփուշտ ղրկուած է: Բացի այդ, ութ վակոն ռազմամթերք ալ բեռցուած պատրաստ էր Մոսկուայի կայարանը: Ռոստովէն ալ երեք հարիւր հազար փամփուշտ, վեց հազար անգլիական հրացան, հարիւր գնդացիր եւ ութ անգլիական 7.5նոց թնդանօթ մեզի պիտի ղրկեն նոյն գնացքով: Այս բոլոր առաքումներուն յանձնառու Օսման պէյը ինծի հետ էր մինչեւ Ռոստով: Չորս միլիոն ռուբլի եւս պիտի ղրկուի անմիջապէս, երբ ստացուի առաջին մէկ միլիոնին ստացման լուրը»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Առաջին ընդհանուր պատերազմի վերջաւորութեան, Թուրք ազգը, իր գոյութիւնը պահելու համար, պարտաւոր էր երկու հակամարտ, իրենց շահերը հետապնդող ճակատներէն մէկուն յարիլ: Իթիլաֆականները, Անգլիոյ հովանաւորութեան տակ, Պոլսոյ կառավարութիւնը փրկելու յոյսեր կը տածէին: Այն ատենուան քաղաքական ուժը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնն էր, որ կրնար սանձահարել անգլիական աշխարհակալութիւնը: Սակայն ան ալ դիտողի իր հին դերին մէջ էր: Ռուս բոլշեւիկեան պետութիւնը մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան սկզբունքը հրապարակ նետած էր: Թուրքիա, ստիպուած, իր դարաւոր թշնամիին կողմը յարեցաւ մէկէ աւելի պատճառներով, որոնք սիրով ընդունուեցան:

Այդ օրերուն տեղի ունեցաւ Միլլի շարժումին հակառակորդ՝ Պոլսոյ Տամատ – Ֆերիտ փաշայի դահլիճին անկումը եւ մեզի համակիր Թեֆիկ փաշայի կառավարութեան կազմութիւնը:

Ռուսերը Արեւմուտքի մէջ մեր սկզբնական յաջողութենէն եւ Արեւելքի մեր յառաջխաղացումէն կասկածելով, այսինքն՝ մտածելով, որ մենք մտադիր ենք Ատրպէյճանը չէզոքացնել, իրենց Կովկասի ուժերը զօրացնելու համար՝ ուղեցին ժամանակ շահիլ: Միաժամանակ, Եւրոպայի աշխատաւորութիւնը սիրաշահելու համար, Վանի եւ Բաղէշի նահանգներուն կարեւորագոյն մասերը Հայաստանի զիջելու հարց յարուցին: Այս պատճառով գոյացած համաձայնութեան ստորագրութիւնը տեղի չունեցաւ եւ խոստացուած օգնութեան քանակն ալ պակսեցաւ: Օր մըն ալ, յանկարծ, Մտիւանին Կարս ղրկեցին եւ պաշտօնապէս առաջարկեցին ստորագրել համաձայնութիւնը եւ խոստացուած օգնութեան քանակն ալ աւելցնել:

Ռուսերը, անհրաժեշտ ժամանակը շահելէ ետք, Վրաստանը բոլշեւիկացնելու համար այլեւայլ պատրուակներով Կովկաս խուժեցին:

Մոսկուայի բանակցութիւններուն առթիւ Ռուսերը նոր բարդութիւն մը ստեղծեցին, պահանջելով բոլշեւիկ Ատրպէյճանի եւ Հայաստանի ներկայացուցիչներուն մասնակցութիւնը բանակցութեանց: Մինչդեռ այդ մասին նախապէս տրուած ոչ մէկ որոշում կար: Ռուսերը այդ միջոցին դիմեցին, հետապնդելով երկու նպատակ, նախ՝ Թուրանի իսլամական քաղաքականութեան սահմանափակումը եւ երկրորդ՝ Հայերուն պաշտպան կանգնելու պատրանքին ստեղծումը արեւմտեան երկիրներու աշխատաւորներուն մէջ:

ՄԵՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Մեր դիրքը ամրապնդելու համար, որոշեցինք:

Ա.— Միլլի դաշնակ կառավարութեան հետ գծած սահմանները մազաչափ չփոխել:

Բ.— Երկրին մէջ վճռապէս արգելք ըլլալ ռուսական բոլշեւիզմի տարածման:

Գ.— Մեր երկրին համար ապահովել 40–50 միլիոն ոսկի ռուբլիի օգնութիւն:

Դ.— Առնուազն հարիւր հազար զէնք, անոր համապատասխան գնդացիր, թընդանօթ եւ անհրաժեշտ չափով փամփուշտ, կազմածքներ մտցնել երկիր:

Ե.— Երկու երկիրներուն միջեւ տարակարծութիւնները հարթել:

Զ.— Ռուսերուն կողմէ մահմետական երկիրներու մէջ կատարուած հակակրօն քաղաքականութեան եւ փրոփականտին վերջ տալ եւ անոնց ինքնօրէնութիւնը եւ ապահովութիւնը երաշխաւորել:

×

Մենք Կարսի մէջ էինք, երբ հեռագրաւորը հաղորդեց Լոնտոնի խորհրդաժողովի յանձնաժողովին որոշումը այն մասին, թէ Թուրք Միլլի կառավարութեան ներկայացուցիչները եւս պէտք է հրաւիրել նոյն ժողովին: Առաջին անգամ էր, որ Պոլսոյ կառավարութիւնը կ'անտեսուէր եւ բացորոշ կերպով մեր կառավարութիւնը ճանչնալու նշան էր:

Լոնտոնի խորհրդաժողովէն ալ, սակայն, մեծ բաներ ակնկալելը ճիշդ չէր:

ՄՏԻՒԱՆԻԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուս կառավարութիւնը, Անգարան լուսաբանելու համար, Մտիւանին Կարս ղրկած էր: Սկիզբէն նշանակուած եւ բոլշեւիկեան առաջնակարգ գործիչ համարուած էլիաւայի Ռուսաստանի մէջ մնալը Թուրքիոյ աւելի նպաստաւոր նկատելով՝ զայն փոխարինած էին Մտիւանիով:

Ան իր առաջին այցելութիւնը տուաւ ճակատի հրամանատար զօրավար Քեազիմ Գարապէքիրին, ապա ինծի եւ ուրիշներու:

Խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային հետեւեալ հարցերուն շուրջ.

Ա.— Մեր Հայաստան արշաւանքէն ետք, մեր արեւելեան սահմանները անփոփոխ պիտի մնա՞ն:

Բ.— Առարկութիւն չըլլալու պարագային՝ դրաւոր կերպով պիտի հաստատուի՞ն:

Գ.— Մեզի բաւական չափով օգնութիւն պիտի տրուի՞:

Դ.— Արտաքին գործոց կոմիսարութիւնը, անցեալին պէս նոր խնդիրներ չյարուցանելով՝ վերոյիշեալ հարցերու լուծումը առանց ձգձգումի պիտի կատարէ՞ թէ ոչ:

Մտիւանի մեր այս հարցումներուն պա-

տասխանեց ։

Ներկայիս քաղաքական կացութիւնը փոխուած է ։ Նոր Թուրքիոյ հետ բարեկամական բանակցութիւններ վարելու պարտականութիւնը արտաքին գործոց կոմիսարէն ազգերու կոմիսարին՝ Ստալինի փոխանցուած է, որովհետեւ այժմ Թուրքիոյ աւելի կարեւորութիւն կը տրուի ։ Ըսածներս պաշտօնական գրութեամբ ալ կը հաստատեմ » ։

Մոլոտովի խօսքերը մեր վրայ լաւ տպաւորութիւն ձգեցին ։ Մեր խօսակցութիւններուն յաջորդ օրը (14 Յունուար), Մոլոտովէն ստացայ հետեւեալ նամակը ․

« Վանը եւ Մուշը Հայաստանին զիջելու խնդրին մասին ձեզի եւ բանակցութեան համար Մոսկուա մեկնող ձեր պաշտօնեաներուն հետ հանդիպած ատեն խօսածներս կը հաստատեմ ։ Միաժամանակ, պարտք կը զգամ յայտնելու, թէ ըսածներս նոյնութեամբ հեռագրով տեղեկացուցած եմ վերջերս Մոսկուայէն եկած կովկասի ընդհանուր լիազօր Օրջոնիկիձէի ։ Օրջոնիկիձէ Մոսկուայի մէջ Չիչերինի հետ բոլոր խնդիրներուն մասին խօսակցած է եւ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարի օգնական Ահմէտ Մուխթար պէյի կողմէ ղրկուած վերջին յուշագրին մէջ շօշափուած ծանօթ հարցերուն շուրջ իր եւ Չիչերինի միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը ինծի հաղորդած է արդէն ։

« Այդ մասին Չիչերին Օրջոնիկիձէի ըսած է ․ Թուրք պատուիրակութիւնը շուտ թող գայ, բոլոր խնդիրները մէկ անգամէն կը կարգադրուին ։

« Չիչերինի՝ Պեքիր Սամի պէյին հետ անցեալին ունեցած խօսակցութեան առթիւ ըրած պահանջները (Վանի եւ Բաղէշի նահանգները Հայաստանի վերադարձնելու մասին) անցեալին կը պատկանին եւ պաշտօնական հանգամանք չունին ։ Այդ քայլը միայն Արեւմտեան Եւրոպայի աշխատաւորներուն համակրանքը շահելու միջոց մըն էր ։

« Թրքական յուշագրին մէջ շօշափուած խնդիրները Մոսկուայի եւ Անգարայի բարեկամութեան արգելք չեն կրնար ըլլալ ։ Կը յուսանք, թէ Թուրք Ազգ․ Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը այդ մասին վստահ է ։ Օրջոնիկիձէ ըսաւ նաեւ, որ իմ ձեզի ըսածներուս լիովին համամիտ է ։ Բացի այդ, Ստալին բանակցութիւններու ընթացքին միշտ զիջող ըլլալու տրամադիր է ։

« Իմ կողմէ ալ կը յայտարարեմ, ինչպէս աւելի առաջ Քեազըմ Գարապէքիր փաշայի ըսած էի, Թուրքիա գալէս առաջ ոչ ինծի տրուած հրահանգներուն եւ ոչ ալ Ստալինի հետ իմ ունեցած խօսակցութեանց մէջ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԷՆ ՈՐԵՒ Է ՄԱՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՆՁՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԽՕՍՔ ԵՂԱԾ Է ։ Իմ կողմէ պաշտօնապէս կը յայտարարեմ, որ խորհրդային կառավարութեան նպատակն է ձեր ունեցած կասկածները փարատել » ։

Թարգմ․ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՊՍՏԱՃԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) .— Ազգային Տան վարչութեան հրաւէրով, Յունուար 21ի յետմիջօրէին քարտէսագէտ Պ. Զատիկ Խանզատեան բանախօսեց, նիւթ ունենալով «Աշխարհագրութիւն և Հայաստան» ։ Հայկ․ Տան վարչական մարմնին կողմէ հիւրը ներկայացուց Բժ․ Տիգրան Ալէքսանեան, տալով կեանքին եւ գործին ընդհանուր գծերը ։ Բանախօսութիւնը, լուսարձակումներով ձոխացած, հաճելի զուարճախօսութիւններով համեմուած տեւեց մինչ երկուքուկէս ժամ եւ արժանացաւ ներկաներուն գնահատական ծափերուն ։

Խորապէս մասնագիտական բանախօսութեան մը միակտուր պարունակութիւնը՝ օրաթերթի լրագրական ամփոփում մը չխաթարելու համար, պէտի պոհանանք անոր հայրենասիրական շեշտը արձանագրելով ։

Բանախօսը՝ իր նիւթին պատմական նկարագրէն օգտուելով, հինգ հազար տարիներու մեծ ոստումով մը նախ մեզ տեղափոխեց դէպի մեր ցեղին ծագման առաւելապէս փաստացի, մերթ աւանդական եւ մերթ ալ առասպելական աղբիւրները, միաժամանակ լուսարձակելով հընադոյն ժամանակներու բազմաթիւ «համատարած աշխարհացոյց»ներ, որոնց վրայ խանդավառիչ էր կարդալ Արմենիա անունը ։ Անուն՝ որ պատմութեան մէջ մէկ անգամ միայն անտեսուած է քարտէսներու վրայ, շուրջ հարիւր տարիներու տեւողութեամբ մը, յաջորդաբար դարձեալ վերադրաւելով սակայն իր տեղը, երբեմնի իր հինգ հարիւր հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութենէն յաջողելով պահել ներկայ Հայաստանի երեսուն հազար քառ․ քիլոմեթր տարածութիւն մը միայն, որովհետեւ քաղաքակիրթ եւ անքաղաքակիրթ ազգերուն թալանը, այո, սկիզբ ունեցած է, սակայն ոչ վախճան ։

Մանրանկարի ղեկեցկութեամբ քարտէսները կը յաջորդէին իրարու, որոնցմէ մէկը մասնաւորապէս մեր ուշադրութիւնը գրաւեց, միաժամանակ հրահրելով երեւակայութիւնը․ այդ 1915 թուականին կրող քարտէս մըն էր, որուն վրայի խուններամ կարմիր բոլորակները կ՚ընդգծէին քաղաքներու եւ աւանաւայրերու անուններ․ մեզի համար, այդ կարմիր բոլորակները, որոնք Թուրքիայէն սկսելով, կը ծաւալէին դէպի Միջին Արեւելք՝ սովորական տեղանուններ չէին որ կը բնորոշէին, այլ մեր ցեղին վիճակուած աննախընթաց նախճիրին արեան կուտակումներն էին, կակաչներու պէս ծլարձակած քաղաքակիրթ ազգերու խղճմտանքին առջեւ ։

Մէջ ընդ մէջ մեզի լսելի ընելէ յետոյ Հոմերոսի, Ստրաբոնի, Արեւելեան հին ազգերու, Յունաց եւ Հռովմայեցւոց հետաքրքրութեանց եւ կապերուն առընչութիւնը մեր ազգային պատմութեան ղըրուագներուն հետ՝ բանախօսը հասաւ մեր ներկայ հայրենիքին սահմաններուն առջեւ, անցաւ Արաքսը եւ գնաց կանգ առաւ Երեւանի մեծածաւալ հրապարակին մէջ, դրուատիքը հիւսելով շինարարական եւ վերաշինական աշխատանքներուն, մշակութային եւ արուեստից հաստատութեանց, ծանր ու թեթեւ ճարտարարուեստից նուաճումներուն, նորակառոյց գիւղ–գիւղակներուն, չմոռնալով հիացման խօսք արտասանել նաեւ գիտութեանց բազմազան ճիւղերուն վերելքին սատարող մեր հայրենաբնակ այն ազգակիցներուն հասցէին՝ որոնց անունները ծանօթ են օտար ազգերու գիտական կաճառներուն ։ Ամբողջացնելով իր Հայաստանեան տպաւորութիւնները ըսաւ թէ գրականութիւն, երաժշտութիւն, նըկարչութիւն, թատրոն, պարարուեստ, քանդակագործութիւն, արձանագործութիւն, եւն․, ինչպէս այլազան ուղղութեամբ կատարուող հետախուզական աշխատանքներ շարունակական վերելքի մէջ կը գտնուին ։

Բանախօսութեան վերջաւորութեան՝ զոհունակութիւն եւ հպարտութիւն կը կարդացուէր բոլոր ներկաներուն աչքերուն մէջ ։

× Միեւնոյն օրը, ի պատիւ բանախօս հիւրին եւ իր տիկնոջ՝ հացկերոյթ մը կազմակերպուած էր քաղքիս շքեղ պանդոկներէն «Քաւալիէրիի» մէջ ։ Ներկայ էին շուրջ յիսուն հայրենակիցներ ։ Սեղանապետ Պ․ Ստեփան Սրապեան, ճաշի ամբողջ տեւողութեան խօսք տուաւ բազմաթիւ հայրենակիցներու, որոնք յաւարտ իրենց ճառին՝ բաժակներ պարպեցին օրուան հիւրին եւ իր կնոջ կենաց ։ Խօսակցութիւնները եւ միջավայրը, հայրենասիրական եւ ազգասիրական զգացումներով տոգորուն էին ։ Ամէնէն վերջ օրուան հիւրին շնորհակալութեան խօսքով վերջ գտաւ երեկոյթը, որուն ընթացքին ամէն ոք պանծածուց արեմնական ոգին, ցեղին յաւիտենականութիւնը եւ Հայրենիքի գաղափարին անխախտելիութիւնը անժամանակ ժամանակին մէջ ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ Ս․

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱՊԱԼԱՏԸ

Պատկան մարմինները վաւերացուցին Հայաստանի գրապալատի նոր շէնքին նախագիծը ։ Ութսուն մեթր երկայնքով քառայարկ այդ շէնքը պիտի հանդիսանայ Երեւանի ճարտարարապետական ինքնատիպ կոթողներէն մէկը ։ Շէնքին շինութիւնը պիտի աւարտի այս տարի ։

Գրապալատին մէջ պիտի կեդրոնացուին գիրքերը ստանալու եւ ղրկելու բոլոր աշխատանքները ։ Գրապալատը կապ պիտի պահէ աշխարհի բոլոր հրատարակչութիւններուն, գրադարաններուն եւ գիրքի առեւտրական տուներուն հետ ։ Շէնքին վերի երկու յարկերուն մէջ կարելի պիտի ըլլայ տեղաւորել մեծ քանակութեամբ գիրքեր, իսկ անոնց դասաւորումը, առաքումի եւ ընդունումի գործողութիւնները պիտի կատարուին մեքենաներու միջոցաւ ։

Շէնքին նախագիծը պատրաստողն է Յ․ Բաբլումեան ։

ՀՈՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՐՏԷՍՆԵՐ

Հողագիտական քարտէսներ պատրաստեցին Հողագիտութեան եւ գիւղատընտեսութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան աշխարհագրութեան բաժնին մասնագէտները ։ Քարտէսներուն մէջ ցոյց կը տրուին հողերուն որակը, քանակը եւ անոնց արգասաւորութեան առանձնայատկութիւնները ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ․ Մ․Ը․ Մ․

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Ինչպէս նախորդով տեղեկացուցինք, Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ սկսած է Մարսէյլի մէջ փայլուն գործունէութեան մը ։

Այսպէս, Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ը իր դարձի Ա․ խաղը կատարեց «Ա․ Ս․ Էլեքթրիսիթէի» դէմ ։ Այս այն խումբն է, որ առաջին խաղարկութեան ընթացքին՝ օգտուելով մեր մարզիկներուն անփորձութենէն, երեքի դէմ երկու նշանակէտով յաղթած էր ։ Երբ որ սկսաւ խաղարկութիւնը Ֆրանսացիները յանկարծակի յարձակողականով մը շահեցան առաջին նշանակէտը ։ Աներեւակայելի էր Ֆրանսական հանդիսականներուն ուրախութիւնը, գլխարկները, թաշկինակները օդը կը թռէին եւ արդէն իսկ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի պարտութիւնը կը գուշակէին ։ Մեր մարզիկները եւս քիչ մը ապշած մնացին այս յանկարծակի արդիւնքէն, բայց շուտով կազմակերպուելով ի դերեւ հանեցին Ֆրանսացիներուն յոյսերը ։ Եւ այսպէս առաջին կիսախաղին շահեցան երկու նշանակէտ, իսկ երկրորդ կիսախաղին մարզադաշտը դարձած էր կատարեալ հրաբուխ մը ։ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի յարձակումները անընդհատ կը խրախուսէին եւ այսպէս մերինները շահեցան երկու նշանակէտ եւս, չարաչար պարտութեան մատնելով հակառակորդ խումբը չորսի դէմ մէկ նշանակէտով ։

× Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ը երկրորդ դարձի մըրցումը կատարեց Արծիւ Մարզականին դէմ ։ Մարզադաշտը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ, բոլորը Հայեր ։ Այս տարի Արծիւ մարզականը լաւ դասաւորում չունի, բայց Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի դիմաց իրենց եղանակի ամենաբարձր խաղարկութիւնը ունեցաւ ։ Անշուշտ շատ տարբերութիւն կար երկու խումբերու խաղարկութեան մէջ եւ պէտք էր յաղթութիւնը Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի ժպտէր, բայց խաղը աւարտեցաւ հաւասարութեամբ 0ի դէմ 0ով ։

ՎԱՀԱՆ ՇԱՄԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Միայն յուսալով չըլլար․ հաւատացէք որ մեր Վերին գիւղերու վիճակը ծանր է ։

Նորանոր դէպքեր կրկնուելով՝ համբերութեան միջոց չէ մնացեր, տարակեց Շէյխը ։

— Նոր դէպքե՞ր կան ։

— Այո․․․ չէ՞ք իմացեր ։

— Ոչ ։

— Ի՞նչպէս ոչ … չէ որ կառավարութիւնը վաշտ մը զօրք ղրկեց մեր կողմը ։

— Պատճա՞ռը ։

— Պատճառը հայ «քաչախներու» արարքն է ։ Այնքան սարսափ ձգած են մեր ցեղերու մէջ, որ մէկը չի համարձակիր լեռնէ մը անցնիլ ։ Ամէն օր սպանութիւն, ամէն օր ոճիրներ … ամէն օր արիւն կը թափուին․ ո՞ւր պիտի հասնի այս շարագոյն դրութիւնը ։ Ինկան է, հայ ժողովուրդին մեծաւորն էք դուք, կրնաք միջոց մը մտածել ։ Ինչո՞ւ համար կառավարութիւնը պարտաւորուի մեր գիւղերու մէջ վաշտերով զինուորներ ղրկել որոնց ապրուստը թէ Հայերուն եւ թէ մեր վրայ կը ծանրանայ ։ Միթէ ազգատ գիւղացիները կարո՞ղ են ատանկ բեռան մը տակ մնալու ։

— Քանի՞ օր է որ զինուորներն եկած են ։

— Շաբաթ մը եղաւ … կ՚ըսեն թէ շատ ժամանակ պիտի սպասեն ։

— Ի հարկէ մեր պարտականութիւնն է հսկել որ տեղի չունենան այդ տեսակ անհաճոյ դէպքեր, սակայն ինչ ընենք․ դէշը միշտ դէշ է․ կարելի է որ երկրի մը մէջ աւազակներ չըլլան …

— Բայց ատոնք աւազակներ չեն ։ Կարելի՞ բան է որ աւազակ մը զէնքեր փոխադրելու զբաղի ։ Ընդհակառակն, անոնք պատրաստութիւն կը տեսնեն եղեր որ «Թագաւորութիւն» մը ունենաք ։ Այս լուրերէն տեղեկութիւն մը հասած չէ՞ ձեզի ։

— Ոչ … ատանկ լուրերու կարեւորութիւն մը չեմ տար ։

— Ի՞նչպէս․ եթէ դուք գիտակցութիւն չունենաք․ եթէ ձեր խորհուրդը չըլլայ, կարող են անոնք քայլ առնելու ։ Տեսէք այսօր մեր Աչիրէթներն ալ ունին ճահվար պէկ մը․ Եուսուֆ պէկ մը, Մահմուտ աղա մը․ միթէ՞ կրնան շարժիլ առանց, առանց հրամանի եւ կամ թէ առանց գաղտնի թելադրութեան մը ։ Ամենեւին ։ Չեմ կրնար հաւատալ թէ այս նահանգիս մէջ ամէնէն ազդեցիկ հայ մեծաւորն ըլլաք դուք ու տեղեկութիւններ չունենաք բոլոր դարձուածքներէն ։ Կը ծածկէք․ պէյ էֆէնտի, ու անկեղծօրէ՞ն չէք խօսիր ինծի հետ, որ բարեկամաբար ոտքս տունիդ սեմերէն ներս դրի, եւ մեր երկու ցեղերու համերաշխութեան համար միջոց մը փնտռելու եկայ ։ Գիտցէք որ կրնայի կառավարութեան երթալ ու միջոցներն անկից խնդրել․ բայց չուզեցի, որովհետեւ կառավարութիւնը զէնք պիտի տայ ինծի ու ուրախութեամբ պիտի ըսէ․ «Մի վախնաք, ջարդեցէք, ըսպաննեցէք ու քանդ, աւեր դարձուցէք, որչափ որ կրնաք, ձենէ ոչ հաշիւ ուզող կամ, ոչ ալ պատասխանատու պիտի մընաք դատաւորին …» ։

Ջօջը շուարեցաւ, ի՞նչ պատասխանէր, ի՞նչ կերպով արդարացնէր ինքզինքը ։ Շէյխը կը ճնշէր իր հոգեկան երկիւղալի տրամադրութեան վրայ ։ Ինքը կառավարութեան տակ անոր վստահութիւնը շահագործող մըն էր․ ի՞նչպէս հակառակ խօսք մը ընելու համարձակէր ։ Հետեւաբար, լռեց ու անբացատրելի վախով մը համակուած նայեցաւ Քիւրտ Շէյխին․ որուն աչքերէն խորհրդաւոր փայլ մը նըշմարեց ․

— Անծանօթ Շէյխը աննշմարելի նայուածքով մը դիտեց Ջօջին հոգեկան բովանդակ այլայլութիւնը ։ Յետոյ ծ․ ու վստահութիւն ներշնչող ձայնով մը առաջարկեց ․

— Մտիկ ըրէք, պէյ էֆէնտի․ մինչեւ հիմակ կասկածանքով մը վերաբերուեցաք ինծի հետ, որովհետեւ կառավարութեան մարդն էք դուք ու անոր հացը կուտէք․ մինչեւ հիմա զգուշաւոր դիրք մը բռնեցիք ինծի դէմ, ինչպէս հարկադրըւած էիք ընել կառավարութեան կողմէն եկած լրտեսի մը նկատմամբ ։ Հոգ չէ․ ես չեմ ցաւիր այդ մասին ։ Անծանօթ եմ ես, իսկ ժամանակը՝ աղետալի ։

Մարդ մը չի կրնար վստահիլ մինչեւ անգամ իր սրտին մօտիկ եղող մտերիմին ։ Այսու հանդերձ, ներկայ կացութեան մէջ, որ կը սպառնայ մեր երկու ցեղերու ողբալի կորուստները, հարկ է անձնական շահը մէկդի դնել ու պահանջուած ժամանակին զոհողութեան տակ մտնել ։ Ասիկա դուք չընելու ըլլաք, որ մեծաւորները չընելու ըլլան, ալ ո՞ր օրուան համար կ՚ապրէք, ալ ո՞ր օրուան համար մեր գլուխը կը գտնուիք ։ Միթէ՞ ժողովուրդով մեծաւոր չէ՞ք դուք … միթէ՞ ձեր խղճին վրայ չի ծանրանար անոր թշուառութիւնը ։

(Շար․)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Պերճուհի Աւագ Պաղտասարեանէ եւ իր դուստրերէն հարիւր Ն. Ֆ.ի գումարը տարաբախտ

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, (ինկած Ալժերիոյ ճակատը)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութենէ իր դպրոցին համար 70 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Ս. Ճէլալեան իրենց Անդրանիկ Թոռնիկին տարեդարձի առթիւ նոյն նպատակաւ 20 Ն. Ֆ.։

Իսկ Մանուկներու օրուան առթիւ 14 Յունուար 1962, հանդէսի առթիւ հետեւեալներէ .— Տէր եւ Տիկին Սահակեան 40 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ավաւեան 21, Տէր եւ Տիկին Ս. Կարմիրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մ. Անտոնեան 15, Նալպանտեան 15, Պ.Ժ. Միքայէլեան 10.50, Տէր և Տիկին Կ. Մարանճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Միքայէլեան, Տիկին Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Խ, Ժ. Արապեան, Պ. Վ. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Սիսլեան, Տէր եւ Տիկին Քուտուրաճեան, Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեան (Տէսին), Մի ոմն, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկին Սինանեան, Փոքրիկն Ժօժօ Իւլրիշ տասնական, Տիկին Խպէնճեան 7, Տէր եւ Տիկին Ասլանեան հինգ, Տէր եւ Տիկին Պ. Երանոսեան հինգ, Տիկին Պ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ուզզուրլեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սալավանեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սալավանեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ճէլալեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Ալիքեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Սիմոնեան, Փոքրիկն Քիւրքչտէն, Տէր եւ Տիկին Ս. Ճըրըքեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ճըրըքեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Կիւրիւնեան հինգական, Փոքրիկն Պէրճար մէկ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Արամ Հիւսեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Ն. Ֆ.ով.— Վասպ.ի Հայր. Միութիւն 20 (60 ալ Փարիզի Մշակոյթի տան), Աղեքսանդր Պոյաճեան տասը, Յարութիւն Աշճիպաշեան, Մկրտիչեան եղբայներ, Արշաւիր Հրաչեան տասնական, Մեսրոպ Շահինեան հինգ, (հինգ ալ Մարսէյլի Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան), Պետրոս Նազարեան տասը, Տիգրան Մարգարեան ընտանիք հինգ, Բիւզանդ Շահպազեան քսան։ Փարիզի Մշակոյթի Տան՝ Վարդան Պանտիկեան քսան, Յովհ. Հայազործեան քսան։ Վասպուրականի Հայր. Միութեան՝ Տիգրան Մարգարեան ընտանիք տասը։ Ողբ. Մկրտիչ Ստեփանեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Ծատուր Աստուրեան քսան։ Ողբ. Վաղարշակ Թարգմանեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Մարսէյլի Աղքատախնամին Տիկին Թարգմանեան 15, Տիկին Կարապետեան հինգ։ (Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիէն)։

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ։ ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ *մաթեռիէլով*։ Մեծ եկամուտ։ Ոչ մէկ *սթոք*։ Հաճելի աշխատանք։ վճարումի մեծ դիւրութիւններ։ Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ։

Տեղեկութեանց եւ Տըվիի *համար գրել* .—

Aïvazian

93, Rue Massena
LYON 6·

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Recherchons représentants dynamiques pour prospection d'articles d'importation brevetés, en exclusivité.

—— VENTE EN GROS ——

Fixe + Commissions importants — Prime.

Se présenter ou écrire :

COMPTOIR IMPORTEX

36, Rue La Bruyère, PARIS (9e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— (Թիւ 234 - 236).— *Վիքթոր Հիւկօ եւ Բժիշկները* (խմբ.).— *Նախաճաշի մասին* (Տոքթ. Փօլ Ֆարէզ).— *Մազերու թափելուն դէմ* (Տոքթ. Գէորգեան).— *Ծծկեր երախաներու մարսողական խանգարումները* (Տոքթ. Բամպուքճեան).— *Արկածով մեռնողները Ֆրանսայի մէջ* (Քաղհան). *Զաման* (Յովհ. Պապէսեան).— *Շագանակագեղձը խոշորցած է, չի կրնար միզել* (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— *Սեռնեկայի հիւանդութիւնը, լանջախիթ* (Շ. Նարդունի).— *Օգտուիր ջրից եւ արեւից* (Տոքթ. Փարսադանեան).— *Քոլեսթերոլս չատցած է* (Տոքթ. Ա. Աշճեան).— *Զաւակ բերել առանց ցաւի* (Տոքթ. Ասքանազ).— *Պայքարը այրերու եւ կիներու միջեւ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան).— *Շաչտանդամ կինը կամ կնոջ պաղութիւնը* (Տոքթ. Գալուստեան).— *Բերանը կոկորդիլոսի բերան* (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան)։

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 Ն. Ֆ., արտասահման՝ 20 Ն. Ֆ.։

Հասցէն գրել ճիշդ այսպէս .— Շ. *Նարդունի, խմբագրատուն* Յառաջի,

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ
Տ Ա Ր Ի Ն

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ *ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով*։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	- Tél.	MO 11-84
20, Rue Villeroy		MO 32-10
65, Rue Robert		LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չօքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սաղըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 - 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա»։ առաջնակարգ սուրճ, (քարաւան եւ մոգա), *համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս»*, *հարիսա*, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տեւեւ եւայլն*։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ

Լէմանի լճի գեղածիծաղ ափին՝
մեծ քաղաքի մը մէջ,
ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒՀԻ

մը կ'ուզուի Փաստաբանի *մը համար*։ *Լաւ ամսաթոշակ, բնակութիւն, զանազան ապահովագրութիւններ*։

Նախապատուութիւն պիտի տրուի հայերէն խօսիլ եւ գրել գիտցող թեկնածուին, որ պէտք է եւ շատ լաւ ֆրանսերէն գիտնայ եւ վարժ ըլլայ Ֆրանսերէն սղագրութեան եւ մեքենագրութեան (սթենօտաքթիլօ)։

Դիմել «Յառաջ»։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցիին յառաջիկայ պատարագը այս Կիրակի։

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 4 *Փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին*, Սալ Արթիսթիք, 27 Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս։

ՔՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆ

Կը ներկայացնէ իր հեղինակութիւնները, մասնակցութեամբ հայ բեմերու վաղեմի եւ տաղանդաւոր դերասան Յակոբ Լաթիֆեանի *եւ Նիսի արուեստասէրներու կազմի մը*։

Կը ներկայացուին՝

ԼՈՒՍԱՒՈՐՁԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ ժողովրդական հարնածանօթ երգիչ

ՄԻՇԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ

Երգիծական բաժին՝ հայ ազգային բարբառութիւններ, Սաթիրական *զաւեշտ երկու զանազան արարներով*։

Մուտք երեք Ն. Ֆ. *եւ վերապահուած պատուոյ բազկաթոռներ*։

Տոմսերը հայթայթել՝ Պառ տիւ Մոնթել, 113 Ավընիւ Քալիֆորնի, *եւ նոյն օրը թատրոնի մուտքը*։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ *միջմասնաճիւղային ժողովը այս Երկուշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ*։

Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին պարահանդէսը՝ ՄԱՐՏ 3ԻՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

PEINTRES et SCULPTEURS ARMENIENS, par *Onnig Avédissian*, Le Caire	100 NF.
MINIATURES ARMENIENNES, par *Lydia Dournova*, Paris.	120 NF.
NAREK, le Livre de Prières, trad. par *Isaac Kéchichian*, Paris, 1961.	25,20 NF.
LE CHANT DU PAIN, *Daniel Varoujan*, Paris.	6,30 NF.
HISTOIRE DE L'ARMENIE, par *H. Thorossian*, Paris.	10 NF.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ՓԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. *Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. *Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամանեան, Պէյրութ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Զաքմաքճեան, Պէյրութ*	40 Ն. Ֆ.
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի, 1918–1958, *Պէյրութ*	22 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ, Բ. հատոր, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Պէյրութ	12 Ն. Ֆ.
ՃՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ն. Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ն. Ֆ.	
ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ, Պ. Սնապեան, Պէյրութ	4 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 31 JANVIER 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9318 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5119

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՕՐԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հայաստանի գրողներն ու պատմագէտները սկսած են մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տալ հայ ազգի ազատագրական շարժումներուն մասին :

Վերջին տարիներուն մէկէ աւելի գրքեր լոյս տեսան այս նիւթին շուրջ :

Հեղինակները՝ հետեւելով համայնավարական գաղափարականին՝ յաճախ կը խեղաթիւրեն պատմական դէպքերը, գանոնք յարմարցնելով Կարլ Մարքսի «մատերիալիստական դիալեկտիկա»յին :

Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձած է Իսրայէլ Օրին, որուն մասին երէկ բոլորովին տարբեր կարծիք ունէին : Այսօր կը պաշտեն ինչ որ կ'այրէին երէկ :

Ծանրագլուխ Լէօն (1860 – 1932) անգամ մէկ օրէն միւսը փոխեց իր տեսակէտը այս պատմական դէմքին մասին, որ շատ խօսեցնել տուած է իր վրայ :

Խոջայական կապիտալ անունը կրող իր գրքին մէջ Լէօ Իսրայէլ Օրին կը ներկայացնէր իբրեւ պարզ արկածախնդիր մը, խաբեբայ մը, որ անձնական շահեր միայն կը հետապնդէր :

Յետ մահու, 1946ին հրատարակուած Հայոց Պատմութեան Գ. հատորին մէջ Լէօ նոյն անձը կը ներկայացնէ իբրեւ հայրենասէր եւ անձնուէր հանրային գործիչ մը, որուն մտասեւեռումն էր եղած Հայաստանի ազատագրութիւնը Պարսից լուծէն :

Շատ ուշագրաւ է այս հիմնական փոփոխութիւնը ծերունի պատմագէտին մօտ :

Իր Պատմութեան «խմբագիրներ»ը՝ Մ. Ներսիսեան եւ Բ. Յարութիւնեան իրենց «Առաջաբան»ին մէջ այս յեղաշրջումը կը բացատրեն հետեւեալ կերպով .

« Իր կեանքի վերջին տասնամեակում, ապրելով նոր՝ սովետական իրականութեան մէջ, Լէօն փորձեց մօտենալ պատմութեան մատերիալիստական ըմբռնմանը եւ վերանայել իր իտէալիստական տեսակէտները : Սակայն... ինկաւ Մ. Ն. Պոկրովսկու վուլգար – մատերիալիստական, հակապատական դպրոցի ազդեցութեան տակ » :

Այդ շրջանին է որ գրած է Խոջայական Կապիտալը, «խիստ բացասական, ժխտողական վերաբերմունք» ցուցաբերելով դէպի պատմական անցեալը, «մասնաւորապէս անցեալի կուլտուրական արժէքները, հայ ազատագրական շարժումները եւ նրանց ականաւոր գործիչները» :

Յետագային Լէօ — կամ իր Պատմութեան Գ. հատորի «խմբագիրները» — սրբագրած են իր տեսակէտը ի մէջ այլոց Օրիի մասին, հետեւելով վերէն տրուած կարգախօսին, որուն համաձայն «Ռուսաց մեծ ազգը» եղած է հայ ժողովուրդի մեծագոյն բարեկամը, դարերու ընթացքին :

Իսկ Իսրայէլ Օրի կը նկատուի նախակարապետը «ռուսական օրիենտացիա»յին, լուծելու համար հայկական դատը :

Խորհրդ. Միութեան բոլոր երկիրներուն մէջ Ռուսերու հանդէպ սէրը հասած է պաշտամունքի աստիճանին, մասնաւորաբար «հայրենական պատերազմ»էն ի վեր : «Ռուսացման» քաղաքականութեան նախաբանն է այս :

Հայաստանի գրողներն ու պատմաբանները ծայրայեղութեան կը տանին «ռուսական օրիենտացիա»յին բերած բարիքները հայ ժողովուրդին :

Պատմութիւնը ճիշդ հակառակը կը փաստէ :

Իսրայէլ Օրիի պատմութիւնը ծանօթ է բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին Հայկ. Դատով :

Առիթ կ'ունենանք դեռ խօսելու իր մասին : Օրի մեռաւ 1711ին Աստրախանի մէջ :

Իր մահուան 250ամեակը կ'ոգեկոչուի այժմ Հայաստանի մէջ, անգամ մը եւս փառաբանելու համար «ռուս մեծ ժողովուրդը » :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՖՐԱՆՔՕ-ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հաւանական չի թուիր որ Հանրապետութեան նախագահը կարենայ յառաջիկայ Երկուշաբթի, յայտարարել թէ համաձայնութիւն գոյացած է Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ Ֆրանսայի միջեւ :

Ներկայիս տիրող կարծիքն այն է թէ կան տակաւին քանի մը հարցեր որոնք խնդրոյ առարկայ կը մնան : Նախ պէտք է ճշդել զօրքին ալժերական հողամասին վրայ մնալու թուականը, աւելի ճիշդ ժամանակացոյցը : Պէտք է նաեւ սահմանադրական երաշխաւորութիւններ ապահովել Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն եւ վերջապէս պէտք է բաժնել իշխանութիւնը Ֆրանսացիներուն եւ Ալժերացիներուն միջեւ փոխանցման այն շրջանին ընթացքին որ կը կանխէ ինքնորոշումը : Կարելի չէ որ այս հարցերը լուծուին 8 – 10 օրուան ընթացքին : Պարզ է նաեւ թէ այս հարցերը չեն կրնար յաւիտենապէս չլուծուիլ եւ հաւանաբար օր մը տը Կոլ հեղը դնէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը :

Մինչ այդ «ԱՀԱԿ»ի «Նախարարը» Եազլիտ յայտարարութիւններ ըրաւ «ազատ եւ պայքարող Ալժերիոյ ձայնասփիւռէն» : Շեշտեց թէ «ԱՀԱԿ»ը պատրաստ է Ֆրանսայի հետ բանակցութեան մտնելու, բանակցութիւն մը որ կրնայ յանգիլ երբ նկատի կ'առնուին ալժերացի ժողովուրդին իրաւունքները անկախութեան եւ ինքնորոշման : Եազլիտ կ'աւելցնէ թէ մէկ հարց կը մնայ այդ պարագային՝ երաշխիքներ Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն արդար շահերուն համար, մէկ կողմէ եւ Ֆրանսայի միւս կողմէ, եւ այն անհրաժեշտ երաշխաւորութիւնները զորս ալժերացի ժողովուրդը եւ իր ներկայացուցիչները պէտք է ունենան որպէսզի ինքնորոշումը գործադրուի անկեղծօրէն եւ պարկեշտօրէն :

Երբ Եազլիտ կը խօսի ոչ միայն Ալժերիոյ Եւրոպացիներու այլեւ Ֆրանսայի շահերուն վրայ, անշուշտ կ'ակնարկէ զինուորական կայաններու : Կ'ըսուի արդէն թէ Մերս Էլ Քէպիրը երեսուն տարուան համար վարձու պիտի տրուի Ֆրանսայի, թէեւ Մեսմէռ յայտարարած էր Ծերակոյտին առջեւ թէ ալժերական նաւահանգիստը վերջնականապէս ֆրանսական պիտի մնայ :

Ինչ կը վերաբերի ալժերական շահերուն, տարակոյս չկայ թէ Եազլիտի ուզած երաշխիքներու մէջ է մանաւանդ ալժերական հողամասի ամբողջականութիւնը, այլ խօսքով՝ Սահարան ալ :

Նոյն ատեն, Փարիզի մէջ Մառեշալ Ժուէն յօդուած մը կը գրէ Օռոռի մէջ, ուր կ'ըսէ «Երկիրս զիս Ֆրանսայի մառեշալ ըրաւ, բայց չեմ կրնար մոռնալ որ երկիրս նաեւ Ալժերիան է, ուր ծնած եմ եւ ուր են, սերունդներէ ի վեր իմիններուս գերեզմանները : Այդ պատճառաւ այսօր խորապէս կը տառապիմ տեսնելով Ազգին բաժանումը Ալժերիոյ առընչութեամբ : Զինուո՛ր, չեմ կրնար ընդունիլ գաղափարը բանակի մը որ ոչ միացած, ոչ եղբայրական ըլլայ եւ ոչ ալ վստահութիւն ունենայ» : Մառեշալը շեշտելէ ետք թէ բոլոր ահաբեկումները կամ բռնութիւնները պէտք է դադրին կ'եզրակացնէ թէ Ֆրանսա – Ալժերիա ընկերութիւնը անքակտելի պէտք է ըլլայ :

Ալժերիոյ մէջ սակայն, գործադուլները կը շարունակուին ինչպէս նաեւ ահաբեկումները մէկուն կամ միւսին կողմէ :

Օռանի մէջ, Երկուշաբթի օր 22 ահաբեկումներ եղան, էլ Պիարի մէջ վիլլա մը ամբողջովին փճացաւ պայթումէ մը : Կ'ըսուի թէ Գաղտնի Բանակի դէմ գործող գունդ մը հոն կը մնար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ յայտարարած է «Փրաւտա»յի որ ամէն պարագայի մէջ պէտք է խուսափիլ հիւլէական պատերազմէ մը : «Գիտենք թէ առանց Խորհ. Միութեան եւ ընկերվարական պլոքին, առանց անոնց օժանդակութեան մեր երկրին պէս փոքր երկրի մը մէջ յեղափոխութիւնը անկարելի կ'ըլլար, նկատի առնելով մանաւանդ աշխարհակալներու յարձակումը» շեշտած է Քուպայի մեծաւորը :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ բոլոր կռուողները հեռացան եւ ողջ – առողջ են յայտարարեց ՄԱԿի Լէոփոլտվիլի կեդրոնը :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ, խորհրդային զօրավար՝ Տրակունսքի յայտարարեց թէ Բերիայի մահէն ի վեր հրէական հարց չկայ Խորհր. Միութեան մէջ : Իսրայէլ գաղթելու հարցը Հրեաներուն յատուկ չէ, շեշտած է զօրավարը որ ինք ալ ծագումով հրեայ է, Խորհ. Միութենէն գաղթելը ինքնին դժուար հարց մըն է ներկայիս : Արդէն, աւելցուցած է Տրակունսքի Հրեաները ձուլուած են : Ծանօթ է որ Լենինկրատի մէջ կատարուած վերջին ձերբակալութիւնները եւ կարգ մը սինակոկներու փակումը բաւական մտահոգած էին Հրեաները :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ոստիկանութիւնը յայտարարեց թէ 1961ին ոճիրներու մրցանիշը կոտրուած է : 483 սպանութիւններ կատարուած են, ինչ որ չէր պատահած 1931էն ի վեր :

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական ժողովը, անգամ մըն ալ յետաձգուեցաւ յնոր տնօրինութիւն :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Սպիտակ Տան բանբերը՝ Սալինճըր եւ Խորհ. Միութեան Արտաքին Նախարարութեան մամուլի սպասարկութեան պետը՝ Խարլամով փորձեցին բարելաւել Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի մշակութային կապերը : Սալինճըր Ուաշինկթըն վերադարձաւ յայտարարելով թէ Փարիզ կատարած իր ճամբորդութիւնը զուգադիպած է խորհրդային իր պաշտօնակցին ճամբորդութեան, այդ պատճառաւ ալ մտքերու փոխանակութիւն ունեցած են :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ ըստ Սուրիոյ վարչապետին յայտարարութեան, Իրաք համամիտ է զինուորական գործադրութեան մը ձեռնարկելու Քուվէյթի հարցը լուծելու համար : Դամասկոսի մէջ կը փորձեն նպաստաւոր միջավայր մը ստեղծել այս հարցին կարգադրութեան համար «արար եղբայրական ծրագրի մը հիման վրայ » :

ԳԱՀԻՐԷԻ զատական ատեանին առջեւ Ֆրանսացի դիւանագէտներէն մէկը՝ Պելվիէ ըսաւ թէ իրականութիւնը երբեք չէ հետաքրքրած զինքը չարչարողները : Լատիներէնի վէճ մըն ալ եղած է որ բաւական խնդուք յառաջ բերած է սրահին մէջ : Ֆրանսացի դիւանագէտները տեղեկագիր մը ղրկած է Փարիզ, որուն մէջ կ'ըսէ .— « Մութաքիս Մութանտիս, կրնանք յառաջիկայ ամիսներուն ներկայ ըլլալ ազատ սպաներու գաղտնի խմբակի մը կազմութեան, նման այն խմբակին զոր Նասր ստեղծեց Պաղեստինի պատերազմէն ետք» : Տեղեկագիրը գրուած է Սուրիոյ պետական հարուածին վաղորդայնին եւ անունն է «առժամեայ հաշուեկշիռ Սուրիոյ պետական հարուածէն ետք» : Նախագահը իր տուած թարգմանութեան մէջ լատիներէն պարբերութիւնը թարգմանած էր .— «Ինչ որ պէտք է փոխուի պէտք է փոխուի», մինչ փոքր նրբութիւն մը կայ զոր ամբաստանեալն ալ չէ ուզած թարգմանել, շեշտելով թէ իր պարտականութիւնը չէ : (Լատիներէն ասածուածքը կը նշանակէ «փոխելով ինչ որ պէտք է փոխուի » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Պատմութեան Հարցեր » պարբերականը կը շեշտէ թէ Թրոցքիզմը համայնավար կուսակցութեան թշնամի շարժում մըն է եւ որեւէ ձեւով կարելի չէ «գաղափարական ներում» մը նախատեսել անոր համար :

ՍՈՒՔԱՌՆՕ յայտարարեց թէ Նոր Կինէայի յարձակումը ինքնապաշտպանութեան արարք մըն է :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԹՈՒՐՔԵՐ, ՈՐ ՔԱՐԱՅՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ Կ'ԱՊՐԻՆ »

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ փրոֆ. Սատուն Արեն Քաղաքական Գիտութեանց Ֆաքիւլթէին մէջ խօսելով ըսաւ .

— Եթէ չգտնենք ազգային եկամուտի բաշխումի շատ արդար եղանակ մը, ժողովուրդը կ'ապստամբի :

Արեն աւելցուց թէ ընկերային արդարութեան ըմբռնումին մէջ կարելի չէ վերականգնումը անհատական ձեռնարկներու ճամբով, այլ պետականացումի դրութեամբ պէտք է տուրքերը աւելցուին եկամուտի արդար բաշխումի ըմբռնումին համաձայն :

Խօսք առաւ նաեւ Ս. Էօզմէն, որ շեշտեց թէ Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունին մարդիկ որոնք քարայրներու մէջ կ'ապրին, եւ ըսաւ .

— Մարդիկ հողերուն հետ միասին կը վաճառուին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՂՁԱՒԱՆՋԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ թրքական թերթերուն մէջ կը կարդանք .—

ՆԱԹՕի Միջերկրականի դաշնակից ուժերու վերին հրամանատարը Ծով. Սըր Տերիք Հոլենտ Մարթին յայտնեց թէ «ՆԱԹՕի ուղղուած առաջին հարուածը պիտի ստանայ Թուրքիա» :

Ծովակալը ասոր իբր պատճառ ցոյց տուաւ Թուրքիոյ ռազմագիտական դիրքը եւ ըսաւ .

— Սակայն կ'ուզեմ անմիջապէս աւելցնել թէ այն պահուն իսկ՝ երբ ահազանգի նշանը ստանանք, մեր բոլոր միջոցներով եւ արագ կերպով օգնութեան պիտի փութանք մեր բարեկամ եւ դաշնակից Թուրքիոյ : Մեր փոխադարձութիւնը պիտի ըլլայ հիւլէական հարուածներ իջեցնել թշնամիին եւ ռուսական ծովուժը բանտարկել Սեւ Ծովի մէջ ու հալեցնել զայն : Ծրագիրներ պատրաստած ենք պատերազմի մը պարագային արգելք ըլլալու համար որ խորհրդային նաւատորմը Սեւ Ծովէն Միջերկրական իջնէ, եւ անգործածելի դարձնելու համար Սեւ Ծով Խորհրդ. խարիսխները :

Ծով. Մարթին, որ մամլոյ ասուլիս մը ըրաւ Բրիտանական հիւպատոսարանին մէջ, ըսաւ թէ շատ գոհ է Թուրքիա այցելելէն եւ թուրք անձնաւորութիւններու հետ կատարած տեսակցութենէն : Աւելցուց թէ Ինէօնիւի տուած այցելութեան ընթացքին չէին խօսած Իրանի դէպքերուն մասին, առաւելապէս աշխարհի եւ ՆԱԹՕի խնդիրներուն շուրջ միայն խորհրդակցած էին :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԱՖՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Արեւելք եւ Արեւմուտք կը մրցին, նորակազմ թերաճ երկիրները սիրաշահելու համար եւ կը մրցին տոլարով եւ ռուբլիով, կը մրցին յանուն ազատութեան եւ ընկերվարութեան: Սոքարնօ, Ինտոնեզիոյ նախագահը, կը սպառնայ հոլանտական կալուածին, ռազմամթերք ստանալով Մոսկուայէն: Եգիպտոս ռազմանաւեր կը ստանայ Խորհ. Միութենէն եւ օժանդակութիւն կը գտնէ Մ. Նահանգներէն: Անգլիական ռազմանաւեր կը շարժին Հնդկաց Ովկէանոսի մէջ, Քուվէյթն ու Ատենը պաշտպանելու համար, որովհետեւ անգլիական կալուածները սպառնալիքի տակ են:

Մոսկուայի բարեկամ Սեքու Թուրէի երկիրը համայնավար դաւադրութեան մը կեդրոնն եղաւ վերջերս: Մայրաքաղաք Քոնաքրի արեւմտեան Ափրիկէի համայնավար կազմակերպութեանց կեդրոնն էր, Սեքու համակիր էր Մաօ Ցէ Թունկի: Համայնավարներ փորձեցին ձերբազատուիլ իշխանապետէն եւ Մոսկուայի շրջանակին մէջ բերել երկիրը: Փեքին եւ Մոսկուա մրցակից են Ալպանիոյ մէջ, Քոնաքրիի մէջ, Ատենի մէջ եւ Ճավայի մէջ:

Դաւադրութիւնը կազմակերպուած էր «ընկերվարական երկիրներ»ու դեսպանատուներու գործակցութեամբ, մասնաւորաբար Մոսկուայի դեսպան Տնիլ Սոլոտի: Սեքու ամբաստանեց դեսպանները, որոնք մեղսակից էին իր անձին եւ ռեժիմին դէմ լարուած դաւադրութեան: Մոսկուա անմիջապէս ետ կանչեց Սոլոտը, Արտաքին նախարարութեան մէջ պաշտօն մը տուաւ եւ Միկոյեանը փութացուց Սեքուի մօտ, բարեկամութիւնը վերահաստատելու համար:

Խորհրդային գործակալութիւնը կը հաղորդէր. «Փոխ-վարչապետ Միկոյեան Քոնաքրի մեկնեցաւ Կինէի նախագահ Սեքու Թուրէի բարեկամական հրաւէրով»: Փոխ վարչապետը կը մեկնէր ափրիկեան կեդրոնը, խորհրդային ժողովուրդին եղբայրական ողջոյնը տանելու Կինէի քաջարի ժողովուրդին:

Վերջացող տարւոյն վերջերը ուսուցչական միութիւնը կը քննադատէր Սեքու Թուրէի ռամկավար կուսակցութեան քաղաքականութիւնը: Աշխատաւորական Ազգային Խորհուրդն ալ կ'ամբաստանէր ուսուցիչները որպէս հակա-յեղափոխական, օտարի գործակալներ:

Սեքու Թուրէի դատաւորները դատապարտեցին ուսուցիչները ծանր պատիժներու: Երկրորդական վարժարանի աշակերտները հրապարակ իջան, բողոքեցին դատապարտութեան դէմ, կուսակցութեան եւ ռամկավարութեան դէմ: Թռուցիկներ ցրուեցին եւ փորձեցին մերձենալ իշխանապետին բնակավայրին: Ոստիկանութիւնը հանդարտեցուց երիտասարդները ձերբակալութիւններով, բայց ուրիշ տեղեր ցոյցեր կատարուեցան, զոհեր տալով ռեժիմին եւ իշխանապետին:

Սեքու Թուրէ քննութիւն բացաւ ուսուցչական միութեան գործունէութեան շուրջ եւ հրապարակով ամբաստանեց արեւելեան երկիրներու դիւանագէտները, որոնք սերտ յարաբերութեան մէջ էին համայնավար կազմակերպութեան մը հետ, որուն կեդրոնը Լապերի մէջ էր: Մոսկուա բարեկամ կը նկատէր Սեքուն, որ Մոսկուա հրաւիրուած էր եւ ինքն ալ բարեկամութիւն ցոյց տալու համար խորհրդային մասնագէտներ հրաւիրած էր եւ կարեւոր գումարներ ստացած էր ընկերվարական երկիրներէն:

Սեքուի ամբաստանութիւնը ռումբի տպաւորութիւնը ձգեց Մոսկուայի վարիչներուն վրայ: Սոլոտ մեկնեցաւ անմիջապէս: Խորհրդային դեսպանը մասնագէտ մըն էր արեւելեան գործերու: 1955ին դեսպան էր Գահիրէի մէջ, Նախագահ Նասրի հետ ստորագրեց խորհրդային եւ չեխ ռազմամթերք հայթայթելու համաձայնութիւնը: Մոսկուայի ձայնասփիւռը հաղորդեց Սոլոտի կանչուիլը խորհրդակցութեան համար, իսկ Քոնաքրիի ձայնասփիւռն ալ ի լուր աշխարհի տարածեց, թէ խորհրդային դեսպանը «հեռացուած» է:

Խրուշչեւ եւ Սեքու չուզեցին խզել բարեկամական կապերը: Մէկուն համար երկրորդը կարեւոր է. արեւմտեան Ափրիկէն «ազգայնական ռամկավարութեան» անունին տակ բարեկամ մնալը, միւսին համար Մոսկուայի օգնութիւնը կարեւոր է երկրին տնտեսական զարգացման համար եւ արդէն հոյլ մը խորհրդային մասնագէտներ կան, որոնք միանգամայն համոզուած աշակերտներն են Լենինի եւ կայ նաեւ բուն համայնավար ուժեղ կազմակերպութիւն մը, որ կրնայ մասնագէտներու ղեկավարութեամբ տապալել ինքնակալը եւ դառնալ «ժողովրդավար ռամկավարութեան» մը հիմնադիրը:

Մոսկուա խոհեմութիւն սեպեց Միկոյեանը ղրկելով չքմեղանցնելու դեսպանը եւ պահելու համայնավար խարիսխը, ուրկէ կարելի է թափանցել Միջին Ափրիկէ, պաշտպանել եւ շարժել Քոնկոյի ընկերները եւ միանգամայն ձերբազատել այդ փոքրիկ երկիրը Փեքինի ազդեցութենէն: Մոսկուա եւ Փեքին կը մրցին Հնդկաց Ովկէանոսի եւ Ափրիկէի մէջ ազդեցութեան մենաշնորհը ունենալու: Միկոյեան Սեքուի հետ պիտի ուսումնասիրէ «Մոսկուայի եւ Կինէի աշխատակցութեան ուժեղացման վերաբերող բոլոր հարցերը»:

Լրագրողը Մոսկուայի արտակարգ դեսպանը կը կոչէ «հայ ծեր աղուէսը»: Մասնագէտ տնտեսական հարցերու, Միկոյեան մասնագէտ մըն է նաեւ հարցերը կնճռոտելու, մասնագէտ մը բիւզանդական դիւանագիտութեան: Այցելեց նաեւ Թանժէ, միջազգային կեդրոն մը, ուր կենսական շահեր ունին արեւմտեանները: Հոն ալ մասնաճիւղ մը պիտի հաստատէ: Մոսկուա գործօն դեր մը պիտի ստանձնէ Ատլանտեանի վրայ, ինչպէս Կարմիր Ծովու վրայ՝ Եմէնի միջոցով:

Արեւմուտք պաշարած է Խորհրդային Միութիւնը, Մոսկուա կը գործէ պաշարման գիծէն դուրս: Մէկը պաշարումը կը զօրացնէ, միւսը՝ ծաւալման շրջանակը կ'ընդլայնէ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԸ ԵՒ ԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐ

Այս ամառ բախտն ունեցայ Իտալացիներու խումբի մը հետ՝ ճամբորդելու դէպի Մոսկուա, այդտեղէն անցայ Հայաստան:

Չեմ ունեցած ոչ մէկ նախապաշարում՝ մեր Հայրենիքի վարչակարգին հանդէպ. դէպքերու բերումով՝ ապրած եմ, միշտ, հայկական գաղութ չունեցող քաղաքներու եւ երկիրներու մէջ, հեռու մնացած եմ կուսակցական կազմակերպութիւններէ, ունենալով հանդերձ որոշ համակրանք՝ անոնց հանդէպ որոնք մեր արտասահմանի երիտասարդութեան մէջ հայ ոգին եւ հայ դատին արդար հուրը կը բորբոքեն:

×

Թիֆլիսէն Երեւան ճամբորդութիւնը շոգեկառքով նախընտրեցի. Վրաստանէն Հայաստան մուտքը կլիմայական եւ կենցաղային զգալի տարբերութիւններ կ'անդրադարձնէ:

Վրաստան աւելի անտառոտ է, հողի եւ ջուրի զգալի առատութեամբ, վրացին աւելի բարեկեցիկ կը թուի քան Հայը. աւելի կոկիկ զգեստաւորուած են առհասարակ, մանաւանդ այրերը, Թիֆլիզի մէջ քան Երեւանի, ինչպէս կրցայ սեւեռել. բայց Հայաստանը արեւոտ կը խօսի, կ'իջնես, կը համբուրես այդ սուրբ հողը, նուիրական է:

Երեւան սքանչելի դիրք ունի, շրջապատուած գեղածիծաղ բլուրներով եւ տիրապետուած վեհափառ իշխող Արարատէն, անկրկնելի տպաւորութիւն մը կը թողու զայն տեսնողին վրայ. սակայն Երեւան բլուրներէն դիտուած շատ աւելի գեղեցիկ է քան մէջէն. շէնքերու շարաններ, վարդագոյն տուֆով, նոյն ճարտարապետական ոճով, հայկական եւ նուիրական, որ ժամանակին դէմ կնիք մը կը կրէ կարծես ինքնիր մէջ. եթէ մեր պապերը խուսափած են մէկ դարը միւսին նմանցնելէ, մենք ինչո՞ւ այսքան դարեր յետոյ կրկնենք զիրենք. ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ հայկական ոճին չէ տրուած այն ճկունութիւնը կամ յառաջխաղացումը՝ որ մեր դարը կը պահանջէ. Երեւանի շէնքերը աւելի կամ նուազ չափով կրկնութիւնն են մեր եկեղեցական ճարտարապետութեան. այս դիտողութիւնը լսեցի նաեւ Երեւանի մէջ եւ արդէն որոշ շարժում մը կը նշմարուի ճարտարապետներու մէջ՝ դէպի արդիականութիւնը. արդիական են օրինակ տնտեսութեան տաղաւարը, եւ կառուցուող ինքնաշարժներու երկյարկանի կայանը. Երեւանի եւ առ հասարակ Խորհ. Միութեան բոլոր քաղաքները «լուրջ» են, տխուր են, փողոցներու երկայնքին չկան այն լուսաւոր եւ հարուստ ապակեփեղկերը, որ մենք վարժուած ենք տեսնելու մեր բնակած երկիրներուն մէջ. դռներ բնակելի շէնքերու, անճաշակ աղբեր՝ սակաւաթիւ խանութներու մէջ, եւ շարան շարան հայրենակիցներ խեղճ կերպով զգեստաւորուած, թէեւ մաքուր, զուարթ եւ երբեմն չհակառակող. մաքուր են փողոցները, մաքուր են մանաւանդ հայ մայրիկին յարդարած սենեակները. շատ զգալի է բնակարանային տագնապը եւ պետութիւնը վիթխարի աշխատանք կը կատարէ այս ուղղութեամբ (ներգաղթի յետաձգումին պատճառներէն գլխաւորը սա է):

Ռուսախօսութիւնը Երեւանի մէջ վարակիչ է. Վրաստան այս տեսակէտով շատ օրինակելի է. հակառակ չորս հարիւր հազար Ռուսերու ներկայութեան՝ վրացին երբեք չի հրաժարիր իր մայրենի լեզուէն, վրացին մոլեռանդութեան հասնող ազգասիրութիւն մը ունի, ուրիշներու չի հանդուրժեր, անունը չօտարացներ. Հայը աւելի «լայնախոհ» է, այս կէտին մէջ. սրտի ցաւով կսկիծով տեսայ հայ համալսարանականներու ռուսախօսութիւնը, խօսքը առօրեայ գործածութեան մէջ մտած ռուսերէն բառերու մասին չէ, այլ կարծուածէն աւելի ընդհանրացած են եւ բանիմաց մարդիկ յայտնեցին իրենց անկեղծ մտահոգութիւնը այս մասին. միւս կողմէ՝ անժխտելի է եւ շատ խորերէն կուգայ Հայուն հայրենասիրութիւնը. կը հետաքրքրուին հայ սփիւռքով, կ'ուրախանան իրենց հեռաւոր եղբայրներուն եւ քոյրերուն յաջողութիւններով. անոնց տեղ պատրաստելու համար պատրաստ են «մէկ օրէն մինչեւ Իգդիր քալել: Այս է ճշմարիտ դէմքը մեր Հայրենիքին. կը բաւէ ունենալ քիչ մը դիտող աչք բացայայտ տեսնելու համար երկու տարբեր դիմագիծեր. խորհրդայինը եւ հայկականը. առաջինին երեւոյթները փրկելու համար շատ անգամ (թերեւս միշտ) կը կատարուին յարձակումներ ասոր կամ անոր դէմ. «կ'եղբայրանան» վրացիին կամ թաթարին հետ, «հայրենիք» կը հռչակեն անսասան կայսրութիւն մը, որ երբեք երազած իսկ չեն. բայց իրական Հայը, Հայաստանի Հայը, շատ դժուար է (հիմա համոզուած եմ որ անկարելի է) որ կարենանք ճանչնալ գիրքերէն կամ թերթերէն:

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼ ՍԹԱԼԻՆ, ՈՏՔԻ՛

1940ին Սթալին անգամ մը եւս փորձեց պետական կոլխոզներ ստեղծել. Չէչէնները եւ Ինգուշները դարձեալ ընդդիմացան եւ հակառակ «դասական» դարձած բռնութեանց ու ճնշումներուն, Սթալինի ուղարկեալները չկրցան լեռնային շրջանները բոլորովին մաքրել ապստամբներէն:

Սթալին յարմար առիթի կը սպասէր վրէժ լուծելու համար: Պահը յարմար նկատեց Սթալինկրատի մէջ Գերմանացիներու պարտութենէն ետք:

1944ի սկիզբը, Չէչէն Ինգուշ հանրապետութեան բոլոր թերթերուն մէջ հետեւեալ լուրերը լոյս տեսան.

«Իշխանութիւնները որոշած են մեր շրջանի կամուրջներն ու ճամբաները նորոգել»: կամ՝ «Բարեկամաբար ընդունինք մեր շրջանին մէջ լեռնային ռազմափորձերու համար հաւաքուող սիրելի կարմիր բանակին զինուորները»:

Արդարեւ, բաւական մեծ թիւով զինուորներ կը հասնէին. եւ շուտով, իւրաքանչիւր գիւղ արդէն ապաստան տուած էր զօրախումբի մը: Բայց, իրականութեան մէջ, եկողները ոչ լեռնային բանակի զինուորներ էին, ոչ ալ ռազմաշինարարութեան (ժէնի) մարդիկ. հապա՝ քաղաքական ոստիկանութեան (էնքավէտէ) մասնաւոր ջոկատներ:

Փետրուար 23ը կարմիր բանակի տօնն է: Խորհրդային կայսրութեան ամէն կողմ մը խրախճանութիւններ տեղի կ'ունենան այդ օրը: Բայց Չէչէն-Ինգուշ հանրապետութեան մէջ ընդհանրապէս շատ մեծ շուքով չէր տօնուեր: Բայց 1944ի Փետրուար 23ին, գիւղերուն մէջ տեղաւորուած «զինուորները» ուրախութեան խարոյկներ վառած էին գիւղերուն հրապարակներուն վրայ:

Ռուս ուսանող մը, որ այնտեղ կը գտնուէր եւ որ աւելի ուշ Արեւմուտք ապաստանեցաւ, հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ 1944 Փետրուար 23ի տխրահռչակ գիշերուան դէպքերը:

«Երբ մութը կոխեց, զինուորները ուրախութեան խարոյկներ վառեցին, որոնց շուրջ սկսան երգել եւ պարել: Գիւղացիները հետզհետէ հաւաքուիլ սկսան անոնց շուրջ՝ դիտելու համար: Շուտով, հիւղակներուն մէջ մարդ չմնաց. բոլորն ալ զինուորներուն շուրջը հաւաքուած էին: Ոչ մէկ կասկած ունէին:

«Յանկարծ, տրուած նշանի մը վրայ, զինուորները դադրեցան երգելէ եւ պարելէ, խուժեցին հանդիսատեսներուն վրայ եւ ձերբակալեցին բոլոր այդ մարդիկը: Շատ մը գիւղերու մէջ Չէչէնները դիմադրութեան փորձ ըրին՝ իրենց անբաժանելի զէնքերուն միջոցաւ: Բայց դիմադրութիւնը շուտով ճզմուեցաւ:

«Այդ մարդիկն ու երիտասարդ տղաքը բանտարկուեցան յարդանոցներու մէջ: Կիները չձերբակալուեցան, բայց իրենց ունեցած-չունեցածը հաւաքելու եւ յաջորդ առաւօտ իրենց երախաներուն հետ ճամբայ ելնալու պատրաստ գտնուելու հրահանգ ստացան: Կրոզնի գտնուող ռուս ուսանողներուն ալ հրահանգուեցաւ երեք օրուան ճերմակեղէն եւ ուտեստեղէն առնելով պատրաստ գտնուիլ:

«Յաջորդ առտու, որոշեալ ժամուն բարձրացուցին բեռնատար կառքերու մէջ, ուր արդէն տեղաւորուած էին զինուորներ: Մեր տեղ հասնելէն կէս ժամ վերջ, ձերբակալուած այր մարդիկը, ինչպէս նաեւ կիներն ու երախաները կը բարձրացնէին բեռնատար կառքերուն վրայ: Բոլոր Չէչէններն ու բոլոր Ինգուշները, առանց բացառութեան, փոխադրուեցան:

«Իմ եղած գիւղիս մէջ միայն եօթը կամ ութ հոգի մնացին, որովհետեւ Տաղստանցի էին:

«Մեզի պարտականութիւն տուին զբաղիլ ագարակներով, մինչեւ որ հեռաւոր Քուրսքի եւ Օրէլի կողմերէն եկող գիւղացիները հասնէին...: Լեռներու լանջերուն ցանցուած գիւղերուն մէջ այլ կերպ վարուեցան: Կենդանիները գիւղերէն դուրս հանելէ վերջ, ամէն բան հրդեհի տուին, որպէսզի փախստական «աւազակները» ուտելիք գտնելու որեւէ կարելիութիւն չունենան իրենց նախկին գիւղերուն մէջ: Գիւղերը օրեր շարունակ վառեցան»:

Խեղճ տեղահանեալները շաբաթներ շարունակ ճամբորդեցին անմարդկային եւ աննկարագրելի պայմաններու մէջ: Օրեր շարունակ առանց սնունդի, յաճախ նաեւ առանց ջուրի մնացին: Թիֆիւսի համաճարակ մը ծայր տուաւ, որ անհամար զոհեր խլեց: Փոխադրակառքերու անցած շրջաններուն բնակչութիւնը իրաւունք չունէր տեղահանեալներուն, նոյնիսկ հիւանդներուն օգնութիւն հասցնելու: Հրամանին չենթարկուողը անմիջապէս կը ձերբակալուէր:

Ըստ վաւերական վկայութեանց, Չէչէն Ինգուշներու գրեթէ կէսը թիֆիւսէ մեռաւ:

1944 Փետր. 23ին տեղահանուած էին: 1946 Յունիս 25ին, Սթալինի պահանջին վրայ, Գերագոյն Խորհուրդը հրամանագրով մը ջնջեալ կը համարէր Չէչէն-Ինգուշներու հանրապետութիւնը եւ կը հրամայէր այդ ժողովուրդին տեղահանութիւնը... մինչ արդէն քսան ութ ամիս առաջ իրագործուած էր ցեղասպանութիւնը:

(27 Շար.)

Երբ առանձին ես, եւ մեղմօրէն կը խօսիս կամաց կամաց կը յայտնուի ան, մօրցած՝ Մոսկուան կամ Լենինկրատը կը խօսի Վանի եւ Մուշի մասին, Վրաստանի բռնագրաւած հողերուն մասին, հայկական Ղարաբաղին մասին... այո, կը «գաղթէ» Ղազախստան, Ուզպեքիստան կամ Թիւրքմէնիստան, որովհետեւ Հայաստան շատ փոքր է եւ բաւարար գործ չի կրնար հայթայթել իր շրջանաւարտներուն, բայց ան եթէ կարենայ յաջողցնել կը վերադառնայ, ապա թէ ոչ ուխտի կուգայ երբեմն «մեր պապերի Մասիսը տեսնելու», « Հրազդանի ձայնը լսելու »:

Ծիծաղելի է լսել՝ թէ Հայաստան կրօնքի ազատութիւն կայ կամ ուղղակի հալածանք, երբ չկան ազատ աշխարհի ըմբռնումով կրօնքի պաշտօնեաներ՝ քահանաներ, եւ եկեղեցիներ. այլապէս սրտի մխիթարանք է լսել՝ որ ունինք Էջմիածին, Գեղարդ եւ Երեւանի Ս. Սարգիս. ի՞նչ համեմատութիւն կայ շուրջ երկու միլիոն հաւատացեալներուն եւ այդ քանի մը «բաց» սրբավայրերուն, երբ հարցուցի թէ ինչպէս ժողովուրդը կը պահանջէր իր հոգեկան պահանջները, պատասխան տուաւ թէ «նրանց ժամանակը անցել է», բայց երբ ցոյց տուի Էջմիածնի չորս կողմը խռնուած բազմութիւնը (շատեր հեռաւոր գիւղերէ եկած էին) ինծի ընկերացողը յարեց թէ ասոնք «կապիտալիզմի» յետին մնացորդներն են՝ որ ժամանակի ընթացքին պիտի վերնան. բայց ուրախալի է նկատել որ հին սրբավայրերէն շատ շատերը շրջակայ բնակիչներուն համար կը ծառայեն տակաւին իբրեւ ուխտատեղիներ, ուր կ՚երթան մոմ վառելու կամ խունկ ծխելու:

Դժուար է բաժնուիլ Հայաստանէն, եթէ կարելիութիւնն ունենաս ամիսներով կ՚երկարես շրջագայելու իրաւունքը. ամէն բան կը խօսի սրտիդ. ամէն ինչ ուրախութեամբ կը համակէ քեզ եւ որքան ալ ջանաս զուսպ մնալ, կուգայ պահ մը՝ երբ կը պոռթկաս, բանաստեղծ կը դառնաս, կ՚երգես, կը յուզուիս նոյն իսկ եթէ տակ չես յուզումի. անբացատրելի ըղձացումներով համակուած կ՚ըլլայ էութիւնդ բովանդակ, տարբեր մէկը կը զգաս դուն քեզ, աւելի ճիշդ դուն քեզի կը յայտնուիս, օտար երկրի փուշերուն տակ թաքնուած Հայը, անսպասելիօրէն կ՚արթննայ մէջդ եւ կ՚ողողէ քեզ՝ ինքզինքդ գտած ըլլալուդ համար:

Օր մը Մատենադարանի աստիճաններէն կ՚իջնէինք, մեր առջեւն էր լայնատարած Սթալինեան պողոտան, բաւական շարժուն երթեւեկով. Գ. կանգ առաւ պահ մը եւ հարցուց.

— Արտասահմանի Հայերը սիրով կը գա՞ն Հայաստան բնակուելու: Ըսի իրեն անկեղծութեամբ՝ որ իրենք բոլորովին « տարբեր » կեանքի վարժուած ըլլալով եթէ ճանչնան ձեր կեանքը, վստահ եմ որ չեն գար. խեղճ Գ— թերեւս այս պատասխանին չէր սպասեր. պահ մը լռութենէ ետք՝ ինծի դարձաւ. «Իսկ դուն կը գա՞ս»: Իբր պատասխան տխուր ժպիտ մը գծուեցաւ դէմքիս վրայ, տխուր ժպիտ մըն ալ իր դէմքին վրայ, եւ լուռ ու մունջ իջանք սանդուխէն ի վար, շարունակելով մեր ճամբան...

Սիրելի Գ. այդ մեր վերջին հանդիպումը եղաւ, յաջորդ օրը, ես մեկնեցայ, բայց դուն վստահ էիր որ ես իմ սրտիս մէջ կը կրեմ Հայաստանը, կը դնեմ զայն իմ զաւակներուս կուրծքին տակ եւ պիտի բերեմ զայն օր մը, երբ ան կարենայ ճենճերել միայն հայրենի խորանին առջեւ, դուն հասկցար զիս, լռեցիր՝ որովհետեւ յուզուած էիր:

ՓԱՐՈՅՐ ԳՈՆՏԱՔՃԵԱՆ

ԹԱԼԷԱԹԻ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ)

Թուրք ծանօթ հրապարակագիր Ուլունայ Միլլիէթ թերթին մէջ, կը գրէ.—

« Թալէաթ փաշա» պիտի դնեն եղեր վերջերս Եւրոպայէ առնուած շոգենաւերէն մէկուն անունը: Հակառակ բոլոր արժանիքներուն, Թալէաթ փաշա երբեք պետական մարդ մը չէ կրցած ըլլալ: Իթթիհատ վէ Թէրաքքը իշխանութիւնը ձեռք առած օրը երկիրը արեան ալիքի մը մէջ խեղդուեցաւ, ապստամբութիւն-յեղափոխութիւններ, մահափորձեր իրարու յաջորդեցին եւ վերջապէս՝ Ա. աշխարհամարտով տասը տարիէն հսկայ կայսրութիւնը փուլ եկաւ:

Ամբողջ այս յոռի վարչութեան գլուխը կը գտնուէր Թալէաթ փաշա: Հակառակ անոր որ կայսրութիւնը կազմող նահանգներուն բաժանումին արգելք ըլլալու համար՝ զանոնք զոհ ձգելու կոչուած վարչութիւն մը հիմնելու հնարաւորութեան տէր էր, այս երկիրներուն մէջ հարստահարութիւնները եւ մահապատիժները քաջալերեց ու վերջապէս երբ ամէն ինչ կորսնցուց երկիրը աւերակոյտի մը ձեւին տակ լքելով խոյս տուաւ:

Ի՞նչ պիտի ըլլար կը հարցնեմ, եթէ Մուսթաֆա Քեմալ մը չըլլար: Թուրք ազգը եօթնէն եօթանասունը «կեավուր»ներուն գերին պիտի ըլլար:

Հանգուցեալ Սարաճօղլու Շիւքրիւի վարչապետութեան շրջանին, «Թալէաթ փաշայի դամբարանը արծաթէ շինել պիտի տամ» կ՚ըսէր: Երբ այս խօսքը լսեցի, ափ ի բերան մնացի: Ըսել է երկիրը խորխորատ գլտորողին դիակը անգամ կը յարգուի:

Եթէ ամբողջ այս յարգանքը եւ մեծարանքը կ՚ընծայուի դրամի մասին Թալէաթ փաշայի ունեցած նախանձախնդրութեան պատճառաւ, երանի թէ գանձերը վերցնէր ու երկիրը այս վիճակին չմատնէր:

Թալէաթ փաշա չզողցաւ, բայց զողցուց: Ա. Աշխարհամարտին հարուստները իրենց բոլորուն դրամատոմսէ սաւան կը փռէին: Անգարայի մէջ պողոտայի մը Թալէաթ փաշա անունը տրուեր է: Լուր անգամ չունինք: Ի մօտոյ «Թալէաթ փաշա» հրապարակ մըն ալ պիտի հիմնեն եղեր...:

Ճէլալ Պայար, իբրեւ նախկին Իթթիհատական մը, Թալէաթ փաշայի ոսկորները Պոլիս բերել տուած ատեն Շիւքրիւ Գայան ըսած էր.

— « Ոչ միայն այս մարդուն ոսկորները բերել այլ անոր պատկանած Իթթիհատ վէ Թէրաքքըի անունը յիշել անգամ մեծ ամօթ է »:

Այս ընացքով Պէյազիտի հրապարակին վրայ Էնվէր փաշայի, Էմինէօնիւի մէջ ալ Ճէմալ փաշայի արձանը պիտի կանգնենք:

Պատմութիւնը պատմութիւն ըլլալէ ի վեր՝ երեսին այսպիսի ապտակ մը չէ կերած:

Նախկին Իթթիհատականներէն Թալէաթ եւ Էնվէր փաշաներու մասին վերջերս լոյս տեսած կարգ մը յօդուածներու առթիւ «Թերճիման» թերթը կը յարձակի Պուրհան Ֆելեկի եւ Ռեֆի Ճեւատ Ուլունայի վրայ, զանոնք ամբաստանելով իբրեւ կատաղի հակաիթթիհատականներ, ու կը նշէ թէ «Թալէաթ եւ Էնվէր փաշաները թշնամիի գնդակներով նահատակուած են», եւ Իթթիհատ եւ Թէրաքքըը կուսակցութիւնը կը պաշտպանէ եւ ի մէջ այլոց կը գրէ.

— « Այս կուսակցութիւնը հիմնողները վերջին ծայր պատուաւոր, պարկեշտ եւ հայրենասէր անձեր էին: Այդ կուսակցութիւնն է որ առաջին անգամ ըլլալով տարածեց թրքութեան խէժը ու հասցուց Աթաթիւրքը եւ Անկախութեան պատերազմը: Իթթիհատականները կամայ ակամայ Գերմաններուն հետ զինակցեցան, որովհետեւ Դաշնակիցները կանխաւ Ռուսիոյ խոստացած էին Պոլիսը, իսկ Անգլիացիները՝ Եգիպտոսը եւ Իրաքը, Ֆրանսացիները՝ Սուրիան եւ Ատանայի շրջանը առնել որոշած էին, Անթալիան եւ շրջակայքը Իտալացիներուն, Իզմիրը Հելլեններուն խոստացած էին: Իրականութեան մէջ Իթթիհատ եւ Թէրաքքին աղէտի չէ առաջնորդած երկիրը: Թալէաթ եւ Էնվէր փաշաները շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցած են այս երկրին: Ճէլալ Պայար տեղին գործ մը կատարած է հանգուցեալ նահատակ Թալէաթ փաշային աճիւնները երկիր բերելով: Ինչ ողբալի մտայնութիւն է այն՝ որ այս յոզերուն վրայ գերեզման մը անգամ շատ կը տեսնուի Թալէաթ փաշային: Մեր մաղթանքը այն է որ օր մը մեծ զինուորական եւ հայրենասէր Էնվէր փաշային աճիւններն ալ գտնելու եւ երկիր բերելու ձեռնարկուի »:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ՝ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԱԾ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի բուսաբանական պարտէզին յատուկ ջերմանոցներուն մէջ, կ՚աճին աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած բոյսեր: Ասոնց աշխարհագրական վայրերը աւելի ցայտուն դարձնելու մտադրութեամբ, վերջերս, որոշեցին բոյսերը դասաւորել ըստ իրենց աշխարհագրական դիրքին: Այս առընչութեամբ, հայ բուսաբանները բուսաբանական պարտէզին մէջ ստեղծեցին այնպիսի պայմաններ, որոնք մօտ են այս կամ այն բոյսին «ծննդավայրի»ն՝ հողային եւ կլիմայական պայմաններուն: Այսպէս, Ափրիկէի մէ(բուսնող կաղնի (ճաքթիւս) բոյսերուն համար շինած են հողաթումբեր, որոնք մասնակի վերարտադրութիւնը կը հանդիսանան Ափրիկեան աշխարհամասի բնութեան:

ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆ Է

Եգիպտոսէն հայրենադարձ եւ երգարուեստի մէջ արդէն անուն եւ համբաւ շինած Գոհարիկ Գասպարեան վերջերս Լեհաստան մեկնած է, երեք շաբթուան համար: Երգչուհին առաջին անգամ Լեհաստան գացած էր 1955ին:

1962ԻՆ՝ 2 ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի ընդհանուր քարտուղար՝ Ե. Զարոբեանի մէկ յօդուածէն կը տեղեկանանք թէ «1962ին, մօտաւորապէս Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներուն, լոյս աշխարհ պիտի գայ Հայաստանի երկումիլիոներորդ քաղաքացին »: Ամէն տարի, միջին հաշուով՝ վաթսուն հազարէն 65 հազար հոգի կ՚աւելնայ Հայաստանի բնակչութիւնը:

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Երեւանի ժամացոյցի երկու գործարանները կ՚արտադրեն մեծ քանակութեամբ եւ զանազան տեսակի զարթուցիչներ, ձեռքի եւ գրպանի ոսկիէ ժամացոյցներ:

Անցեալ տարի արտասահման ղրկուած են երեք հարիւր հազար ժամացոյցներ, գլխաւորաբար Ռումանիա, Քուպա, Վիէթնամ, Իրաք, Իրան, Թուրքիա, Թունուզիա, Լիբանան, Սուրիա, Անգլիա եւայլն:

Այս տարի ժամացոյցներ պիտի ղրկուին նաեւ Չիլի (քսան՝հազար հատ), Պելժիա, Ֆինլանտա եւայլն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ի՞նչ կարող եմ ըլլալ... ի՞նչ կուգայ ձեռքէս ընդհատեց Ջօջը, քիչ մը սիրտ առած:

— Ըստ իս, շատ բան կարող էք ըլլալ եւ շատ բան կրնայ գալ ձեր ձեռքէն, շեշտեց Շէյխը. միայն թէ իրարու վստահելէ ետքը, կատարելապէս զիրար հասկնալու ենք այս մեծ գործին մէջ:

— Ի՞նչ կայ վստահելու, առարկեց Ջօջը:

— Մի՛ վիրաւորուիք... չվստահելու կէտն այն է որ դուք կառավարութեան մարդն էք ու այսօր անոր թեւին տակ կը գտնուիք, ի հարկէ փոքրիկ երբ կասկած մը նշմարուի ձեր վրայ, առանց օգուտ մը առաջ բերելու, կորսուած պիտի ըլլաք: Ասիկա չեմ ուզեր: Մեր փափաքն է դուք զաղտնի կերպով աջակից պիտի ըլլաք ու ջանաք մեր եւ ձեր միջեւ «Միութիւն» մը հաստատել:

— Միութի՞ւն մը:

— Այո:

— Ի՞նչպէս:

— Ըսել կ՚ուզեմ թէ՝ այնպիսի կարգադրութիւն մը ըլլալ, որ ձեր Քաշաղները վնաս մը չհասցունեն մեզի եւ փոխադարձաբար արգելքներու չհանդիպին:

— Բայց ես ի՞նչ յարաբերութիւն ունիմ ձեր «քաշաղ» ըսուած աւազակներուն հետ:

— Կը խնդրեմ, պէյս, տատանկ պարապ առարկութիւններով ժամանակ չանցունենք: Նախ՝ այդ «քաշախ»ները ծանօթ են ձեզի ու դուք աղէկ գիտէք թէ անոնք աւազակներ չեն, այլ հայ գիւղացիներուն զէնք ու ռազմամթերք բաժնող մարդիկ են, որ ոչ կռուէ կը վախնան, ոչ ալ մահէ:

Ասիկա ոչ թէ դուք, ոչ ձեր ամէնէն տգէտ գիւղացին, այլ օրօրոցի մանուկն անգամ լսած է եւ գիտէ: Հետեւաբար ինչ որ ալ ըսէք, ինչ որ ալ առարկէք, ես պարզապէս ձեր անվստահութեանը կուտամ եւ չեմ վշտանար: Գիտցէք որ Աստուած կը նայի մեր վրայ եւ կը տեսնէ ամէն բան: Գիտցէք որ ժողովուրդի մը առաջնորդը, մեծաւորը միեւնոյն պարտականութեան ներքեւ կը գտնուին անոր թշուառութեան հանդէպ եւ պատասխանատու են: Ըսէք, պէյս ինչո՞ւ համար արիւնը կը թափուի մեր եւ ձեր միջեւ... ի՞նչ կ՚անցնի մեր ձեռքը, երբ արգելք կը հանդիսանանք ձեր քայլերուն, կամ թէ ինչ կը շահիք դուք՝ մէկ երկու Քիւրտեր սպաննելով: Միթէ երկուքնիս ալ մեր վրայ տիրող կառավարութեան շահերուն ծառայած չե՞նք ըլլար առանց: Միթէ, այն լուծը, որ դարերէ ի վեր կը ծանրանայ ձեր ժողովուրդին վզին վրայ, միեւնոյն ատեն չճնշե՞ր մեր ուսերուն վրայ: Ինչո՞ւ համար չհասկցնենք մեր ժողովուրդներուն թէ այն երկիրը ուր Համիտ կը տիրապետէ եւ անոր սուրը շողայ յաղթականօրէն, մեր հայրենական ժառանգութիւնն է, թէ մենք ժամանակաւ տէրն էինք անոր եւ այսօր ստրուկներ դարձած ենք, եւ թէ վերջապէս, փոխանակ մեր աշխատութիւնը տալու կառավարութեան մը. պէտք է մենք վայելենք զայն: Ո՞րո՞ւ կ՚իյնայ այս պարտականութիւնը.. որո՞ւ կրնայ զայն ըսել, առանց սին նկատումներու եւ առանց վերապահումի: Ոչ ապաքէն ձեզի որ ժողովուրդի մը գլուխը կը գտնուիք, յետոյ կրօնաւորներուս, որ անոր առաջնորդը կոչուելու պարտականութիւնն ստանձնած ենք, ըսէք ի՞նչ կը մտածէք...: Թողո՞ւնք որ մեր ագէտ ժողովուրդներն իրարու դէմ ելնեն ու զիրար ջարդեն՝ կառավարութեան մը շահերուն համար:

Ջօջը խուսափողական պատասխան մը տալու միջոց մը չգտաւ. հետեւաբար կցկտուր բացատրութեամբ մը հետեւեալ պատճառաբանութիւնը մէջտեղ բերաւ եւ ճնշուած ձայնով մը հարցուց.

— Ուրեմն դուք համոզուած էք որ ես այդ «քաշաղ» կոչուած մարդիկը կը ճանչե՞մ:

— Անշուշտ:

— Կը սխալիք, Շէյխ էֆէնտի, կը հաւատացնեմ ձեզ թէ այդ կարգի մարդիկ չեմ տեսած եւ բնաւ չեմ ճանչցած: Եթէ երբեք եղած է որ անուննին լսած իսկ ըլլամ, այդ ալ կառավարութեան տեղեկագիրները կարդալուս ժամանակ աչքիս զարնուած է: Բայց գալով գիւղացիներուն՝ կը խոստանամ համոզել զանոնք որ հանդարտ մնան ու չխաբուին «քաշաղ»ներու ստապատիր խօսքերուն:

— Կը կարծէ՞ք թէ գիւղացին ատանկով պիտի չերթայ այն մարդոց ետեւէն, որոնք իր բարօրութեան համար կ՚աշխատին եւ իր պատուոյն, իր ստացուածքին համար արիւն կը թափեն: Ըստ իս, երբ դուք համարձակիք բառ մը հանել ձեր բերնէն, ամէնէն վատ ու ամէնէն մոլեռանդ կը համարուիք: Կ՚ուզէք որ վատ ու մոլեռանդ անո՞ւն տան ձեզի:

— Գիւղացի մը պիտի չհամարձակի այդ աստիճան լրբութեան դիմել:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Էքս – ան – Փրովանսէն Պ. Ս. Գան – տոյեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ վերթե – րաններու ֆոնտին ։ (Ստանալ « Յա – ռաջ»էն) ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազգ. – Որբ– Միութիւնը, Նոր Տարւոյ իր կոչին ի պատասխան շը – նորհակալութեամբ ստացած է Ն. Ֆ.ի հաշուով .—

Բ. ՑԱՆԿ.— Օր. Ճելալեան Մատլէն հարիւր ։ Տիկին Արաքսի Մալաքեան եւ Պ. Յակոբ Փափազեան 50ական ։ Պ. Ա – րութեան Արթիւր երեսուն, Պ. Պ. Սար– գիս Ալթունեան, Արշաւիր Նորհատեան, Զաւէն Նահապետեան (տպարան) եւ Տէր Պօղոսեան քսանական ։ Պ. Պ. Մ. Տէր – տէրեան (Տրակինեան), Ա. Խաչատուր – եան, Կարիպշանեան, Յ. Չէրահեան, Քիւլահմանեան, Յ.Մըճիկեան, Ժան Տա– կառեան, եւ Ն. Յովհաննէսեան տասնա – կան, Պ. Պ. Պօղապալեան (Տրակինեան), Մ. Տօլապտճեան, Ա. Խաչիկեան 5ական ։
Ճշդում.— Մեր Ա. ցանկին մէջ Երուանդ Տէր Մինասեանը պէտք է կարդալ Տէր Մեսրոպեան Երուանդ 10 Ն. Ֆ. ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Հանդիսաւորութիւն Տեառնընդառաջի ։ Ձայնաւոր պատարագ, ժամը 10.30ին եւ ապա մոմօրհնէք ։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցիին յառաջիկայ պատա – րագը այս Կիրակի ։

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐ. ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 4 Փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սալ Արթիսթիք, 27 Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս ։

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Կը ներկայացնէ իր հեղինակութիւնները, մասնակցութեամբ հայ բեմերու վաղեմի եւ տաղանդաւոր դերասան Յակոբ Լա– թիֆեանի եւ Նիսի արուեստասէրներու կազմի մը ։

Կը ներկայացուին՝

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ ժողո– վրդական հարնածանօթ երգիչ

ՄԻՇԱ ԱՁՆԱՒՈՒՐ

Երգիծական բաժին՝ հայ ազգային բա– րեբարութիւններ, Սաթիրական զաւեշտ երկու զանազան արարներով ։

Մուտք ազատ Ն. Ֆ. եւ վերապահուած պատուոյ բազկաթոռներ ։

Տոմսերը հայթայթել՝ Պառ տիւ Մոն– թել, 113 Ավընիւ Քալիֆորնի, եւ նոյն օ– րը Թատրոնի մուտքը ։

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03-94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՕՆՆԵՐՈՒ, ՑԱՐԿԱԲԱԺԻՆ – ՆԵՐՈՒ, ՇԷՆՔԵՐՈՒ (fo–փրոփրիէ– թէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՑԱՐ– ԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր տրամադրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

Այրի Տիկին Մառի Գրիգորեան եւ զա– ւակները կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, 7 Րիւ Պաթիլտ, Ժանթիյի, 68 տա– րեկանին յետ կարճատեւ հիւանդութեան ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատար – ուի այսօր Չորեքշաբթի (31 Յունուար), ժամը 13.45ին (հաւաքուիլ բնակարանը) եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Ժանթիյիի գերեզմանատունը ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հոգեհանգստեան Ս. պա – տարագ եւ պաշտօն պիտի կատարուի Լի– ոնի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ (Րիւ Պուալօ, 295) ի յիշատակ ողբացեալ՝

ՄԱՐԻՑԱ ՕՊՈՁԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող– ները ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Կիրակի, Մայիս 27ին, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայ – ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն հա– մով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար ։ ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ա – ւանդական ընդեղէններու եւ անու – շեղէններու ամէն տեսակը, անմրցե– լի գիներով ։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առա – քում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէ– պի արտասահման՝ Պելժիա, Զուի– ցերիա, Անգլիա ։

ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme - Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy MO 32-10
65, Rue Robert LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ– մա», յունական «Թուրշի», «պի – պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վա– նիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լո – զում», «սուճուղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըր – մա» ։ առաջնակարգ սուրճ, (քարա– վան եւ մոգա), համեմներ «մահ – լէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքաւալ» պուլկարական, ճեր– մակ պանիր ոչխարի կաթով ։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – ճերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տե– րեւ եւայլն ։

ՊԱՀԼԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհա – ցում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ – ներուն ։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) ։

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼ 24Ը

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին ։ Նախաձեռ – նութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Քատէի (Փըթի Ժուռնալ) Ս. յարկը ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Ապրիլ 1ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Շիմիի սրահը ։

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Une très belle épopée qui a pour cadre l'Arménie légendaire »
(*Réalités*).

« Les mots sont brefs, justes, légers, mais portés par un souffle d'épopée ».
RENÉ MASSON (*Nouveau Candide*).

« Un livre plein d'entrain, de rebondissements qui émeuvent... il grouille de personnages chaleureux ».
ALAIN BOSQUET (*Combat*).

« Le héros de cette épopée est un parent de Lancelot et de Perceval ».
(*Feuille d'Avis de Neuchâtel*).

« Une fois de plus Victor Gardon affirme un talent sans défaut ».
(*Libre Belgique*).

STOCK

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ա– կումբը ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ըն – կերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խում– բի ժողովը Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո – րական հաւաքատեղին ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին պարահան – դէսը՝ ՄԱՐՏ 3ԻՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վալանսի մէջ կը տօնուի Փետրուար 17– ին, Շաբաթ իրիկուն ։ Մանրամասնու – թիւնները յաջորդով ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներու պատրաստած թա – տերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՄԱՐՏ 25

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժո – ղովը այս Երկուշաբթի, կէսօրէ վերջ ժա– մը ճիշդ 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ ։

Կարեւոր օրակարգ ։ Պարտաւորիչ ներ – կայութիւն ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլ – լալ ։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11, ԺԱՄԸ 17էն՝24

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel, 3

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions ԽԱՂԵՐ **Bar-Buffet**

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ՝ նոր սալը

" ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ "

Chants Religieux Arméniens

Կը ղեկավարէ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Փնտռել՝ երգչախումբի վարչութեան անդամներուն, բարեկամներուն եւ հե– տեւեալ հասցէներուն մօտ ։

Restaurant ARTHUR
5, Rue Augustin Thierry
Place des Fêtes Paris 19e

Librairie H. SAMUEL,
51, Rue Monsieur–le–Prince, PARIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։